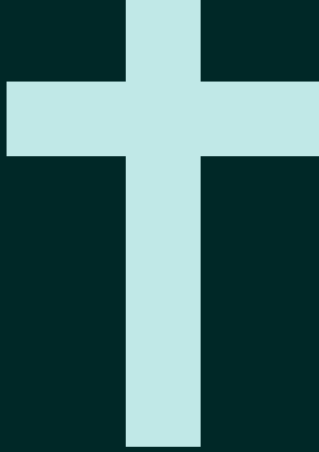

Mvù Ñgòñ Feê

Mambilla NT (Cameroon-Le Nouveau Testament en mambila)

Mvù Ngòṅ Feê

Mambilla NT (Cameroon-Le Nouveau Testament en mambila)

copyright © 2001 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Cameroon Mambila

Contributor: Wycliffe Bible Translators, Inc.

All rights reserved.

2025-05-13

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 13 May 2025 from source files dated 13 May 2025
f0e8e7ba-c2cf-57f7-9a60-8ff0e792e158

Contents

Matíô	1
Mârk	39
Lûk	62
Jâṅ	102
Seé b.	131
Rôm	167
1 Korênt	184
2 Korênt	200
Galatî	210
Efêse	216
Filíp	222
Kólôse	226
1 Tesaloník	230
2 Tesaloník	234
1 Timotê	236
2 Timotê	241
Tîte	245
Filemôn	247
Hebreêh	248
Jâk	261
1 Piêr	266
2 Piêr	271
1 Jâṅ	274
2 Jâṅ	278
3 Jâṅ	279
Jûde	280
Mvù vuù	282

Njàgà Bagaà Matíó

*Dògòti bò nuàr Yeèsò ké jomo
(Lúk 3:23-38)*

¹ Hên né dògòti bò nuàr Yeèsò *Kristò. À né *ndütè ndütù Davíd; Davíd né ndütè ndütù Abrahâm.

² Abrahâm né tele Isâk; Isâk né tele Jakôb; Jakôb né tele Júdá bô bò bei mé bò òm seèn;

³ Júdá né tele Farésà bô Jará, meì boòn né Tàmár. Farésà né tele Eserôm; Eserôm né tele Àrâm;

⁴ Àrâm né tele Aminádàb; Aminádàb né tele Násòn; Násòn né tele Salomôn;

⁵ Salomôn né tele Boájà; meì Boájà né Rahàb; Boájà né tele Obêd; meì Obêd né Rút; Obêd né tele Jèsè;

⁶ Jèsè né tele mgbè Davíd. Davíd né tele Salomôn; meì Salomôn lé naà veèh Yuri;

⁷ Salomôn né tele Roboâm; Roboâm né tele Abiá; Abiá né tele Àsáf;

⁸ Àsáf né tele Jósáfà; Jósáfà né tele Jorâm; Jorâm né tele Osíà;

⁹ Osíà né tele Joátàm; Joátàm né tele Àkàsà; Àkàsà né tele Èsèkià;

¹⁰ Èsèkià né tele Manasè; Manasè né tele Amôn; Amôn né tele Josiá;

¹¹ Josiá né tele Jekoniá bô bò òm seèn. Sâ né nàm mé bó lé sie nji naà bò *Iserálà bò ké Babilôn teèn.

¹² Bó yeé sie njií gi aá bò Iserálà bò ké Babilôn sâ, Jekoniá ñar Sabatièl; Salatièl né tele Sorobábèl;

¹³ Sorobábèl né tele Abiúdà; Abiúdà né tele Eliákim; Eliákim né tele Asôr;

¹⁴ Asôr né tele Sàdôg; Sàdôg né tele Akim; Akim né tele Eliyúdà;

¹⁵ Eliyúdà né tele Eleasâr; Eleasâr né tele Matám; Matám né tele Jakôb;

¹⁶ Jakôb né tele Joséf sii Marí. Marí né meì Yeèsò. Bó Yeèsò yilá cu né *Nùà Còñ ndò.

¹⁷ Yuoò ké jomo yoòr Abrahâm, nde ba mé Davíd né bò mbei ñaar yulá cùòb nèà; yuo cuù mé Davíd, nde ba lè nàm mé bó lé sie njií naà bò huaán Iserálà ké Babilôn teèn sâ, né mbei ñaar yulá cùòb nèà; yuoò teèn sâ, nde wa mé ñaar Yeèsò Nùà Còñ, né cu mbei ñaar yulá cùòb nèà ndò.

*Ñaar dé Yeèsò *Kristò
(Lúk 2:1-7)*

¹⁸ Bó lé ñaar naà Yeèsò Kristò faá bèh mân: Meì seèn Marí lé naà veèh Joséf; sâ bô sua kwaá nées bú lòu ye. À ñene, à baá mé lèi, sâ à nées siib kó ñgwéeh ye; Cúcuí Nàgá lé méná boó naà koó.

¹⁹ Joséf si seèn lé naà nùà dùlà-Càñ. À yeé ñene aá méná, à gwàn ñgwéeh bú cie tueé soòm, à kaga lom aá ndòn, ye nyí nde né bú lè nábe ñgoón loó.

²⁰ À yeé baá méná munò den, cili Càñ Nùà Dueè ñenè yuo kelá toò seèn lé vuù, ye bú a: «Joséf, ndütè ndütù *Davíd, té vèh. Wèh veèh yeé Marí doò weèh; à ma mé lèi hueèh ña né mé terreb Cúcuí Nàgá.

²¹ À nde né huaán dé siib ñar, wò yilá bú Yeèsò, * à yili som nde né dàm bò dé seèn te veèn boòn koó.»

²² Sâ doón boó gi né te yuo faá Càñ lé tueé keèh naà sònò sòn-seèn déi nò, ye:

²³ «Mbò yàgá déi nde né lèi weh, à ñar huaán dé siib, bó yilá bú Èmánuèl.» Èmánuèl sâ tueé né ye: Càñ baá ká lètenè beèh.

²⁴ Joséf nyimé yuoò ndò, à boó faá cili Càñ Nùà Dueè tueé naà bú nò: bó colo haá bú veèh seèn.

²⁵ Bó bú ka ndagá bilí ñgwéh, méméná tóg Marí yeé ñar aá, Joséf yilá huaán Yeèsò ndò.

2

Bò fém bò yuoò gè Bà

¹ Bó lé Yeèsò ñaar naà ké Betelehem, * te tàbè Judé; cu sâ *Heròde lé naà mgbè teèn koó. Bò fém bò déi yuoò gè Bà, bó wa ké Jerusalem,

² bó bie ye: «Bó lé Mgbè bò *Júf ñaar naà he wa? Béh lé ñene koò naà mé mbentò seèn gè Bà; béh hên ndeé né bú die weh.»

³ Te mgbè Heròde yeé nde ñgwéé njií mân, feh ñellé bú ter, mé bò Jerusalem bò mene;

⁴ à yilá bilí bò *ñgàñ sèmè dé kokoò mé bò *nji-sòu te tàbè seèn doón, à bie njií mé bó, ye bó a: «Bó lo ye, bó ndeé *Nùà Còñ† sâ ñar nde né he wa?»

⁵ Bó ye bú a: «Bó lo ye, bó ndeé bú ñar nde né ká te tàbè Judé hèn lé loó Betelehem mà. *Sòn-Càñ lé nyagá kwaá naà te mvù méná koó, ye:

⁶ Betelehem, wò jie né mbaá lètenè bò loó kokoò te tàbè Judé doón, Mgbè Dueè yuo ndeé né beè yeé, te à feh dàm bò nuàr mò *Iserálà ceér.»

1:11 1:11 2 Rois 24:14-15; 2 Chr. 36:10; Jér. 27:20   1:11 1:11 2 Rois 24:14-15; 2 Chr. 36:10; Jér. 27:20   1:18
1:18 Lúk 1:27   1:21 1:21 Lúk 1:31   * 1:21 1:21 Yeèsò, mé ju hebreèh, tueé né ye: Càñ Dueè né nuàr yili som.
1:23 1:23 Es. 7:14   1:25 1:25 Lúk 2:21   * 2:1 2:1 Betelehem mé ju hebreèh né: Gwá breèd.   † 2:4 2:4 Nùà Còñ: né Kristò.   2:6 2:6 Mich. 5:2

⁷ Mgbè Heròde yeé ngweé gi áá ménâ, à yílá nab njií bò fém bò doó ká toò seèn, te à bie ngweé nyegé sònò bòn cu mé mbentò sá lé ba duóm naà teèn.

⁸ Jomo sâ à ye bó a: «Bí ndé-re, né ké Betelehem; bí fón nyégé ká huaán sâ bagasé, mo bí ñene áá bú, bí cuù, bí tueé keéh mè teèn; te mè nde ké toò seèn mé feh mò ménâ cemmé weh ndo.»

⁹ Mgbè Heròde yeé tueé gi áá bó mân, bó som gò. Bó ke mbentò mé bó lé ñene naà gè Bà doó baá cu toò bòn baá kelá; bó né ndeé, à né ka méménâ baá ndeé den. Bó yeé wa baá ké teèn, mbentò ba ñebá le ké ter felé gwà mé huaán né teèn.

¹⁰ Bó yeé ñene kò áá ménâ, vràb die, yo taré ñellé bò doón.

¹¹ Bó samé yila nde gwò, bó ñene njií huaán bô meí seèn Mari, bó cemmé nde gi doó toò huaán, bó komó logó bò ba bòn, bó haá bele bú bò ñèh huaán feh hihiné, bó goó, bó san, mé bó kómó múmù.‡

¹² Jomo sâ vuú kulu bó ndo, Càṅ ye bó a: «Mò bí baá mé gò loó, bí té ké yoòr Heròde kelá cu.» Yeé baá ménâ, bó kela seér baá-re ceér dé hiín, bó nde cu lo bòn.

Ké Ejiptò dula ndeé

¹³ Bó fém bò doó yeé nde gi áá, cili Càṅ Nùà Dueè nde ñené yuo kela cuù ké toò Joséf lè vuú, ye bú a: «Wùò ter, weh huaán bô meí, bí bó dùlà ndé ké Ejiptò, bí den den ké sâ, kò mè tueé cu áá wò kóó, bí cu cuù ye; wanóṅ Heròde nde áá huaán fón, te à wula som bú.»

¹⁴ Joséf komo wuo ter kwar ndo, à weh huaán bô meí, bó bó dula ñaga cibiteèn, bó fón gò Ejiptò.

¹⁵ Bó ké teèn cer den ka ménâ, tóg nde wa mé cio Heròde. Sâ doón bóó gi né te yuo faá Càṅ Dueè lé tueé keéh naà sònò sòn-seèn déi nò, ye: «Mè yílá som áá huaán mò ké Ejiptò kèn.»

Bò huaán tetaór koré wulá

¹⁶ Heròde yeé ngweé bò fém bò po lo áá bú ménâ, temé bogó ñaá bú ká jomo lè. À tema njií ye bó ndé kòrè wulá gi bó huaán dé sisiib ké Betelehem mé kukwaré mene doón, wa bó dùòm mé bó huaán mbembogò, nde wa mé bó huaán dé nyemà fèfà ma. À lé sâ taáj naà mé nyemà mbentò, mé bó fém bò lé tueé naà bú doó.

¹⁷ Sâ doón yuo gi né faá Jeremí *sòn-Càṅ lé naá gií tueé kwaá nò, ye:

¹⁸ «Kéṅ baá ké Rámá sílí, mbà né lom ter jogór ñaá.

Né Ràchèl yueé den né bò ñuna. Ye bó yi nyí be,

bò huaán nyí kuú gi áá, nààr té nyí bòn gùm doón.»

Ké Ejiptò cuú cuú

¹⁹ Heròde yeé kuú áá, cili Càṅ Nùà Dueè nde ñené yuo kela cuù ké Ejiptò toó Joséf lè vuú,

²⁰ ye bú a: «Wùò ter, weh huaán bô meí, bí bó cu cu ké *Iserála; bòó mé lé gwaán naà huaán wulá doó kuú gi áá kèn.»

²¹ Joséf komo wuo ter ndo, weh huaán bô meí, bó bó cu cu ké lè tàbè Iserála.

²² Wa ké teèn, à ngweé njií ye Arkelayúsé né ké Judé te kóṅ Heròde tele seèn kóó. Veéh sie bú, à gwán cu ké teèn ceér. Yeé baá mân, vuú feh bú ceér, à nde cer seér ké Galilé

²³ te loó Najarèt. Sâ doón bóó gi né te yuo faá bò sòn-Càṅ bó lé tueé naà nò, ye: «Bó yílá nde né bú nùà Najarèt.»

3

Ngòr Càṅ sònò Jân Bàptis

(Màrk 1:1-8; Lúk 3:1-18; Jân 1:19-28)

¹ Nde nde, Jân Bàptis ñené yuo kelá ké ya dueé te tàbè Judé, à né ngòr Càṅ teèn tueé, ye bò nààr a:

² «Bí yúé fón feh bií yueé, bí kwéh sér temé. Càṅ baá mbàm seèn ká kwaré bií si njií.»

³ Jân né nuaá mé Esáyá *sòn-Càṅ lé naá felé seèn tueé ye:

«Hueh nuaré déi né ké ya dueé ngulí den, ye:

Bí tó nyégé ceér Nùà Dueé toó, bí tó dilí nyégé bagasé.»

⁴ Cògò Jân lé naá mé yulí ngelobà, à ké teneé cam tena né mé kándá paàr mân; yáb seèn lé naá kètàr mé nyuúí.

⁵ Bò Jerusalem bó lé naá gi yòòr seèn kem ndeé, mé bó nààr te tàbè Judé sâ doón. Bòó mé né ké kwaré nòmò Jurdén doón kem nde gi ké yoòr Jân ménâ ndo.

⁶ Bó né veèn bòn cie tueé som, Jân né bó dùà Jurdén kou den.

⁷ Jân yeé ke, bó *Parisièn bó bó *Sadusièn baá ká yoòr seèn bèh nòmò kou kem ndeé ndo, à ye bó a: «Bí bó gèh ngòbò, nei ye bí a, temé né Càṅ mé bí lé yulá, bí dùlà ndé, wanóṅ bí nde né gèr beè seèn ñené wa?

⁸ Sâ bí bó-re faá Càṅ gwaán né nò, te feh keéh ye, kènè bí kweéh seér áá temé kèn.

⁹ Bí té mé huún bií mbaá mùnò kú, ye: Abrahâm, tele beèh dé koó né teèn. Bí kóó ye, Càṅ né mé terreè bò taá hèn kwellé seér, te ña bò nduté ndütù Abrahâm.

‡ 2:11 2:11 Bó kómó sâ yílá né “myrrhe”. Né lèh ndo.

Mk. 1:24; Lúk 2:39; Jân 1:45 3:2 3:2 Mat. 4:17; Mk. 1:15 12:34; 23:33 3:9 3:9 Jân 8:33 3:10 3:10 Mat. 7:19

2:15 2:15 Os. 11:1 2:18 2:18 Jér. 31:15 2:23 2:23 3:3 3:3 Es. 40:3 3:4 3:4 2 Rois 1:8 3:7 3:7 Mat.

10 Mè tueé bí, mbògò fa gi aá kèn, baá gi ka toú. Tou mé tab dé bagaá wá ngwéh dɔɔŋ, bó nde né bú tuar komo fuú njií.

11 Mè bí kou lom né dé mò mé nòmò, te feh keéh ye bí baá temé kweéh seér. Nuaré déi baá jomo mò ndeé, taré kela né bú mé mè. Né mene débágá seèn, mè wúlú ngwéh nuaá mé nde né bú débágá seèn huaár. Á bí dé seèn kou nde né mé Cúcuí Nagá bó we.

12 Á beé né mé súny, à nde né mvum bó tülù mé njéh nyegé geé; à nde né mvum ter te mbèŋ kwaá, à tülù kobo su njií ké tuar te we mé nyímé bèh.»

Nòmò Càn kou dé Yeésò (Màrk 1:9-11; Lùk 3:21-22)

13 Jomo sá Yeésò yuoó ké Galilé, à nde ké dùá Jurdèn, te Jân kou bú ndo.

14 Wa ké teèn, Jân berɔŋ ye bú a: «Wò sé la kou seér naá mè kɔɔ, wanɔŋ mè mò wò kou nde né naàn wa!»

15 Mé njéh mene, Yeésò ye bú a: «Né dé kènè; gwàn ngɔɔ yeé gwaàn. Kò béh bóɔ gi ka méná dɔɔŋ, te yuo ye faá Càn gwaàn né nɔ.» Yeé baá méná, Jân gwaàn ndo.

16 Á yeé kou sɔm aá bú, Yeésò yuo kela cuú ká cie. Á yeé ke, vulú gulu logó baá ké ter, à ñene njií Cúcuí Càn baá ké ter faá vɔgɔb nɔ suagá, waá die felé seèn.

17 Hueh déi né ké jomo te vulúu ngulí, ye: «Hèn né huaán yíé-temé mò; temé mò né lè mé bú nɔré.»

4

Bèh Yeésò mé veèn taáb (Màrk 1:12-13; Lùk 4:1-13)

1 Jomo sá, Cúcuí Nagá weh njií Yeésò ké ya dueé te «Sátàn tab bú mé veèn.

2 Á sɔɔ ké teèn cieé yulá nèà, cibí yulá nèà ndo; à ñjeré déi sònò nágá kéh ngwéh. Jomo sá, cùé yeé baá bú sie,

3 táhòrò doó ngorò nde ké kwarè seèn, ye bú a: «Mɔ wò né ka Nuna Càn bòn, jògɔ júé ke ye bò taá hèn a, ñá ke sér ye.»

4 Yeésò ye bú a: «Né te mvú Cànɛ nyagá den ye: Nùàr mé ndàndaá sér yilí lòm ndé ngwéh, à yilí seér nde né mé ngòr mé yuo gií né sònò Càn.»

5 Yeé baá méná, táhòrò doó weh njií bú te loó joloó, à weh ñaá mé bú ké te ndɔŋ gwà Càn koó,

6 ye bú a: «Mɔ wò né ka Nuna Càn bòn, sá lo súágá ké doó lòu; né gi te mvú Cànɛ nyagá den ye: Càn nde né bó cili seèn felé yeé tueé, te bó kwa sie wò teter, gule yeé te taá déi cén cú.»

7 Yeésò ye bú a: «Né te mvú Cànɛ nyagá den ye: Té Càn Dueè Nùà koó yeé sòn féla.»

8 Sátàn nde weh ñaá cu mé bú ké te ndɔŋ tòr déi dàbsé mân. Wa ké teèn, à feh laré bú lo nùàr ká doó dɔɔŋ mé ngúlù bóòn mene,

9 ye bú a: «Mɔ wò cemmé né ka mò, wò né mè die, sá mè bó njií hèn dɔɔŋ haá gi nde né mé wò.»

10 Yeésò ye bú a: «Yùò doó sá nɔɔŋ, Sátàn. Né gi te mvú Cànɛ nyagá den ye: Cémme cégé toó Càn Dueè Nùà koó yeé, wò die lom bú.»

11 Sátàn kwaá loó bú ndo. Bò cili Càn waá, bó taré cu bú yo.

Bèh duoóm seé Yeésò ké Galilé (Màrk 1:14-15; Lùk 4:14-15)

12 Yeésò ngweé njií ye Jân baá gwà cibí ndo. Á yeé ngweé aá méná, à sɔm gò, à nde ké Galilé.

13 Á kwaá lòò Najarèt, à nde cer den ké Kapernahúm; loó sá né ké sòn tub Galilé mân, né te gwèn tàbè Jebulón bó Naftalí.

14 Sá dɔɔŋ bóɔ gi né te yuo faá Esáya *sòn-Càn lé naá tueé nɔ ye:

15 «Lò Jebulón, lò Naftalí, mé né nòmò koó lemé,

mé nòmò Jurdèn né ká jomo doó, mè jue né Galilé tàbè bó kurú,

16 bó né gi te cibí cer den, bó nde né mei bó ñagá ñené.

Ñagá te lò bó cio bó waá baá kèn.»

17 Yeésò lé ngòr Càn tueé duoóm naá cu sá, ye bó nùàr a: «Bí yúé fón feh bií yueé, bí kwéh sér temé. Càn baá mbàm seèn ká kwarè bií si njií.»

Yeésò mé bó sié-ngò bó déi nèà (Màrk 1:16-20; Lùk 5:1-11)

18 Cieé déi Yeésò yeé baá ké sòn tub Galilé, à né sòn nòmò bele ndeé, à ñene njií nuaré déi bó òm né ndoór* ké dùá vuú njií den. Lé naá bó sié-ngò bó Simón, mé yilí seèn déi né cu Piér, bó òm seèn André.

19 Yeésò ye bó a: «Bí bèlè mè; mè bí kènè sie kwaá seér nde aá bó kòrò nùàr.»

20 Bó vu njií ndoór doó lè sèn Yeésò, bó yuo bele bú ndo.

21 Á né ka ndeé. Wa beré déi, à ñene njií cu bó fá bó déi, Ják bó òm seèn Jân; né bó nuna Jebedè. Sá, bó bó tele bóòn Jebedè né gi lè kome, bó né ndoór bóɔ nyegé. Yeésò yilá njií cu bó.

22 Bó komo wuo ter kwar, bó kwaá lo tele bóòn mé kom mene, bó yuo bele bú.

23 Yeésò né lè tàbè Galilé bèh dɔɔŋ ndeé, à né ngòr Càn te *gwà sóú feh bele, à né

3:17 3:17 Gen. 22:2; Ps. 2:7; Es. 42:1; Mat. 12:18; 17:5; Mk. 1:11; Lùk 9:35 4:1 4:1 Heb. 2:18; 4:15 4:4 4:4 Deut. 8:3 4:6 4:6 Ps. 91:11-12 4:7 4:7 Deut. 6:16 4:10 4:10 Deut. 6:13 4:12 4:12 Mat. 14:3; Mk. 6:17; Lùk 3:19-20 4:13 4:13 Jân 2:12 4:15 4:15-16 Es. 9:1-2 4:17 4:17 Mat. 3:2 * 4:18 4:18 Né ndame mé bó vu né lòu. 4:23 4:23 Mat. 9:35; Mk. 1:39

bò nùàr Njàgà Bagaà felè *Lò Càṅ se, à né bò beén dé kàn mé nùr dé kàn lètenè bò nùàr taré sòm bele.

²⁴ Bòó mé né lè tàbè Sirí mene doṅṅ ṅgweé gi njàgà seèn. Bó né mé bò beén bò hihiné toò seèn weh ndeé: bò déi lé naá mé tándulu yoòr, bò déi né bò tí bò, bò déi gule mé be né kuú, doṅṅ à lé naá giì bó taré sòm.

²⁵ Cili nùàr mé lò hihiné né lom bú jomo kem bele: bò déi yuoô te lò Galilé, bò déi te lò Dèkàpòli,[†] bò déi yuoô ké Jerusalem te tàbè Judé mé bò lòó dé kukwarè, mé lò dé yi jomo nòmò Jurdèn mene, bó doṅṅ kem nde giì yoòr Yeésò.

5

*Nḡòr Càṅ ké te tòre
(Lúk 6:20-23)*

¹ Sà Yeésò ḡene njií né cili nùàr mé né doó merré den, à ḡaá nde ké te tòre, à den den ké sà. Bò mbòṅ ḡgoró nde ké kwaré seèn ndò.

² À duóóm bó njèh feèh, ye bó a:

³ «Samésé né bòó mé né saám yoòr bòòn ḡené kóó;

*Lò Càṅ né dé bòòn!

⁴ Samésé né bò kújere bò; Càṅ nde né bó bòṅ!

⁵ Samésé né bòó mé né dólésé; tàbè mé Càṅ lé ye nyí nde né bó haá doó, bó nde né kwa!

⁶ Samésé né bòó né mé nyúá dene jéjêḡ beè Càṅ;

temé nde né bó lè dólé.

⁷ Samésé né bòó mé né bó mbeí jere kóó; Càṅ kò nde né bó jere méná ndò!

⁸ Samésé né bó temé ḡḡagá bò;

bó nde né Càṅ mé njolo ḡenè!

⁹ Samésé né bòó mé né dólé lètenè bò mbaábon goó su; Càṅ nde né bó bò ḡuna seèn yilá!

¹⁰ Samésé né bòó mé né sòn Càṅ ḡgweé, bó né mene bó teèn bunó yii; Lò Càṅ né dé bòòn!

¹¹ Samésé né bí ndò, mò bò nùàr baá bí selé, bó né bí bunó, bó né bí nyeén vevené yoòr coré su, ye bí né bò mbòṅ mò fi.

¹² Mè tueé bí, bí sàmè sér dé biì cu sà lòu; bí né tàbè dobo, ye sàgà biì né ké te vulúu ḡḡún ma. Bí té njeré déi mùnò; bó lé naá bò *sòn-Càṅ bò dé léi toò méná bunó ndò.»

*Túóm mé Nagá
(Márk 9:50; Lúk 14:34-35)*

[†] 4:25 5:8 Lò Dèkàpòli jue né lò mé lòó né teèn yulá.

5:8 5:8 Ps. 24:3-4 5:10 5:10 1 Pi. 3:14 5:11 5:11 1

5:14 Jāḡ 8:12; 9:5 5:15 5:15 Mk. 4:21; Lúk 8:16; 11:33

5:21 Ex. 20:13; Deut. 5:17

¹³ «Dé biì, bí né toò bò nùàr faá túóm nò. Mò túóm cuaré baá, bó bóó ḡgulí cu nde né bú naàn wa? Sà gi aá kèn; à njeré déi ḡam ndé cú; bó bú su njií nde aá doó, bò nùàr dobo fulú kela teèn.

¹⁴ «Bí né ḡagá toò bò nùàr ndò. Lòó mé den né ké felè tòr, dé seèn lòu dèn lèr ḡgwéh.

¹⁵ Bó lām mòḡò bèh, ye te bó kibí kwaá ka soó. Bó lām mòḡo seér né te bó tuú njií yi te sùgo, te bò ḡwò bò ḡene njolo mé njéh.

¹⁶ Bí bá ḡagá toò bò nùàr méná ndò, te bó ḡene kò seé bagaá biì teèn, bó seén Tele biì ké te vulúu.»

Njèh felè sóú feèh

¹⁷ «Bí té mùnò ye mè ndeé naá *sóú Músi mé ḡḡòr bò *sòn-Càṅ bò ḡellé sòm. Cí sam, mè ndeé naá bó lòu mboón seér.

¹⁸ Mè né tueé ye bí a, mò vulú bò tàbè née ka te be sà, ndóg njolo sóú déi keh nyi ndé ḡgwéh. Le den nde né kóbè sà, kò lòu mé njèh doṅṅ mboón aá, sà ye.

¹⁹ Sà mò né mân, nuaá mé keh luar sòm njolo sóú déi, à feh bò mbeí méná ndò, nuaá sà luar le nde né te *Lò Càṅe lòu méná ndò. Nuaá mé jolo feh seér né dé seèn bò mbeí sóú lòu, te bó jolo méná ndò, nde né nua dueè te Lò Càṅe ḡaá.

²⁰ Mè tueé bí, mò bí kóó dili kélá ḡgwéh mé bò *njií-sóú bó bò *Farisièn, ndóg bí Lò Càṅe yilá ndé ḡgwéh.»

Njèh lè sie kwaá

²¹ «Bí lé naá ḡgweé, bó lé ye bò jòḡò bò a: Té feh wulá, wa nuaá mé wula feh doṅṅ nde né ju yilá ma.

²² Mè tueé seér né dé mò ye bí a: nuaá mé kwaá njií mene léláṅ njèh mé mbeí, nde né ju yilá. Nuaá mé yilá mbeí: còṅṅ, nde né ké sònò bòḡo te *mbàgà juú ndeé. Nuaá mé yilá mbeí: duaàn, ju dé seèn wulu né mé we dé ndeèr.

²³ «Sà mò wò nde aá Càṅ mbe ké te kò haá, jòḡò mùnò nyéḡe munò ye, mò temé né nuaré déi mé wò yulá,

²⁴ sà lòḡò kwá nji mbe sà doó nòṅṅ, wò jòḡò nde yoòr seèn, bí bú tueé kulú gi, te wò cu cuú, wò haá ye Càṅ mbe.

²⁵ «Mò bí nuaré déi baá mé ju, à né wò sií, à ju sà njií né ké sònò bòḡò, mò bí bú ḡo bilí né bècèné, lèḡè lòm ceér dueè téḡ, te bí bú den mé sòn cèn, wanòṅṅ wò nde né ju beè seèn ké toò bò kokoò bò die, bó sie haá njií wò mé bò sóji, te bó si yii wò ḡwà cibí.

5:4 5:4 Es. 61:2 5:5 5:5 Ps. 37:11 5:6 5:6 Es. 55:1-2

5:12 5:12 2 Chr. 36:16; Seé b. 7:52 5:14

5:16 5:16 1 Pi. 2:12 5:18 5:18 Lúk 16:17 5:21

26 Mè né tueé ye wò a, bó sie kwaá den nde né wò beè méménà, tóg ko bò tò mò njèh nùà hèllè yuo kela giì baá kèn, sà ye.»

Yàgà ndeé

27 «Bí lé naá ñgweé, bó ye: Té yàgà ndé.

28 Mè tueé seér né dé mò ye bí a: Nuaá mé ke mene ma vèh dèi, tuaá sie bú mé bú, kuú gi aá yàgà kèn.

29 Sà mò njolo yeé dé gaá wò te veène dər yíi né kóó, lùàgà sòm bú, wò si njií ké dàb. Huòm kela né mé gá cén leér lom yoòr yeé kóó, mé bó si njií gùm yeé dóónj te we dé ndeèr.

30 Mò be yeé dé gaá wò te veène dər yíi né kóó, sà cò téná sòm bú, wò si njií bú ké dàb. Huòm kela né mé gá cén leér lom yoòr yeé kóó, mé gùm yeé dóónj die yila te we dé ndeèr ndo.»

Ngòr felè siib bò véh geé

(Matiô 19:9; Mårk 10:11-12; Lùk 16:18)

31 «Bó lé naá cuú tueé ye: Nuaá mé sòm véh dóónj, bú a, nyàgà há bú mvù beè.

32 Mè tueé seér né dé mò ye bí a: mò ma dèi yàgà ndé ñgwéh, si bú sòm né mbaá, sà si bú bèh yàgà kuú luú si né kóó. Véh mé bó naá lòu mele sòm, nuaá mé jógò bú dóónj kuú taré né yàgà ndo.»

Jègè

33 «Bí lé naá giì ñgweé, bó lé ye bò jògò bò a: Nùàr a, té jègè kèh; bú a, jòlò lòm faá à lé naá giì toò Càn Dueé jege no.

34 Mè tueé seér né dé mò ye bí a: ndóg nùàr a, té jègè jègè nyì. Bí té vulú jègè kèrà, kógò Càn nè ké sà;

35 bí té tàbè jègè kèrà ndo, gule seèn né toò; né mene Jerusalem, té bú jègè kèrà, né loó Nùà Dueé.

36 Té feh yeé jègè kèrà ndo; yúli feèh né mene dé wulè, né mene dé yíli, wò dèi teèn kwéh sér kòmò ndé ñgwéh.

37 Mò né nyea, júée nyea; mò né sam, júée sam ndo; wanoónj bò dé felèbò kabé gòò dóónj, yuo yeé beè Sátàn.»

Njùnj kuú

(Lùk 6:29-30)

38 «Bí lé naá ñgweé, bó ye: Njolo mé njolo, nyie mé nyie ndo.

39 Mè tueé seér né dé mò ye bí a: Mò nuaré dèi bóó bí veèn, bí té njùnj kuú. Mò nuaré dèi bo wò te geí gaá, kèh cú bú geí dé ñgoù, à bo ndo.

40 Mò nuaré dèi tulu njií wò bèh juù, à gwaán né cògò suù yeé yíin weèh, há bíli bú mé cògò wagá yeé mene.

41 Mò nùà koò dèi ba haá wò seé dé kílómètà cèn, gò cú mé njèh kílómètà fà.

42 Mò nuaré dèi né wò njeré dèi dua, há bú teèn. Mò nuaré dèi bie wò hùà njeré dèi, té bú nó mó.»

Nùà bònò gwaán

(Lùk 6:27-28, 32-36)

43 «Bí lé naá ñgweé, bó ye: Gwàn mbei yeé, wò né nùà bònò yeé bunò.

44 Mè tueé seér né dé mò ye bí a: bí gwàn bò bònò bò bìi gwaán. Bóó mé né bí gèr feh keéh, bí dùà sér Càn felè bóòn lòu,

45 te bí ña bò ñnà Tele bìi mé né ké te vulúu. Bí kóó ye Càn lou ba fue njií né felè bò jéré-temé bò, mé bò húóm-temé bò mene. Nu seèn né felè bò vevenè bò, mé bò bebagaá bò méná neé toóm ndeé ndo.

46 Mò bí gwaán lom né bóó mé né bí gwaán, sà bí sàgà teèn kela kuú né dé kei? Ngweéh né mene bò wèh-kàgàlònj làmpònj bò, bó né gi méná bóó komo mà.

47 Mò bí ko lom né lélanj bò nùàr bìi, sà beè bìi né njèh kàm dèi wa? Ngweéh né mene bò Càn-kó, bó né gi dé sà bóó kóó wa?

48 Mè tueé bí, bí dèn lòm dé bìi dilisé faá Tele bìi ké te vulúu né dilisé no.»

6

Njèh mé bò saám bò haá

1 «Mò bí baá njèh mé yíli Càn bóó, bí té toò bò nùàr lòu sàñ gò, ye te bó keí bí. Mò sam, bí sàgà beè Tele bìi ké te vulúu kwà ndé cú.

2 Sà mò wò nde aá nùà saám njeré dèi mé be yeé haá, té juàgà lòbò. Dé sà né seé bò fù-ñgànj bò. Né mene ké *gwá sóú, né mene ceér dueè, bó méná luerré gò né te bò nùàr keí bó kei. Mè né tueé ye bí a, bó sàgà bóòn kwa gi aá kèn, dèi toò sam cuú.

3 Té dé yeé méná bó. Mò wò baá nùà saám njeré dèi mé be gaá haá, be ñgoù a, té kó.

4 Náb há bú lòu, te Tele yeé ñene dé náb méná, à wò sàgà haá seér kóó.»

Njèh felè Càn duaà tueé ñagá

(Lùk 11:2-4)

5 «Mò bí baá Càn dua, bí té faá bò lòbò-kànj bò no dèn. Mò bó nde aá Càn dua, ko bó njeba ter njolò bò nùàr; né mene ké *gwá sóú, né mene te làrè ceér-e, ko né njolò bò nùàr. Mè né tueé ye bí a, bó sàgà bóòn kwa gi aá kèn, dèi toò sam cuú.

6 Té dé yeé méná bó. Mò wò nde aá Càn dua, yíli ndé ké mí yeé, wò colo njií hin,

5:27 5:27 Ex. 20:14; Deut. 5:18 5:29 5:29 Mat. 18:9; Mk. 9:47 5:30 5:30 Mat. 18:8; Mk. 9:43 5:31 5:31 Deut. 24:1-4; Mat. 19:7; Mk. 10:4 5:32 5:32 Mat. 19:9; Mk. 10:11-12; Lùk 16:18; 1 Kor. 7:10-11 5:33 5:33 Lé. 19:12; Nomb. 30:2; Deut. 23:21 5:34 5:34 Ják 5:12; Es. 66:1; Mat. 23:22 5:35 5:35 Es. 66:1; Ps. 48:2 5:38 5:38 Ex. 21:24; Lé. 24:20; Deut. 19:21 5:43 5:43 Lé. 19:18 5:48 5:48 Lé. 19:2; Deut. 18:13 6:1 6:1 Mat. 23:5 6:5 6:5 Lùk 18:10-14

wò dua leér Tele yeè lòu, te Tele yeè mé né bèh lèrrèb ménâ n̄ené, à wò sàgà haá seér kóó.

⁷ «Mò bí baá Càn dua, bí té n̄hè sònò faá bò Càn-kó nò mbèi gò. Bó munó né ye, kò bó kulá laré dàm n̄hè d̄óŋ te Càn ngweé ye.

⁸ Bí té dé bì ménâ bó. Njii mé né bí saám d̄óŋ, Tele bìi né gi n̄ené, te bí nde ye bú dua.

⁹ Sâ mò bí baá Càn dua, bí júée: Tele beèh mé né ké ter te vulúu, yilí yeè a: dèn beè bò nuàr jolosé.

¹⁰ Ndé kògò yeè ká lètenè beèh dilí kwaá. Gàmbé te béh ngweé sòn yeè ká doó faá bó né sòn yeè ké te vulúu ngweé nò.

¹¹ Há béh yáb mé nde né béh lan wulú.

¹² Kúlú njí bò veèn beèh doó faá béh né veèn bò mbei beèh lè beèh kulú sòm nò.

¹³ Bèh mé veèn né béh taáb d̄óŋ, té béh teèn njí, ci sér béh lòu. [Kògò mé terreb mé *sùsùm né gi dé yeè dé nyemà mé nyemà. È m̄n.]

¹⁴ Sâ tueé né ye: mò bí né veèn bò mbaábii lè bìi kulú sòm, Càn nde né bí veèn yoòr ménâ kulú sòm ndo.

¹⁵ Á, mò bí veèn bò mbaábii lè bìi kulú sòm ngwéh, sâ Tele bìi ké te vulúu bí veèn yoòr kulú sòm ndé ngwéh ndo.»

Yáb joloò

¹⁶ «Mò bí baá yáb jolo, bí té kuún faá bò lòbò-kàn bò nò kàgà gò. Bó ménâ kaga gò né, te bò nuàr n̄ene kò teèn, ye bó né yáb jolo. Mè né tueé ye bí a, bó sàgà bòòn kwa gi aá kèn, déi toò sam cuú.

¹⁷ Té dé yeè ménâ bó. Mò wò baá yáb jolo, vúá n̄agá njolo yeè, wò sieé feh,

¹⁸ te wò mé nuàr fèh kèh cú ye nyí né yáb jolo; wò feh keéh cegé mé Tele yeè nuaá mé né bèh lèrrèb n̄ené, à wò sàgà haá seér kóó.»

Ngúlú dé ké te vulúu

(Lùk 12:33-34)

¹⁹ «Bí té mé ngúlú w̄n̄ bilí lè. Sueé bò jagàb nde né yieé sòm; yib nde né gwà komo, à n̄uóób yuo mé njéh ndo.

²⁰ Bí ngúlú bilí sér dé ké te vulúu; dé sâ sueé bò jagàb bú yieé kòmò ndé ngwéh, yib bú n̄uóób kòmò ndé ngwéh ndo.

²¹ Bí kóo ye, temé nuàr né gi bèh mé ngúlú seèn né teèn.»

Lâm mé né yoòr nuàr

(Lùk 11:34-36)

²² «Njolo nuàr den né yoòr seèn faá lâm nò. Mò njolo yeè né n̄ené, gùm yeè d̄óŋ nde né b̄esóné n̄agá den.

²³ Mò njolo yeè baá nyimé, sâ gùm yeè d̄óŋ den nde né bèh cibi. Mè tueé wò: mò n̄agá mé né yoòr yeè doó n̄a seér cibi, gùm yeè d̄óŋ nde né toò yilí kelá ndeé.»

Càn bó kàgàl̄n̄ hualé

(Lùk 16:13)

²⁴ «Nuàr déi seé nuà fà kèi cén bó kòmò ndé ngwéh. À nde né cén bunó, à gwaán déi. À beè déi den nde né nuà gècèn, à seb déi. Bí seé Càn bó seé kàgàl̄n̄ fà d̄óŋ kèi cén bó kòmò ndé ngwéh.»

Temé cén mé Càn kwaá njii

(Lùk 12:22-31)

²⁵ «Mè tueé bí, mò né mân, bí té mé yáb bó mbè nyàmè lè, ye te bí koó feh bìi. Bí té mé cògò nyàmè lè, ye te bí su kwaá yoòr ndo. Ngweéh kela né yòŋ nuàr mé yab mà. Gùm nuàr huóm kela né kóó mé cògò ndo.

²⁶ Bí jògò kè njí ke bò non ye; bó yab dòbò bèh, bó kwaà bèh, bó mé mban̄ sam ndo; mé njéh mene, Tele bìi ké te vulúu né gi bó koó laré; sé tagá bí wa? Ngweéh kela né bí mé bò non mà.»

²⁷ À den cuú ye bó a: «Bí né mene nyamé, lètenè bìi d̄óŋ nei cieé déi felè bò cieé seèn sàgà komo nde né kóó wa?

²⁸ Mò sam, bí cògò nyamé den né dé kei? Bí kè wèh yoòr bò mvue nyurè mé né ké n̄ueh baá: bó seé témá bèh, bó cògò cólò kó bèh ndo.

²⁹ Mé njéh mene, mè tueé bí, mgbè Salom̄n̄ mé be ngúlú seèn mene d̄óŋ lé gèh nòmò cògò faá bò mvue nò sù kwà ná ngwéh.

³⁰ Mò Càn né nyure ké ya dueè mbaá yàgà ménâ nyegé huóm, à cògò mé bí há kelá ndé ngwéh wa? Ngweéh bò nyure ké ya den weh né dé laàn, kwéh bó nde né saá sòm wa? Temé kuú né bí lòu, mè tueé bí!

³¹ «Sâ bí té mbaá nyàmè dèn ye: béh yieé nde né kei? Béh n̄ueé nde né kei? Béh su nde né kei wa?

³² Dé sâ né seé bò *wón̄ bò. Bó né gi ménâ nyamé f̄óŋ. Bí né dé bìi mé Tele ké te vulúu teèn; bò njii mé saám né bí d̄óŋ, à né gi kóó.

³³ Bí jògò yúé f̄ón̄ lógò *Lò Càn ye, bí dèn dilisé faá Càn gwaán n̄e nò; Càn nde né bí bò n̄hè dé jomò teèn haá keéh gií.

³⁴ Sâ mò né mân, bí té dé kwéh nyàmè; kò baá kwéh sâ, bí nyamé ye. Cieé dé kàn né mé seé seèn yoòr.»

7

Ju felè nuàr tená gòó
(Lùk 6:37-38, 41-42)

1 «Bí té ju felè bò mbaábii mbaá téná gò, te Càṅ ju felè bii téná cú.

2 Mò sam, Càṅ nde né ju felè bii faá bí né dé bò mbaábi nò tená. Mòu mé bí né bò nuàr njèh teèn me haá dɔɔṅ, Càṅ bí me haá cu nde né teèn.

3 Mbeí mò, wò yeè tò mò nyurè dé njolò mbeí yeè ñene keéh naá he, mé gùm ndilí tòu dɔɔṅ né wò njolò ṅgelá den, wò cí ñéné ṅgwéh wa?

4 Wò ye bú a: kwá nyí ge sòm wò tò mò nyurè njolò! ṅgweéh wò njolò né mé gùm ndilí tòu wa? Wò bú tò mò nyurè hèllè njolò ge sòm keéh nde né naàn wa?

5 Nùà lòbò-kàṅ, jògò mvúá sòm lógò ndilí tòu dé njolò yeè; mò njolo ṅagá baá, wò ge sòm ye nyure dé njolò mbeí yeè.

6 «Bí té bò njèh jojoloò mé bò boór há; mò sam, bó nde cuù né mé bí ṅaár cu cuù, bó nema ṅaré sòm seér bí lòu. Bí té gòm matàn* toò bò ṅuiáṅ si kwá; mò sam bó nde né gulè dobo calé keéh.»

Njèh duaà
(Lúk 11:9-13)

7 «Bí dùduaà, bó nde né bí haá; bí féfòṅṅ, bí nde né kwa; bí gó hin gòḍ, bó nde né bí gulu keéh.

8 Lòu sam, nuaá mé né dua dɔɔṅ nde né kwa. Nuaá mé né fòṅ dɔɔṅ nde né ñené. Bó nde né nuaá mé né gɔɔ dɔɔṅ, gulu keéh ndo.

9 «Hên, mò lètenè bii nuaré déi né mé huaán teèn, mò ṅuna dua bú sér; à bú dòm haá seér nde né taá wa?

10 Mò sam, à sie haá seér bú sàb, sà ṅuna dua né bú ṅgò wa?

11 Bí mé jéré-temè bii mene, bí né bò ṅuna bii bò njèh bebagaà haá komo; sé tagá Tele bii ké te vulúu wa? Bí kóɔ ye: bòḍ mé né bú bò njèh bebagaà dua dɔɔṅ, à nde né bó haá.

12 «Bí bó mé bò nuàr faá bí ye bò nuàr a, bó mé bí nò. *Sóú Músi mé bò *sòn-Càṅ bò tueé gi né ménâ.»

Hin dé barè
(Lúk 13:24)

13 «Bí yílá kélá sér lè hin dé barè; hin dé tànḍòr, mé ceér tàkpèlàn dé bòḍḍ nde né ké tuar. Mé njèh mene, bò nuàr due kela gi né teèn.

14 Ceér mé nuàr nde né yòṅ teèn kwa, né seér ceér dé ṅgoú mé hin dé barè. Nuàr ṅgób bú fòṅ kwa né kóɔ.»

Tóu bò tàb seèn
(Lúk 6:43-44)

15 «Bí bònṅ feh bii toò bò *sòn-Càṅ bò dé kòkòb. Bó yila den né lètenè bii mé par

yoòr faá sòṅṅaṅ nò, sà yí lè né ṅgù. Bí nde né bó mé seé bòḍḍ ñené kóɔ.

16 Mè tueé bí, màkpelàn beéh te kaṅṅaṅ wá bèh; nyie ṅgòbò máṅṅòrè wá bèh ndo.

17 Tóu bagaà wa né dé seèn tàb dé bagaà; tòu veèn wa cu ka tàb dé veèn.

18 Tóu bagaà beéh tàb veèn wá sér bèh; tòu veèn tàb dé bagaà wá ṅgwéh ndo.

19 Mè tueé bí, tòu mé tàb dé bagaà wá ṅgwéh dɔɔṅ, bó nde né bú tuar komo fuú njii.

20 Sà te bí ñene kò bò sòn-Càṅ bò dé nyenyenè teèn mé seé bòḍḍ.»

Yeésò «Nùà Dueè» mbaá yílá kú
(Lúk 13:25-27)

21 «Bí té múnò ye, bòḍ mé yílá né mé Nùà Dueè, Nùà Dueè doò nde gi né *Lò Càṅ dɔɔṅ yílá. Mè tueé bí, bòḍ mé bòḍ né faá Tele mò ké te vulúu gwaán nê nò, Lò Càṅ yila cegé nde né kóɔ.

22 Kwá còṅṅ, lòu mé ndeè jueé né jueé, bò nuàr ṅgún nde né tueé ye: Nùà Dueè, Nùà Dueè, béh lé naá sòn-Càṅ mé yílí yeè tueé, béh lé naá gii bò tándulu mé yílí yeè kwogó, béh lé naá bò fém hihiné mé yílí yeè bòḍ bele ndo.

23 Mè tueé bí, lòu sà mè nde né tueé ye bó a: Mè bí kó ṅgwéh, bí né bò dúagá-tie bò. Bí ndé sér mé njèh toò.»

Gwà dèi bò mbeí
(Lúk 6:47-49)

24 «Nuaá mé né ṅgòr mò hên ṅgweé, né ménâ bòḍ dɔɔṅ den né faá nùà kòḍḍ mé lé meè naá gwà seèn felè kweéh nò.

25 À yeé me gi aá, nu die ndo. Nu yeé baá neé, nòmò yuo ber cie, né gwà doò luú; fu taré né mene gwà doò kobó, njeré déi lé bú bó ná ṅgwéh, njua kweéh.

26 Nuaá mé né ṅgòr mò hên ṅgweé, à dé seèn ménâ bó ṅgwéh dɔɔṅ, den nde né faá nùà yáñé mé lé meè naá gwà felè mbésebé nò.

27 Nu yeé baá neé, nòmò yeé baá cie yuo ber, fu yeé baá kobó taré, vela ṅem sòm gwà sà, gwà hèllè calé yuo.»

Terreb Yeésò

28 Yeésò yeé nde feh sòm bò nuàr mân, híim laré bó doò dɔɔṅ.

29 Lòu sam, à lé bó njèh feh loóm naá faá nùà njèh nò, à lé bó faá bò *nji-sóu nò fèh ná ṅgwéh.

8

Nùà beén veèn dèi taré sòḍm
(Màrk 1:40-45; Lúk 5:12-16)

* 7:6 7:6 Gòm bò mgbè, bò kwaá mé bò ṅgèn. Né njèh kàm. 7:12 7:12 Lúk 6:31 7:19 7:19 Mat. 3:10; Lúk 3:9 7:20 7:20 Mat. 12:33 7:23 7:23 Ps. 6:8 7:28 7:28-29 Mk. 1:22; Lúk 4:32

¹ Yeésò suaga cuù ké te tòre ndo, bò nuàr ngún kem bele cu bú jomo.

² Nùà beén veên déi waà dé seèn, cemmé nde toò seèn, ye bú a: «Dé koò, mo wò né gwaán, wò nde né mè taré som, mè den cu ngagásé.»

³ Yeésò kema njií bú be yoòr ndo, ye bú a: «Mè gwaán aá kèn, taré yuò taré.» Beén nùà doò nyimé yuo doó sà ndo.

⁴ Yeésò ye bú a: «Càŋ a bó wò tueé nuaré déi. Ndé lòm ké yoòr *ngàn sèmè, wò feh keéh bú yo yeè, wò haá bú sèmè faá Músi lo naá tueé no, te bò nuàr ñene ko seér teèn.»

*Nùà seé kwaá-taáb déi taré sòòm
(Lúk 7:1-10)*

⁵ Yeésò yeé nde aá Kapernahúm yilá ndeé, kwaá-taáb bò Róm bò déi ngoró ndeé kwaré seèn,

⁶ ye bú a: «Kúkùr yeè, dé koò, nùà seé mò galé ngaga le aá ké gwò, à né lom mé beén kwaré.»

⁷ Yeésò ye bú a: «Hin, béh nde, te mè taré som bú.»

⁸ Kwaá-taáb doò yeé ngweé aá môn, ye Yeésò a: «Dé koò, mè nuaá mé wò nde né ké lo seèn yilá, wúlú ngwéh. Kòmò njií cégé yeé léláŋ sòn, nde né nùà seé mò taré som.

⁹ Mè né kóó ye, bò kokoò bò né mé terreb teèn. Lòu sam, mè né ka bò déi, bò déi né ka mò. Mè né mé bòn bò sóji beè. Mo mè ye déi a: Ndé mân! à nde. Mo mè ye cén déi a: Ndé! à ndeé. Mo mè ye nùà seé mò a: Bó mân! à bóó ka ménâ nág ndo. Mo né mân, túé cégé yeè lòu, nùà seé mò nde né taré yuo.»

¹⁰ Te Yeésò yeé nde ngweé njií mân, hiim lo bú mbaá, à tueé njií mé bòò mé né jomo seèn ndo, ye bó a: «Mè né tueé ye bí a, ká te tàbè *Iserála hèn doón, mè gèh ndèm hèn teèn ñéné ngúngwéh.

¹¹ Mè tueé bí, bò nuàr yuo ndeé né kèb bà, mé kèb nyiib,* bó kwa gi bèh dené te *Lò Càŋe kwaré Abrahám mé Isák bò Jakób,

¹² sà bòò mé Lò Càŋ sé né dé bòn, bó bó si njií aá ké cie te ndèndèŋ cibí, bèh kèŋ silí mé nyie yieé kuú.»

¹³ Yeésò tueé njií mé kwaá-taáb doò ndo, ye bú a: «Ndé cú yeé ké lo. Bú a, bó wò faá wò né temé yoòr mò kwaá njií sà.» Nùà seé kwaá-taáb doò taré yuo beé nomo ndo.

*Bò beén bò ngún taré sòòm
(Màrk 1:29-34; Lúk 4:38-41)*

¹⁴ Jomo sà Yeésò nde ké lo Pièr. À wa ké teèn, sà gùnà Pièr né doó cer den, à né mé dùlù yoòr.

¹⁵ Yeésò kema njií bú beè, dùlù kem yuo bú yoòr. Ma doò komo wuo ter, bóó haá bú yáb.

¹⁶ Yeé baá liyili, bò nuàr kem waà mé bò beén bò ká yoòr Yeésò kókoó mbaá. À komo njií cégé né léláŋ sòn mbaá, bò càŋ tándulu né bó yoòr durá yuo bele, bò beén bò doón taré yuo gi ndo.

¹⁷ Sà ménâ doón bóó gi né, te yuo faá Esáya *sòn-Càŋ lé naá gi tueé no, ye: «Dé seèn, à jogo weh né nùr beèn, à ña weh beén beèn ndo.»

*Bòò mé gwaán né jomo Yeésò beleé
(Lúk 9:57-62)*

¹⁸ Bò nuàr yeé baá kwaré Yeésò ngún, à ye: «Kwá béh sela yuo kela tub kèb yága.»

¹⁹ *Nji-sòu déi ndeé ndo, ye bú a: «Nùà fèh-ñjèh, wò nde mene he, béè nde né kóó.»

²⁰ Yeésò ye bú a: «Hèn bò nyam bòn non mé mé gbàn, bò non mé fulu ndo. Kóó ye, *Huaán Nuàr dé seèn mé bèh cèrrè teèn sam.»

²¹ Mbòn Yeésò cén déi deèn ndo, ye Yeésò a: «Dé koò, kwá mè ndeé furú som tele mò ye.»

²² Yeésò ye bú a: «Bèlè lòm mè. Kwá ló bò komó nde furú bò mbei bòn kóó.»

*Fu taré pam huné
(Màrk 4:35-41; Lúk 8:22-25)*

²³ Jomo sà, Yeésò ñaá yila te kome, bò mbòn seèn njií lo bú.

²⁴ Fu taré ko die dùà te tub sà ndo, né lom mé terreb kobó taré, né nòmò te kome pieém yí. Sà Yeésò baá lóm.

²⁵ Bò mbòn ngoró nde kwaré seèn, bó nyimé bú, bó ye bú a: «Fehtoò beèh, béh nde aá kum le, yili sòm yeè béh teèn.»

²⁶ Yeésò ye bó a: «Bí môn veéh né dé kei wa? bò temé kuú bò!» À komo wuo ter ndo, à pam fu bò nòmò; pón die dùà doón.

²⁷ Geí lo bò nuàr mbaá, bó ye: «Hèn né gèh nùà kei, mé sòn seèn ngweé bilí né mé fu bò nòmò mene wa?»

*Nuàr fà mé càŋ tándulu yoòr taré sòòm
(Màrk 5:1-20; Lúk 8:26-39)*

²⁸ Bó wa yi sònò tuùb kèb yága, te tàbè Gadaréna, bó kwa bò nuaré déi teèn fà; bó yuoó naá ké mäsou, bó ndeé né te bó bò Yeésò kwaré. Sà nùà hellè bó mbei né gi mé bò càŋ jejelá màn yoòr fà doón, nuàr doó sà kélá cú bèh mé veéh.

²⁹ Bó yeé waà baá toò Yeésò, bó som hueh, bó ye bú a: «[J]unà Càŋ Dueé, béh bí né lè keé-re wa? Wò ká doó waà né te wò feh duóòm béh gèr mé cu née le ye wa?»

³⁰ Sà bòn bò nguiáŋ kókoó mbaá né yab ké bèh ndón-ndón màn ñalé yieé den.

³¹ Bò càṅ hèllè bõṅ baá-re Yeésò, ye bú a: «Mò wò nde né béh kwógó, kwógó yí sér béh ké lè bò ṅguiâṅ kíê.»

³² Yeésò ye bú a: «Bí fón gò!» Bó durá yuo kela gi ndo, bó nde yila nde ké lè bò ṅguiâṅ hèllè. Bõṅ ṅguiâṅ doò kem suagá ké cueè, bó sue yila nde ké te tube, bó kum le teèn.

³³ Bò tèn ṅguiâṅ durá yuo gi ndo; bó nde cu ké lo, bó né bò nuàr njií mé la kelà naà felè bò tándulu bò tueé, bó né bó dé toò tueé ndo.

³⁴ Yeé baá ménâ, bò loó bò kem yuo gi ké lo doón, bó né yòòr Yeésò ndeé, te bó bó kwaré. Bó yeé ñene aá bú, bó ye bú a: «Kúkùr yeé, yuò lè tàbè beèh yuoò.»

9

Nuà gule kuú déi taré soòm (Màrk 2:1-12; Lùk 5:17-26)

¹ Yeésò yila cu kòm, sela nde cu lo seèn.

² Wa lo, bó jgo waà mé nuà gule kuú déi toò seèn, à né te ndagáa cer den. Yeésò yeé ñene, ye temé bõòn doón né lom yòòr nyí ménâ, à tueé njií mé nuà gule kuú doò, ye bú a: «Táre yo, huaán mò. Bò veèn yeé gi aá wò mé njéh kèn.»

³ Te bò *njií-sòu yeé nde ṅgweé njií mân, bó yila lè bõòn ndugó beleè ye: «Nuà hèn feh seèn faá Càṅ nò weh né dé kei wa?»

⁴ Yeésò ñene kò múnò bõòn ndo, ye bó a: «Bí veénsé mân munó né dé kei wa?»

⁵ Beè biì, taré kela né tueé ye: bò veèn yeé gi aá wò mé njéh kèn, wa né: wuò ter, gègoò wa?

⁶ Bí kóo ye: ká doó doón *Huaán Nuàr né mé terreb veèn kulú soòm teèn.» À den cuù baá-re, ye nuà gule kuú doò a: «Wuò ter, wèh ndagá yeé, ndé à lo.»

⁷ Nuà hèllè komo wuo ter ndo, fón gò loó seèn.

⁸ Vèh sie ṅhellé nuàr doó doón, bó né Càṅ teèn seèn yí, ye lòu sam, à né nuàr terreb ménâ haá ma.

Bèh Matíó yilá (Màrk 2:13-17; Lùk 5:27-32)

⁹ Yeésò yuo doó sâ ndo, à nde ser toò. Wa beré déi, à ñene njií nuaré déi né ké gwò bèh seé seèn den den, à né kàgàlõṅ lãmpõṅ weh. Yilí nuà sâ né Matíó. Ye bú a: «Yuò bèlè mè!» Matíó yuo bele bú ndo.

¹⁰ Yeésò yeé baá ké gwò Matíó yáb yieé, bò vevenê bò, mé bò wèh-kàgàlõṅ lãmpõṅ bò déi kem wa cuù teèn ṅgún, bó bó mé bò mbõṅ seèn né yáb bècèné yieé bilí den.

¹¹ Bò *Farisièn yeé ñene aá ménâ, bó ye bò mbõṅ a: «Nuà koò biì bò wèh-kàgàlõṅ lãmpõṅ bò, mé bò vevenê bò yáb bècèné yieé bilí né dé kei wa?»

¹² Yeésò yeé ṅgweé aá ménâ, ye bó a: «Bò beèn bò né yeé mé koró nuà lèh kóó, dèn ṅgwèh bò tetarè bò.

¹³ Bí ndé màn nyégé bò ṅgòr hèn maàn, né ter nyagá den ye: Mè gwaán kela né nuà kó-jerè mé nuà há-sèmè. Mè hèn nde kuú naà bò vevenê bò ká yòòr mò yilá njií, dèn ṅgwèh bò didilí bò.»

Bèh yáb joloò

(Màrk 2:18-22; Lùk 5:33-39)

¹⁴ Lou sâ bò mbõṅ Jãṅ Bàptis ndeé ye Yeésò a: «Bòó né naàn mé béh bò *Farisièn né gi dé beèh yáb jolo, bò mbõṅ yeé dé bõòn jolò ṅgwèh wa?»

¹⁵ Yeésò ye bó a: «Lou mé bó sua yeé vèh, mé si né doó samé den, bò mbei nde né yáb jolo wa? Dé sâ ndóg. Mé njéh mene, bí kwá cieé déi, mò bó ṅgaá soòm aá bó sii fù beè, bó ndeé jolo ye bõòn.

¹⁶ «Nuaré déi beèh cògò feè felè cògò dé cuùm téná làb nji bèh. Mò sam, dé feè nde né dé cuùm doó komo ṅjoré soòm.

¹⁷ «Bò tàgá mé kulu feè lè ṅguú cuúme si kwá bèh ndo. Mò sam, ṅguú hèllè nde né mbè doó velé ber njií, bó vu bilí be mé ṅguú mene. Bò mbè mé kulu feè si seér yeé lè ṅguú feè, te kér cú, mbè doó bèr ndé cú ndo.»

Nuà nuà koò déi bó ma mé lé naà cògò *Yeésò kema*

(Màrk 5:21-43; Lùk 8:40-56)

¹⁸ Nuà koò déi waá, sâ Yeésò née mé bò nuàr ménâ tueé njií den; à cemmé nde toò seèn, ye bú a: «Huaán mò kuú aá kèn, à kuú née kuú ye. Mé njéh mene ndé kèma njií bú be yòòr, à nde né nyimé yuo.»

¹⁹ Yeésò komo wuo ter ndo, weh bò mbõṅ, bó bó bele sie bú.

²⁰ Sâ ma déi né doó sâ teèn; baá nyemà yulá cuòb fá húóm né bú yòòr yuo den. À ṅgoró nde yí jomo Yeésò, à kema weh sòn cògò seèn.

²¹ À né ké lè tueé den ye: «Mò mè kema cegé mene lélãṅ cògò seèn, nde né mè yilí soòm.»

²² Yeésò bele seér ndo, ñene bú, ye bú a: «Dé vèh, táre yo, wò né temé yòòr mò kwaá njií, wò taré yuo aá kèn.» Ma doò taré yuo doó sâ ndo.

²³ Yeésò wa ké lo nuà koò doò, sâ bòó mé tuaga yeé bené mé kú bó bò nuàr baá lom doó ṅgún mbaá, bó né bèmè boó. Yeésò yeé ñene aá mòn,

²⁴ ye bó a: «Bí yuò gi doó sâ doón, huaán njeré déi kú ṅgwèh, à cer né lóm.» Te bò nuàr yeé nde ṅgweé njií ménâ, bó kem sue bú yòòr mè séb.

²⁵ Bó yeé soòm keéh gi aá bò nuàr cie, Yeésò yila nde ké mí, à sie njií huaán vèh

doò be ter; huaán doò komo den cu ter ndo.

²⁶ Ngóg dé sâ ngulí yon cu baá-re lò sâ doón.

Bò cùgò njolo bò déi fà taré sòm

²⁷ Yeésò yuo doó sâ ndo. À yeé baá beré déi kelá, bò cùgò njolo bò déi bô mbei duóóm bú jomo ngaré beleè, bó ye bú a: «[Junà *David, kó yeé béh jere teén.»

²⁸ Yeésò yeé baá ké gwò, bò cùgò njolo bò doò ngoró nde ké kwarè seèn ndo. À ye bó a: «Bí né temé kwaá njií ye mè né mé terreb faá béh mân teén wa?» Bó ye bú a: «Nyea, dé koò.»

²⁹ Yeé baá ménâ, à kema njií bó be njolo ndo, ye bó a: «Bó bí faá bí né temé yoór mò kwaá njií sâ.»

³⁰ Njolo boón kwógò ngagá ndo. À luóm bó, ye bó a: «Càn a bó nuaré déi ngweé tiè.»

³¹ Mé njéh mene, bó kó lom né mé yilí Yeésò lè tàbè sâ doón saán yon goò.

Nùà sòn ndùg déi taré sòm

³² Bó yeé baá dé boón mé gò, bò nuaré déi wa cuù mé nùà sòn ndùg déi ká toò Yeésò ndo. Nùà sâ lé naá mé tándulu yoór; càn hèllè lé naá bú sòn yíin.

³³ Te Yeésò yeé nde kwógò som bú lè nùà doó mân, nùà hèllè duóóm keéh sòn tueé. Cìlì nùàr geí laré mé njéh doó doón, bó ye: «Béh nées gèh dé hèn te tàbè *Iseràlà doón njéné ngúngwéeh ye.»

³⁴ Bò *Farisièn den seér cuù dé boón ye: «Mgbè bò tándulu bú terreb mân haá né kóó, à bò tándulu kwógò né mé njéh.»

Yeésò mé jere bò nùàr

³⁵ Yeésò né te bò loó kokoó mé tetóór mene kelá, à né ngòr Càn te *gwà sóu feh bele, à né Njàgà Bagaà felè *Lò Càn se yon, à né bò beén dé kàn mé nùr dé kàn taré som bele.

³⁶ À yeé baá cìlì nùàr ménâ njéné, jere boó bú njéh. Lòu sam, bó lé naá doó mbaá homó ndab den; bó né lom faá bò mbieè mé nùà njèh teén sam no.

³⁷ Yeé baá ménâ, à ye bò mbòn seèn a: «Yab bolé lom né ngún. Njèh cén, bò seé bò mé nde né ká lo kwaá bilí njií màgà ngwéh.

³⁸ Bí bòn nùà njèh boón, te à tema njií bò seé bò teén, te bó kwa bilí njií bú mé njéh ká lo.»

10

*Bò mbòn tebé yulá cùbò fà
(Màrk 3:13-19; Lùk 6:12-26)*

¹ Yeésò yilá bilí bò mbòn yulá cùbò fà doó, à jega haá bó terreb te bó kwógò som bele bò nùàr càn tándulu yoór; bó taré som bele bò beén bò, mé bò nùr bò ndo.

² Yilí bò mbòn yulá cùbò fà sâ lé naá: Simón mé yilí seèn déi né cu Pièr, bò òm seèn André; bò njunà Jebedè, Ják bò òm seèn Jân;

³ Filíp bò Bartelemí; Tomàs bò Matíò nùà wèh-kàgàlòn lampón; Ják njunà Alfè bò Tadè;

⁴ Simón nuaá mé gwàn béh dé mé bò kin den felè bò loó bò doó; mé Júdàs Iskariò, sàrnýé Yeésò.

*Bò yulá cùbò fà bò ké cie temá njií
(Màrk 6:7-13; Lùk 9:1-6)*

⁵ Yeésò tema som bò yulá cùbò fà bò sâ ndo, à luóm ye bó a: «Bí té lè tàbè bòó mé *Júf sam ndé, bí té lè loó déi te tàbè *Samarí yilá ndo.

⁶ Bí ndé lòm yoór bò *Iseràlà, bó né dé boón faá bò mbieè mé né lòu leér le no.

⁷ Bí túé gò ngòr Càn ceceér, bí júée bò nùàr a: Càn baá mbàm seèn ká kwarè boón si njií ma.

⁸ Bí taré sòm bèlè bò beén bò, bí né bò komó nyimé som, bí né bò beén veén bò taré som bele, bí kwógò sòm bèlè bò nùàr tándulu yoór ndo. Bí terreb kwa né dé lòu, bí ndé bó cú ká dé lòu ménâ ndo.

⁹ «Mò bí baá mé gò, bí té kàgàlòn beè wèh siè; né mene tò mò kàgàlòn, bí té beè wèh siè.

¹⁰ Bí té ba beè wèh siè; bí té cògò su fà mé débágá beè wèh siè; bí té cùgò beè wèh siè ndo. Bí kóo ye, nùà seé yieé né mé seé seèn.

¹¹ «Mò bí wa baá te loó déi, bí fón lòm nuaá mé gwaán né bí weèh, bí cer teén. Bí cèr lòm lo nùà sâ. Mò cieé gò bìi wulu baá, bí yuo cu.

¹² Mò bí nde aá gwò yilá, bí júée bò gwa bò a: Kùsèm, dolè a dèn mé bí ma!

¹³ Mò bó né gwaán, sâ dolè bìi nde né bó kwa. Á, mò bó né bí berón, bí jógó yuò cú mé dolè bìi.

¹⁴ Mò bí wa beré déi, bó bí wèh ngwéh, bó tie te ngòr bìi fèlá njií ngwéh, bí yuò kwá ló bó noón. Mò bí baá doó sâ yuo, né mene gwà, né mene loó déi, bí kàrè sòm gí fífú boón gulè bìi karè.

15 Mè né tueé ye bí a, loù ju tenâ, gèr ñene kela nde né loó hëllè mé *Sòdòm bô *Gòmôr.»

Gèr mé bô nde né bí feh keéh (Mârk 13:9-13; Lûk 21:12-17)

16 À den cuù ye bô a: «Bí né ñgweé wa, mè bí hên yi njií né faá bô sòrñgañ lètené bô ñguù nò; bí dèn lòm dene kónkòññ faá sàb nò; bí den mé sòn fuú faá vògòb ndò.»

17 Bí dèn làñ, bí kóo ye, bô nùàr nde né bí te *mbàgà juù mé sòn fuú jògò njií, bô nde né bí núr ké *gwà sòu bòn tegé ndò.

18 Bó nde né bí ké toò bô kokoò bô mé bô mgbèémgbè mgbómé njií, ye bí né bô nùàr mò fi. Sâ dóón, mè ye te bí den nyegé cu ye baá-re bô sòn mò ké toò bòn mé toò bô Càñ-kò ndò.

19 Sâ mò bô baá mé bí ké te mbàgà juù jògò ndeé, njií mé bí nde né sònò tueé dóón, bí té nyàmè. Loù sâ Càñ nde né bí bô ñgòr sònò tueé kwaá gií.

20 Bí kóó túé ndé ñgwéh, Cúcuí Tele bií ké te vulúu tueé nde né sòn bií kóó.»

21 À den cuù ye bô a: «Dim bô bei nde né yo bòn go kuú, te bô wula bô wula. Bô tele nde né bô huaán go. Bô huaán nde né yoòr bô teleé ñaar die; bó go sòm bô, te bô nùàr wula taré bô ménâ ndò.

22 Bô nùàr nde né bí felè mò bunó kum. Mè tueé bí, nuaá mé nde né dóón yoló komo gií, yili yuo nde né kóó.»

23 À den cuù ye bô a: «Mò bô né bí lè loó déi bunó, bí dùlà ndé sèr te loó déi. Mè né tueé ye bí a, bí ndeé bô loó te tàbè *Iserálà hên dóón yòñ làrè ndé ñgwéh, mé *Huaán Nùàr née cú ñgwéeh ye.

24 «Mbòñ a, dèn méné naàn, à kóó táré kélá ñgwéh mé ñgàñ. Nùà seé dèn méné naàn, à tele seé seèn táré yógó ñgwéh ndò.

25 Mò mbòñ den wa né faá ñgàñ nò, bú a, sèsamè. Mò nùà seé né faá nùà koò seèn nò den waá, bú a, sèsamè ndò. Mè tueé bí, mò bô né mè nùà koò bií "mgbè bô tándulù" yilá, sé tagá bí bô jomo bô mò wa?»

Nuaá mé bí nde né veéh (Lûk 12:2-7)

26 À den cuù ye bô a: «Sâ, bí té bô mbaá vèh dèn; bô ñhèh lèrrèb dóón nde gi né cie ñené yuo; bô ñhèh dé nènâb ñené yuo kela gií bèsóné ménâ ndò.

27 Bô njií mé bí né ká sònò mò bèh cibi ñgweé gií dóón, bí ndé túé bèh ñagâ. Bô njií mé bí né lòu ñgweé naáb hên dóón, bí ndé yìè dèn ké felé gwâ.

28 Bí té bô wúlá-nùàr bô vèh; bó wula lom né lélán ñgàñ yoòr, sâ gi aá, bó yòñ wúlá kó ñgwéh. Bí vèh sér Càñ nuaá mé nde né gum nùàr mé yòñ mene te we taré ñgie njií.

29 «Hên faá bô tásuagár doò, mò bó domó laáb mene bó fà, bó go sòm kóbò cén, nde né nùàr yulá wa? Mè ñjéh mene, cén déi lètené bòn mbaá lèr lè bèh, bó né gi njolò Tele bií.

30 Sé tagá bí wa? Mè tueé bí, né mene bô yulí feèh bií, né gi njolò seèn.

31 Bí té mbaá vèh kú, kela né bí te mbeí yuií mé dàm bô tásuagár hëllè.»

Yeésò gwaán mé Yeésò ñgòón (Lûk 12:8-9)

32 «Nuaá mé né mè cie toò bô nùàr gwaán njií dóón, loù sâ mè nde né bú toò Tele mò ké te vulúu gwaán weh ndò, ye né nùàr mò.

33 Nuaá mé né mè toò bô nùàr ñgòón dóón, mè nde né bú toò Tele mò ké te vulúu ménâ ñgòón ndò.»

Yeésò yìè kèrrè (Lûk 12:51-53; 14:26-27)

34 «Bí té mùndò ye mè ká te wónje ndeé né bô nùàr dolè haá. Mè tueé bí, né seér salé.

35 Mè ndeé nùàr bô tele kerré kwaá; huaán dé vèh bô meí kerré kwaá; vèh bô makoó kerré kwaá ndò.

36 Nuaré déi bô mbeí nde né mé gwà cên, déi nde né mbeí bunó.

37 Nuaá mé gwaán kela né tele seèn mé mè, nùàr mò wulú ñgwéh. Nuaá mé gwaán kela né mé seèn mé mè, nùàr mò wulú ñgwéh. Nuaá mé gwaán kela né ñuna seèn mé mè, nùàr mò wulú ñgwéh ndò.

38 Nuaá mé tou gèr seèn jógó wèh ñgwéh, à mè belé ñgwéh dóón, nùàr mò wulú ñgwéh.

39 Nuaá mé né yòñ seèn mé feh seèn gagá kwaá, nde né bú leér loó. Nuaá mé né dé seèn cio felè mò ñgòón seér, nde né yòñ kwa.»

Sàgà dé ké te vulúu (Mârk 9:41)

40 «Nuaá mé né bí sie nyegé dóón, sie nyegé né mè; nuaá mé sie nyegé né mè dóón, sie nyegé né Nuaá mé lé temâ naá mè ndò.

41 Nuaá mé né *sòn-Càñ déi sie nyegé, ye Càñ bú temâ naá kóó dóón, nde né sàgà faá bô sòn-Càñ bô nò kwa. Nuaá mé né

10:17 10:17-20 Mk. 13:9-11; Lûk 12:11-12; 21:12-15 10:21 10:21 Mk. 13:12; Lûk 21:16 10:22 10:22 Mat. 24:9, 13; Mk. 13:13; Lûk 21:17 10:24 10:24 Lûk 6:40; Jân 13:16; 15:20 10:25 10:25 Mat. 9:34; 12:24; Mk. 3:22; Lûk 11:15 10:26 10:26 Mk. 4:22; Lûk 8:17 10:33 10:33 2 Tim. 2:12 10:35 10:35-36 Mich. 7:6 10:38 10:38 Mat. 16:24; Mk. 8:34; Lûk 9:23 10:39 10:39 Mat. 16:25; Mk. 8:35; Lûk 9:24; 17:33; Jân 12:25 10:40 10:40 Mk. 9:37; Lûk 9:48; 10:16; Jân 13:20

nùà dilí sie nyegé, ye né nùà gècèn doón, nde né gèh sàgà bô gècèn bô kwa.

⁴² Mè né tueé ye bí a, nuaá mé kwe haá cegé mene huaán déi lètenè bô mbòñ mò hèn lélán nòmò, ye né mbòñ mò, nùà sà nde né sàgà kwa.»

11

*Bò tebé bô Jân
(Lùk 7:18-35)*

¹ Yeésò yeé feh gi aá bô mbòñ yulà cùòb fà doò faá bèh ménâ, à fòón gò ndo, à nde ngòr Càñ lè loó mé loó tueé yon, à né bô nùàr feh.

² Sâ Jân Bàptis né cu sâ ké gwà cibi. Jân yeé ngweé njií bô nùàr baá felè seé *Kristò tueé den, à tema njií bô mbòñ seèn déi ké teèn, ye bó a:

³ «Bí ndé bié ke ye bú a: Né bú mé béh né kela den doò wa, dé béh kèlâ sèr nùà dé hiin wa?» Bó nde ndo, bó wa.

⁴ Yeésò ye bó a: «Bò njií mé bí né ngweé, mé bí né gi ñenè hèn doón, bí ndé túé gi mé Jân ménâ,

⁵ bí júéé bú a: bô cùgò njolo bô baá njolo ñenè, bô gule kuú bô baá gò, bô beèn-veèn bô né taré yuo bele, bô tándúg baá ngweé, bô komó baá lè cio nyimé yuo bele, bô saám bô baá Njàgà Bagaà ngweé ma.

⁶ Wa nuaá mé temé yoòr mò sòm ngwéh doón nde né samésé den ma.»

⁷ Bô mbòñ Jân yeé nde cu aá, Yeésò duóóm ye bô nùàr ñèh felè Jân tueé ñagâ, ye bó a: «Bí lé ké ya dueè nde ñenè naá kei wa? Fu lé kobo jilí deén naá gui wa? Háye ndo!

⁸ Á, bí lé ké sâ ke deén naá kei wa? Bí lé ñenè naá nuaré déi mè cògò nyàgàm yoòr wa? Bóó mé su yeé cògò nyàgàm bòn yuo yeé kè mbàm ndo.

⁹ Á, ké ya dueè no, bí lé ndeé naá dé kei wa? Bí lé ye te bí ñene *sòn-Càñ déi wa? Mè tueé bí, né sòn-Càñ sâ bòn. Njèh cén, bí kóó ye nùà dé sâ né sòn-Càñ yogó keéh.

¹⁰ Lòu sam, Jân dé seèn né nùà tebê mé bó lé naá felè seèn nyagá kwaá ye: Càñ ye, nyí nde né nùà tebê nyí toò yeé temá njií, te à toó nyegé wò ceér.»

¹¹ À den cuè ye bó a: «Mè né tueé ye bí a, bèh lo mé wón lo deén naá, bó lo née nùà koó déi faá Jân Bàptis no ñàr ngúngwéeh ye. Mé ñèh mene, te *Lò Càñe né mene huaán dé maàn, à ham kela seér cu né kóó mé Jân.

¹² Béh léi mé Jân Bàptis lé tueé duóóm naá ngòr Càñ, tóg nde wa hèn, Lò Càñ né

lom mé taáb kwaré ndeé; bô taáb bô ye ko bó yieé bú yieé.

¹³ Dàm bô sòn-Càñ bô lé naá gi felè Lò Càñ tueé; mvù Músi tueé cu felè seèn môn ndo, te nde wa ye mé nam Jân.

¹⁴ Ngweéh bí né yeé *Elí kela den wa? Mò bí nde né gwaán, mè tueé bí Elí sâ né Jân.

¹⁵ Nuaá né mé tie, bú a, ngwé nyégé ngòr hèn bagasé.»

¹⁶ À den cuè ye bó a: «Cafané bô nùàr den né faá kei wee? Mè tueé bí, bó den né faá bô huaán mé né ké mbartogó vogó den no; bô déi né mé bô mbei tueé njií, ye bó a:

¹⁷ Béh né mé térèm mbaá tuagá kuú, bí ngò ngwéh! Béh né mene bô bené kú-jerè genné, bí yúé ngwéh ndo! Bí ye: bó sâ bá naàn wa?

¹⁸ Wanoón Jân yeé waà, à sér yíé ngwéh, à mbè ñúé ngwéh, bó ye: Á né mé tándulu yoòr.

¹⁹ *Huaán Nùàr yeé waà dé seèn, à yieé sér, à ñueé mbè, bó den cuè ye: Nùà hèn ko lom né yieé mé ñueé; à né mbei bô vevenè bô mé bô wèh-kàgàlòn lãmpôn bô mene! Mé ñèh mene, mè tueé bí: seé Càñ né gi tueé ñagá, ye kékon Càñ yila né teèn.»

*Bò loó dúagá-tieé déi
(Lùk 10:13-15)*

²⁰ Jomo sâ, bô loó mé Yeésò lé naá fém teèn kókoó boó, à duóóm bó nde njií. Lòu sam, bó lé dene bòn kwéh sér ná ngwéh.

²¹ À ye bó a: «Wò loó Korasên, wò nde né mèi bô gèr ñenè! Becaida, wò nde né gèr ñenè ndo! Mò gèh fém mé lé boó naá lètenè bìi hèn sé boó naá ké Tír bô Sídon, mè tueé bí, dàb mé bô nùàr ké sâ sé lo temé kweéh seér gi aá kèn, bó yíi wè, bó su tou, te feh keéh ye bô kweéh seér aá temé.

²² Mè tueé bí, lòu ju tenâ, gèr dé bìi taré kela nde né kóó mé dé Tír bô Sídon hèllè.

²³ Déi né cu wò Kapernahúm. Wò munó né ye, nyí nde né ké te vulúu ngulí waá wa? Ndóg, mè tueé wò, bó wò ba njií seér nde né ké ndugo bô càñ. Mò gèh fém mé lé boó naá lètenè bô nùàr yeé hèn sé lé boó naá ké *Sódòm, loó hèllè sé néé teen ye.

²⁴ Mé gècèn mene, lòu ju tenâ, ju dé yeé nde né dé Sódòm taré yogó ndo.»

*Dù beé Yeésò kwaá
(Lùk 10:21-22)*

²⁵ Jomo sâ Yeésò deén ndo, ye Tele a: «È môn, Tele mò, vulú bô tàbè né gi beé yeé, mè vra baá wò! Lòu sam, njií mé né njolò bô kógòn bô mé bô lo bô cibi mbaá leér

den, njua yeè mé wò bó feh keéh seér né mé bò huaán tetòór mân.

²⁶ È môn, Tele mò! Sâ né njii mé wò gwaán nè.

²⁷ «Mè tueé bí, Tele mò njèh doón kwaan lo gi né beè mò. Mé njèh mene, nuaré déi kó ngwéh ye: hèn né Huaán; gi cu né ka Tele. Nuaré déi kó ngwéh ye: hèn né Tele ndo, gi cu né ka Huaán mé bòò mé Huaán né bó Tele feh doò.»

²⁸ Jomo sâ, ye bó a: «Bí bòò mé seé né bí felè mbiin den doón, bí ndé gi ká beè mò, te bí kwa dù.

²⁹ Bí ndé màn njèh ká beè mò. Lòu sam, mé né mé temé dolé mé kó-jere lè, temé biì nde né lè die.

³⁰ Tòu dé mò taré ngwéh; seé mò bí líe yógó ndé ngwéh ndo.»

12

Lùà lòu sòu kwalé yieé
(Màrk 2:23-28; Lùk 6:1-5)

¹ Cu déi lé naà teèn, sâ bò Yeèsò né te njeèh yolò go kelá. Lé naà *cieé sòu ndo. Cùè yeé baá bò mbòn seèn sie, bó yila lùà kwalé weèh, bó né segé yieé.

² Bò *Farisièn yeé ñene aá ménâ, bó ye Yeèsò a: «Kè kú bò mbòn yeé kán. Ngweéh *sòu beèh né yiin ye, lòu sòu bó té ménâ bó wa?»

³ Yeèsò ye bó a: «Njii mé *David nùà njèh lé naà bóò doò, bí nées jáné kè ngweéh ye wa? Lòu sâ cùè lé naà bó bò nùà seèn sie,

⁴ à yila nde te gwà Càñe, à nde jògo weh yáb mé bó lé kwaá lòò naà ké toò Càñ, bó bò nùà seèn yieé. Sâ bí né kóò ye, né yeé jolo, bò *ngàn sèmè yieé cegé yeé kóò.

⁵ Sòu Mùsì né cu beré déi ménâ tueé ndo ye: lòu sòu, bò ngàn sèmè nde né seé ké gwà Càñ koò bóò, bó *cieé sòu tán ndé ngwéh; mé njèh mene, sòu bó siè ndé ngwéh ndo. Bí nées dé sâ jáné ñéné ngweéh ye wa?

⁶ Mè tueé bí, kwarè biì hèn den den né njii mé né gwà Càñ sâ yógó keéh.

⁷ Ngweéh né te mvù Càñe nyagá den ye: Mè gwaán kela né nùà kó-jerè mé nùà há-sèmè. Mò bí sé la né ngòr sâ ngweé kóò, bí sé la bò sòn fuù bò mbaá siè ná ngwéh.

⁸ Bí kóò ye, *Huaán Nùà né cieé sòu yógó.»

Nùà be ñemâ déi
(Màrk 3:1-6; Lùk 6:6-11)

⁹ Yeèsò yeé yuo aá doó sâ, à yila nde te *gwà sòu bóòn.

¹⁰ Sâ nùà be ñemâ déi né gwò sâ ndo. Bó bie njii ye Yeèsò a: «Sòu beèh ye taré sòm nùàr lòu sòu taré wa?» Sâ bó ye te bó sie bú teèn.

¹¹ À deèn ndo, ye bó a: «Hèn mò lètenè biì mbièè nuaré déi die suaga ké dòu lòu sòu, mé gi cegé né ka bú mé njèh sâ, à bú lòu sâ beè nomo sòm kèh ndé ngwéh wa?

¹² Á, sé tagá nùàr wa? Sâ mò né mân, sòu beèh tueé né ye, béh bó bagaa lòu sòu bóò.»

¹³ Jomo sâ Yeèsò tueé njii mé nùà be ñemâ doò, ye bú a: «Nèbbè be yeé nebbè.» Nùà hèllè nebbè be ndo, be seèn taré yuo, den cu ka faá kèb déi no.

¹⁴ Te bò Farisièn yeé nde ñene njii ménâ, bó kem yuo kela gi cie, bó nde sòn nyogo, te bó wula sòm Yeèsò.

Nùà seé Càñ

¹⁵ Yeèsò yeé ngweé aá ménâ, à kwaá lo bó doó sâ, à fòón gò seèn. Cili nùàr kem bele cu bú jomo ndo. À né bò beèn bò doón taré sòm gií.

¹⁶ À né bó luom, ye bó a: «Càñ a bó bí tueé sòm ndègè mò cie.»

¹⁷ Sâ doón bóò gi né te yuo faá Esáyà *sòn-Càñ lo naà tueé no, ye:

¹⁸ «Càñ ye: Hèn né nùà seé nyí, nyí bú balé sòm né mé be nyí, né huaán yieé-temé nyí, à né nyí temé lè bóò noré.

Nyí nde né bú Cúcuí nyí yoòr nyeén kwaá, te à feh bò nùàr ceér dilí, bó ju beè nyí diè cú.

¹⁹ À togo mé nùàr mbembaá ndè gò ndé ngwéh,

à njèh lòu ngaré ndé ngwéh.

Né mene te kpòñe, bó hueh seèn teèn ngwé ndé ngwéh ndo.

²⁰ Gor né mene gobosé, à bú siè kwá sòm ndé ngwéh.

Lâm yuúm le mene lòu, à bú nyímé sòm ndé ngwéh.

À bóò den nde né méménâ

tóg te be gècèn seèn yuo ña ter.

²¹ Te lò nùàr doón kwaá njii gi ndèm yoòr seèn ndo.»

Bò *Farisièn ye Yeèsò seé bóò né mé terreb *Sátàn

(Màrk 3:22-30; Lùk 11:14-23)

²² Bó weh waá mé nùà cùgò njolò déi ká yoòr Yeèsò ndo. Nùà hèllè né cu mùmúr; né càñ tándulu bóò né bú ménâ kóò. Yeèsò taré sòm bú; à duóòm sòn tueé, à ñene njolo ndo.

²³ Hiim laré bò nuàr doó doón; bó ye: «Bí ye hèn Nunà *David sam á?»

²⁴ Te bò Farisiên yeé nde ngweé njii mân, bó den seér cuú dé boón ye: «Nùà hèn bò tándulu mé feh seèn kwógó ngwéh. *Beljebu, mgbè bò tándulu, bú terreb ménâ haá né kóó.»

²⁵ Yeésò kò gi mùnò boón ndo, ye bó a: «Né mene lè lò mgbè dé heè, mo bò nuàr né lètenè boón kerré kuú, lò sà nde né tob yuo. Né mene loó, né mene mbàgà déi, mo bò nuàr né lètenè boón kerré kuú, sà bó nde né kum yuo!

²⁶ Mo Sátàn hèn kwogo den cu né Sátàn mbei seèn kóó, sà Sátàn lege kuú cu né mé ngan yoór seèn. Mo né mân, sà lò seèn tob yuò ndé ngwéh wa?

²⁷ Mo sé né gècèn, ye mè tándulu kwogo né mè terreb Sátàn, sà dé bò nuna bìi nò, nei bó terreb haá yeé kóó, bó kwogo tándulu mé njéh wa? Bí kwá bìi nòón, bò nuna bìi sie nde né bí nyeén kóó.»

²⁸ À den cuú ye bó a: «Mè bò tándulu kwogo né mè terreb Cúcuí Càn. Sà bí kóó ye: Mbàm Càn die waà baá ká yoór bìi kèn.»

²⁹ À den cuú ye bó a: «Mo nùà gwà né mé terreb yoór, nuaré déi gwò seèn mbaá yilá ndé ngwéh, à nde yíb nuob, kò à jògò kaga gi aá nùà gwà hèllè kèn, te à nuob ye bú.

³⁰ Mè tueé bí, nuaá mé jomo mò sam, né nùà bònò mò; nuaá mé mè nuàr teèn bìli gàm ngwéh, né nùà njéllé-nuàr ndo.

³¹ Mè cicie hèn tueé njii né dé cí, ye bí a: nuàr a, bó mene gèh veèn dé heè, bú a, júé mene yilí Càn, Càn nde né doó kulú njii gií. Nuaá mé dé seèn jue seér né Cúcuí Naga, bó veèn seèn lè kulú sòm ndé ngwéh.

³² Nuaá mé né *Huaán Nuàr jueé, bó nde né veèn seèn doó kulú njii. Nuaá mé dé seèn jue seér né Cúcuí Naga, bó veèn seèn lè kulú sòm ndé ngwéh dé ndôg. Né mene cafané, ndeè né mene ké jomo, mban le nde aá môn dé nyemà mé nyemà.»

*Tou dé kàn mé tàb seèn
(Lúk 6:43-45)*

³³ Yeésò den cuú ye bò nuàr a: «Nuaá mé gwaán né tàb bagaà, à dobo tou dé bagaà ndo; mo bí dobo né tou veèn, bí kwa cu nde né tàb dé veèn ménâ ndo. Bò kèkèné tou dé kàn ñene kò né mé tàb seèn.»

³⁴ Gèh ngòbò faá bí nò! Bí bìi ngòr bebagaà sònò tueé keéh nde né he mé jéré-temé bìi doó? Ngweéh sòn seèn tueé né njii mé goón den né ké te temé wa?

³⁵ Nùà bagaà bò njéh bebagaà som weh yeé lètenè bò njéh seèn dé bebagaà; nùà veèn som weh yeé dé seèn lètenè bò njéh seèn dé vevenè ndo.

³⁶ Mè tueé bí, lòu ju tenà, bò mamvuan ngòr mé sòn lé naá gi mbembaá fela njii doón, nde gi né lòu sà cie kulu yuo.

³⁷ Bó ju yeé tena nde né faá leba yeé lé tueé naà nò, wò nde né-re mvelé wa, wò nde né die wa, né bè yeé.»

*Bèh fém beè Yeésò bieé
(Màrk 8:11-12; Lúk 11:29-32)*

³⁸ Yeé baá ménâ, bò *nji-sòu mé bò *Farisiên déi ye Yeésò a: «Nùà fèh-njéh, béh gwaán né fém cén beè yeé ñenè, te béh kò ye Càn wò terreb haá né kóó.»

³⁹ Yeésò ye bó a: «Bò cafané bò né lom bò jéla-temé bò: bó temé yoór Càn mbaá kwá njii cú, kò bó ñene né fém, sà ye. Mè tueé bí, bó ñéné ndé cú, faga le aá te fém mé Càn lo bóó naá yoór Jonàs *sòn-Càn doó.

⁴⁰ Gèh dé mé Jonàs lé ceér naà lè ngò cieé tagár doó, *Huaán Nuàr cer nde né dòu cieé tagár ménâ ndo.

⁴¹ Lòu téná-juú, bò Ninivè bò nde né ter kem wuo, bó sie bò cafané bò nyeén. Lòu sam, bò Ninivè bò lé naá dé boón ngòr Jonàs ngweé, bó kweéh seér temé. Sà nuaá mé né Jonàs yógó keéh né gi kwarè bò cafané bò teèn. Mé njéh mene, bó temé kwéh sér ngwéh.

⁴² Kwá nòón, lòu-téná juú, mgbè dé vèh mé lo deén naá ké túno, nde né ter komo wuo, à sie bò cafané bò nyeén. Lòu sam, à lo yuoó naá tóg ké kundun, bèh mé tàbè bó vulú né teèn kwaré, à ndeè bèh ngòr kógòn sònò Salomón ngweé. Sà nuaá mé né Salomón yógó keéh né gi kwarè bò cafané bò teèn. Mé njéh mene, bó né lòu saán seér.»

*Càn tándulu mé baá yoór nuàr cuú cuú
(Lúk 11:24-26)*

⁴³ «Sà càn tándulu déi lé naà lè nuaré déi dula yuo kelá, à nde ké ya dueé, à né bèh cèrrè te hobó ñemá foón go. Mé njéh mene, à bèh cèrrè kwá ngwéh.

⁴⁴ Yeé baá ménâ, à ye: Kènè, nyi nde cu nde aá ké lo, lé nuaá mé nyi lé yuoó naá teèn doó. À wa, sà gwà née lòu mbaá den den ye, bó fo gi aá, bó te nyegé gi aá bèh dené gwò ndo.

⁴⁵ À yeé ñene aá ménâ, à nde yilá foón cu bò càn déi téhbeh mé né bú jéla yógó, bó bó waà, bó bìli yila nde lè nùà hèllè. Nùà doó die cu péb; beén seèn taré yógó keéh cu dé jomò.» Yeésò yeé tueé gi aá mân, à den cuú ye bó a: «Dé bò cafané bò

mé jélá-temé bòn doò, nde cu né méná nág.»

*Mei Yeèsò mé bò òm Yeèsò
(Màrk 3:31-35; Lùk 8:19-21)*

⁴⁶ Mei Yeèsò mé bò òm Yeèsò wàà, sà Yeèsò née mé bò nùàr mán tueé njií den ye. Bò meí seèn njebá le yí cie, ye te bò tueé bú njií.

⁴⁷ Nuaré déi tueé Yeèsò ndò, ye bú a: «Meí yeé bó bò òm yeé né wò yí cie njebá ke den, bò gwaán né wò njií tueé.»

⁴⁸ Yeèsò ye nùà doó a: «Meí mò né nei, bò òm mò né wò nei wa?»

⁴⁹ Jomo sá, à me njií bò mbòn seèn mé be, ye nùàrè a: «Meí mò mé bò òm mò né seér bò hèn bò.»

⁵⁰ Bòó mé né sòn Tele mò ké te vulúu ngweé doón, bò òm mò, bò tie mò, bò meí mò né bó.»

13

*Kàn felè nùà vú-gèh
(Màrk 4:1-9; Lùk 8:4-8)*

¹ Lòu sà Yeèsò yuo ké lo, à nde den seér ké dùà sòn tuùb njèh feh den.

² Cili nùàr ngún bilí nde gi teèn. À yeé njene aá méná, à jaá yila te kome, à den nde doó, sà cili nùàr baá gi sòn nòmò teé den.

³ À duóóm bò nùàr njèh kókoó mbaá te kàne silí keéh, ye bó a: «Nuaré déi lé ndeé naá ké njeh bèh gèh vuú.»

⁴ À yeé baá gèh vuú, kèb déi sue le ceér dueé. Bò non wàà, gwaré yieé som.

⁵ Kèb déi nde sue yila te kèrré taá, bèh sà tàbè teèn màgà ngwéh. Ba yuoó wágácén ndò.

⁶ Lou yeé baá li, njema yuo cu. Lòu sam, bèh jogòb yí lé teèn ná ngwéh.

⁷ Kèb déi nde sue yila lètenè bò ngobó deduané, ba yuo ter. Yeé baá kulá, bò ngobó deduané hèllè lané wula sòm.

⁸ Kèb déi nde dé seèn sue yila bèh tàbè bagaà, ba yuo kelá, wa tàb: tab déi mvum teèn yuú, tab déi yulá ténjén, déi yulá tagár.»

⁹ Yeèsò den cuú, ye bó a: «Nuaá né mé tie, bú a, ngwé nyégé ngòr hèn bagasé.»

*Yeèsò ngòr te kàne si keéh né dé kei?
(Màrk 4:10-12; Lùk 8:9-10)*

¹⁰ Jomo sá bò mbòn seèn ngoró nde kwaré seèn, bó ye bú a: «Wò bó ngòr te kàne méná si gi né dé kei wa?»

¹¹ Ye bó a: «Dé bìi, ngòr felè *Lò Càṅ mé Càṅ lo naá lòu léér kwaá doó, Càṅ né bí ceér feh te bí ngwéé komo. Dé bòn mòn sam.

¹² Mè tueé bí, nuaré déi nde gi né mé njèh beé, bó haá sagá cu bú déi teèn, te merré den bú beé lòu. Nuaré déi dé seèn mé njèh beé sam nde ngweéh, né mene dé maàn mé à né mé njèh doón, bó nde né bú beé horó som.

¹³ Mè bó te kàne silí keéh den né dé cí. Lòu sam, bó né mbaá ke den, bó njéné ngwéh; bó né mbaá felá den, bó ngwé kó ngwéh ndò.

¹⁴ Yeé baá mán, yuo baá-re felè bòn faá Esáya *sòn-Càṅ lé naá gi tueé no ye: Dé felá, bí nde gi né bagasé felá nyegé, bí seér ngwé ndé ngwéh lòu.

Bí nde gi né bagasé ke den, ndóg bí seér njéné kòmò ndé ngwéh.

¹⁵ Lòu sam, temé bò nùà hèn baá gi lè manḡwan, te bó mùnò kòmò cú.

Bó duagá baá tie kèn, te bó mé tie ngwé cú.

Bó lier aá njolo, te bó mé njolo njéné cú.

Te bó ká yoòr mò ndé sér cú te mè bó táré sòm cú ndò, jue mè Càṅ dueé.

¹⁶ Dé bìi, njua bìi wa: njolo bìi né njéné, tie bìi né ngweé.

¹⁷ Mè né tueé ye bí a: dàṃ bò sòn-Càṅ bò mé bò didilí bò kókoó mbaá lo ye te bó njene faá bí né njéné hèn, ndóg. Bó ye te bó ngweé kwa faá bí né ngweé hèn, ndóg ndò, doón lé naá gi bó liím.»

*Kàn nùà vú-gèh seé
(Màrk 4:13-20; Lùk 8:11-15)*

¹⁸ «Bí ngwé nyégé kwòm kàn nùà vú-gèh doó bagasé:

¹⁹ Bòó mé né ngòr felè Lò Càṅ ngweé, bó ngwé kòmò ngwéh doón, né gi faá kpòn ceér mé gèh lé sue leé naá teèn cie doó. Nùà bòn yeé wàà, à luaga sòm gi bó gèh njèh sà lè ndò.

²⁰ Bò déi felá né tàbè kèrré taá mé gèh lé sue yilá naá teèn doó ndò: bó nde né ngòr Càṅ ngweé, bó gwaán nyegé mé vógó-temé mene.

²¹ Njèh cén, ngòr sà jogòb lè bòn yí ngwéh; bó gwaán lom né cuúr cén mbaá. Gèr seé yeé baá bó te ngòr Càṅ coró, bò nùàr né bó mé njèh bunò, bó cuaré yuo wúwágá.

²² Bòó mé né lètenè bò ngobó deduané sue yilá doó né bòó mé né ngòr Càṅ ngweé, bó nyamé le mé *wón, bó né te ngulú wónje faá bó gwaán né nò samé ndeé, né mé bó bele ndeé ndò. Nde nde bò njèh hèllè karé wula sòm njií ngòr Càṅ lè bòn, bó le cùr.

²³ Bò nuaré déi dé bòn den né faá bò gèh mé bó vuú né te tàbè bagaà nò. Bò

sâ bò né ngòr Càṅ ṅgweé, bó né ṅgweé nyegé. Yeé baá ménâ, bó né tàb waá ndo; tab déi mvum teèn yuií, tab déi yulá ténjén, déi yulá tagár.»

Kàn felè nyure veèn déi

²⁴ Yeésò si cu bó kàn déi, ye bó a: «Lò Càṅ den cu né faá nuaré déi lé naâ gèh ké ñueh seèn vuú no.

²⁵ Cíbíteèn, bò nuàr yeé baá gi lóm, nùà bònò seèn nde gui teèn naáb ko yíi bele, à fòón go seèn.

²⁶ Jomo sâ gèh doó ba yuoô, kula gi. Yeé baá velé, gui haá feh ndo.

²⁷ Bò seé bò seèn yeé ñene aá ménâ, bó waá ye bú a: Tele beèh, ṅgweèh wò lé ké ñueh vuú loóm naâ léláṅ gèh bagaà wa? Á, gèh nyure veèn ké teèn kela he wa?

²⁸ Ye bó a: Nùà bònò déi boó né ménâ koó. Bó ye bú a: Kwá béh nde nyure veèn hèllè komó som wa?

²⁹ Ye bó a: Sam, bí nde né mé yab mene komó bilí.

³⁰ Bí kwá bó bó den boòn ménâ, ko bolé baá kèn. Loù sâ mè tueé nde né ye bò seé bò a: kènê, bí ndé hóbo bá hobò; bí jògò kómò sòm gi nyure veèn ye, bí nuaán bilí kwaá keém keém, te bí fu njií tuar; jomo sâ bí weh kwaá njií yab ká lo te mbáṅe.»

Kàn mvum tàb làm

(Màrk 4:30-32; Lùk 13:18-19)

³¹ Yeésò si cu bó kàn déi ndo, ye bó a: «*Lò Càṅ den né faá mvum tàb làm* mé nuaré déi lé naâ ké ñueh seèn dobo kwaá no.

³² Tàmbèn lètenè bò mvuùm doóné né lom bú; tàyàm lètenè bò toú né cu bú ndo. Mò à kula baá, bò non nde fulu tieé gi yeé teèn.»

Kàn déi mé kulu

(Lùk 13:20-21)

³³ Yeésò si cu bó kàn déi, ye bó a: «*Lò Càṅ den né faá kulu no. Ma déi lé naâ doóm weh, à si ṅgàb tàgà ndètoón cùòb tìn mé ñjéh. Yeé baá jelá, fulu komo njií gùm tàgà doóné ter.»

Yeésò kàn gwaán né dé kei?

(Màrk 4:33-34)

³⁴ Yeésò bò ṅòr hèn doóné si keéh lom né bò nuàr te kàne te kàne; à ṅòr mbaá túé nji ṅgwéh.

³⁵ À lé ménâ boó belé naâ, ye te yuo faá *sòn-Càṅ déi lé naâ tueé no, ye: «Mè bó ñjéh si keéh nde né te kàne te kàne, mè bó teèn tueé keéh nde né bò njií mé bó lé naâ lòu léér kwaá, sâ wóné ducoóm néé lòu ye.»

Kàn nyure veèn seé

³⁶ Jomo sâ Yeésò kwaá lo bò nuàr doó sâ, à nde cu ké gwò. Wa ké teèn, bò mbòṅ ṅgoró nde ké kwarè seèn, bó ye bú a: «Sè yeé béh kàn nyure veèn ké ñueh doó teèn.»

³⁷ Yeésò ye bó a: «Nuaá mé naâ gèh dé bagaà dobo né *Huaán Nuàr;

³⁸ ñueèh né wón; gèh dé bagaà né bò *Lò Càṅ bò; nyure veèn dé seèn né bònò bò vevenè bò.

³⁹ Nùà bònò mé naâ nyure veèn dobo né *Sàtàn. Cu yab hobò né lòu mé wón nde né teèn gi; bò seé bó né bò cili Càṅ.

⁴⁰ Gèh dé mé bó komó ṅgie njií yeé nyure veèn tuar doó, lòu mé wón gi nde né teèn nde cu né ménâ nág ndo.

⁴¹ Huaán Nuàr nde né bò cili seèn te bònò bò nuàr seèn temá njií. Bó nde né bò vevenè bò mé bò ñjéh dé vevenè lètenè boòn doóné geí som gií,

⁴² bó bilí ṅgie njií tuar te we tarê, bèh kéṅ silí mé nyie yieé kuú.

⁴³ Loù sâ, bò didilí bò te Lò Tele boòn ba nde né faá lou no. Nuaá né mé tie, bú a, ṅgwé nyégé ṅòr hèn bagasé.»

Kàn déi felè ṅgùlù mé né léér den

⁴⁴ «*Lò Càṅ den né faá ṅgùlù mé lé naâ ké ñueh léér den no. Nuàr déi yeé ṅa kwa baá, à baré léér cu, à nde bò ñjéh seèn mé vógo-temé mene go som gií, à ṅge weh seér ñueèh sâ.»

Kàn déi felè gòm matàn†

⁴⁵ «*Lò Càṅ den né faá nùà toón déi lé naâ gòm matàn fòón go no.

⁴⁶ Á yeé kwa baá, à nde bò ñjéh seèn go som gií, à ṅge weh seér cí.»

Kàn déi mé ndoór

⁴⁷ «*Lò Càṅ den cu né faá ndoór‡ mé bó né ké dùà vuú, à né ṅgò doóné kabé bilí no.

⁴⁸ Yeé baá déi, bó tulu nde mé ñjéh yí sòn nòmò, bò den nde doó, bó geí weh bò dé bebagaà teèn, bó kwaá ter; bó su njií cu bò mvuagàr dùà.

⁴⁹ Mè tueé bí, lòu mé wón nde né teèn gií, nde né ménâ nág. Bò cili Càṅ nde né bò vevenè bò lètenè bò dé bebagaà geí som,

⁵⁰ bó su njií tuar te we tarê, bèh kéṅ silí mé nyie yieé kuú.»

Ṅgùlù dé feè mé dé cuúm

⁵¹ Yeésò ye bó a: «Bí né gi doóné ṅgweé komo wa?» Bó ye bú a: «Nyea!»

⁵² Yeé baá ménâ, à den cuú ye bó a: «Sâ *ñjì-sòú mé nde né mbòṅ te *Lò Càṅe ṅaá doóné, den né faá nùà ñjéh no. À te ṅgùlù

* 13:31 13:31 Ká Bà mvum mé jie kela né koó né mvum tàb làm. Dé ké lo bò Jíf né mvum dé hiín. 13:35 13:35 Ps. 78:2 † 13:44 13:45 Gòm bò mgbè, bò kwaá mé bò ṅgèn. Né ñjéh kàm. ‡ 13:47 13:47 Né ndame mé bó vu né lòu.

seèn sòm weh né bô njèh dé fefeê mé bô njèh dé cucuùm mene.»

*Bô Najarêt bô
(Mârk 6:1-6; Lûk 4:16-30)*

⁵³ Yeèsò yeé si gi aá bô kàn sâ, à fón gò ndo,

⁵⁴ à cu cu lè loó mé à lé kulà naà teèn. Wa ké teèn, à yila keéh lom njèh te *gwà sóù feh cuú. Bô nuàr yeé ngweé aá, hiím gi bó doó doón; bó ye: «À gèh κόνηκη mé fém dé hèn weéh naà he wa?»

⁵⁵ Ngweéh hèn né njuna nùà kób-toú doó wa? Ngweéh méi seèn né Marí ndo wa? Ngweéh Ják bó Joséf, mé Simón bó bô Júde né gi bô dim seèn wa?

⁵⁶ Ngweéh lètenè beéh hèn né gi bô tie seèn ndo wa? À gèh terreb dé hèn weéh naà he?»

⁵⁷ Yeé baá ménâ, bó temé yoór seèn kwá nji cú ndo. Yeèsò yeé ñene aá môn, ye bó a: «Bèh doón, bô nuàr né gi nuaá mé né *sòn-Càn veéh; sòn seèn ñgeén seér yeé bô loó bô seèn mé bô nuàr seèn ndo.»

⁵⁸ À yeé ñene bó temé teèn kwá nji ngwéh ménâ, à fém ké sâ kókoó bó cú ndo.

14

*Cio Jân Bâptís
(Mârk 6:14-29; Lûk 9:7-9)*

¹ Sâ *Heròde né mgbè cu sâ lè tabè Galilé kóó. À yeé baá ngóg Yeèsò ménâ ngweé njií,

² ye bô seé bô seèn a: «Né Jân Bâptís komo yuo cuú né dòu kóó! À fém boó né mé terreb sâ.»

³ Sâ lòu sam, à lé seèn tueé naà kóó, ye bó siè kàgà nji Jân gwà cibi. À lé bú môn boó kuú naà felè Herodiàs veéh Filíp dim seèn; à lé naà ma sâ gwò ngaá kwaá njií.

⁴ Sâ Jân lé naà bú teèn bésònè tueé njií ndo, ye bú a: «Né jolo. Wò sé lé veéh dim yeé gwò wèh kwá ná ngwèh!»

⁵ Yeé baá mân, Heròde kaga lom kàgà-ndòn veèn ndo, ye kò nyí wula sòm aá Jân. Njèh cén, à lé naà bô nuàr veéh. Lòu sam, bó lé naà giú dé boòn kóó ye Jân né *sòn-Càn.

⁶ Te cu sâ cieé mé bó lé ñaár naà Heròde teèn yon kwaré cu ndo, à boó cieé koó. Njuna Herodiàs dé vèh waà, à ngò bené toó bô kokoó bô mé né doó sâ. Temé yeé nórè kela baá Heròde lé,

⁷ à jege toó huaán doó, ye bú a: Njií mé wò né gwaán doón nyí nde né wò haá ma!

⁸ Te meí yeé nde ngweé njií ménâ, à soób njuna ndo, te njuna nde ye Heròde tueé, ye bú a: Téná kwá nyí feh Jân Bâptís te suúje ma.

⁹ Mgbè Heròde yeé nde ngweé njií mân, temé yili lom bú lé lég, à né jègè mé à la naà toó bô nuàr jege doó munó njií. Sie bú beé, ye sâ bó nde né bú feh Jân tená haá.

¹⁰ À tema njií ndo, ye bó ndé tená wèllè feh Jân Bâptís ké gwà cibi ma.

¹¹ Bô tena waà mé njéh te suúje, bó haá njií mé huaán doó. Huaán nde mé meí haá njií ndo.

¹² Bô mbòn Jân nde jògo furu sòm kukuñ. Bô njií mé lé naà kelá doón, bó nde Yeèsò tueé.

Bô nuàr kám tín koó

(Mârk 6:30-44; Lûk 9:10-17; Jân 6:1-14)

¹³ Yeèsò yeé ngweé aá njàgà sâ, à yuo doó sâ, à yila kom, à nde ser ké bèh ndón-ndón mé huún seèn. Bô nuàr ngweé gi ndo, bó kem yuo cu ké lo, bó bele bú ké sâ, bó go bele seér dé boòn sòn nòmò sòn nòmò.

¹⁴ À yeé suaga die aá doó, à ñene njií cili nuàr né merré den. Jere boó bú njèh, à ducoñ cu bô beén bô lètenè boòn taré sòm beleé.

¹⁵ Lou yeé yuom aá, bô mbòn seèn ngoró nde ké kwaré seèn, bó ye bú a: «Cu nde aá kelá, bèh hèn né ká jomo ndo. Wò sé la kwaá lo bô nuà hèn nde cu lelò njèh yáb fón ñge yieé.»

¹⁶ Yeèsò ye bó a: «Mò bó nde cu ménâ, húm ngwéh. Bí há bó yáb kóó.»

¹⁷ Bó ye bú a: «Beé beéh gi cegé né breéd tín mé ngò fà té fá.»

¹⁸ Ye bó a: «Bí há nji môn.»

¹⁹ Jomo sâ ye bô nuàr a: «Bí dèn ndé gi doó te nyure.» À weh breéd tín mé ngò fà doó, à ke njií njolo ké te vulúu, à dua Càn teèn, à kolé haá njií mé bô mbòn, te bó geé haá bele bô nuàr.

²⁰ Nuàr doón yieé fulu gi; ndilí le. Bô mbòn ñuaán bilí, yuú sògò yulá cùòb fá.

²¹ Bòó mé lé yieé naà yáb sâ lé naà nuàr kám tín. Sâ bó bô vèh mé bô huaán teèn kulá yí ngwéh.

Felè nòmò gòó

(Mârk 6:45-52; Jân 6:15-21)

²² Bó yeé yieé sòm aá, Yeèsò kou yí njií bô mbòn seèn lé kome, te bó sela kela toó, bó nde kela den bú tub kèb yàgà; à le ngogó dé seèn ká jomo, te à sòm gi bô nuàr.

²³ À yeé sòm gi aá bó, à ñaá nde ké te tòre mé huún, bèh Càn duaá. Cibi yili lo bú ké teèn.

²⁴ Sâ bô mbòn mé kom nde gi aá kèn; bó baá gi ké dàb; bó né mé fu taré kwaré ndo, sâ nòmò né mé kom ké dùà libí ñaáj yon.

²⁵ Yeé baá mé be lôm nêa, Yeésò nde ké yoòr boòn ndo, à dé seèn go nde seér né felè nòmò felè nòmò.

²⁶ Te bò mbòñ yeé nde ñene njií, à baá felè nòmò go ndeé ménâ, veéh boó bó ñèh, bó yé mè càñ tándulu, bó som kéñ, sâ veéh nde aá bó sie wulá.

²⁷ Tètèi sam, Yeésò ye bó a: «Bí siè temé, né mè; bí té vèh.»

²⁸ Piêr tueé keéh njií ndo, ye bú a: «Fehtoò beéh, mo né wò, há mè terreb teèn, te mè go nde yí yoòr yeé felè nòmò ndo.»

²⁹ Yeésò ye bú a: «Ndê!» Piêr yuo kela te kome ndo, duoòm yí yoòr seèn felè nòmò go ndeé.

³⁰ À yeé ke, fu né ménâ kobó taré, càñ tené bú lè, gule logó yila duà. À yeé baá ké ka nòmò logó suagá, à som kéñ, ye Yeésò a: «Yili sòm mè teèn Fehtoò mò!»

³¹ Yeésò njií be, kwa sie bú ndo, ye bú a: «Temé yeé né kuú, wanooñ wò ménâ saán naá dé kei?»

³² Bó bú ñaá yila nde te kome fà doón, fu hèllè pón ndo.

³³ Bò mbòñ mé né gi lè koòm cemmé nde doó toò Yeésò, bó ye bú a: «Mé gécèn mene, wò né Nuna Càñ bòn!»

*Bò beén bò te tabè Jenesarète
(Màrk 6:53-56)*

³⁴ Bó nde sela yuo kela tub kèb yagá. Bó suaga die doó te tabè Jenesarète.

³⁵ Bó loó bò ñene ko cu Yeésò, bó duoòm mé bò déi tueé keéh, bó né nuàr te loó kukwarè temá njií ndo, te bó ye bò nuàr a: Yeésò waá baá ma. Bò nuàr domó wa gií mé dam bò beén bò ká toò Yeésò,

³⁶ bó né bú boñ, ye bú a: «Mo bò beén bò kema weh cegé mene lélan sòn cògò yeé, bó nde né taré.» Bó mé lé naá belé kema doón, lé naá gií taré yuo ndo.

15

*Tòu bò jògò bò
(Màrk 7:1-13)*

¹ Jomo sâ bò nuaré déi yuoó ké Jerusalem létene bò *Fariisién mé bò *nji-sòu, bó nde kwa Yeésò, bó ye bú a:

² «Boó né naan mé bò mbòñ yeé né tabó kwaá loó wa? Wò ñéne ñgwéh, bó né yáb yieé, bó be faá tabó tueé nê no, yàgá ñgwéh wa?»

³ Yeésò deèn ndo, ye bó a: «Á bí no? Bí sòn Càñ ñgeén né dé kei wa? Ngweéh bí né tòu Càñ kwaá loó, bí feh seér tòu bò tele bìi wa?»

⁴ Sâ Càñ né gi tueé ye: Léb toò tele mé meí yeé, wò ñgwéè sòn boòn. À né cu tueé,

ye nuáá mé duagá tele, wa né meí wa, bú a, kú taré lè teèn ñgwán.

⁵ Mé ñjéh mene, bí ménâ fèh bèh; bí den seér cu né ye: Mo nuaré déi tueé njií mé tele, wa mé meí wa, ye bú a: nyí sé la naá wò gam; ñjéh cén, baá gi *semè. Mo à né ménâ tueé, bí né gwaán.

⁶ Ngweéh sâ bí ye bú a: Té tele mbaá vèh kú cú wa? Ngweéh bí sâ boó ñellé né ñgor Càñ, te tòu loó bìi yam seér koó wa?

⁷ Bò sòn fà bò faá bí no, Esaya sòn-Càñ lo felè bìi jue bòn, wa Càñ ye:

⁸ Bò nuà hèn nyí seén kuú den né mé par sòn mbaá, temé boòn né bèh hiín.

⁹ Den né faá bó né nyí dua no, sâ né dé lòu. Bó kwaá loó né tòu nyí, bó feh seér tòu bò tele boòn.»

*Bò njií mé boó yili yeé nuàr
(Màrk 7:14-23)*

¹⁰ Jomo sâ Yeésò yilá bìli bò nuàr, ye bó a: «Bí ñgwé nyégé bagasé:

¹¹ njií mé yila seér né sònò nuàr dé yilá, bú koó bó yilí bèh; dé mé yuo kela seér né sònò seèn lòu boó yili yeé bú koó.»

¹² Bò mbòñ ñgoró nde kwaré seèn ndo, bó ye bú a: «Wò né koó ye bò *Fariisién la ñgwéé naá ménâ, naá bó seé weh wa?»

¹³ Yeésò ye bó a: «Bò toú mé Tele mò ké te vulúu lé koó doòbò ná ñgwèh doón, bó nde né bó doó muró su njií.

¹⁴ Bí gè mé ceér boòn, né bò tácuogó! Mo tácuogó derré né tácuogó be koó, sâ bò mbeí fà doón nde gi né ké dòu lùgò vulú die suagá.»

¹⁵ Piêr den cué ye bú a: «Kàn njií mé boó yili né nuàr koó doó, sè béh teèn.»

¹⁶ Yeésò ye bú a: «Mé bí mene, bí née ñjéh ñgwé kòmò ñgwééh ye wa?»

¹⁷ Bí née kó ñgwééh ye: njií mé yila yeé sònò nuàr, mo baá ké lè, nde né ké cie suagá yuo kelá wa?

¹⁸ Njií mé né sònò nuàr yuo kelá, yuo yeé ké lè temè. Dé sâ nuàr boó yili né koó.

¹⁹ Lòu sam, mùnò veèn doón jeré yuo den né te temé nuàr: wulá-feh né sâ; yagá ndeé né teèn; sár yoón né sâ; yib né teèn sâ; nyeén mé súi né gi teèn yaám den,

²⁰ doón yuo gií né te temè. Bó nuàr boó yili yeé koó. Mè tueé bí, yáb mé be yilí yieé, nuàr koó bó yilí ñgwéh.»

Ma kìn mé lé naá temé yoòr Yeésò kwaá njií

(Màrk 7:24-30)

²¹ Jomo sâ Yeésò yuo doó sâ ndo, à nde ser kwaré loó Tír bó Síddòñ.

²² Wa ké teèn, ma Kanahân déi keéñ waá doó sâ, né ma loó ndo, ye bú a: «Dé koó, Nuna *David, kó yeé mè jere teèn, huaán

mò dé vèh nde aá mé gèr ñené kuú, à né mé tándulu yoòr.»

²³ Mé ñjéh mene, Yeésò bú sòn kòmò ñgwéh.

Bò mbòn yeé ñene aá méná, bó ñgoró nde yoòr Yeésò, bó ye bú a: «Njí cú ma hèn lo, à né béh jomo mbembaá keñj bele go.»

²⁴ Yeésò deèn ndo, ye bó a: «Bó hèn tema kuú naá mè felè bò *Iserálà bò. Bó den né faá bò mbieè mé né lòu leér le no.»

²⁵ Ma doò nde cemmé die nde toò Yeésò ndo, ye bú a: «Dé koò, gám yeé mè teèn.»

²⁶ Yeésò ye bú a: «Mò bó sí ñjii yáb bò huaán mé boór, húóm ñgwéh.»

²⁷ Ye Yeésò a: «Né ka môn jég, dé koò. Á sâ, bò boór tò mò yáb domó yieé yeé ka teleè ndo.»

²⁸ Yeé baá méná, Yeésò ye bú a: «Môn, dé vèh, wò né temé yoòr mò mé terreb mene kwaá ñjii; bú a, bó wò faá wò né gwaán no.» Njuna ma hèllè taré yuo beè nomo ndo.

Bò beèn bò ñgún taré sòm

²⁹ Yeésò yuo cuú doó sâ, à nde ké sòn tub Galilé. Wa ké teèn, à ñáa nde ké te tòre. Á yeé baá ké sâ den den,

³⁰ bò nùàr ñgún kem wa cuú ké teèn mé bò beèn bò beè: bò gule kukuú bò, bò cùgò njolo bò, bò gule cécéné bò, bò tándúg mé bò beèn bò déi ndo. Bó nde bilí kwaá gi bó ké toò Yeésò, à taré sòm bó.

³¹ Bó tándúg tueé gi sòn, bò gule kuú bò mé bò táccógó go díli gi, bò cùgò njolo bò ñene gi njolo. Cili nùàr yeé ñene aá méná, hiim yógó bó dé tueé. Bó né Càn ké ter seèn ñjii, ye Tele *Iserálà né lom bú.

Bò nùàr kám nèa koò (Màrk 8:1-10)

³² Yeésò yilá ñjii bò mbòn seèn, ye bó a: «Jere né mè mé bò nùà hèn sie: ké kú lan baá cieé tagár, béh bó né lom koó; bó mé yáb beè sam cuú ndo. Mè gwàn ñgwéh bó lo mé lèi cùè méná yi ñjii, bó nde né ceér dueé die le.»

³³ Bò mbòn ye bú a: «Á, gèh cili nùàr dé hèn, béh yáb ká ya dueé hèn weh ndeè né he, te béh koó komo bó mé ñjéh wa?»

³⁴ Yeésò ye bó a: «Bí beè né mé breèd meèn wa?» Bó ye bú a: «Né téhbeh mé bò ñgò tetegér mân.»

³⁵ Yeésò ye bò nùàr a: «Bí dèn ndé gi doó.»

³⁶ Jomo sâ à weh breèd téhbeh mé bò ñgò doó, à vra Càn teèn, à kolé haá ñjii bò mbòn, te bó geé haá bò nùàr. Bó geé haá gi bó ndo.

³⁷ Bó doónj yieé fulu gi; ndilí le. Bò mbòn ñuaán bilí, yuú sógó téhbeh.

³⁸ Bóó mé lé yieé naá yáb sâ doónj lé naá kám nèa; sâ bó bò vèh mé bò huaán teèn kùlà yi ñgwéh.

³⁹ Bó yeé yieé gi aá, Yeésò yi ñjii ye bó. Á yila cu dé seèn kom, à nde ser te tàbè Magadàn.

16

Fém beè Yeésò bieé (Màrk 8:11-13; Lùk 12:54-56)

¹ Bó *Farisièn mé bò *Sadusièn bilí ndeè yoòr Yeésò te bó felá bú sòn, bó ye bú a: «Jògò bó ke fém deì mé feh keéh né ye wò boó né seé mé terreb Càn ye.»

² Yeésò ye bó a: «Jue ka bí! Mò baá liyili mé bí ke vulú né ter belèsé, bí ye: kwéh nom nde né soó. Soó ka môn.

³ Mò bí ñene, yuoò maánjògò vulú né ter bo hunó, bí ye: nu nde né lan neé. Ne ka môn ndo. Bí né gi bò ñjii sâ ñené koó. Yeé baá bò ñjéh dé nàm bú hèn, taré yógó bí wa?

⁴ Bò cagané bò né lom bò jéla-temé bò, bó temé yoòr Càn mbaá kwá ñjii cú, kò bó né fém ñené, sâ ye. Kènè bó ñené ndé cú ndo, faga le aá te fém mé Càn lé boó naá yoòr Jonâs léi doó.» À yeé tueé gi aá mân, à foón gò seèn ndo.

Kulu bò *Farisièn mé bò *Sadusièn (Màrk 8:14-21)

⁵ Jomo sâ bó bò mbòn seèn sela yuo kela tub kèb yagà ndo, bó nyen ñjii breèd beè weh sieé.

⁶ Yeésò yeé baá bó luóm, bó munó seér cí. Sâ à lé ye bó a: «Bí bòn feh bìi mé kulu bò Farisièn bó bò Sadusièn.»

⁷ Yeé baá méná, bó yila lètenè boòn tueé kuú, ye: «À jue né breèd mé béh la naá nyen doó.»

⁸ Yeésò yeé baá méná, ye bó a: «Bí lètenè bìi môn tueé den né dé kei ye: mè jue né breèd mé bí mé ñjéh beè sam doó wa? Temé kuú né bí lòu.

⁹ Hèn bí nées ka ñjéh ñgwé kòmò ñgwéeh ye wa? Hèn bí munò kó cú mé breèd tín lé naá nùàr kám tín koó doó wa? Bí bò sógó ndilí yáb kùlà kó cú ndo wa?

¹⁰ Bí dé breèd téhbeh mé lé koó naá nùàr kám nèa doó munò kó cú á? Bí bò sógó ndilí yáb mé bí lé jógó soóm naá doó kó cú ndo sé wa?

¹¹ Wanoónj mè yeé tueé, ye bí a: Bòn feh bìi mé kulu bò Farisièn bó bò Sadusièn, kei mé boó bí kwòm sâ ñgwé kó ñgwéh wa? Bí kó ñgwéh, ye mè felè breèd júé ñgwéh wa?»

12 Yeé baá môn, te bò mbòñ nde ye ñgwéé komo, ye à bó luom seér né felè leba mé bò Farisiên bó bò Sadusiên né yeé feh doó, à felè kulu dé breéd tué ñgwéh ma.

Ngòr Piêr felè Yeésò

(Màrk 8:27-30; Lùk 9:18-21)

13 Yeésò yuo doó sâ, à nde ser te tàbè Sesarè Filíp. Wa ké teèn, ye bò mbòñ seèn a: «Bò nuàr ye Huaán Nuàr né nei wa?»

14 Bò mbòñ ye bú a: «Bò déi ye wò né Jân Bápítis, bò déi ye wò né *Elí, bò déi ye: wò ne Jeremi, mɔ sam, sâ né *sòn-Càn déi.»

15 Ye bó a: «Á bí nɔ, bí ye mè né nei wa?»

16 Simòñ Piêr ye bú a: «Wò né *Nuà Còñ, * ñunà Càn làn.»

17 Yeé baá môn, Yeésò ye bú a: «Njua yeé Simòñ ñunà Jân, nuàr wò gécèn sâ kóó fèh ná ñgwéh; né Tele mò ké te vulúu feh né wò ménà kóó.

18 Kwá mè tueé ñagá wò mân: yilí yeé né Piêr, sâ jue né kweéh; mè bòn bò nuàr mò bilí kwaá nde né felè kweéh sâ. Cio mé terreb seèn mene bú njeré déi bó ndé ñgwéh.

19 Mè nde né wò kí *Lò Càn beè haá kwaá: mɔ wò yíin njeré déi ká doó, bó yíin bú ké te vulúu ménà; mɔ wò yí ká doó, bó yí cu ké te vulúu ménà ndo.»

20 Á yeé tueé gi aá mân, ye bó a: «Càn a bó bí ye nuaré déi a, mè né Nuà Còñ!»

Ngòr felè cio Yeésò

(Màrk 8:31-9:1; Lùk 9:22-27)

21 Jomo sâ, à yila baá-re bò mbòñ ñhèh feèh, ye bó a: «Kɔ mè nde ké Jerusalem, te mè ñene laré ðàm gèr beè bò kokoó bò lòó, bó bò *ngàñ sèmè dé kokoó mé bò *ñjísóú. Bó nde né mè wulá; lè cieé tagàre mè nde cu né lè cio komo yuo ndo.»

22 Yeé baá mân, Piêr weh nde mé bú ké jomo bèh ndón-ndòn mân, à nde bú ndo, ye bú a: «Càn a bó wò kuú gèh cio bú sâ, Fehtoò mò. Càn a, luàgà sòm sér wò teèn lòu.»

23 Yeésò bele seér ndo, ye Piêr a: «Máb *Sátàn, cú yo nɔón! Hèn, wò gwaán né mè te veéne tulu si ñjii; wò faá Càn nɔ munò ñgwéh, wò munò seér né faá bò nuàr nɔ.»

24 Jomo sâ à tueé ñjii mé bò mbòñ seèn ndo, ye bó a: «Nuaá mé ye nyí gwaán né jomo mò beleé doón, kɔ à ñgon feh seèn, à nde mbin weh tou gèr seèn, à bele mè, sâ ye.

25 Mè tueé bí: nuaá mé gwaán né yòn seèn mé feh seèn yili sòm, nde né bú leér

lòó. Nuaá mé né dé seèn cio felè mò ñgoón seér; nde né yòn kwa.

26 Njii mé gam nde né nuaá mé né ñhèh ka lè wónje doón kwa laré te yòn seèn leér le teèn, né kei wa? Njii mé nuàr nde né yòn seèn mé ñhèh ñaá sòm né teèn wa? Ndóg, teèn sam.

27 «Bí kóó ye *Huaán Nuàr wa ndeè né lòu sâ mé terreb Tele seèn yoòr. Á *sum wa ndeè né lètenè bò cili seèn mé sàgà nuà kàn beè: à gwòm nde né nuà kàn faá seé seèn tueé keéh né nɔ.

28 Mè né tueé ye bí a, mé bí nde doón kuú gií, sâ Huaán Nuàr waá baá kèn, bò déi lètenè bìi hèn ñene bú te kogo mé njolo.»

17

Yeésò bèh yo kweéh seér

(Màrk 9:2-13; Lùk 9:28-36)

1 Yeé kela baá cieé ténjén, mé téhbeh Yeésò weh Piêr bó Ják mé Jân ðim Ják, bó bó ñaá nde ké felè tòr mé huún boòn.

2 Wa ké teèn, Yeésò kweéh seér yo njolo boòn: kuún seèn ba seér faá lou nɔ, bò cògò yoòr seèn ña seér bò dé wuwulè, wula ñueré seér faá lou ndo.

3 Bò nuaré déi kar yuo kelá toò boòn. Lé naá Músi hò *Elí. Bó bò Yeésò né sòn tueé den.

4 Piêr ye Yeésò a: «Fehtoò bèh, kwá béh den le kɔ hèn. Mɔ wò né gwaán, mè nde né pàgà tagár sieé: dé yeé cén, dé Músi cén, dé Elí cén ndo.»

5 Piêr yeé baá sònò mân tueé den, bègè déi ba wula suagá ter, ka sie bó beè. Hueh déi né yí lètenè-bò ñgulí den ye: «Hèn né Huaán yíé-temé mò, temé mò né lè mé bú nɔré, bí ñgwé gi sòn seèn.»

6 Bò mbòñ yeé nde ñgwéé ñjii ménà, veéh kibí su bó yoòr, bó die sulí ñjii gi njolo doó.

7 Yeésò ñgoró nde yí kwarè boòn ndo, à kema ñjii bó be yoòr, ye bó a: «Bí wùò ter, bí té vèh.»

8 Bó komó ñjii cu feh ter, bó ke, bó nuaré déi ñéné cú, bó ñene lom aá Yeésò mé huún.

9 Bó yeé baá ké te tòre suagá cuí, à luom bó, ye bó a: «Càn a bó bí tueé nuaré déi bò ñjii mé bí ñenè naá hèn. Bí kwá ló lè bìi, kɔ lòu mé *Huaán Nuàr komo yuo aá lè cio, sâ ye.»

10 Jomo sâ, bò mbòñ ye bú a: «Bò *ñjísóú tueé né dé kei ye Elí wa logó ndeè né kóó mé *Nuà Còñ wa?»

16:14 16:14 Mat. 14:1-2; Mk. 6:14-15; Lùk 9:7-8   16:16 16:16 Jân 6:68-69   * 16:16 16:16 Nuà Còñ: né Kristò.
 16:19 16:19 Mat. 18:18; Jân 20:23   16:24 16:24 Mat. 10:38; Lùk 14:27   16:25 16:25 Mat. 10:39; Lùk 17:33; Jân 12:25   16:27 16:27 Mat. 25:31; Ps. 62:12; Ròm 2:6   17:1 17:1-5 2 Pi. 1:17-18   17:5 17:5 Gen. 22:2; Deut. 18:15; Ps. 2:7; Es. 42:1; Mat. 3:17; 12:18; Mk. 1:11; Lùk 3:22   17:10 17:10 Mal. 4:5

¹¹ Ye bó a: «Né bòn! Elí ndeè né faá bèh sà waá, te à sie nyegé cu bò njèh doón.

¹² Mé njèh mene, mè tueé bí, Elí lé naá gii waá, bò nuàr lé bú ñéné kó ná ñgwéh lòu, bó sie seér cu bú faá bó lé gwaán naá nò. Nde né mé Huaán Nùàr ménâ ndò, bó nde né bú gèr feh keéh.»

¹³ À yeé tueé aá ménâ, bò mbòñ nde ye ñgweé komo, ye Elí mé à né tueé doó, à jue né Jân Bàptís ma.

Huaán déi mé Càñ tándulu yoòr (Màrk 9:14-29; Lùk 9:37-43a)

¹⁴ Bó wa beré déi, cili nuàr né sili den, nuaré déi ñgoró nde kwarè Yeésò, à cemmé nde doó toò seèn,

¹⁵ ye bú a: «Dé koò, kó yeé huaán mò jere teèn, à né yeé nab die. Gèh dé sà né lom taré dé gécèn: mò baá bú ñaá, à né yeé tuar die yilá; cu déi, à die yila dùà ndò.

¹⁶ Mè weh ñjií mene bú ké yoòr bò mbòñ yeé, bó tándulu sà yoòr seèn kwógó kòmò ñgwéh.»

¹⁷ Yeésò deèn ndò, ye: «Jue ka bí bò dúagá-tie bò mé jéré-temé bí sà! Hèn béh bí née cu-re heèh wa? Mè bí señ den cu nde né heèh ndò wa? Wèh ndé mé huaán sà kán.»

¹⁸ Huaán yeé waá baá, Yeésò pam kwógó sòm tándulu hèllè yoòr seèn ndò, huaán doó taré yuo beè nomo.

¹⁹ Bò mbòñ yeé ñene aá ménâ, bó ñgoró nde yi kwarè Yeésò lélan bòn, bó ye bú a: «La bóó naá naàn mé béh bú kwógó kòmò ñgwéh wa?»

²⁰ Yeésò ye bó a: «Bí bíi né mé temé kuú nò! Mè né tueé ye bí a, mò ndèm bíi sé la né faá mvum tàb làm* nò ham waá, bí sé la naá tueé ye tòr hèn a: Ndé kòmò dèn kié, à sé la né sòn bíi ñgweé, njeré déi sé la bí yógó ná ñgwéh. [

²¹ Mè tueé bí: gèh tándulu bú hèn kwógó soòm, kò né lom te Càñ duaá mé yáb joloò ndò, sà ye.]]

Ñgòr felè cio Yeésò dé mbelèm fà (Màrk 9:30-32; Lùk 9:43b-45)

²² Cieé déi bò mbòñ yeé baá gi cu ké Galilé bècèné doón, Yeésò ye bó a: «*Huaán Nùàr nde né beè bò nuàr yilá,

²³ bó wula sòm bú; te cieé tagàre à nde cuù né lè cio komo yuo.» Bò mbòñ yeé nde ñgweé ñjií ménâ, yo bòn kuú gi mé gùm mene.

Làmpòñ ké *gwà Càñ koò gwàòm

²⁴ Yeésò bó bò mbòñ cu cu ké Kaper-nahùm ndò. Wa ké teèn, bòó mé weh yeé kàgàlòñ làmpòñ te gwà Càñe ñgoró nde,

ye Pièr a: «Tele bíi dé seèn làmpòñ gwà Càñ gwòm bèh wa?»

²⁵ Pièr ye bó a: «À né yeé gwòm.»

Cu mé Pièr yeé baá ké gwò yilá ndeé, Yeésò jògò bie logó cuù bú kóó ye, ye bú a: «Wò dé yeé ñene né naàn Simòñ? Ká lè wónje doón, bò mgbèémgbè làmpòñ weh yeé beè bò huaán wa, né yeé beè bò nuàr wa?»

²⁶ Pièr ye bú a: «Né yeé beè bò nuàr.» Yeésò ye bú a: «Ne môn, kò bóó-re naàn wanoón bò huaán yeé gwòm bèh.

²⁷ Mé njèh mene, béh gwàn ñgwéh bó temé lè bóó yulá. Wèh nób, ndé ké te tube si, mèlè sòm kèh ñgò cén, wò sie ñaám bú sòn, wò luaga weh kàgàlòñ teèn, wò nde, wò gwòm ñjií bó, dé làmpòñ mò, mé dé yeé.»

18

Dé koò lètenè bò mbei

(Màrk 9:33-37; Lùk 9:46-48)

¹ Cu sà bò mbòñ bíli nde ké kwarè Yeésò ndò, ye bú a: «Te *Lò Càñe nei kela né kóó mé bò mbei wa?»

² Yeésò yilá ñjií huaán déi, à njobá kwaá bú ká toò bòn,

³ ye bó a: «Mè né tueé ye bí a, mò bí kwéh sér ñgwéh, bí faá bò huaán tetoór nò dèn ñgwéh, ndóg bí Lò Càñ yilá ndé ñgwéh.

⁴ Nùà koò ké te Lò Càñe né nuaá mé né lom cie mbaá faá huaán hèn nò.

⁵ Nuaá mé né huaán déi faá huaán hèn nò sie nyegé, mò à bú sie nyegé né felè mò, sà à sie nyegé né mè nùà njèh.»

Be cò tená soòm

(Màrk 9:42-48; Lùk 17:1-2)

⁶ «Bò huaán tetoór mé né temé yoòr mò kwaá ñjií hèn, nuaá mé òr ñjií cén déi lè veéne nde né mé gèr kwaré. Sà nùà hèllè ye, mé sòn gèr hèllè bó wèh ndé kó mé nyí ké sòn nomò koò, bó jógó kàgà kwá nyí nyèn tuagaá, bó vela si ñjií kó nyí dùà.

⁷ Kwá doón, *wónje nde né mèi bò gèr ñené, à nuàr te veèn bele su ñjií né kóó. Dé bò ñjií mé nde né nuàr mé veèn taáb, bó ká lè wónje lím ndé ñgwéh. Njèh cén, nuaá mé né yìè déi teèn kóó, nde né mèi bò gèr ñené.

⁸ «Né mene be yeé, né mene gule yeé, mò à wò te veèn òr yíi né kóó, cò sòm bú, wò si ñjií bú ké dàb. Huòm kela né yòñ mé be cén, gule cén kwaá; wanoón mò wò né mé be fà, gule fà, señ den, bó nde né gùm yeé doón te we dé ndeèr si ñjií.

⁹ Mo njolo yeè wò te veên dər yií né kɔɔ, lùagà sòm bú, wò si njií bú ké dàb. Huòm kela né yòŋ mé njolo cén kwaà; wanɔɔŋ mo wò né mé njolo fà seŋ den, bó nde né güm yeè doɔŋ tuar te we taré si njií.»

Kàn sòrŋgaŋ mé lé naà leér
(Lúk 15:3-7)

¹⁰ «Bí hòŋ feh bìi, bí té bò huaán tetɔɔr sèb. Mè tueé bí, jomo boɔn né bò cili Càn mé den yeé ké te vulúu toò Tele mò.

¹¹ Bí kɔɔ ye, *Huaán Nùar tétég hèn nde kuú naà ye te nyí yili sòm bòò mé né lòu leér le.

¹² Bí jògò mùnò ke ye: hèn mo nuaré déi né mé mbieè yuií, cén déi nde leér le, à boò nde né naàn? À bò dé yulá tàrènéà cùbò tàrènéà doò ké te tòre kwá ló ndé ngwéh, à nde dé cén doò fɔɔn wellé wa?

¹³ Mè né tueé ye bí a, mo à fɔɔn kwaá baá bú, à vra kela nde né dé sá, mé bò yulá tàrènéà cùbò tàrènéà bò mé lèr ná ngwéh doó.

¹⁴ Né ka beè Tele bìi ké te vulúu nág méná ndo: à gwàn ngwéh mé lètenè bò huaán hèn cén déi leér le teèn.»

Nùar veèn seèn tueé

¹⁵ «Mo mbei yeè baá veèn boó, ndé yoòr seèn, bí bú fà, wò salé njií gi bú njonjolò. Mo à ngweé né sòn yeè ngweè, sá wò nggá kwa cu aá nùar yeè kèn.

¹⁶ Á, mo à sòn yeè ngúŋgwéh, yíla wèh cú nùà cén, wa né fà wa, te njèh doɔŋ nyegé den njolò boɔn.

¹⁷ Mo à cu ka sòn boɔn ngúŋgwéh, sá jógó njií bá bú te mógò bò Càn bò. Mo à ngeén cu aá sòn boɔn, sá kè njií á bú faá doɔŋ no; mo sam, nùà wèh-kágálòŋ lãmpòŋ.»

Njèh yiín mé njèh yií

¹⁸ Yeésò den cuú ye bó a: «Mè né tueé ye bí a: mo bí yiín njeré déi ká doó, bó yiín bú ké te vulúu méná; mo bí yi ká doó, bó yi cu ké te vulúu méná ndo.

¹⁹ Mè né ka bí tueé ye bí a: Mo lètenè bìi nuaré déi bò mbei den bilí ká doó fà, bó colo sòn felè njeré déi, né mene kei, mo bó né Càn teèn dua, Tele mò ké te vulúu nde né bó haá.

²⁰ Bí kɔɔ ye, bèh mé nùà fà mé tagár né teèn mé yilí mò bilí den doɔŋ, mè né lètenè boɔn.»

Kàn nuaá mé né njèh lè sie kwaá

²¹ Yeé baá méná, Pièr ngoró nde kwaré Yeésò, ye bú a: «Fehtoò mò, hèn mo mbei mò né ka mè veèn boó den no, mè doó kulu njií nde né mbei meèn wa? Nde né mbei téhbeh wa?»

²² Yeésò ye bú a: «Mbei téhbeh gi cége ndé ngwéh, mè tueé wò, nde né yulá téhbeh mbei téhbeh.

²³ Sá *Lò Càn né faá mgbè déi lé naá kàgà-ndòn kaga, ye nyí nde né bò huà nyí beè bò seè bò nyí kaá weh.

²⁴ À yeé baá mé njèh taán ndeé, bó weh waá bú mé mambin déi teèn; huà hèllè né lom malaré mé malaré te mbei.

²⁵ Nùarè boó mene naàn, à huà doò gwòm kòmò ndé ngwéh. Yeé baá mân, mgbè doó ye bó gò sòm bú lòu, bó gò sòm veèh seen, bó gò gi bò nuna mé bò njèh seèn mene doɔŋ, te gwòm huà nyí kèb déi.

²⁶ Nùà huà doó yeé nde ngweé njií mân, à die tere nde doó toò tele seè seèn hèllè, à né bú be kobó, ye bú a: Kúkür yeè, tele mò, siè temé felè mò, mè nde né wò gwòm gií.

²⁷ Tele seè seèn yeé ñene aá méná, jere sie yɔgò bú, à kwaá lo bú huà doò doɔŋ, à yi njií bú ndo.

²⁸ «Nùà huà doó yeé baá doó sá yuo, bó nuaré déi kwaré, à né nùà sá kám yuií bele; né mbei seè seèn ndo. À yeé nde ñene keéh bú mân, à ñar sie bú tuagáa tég, ye bú a: Gwòm nyí huà nyí.

²⁹ Mbei die tere nde doó gule seèn, né bú be kobó, ye bú a: Kúkür yeè, siè temé felè mò, mè nde né wò gwòm gií.

³⁰ Mbei né mene mòn tueé doɔŋ, à dé sá tán ngwéh, à nde mgbeé yií njií bú gwà cibi, ye bú a: Ko wò gwòm gi aá huà nyí, sá ye.

³¹ «Bò mbei seè déi yeé ñene aá méná, temé yulá bó lè, bó nde cu ké yoòr tele seè boɔn, bó tueé gi bú bò njií mé la kela gií naá doɔŋ.

³² Tele seè boɔn yeé nde ngweé njií méná, ye bó ndé siè cú cú mé nùà huà nyí hèllè. À yeé waá baá, tele seè seèn ye bú a: Nùar seè jéré-temé faá wò no sam, mè tueé wò. Jògò wò yeé baá mè be kobó, jere sie yɔgò mè, mè yi lo wò dà m bò huà mò doɔŋ.

³³ Ngweèh wò sé la naá mbei yeé jere faá bèh sá kɔɔ wa?

³⁴ Temé ñaá tele seè doò ndo, ye bó ndé si njií bú ké gwà cibi, ko à gwòm gi aá huà nyí ndo, sá ye.»

³⁵ Yeésò den cuú, ye bó a: «Mè tueé bí, mo bí né veèn bò mbei bìi lè kurú kwaá den, bí doó kúlú njií ngwéh, Tele mò ké te vulúu boó nde né mé bí faá bèh méná ndo.»

19

Ndeb felè véh soòm
(Márk 10:1-12)

1 Yeésò yeé tueé nyegé gi aá bó mân, à kwaá lo Galilê, à nde ser yi sòn nòmò Jurdên kèb yágà te sòn tàbè Judê kèb déi.

2 Cili nùàr kem bele cu bú ké sà ndo; à taré som gi bò beén bò lètenè bòòn.

3 Bò *Farisièn déi ngorò nde baá-re Yeésò sòn felá, bó ye bú a: «Mò veèh nuaré déi bób sab aá njeré déi, né mene kei, *sóu beèh ye nùàr a, té bú sòm wa?»

4 Yeésò ye bó a: «Bí te mvù Càṅe jáṅé ṅéné ṅwéh, ye: ké bèh duòòm, Càṅ lo naà nùàr meé, dé siìb cén, dé vèh cén wa?»

5 À ye, né dé cí mé nùàr nde né tele mé meí si loó, à nde kwa veèh, bó bú den, te bó fà doṅṅ ṅa lom cén.

6 Sâ tueé né ye, kènê bó fà sam cuú, bó baá seér ṅèh cén. Mò né mân, ṅjii mé Càṅ nyogó bilí gi aá, ndóg nùàr a, té gé sòm.»

7 Bò Farisièn ye bú a: «Á, dé mé Músi lo ye: mò nùàr som vèh, bú a, nyàgà há ma sâ mvù beè no?»

8 Yeésò ye bó a: «Músi lo méná gwaán kuú naà felè dúágá-tie biì, wancóṅ ké te ndègè lé môn ná ṅwéh.

9 Mè né ka bí cicie tueé kwaá: nuaá mé som vèh mé yàgà ndé ná ṅwéh, jòṅ cu déi ká jomo doṅṅ, kuú baá yàgà.»

10 Bò mbòṅ deén ndo, ye bú a: «Mò hèn né ka ṅjii mé nde né felè huaán siìb bó ma vèh kelá bòn, sâ nùàr a, té vèh mbaá jógó kú.»

11 Yeésò ye bó a: «Né taré, bò nùàr ṅòr hèn doṅṅ ṅwé kòmò bèh, gi cegé yeé bób mé Càṅ né bó terreb sâ haá.»

12 À den cuú ye bó a: «Bò nùàr liím cu né vèh jòṅ mé yiè bò ṅèh hihiné ndo: bò déi né kuú, yòṅ né bó cí; bò déi, bò nùàr ka né bó tulu kóó; dé bó déi, ju *Lò Càṅ yila né bó yoór kóó. Yeé baá méná, bó liím ye vèh ndo. Nuaá mé nde né ṅòr hèn ṅwéé, bú a, ṅwé nyégé bagasé!»

*Bò huaán tètòr kulú
(Màrk 10:13-16; Lùk 18:15-17)*

13 Jomo sâ bò nùàr né mé bò huaán tètòr ká yoór Yeésò weh ndèè, te à ba bó be felè, à dua Càṅ teèn. Bò mbòṅ nde seér cu bó dé ndèè.

14 Yeésò ye bó a: «Bí kwá bò huaán ndèè ká yoór mò, bí té bó yín. Bí kóó ye, *Lò Càṅ né dé bób mé den né faá bó no.»

15 Jomo sâ à ba bó be felè, à yuo doó sâ ndo.

*Dèbbè nùà lieé déi
(Màrk 10:17-31; Lùk 18:18-30)*

16 Nuaré déi ngoró ndèè kwarè Yeésò, ye bú a: «Nùà fèh-ṅèh, mè bób nde né gèh

bagaà dé heè, te mè kwa yòṅ tètàgà teèn wa?»

17 Yeésò ye bú a: «Wò mè te ṅèh dé bagaà bie mé mé ṅgei wa? Dé bagaà né lom Càṅ. Mò wò gwaán né yòṅ kwaá, wò jòlò *sóu Càṅ.» Ye Yeésò a:

18 «Sóu Càṅ dé heè wa?» Yeésò ye bú a: «Té feh wúlá, te yàgà ndé, te yìb ṅjóób, te nuaré déi nyeén yoór cò kwá.

19 ṅwé sòn tele yeé mé meí yeé; gwàn mbei yeé faá wò gwaán né ṅgàṅ yoór yeé no.»

20 Nùà doó ye bú a: «Mè né yeé bò sâ bò jolo gií. Njeré déi né cu mè le ye wa?»

21 Yeésò ye bú a: «Mò wò gwaán né ye te nyí yuo lom kóbè sâ jég, ndé gò sòm bò ṅèh yeé, wò geé haá ṅjii bò saám bò kàgàlòṅ sâ, te wò kwa seér ṅgúlú ké ter te vulú. Jomo sâ wò ndèè, wò bele mè ndo.»

22 Te huaán ndà hèllè yeé nde ṅwéé ṅjii dé sâ mân, à munò ṅjii gi ṅgúlú seèn doṅṅ, à durú yuo seér aá doó sâ lòu.

23 Yeésò yeé ṅene aá méná, à ye bò mbòṅ seèn a: «Mè né tueé ye bí a, te Lò Càṅ yilá, nde né beè nùà lieé taré.

24 ṅwééh né taré mé ṅgelobá yila kela te lóṅ kògòtár wa? Né méná mé nùà lieé ndo; te Lò Càṅ yilá nde né beè seèn taré.»

25 Bò mbòṅ yeé ṅwéé aá méná, bó hiím gi doṅṅ; bó ye bú a: «Sâ, mò né mân, nuaá mé nde né yili yuo né nei?»

26 Yeésò ke ṅjii bó, ye bó a: «Taré yòṅ né bò nùàr, wancóṅ dé Càṅ njeré déi bú taré yòṅ ṅwéh gùm doṅṅ.»

27 Pièr deén ndo, ye bú a: «ṅwééh béh hèn vu lo gi aá bò ṅèh beèh doṅṅ, béh bele wò mà. Sâ béh ndèè dé beèh kwa nde né kei wa?»

28 Yeésò ye bó a: «Mè né tueé ye bí a, mò *Huaán Nùàr ndèè baá ké te loó feé te kòṅ seèn ṅaá *sum den, bí bò yulá cùòb fà bò mé né gi jomo mò hèn, nde né te kòṅ méná den gií ndo, te bí tueé ju felè gèh bò huaán *Iserála yulá cùòb fà doó.

29 Bí kóó ye, bób mé vu lo né gwá bòòn wa, né bei wa, né òm wa, né mene tie, né mene tele mé meí, né mene ṅuna, né mene ṅueèh, mò bó vu lo né felè mò, bó nde cu né méméná te mbei yuú kwa gií, te bó teèn kwa bilí cu ye mé yòṅ tètàgà mene.

30 Mè tueé bí: nùàr kókoó lètenè bò ké toó bò nde gi né ké jomo kelá seér; nùàr kókoó lètenè bò ké jomo bò kela seér cu ké toó.»

20

Bò seé bò ké ṅueh mé lou hihiné

19:4 19:4 Gen. 1:27; 5:2 19:5 19:5 Gen. 2:24 19:7 19:7 Deut. 24:1-4; Mat. 5:31 19:9 19:9 Mat. 5:32; 1 Kor. 7:10-11 19:18 19:18 Ex. 20:13-16; Deut. 5:17-20 19:19 19:19 Ex. 20:12; Deut. 5:16; Lévi. 19:18 19:28 19:28 Mat. 25:31; Lùk 22:30 19:30 19:30 Mat. 20:16; Lùk 13:30 * 20:1 20:1 ṅjii mé à lé doboó naà teèn, bó yilá né "vigne".

¹ «Mè tueé bí, *Lò Càṅ felá né débè nùà ñueèh déi; à lé komo yuoó naá maánjògò, à nde bò seé bò ké ñueh * yíi.

² Bó bó colo gi sòn, ye nyí gwòm nde né bó cieé cén kám cén faá bó gwòm yeé no. Jomo sà à weh ñjií bó ké ñueh bèh seé ndo.

³ À yuo kela cuù mé lou lòn tárènéà, sà bò déi né ké cie mbaá toóm den,

⁴ ye bó a: Bí ndé ké ñueh mò seé boó ndo, mé gwòm yíi nde né bí teèn.

⁵ Bò sà bò nde cu ké teèn. Nùà doó yon yuo kela cuù déi, sà lou dilí baá; déi mé lou lòn tagár; doón à boó den ka ñhèh cén sà.

⁶ À nde yuo kela weéh baá dé jomò mé lou lòn tìn, sà bò déi baá cu ké cie mbaá toóm den, ye bó a: Bí ká cie mbaá boó soó yeé kei wa?

⁷ Bó ye bú a: Nuaré déi seèn béh seé wèh ñgwéh no! Ye bó a: Sà bí ndé ké ñueh mò bèh seé ndo.

⁸ «Yeé baá liyili, nùà ñueèh doó ye mabon a: Yíla bíli bó seé bò yíla, te wò gwòm bó kágàlòn seé boón; gwòm dùòm bó mé yila ceré naá ká jomo, te wò nde ceré seér mé boó mé la yila logó naá maánjògò.

⁹ «Bò mé yíla naá seé liyili mé lou lòn tìn doó waà ndo, bó weh bele kám cécéné.

¹⁰ Bò mé la yila logó naá seé koó yeé ñene aá ménà, bó ye merré déi kágàlòn dé boón maga kela nde né koó; kàmber doón né gi ka kám cécéné sà.

¹¹ Bó duóòm kám cécéné hèllè ménà weéh ndo; bó né weh, bó né teèn ndugó yíi,

¹² ye nùà ñueèh a: Hèn béh bò liyili bó weh cu né kágàlòn kèi cén, sà béh duóòm naá dé beéh seé maánjògò; lou ñgela soó béh teèn gùm cieé; yeé baá gi liyili, te bò hèn bò nde ye waá; bó boó cegé seé yon lou cén, sà gi aá. Kènè yeé baá dé gwóòm, wò gwòm ñgeré béh bó lòu; hèn né dilí wa?

¹³ «Nùà ñueèh doó tueé ñjií mé cén déi lètené boón ndo, ye bú a: Mè wò lòu yíé ñgwéh, mbei mò. Ñgwééh bélo naá gi sòn coló ye gùm cieé né kám cén, wò gwaán ndo mà.

¹⁴ Hèn né ka cí, siè mè beè, fón lòm gò noón; mè gwòm nde né bí boó mé yila ceré naá ká jomo doón kèi cén; бага né mè cí.

¹⁵ Bó ye mè a: té mé kágàlòn mò faá mé gwaán keéh nè no bó wa? Wò né huer mé húóm-temé mò hèn boó wee?»

¹⁶ Yeésò den cuù ye bò nùàr a: «Nde né ka faá bèh mân nág; bó ké jomo bó nde né ké toó kelá seér, bó ké toó bó kela seér cu ké jomo.»

Ngòr felè cio Yeésò dé mbelèm tagár (Màrk 10:32-34; Lùk 18:31-34)

¹⁷ Sà Yeésò né ké Jerusalem ndeé. Wa beré déi, à weh kwaá ñjií bò mbòn yulá cuòb fá doó bèh ndón-ndón, ye bó a:

¹⁸ «Hèn béh bí ñaá nde baá ké Jerusalem sà. Wa ké teèn, bó nde né *Huaán Nùàr sar, bó yíi ñjií bú beè bó *ñgàṅ sèmè dé kokoó, mé bó *ñjií-sòu. Bó sà bò nde né bú ké bèh juù weh ñjií, te bó wulá bú wulá.

¹⁹ Bó nde né bú beè bò lòu bó jògó yíi. Bò lòu bó nde né bú selé, bó nde né bú lobo, bó nde né bú ter fagá ñjií ndo. Te cieé tagára, à nde né lè cio komo yuo cuú.»

Ñjií mé meì Jâk bó Jân lé naá mé Yeésò dua (Màrk 10:35-45)

²⁰ Jomo sà mèi bò ñuna Jebedé ñgoró nde mé bó ñuna seèn kwaré Yeésò, à cemmé nde toó seèn bèh ñjeré déi bieé.

²¹ Yeésò ye bú a: «Wò gwaán né kei wa?» Ye Yeésò a: «Kwá bò huaán mò hèn kwa gi bèh dené ké Mbàm yeé fá doón: déi te be gaá, déi te be ñgoù yeé.»

²² Yeésò ye bú a: «Ñjií mé bí né bieé hèn, bí kó ñgwéh, wanóón bí nde né ñgàb jelá faá mè no jògó ñueé komo wa?» Bó ye bú a: «Béh nde né ñueé komo.»

²³ À ye bó a: «Né bòn, bí nde né ñgàb mò ñueé; bí ñueé gi nde né dág. Ñhèh cén, dé te be gaá mé be ñgoù mò deèn, beè mò sam. Bò mé Tele mò lé nyegé kwaá naá bèh dené sà mé bó, kwa nde né koó.»

²⁴ Bò mbòn dé yulá doó yeé nde ñgwéé ñjií ménà, temé yulá gi bó lè mé bò fá bò doó.

²⁵ Yeésò yeé ñene aá môn, à yíla ñjií bó ká toó, ye bó a: «Bí né koó ye bó mgbèémgbé mé tàbè hihiné né bò nùàr lòu tuú; bó kokoó bó né bó ménà tuú taré ndo.

²⁶ Dé bìi, bú a, té lètené bìi ménà dèn. Nuaá mé gwaán né nùà koó lètené bìi ñaá doón, bú a, ñá sér nùà seé bò mbei koó.

²⁷ Nuaá mé gwaán né feh lètené bìi deèn, bú a, ñá sér kwer bò mbei koó ndo.

²⁸ Mè tueé bí, *Huaán Nùàr ndé ná ñgwéh ye te bó boó kwaá nyí seé beè. À tétég nde seér naá ye te nyí den nùà seé bò nùàr, te nyí ña weh cio nùàr ñgùn mé húóm nyí.»

Bò tácugó dèi fá taré soóm (Màrk 10:46-52; Lùk 18:35-43)

²⁹ Bó yeé baá Jerikó yuo, bò nùàr ñgùn kem bele cu bó jomo.

³⁰ Wa beré déi, sà bò tácugó déi fá né te sòn ceèr den den. Bó yeé baá ñgwéé ye, Yeésò kela né koó mân, bó som hueh,

ye: «Fehtoò beèh Njunà *Davíd, kó yeè béh jere teèn.»

³¹ Bò nùàr yeé ngweé aá ménâ, bó nde seér bô lòu, bó ye bú a: «Bí máb sòn bìi doó sâ.» Mé njéh mene, bó ko lom né méménâ ké ter lógó njií, ye: «Fehtoò beèh Njunà Davíd, kó yeè béh jere teèn!»

³² Yeésò njehá le ndo, à yilá njií bó, ye bó a: «Bí ye mè a, gam bí naàn wa?»

³³ Bó ye bú a: «Fehtoò beèh, bó yeè te béh ñene njolo teèn.»

³⁴ Yeésò yeé ngweé aá ménâ, jere bôó bú njéh, à kema njií bó be njolò, njolo bôón kwôgo yuo doó sâ. Bó yuo bele bú ndo.

21

Yeésò nde aá Jerusalem yilá

(Mârk 11:1-11; Lùk 19:28-40; Jân 12:12-19)

¹ Bó né ka ndeé, bó wa lè loó Betafajé kwarè Jerusalem. Loó sâ né ké te tòr Olivîé. Bó yeé nde aá loó yilá, Yeésò tema keéh bô mbòñ fâ déi toò, ye bó a:

² «Bí ndé lè loó toò bìi sâ, bí nde né vuomndeé déi te yuif ñené, à né mé huaán jomo, bí sè ndé gí mé bó.

³ Mo nuaré déi bie bí njeré déi, bí júée bú a: Nùà Dueè né bô gwaán ma, bó nde né bí kwaá loó.»

⁴ Sâ doón bôó gí né te yuo faá *sòn-Càn déi lo naà tueé no, ye:

⁵ «Bí júée loó Siyòñ* a: kè nji sâ ndeè né Nùà Dueè seèn ma.

À né lom dolésé mân. À naá né ngètené mbò vuomndeé mé meí jomo mân ndo.»

⁶ Bò mbòñ fâ doó fôón gò ndo, bó nde bôó faá Yeésò tueé naà bó no;

⁷ bó se ndeè mé vuomndeé doó bô ñuna, bó huaré weh bô cògò suù bôón, bó te njií gí bó ngètené. Yeésò ñaá den teèn ndo.

⁸ Nùàr kókoó mbaá né bô cògò bôón ceceér huaré teé njií, bó déi né bô cù kwa, bó né ceceér teé bele ndo.

⁹ Léh né lom gé toò mé ké jomo mene sue, ye: «Lieè né mé wò Njunà *Davíd! Kùsem Càn a, kulú nyégé nuaá mé ndeè né mé yilá seèn hèn kulú. Vulú a, sén Càn seèn!»

¹⁰ Te Yeésò yeé nde yila nde baá-re Jerusalem mân, loó jili; bô nùàr né lom bieé ye: «Dé sâ né nùà dé heè mân wa?»

¹¹ Cili nùàr ye bó a: «Né Yeésò sòn-Càn, nùà Najarèt ké Galilê.»

Yeésò ké *gwà Càn koó

(Mârk 11:15-19; Lùk 19:45-48; Jân 2:13-22)

¹² Yeésò yila nde yí cie gwà Càn koó ndo.

À wa, sâ bô nùàr né toón teèn bôó den: bô déi né go, bô déi né nge, bô déi né kàgàlòñ kwellé. À yeé nde ñene njií ménâ, à kwôgo som keéh gí bó cie, à vela ñellé som gbàgà kàgàlòñ mé kwôgo bô gò-vôgò bô mene,

¹³ ye bó a: «Né gí lè mvù Càn ñyagá den ye: Bó yilá nde né gwà mò, gwà Càn duaà. Keí mé bôó, bí weh kwaá seér aá gùr yib bìi wa?»

¹⁴ Jomo sâ, bô cùgò njolo bô mé bô gule kuù bô ngoró nde bele kwarè seèn ké cie gwà Càn koó sâ, à taré som gí bó ndo.

¹⁵ Bô *nggàn sèmè dé kokoó mé bô *ñjísou yeé ñene, à baá ménâ bôó huóm, temé ñaá seér bó lè lòu. Sâ bô ngweé naà mé bô huaán memanè naà bú seèn, ye bú a: «Lieè né mé wò, ñunà *Davíd!»

¹⁶ Yeé baá ménâ, bó ye bú a: «Wò né njií mé bó né tueé hèn ngweé wa?» Yeésò ye bó a: «Nyèa. Bí née te mvù Càn jáné ñéné ngwéeh ye ndo wa? Dé mé nyagá den né ter ye: Bô huaán tetôor mé bô dé mbembôgò mene ñe gí né Càn mé sòn bôón seèn doó!»

¹⁷ À yeé tueé gí aá ménâ, à kwaá lo bó ndo, à yuo lo sâ, à nde cu ké Betanî, à cer le toò.

Tou déi duagá

(Mârk 11:12-14, 20-24)

¹⁸ Cieé ñaga maanjògò à komo cu cuù ye ká jomo te loó koó, sâ cùè baá bú sie.

¹⁹ À ñene njií tou† déi kwarè ceér mân, à njehá nde ké teèn, ye ko ngwééh tàb né teèn wa? Wa ké teèn, à ter kwa lom lélán yuè. À deén ndo, ye tou a: «Ndóg wò tàb wá ndé cú.» Tou hèllé ñema yuo njolò bôón doó sâ ndo.

²⁰ Bò mbòñ yeé ñene aá ménâ, geí lo bó mbaá, bó ye: «Tou hèn kènè mbaá ñema weh né kei wa?»

²¹ Yeésò ye bó a: «Mè né tueé ye bí a, mo bí temé kwaá njií né mé Càn, bí sàñ ngwéh, sâ dé tou hèn njeré déi sam gùm doón; né mene tòr hèn, mo bí ye bú a: ndé kómò diè ké duà kié, nde né te sòn bìi bôó.

²² Mo bí né temé cén kwaá njií, njií mé bí né Càn teèn dua doón, bí nde né kwa gí.»

Terreb Yeésò yuoó naà he?

(Mârk 11:27-33; Lùk 20:1-8)

²³ Yeésò yila nde cu yí cie *gwà Càn koó ndo, à duóm ñèh feèh. À yeé baá feh, bô *nggàn sèmè dé kokoó mé bô kokoó bô dé loó ngoró nde ye bú a: «Wò bô njií hèn bôó

21:5 21:5 Zach. 9:9 * 21:5 21:5 Siyòñ né yilí Jerusalem déi. Due lemé njií né mé Jerusalem déi léi toò (1 Chr. 11:4-5). 21:9 21:9 Ps. 118:25, 26 21:13 21:13 Es. 56:7; Jér. 7:11 21:16 21:16 Ps. 8:2 † 21:19 21:19 Bó tou sâ yilá né "figuier". 21:21 21:21 Mat. 17:20; 1 Kor. 13:2

né mé gèh terrèb dé heè? Nei wò jegé naà kɔ́ wá?»

²⁴ Yeésò ye bó a: «Mè nde né bí njeré déi bieé ndɔ; mɔ bí né tueé kɔ́, mè se ye bí kwòm dé mò hên:

²⁵ Nei lé Jân Bâptís tema njií naà kɔ́, ye bú a: ndé bò nuàr kou bele wa? Lé naà Càn wa, lé naà nuàr wa?»

Bó yila mé njéh lètenè bɔ̀n fellé kuú, ye: «Hên, mɔ béh ye bú a: Càn lé Jân tema naà kɔ́, à nde né tueé ye béh a: béh lé temé yoòr seèn kwá ní ná ngwèh dé kei wa?

²⁶ Á, mɔ béh ye bú a: bò nuàr lé bú tema naà kɔ́, sá dàm bò nuàr nde né béh yoòr kem sue ndɔ; lòu sam, beè bɔ̀n Jân lé naà *sòn-Càn.»

²⁷ Yeé baá ménâ, bó ye bú a: «Béh kó ngwéh.» Yeésò ye bó a: «Sâ mè bí nuaá mé jegé naà mè doò túé ndé ngwéh ndɔ.»

Kàn felè nuà huaán fà déi

²⁸ Yeésò si cu bó kàn déi, ye bó a: «Bí né ngwé wa? Nuaré déi lo naà mé bò huaán fà. Lòu sá à nde ye bei a: Huaán mò, ndé lan ké ngeh bèh seè mò.

²⁹ Nuna ye bú a: nyí ndé ngwéh. Jomo sá, à munó nyegé cu mé be seèn, à fɔ̀n gò ngeh doò.

³⁰ Tele nde tueé cu mé òm ménâ ndɔ, ye bú a: Ndé lan ké ngeh bèh seè mò. Òm gwaán nyegé, ye tele a: nyí nde né ndeé. Jomo sá à nomo.»

³¹ Yeésò den cuú ye bó a: «Lètenè bò huaán fà hên à, dé heè ngweé né sòn teleé kɔ́ wá?» Bó ye bú a: «Né bei.» Yeésò ye bó a: «Mè né tueé ye bí a: bɔ̀b mé weh yeé kàgàlɔ̀n làmpɔ̀n, mé bò sɔ̀mbe wa lɔ̀gɔ̀ nde né ké te *Lò Càn kɔ́ mé bí.

³² Wanɔ̀n Jân yeé ndeè yoòr bií, ye te nyí feh bí ceér, bí temé teèn kwá ní ngwéh. Bò wèh-kàgàlɔ̀n làmpɔ̀n bò mé bò sɔ̀mbe temé teèn kwaá njií seér kɔ́. Bí né mene bó ménâ néné, njeré déi bí yúlá ngwéh; kwá nɔ̀n.»

Kàn jéré-temé bò kè-ngeh bò (Màrk 12:1-12; Lùk 20:9-19)

³³ «Bí ngwé cú kàn déi: nuaré déi lé kieh naà ngeh seèn; à yeé dobo gi aá yab, à kaga sie ngeh sá beè, à nde ke beré déi, à sio kwaá vua dé tàb dorò teèn, à sie kwaá gbàgà teèn ndɔ. Jomo sá, à haá kwaá ngogò beè bò seé bò, te bó ke nyegé den jomo, à nde dé seèn bèh gò.

³⁴ «Cu mé yab yeé baá bolé, à tema njií bò seé bò seèn ké yoòr bò kè-ngeh bò doò, ye te nyí kwa yab teèn ndɔ.

³⁵ Wa ké teèn, bò kè-ngeh bò doò kem sue bó yoòr: bó duún déi núr, bó wula sòm déi, bó yuo die dé tagâr yoòr mé taá ndɔ.

³⁶ Nuà ngeh doò yeé nene aá ménâ, à bó ké teèn tema njií lom ngún. Wa ké toò, bò kè-ngeh bò bɔ̀b cu bò sá bò ménâ ndɔ.

³⁷ «Yeé baá ménâ, nuà ngeh doò tema njií nuna seèn, ye dé hên né huaán nyí, bó nde né bú dé seèn veéh.

³⁸ Mé njéh mene, wa ké toò, bò kè-ngeh bò doò yeé nde nene njií baá-re bú mân, bó nyogɔ̀ sòn lètenè bɔ̀n, bó ye: Hên né nuaá mé nde né nuà ngeh njaá sá. Mɔ sam, kɔ̀ béh wula sòm bú lòu, te ngeh hên nja dé beèh.

³⁹ Bó cab sie bú ndɔ, bó tulu sòm keéh bú ké luaá ngeh, bó wula si lo bú ké teèn.»

⁴⁰ Yeésò den cuú, ye bó nuàr a: «Sâ mɔ nuà ngeh wa ké teèn, à bɔ̀b nde né bò kè-ngeh bò hèllè naàn wa?»

⁴¹ Bó ye bú a: «Á wula njií nde né bò vevenè bò doò mbaá, à jere kó ndé cú; à haá kwaá seér ngeh beè bò déi; mɔ yab baá bolé te bò sá bò kwa haá bú teèn.»

⁴² Yeésò ye bó a: «Bí née dé mé né lè mvù Càn nyagá den doò jáné néné ngwéh ye wa? Béh sá né tueé ye:

Taá mé bò mé-gwà bò lé naà ké jomo komo si njií hên, taá dàn nja seér cu né kɔ́. Sâ dɔ̀n né seé Nuà Dueé.

Ngweéh huòm kela né cí mán. Béh kèi lòm mé gecèn mene.»

⁴³ Yeésò den cuú, ye bó a: «Mè tueé bí: mɔ né mân, sá bó nde né bí *Lò Càn beè luaga sòm, bó haá njií seér bɔ̀b mé nde né tàb dé Lò Càn waá.

⁴⁴ Kwá nɔ̀n, nuaá mé ceèn die te taá sá nde né teèn njeré le. Mɔ komo die seér né nuaré déi yoòr lòu, sá nuà hèllè nde né faá fífú nɔ̀ nyoló den ndɔ.»

⁴⁵ Bò *ngàn sèmè dé kokoò mé bò *Farisièn yeé baá bò kàn sònò Yeésò ménâ ngweé, bó kɔ̀ ye à si njií den né mé bó.

⁴⁶ Bó duòm bú filí ndɔ. Njèh cén, bó veéh den née cili nuàr mé né temé yoòr Yeésò kwaá njií, ye à né *sòn-Càn doò.

22

Kàn kùrmò fù (Lùk 14:15-24)

¹ Yeésò né cu ka mé kàn tetoò si ndeé, ye bò nuàr a:

² «*Lò Càn né faá mgbè déi lé naà kùrmò fù nuna seèn neé nɔ.

³ Yáb yeé bela baá, à ye bò seé bò a: Bí ndé júée bò nuàr a: yáb bela baá ma. Wa ké toò, bò nuàr berɔ̀n gi teèn ndeé.

⁴ Mgbè doò yeé ngweé aá mɔn, à tema sòm cu bò seé bò déi, ye bó a: bí ndé júée

bó a: Né mé núógó nàgà cèllè, bó ne bela gi aá ndo; bó ndé gi kùrmò fù yieé ma.

⁵ Mé njéh mene, bó bú mé njéh tán ngwéh, bó né lom bèh sèná bòn sané ndeé. Dé kàn fòón gò njeèh seèn, dé kàn gò toòn seèn.

⁶ Bò déi kem sue bò seé bò nùà koò doò yoòr, bó né bó selé, bó né bó wúlá ndo.

⁷ «Mgbè doò yeé ñene aá mân, temé ñaá bú lè, ye bò sóji seèn a: Bí ndé sá kùm sòm bó mé loó mene; né bò wúlá-nùàr bò.

⁸ À den cuù ye bò seé bò a: Yáb baá gi doó. Bò mé béh naá gi yílá doón nùàr wúlú ngwéh.

⁹ Bí yùò bèlè ceér; bòó mé bí né ñene doón, bí yílá kè m nji bó ká teèn.

¹⁰ Bò seé bò doò kem bele ceér ndo, bó né bò nùàr kè teèn doón yílá kabé njií. Tètèi sam nùàr baá gwò mbéránjǎn.

¹¹ «Mgbè doò yila nde gwò bò nùàr yon ke ndo. À yeé baá yon, à ñene njií nuaré déi yí doó lètenè bò nùàr, à dé seèn mé cògò fù yoòr sam;

¹² ye bú a: Nùàr mò, wò mé cògò fù yoòr sam, wò ká gwò yila kelà naàn wa? Nùàrè sòn kòmò ngwéh.

¹³ Yeé baá méná, mgbè doò ye bò seé bó a: Siè kàgà bú kagaá, bí kàgà bú gule mé be mene, bí jògò si njií bú kèb cieé te cibi, bèh kèj silí mé nyie yieé kuú.»

¹⁴ Yeésò den cuù ye bó a: «Bí kóó ye, dé yílá, bó nde né nùàr kókoó yílá. Njèh cén, bó balé weh lom nde né ngób.»

Làmpòñ mgbè Ròm gwòòm

(*Màrk 12:13-17; Lùk 20:20-26*)

¹⁵ Jomo sá bò *Farisièn yuo nde sòn felé Yeésò nyogò ndo, ye bó nde né bú sòn felá.

¹⁶ Bó né bò no bòn mé bò no dé mgbè *Heròde ké yoòr seèn temá njií bele, ye bú a: «Nùà fèh-njèh, béh né gècèn yeé kwaga; wò né bò nùàr ceér Càñ mé gècèn mene feh dilí. Bò nùàr tueé mene felé yeé naàn doón, wò tán bèh, wò nùàr lòu balé bèh ndo.

¹⁷ Mò né mân, sá jògò tué ke béh ndo ye: *Sóú beèh ye gwòm làmpòñ mgbè Ròm gwòòm wa, té gwòm wa?»

¹⁸ Yeésò yeé ñene njií aá bó mé ndièm veèn lè méná, à ye bó a: «Bò leba bò faá bí no! Bí mè mân tab tena né dé kei wa?

¹⁹ Bí jògò wèh kèh ke mè kàgàlòn mé bó gwòm yeé làmpòñ mé njéh, sá ye.» Bó weh haá keéh bú ndo.

²⁰ À bie njií cu mé bó, ye bó a: «Feh nùàr mé yilí nùàr ká teèn hèn nyagá den né dé nei wa?»

²¹ Bó ye bú a: «Né gi dé mgbè Ròm.» À deén baá-re, ye bó a: «Sá bò njií mé né dé

mgbè doón, bí gwòm njií cú mé mgbè; bí bò dé Càñ há njií cú mé Càñ ndo.»

²² Bó yeé ngweé aá méná, hiím yògò bó, bó yuo kwaá lo njií bú doó sá ndo.

Njèh bieé felé bòó mé nde cuù né lè cio komo yuo

(*Màrk 12:18-27; Lùk 20:27-40*)

²³ Lòu cèn sá bò *Sadusièn lé naá kwarè Yeésò bilí ndeé, te bò bie bú njèh. Sà bó né yeé tueé, ye mò nùàr kuú baá, sá gi aá, à lè cio kòmò yùò ndé cú.

²⁴ Bó yeé waá baá, bó ye bú a: «Nùà fèh-njèh, Músi lo naá tueé ye: mò nuaré déi kuú kwaá lo véh mé huaán sam, òm a, sàgá cú ma kú doó, à ñar yílá cu bei ma.

²⁵ Yeé baá méná, nuaré déi bó bò òm lé naá lètenè beèh téhbeh ndo. Bei yeé jògò aá véh, à kuú yuo, huaán sam. Òm sagá weh ma kú doó,

²⁶ à kuú cu, huaán sam. Òm bòn déi sagá weh keéh cu, bóó cu bú mòndò. Né ka mé bó méméná bóó ndeé. Nde nde bó kuú gi téhbeh doón, huaán sam.

²⁷ Jomo bòn ma kú doó kuú yuo ndo.

²⁸ Á sá, lòu mé bò komò ndeé né teèn komo yuo gií, ma hèllè ña sòm nde né veèh dé heé? Ngweéh lètenè bòn téhbeh doón bó lé naá gií bú sagá laré wa?»

²⁹ Yeésò deén ndo, ye bó a: «Dé sá ndugó gò né bí. Lòu sam, bí ngòr Càñ ñéné kó ngwéh, bí terreb Càñ kó ngwéh ndo.

³⁰ Bí kóó ye, lòu mé bò komò nde né te cio komo yuo, bò siíb bó bò véh ndeé jógó kú ndé cú, bó den nde aá faá bò cili Càñ ké te vulúu no.

³¹ Dé lè cio komo yuoò, bí dé mé Càñ lo naá bí tueé kwaá doò, jánjé kè ngwéh wa? À lo ye:

³² Nyí né Càñ mé bò tele bií Abrahâm bó Isâk mé Jakób né yeé dua doò ma. Mè tueé bí: Càñ né Càñ bò lèlàn bò, à Càñ bò komò sam.»

³³ Cili nùàr yeé ngweé aá gèh dé mé à feh ñagá né sá, hiím lo bó mbaá.

*Sóú dé koò né dé heé wa?

(*Màrk 12:28-34; Lùk 10:25-28*)

³⁴ Jomo sá, bò *Farisièn domó bilí ndo, sá bò ngweé naá ye sòn naá bò Sadusièn beé Yeésò ñemá. Bó waá.

³⁵ Cén déi lètenè bòn mé né *nji-sòú, bie felá njií Yeésò sòn, ye bú a:

³⁶ «Nùà fèh-njèh, sóú dé koò lètenè bò sóú doón né dé heé wa?»

³⁷ Yeésò ye bú a: «Gwàn jí Càñ Nùà Dueé mé temé yeé mene, mé càñ yeé mene, mé mùndò yeé mene doón.

³⁸ Sá né dé koò mé jolo kela né kóó.

³⁹ Jomo seèn né cu dé hên, bó bú né felá; à dé seèn ye: Gwàn mbeí yeé faá wò gwaán né ngàñ yoòr yeé no.

⁴⁰ Dàm bò sóú mé Músi bó bò *sòn-Càñ bò lo naá giì feh doón yila gi né teèn.»

**Nùà Còñ bò *Davíd
(Màrk 12:35-37; Lùk 20:41-44)*

⁴¹ Sà bò *Farisièn née ka bècèné bilí den ye. Yeésò yeé ñene aá ménâ, à bie njií ye bó a:

⁴² «Bí ye Nùà Còñ né nei, à yuoò te gèh bò nei wa?» Bó ye bú a: «À yuoò te gèh bò Davíd.»

⁴³ Yeésò ye bó a: «Á, dé mé Cúcuí Nàgá lé naá Davíd ceér feh, à yilá seér Nùà Còñ sà Nùà koò seèn doò no? Á lé ye:

⁴⁴ Nùà Dueè ye Nùà koò nyí a: Dèn ndé ká te be gaá nyí; ko nyí komó silí njií gi aá bò bunnò bò yeé doó,

wò dobo kwaá bó gulé.

⁴⁵ Hên mo Davíd mé feh seèn Nùà Còñ sà yilá né Nùà koò seèn, sà Nùà Còñ né cu ndùtè ndùtù seèn wa?»

⁴⁶ Yeé baá ménâ, nuaá mé nde né Yeésò sòn komo sòm teèn yuò cú. Duóóm kaà lòu sà, nuaré déi njolo toò seèn kàgà nyí cú, ye nyí nde né bú njeré déi bieé ndo.

23

Dene bò *nji-sòú mé bò *Farisièn beé Yeésò

(Màrk 12:38-39; Lùk 11:43, 46; 20:45-46)

¹ Yeé baá ménâ, Yeésò tueé njií mé bò nuàr bó bò mbòñ seèn, ye bó a:

² «Seé bò nji-sòú mé bò Farisièn né sóú Músi se soò.

³ Mo né ménâ, sà bí ngwé sòn boòn ngweé, bí boó ka nág faá bó né bí tueé no. Njèh cén, bí té bó ñá sér; bó dé boòn faá bó tueé né no bó bèh.

⁴ Bó né bò seé tetaré kaga, bó né felè bò nuàr mbiín kwaá njií, bó be teèn yí ngwéh, te gam bò mbeí.

⁵ Seé mé bó né gi boó doón né gi seé njolo bò nuàr. Bó ye te bò nuàr keí bó kei. Bó nuàr né yeé bò lèmé déi te mvú Càñe weh, bó né yoòr saá kwaá. Yeé baá dé boòn, bó sa hamé seér lòu, te yogo gi dé bò mbeí. Né mene bó yuràb cògò boòn né dé bò mbeí dalé yogó gií, te bò nuàr seén kela bó ndo.

⁶ Bó nde mene beré déi bèh kùrmò yieé, bó gwaán lom né bèh dené dé jejóò. Né mene ké gwà sóú, bó gwaán kela né bèh dené dé njolò bò nuàr ndo.

⁷ Né mene ké tan mé ké mbartogò, bó ye ko bò nuàr gibí bié bó lòu; bó yilá yí cú bó bò nji fèh-njèh teèn ndo.

⁸ Mè tueé bí, bí té dé bìi gwàn mé nuaré déi yilá nyi bí nji fèh-njèh. Lòu sam, bí né dé bìi bò òm bó bò bei, Nùà fèh-njèh bìi né lom cén.

⁹ Bí té nuaré déi tele bìi ká te wónje yilá, Tele bìi né lom dé ké te vulúu, sà gi aá.

¹⁰ Bí té gwàn mé nuaré déi yilá nyi bí Fehtoò ndo; bí kóó ye Nùà Còñ né lom Fehtoò bìi kóó.

¹¹ Lètené bìi nùà seé bìi nde seér né nùà koò bìi kóó.

¹² Mè tueé bí, nuaá mé né ter ngumò ñaa doón, bó nde né bú doó baá njií, te bó ter komo njií seér nùà dolé.»

*Leba bò *Farisièn mé bò *nji-sòú
(Màrk 12:40; Lùk 11:39-42, 44, 52; 20:47)*

¹³ «Bí nde né gèr ñené, bí bò nji-sòú mé bò Farisièn; bí ñene nde né gèr mé leba bìi fi! Bí né bò nuàr hin *Lò Càñ ferá yíin. Bí mé feh bìi teèn yilá ngwéh; bóó mé gwaán né teèn yilá, bí bó ceér kèh ngwéh ndo.

[

¹⁴ «Bí nde né gèr mé leba bìi ñené kuú, bí bò nji-sòú mé bò Farisièn! Bí né njèh beé bò ma kú horó weh bele; bí né Càñ sònò mbaá dua tugó go, te den faá bí né bò gècèn bò no. Mè tueé bí, ju sie kela nde né bí mé bó déi.]

¹⁵ «Mè jue né bí bò nji-sòú mé bò Farisièn, bí nde né gèr mé leba bìi doó ñené kuú; bí né *wón doón golé go, bí né dùà kelá, bí né cie kelá, né mene nùà cén, te bí kweéh seér kwa bú. Mo bí kweéh seér aá nuàrè kèn, bí doóm seér kela cu bú te mbeí fá, te à yila nde lom tuar mé gùm mene. Bí kwá bìi.

¹⁶ «Mè tueé bí, bò tácugó faá bí no, bí ye bí né bò mbeí ceér feh sé wa? Bí nde né mé gèr ñené kuú. Bí ye, mo nuàr jege né *gwà Càñ koò, jègè bú siè ndé ngwéh; ko à jege seér né goó mé né ké gwò, jègè sie ye bú sé wa?

¹⁷ Bí né bò tándugó, wanoón jolo kela né dé heè? Né goó wa, né gwà Càñ mé nyeén né goó sà kóó wa?

¹⁸ «Bí den cuù déi ye: mo nuàr jege mene ko, jègè bú siè ndé ngwéh; ko à jege seér né mbe ké felè kóó, sà jègè sie ye bú sé wa?

¹⁹ Bí né bò cugó njolo bò, wanoón dé heé jolo kela né kóó? Jolo kela né mbe wa, né ko mé mbe sà den né teèn te nguú-nguli wa?

²⁰ Mè tueé bí, nuaá mé jege ko, sà à jege bilí né mé bò njèh teèn mene doón;

²¹ nuaá mé jege gwà Càṅ, jege bilí né gwà Càṅ mé Càṅ nùà gwà mene doón ndo.

²² Nuaá mé jege vulú, jege bilí né kogo Càṅ mé Càṅ nùà njèh felèbò mene.

²³ «Bí nde né gèr mé leba bìi ñené kuú, bí bò ñjí-sòu mé bò Farisièn! Bí kò lom né Càṅ mbe haá; mo njèh baá yulá, bí né gi bú cécéné haá nyegé: bò sibì, bò soó, bò san, bí haá gi né ménâ dág. Njèh cén, bò *sòú dé kokoó mé jolo kela né kóó, bí jòlò bèh; wanóṅ bí sé la né ju mé gécèn mene tená kóó, bí sé la né bò mbaábii jere kóó, bí sé la né seé doón teèn bók yíi, te bí nde ye Càṅ mbe haá.

²⁴ Mè tueé bí, bò tácugó faá bí no, bí né mbè som seér, te támvùgòr teèn kélá cú, bí bók kuú né mbaá, bí ngelobà teèn mena keéh gi áá kèn.

²⁵ «Bí ñene nde né gèr mé leba bìi fi, bí bò ñjí-sòu mé bò Farisièn! Bí né gi bò ngàb mé bò soó yagá nyegé. Njèh cén, bí bó yaga seér né kèb cieé, kèb lè tena le môn, te bí teèn kurú kwaá seér yib mé tuaá.

²⁶ Tácugó bò Farisièn ceré né bí! Wanóṅ bí sé la jògò yaga logó naà ngàb kèb lè, te kèb cieé ñaga huóm nyegé ménâ ndo.

²⁷ «Bí nde né gèr mé leba bìi ñené kuú, bí bò ñjí-sòu mé bò Farisièn! Bí wula njerré den né faá sà no: kèb cieé né ñené nyagá huóm, sà kèb lè suóm den né ndàndaá kuú nùàr mé dàb bò njèh fefòó.

²⁸ Bí ñené huóm nyegé né kèb cieé njolò bò nùàr faá bèh ménâ ndo, sà kèb lè bìi yuú lom né léláṅ tánágá mé veèn.»

*Kùr gèr
(Lúk 11:47-51)*

²⁹ «Bí nde né gèr mé leba bìi fi ñené, bí bò ñjí-sòu mé bò Farisièn! Bí né sà bò *sòn-Càṅ bò léi jògò meé, bí waá nyegé sà bò didilí bò ndo.

³⁰ Bí né sònò tueé nyegé ye: mo bí sé lé yuoó naà lè nàm bò tele bìi kóó, bí sé be te cio bò sòn-Càṅ bò yí ná ngwèh sé wa?

³¹ Ngwèh bí sà tueé né kóó, ye bí né bò ndùtè ndùtù bók mé lé naà bò sòn-Càṅ bò wulá gi sà mà.

³² Môn, bí wèh cú seé bòn weèh te ceré beé bìi!

³³ «Kòcò, bò sàb, bí né bò gèh ngòbò! Bí mbaá munó kuú né dé kei, ye ju bí siè ndé ngwèh, bí tuar yílá ndé ngwèh wa?

³⁴ Mè bí bò sòn-Càṅ bò déi tema ñii cuú nde né dé cí, mè ndeé né bí bò lo bò mé bò kó-ñjèh bò mene temá ñii ndo. Bí nde né bò déi lòu wulá, bí faga ñii bò déi te toú, bí nde né bò déi nùr te *gwà sòu bìi tegé,

bí nde né bò déi te loó dé kàn mé dé kàn bunó go.

³⁵ Sà doón bók né te húóm bók mé lé naà mé sòn fuú kuú doón bie nyegé ye bí. Duóm nde né mé húóm Ábèl nùà dilí, nde wa mé húóm dé Jakarí ñunà Baráki. Bí lo bú wula bók naà lètené caá gwà Càṅ, sà mò né yí toò, kò ká jomo mân.

³⁶ Mè né tueé ye bí a: meì bò gèr nde né mé bò cavanè bò doó kibí kelá. Kwá noón.»

*Jerusalem njolò Yeésò
(Lúk 13:34-35)*

³⁷ «Òè Jerusalem! Óè Jerusalem! Dàm bò *sòn-Càṅ bò wula gi né wò. Bók mé Càṅ lé naà yoór yeé temá ñii doón, wò bó mé taá tobé wula gi né kóó. Mè né mene gwaán, ye mé nde né bò nùàr yeé ká ka mò koró bilí nyegé faá cuar kurú kwaá yeé bò huaán ka bà no, wò gwàn bèh. Baá mbei meèn wa, Jerusalem?

³⁸ Mè tueé bí, gwà bìi nde né ter le,

³⁹ bí mè ñené ngwé ndé cú; kò cu mé bí ndeé baá mé sòn bìi tueé ye: Càṅ Dueé a, kúlú nyegé nuaá mé ndeé né mé yílí seèn kulú, sà ye.»

24

*Kùr felè *gwà Càṅ koó mé nde aá ñellé
(Màrk 13:1-2; Lúk 21:5-6)*

¹ Yeésò yuo kelá gwà Càṅ koó. À yeé nde aá ndeé, bò mbòn seèn ngoró nde kwarè seèn, te bó feh keéh bú bò gwà hihiné mé bó me kwaá né te gwà Càṅ sà.

² Yeésò deèn ndo, ye bó a: «[J]gwèh bí né bò gwà sà doón ñené wa? Mè né tueé ye bí a: nde gi né doón tobé yuo. Mè jue mene taá cén tà cén felè mbei lè nyi ndé ngwèh.»

*Dàm bò gèr, te *wón ceré ye
(Màrk 13:13-13; Lúk 21:7-19)*

³ Yeésò yeé baá ké te tòr Olivíè den den, bò mbòn léláṅ bòn ngoró ndeé kwarè seèn, bó ye bú a: «Bò ñii sà bók nde né te cu dé heé wa? Túé yeé béh teèn. Béh ñene kò nde né mé kei, ye wò baá ndeé, wón nde aá ceré ndo wa?»

⁴ Yeésò ye bó a: «Bí kógón ká lòu; nùàr a té bí bèlè.

⁵ Mo sam, bò nùàr kókoó mbaá nde né yílí mò ñaá weh, te bó bele weh gi bò nùàr mé njèh. Nùà kàn tueé nde né ye: nyí né *Nùà Còṅ kóó mà.

⁶ Bí nde né bémè taáb kwarè bìi ngwéé, bí ngwéé ñii njàgà bò taáb déi te lò hihiné ndo. Mo bí baá ménâ ngwéé, bí té lòu ndèrrè. Kò seèn bók ménâ. Mè njèh mene, wón mé njèh cèrè ndé ngwèh.

7 Taab nde né lètenè loó déi bô mbei koó die, lo déi nde né mbei mé taab naár kwa; cùè nde né die; tàbè nde né te bèh hihiné jilí.

8 Sâ doón nées seèn jèrè* ye, kar weh né faá nyer no.

9 Te bô nuàr nar yila ye bí yoòr: bô nde né bí lè gèr-e fulú, te bí kuú le teèn. Lò nuàr doón nde né bí bunó, sâ doón né gi felè mò.

10 «Sâ né cu mé bô nuàr ngún som gi nde né temé yoòr mò teèn ndo; bô nde né lètenè boón suif kuú, bô né bunó kuú ndo.

11 Bô *sòn-Càn bô dé nyenyenè nde né cie golé nab yon bele, bô né bô nuàr bele go.

12 Dàm bô veèn nde né cie kulu su, temé nde né nuàr kókoó mbaá lè kuú gií, te bô bô mbei gwàn kómò cú.

13 Mè tueé bí, nuaá mé nde né doón yoló komo gií, nde né dé seèn yili yuo.

14 Njàgà Bagaà felè *Lò Càn nde né wón doón ngulí yon, te nuà kàn ngwéé mé tie seèn. Jomo sâ wón ceré ye ndo.»

Gègè veèn lè mò Càn
(Màrk 13:14-23; Lùk 21:20-24)

15 «Bí nde né gègè veèn ké te mò Càn ñenè; ñjebá den nde né faá Daniel sòn-Càn lé naá tueé no. (Nuaá mé né ngòr hèn ñanè, bú a, ngwé nyégé bagasé).

16 Mò baá môn, sâ bô Judé bô a, dùrà ñá gi ké te tòre.

17 Nuaá mé né ké felè gwà, bú a, fón lòm doò, à té ké gwò seèn felè bô ñjèh seèn mbaá yílá kú cú.

18 Nuaá mé né ké ñueh, bú a, té ká lo cú, ye te nyí weh sie cògò dùlù nyí beé.

19 Lòu sâ bô véh mé lèi hueèh mé bô ma vùlù nde né mé gèr ñenè kuú.

20 «Bí dùà lòm Càn, te cu sâ bí lè cu dùlù dùrà gò cú; bú a, té mé *sóú yílá ndo;

21 wanoón gèr né teèn! Gèr dé lòu sâ dé tueé sam. Bèh lo mé wón lo naá duóóm doón, gèr déi lo nées teèn faá gèr bú hèn no sam ngwééh ye; déi ndeé méná wá ngwé ndé cù ndo.

22 Mò Càn jere kó ngwéh, à bô cieé gèr sâ kèb déi sòm wàgà ngwéh, sâ nuaré déi seèn làn lè ndé ngwéh. Njua mé Càn lé naá gií méná taán kwaá ndo, ye nyí nde né bô cieé sâ kèb déi som waga; nyí som waga nde né felè bôó mé nyí lé naá balé weh doó.

23 «Sâ bí dèn dèn làn, wanoón nuaré déi sé den né mbaá ye bí a: Kè *Nùà Còñ hèn!

Kè à yíé! Mò à baá méná tueé, bí té temé teèn kwá nji.

24 Bô *Kristolé dé kòkòb mé bô *sòn-Càn bô dé nyenyenè nde né cie bomó sue, bô nde né bô fém tetarè boó bele, ye mò yieé né yieé, te bô bele weh bilí mé bôó mé Càn lé balé kwaá naá mene.

25 Mè bí tueé kwaá gi aá kèn, bí ngwé nyégé bagasé!

26 «Sa kènè, mò bó ye bí a: Ké ya dueé kié né bú! bí té ké teèn ndé. Mò nuaré déi ye bí a: Hèn leér den né bú sâl bí té gwàn.

27 Gèh dé mé mbàn be ñjerré yeé ter; né gè Bà yuo, né nyiib† tehr ndeé doó, *Huaán Nuàr wa ndeé né ka môn nág.

28 Komó né mene he, bô jìè nde gi né teèn bilí ndeé.»

Cuú *Huaán Nuàr
(Màrk 13:24-27; Lùk 21:25-28)

29 «Lòu sâ, jomo gèr tètèi sam, lou nde né yilí, weéh nde né cib, bô mbentò ndeé né ké te vùlúu suelé suagá, bô njií mé né mé terreb ké te vùlúu doón nde gi né jilí.

30 Sâ baá cu mé njàgà Huaán Nuàr ñagá yuo kela ndeé né ké te vùlúu teèn ndo. Bô nuàr mé gèh hihiné ká doó doón nde gi né lòu sâ yueé ngaré kuú, bô nde né Huaán Nuàr ñenè njií, à né te mvulu bège mé terreb mene *sum suagá.

31 Mèi bô tàn* nde né tuagá, à nde né bô cili seèn kàn mé kàn wón doón temá njií, te bô nde koró bilí bôó mé à lé naá gií balé kwaá.»

Tou mé né kùr tueé
(Màrk 13:28-31; Lùk 21:29-33)

32 «Bí kè wèh yoòr tou‡ tié-kùr. Mò bí ñene à baá toó, ngweéh sâ bí kò gi aá, ye já baá didi mà.

33 Lòu mé Huaán Nuàr nde né teèn cuú né méná ndo. Mò bí ñene bô ñjèh kèkèné hèllè baá boó bele, sâ bí kóo ye: baá bú, à baá didi.

34 Mè né tueé ye bí a, mé bô cagané bô nde doón kuú gií, sâ bô ñjèh hèllè boó gi aá.

35 Vùlú bô tàbè nde né leér yuo; ndóg bô ngòr mò dé boón nyímé ndé ngwéh.»

Cieé cèrè jomò
(Màrk 13:32-37; Lùk 17:26-30, 34-36)

36 «Nuaá mé né cieé bú sâ kóo teèn sam, nuaré déi cu sâ kó ngwéh ndo; bô cili Càn cieé sâ kó ngwéh; né mene Huaán nuà ñjèh, à cieé bú sâ kó ngwéh ndo; gi cegé né Tele mé huún.

* 24:8 24:8 Waà né feh; dé jomò baá ndeé. 24:9 24:9 Mat. 10:22 24:13 24:13 Mat. 10:22 24:15 24:15 Dan. 9:27; 11:31; 12:11 24:17 24:17-18 Lùk 17:31 24:21 24:21 Dan. 12:1; Vuú 7:14 24:26 24:26-27 Lùk 17:23-24 † 24:27 24:27 Kèb mé lou yila yeé teèn. 24:28 24:28 Lùk 17:37 24:29 24:29 Es. 13:10; 34:4; Ese. 32:7; Joèl 2:10, 31; 3:15; Vuú 6:12-13 24:30 24:30 Dan. 7:13; Zach. 12:10-14; Vuú 1:7 ‡ 24:31 24:31 Tògò dé koó mé hueh faá tàn no. § 24:32 24:32 Bó tou sâ yilá né "figuier". 24:37 24:37 Gen. 6:5-8

³⁷ Louù mé Huaán Nùàr cuù nde né teèn, njií mé lé kelà naà te nàm Noè, nde cu né ménâ boó.

³⁸ Sâ te nàm Noè bò nùàr lé kò loóm naà yieé mé ñueê, bó né véh suaá, bó né bèh siib ndeé ndo. Bó né ka mé njéh méménâ boó ndeé den, tóg nde wa louù mé Noè lé yilá naà kom teèn.

³⁹ Bó yeé táŋ cú, nu koò die, nòmò laga kum lo bó teèn ndo. Louù mé Huaán Nùàr cuù nde né teèn, nde cu né ka ménâ nág.

⁴⁰ Nuaré déi bó mbeí nde né ké ñueh fâ, bó nde né cén weh, cén le.

⁴¹ Ma déi bó mbeí nde né ké jomo nyèn, bó nde né cén weh, cén le.

⁴² Bí dèn lòm làŋ, wanóŋ bí cieé mé Fehtoò bìi cuù nde né teèn kó ndé ñgwéh.

⁴³ «Bí felá nyégé bagasé: mo nùà gwá sé né kóŋ ye louù sâ cibitenè yíb nde né nyí yilá, à sé naà làŋ den, à móm ñaga gwá seèn te yíb gwò yilá cú.

⁴⁴ Sâ bí dèn dèn làŋ ménâ, wanóŋ Huaán Nùàr kar waà nde né, louù mé bí cí mùnò ñgwéh.»

*Nùà seê dé bagaà mé dé veèn
(Lùk 12:41-48)*

⁴⁵ «Kwá mè tueé bí felè nùà kóŋòn mé né seé tele seè seèn mé temé cén boó. Né nuaá mé tele lé bò seé bò doóŋ haá kwaá naà beè seèn, te à geé haá bó yáb, à geé faá ndeé no.

⁴⁶ Mo tele seé seèn waà, à né seé seèn te ceér-e boó yíí, à nde né beè teleè samé.

⁴⁷ Mè né tueé ye bí a, tele beè seèn haá lo bìlì nde né mé bò njèh seèn mene doóŋ.

⁴⁸ «Mo nùà seé cén sâ né seér nùà veèn, à tueé seér nde né mé feh seèn ye: Tele seé nyí wágá cú ndé ñgwéh;

⁴⁹ à yila bò mbaábon loobò, à né yáb yieé ndabé, bó bò sèlà-mbè bó né ñueé ndabé go ndo.

⁵⁰ Mo à sé baá ménâ boó, ñgweéh tele seé seèn nde né lòu kaár waá, à weh bú seé wa?

⁵¹ À nde né bú kwogó som, te bó bò leba bò den mé gèh nùr cèn bèh kéŋ silí mé nyie yieé kuù.»

25

Kàn felè bò kèràgà fù déi yulá

¹ «Louù sâ *Lò Càŋ den nde né faá bò mbò yàgá yulá mé lé naà bò lám boòn weh, bó nde bèh sii fù ceér dueé kwa weèh no.

² Lètenè boòn sâ, bò kùlù bò lé naà teèn tín, bò kóŋòn bò teèn tín ndo.

³ Bò kùlù bò doò weh lom lám mé nòmò lé, bó nòmò kèb déi beè wèh siè ñgwéh.

⁴ Bò kóŋòn bò weh dé boòn lám, bó weh sie nòmò lám kèb déi beè.

⁵ Sii fù yeé ñgaga sela baá, bó duoóm lóm yii, jomo sâ bó lóm kpóg ndo.

⁶ «Yeé baá logòtenè, bó ñgweé gògò die aá ye: Sii fù waà baá kèn, bí ndé kwá wèllè bú ma!

⁷ Bó yulá doóŋ, bó nyimé kem wuo ter ndo, bó far njií lám ter.

⁸ Bò kùlù bò doò ye bò kóŋòn bò a: Bí kó há béh nòmò lám kèb déi teèn, lám beèh nde aá nyimé.

⁹ Bò kóŋòn bò ye bó a: Háye, mé dé bìi mene wúlú ndé ñgwéh, bí ndé ñgè sér yí lètenè loó.

¹⁰ Bò kùlù bò doò foón gò ndo. Bó yeé nde aá, sii fù waà jomo boòn, bó bò kóŋòn bò tín doò yila nde gwò, bó colo njií hin, bó ferá som.

¹¹ Te nde nde, bò kùlù bò tín doò cu cuù ye. Bó yeé waà, sâ hin baá coló, bó yilá keéh ye bú a: Fehtoò beèh, Fehtoò beèh, gùlù kèh bèh teèn!

¹² Sii fù deèn ndo, ye bó a: Mè tueé bí, mè bí kó ñgwéh.»

¹³ Yeésò den cuù ye bò nùàr a: «Sâ bí dèn lòm làŋ, wanóŋ bí cieé mé cu kó ndé ñgwéh ménâ ndo.»

*Kàn felè bò seê bò déi tagár
(Lùk 19:11-27)*

¹⁴ À den cuù ye bó a: «Den cu nde né lòu sâ faá nuaá mé nde né bèh gò ndeé no. À yeé baá mé gò, à yilá bìlì bò seé bò seèn, te à haá kwaá bó bò njèh seèn doóŋ beè.

¹⁵ À haá kwaá beè déi kám yuií tín; beè déi, kám yuií fâ; beè déi, kám yuií. Nùà kàn kwa keéh né ka bèh mé terreb seèn kelà né teèn. Jomo sâ à yuo gò ndo.

¹⁶ Nùà seé dé mé kwaá naá kám yuií tín doò yila seé toón mé njèh boó, à kwa cu nòmò teèn kám yuií tín ndo.

¹⁷ Dé mé kwaá naá kám yuií fâ doò boó cu ka ménâ, à kwa cu kám yuií fâ ndo.

¹⁸ Dé mé kwaá naá kám yuií cén doò nde kwe seér dé seèn tàbè, à leér kwaá kàgàlòŋ teleè doò teèn.

¹⁹ «Nde nde, lòu sâ, tele cu cuù, bó bó yila bò njèh seèn taàŋ nyegé.

²⁰ Nùà seé dé mé lé kwaá naá kám yuií tín doò ñgoró ndeé mé kám yuií tín déi beè, ye bú a: Dé koò, wò lé haá naá mè kám yuií tín, mè kwa sagá cu aá kám yuií tín déi teèn, hèn no.

²¹ Tele ye bú a: Mòn, wò né nùà gècèn! Wò né teèn boó yíí. Mo wò né njèh mbaá mé temé cén mân boó huóóm, sâ mè nde né wò njèh kókoó mbaá beè haá kwaá gíí. Ndé, há-re mè be, te bélo samé fâ doóŋ!

²² «Nùà seé dé mé lé kwaá naá kám yuií fâ doò ñgoró ndeé ndo, ye bú a: Dé koò, wò

lé haá naà mè kám yuúí fà, mè kwa sagá cu aá kám yuúí fà déi teèn, hên nɔ.

²³ Tele doó ye bú a: Môn, wò né nùà gècèn! Wò né teèn boó yíí. Mò wò né njèh mbaá mé temé cén mân boó huóòm, sá mé nde né wò njèh kókoó mbaá beè haá kwaá gíí. Ndé, há-re mè be, te béìò samé fà doón.

²⁴ «Jomo sá nùà seé dé mé lé kwaá naá kám yuúí doó ngoró ndeè ndo, ye bú a: Dé koó, mè ko gi aá ye wò né yeé nùà yogó: wò mene koó dòbò bèh, wò né yeé mbaá keba njií. Wò mene koó hóbo ngwéh, wò ko lom yeé te mbáŋe mbaá kuúm kwaá njií ndo.

²⁵ Kàgàlòŋ yeé hên, née ka faá wò lé haá naá mè nɔ; mè lé leér kwaá naá dòu, veéh lé naá mè mé wò sie yogó; wèh cú-re njèh yeé.

²⁶ Tele doó ye bú a: Nùà seé veèn léláŋ fùòb faá wò sam! Wò sé koó naá ye mè mene koó dòbò bèh, mè né yeé mbaá keba njií. Mè mene koó hóbo ngwéh, mè ko lom yeé te mbáŋe mbaá kuúm kwaá njií ndo. Wò sé koó naá ménà,

²⁷ wò sé kwaá njií naá mè kàgàlòŋ mò te mbiín, mè sé cuú, sá né njar, te mè kwa mè nòmò mene.

²⁸ «Yeé baá ménà, tele ye bò seé bò a: bí nɔ sòm bú kám yuúí doó beè nɔ, bí há sagá nji mé nùà kám yuúí tìn doó.

²⁹ Lòu sam, nuaré déi nde gi né mé njèh beè, bó haá sagá cu bú déi teèn, te merré den bú beè lòu. Nuaré déi dé seèn mé njèh beè sam nde ngwéh, né mene dé maàn mé à né mé njèh doón, bó nde né bú beè horó sòm.

³⁰ Dé nùà seé veèn hên, bí si nji bú ké cie te ndèndèŋ cibì, bèh kéŋ silí mé nyie yieé kuú.»

Lòu ju tenà dé koó

³¹ «Mò *Huaán Nùà ndeè baá *sum cuú, nde né bó bò cilí Càn doón, à nde né te kogo tàsùm mân njaá den.

³² Cu sá dàbò mò nuàr wón doón nde gi né toò seèn bilí ndeè, te à geí bó faá bó geí sòm yeé sòrŋaŋ lètenè bò mbieè sòr nɔ;

³³ à kwaá njií bò sòrŋaŋ kèb be gaá, bò sòr kèb be ngòu.

³⁴ «Jomo sá Nùà *Sùsùm tueé njií nde né mé bò dé kèb be gaá doó, ye bó a: Bí ndé dé bìi, Tele mò kulu gi aá bí kèn; bí yílá ndé ká Mbàm; à lé nyegé kwaá naá dé bìi, sá wón duóm néè lòu ye.

³⁵ Lòu sam, cùè lé naá mè sie, bí haá mè yáb; nyúá nòmò lé naá mè sie, bí haá mè nòmò; mè lé naá nùà kìn, bí ke nyegé mè ké lo bìi;

³⁶ mè lé naá luŋturu, bí su kwaá mè cògò yoòr; mè lé naá baán, bí sie nyegé mè ndo; mè lé naá ké gwà cibì, bí né mè yon ke.

³⁷ «Bò gècèn bò doó tueé nde né ye bú a: Nùà Dueè, bèh lé wò nɔ nɔ naá he, wò né mé cùè, bèh haá wò yáb wa? Mé nyúá nòmò, bèh haá wò nòmò wa?

³⁸ Bèh lé wò nùà kìn nɔ nɔ naá he, mé bèh ke nyegé wò ké lo beèh wa? Wa bèh lé wò luŋturu nɔ nɔ naá he, bèh su wò cògò?

³⁹ Wò lé baàn naá he, bèh sie nyegé wò? Bèh lé yon keé naá wò te gwà cibì dé heè ndo?

⁴⁰ «Nùà Sùsùm tueé nde né ye bó a: Mè tueé bí: bò njií mé bí lé boó gií naá mè bò nuàr mò, né mene huaán maàn dé heè doón, sá bí lé boó gií naá mè mè.

⁴¹ «Jomo sá Nùà Sùsùm tueé njií nde né mé bò kèb be ngòu bò, ye bó a: Bí yuò dé bìi doó sá nɔ nɔ, bí baá duagásé! Bí ndé ké tuar te we mé nyimé ndé cù. Bó lé naá gií we sá mè *Sàtàn bó bò cilí seèn nyegé kwaá.

⁴² À den cuú ye bó a: Cùè lé naá mè sie, bí mè yáb há ngwéh. Nyúá nòmò lé naá mè sie, bí mè nòmò há ngwéh.

⁴³ Mè lé naá nùà kìn, bí mè ké lo bìi ké nyegé ngwéh. Mè lé naá luŋturu, bí mè cògò sù ngwéh. Mè lé naá baán, mè lé naá gwà cibì ndo, bí mè ké nyegé ngwéh.

⁴⁴ «Cu sá bó tueé nde né ye bú a: Nùà Dueè, bèh lé wò mé cùè nɔ nɔ naá he? Mé nyúá nòmò ndo? Bèh lé wò nùà kìn ké lo beèh nɔ nɔ naá he? Bèh lé wò luŋturu nɔ nɔ naá he wa? Á, bèh lé wò te beén-e mè gwà cibì nɔ nɔ naá he, mé bèh wò gàm ngwéh wa?

⁴⁵ «Mgbè tueé lom nde né bó sòn cén, ye bó a: Mè tueé bí, bò njií mé bí lé nomò naá mè nùà cén lètenè bò huaán memanè hên doón, bí lé boó njií naá mè mè.»

⁴⁶ Yeéso den cuú ye: «Bò sá bò nde né te gèr dé ndeèr yílá, te bò gècèn bò yila nde dé boòn te yon tètàgà ndo.»

26

Nyògò sòn felé Yeéso (Màrk 14:1-2; Lùk 22:1-2; Jân 11:45-53)

¹ Yeéso yeé tueé gi aá mân, à tueé njií mé bò mbòŋ seèn ndo, ye bó a:

² «Bí né koó ye, le aá cieé fà, sá baá cieé koó *Páskà mé *Huaán Nùà yila nde né beè teèn, bò faga njií bú ter te toú.»

³ Jomo sá bò *ngàŋ sèmè dé kokoó bó bò kokoó bò lòó bilí nde gi ké lo Kayíf nùà koó bò ngàŋ sèmè.

⁴ Bó nyogo sòn ye bó nde né Yeéso filí sie, te bó wula bú.

⁵ Bó ye: «Sâ ko béh bú te cieé koô hên sié ngwéh, wanóŋ bô nuàr nê né njaán.»

Kómó múmú felè Yeésò yurú njii
(Màrk 14:3-9; Jân 12:1-8)

⁶ Sâ Yeésò baá ké Betaní gwò Simôn. Simôn lé naá nuà beén veèn.

⁷ Yeésò yeé baá ké gwò, ma déi ngoró nde kwarè seèn mé mbémbónj* beè, kómó múmú mé keh taré mân né lè déi. À komo yurú njii gi Yeésò felè, sâ Yeésò né te yábe.

⁸ Bò mbòn yeé nde nene njii ménâ, temé yulá bó lè, bó ye: «À kómó sâ ménâ bó beè né dé kei wa?

⁹ Mo bó sé go som nyegé naá kómó mé keh taré hên lòu nò, bó sé bó saám bó kágálòŋ sâ há nji ná ngwéh wa?»

¹⁰ Yeésò yeé nene bó baá mân tueé kuú, à ye bó a: «Bí ma hên temé lè bó yulá né dé kei wa? Njii mé à né mè bó hên né lom njèh bagaà beè mò dé gècèn.

¹¹ Dé bó saám bó, bí bó nde née cu dóŋ kóŋ ye; á dé mò nò, béh bí nde cu née he wa?

¹² Ma hên mè kómó yoòr yurú njii né te nyegé bilí mé gò mò ké te sâ mene.

¹³ Mè né tueé ye bí a, bèh mé Njàgà Bagaà nde né teèn ká lè wónje dóŋ ngulí ndeé, nde né mé njàgà ma hên mene ngulí bilí, te bó munó den bú teèn.»

Yeésò go sòòm
(Màrk 14:10-11; Lùk 22:3-6)

¹⁴ Yeé baá ménâ, mbòn cén déi yuo lètenè bó yulá cùbò fà bó doò, yilí seèn né Júdàs Iskariò, à nde kwa bó *ngàn sémè dé kokoò,

¹⁵ ye bó a: «Bí haá nde né mè kei, te mè go haá bí Yeésò wa?» Bó kula weh kám yulá tagár† ndò, bó haá njii bú.

¹⁶ Jomo sâ à yila lom baá-re ceér fòŋn, te à jògo yii Yeésò beè bóòn.

Yáb *Páskà
(Màrk 14:12-21; Lùk 22:7-14, 21-23; Jân 13:21-30)

¹⁷ Yeé baá lòu cieé koô mé bó yieé yeé breéd mé kulu teèn sam sâ, bó mbòn nde ye Yeésò a: «Wò ye béh nyegé kwá nyí bèh Páskà yieè he wa?»

¹⁸ Yeésò ye bó a: «Bí ndé ké lo, bí kela nde ké lo nuà mân, bí ye bú a: Nuà fèh-njèh ye júée wò a: cu nyí wulu baá kèn, bó bó mbòn nyí yieé nde né Páskà ké lo yeé ma.»

¹⁹ Bò mbòn nde bóŋ gi ka dóŋ faá Yeésò naá bó tueé nò, bó nyegé kwaá gi yáb Páskà.

²⁰ Yeé baá liyilí Yeésò bó bó mbòn seèn yulá cùbò fà doò nde kan yáb ndò.

²¹ Bó yeé baá yáb yieé, Yeésò ye bó a: «Mè né tueé ye bí a, nuà cén déi lètenè bii nde né mè go som.»

²² Bó yeé ngweé aá môn, kuún curú gi bó toò dóŋn, nuà kàn ducóm mé Yeésò bieé njii, ye bú a: «[J]gweéh mè sam wa, Fehtoò mò?» Mo déi bie som aá, déi bie keéh cu ménâ ndò.

²³ Yeésò ye bó a: «Né ka lè ngàb cên mé béh bí né teèn yieé bilí hên, nuà cén déi teèn mé go som nde né kóŋ.

²⁴ Dé kuú, *Huaán Nuàr nde né kuú, nde né faá bó lé naá gi felè seèn nyagá kwaá nò. Njèh cén, nuaá mé yii keéh be teèn, jògo kwaá bú cie, nde né mé gèr mbiín kuú. Sâ, beè nuà sâ, huóm kela né mé bó sé bú njar ná ngwéh.»

²⁵ Júdàs nuaá mé lé go sòòm naá bú sâ yeé nde ngweé njii ménâ, à bie njii mé Yeésò ndò, ye bú a: «[J]gweéh mè sam wa, Nji fèh-njèh?» Yeésò ye bú a: «Wò dé sâ tueé né kóŋ.»

Yáb Càŋ

(Màrk 14:22-26; Lùk 22:15-20; 2 Korènt 11:23-25)

²⁶ Bó yeé baá yáb yieé, Yeésò weh breéd, à dua Càŋ teèn, à kolé haá mé bó mbòn seèn, ye bó a: «Bí wèh, bí yíyieè, hên né ngàn yoòr mò.»

²⁷ À jògo weh ngàb mbè ndò. À yeé vra gi aá Càŋ teèn, à haá njii bó, ye bó a: «Bí wèh, bí núé làrè dóŋn.

²⁸ Hên né huóm mò, huóm ngòŋ mé Càŋ ko kuú né, ye te nyí kulu som bó nuàr ngún veèn mé njèh yoòr.

²⁹ Mè tueé bí: mè ndeè mbè déi mân núé ngwé ndé cú, ko ndeè baá dé feé ké Mbàm Tele mò, béh bí nueé kwaré cu ye.»

³⁰ Jomo sâ bó de bené ndò, bó fòŋn gò, bó njaá nde ké te tòr Oliiviè.

Ngòr Yeésò felè Pièr

(Màrk 14:27-31; Lùk 22:31-34; Jân 13:36-38)

³¹ Wa ké teèn, Yeésò tueé njii mé bó mbòn seèn, ye bó a: «Lan cieé njàgá ndé ngwéh, sâ bí durá si lo gi aá mè kèn. Te mvú Càŋe né ménâ nyagá den. Càŋ ye, nyí nde né nuà mbieè wulá som. Bòn bó mbieè seèn nde né lòu durá njellé le.

³² Mo mè komo yuo cu aá lè cio, mè nde né ké Galilè ndeé; bí nde mè kwa nde né ké sâ.»

³³ À yeé tueé gi aá mân, Pièr deèn ndò, ye bú a: «Sâ mo bó déi né mene wò durá

26:7 26:7 Lùk 7:37-38 * 26:7 26:7 Jue né mbémbónj dé maàn. 26:11 26:11 Deut. 15:11 26:15 26:15 Zach. 11:12 † 26:15 26:15 Kám yulá tagár sâ lé naá sòn keéh mé bó nge yeé kwèr mé njèh (Ex. 21:32; Zach. 11:12). 26:23 26:23 Ps. 41:9 26:28 26:28 Ex. 24:8; Jér. 31:31-34 26:31 26:31 Zach. 13:7 26:32 26:32 Mat. 28:16

si loó, ndóg mè dé mò wò dùlà si ló ndé ngwéh.»

³⁴ Yeèsò ye bú a: «Mè né tueé ye wò a, lan mé kwaá sé nde tuagá, sà wò yaan̄ aá n̄j̄ baá mbei tagár ye nyí mè kó ngwéh.»

³⁵ Pièr den cuù ndo, ye bú a: «Sà mè sam; bélé nde mene fá doón̄ kuú gií, mè túé nyí ndé ngwéh ye mè wò kó ngwéh.» Bò mbòñ déi tueé gi ménâ ndo.

Yeèsò ké Gecemanè

(Màrk 14:32-42; Lùk 22:39-46)

³⁶ Yeèsò bó hò mbòñ seèn wa beré déi ndo, bó yilá né bèh sà Gecemanè. Wa ké teèn, ye bó a: «Bí dèn ngógò hèn, mè nde aá kié Càn̄ dua weh.»

³⁷ À weh lom Pièr mé hò nuna Jebedè fá doó, bó bó nde, sà feh baá bú ter ñellé, à baá lom mé kú dé gècèn.

³⁸ Yeé baá môn, ye bó a: «Kú nde aá mè wulá. Bí dèn lè hèn, bí té lóm cèr, béh bí den ñaga nde né lāñ koó.»

³⁹ À kwaá lo bó doó sà ndo, à kela nde ser ké toò bèh ndón̄-ndòñ m̄n. Wa ké teèn, à die mbab nde doó, à né Càn̄ dua, ye bú a: «Tele mò, mò nde né yieé, ngòrò sòm yeé mè ngàb gèr hèn kwarè teèn. Mè né mene ménâ gwaán, bó sér faá wò né gwaán n̄.»

⁴⁰ À yeé dua sòm aá, à cu cuù ká yoòr hò mbòñ, à waà, sà bó baá gi lóm, ye Pièr a: «Hèn né mene be lóm cén, béh bí koó gó sòm cú wa?»

⁴¹ Bí nyimè dèn lāñ, bí né Càn̄ dua, te *Sátan̄ bí mé veèn táb siè cu. Lòu sam, temé nùàr gwaán gi né ñèh bagaaá hò dág; ñèh cén, yo né yuaásé.»

⁴² Jomo sà à kwaá lo bó, à nde cu Càn̄ dua, ye bú a: «Tele mò, mò ngàb gèr hèn kwarè mò yùò ndé ngwéh, te mè hò nyúé cú, sà kwá den faá wò né gwaán n̄.»

⁴³ À cu cuù ká yoòr hò mbòñ, à waà, sà bó baá gi cu lóm, dé goó keè sam cuù.

⁴⁴ Yeèsò kwaá lo bó, à nde cu ké bèh ndón̄-ndòñ cén sà, à dua Càn̄ dé mbei tagár, à dua ferré cu ka ñèh cén sà.

⁴⁵ À yeé cu cuù aá, ye hò mbòñ a: «Wa hèn bí née lóm ye wa? Bí cèr ká ceèr. Hèn baá cu. Kènè *Huaán Nùàr nde aá beè hò vevenè hò yilá.

⁴⁶ Bí wuò ter, béh nde kwa bó! Kè hèn baá gi nuaá mé go sòm né mè sà!»

Bèh Yeèsò sieé

(Màrk 14:43-50; Lùk 22:47-53; Jāñ 18:3-12)

⁴⁷ Yeèsò née sònò m̄n tueé den, à yeé ke, Júdàs mbòñ cén déi lètenè hò yulá cuòb fá hò doó, kar waà ndo. À né mè nùàr kókoó mbaá jomo, bó né bele mè hò beè-beè, bó né cu mé cùgò beè ndo. Bò *ngàn̄ sèmè dé

kokoò mé hò kokoò hò dé loó tema n̄jií né bó koó.

⁴⁸ Sà Júdàs mé nde né Yeèsò go sòm doó naá gií bó n̄jií mé à sé nde né hò tueé kwaá, te bó ñene ko Yeèsò mé ñèh. Sà à la ye bó a: «Mò bí ñene mè baá nuaré déi kumó vra den, sà né bú ma. Bí kè m̄ ndé, te bí sie bú.»

⁴⁹ Yeé baá môn, Júdàs ngoró nde yí kwarè Yeèsò, ye bú a: «Mè né bieé, N̄ji fèh-ñèh!» À vra kumó sie bú ndo.

⁵⁰ Yeèsò ye bú a: «Mbei mò, bó ká nág faá wò ndeé naá hòó sà n̄!» Jomo sà, hò nùàr kem sue Yeèsò yoòr, bó sie bú.

⁵¹ Nùà cén déi lètenè hò mbòñ Yeèsò sua soóm hòu seèn ndo, mvur tena si n̄jií nuaré déi tie doó; lé naá tie nùà seé ngàn̄ sèmè dé koó.

⁵² Yeèsò yeé ñene aá ménâ, ye bú a: «Yí n̄ji cú hòu yeé te kóre. Lòu sam, hòu wula cu nde né hò sùà-hòu hò koó.

⁵³ Wò kó ngwéh ye mè sé la naá Tele mò gàm bieé n̄jií wa? À sé la mè bòn̄ hò cili seèn yulá cuòb fá há yógó kèh ná ngwéh wa?»

⁵⁴ Á, mò sé la baá cu ménâ, sà nde né faá bó lé nyagá kwaá naá lè mvù Càn̄e n̄, yuo wa? Né gi cie nyagá den, ye ko hòó m̄n.»

⁵⁵ Yeèsò yeé tueé gi aá ménâ, à ye hò nùàr a: «Den né faá bí mé hò hòu mè cùgò beè-beè hèn kem nde gií te bí sie nùà yib n̄. Ngweéh cieé doón̄ mè lé ñèh feh den beéh ké *gwà Càn̄ koó wa? Bí lé mé ké teèn siè ná ngwéh dé kei wa?»

⁵⁶ Mé ñèh mene, hèn hòó gi né te yuo faá hò *sòn-Càn̄ hò lé naá gi nyagá kwaá n̄.» Jomo sà hò mbòñ durá si lo gi bú ndo.

Yeèsò ké te *mbàgà juú

(Màrk 14:53-65; Lùk 22:54-55, 63-71; Jāñ 18:13-14, 19-24)

⁵⁷ Bòó mé la sieé naá Yeèsò doó weh n̄jií bú ké toò Kayif ngàn̄ sèmè dé koó, sà hò *n̄ji-sòú mé hò kokoò hò dé loó baá gi ké teèn bilí den.

⁵⁸ Pièr né Yeèsò jomo ké bèh ndón̄-ndòñ naáb bele. Wa ké lo Kayif, à yila nde yí cie lètenè caà, à den nde kwarè hò gò, à né n̄jií mé nde né kelá ke den.

⁵⁹ Sà hò ngàn̄ sèmè dé kokoò mé hò kokoò hò doón̄ né lom ngòr fòón, ye né mene nyeén, bó nde né Yeèsò yoòr coré kwaá, te bó wula bú teèn.

⁶⁰ Nyeén hèllè duóóm baá-re bú yoòr bomó sueé ndo; mè ñèh mene, ka yieé ngwéh. Nde nde, nuaré déi hò mbei komó wuo ter toò hò nùàr,

⁶¹ ye bó a: «Nùà hèn lé naá tueé ye: nyí né mé terreb gwà Càn̄ koó tulú soóm, te nyí me kwaá cu bú ter te cieé tagáre.»

⁶² Ngàñ sèmè dé koô komo wuo ter ndo, ye Yeésò a: «Bò nùà hèn né wò yoór tueé njií mân, wò sòn kòmò bèh wa? Bó ye naàn á?»

⁶³ Mé njéh mene, Yeésò bú sòn kòmò ngwéh. Yeé baá méná, ngàñ sèmè dé koô doó ye bú a: «Mé yilí Càn lán, wò nde né toò beèh jege ye, *Nùà Càn Nuna Càn né wò wa?»

⁶⁴ Yeésò ye bú a: «Wò bú tueé aá kèn. Mè tueé bí: kènè bí nde aá *Huaán Nùar ñenè njií, à nde né ké te be gaá Càn terrèb den den, à cu cuù nde né lou sá njolò bìi te mvulu bègè ndo.»

⁶⁵ Te ngàñ sèmè dé koô yeé nde ngweé njií mân, à sie ña cògò seèn nùà njèh yoór, à né sònò tueé ye: «Nùà hèn né mé Càn ngeré. Sà béh sònò bò nùàr bie soó cu nde né kei wa? Ngweéh béh né gi mé tie mân ngweé wa?»

⁶⁶ Wa bí ye naàn?» Bó ye bú a: «À beé yila baá, ko bó wula bú wulá.»

⁶⁷ Bó yila bú dèh njolò kulú su njií, bó né bú teèn tulú yí. Bò déi né bú dé bolè bolé,

⁶⁸ bó ye bú a: «Ijéné kó cú-re ñenè, Nùà Càn, jògò túé ke béh nuaá mé né wò lobo hèn ye.»

Pièr yila njó yaán

(Màrk 14:66-72; Lúk 22:56-62; Jân 18:15-18, 25-27)

⁶⁹ Sà Pièr née ka cu sá ké lètenè caá *ngàñ sèmè dé koô den den ye. Ma seé déi njeba nde yí kwarè seèn, ye bú a: «Ijweéh bí Yeésò nùà Galilè hèn né yeé koó wa?»

⁷⁰ Pièr cam toò bò nùàr doó sá, ye ma doó a: «Wò jue né-re kei wa, mè dé sá ngwé kó ngwéh.»

⁷¹ Jomo sá, à yuo doó sá, à nde njebá den yí tütülü. Nùà seé dé vèh déi ñene njií cu bú, tueé njií mé bò nùàr, ye bó a: «Nùà hèn bò Yeésò nùà Najarèt né yeé koó.»

⁷² Pièr cam cu, à jege ye bó a: «Kà, mè nùà hèn kó ngwéh.»

⁷³ Den ser cu jomo sá, bòó mé naá teèn njebá, ngoró nde kwarè seèn, ye bú a: «Mé gécèn mene, wò né nùà cèn déi lètenè bòn; leba yeé tueé ñagá né méná koó.»

⁷⁴ Pièr cam cu déi, ye bó a: «Mè sam, mò mè tueé né nyeén, Càn a dúágá mè a kà, mè nùà hèn kó ngwéh lág!» À yeé tueé som aá, kwaá tuaga ndo.

⁷⁵ À munó ko cu baá-re dé mé Yeésò la ye bú a: «Mé kwaá cèn sé nde tuagá wa, sá wò yaán aá njó baá mbei tagár, ye nyí mè kó ngwéh ma.» À yeé munó ko aá méná, à jeré yuo doó sá, à nde yúé njegér.

27

Kàgà-ndòn dé bò kokoó bò

(Màrk 15:1; Lúk 23:1-2; Jân 18:28-32)

¹ Cieé yeé ñaga baá, bò *ngàñ sèmè dé kokoó, mé bò kokoó bò dé loó kaga lom aá kàgà-ndòn ye bó nde né Yeésò wulá.

² Bó kaga bú ndo, bó weh nde mé bú ké toò ngómna *Pilátò.

Cio Júdàs

(Seé b. 1:18-19)

³ Júdàs sàrnyé hèllè yeé ke bó nde aá Yeésò wulá, càn tené bú lè, à weh cu cuù mé kàgàlòn kám yulá tagár hèllè, à haá njií cu mé bò ngàñ sèmè dé kokoó, bó bò kokoó bò dé loó,

⁴ ye bó a: «Mè beé Càn kuú aá kèn; mè jogo yí aá nùà mé sòn fuú lè cio.» Bó ye bú a: «Dé sá ju beeh sam, wò ko né mé njéh koó.»

⁵ Júdàs su njií kàgàlòn hèllè doó ké gwá Càn koó, à yuo kela; à nde ter segé kuú ndo.

⁶ Bò ngàñ sèmè dé kokoó domó som kàgàlòn hèllè, bó ye: «*Sóú beeh né yeé yíin, ye bó té gèh kàgàlòn bú hèn te fer gwá Càn kwá, né sòn húóm.»

⁷ Jomo sá, bó colo sòn, bó nde nge weh ñueéh nùà mé-soó déi mé njéh, te bó furú beh bó kin teèn.

⁸ Wa hèn, bó ñueéh sá “ñueéh húóm” yilá den né dé cí.

⁹ Sà doón, bóó gi né te yuo faá Jeremí *sòn-Càn lé naá tueé no, ye: «Bó weh baá kàgàlòn kám yulá tagár kèn, né keh mé bò huaán *Iserálà lé tena kwaá naá felè seèn,

¹⁰ bó nge weh baá ñueéh nùà mé-soó, faá Nùà Dueé lé tueé naá nyí no.»

Yeésò ké toò *Pilátò

(Màrk 15:2-5; Lúk 23:3-5; Jân 18:33-38)

¹¹ Yeésò yeé wa ké toò ngómna, ngómna bie ye bú a: «Mgbè bò *Júf né wò wa?» Yeésò ye bú a: «Wò dé sá tueé né koó.»

¹² Bò ngàñ sèmè dé kokoó mé bò kokoó bò dé loó yeé baá mé bú síi njií den, à sòn kòmò cú.

¹³ Te Pilátò nde cu ye mé bú tueé njií, ye bú a: «Bó né mé wò síi njií den, wò sòn kòmò ngwéh wa?»

¹⁴ Mé njéh mene, Yeésò bú sòn kòmò cú gùm doón. Dé sá híim yogó cu ngómna mbaá.

Bèh ju felè Yeésò tená

(Màrk 15:6-15; Lúk 23:13-25; Jân 18:39-19:16)

¹⁵ Sà te cu *Páskà doón, ngómna né yeé nùà gwá cibi cèn yi njií. Né yeé nuaá mé bò loó bò gwaán né koó, ye yí bú yíi.

16 Yeé baá ménâ, nùà wúlá-feèh déi lé naà cu sâ gwá cibí ndo, yilí seèn lé naà Yeésò Barabâs.

17 Pilátò bie njií baá-re mé cili nùar, ye bó a: «Bí gwaán né ye mè yì nji bí nei wa? Yeésò Barabâs wa, Yeésò mé bó yilá né *Nùà Còŋ wa?»

18 Lòu sam, à lé naà gií kɔ́ó, ye bó bunò né Yeésò lòu, wa bó bú ká beè nyí sie haá njií né dé cí.

19 Pilátò yeé baá te ju sâ tétég ménâ, veèh seèn tema keéh njií ye bú a: «Té nùà hèn njeré déi mbaá bɔ́, à bèh njèh kó ŋgwéh. Lan cibítenè mè ñene kuú yilí mé gèr felè seèn mé vuú.»

20 Sâ bò ñgàŋ sèmè dé kokoò, mé bò kokoò bò dé lɔ́ó né lom bò nùar soób, ye bó a: «Bí júee Pilátò a: yì kéh bí Barabâs, à wula seér Yeésò ma.»

21 Jomo sâ ñgómna bie njií mé bó, ye bó a: «Lètenè bò fà bò hèn, bí gwaán né ye: yì nji bí dé heè wa?» Bó ye bú a: «Yì kéh béh Barabâs!»

22 À den cuú ye bó a: «Á, dé Yeésò mé bó yilá né *Nùà Còŋ hèn nɔ́, mè bóó nde né mé bú kei wa?» Bó dɔ́óŋ ye bú a: «Bó fágá njií bú te tòu.»

23 Pilátò ye bó a: «À veèn bóó naà kei wa? Mé njèh mene, bó kɔ́ lom né ké ter logó njií, ye bú a: «Bó fágá njií lom bú te tòu dé fágá.»

24 Pilátò yeé ñene bèmè baá naá, wa nyí njeré déi bó kòmò ndé cú, ye bó kwè há nyí nòmò. Bó kwe haá njií bú, à yaga som be seèn teèn toò bò nùar doó sâ, ye bó a: «Njó mò, mè te cio nùà hèn yilá ŋgwéh; né ju bií.»

25 Cili nùar gwaán laré doó dɔ́óŋ, ye bú a: «Nyee, kwá cio seèn sâ bie seèn béh ménâ; bú a, bié bílí mé bò ñuna beèh mene, béh né gwaán!»

26 Yeé baá mân, Pilátò yi njií bó Barabâs hèllè ndo. Dé Yeésò, ye bó tégé bú núr, bó ndé fágá njií-re bú ké te tòu sâ.

Bèh Yeésò selé

(Màrk 15:16-20; Jân 19:2-3)

27 Bò sóji ñgómna weh nde mé Yeésò ké lé bɔ́gò ñgómna, bó yilá bílí gi bò mbaábon ndo.

28 Bó huaré som gi bú cògò yoòr, bó su seér bú cògò déi bèlèsé mân.

29 Bó nde fɔ́on wellè bò ñuàgà, bó beéh faá tàm nɔ́, bó sulí kwaá bú felè, bó ye né tàm mgbè ma. Bó kwa haá bú gor beè, à weh sie mé be gaá. Bó né doó toò seèn cemmè ndée, bó né bú gbèh haá, bó ye bú a: «Siè ñgób, Mgbè bò Júf!»

30 Bó né bú dèh yoòr kulú njií, bó né bú mé gor hèllè felè lurú.

31 Bó yeé selé wulu aá bú, bó huar som cu bú cògò hèllè yoòr, bó su cu bú cògò dé seèn. Jomo sâ bó weh nde baá-re mé bú ké bèh sâ, te bó faga wula bú.

Bèh Yeésò fagá

(Màrk 15:21-32; Lúk 23:26-43; Jân 19:17-27)

32 Bó yeé baá yuo kelá, bó bò nùà Sirèn déi kwaré, yilí seèn né Simɔ́ŋ; bó sie ba haá bú tou mé bó nde né Yeésò teèn fagá doó, à jɔgɔ sie.

33 Bó wa beré déi, bó yilá né bèh sâ Gólgótá, sâ tueé né ye: Gebá feèh.

34 Wa ké teèn, bó haá Yeésò mbè mé ndièm né teèn jelá hualé den. À yeé naga ke aá, à berɔ́ŋ.

35 Jomo sâ bó faga njií bú te tòu, bó vu geé weh gi bò cògò seèn mé bèi.

36 Bó yeé faga gi aá bú, bó den le teèn, bó né mɔ́óm den.

37 Bó nyagá fagá kwaá njeré déi ké ter felè seèn, te se kwòm cioò seèn doó, ye: «Nùà hèn né Yeésò, Mgbè bò Júf.»

38 Bó lé naà Yeésò bò yíb bò wúlá-feèh déi fà kwaré fagá kwaá ndo; dé kàn mé tou seèn, déi te be gaá, déi te be ñgoú, Yeésò lètenè.

39 Nuaá mé kela doó sâ dɔ́óŋ, né feh jilí, né bú teèn selé yí.

40 Nùà kàn ye bú a: «Ŋgweéh wò lé ye nyí nde né gwá Càn koò tulú som, nyí bú ter me kwaá cu te cieé tagáre wa? Yilí sòm-re feh yeé yilí. Mɔ́ wò né ka Nuna Càn sâ bɔ́n, jògò súágá ke yí te tou sâ ye.»

41 Bó ñgàŋ sèmè dé kokoò bó bò *njií-sóu mé bó kokoò bó dé lɔ́ó né bú gbèg méná haá taré ndo, ye:

42 «À kɔ́ cegé né bò nùar yilí sòòm, à feh dé seèn nùà njèh yilí sòm kó ŋgwéh. Ŋgweéh né Mgbè bò *Iserálá bò wa? Sâ bú a, súágá-re yí te tou sâ mà, te béh kwaá njií temé yoòr seèn.

43 Ŋgweéh à temé seèn dɔ́óŋ kwaá lo gi né beè Càn mà, wa nyí né Nuna Càn ndo. Sâ béh jògò ke-re bèh mé Càn nde né bú yilí som sâ.»

44 Bò yíb bò mé bó lé faga kwaá naá kwaré seèn doó né taré bú méná selé keéh ndo.

Cio Yeésò

(Màrk 15:33-41; Lúk 23:44-49; Jân 19:28-30)

45 Lou yeé dilí baá, lou cib cu. Cibí yilí laré cu ká doó dɔ́óŋ, yilí sóó gùm yòŋ lòu tagár.

46 Yeé baá mé lou lòn tagár, Yeésò som hueh mé terreb, ye: «Elí, Elí, lemá sàbátànî?» Sâ tueé né ye: «Càn mò, Càn mò, bóó né naàn mé wò si lo né mè wa?»

47 Bò nuaré déi lètenè bòó mé né doó sâ yeé ngweé aá ménâ, bó ye: «Á baá *Elí yilá.»

48 Cén déi lètenè boòn nde dula dom wellê fùlù, à yíí njíí te mbè déi tanésé mân, à feéh kwaá te toú, à tíím haá njíí mé bú, te à njuar weh.

49 Bò déi ye bú a: «Kwá ló môn, béh jògò ke ke, kò ngweé Elí sâ ndeè né waá, à yíí som bú wa?»

50 Yeésò nga cu mé terreb, jomo sâ à kuú ndo.

51 Cu sâ cògò *gwà Càn koò keér geé lèbòlè, yuoó ké ter, nde ba ké doó. Cògò sâ né kòn. Né yeé mò ké gwà Càn cíí leér. Tàbè né jílí, bò kweéh né kerré,

52 bò sâ né komó logó bele; bò dùlà-Càn bò mé lé naá gii kuú, komó yuo gi cuú dòu.

53 Yeésò yeé komo yuo aá lé cio, bò dùlà-Càn bò mé lé komó yuo gii naá dòu sâ, yila nde gi ké lètenè loó joloò; bò nuàr kókoó mbaá lé naá gii bó mé njolo nené.

54 Kwaá-taáb bò Róm bò mé bó sójì mé lé mom deèn naá Yeésò doó, lé naá bèh mé tàbè lé jílí naá sâ nené, bó lé naá gii bò njíí mé lé bóó belé naá doón nené ndo. Bó yeé nene aá ménâ, veéh bóó lom bó njèh, bó ye: «Mé gécèn mene nuà hèn né njunà Càn bòn!»

55 Ké teèn sâ bò véh lé naá teèn kókoó mbaá, bó né ké bèh ndón-ndón njebá ke den. Bò sâ bò lé yuoó naá ké Galilé, bó né jomo Yeésò bele ndeé, te bó gam beh bú.

56 Lé naá bò Marí Magdalá, bò Marí meí Ják bò Joséf, mé meí bò njunà Jebedé, mé bó déi ndo.

Bèh Yeésò furú

(Màrk 15:42-47; Lúk 23:50-56; Jân 19:38-42)

57 Lou yeé yuom aá, nuà lieè déi waá, à né nuà Arimatê, yíí seèn né Joséf, à lé baá gii mbòn Yeésò mé feh seèn ndo.

58 À nde ké yoór *Pilátò, à dua bú komó Yeésò. Pilátò ye bó há bú haá ma.

59 Joséf nde jògò weh komó Yeésò doó, à vuob nyegé bú mé cògò nyógòr feésé mân,

60 à jògò yíí njíí bú gé dòu lè sâ feésé mân ndo. À lé sâ sâ kweé naá kweéh, ye te bó ndeé furú nyí teèn ma. Jomo sâ à teré ferá kwaá taá koósé mân sònòbò ndo, à yuo.

61 Sâ Marí Magdalá bò Marí déi né doó, doón lé naá gii njolò boòn.

Sâ móm deèn

62 Cieé sòu yeé nga baá, bò *ngàn sèmé dé kókoó mé bò *Farisièn nde bilí kwa Pilátò,

63 bó ye bú a: «Dé koò, béh munó ko cu aá kèn, cu mé nuà nyeèn doó lé naá mé njolo, à lé ye: te cieé tagáre nyí nde né dòu komo yuo cuú!

64 Mò né mân, sâ témá njí bò nuàr ké teèn, bó nde sâ hèllè móm, kò baá cieé tagár sâ, sâ ye. Mò sam bò mbòn seèn sé nab waá né, bó njob weh komó seèn, te bó ye bò nuàr a, à naá lè cio komo yuo. Sâ nyeèn dé jomò hèn nde né dé toò taré yógó.»

65 Pilátò ye bó a: «Bò sójì né teèn. Bí ndé sâ hèllè faá né tueé no móm.»

66 Bó yuo ndo, bó nde baá-re ké teèn ménâ ké nyegé, bó duagá lieré nyegé gi sòn sâ mé taá, ye te njeré déi bó cú, bó kwaá lo beè bò sójì, te bó goó den teèn.

28

Lè cio komo yuoó

(Màrk 16:1-10; Lúk 24:1-12; Jân 20:1-10)

1 Jomo *cieé sòu sâ, loú sóndè toò cieé, Marí Magdalá bò Marí déi komo nde bèh sâ ke wellè.

2 Wa ké teèn, bó ke, tàbè baá mé terreb mene jílí, cíí Càn Nuà dueè déi suagá ké te vulúu, teré kwaá njíí taá sònò sâ doó yí jomo, den nde felèbò.

3 À né teèn wulá njerré den faá mbàn no, bò cògò seèn né lom yoór ménâ wulá njerré den ndo.

4 Càn tené bò sójì doó lè. Veéh keré su njíí bó doó, faá bó kuú gi aá no.

5 Cíí Càn tueé njíí mé bò véh doó ndo, ye bó a: «Bí té vèh, mè né gi kóó ye bí ndeé naá yoór Yeésò mé bó lé naá fagá wulá doó.

6 À doó hèn sam cuú, à komo yuo aá lè cio faá à lé naá tueé no. Bí ndé, kè kú bìi, bèh mé à naá teèn cer hèn no.

7 Bí ndé lom wúwágá, bí júée bò mbòn seèn a: à komo yuo aá lé cio, à nde né toò kelá, à nde ké Galilé; wa bí ndé ké teèn, bí nde nene nde né bú ké doó sâ ma. Mè ndeé naá bí cíí tueé weh.»

8 Bó yeé nde ngweé gi ménâ, bó feré yuo ké te sâ mé vógò-temé mene, mé veéh mene ndo, bó dula nde baá-re bò mbòn seèn ménâ tueé.

9 Bó yeé baá ceér dueè, Yeésò kar yuo kelá ndo, ye bó a: «Mè bie aá bí.» Te bò véh doó yeé nde nene ngweé cu bú mân, bó nar nde yoór seèn, bó sue cemmé nde doó, bó kumó sie bú gule ndo.

¹⁰ Yeésò ye b́ a: «Bí té njeré déi vèh. Bí ndé júéé b̀ ǹàr mò a: b́ ndé ké Galilè, b́ nde ñene nde né mè ké sà ma.»

¹¹ B̀ vèh doò f̀ón gò ndo. Cu sà b̀ sóji déi lètenè b̀ó mé mom deén naâ sà doò, ñellé cu cu ké lo, te b́ nde b̀ *ngàn sèmè dé kokoò njií mé la kelà naâ tueé weh.

¹² B̀ ngàn sèmè dé kokoò yeé ngweé áá méná, b́ yilá bilí b̀ kokoò b̀, b́ b́ colo sòn, b́ weh kàgàl̀n kókoó mbaá, b́ haá mé b̀ sóji doò,

¹³ b́ ye b́ a: «Bí júé lòm ye b̀ ǹàr a: b̀ mb̀n seèn la waà naâ cíbíteèn, sà bí baá gí lóm, b́ ñuob weh komó seèn ma.

¹⁴ M̀ ngóm̀nà ngweé mene, béh nde né bú nagá yógó, te bí gèr ñéné cú.»

¹⁵ Yeé baá môn, b̀ sóji doò weh kàgàl̀n hèllè ndo, b́ yuo die teèn, b́ né faá b̀ kokoò b̀ tueé naâ b́ no, tueé go. Nyeén hèllè nde tum die yila lètenè b̀ *Júf d̀ón. Wa mene hèn, née yaám ndeé den ye.

Yeésò ñené yuo kelà toò b̀ mb̀n

(M̀rk 16:14-18; Lúk 24:36-49; J̀n 20:19-23; Seé b. 1:6-8)

¹⁶ B̀ mb̀n dé yulá c̀òb cén doò wa ké Galilè, b́ ñaá nde ké te tòr mé Yeésò lé tueé naâ b́ sà.

¹⁷ B́ yeé nde ñene njií bú mân, b́ sue cemmé nde gi doò toò seèn. Mé njéh mene, b̀ déi né dé b̀òn lòu saán seér.

¹⁸ Yeésò ñgoró nde kwarè b̀òn ndo, ye b́ a: «Terreb ké ter mé ká doó d̀ón lé baá gí beè mò jege den.

¹⁹ Sà bí wùò ter, bí yila nde lètenè b̀ ǹàr wón d̀ón, bí né b́ b̀ mb̀n mò sie kwaá bele: bí né b́ nòmò C̀n mé yilí Teleé, mé yilí Huaân mé yilí Cúcuí Nágá ber bele ndo.

²⁰ Ngòr mò mé bí naá gí sònò mò ngweé d̀ón, bí fèh lòm b́ nág, te b́ jolo méná. Bí kóó ye, cieé d̀ón béh bí né kóó, tóg nde wa lòu mé wón gi nde né teèn.»

Njàgà Bagaà Mârk

*Ngòr Càṅ sònò Jâṅ Bâptis
(Matió 3:1-12; Lùk 3:1-18; Jâṅ 1:19-28)*

1 Njàgà Bagaà felè Yeèsò *Kristò Nṅà Càṅ duòòm né hèn.

2 Né te mvù Esáyà *sòn-Càṅ nyagá den ye:

«Kè ní, mè toò yeé tema keéh né nùà tebè te à toò nyegé wò ceér.

3 Né hueh nuaré déi; ké ya dueè ṅgulí den né cí,

né tueé ye: Bí tó nyéégé ceér Nùà Dueè toò, bí tó dilí nyéégé bagasé.»

4 Yeé baá mân Jâṅ Bâptis ṅené yuo kelá ké ya dueè ndò, à né ṅgòr Càṅ se, ye bò nuàr a: «Bí kwéh sér temé bìi, bí ndé, bí weh nòmò Càṅ, te Càṅ kulu som bí veèn yoòr.»

5 Bò Jerusalem bò mé bò nuàr te tàbè Judé doón kem nde ḡi yoòr seèn, bó né veèn boòn cie tueé som, Jâṅ né bó dùà Jurdén kou den.

6 Cògò seèn lé naá mé yúli ṅgelobà, à ké teneé cam tena né mé kàndá paàr mân; yáb seèn lé naá kètàr mé nyuúí.

7 Á né ké ter tueé njií, ye bò nuàr a: «Nuaré déi baá jomo wò ndeé, taré kela né bú mé mè. Né mene yuúí débágá seèn, mè wúlú ṅgwéh nuaá mé nde né toò seèn cemmé, te à se yuúí débágá seèn.

8 Dé mò, mè bí kou lom né mé nòmò; dé seèn à bí kou nde né mé Cúcuí Nágá.»

*Nòmò Càṅ koué dé Yeèsò
(Matió 3:13-17; Lùk 3:21-22)*

9 Lou sá Yeèsò yuoò ké Najarèt te tàbè Galilé, à waá ké dùà Jurdén, Jâṅ kou bú nòmò Càṅ ndò.

10 Á yeé baá yí dùà yuo kelá, à ṅene njií vulú gulu loógá aá ké ter, Cúcuí Nágá né ké felè seèn faá vògòb nò suagá.

11 Hueh déi né ké jomo te vulú ṅgulí, ye: «Wò né huaán yíé-temé mò; temé mò né lé mé wò nòrè.»

*Bèh Yeèsò mé veèn taáb
(Matió 4:1-11; Lùk 4:1-13)*

12 Tètèi sam, Cúcuí Nágá lu njií bú ké ya dueè ndò,

13 à boó ké teèn cieé yulá nèà, à né ké lètenè bò nyam cer den; *Sátàn né bú mé veèn ké sá taáb soó; bò cili Càṅ né bú yo taré gam.

*Yeèsò mé bò siè-ṅgò bò déi nèà
(Matió 4:12-22; Lùk 4:14-15; 5:1-11)*

14 Bó yeé yí njií aá Jâṅ gwá cibì, Yeèsò fòón gò ndò, à nde ké Galilé, à né Njàgà Bagaà mé yuoò naá beè Càṅ se yoṅ,

15 ye bò nuàr a: «Cu waá baá kèn. Càṅ baá mbàm seèn ká kwarè bìi si njií. Bí yúé fón feh bìi yueè, bí kwéh sér temé, bí kwaá njií temé te Njàgà Bagaà.»

16 Yeèsò yeé baá ké sòn tub Galilé gò ndeé, à ṅene njií Simôn bò òm seèn André né ndoór * dùà vuú den. Né bò siè-ṅgò bò.

17 Á ye bò a: «Bí belè mè; mè bí kènè sie kwaá nde aá bò kòrò nuàr.»

18 Bó vu njií ndoór doó lè sòn Yeèsò, bó yuo bele bú ndò.

19 Á gò ser cu, à ṅene njií Jâk bò òm seèn Jâṅ bò ṅunà Jebedé, bó né yí te kom boòn ndoór boó nyegé den.

20 Á yilá njií cu bó. Bó komo wuo ter kwar, bó kwaá lo tele boòn Jebedé te kome mé bò seé bò mene, bó yuo bele bú.

*Nuaré déi mé càṅ yoòr
(Lùk 4:31-37)*

21 Yeèsò bò bò mbòṅ seèn wa lè loó Kapernahúm ndò. Yeé baá loú sóú, à yila nde lè *gwá sóú, à né bò nuàr ṅjèh feh den.

22 Á yeé baá feh, hiím seér bò nuàr dé hiím. Lou sam, à lé bó feh loóm naá faá nùà ṅjèh nò, à lé bó faá bò *njií-sóú nò fèh ná ṅgwèh.

23 Sâ lè gwá sóú sâ, nuaré déi lé naá teèn, à né mé càṅ yoòr.

24 Á loḡ njií ké ter, ye: «Òè, Yeèsò nùà Najarèt, wò ndeé né béh wulá som wa? Béh bí né lè keé-re? Mè né gi ndègè yeé koó, wò dé yeé né jolosé, Càṅ wò temá naá koó.»

25 Yeèsò pam bú ndò, ye bú a: «Húné sòn yeé, yuò kelá lè nùà hèn wágácén.»

26 Tándulu jèje si njií nùà hèllè doó, yuo kelá, né kèṅ som.

27 Geí laré bò nuàr gwá doón. Bó né lètenè boòn bieé kuú ye: «Hèn né kei mân? Né lom ṅjèh dé feé mé terreb mene. Kè kú, né mene bó càṅ, à né tueé, bó né gi sòn seèn ṅgweé.»

28 Tètèi sam, ṅóg Yeèsò ṅgulí sie aá tàbè Galilé doón beè.

*Bò beén bò ṅgún taré soóm
(Matió 8:14-17; Lùk 4:38-41)*

29 Bó yuo kelá lè *gwá sóú, tètèi sam, bó nde ké lo Simôn bò André; bó bò Jâk mé Jâṅ lé naá koó.

30 Sâ ḡunà Simôn né baán, à né doó cer den, à né mé dùlù yoòr. Yeèsò yeé yila kweh, bó tueé keéh bú cí ndò.

³¹ À ngoró nde kwarè ma doó, à sie bú be, à kómo sòm bú ter; dùlù kem yuo ma doó yoór ndo. Ma doó boó haá bó yáb.

³² Lou yeé yila baá, bó nuàr weh waá mé bò beén bó boòn doón, bó déi né mé tándulu yoór ndo.

³³ Cili nuàr lo sâ doón bilí nde giú ká tütúlu gwà.

³⁴ À né nuàr ngún te beén hihiné taré sòm bele; à né cu bó tándulu kókoó mbaá yoór bó nuàr kwógó sòm bele ndo. À yíin bó sòn tueé. Lòu sam, bó lé naá bú ñené kóó.

*Yeésò ké Galilé bèh ngòr Càñ tueé
(Lúk 4:42-44)*

³⁵ Yeé baá toó cieé, Yeésò kómo yuo kela gwò, à nde ké bèh ndón-ndón Càñ dua.

³⁶ Simón bó bó mbei nde bú fón ndo.

³⁷ Bó nde kwa bú, bó ye bú a: «Bò nuàr doón né wò fón.»

³⁸ À tueé seér ye bó a: «Béh nde ser toó, te mè tueé ju Càñ te bó loó déi ndo. Lòu sam, mè ndeè naá dé ci.»

³⁹ Yeé baá môn, bó bó yon sie tàbè Galilé doón beé. À né ngòr Càñ te *gwà sóu se bele, à né bó tándulu yoór bó nuàr kwógó sòm bele ndo.

*Nuà beén veén déi taré soóm
(Matió 8:1-4; Lúk 5:12-16)*

⁴⁰ Nuà beén veén déi waá, cemmé nde toó Yeésò ndo, ye bú a: «Kúkùr yeé, mo wò né gwaán, wò nde né mè taré sòm, mè den cu ñagásé.»

⁴¹ Jere boó Yeésò ñhè, à kema njií bú be yoór, ye bú a: «Mè gwaán aá kèn, taré yùò taré.»

⁴² Beén nuà hèllè nyimé yuo doó sâ ndo, à taré yuo.

⁴³ Yeésò yeé baá bú gò bieé, à luóm bú,

⁴⁴ ye bú a: «Càñ a bó wò tueé nuaré déi. Nde lóm ké yoór *ngàn sèmè, wò feh keéh bú yo yeé, wò haá bú gèh dàgà beén sâ, faá Músi lo naá tueé nò, te bó nuàr ñene ko seér teèn.»

⁴⁵ Nuà hèllè yuo ndo. Ñhèh cén, à nde seér cu bó nuàr tueé laré. Yeé baá ménâ, Yeésò lón kwà cú mé à nde né ké lo bèsónè yuo kela, à nde den seér cu aá ké ya bèh ndón-ndón. Kàn né yuoó, kán né yuoó, bó né ké yoór seèn ndeé.

2

*Nuà gule kuú déi taré soóm
(Matió 9:1-8; Lúk 5:17-26)*

¹ Yeé cer weh baá, Yeésò cu cu ké Kapernahúm. Bó ngweé cu ye à baá ké gwò.

² Cili nuàr kem wa cuú ngún, fan yila gwò; bèh yuú gi, mé cie mene. À né bó ngòr Càñ se den.

³ Bò nuaré déi jógó waá mé nuà gule kuú déi ndo. Nuà nèà lètené boòn lé jógó naá bú kóó.

⁴ Bó waá, sâ nuàr fan tena baá toó, ceér yí toó Yeésò waá teèn sam cuú. Yeé baá ménâ, bó jógó ñaá mé bú ké felè gwà ndo, bó kómo feh gwà, bó sege yí keéh bú teèn mé tèb mene, bó kwaá njií doó toó Yeésò.

⁵ Yeésò yeé ñene, ye temé boòn doón né lom yoór nyí ménâ, à ye nuà beén a: «Huaán mò, bó veén yeé gi aá wò mé ñhèh kèn.»

⁶ Sâ bó *nji-sóu déi lé naá doó sâ teèn. Te bó yeé nde ngweé njií ménâ, bó yila lé boòn ndugó beleé,

⁷ ye: «Nuà hèn mân tueé né dé kei? Ngweéh à feh seèn weh né faá Càñ mà. Nuaré déi né mé terreb veén nuàr kulú soóm wa? Né lom Càñ.»

⁸ Yeésò ñene ko munò boòn ndo, ye bó a: «Bí ménâ munó né dé kei wa?

⁹ Beé bií, taré kela né tueé ye nuà beén a: Bò veén yeé gi aá wò mé ñhèh kèn, wa né: wò ter, wèh tèb yeé, gégóó wa?

¹⁰ Bí kóó ye: *Huaán Nuàr né mé terreb veén ká doó doón kulú soóm.» À den cuú baá-re, ye nuà gule kuú doó a:

¹¹ «Mè ye wò a: wò ter, wèh tèb yeé, ndé á lo.»

¹² Nuà hèllè kómo wuo ter kwar ndo, weh tèb seèn, fón gò njolò bó nuàr doó sâ. Geí laré bó nuàr doó doón, bó né Càñ teèn seén yí, ye: «Béh nées kèkèné dé hèn ñené ngúngweéh ye!»

Bèh Leví yilá

(Matió 9:9-13; Lúk 5:27-32)

¹³ Yeésò yuo kela ndo, à nde cu ké sòn tub Galilé. Cili nuàr kem wa cuú ngún, à né bó ñhèh feh den.

¹⁴ Jomo sâ à nde ser toó. Wa beré déi, à ñene njií Leví ñunâ Alfè, à né ké gwò bèh seé seèn den den, à né kàgàlòn lãmpón weh. Ye bú a: «Yùò bèlè mè!» Leví yuo bele bú ndo.

¹⁵ À nde ké lo Leví yáb yieé. Bó bó wèh-kàgàlòn lãmpón bó mé bó vevené bó kókoó mbaá lé yieé bilí naá kóó, mé bó mbòn seèn mene ndo. Lòu sam, bó nuàr lé belé naá jomo seèn ngún.

¹⁶ Te bó nji-sóu mé né yeé lètené bó *Farisién yeé nde ñene njií Yeésò bó bó wèh-kàgàlòn lãmpón bó mé bó vevené bó né yáb bècèné yieé bilí ménâ, bó ye bó mbòn seèn a: «Bó bó wèh-kàgàlòn lãmpón bó mé bó vevené bó yáb bècèné yieé bilí né dé kei wa?»

¹⁷ Yeèsò yeé ngweé aá ménâ, ye bó a: «Bò beén bò né yeé mé koró nùà lèh kóó, dèn ngwéh bò tetarê bò. Mè hèn nde kuú naâ bò vevenê bò ká yoòr mò yilá njií, dèn ngwéh bò didilí bò.»

Bèh yáb joloò

(Matió 9:14-17; Lùk 5:33-39)

¹⁸ Cieé déi bò mbòñ Jân Bàptís bó bò *Farisièn lé naâ yáb jolo. Bò nùà ndeé ye Yeèsò a: «Bóó né naàn mé bò mbòñ Jân mé bò mbòñ dé bò Farisièn né yáb jolo, bò mbòñ dé yeé yáb jòlò ngwéh wa?»

¹⁹ Yeèsò ye bó a: «Lòu mé bó sua yeé véh, mé si né doó samé den, bò mbei nde né yáb jolo wa? Dé sá ndóg. Cu mé bó bò si né kóó, bó yáb jòlò ndé ngwéh.»

²⁰ Mé njéh mene, bí kwá cieé déi, mo bó ngaá som aá bó sií fù beé, bó ndeé jolo ye boòn.

²¹ «Nuaré déi beéh cògò feé felè cògò dé cuúm téná làb nji béh. Mò sam, dé feé nde né dé cuúm doó komo ñoré som.

²² «Bó tàgà mé kulu feé lè nguú cuúme sí kwá bèh ndo. Mò sam, tàgà nde né jelá, nguú keér, mbè ber nde doó. Bó vu be te mbè mé nguú mene fà doón. Mò bó baá mbè mé kulu feé sí, bó bú sí kwaá yeé lè nguú feé.»

Lùà lòu sòu kwalé yieé

(Matió 12:1-8; Lùk 6:1-5)

²³ Lòu sòu déi, bò Yeèsò né te ñueèh yolò go kelá, bò mbòñ né mé lùà ceceér kwalé yieé ndeé.

²⁴ Bò *Farisièn deèn ndo, ye Yeèsò a: «Ijéné ká mé njolo yeé: Bóó né naàn mé *sòu beèh né yiin, bò mbòñ yeé né lùà lòu sòu kwalé yieé wa?»

²⁵⁻²⁶ Yeèsò ye bó a: «Njií mé *David nùà njèh lé naâ bóó doó, bí née jáñé kè ngwéeh ye wa? Lé naâ te nàm Abiata *ngàn sémé dé koó. Lòu sá David bó bò nùàr seèn yeé nde aá mé cùè kuú, à lé naâ te gwà Càñe yilá ndeé. Yáb mé bó lé kwaá lòó naâ toò Càñ, à lé naâ jógó weh, à yieé, à haá njií bò nùàr seèn kèb déi, bó yieé ndo. Sà bí né kóó ye né yeé jolo, bò ngàn sémé yieé cegé yeé kóó.»

²⁷ Yeèsò den cuú, ye bó a: «Càn lé *cieé sòu sou kwaá naâ ye te gam nùàr, à lé nùàr mé sér ná ngwéh ye te gam cieé sòu.

²⁸ Sà tueé né ye, *Huaán Nùàr né mé cieé sòu mene yogó.»

3

Nùà be ñemâ déi

(Matió 12:9-14; Lùk 6:6-11)

¹ Jomo sá Yeèsò nde cu ké *gwà sòu ndo. Sà nùà be ñemâ déi né ké gwò sá.

² Bó né Yeèsò mé ju taáb, ye mo à taré som nùà sá lòu sòu, bó nde né bú sie ma.

³ Yeé baá ménâ, Yeèsò ye nùà mé be ñemâ doó a: «Wuò ñjéba ter njolò bò nùàr.»

⁴ À den cuú, ye bò nùàr a: «Sóu bìi ye naàn wa? Ye lòu sòu béh bó njèh bagaà wa, béh bó sér dé veèn wa? Ye huóm kela né nùàr lòu sòu yili soòm wa, dé nùàr wulá seèr wa?» Bó sòn kòmò ngwéh.

⁵ À né bó doó doón mé njèh mene ke laré, temé né bú lè mé jéré-temé boòn yulá. À tueé njií mé nùà hèllè ndo, ye bú a: «Nèbbè be yeé nèbbè.» À nèbbè be ndo, be seèn taré yuo.

⁶ Te bò *Farisièn yeé nde ñene njií ménâ, bó kem yuo kela gi cie, bó bò nùàr *Heròde nde sòn nyogó, te bó wula som Yeèsò.

Cilí nùàr ké yoòr Yeèsò

⁷ Yeèsò fòón gò ndo, bó bò mbòñ seèn nde cu ké sòn tub Galilé. Bò nùàr ngún né bú jomo kem bele: bó déi né bò Galilé bò, bó déi yuoò Jerusalem

⁸ mé te tàbè Judé sá bèh hihiné. Bò déi yuoò te tàbè Idumé bó Jurdèn kèb yágà, bó déi lè loó hihiné kwaré Tír bó Sídoñ. Bò nùàr hèn doón lé ngweé gií naâ njií mé Yeèsò né yeé bóó, bó ndeé né bèh cí.

⁹ Yeé baá ménâ, ye bò mbòñ seèn a: «Bí wèh kwá mè kom ká kwaré, wanóñ bò nùàr nde aá mè baré wulá.»

¹⁰ Lòu sam, à né lom bò nùàr taré som dé gécèn; bò beén bò doón né ká yoòr seèn lege ndeé, ye te bó kema kwa bú kema.

¹¹ Bò tándulu mé lé naâ gií ná ñené, suelé nde gi toò seèn, bó né ké ter tueé njií, ye bú a: «Ijgweéh wò dé yeé né Njun Càñ mà.»

¹² À né lom bó mé terreb luom, te bó ndègè seèn cie túé sòm cú.

Bò mbòñ tebè yulá cùòb fà

(Matió 10:1-4; Lùk 6:12-16)

¹³ Jomo sá Yeèsò ñaá nde ké te tòre ndo. À yilá njií bò nùàr ké yoòr seèn; lé naâ bóó mé à né gwaàn. Bó yeé waá baá,

¹⁴ à balé weh bó yulá cùòb fà bó déi teèn, te bó bó den beh, te à tema beh bó, bó nde ngòr Càñ se yon;

¹⁵ à haá bó terreb ndo te bó kwogó som bele bò nùàr càñ tándulu yoòr.

¹⁶ Lé naâ Simón, ye yilí seèn déi baá cu Pièr ma.

¹⁷ Déi né Jâk ñunà Jebedé bó ñim seèn Jân; à yilá cu bó Boaneje, ye: bó né faá mbàn no.

¹⁸ Bò déi né cu André, Filíp, Bartelemî, Matió, Tomàs, Jâk ñunà Alfê, Tadê, mé

Simôn nuaá mé gwàn bèh dé mé bò kin den felè bò lòó bò doò,

¹⁹ mé Júdàs sàrnýé Yeésò.

Bò nuàr Yeésò ndeè bú weh keéh

²⁰ Yeésò nde cu lo ndo. À yeé wa baá, bò nuàr ngún bilí wa cuù, yógó bilí bó bò mbònj seèn mé yáb yieé mene.

²¹ Bò nuàr seèn yeé ngweé aá ménâ, bó ndeè bú sie weh, ye: «À vera baá kèn.»

Bò *nji-sòu ye Yeésò seé bóó né mé terreb *Sátàn

(Matió 12:22-32; Lùk 11:14-23; 12:10)

²² Bò nji-sòu mé lé yuoó naá ké Jerusalem ye: «À yila baá beè *Beljebu kèn. Mgbè bò tándulu sâ haá né bú terreb kóó, à né bò tándulu mé njéh kwógó den.»

²³ Yeésò yilá njií bó ká toò seèn ndo, à né bó njèh lè kàne tueé keéh, ye bó a: «Naàn naàn mé Sátàn nde né yo seèn nuà njèh kwógó wa?»

²⁴ Mè tueé bí, né mene lè lò mgbè dé heè, mɔ bò nuàr né lètenè boòn kerré kuú, sâ lò sâ nde né njellé veé.

²⁵ Né mene te mbàgà dé heè ndo, mɔ bò nuàr né lètenè boòn kerré kuú, sâ mbàgà hèllè nde né tob yu.

²⁶ Mɔ Sátàn hèn lege kuú cu né mé yo seèn nuà njèh, te lò seèn kerré den hihiné, sâ terreb seèn toò ndé ndé ngwéh, nde né gií.

²⁷ «Nuaré déi gwò nuà terrèb déi yilá kómò ndé ngwéh, à nuòb bú. Kɔ à nuà hèllè doò kaga si gi aá, à nde ye bú nuòb.

²⁸ «Mè tueé bí, nuàr a bó mene gèh veèn dé heè, bú a: júé mene yilí Càn, Càn nde né dé sâ doó kulú njií.

²⁹ Nuaá mé dé seèn jue seér né Cúcuí Njagá, Càn veèn seèn doó kulú njií ndé ngwéh, veèn bú yoòr jí ndé cú dé nyèmà mé nyèmà.»

³⁰ Sâ bó la naá tueé ye, Yeésò yoòr né seér mé càn tándulu. À bó ménâ tueé né dé cí.

Mei Yeésò mé bò òm Yeésò

(Matió 12:46-50; Lùk 8:19-21)

³¹ Mei Yeésò mé bò òm Yeésò waà ndo, bó njebá le yí cie, bó ye bò nuàr a: «Yilá kèh béh Yeésò teèn.»

³² Sâ nuàr ngún né kwarè seèn den kaàn yon, bó ye bú a: «Mei yeé bó bò òm yeé né yí cie, bó ye yilá kèh wò ma.»

³³ Ye bó a: «Mei mò mé bò òm mò né bò nei wa?»

³⁴ À né bò nuàr gwà doónj ke yon. À den cuù, ye bó a: «Mei mò mé bò òm mò né seér bò hèn bò.»

³⁵ Bòó mé né sòn Càn ngweé doónj, bó mei mò, bò òm mò, bò tie mò né bó.»

4

Kàn felè nuà vú-gèh

(Matió 13:1-9; Lùk 8:4-8)

¹ Yeésò yila cu ngòr Càn ké sòn tub Galilé feèh. Cìli nuàr ngún merré wa cuù, fanj sie bú beè. Yeé baá yógó, à nde ña den dé seèn yí dùa te kòme, bó le ká cie sòn nòmò.

² À lé bó njèh kókoó mbaá feh keéh gií naá te kàne te kàne, ye bó a:

³ «Bí ngwé! Nuaré déi lé ndeè naá ké ñueh bèh gèh vuù.

⁴ À yeé baá gèh vuù, kèb déi sue le ceér dueè. Bò non waá gwaré yieé som.

⁵ Kèb déi nde sue yila te kerré taá, bèh sâ tàbè teèn màgà ngwéh. Ba yuoó wágácén ndo.

⁶ Lou yeé baá li, ñema yuo cu. Lòu sam, bèh jógòb yíí lé teèn ná ngwéh.

⁷ Kèb déi nde sue yila lètenè bò ngobó deduané, ba yuo ter. Yeé baá kulá, bò ngobó deduané hèllè lané wula som bó, bó tàb wá kwá cú.

⁸ Kèb déi nde dé seèn sue yila bèh tàbè bagaá, ba yuo kelà, kula, wa tàb: tab déi mvum teèn yulá tagár, tab déi yulá ténjén, déi yuií.»

⁹ Yeésò den cuù, ye bó a: «Nuaá né mé tie dé ngweé, bú a, ngwé nyégé ngòr hèn bagasé.»

Yeésò ngòr te kàne si keéh né dé kei?

(Matió 13:10-17; Lùk 8:9-10)

¹⁰ Bò nuàr yeé njellé gi aá, bòó mé né kwarè seèn bò bò mbònj yulá cùòb fá doò bie bú bò kàn sâ ndo.

¹¹ À ye bó a: «Dé bií, ngòr felè *Lò Càn mé Càn lo naá lòu leér kwaá, né tieè bií. Dé bò déi, kɔ bó né bó lè kàne ménâ si keéh,

¹² te bó ke den dé keè, bó ñéné cú; te bó felá den dé felá, bó ngwé kó cú ndo. Mɔ sam, bó nde né temé kweh seér, Càn nde né veèn boòn doó kulú njií.»

Kàn nuà vú-gèh seé

(Matió 13:18-23; Lùk 8:11-15)

¹³ Yeésò den cuù, ye bó a: «Bí kàn hèn ngwé kó ngwéh wa? Sâ bí bò déi ngweé kɔ nde né naàn wa?»

¹⁴ Nuà vú-gèh né nuaá mé né ngòr Càn tueé.

¹⁵ Bò nuaré déi né mapelím mbaá faá kpon ceér nɔ, gèh naá gií teèn sue. Bó yeé ngweé gi aá, tètèi sam, *Sátàn waá baá kèn, luaga som cu bó lè.

¹⁶ Bò déi kwa né dé boòn gèh faá bèh kerré taá nɔ. Bó nde né ngòr Càn ngweé, bó gwaán nyegé mé vógó-temé mene.

¹⁷ Njèh cén, ngòr sâ jógòb lè boòn yí ngwéh; bó gwaán lom né cuúr cén mbaá.

Gèr sé yeé baá bó te ngòr Càṅe coró, bò nùàr né bó mé njèh bunó, bó cuaré yuo wúwágá.

¹⁸ Bòó mé né lètenè bò ngobó deduané sue yilá doó né bòó mé né ngòr Càṅ ngweé,

¹⁹ njèh cén, bó né mé *wón nyamé le, bó né te ngùlù wónje faá bó gwaán nê no samé ndeé, bò tuaá hihiné né mé bó bele ndeé ndo. Nde nde, bò njèh hèllè karé wula som njií ngòr Càṅ lè bòn, bó le cùr.

²⁰ Bò nuaré déi dé bòn né faá bò gèh mé bó vuú né te tàbè bagaà no. Bò sà bò né ngòr Càṅ ngweé, bó né gwaán nyegé. Yeé baá ménâ, bó né tàb waa ndo; tab déi mvum teèn yulá tagár, tab déi yulá ténjén, déi yuií.»

Kàn déi mé lâm

(Lúk 8:16-18)

²¹ Yeésò den cuù, ye bó a: «Mò bó mogo yilá baá mé lâm gwò, bó sulí kwaá seér nde né bú ka soó wa? Bó nde né bú ka ndagá sulí kwaá seér ndo wa? Ngweéh bó tuú njií nde né yí te sùgo mà.

²² Mè tueé bí, bò njií mé né bèh cibì doón nde gi né cie ñené le; bò dé bèh lèrrèb ñené yuo kela giì bèsònè ndo.

²³ Nuaá né mé tie dé ngweé, bú a, ngwé nyegé ngòr hèn bagasé.»

²⁴ À den cuù, ye bó a: «Bí ngwé nyegé bò njií mé bí né felá doón bagasé. Bí kóó ye, mòu mé bí né bò nùàr njèh teèn me haá doón, Càṅ bí me haá cu nde né teèn, à haá sagá cu bí déi felèbò.

²⁵ Nuaré déi nde gi né mé njèh beè, bó haá sagá cu bú déi teèn. Nuaré déi dé seèn mé njèh beè sam nde ngweéh, né mene dé maàn mé à né mé njèh doón, bó nde né bú beè horó som.»

Gèh bò tàbè baá jueé

²⁶ Yeésò den cuù, ye bó a: «*Lò Càṅ den né faá nùàr né gèh ké ñueh vuú kwaá no.

²⁷ À yeé vu kwaá baá, cibiteèn à né lóm cer, suútenè à né bèh seé seèn ndeé; gèh hèllè né jomo seèn kar; né noóm, nùà hèllè kèkènè dé sà ngwé kó ngwéh.

²⁸ Gèh bò tàbè né ka bòn jueé den; à ba yuo kelà ndo, ña jilí, velé sem, nde nde sie kèh.

²⁹ Yeé ñema gi aá, wulu dé kwaâ. Nùà ñueh doó kwaá som ndo.»

Kàn mvum tàb lâm

(Matíò 13:31-32, 34; Lúk 13:18-19)

³⁰ Yeésò den cuù, ye bó a: «Béh Lò Càṅ me njií nde né mé kei wee? Den né faá kàn dé heè wa?»

³¹ Ye bó a: «Lò Càṅ den né faá mvum tàb lâm* no. Mò bó baá bú dòu dobo yíí, tàmbèn lètenè bò mvum doón né bú.

³² Mò à kula baá, tàvàm lètenè bò toú doón né cu bú. Bò béh seèn nde né bèh beè yaàm sie; bò non tieé beh fulu te yùm seène.»

³³ Yeésò lé bò nùàr njèh kókoó feh giì naá te kàne te kàne, faá bò kàn dé hèn no. À lé si beéh bó dé mé bó nde né ngweé komo ndo.

³⁴ À ngòr déi lòu mbaá túé njií ngwéh, kó né lé kàne. Dé bò mbòn, mò bó baá léláṅ bòn, à né bó se gií.

Fu taré pam huné

(Matíò 8:23-27; Lúk 8:22-25)

³⁵ Cu ka lòu sà liyilí, Yeésò ye bò mbòn seèn a: «Béh nde tub kèh yágá.»

³⁶ Bó yuo kwaá lo cili nùàr ndo. Bò mbòn weh yuo mé bú te kom mé à né lé doó; sà bò kom déi né kwaré mân.

³⁷ Wa beré déi, fu taré kobo yilá dùà, né nòmò lé kome pieém njií den, kom baá yuií.

³⁸ Sà Yeésò baá ké jomo bòn lóm, à né feh te kèkèh cer kwaá den. Bó nyimé som bú, bó ye bú a: «Nùà fèh-njèh, béh nde aá kum le, wò yulá ngwéh wa?»

³⁹ À nyimé yuoó, à pam huné som fu, ye nòmò a: «Húné doón.» Fu hèllè doón, pón die dùà doón.

⁴⁰ À ye bò mbòn a: «Bí veéh né dé kei wa? Bí temé mé mè kwá njií cú wa?»

⁴¹ Veéh boó bó njèh. Bó né lètenè bòn bieé kuú ye: «Hèn né nei, mè sòn seèn ngweé bilí né mé fu bò nòmò mene wa?»

5

Nuaré déi mé càṅ tándulu yoòr taré soóm

(Matíò 8:28-34; Lúk 8:26-39)

¹ Bó wa yí sònò tuub kèh yágá, te tàbè bò Jerasénè bò.

² Yeésò suaga die doó. À yeé ke, nuaré déi yuoó ké mäsou, baá ká yoòr seèn ndeé. Nùà hèllè lé naá mé càṅ yoòr,

³ à lé cer beéh ké mäsou ndo. Né mene mé yuií lòn, nuaré déi lé bú kágá kòmò ná ngwéh.

⁴ Sà bó lé bú be kaga beéh lòu, bó yíí bú fògò gulè ndo. Mé njèh mene, à lé naá beh tené som. Nuaá mé nde né bú taré yogó sam.

⁵ Suútenè mé cibitenè mene à né ké lètenè bò sà keéṅ soó, mé te tòre mene ndo, à né yo mé taá tulú ñerré.

4:21 4:21 Mat. 5:15; Lúk 11:33 4:22 4:22 Mat. 10:26; Lúk 12:2 4:24 4:24 Mat. 7:2; Lúk 6:38 4:25 4:25 Mat.

13:12; 25:29; Lúk 19:26 4:29 4:29 Joël 3:13 * 4:31 4:31 Ká Bà mvum mé jie kela né kóó né mvum tàb lâm. Dé ké lo bò jíf né mvum dé hiin.

6 À yeé nde ñene njií Yeésò ké dàb mán, à sòm doò, à dula ndeé ká toò seèn, à cemmé nde doó,

7 à né ké ter logó njií, ye bú a: «Yeésò Njuna Càñ terrèb, bèlò né lè keé-re wa? Mé yilí Càñ, té mè gèr fèh.»

8 Sà Yeésò la baá càñ lè seèn paám, ye bú a: «Tándulu, yuò kèlâ nùà hèn lè doón.»

9 Jomo sà Yeésò ye bú a: «Yilí yeé né nei wa?» Ye Yeésò a: «Yilí nyí né Bilíbo. Lòu sam, béh bilí den né lòu.»

10 À né Yeésò boñ den, ye bú a: «Té béh te tàbè hèn sòm.»

11 Sà bòn nguiánj né ké cueè tòr yieé den, bó né teèn ngún.

12 Bò càñ doò boñ baá-re Yeésò, ye bú a: «Kwá béh nde yila den seér ké lè bòn nguiánj kié.»

13 Yeésò gwaán ndo. Bó durá yuo kela baá-re, bó nde yila nde lè bòn nguiánj hèllè. Bò nguiánj kem suagà ké cueè, bó sue yila nde ké te tube. Bó lé naá doónj kám fà. Bó kum le teèn.

14 Bò tèn nguiánj durá yuo gi ndo; bó nde bòn nùàr ké lo mé kè kèbè mene tueé. Bò nùàr né teèn kem ndeé, te bó nde ñene mé njolo boòn ndo.

15 Bó yeé wa baá kwarè Yeésò, bó ñene nuaá mé lé naá mé tándulu yoòr doò, né doó den den, à su kwaá baá cògò yoòr, à taré yuo aá kèn. Veéh boó bòn nùàr njèh.

16 Bò njií mé la kelà naá felè nùà beèn mé bòn nguiánj doónj, bòn mé naá ñene, né bòn nùàr se nyegé.

17 Yeé baá ménâ, bó boñ Yeésò, ye bú a: «Kúkùr yeé, yuò lè tàbè beèh yuoó.»

18 Yeésò yeé baá te kome yilá ndeé, nuaá mé la naá mé càñ yoòr doò boñ bú, te bó bú nde.

19 Yeésò berónj ye bú a: «Nde dèn sér á ké lo yeé, wò tueé bele bòn mbei yeé njií mé Nùà Dueé la naá felè yeé boó doónj, wò tueé bó jere mé à la naá wò kóó doó.»

20 Nùà hèllè fòón gò ndo. Njií mé Yeésò naá felè seèn boó keéh doónj, à né mé njèh lè lò Dèkápòli* sà saán ndeé. Bòn mé lé naá ngòr hèn ngweé doónj geí laré gi.

Njuna Járús bòn ma mé lé naá cògò Yeésò kema

(Matiò 9:18-26; Lúk 8:40-56)

21 Yeésò yuo cuù kèb yágà te kome, à cu cuù kèb kán. Cili nùàr bilí wa cuù kwarè seèn ngún, sà à né sòn nomò njebá den.

22 À yeé ke, nùà koó *gwá sòu déi waá baá, yilí seèn né Járús. À yeé nde ñene njií Yeésò mán, à cemmé nde ka seèn,

23 à boñ bú, ye bú a: «Huaán nyí dé vèh nde aá kuú doó. Kúkùr yeé, ndé kèrà njií yeé bú be yoòr teèn, te à yili yuo, à kú cú.»

24 Yeésò yuo bele bú ndo. Cili nùàr né Yeésò jomo kem bele, bó né lom bú dé baré baré ñeí.

25 Sà ma déi né doó sà teèn; baá nyemà yulá cuòb fà húóm né bú yoòr yuo den.

26 À né bèh lèh dé kàn mé dé kàn ndeé, à né gèr teèn mbaá ñene kuú, kàgàlòñ né bú beé gií. Mé njèh mene, toò ndé ngwéh, à né seér gèr mé njèh lòu ñene ñeí.

27 Sà ma hèllè lé naá baá njàgà Yeésò ngweé ndo. Yeé baá ménâ, à yila nde lètenè bòn nùàr, à ngoró nde yí jomo seèn, à kema weh cògò seèn.

28 À né ké lè tueé den ye: «Mò mè kema cegé mene lélánj cògò seèn, nde né mè yili sòm.»

29 À yeé baá kema, húóm tené bú yoòr ndo. À ngweé ko ye nyí taré baá kèn.

30 Yeésò ngweé ko yoòr dé seèn ndo, ye terreb nyí kèb déi naá yuo. À bele seér lètenè bòn nùàr, ye: «Nei cògò nyí kema naá kóó wa?»

31 Bò mbòñ seèn ye bú a: «Bòn nùàr baré sela baá ndo, wò ye nei nyí kemá naá kóó wa?»

32 Yeésò né ka kwarè seèn ke yoñ, ye te nyí ñene nuaá mé la naá nyí kema sà.

33 Ma doò yeé ngweé ko aá yoòr seèn ménâ, à ndelè ndeé mé veéh mene, à die nde ka Yeésò, à tueé komo bú gècèn seèn doónj.

34 Yeésò ye bú a: «Huaán mò, wò né lom temé cén yoòr mò kwaá njií, wò taré yuo aá kèn. Mvélé yuò teèn, ndé bá-re.»

35 Yeésò née seèn mé ma doò tueé den, tóm waá ndo, bó ye nùà koó doó a: «Ijuna yeé kuú aá ma. Té yeé Nùà fèh-njèh mbaá ki kú cú.»

36 Yeésò dé sà tánj ngwéh, à ko lom né nùà hèllè tueé, ye bú a: «Té vèh, kwá njií lòm ndèm mé mè.»

37 À gwàn cú dé nuaré déi bele bó jomo ndo, à weh lom aá Pièr mé Ják bòn dim seèn Jánj.

38 Bó bó nde ké lo nùà koó gwà sòu doó. Bó wa ké teèn, bèmè né lom bogó faá cí no, mbà né doó jògór ñellé.

39 À yila nde yí gwò teèn, ye bòn nùàr a: «Gèh bèmè mé yué mene hèn né dé kei wa? Huaán njeré déi kú ngwéh, à cer né lóm.»

40 Te bòn nùàr yeé nde ngweé njií ménâ, bó kem sue bú yoòr mé séb. À sòm keéh gi bòn nùàr cie ndo, à weh lom tele bòn méi mé bòn mbòñ seèn doò, bó bó yila nde ké mí yoòr huaán,

41 à sie njií bú be ter, à tueé bú mé ju boòn, ye bú a: «Tàlitá kúmi.» Sà tueé déi ye: «Huaán vèh, mè ye wò a, wò ter.»

* 5:20 5:20 Lò Dèkápòli jue né lò mé loó né teèn yulá.

⁴² Huaán doò komo wuo ter ndo, yila gò gò. Sà à lé baá gi mé nyemà yulà cùb fà. Bó yeé nde ñene njii mân, hiim laré bô doó doón.

⁴³ Yeésò luom lom bó dé gécên ndo, ye bó a: «Càn a bó bí tueé nuaré déi. Bí há huaán yáb, à yieé.»

6

Bò Najarét bô

(Matió 13:53-58; Lúk 4:16-30)

¹ Yeésò yuo bèh sà ndo, à cu cu lé loó mé à lé kulà naà teèn. Bó bô mbòn seèn lé naà kó.

² Yeé baá lòu sòu, à yila nde ké *gwà sòu, à né bô nuàr njèh teèn feh den. Bô nuàr yeé ngweé aá, hiim gi bó doó doón, bó ye: «À dé sà kwaá naà he wa? Hên né gèh kògòn kei mân, hên baá-re fém ndo.»

³ Ngweéh hên né kób-toù ñunà Marí doò wa? Ngweéh Jâk bó Josês mé Jùde bó Simón né gi bó òm seèn wa? Ngweéh lètené beèh hên né gi bó tie ndo wa? Yeé baá ménâ, bó temé yoòr seèn kwá ní cu ndo.

⁴ Yeésò deén baá-re, ye bó a: «Bèh doón bô nuàr né gi nuáa mé né *sòn-Càn veéh; sòn seèn ngeén seér yeé bô loó bô seèn, bô nuàr seèn, né mene te mbàgà seèn, bó né yeé sòn seèn ngeén.»

⁵ À yeé ñene bó temé teèn kwá ní ngwéh ménâ, à bèh fém bô keéh kwá cu ndo. Mé njèh mene, à kema taré som cegé bô beèn bô déi.

⁶ Gèh temé mé bô nuàr lé yoòr seèn kwá ní ná ngwéh sà, lé naà bú hiim yogó.

Bò yulà cùb fà bó ké cie temá njii

(Matió 10:5-15; Lúk 9:1-6)

Jomo sà Yeésò nde bèh ngòr Càn lelo feh bele ndo.

⁷ À yilá bilí bô mbòn yulà cùb fà doò, à tema som bó fèfà fèfà, à jege haá bó terreb te bó kwogó som bele bô nuàr càn tándulu yoòr,

⁸ ye bó a: «Mò bí baá mé gò, bí té njeré déi beè wèh siè, kò né cegé cùgò. Bí té yáb beè wèh siè, né mene ba, né mene kàgàlòn, bí té beè wèh siè.»

⁹ Bí yí lòm débágá, bí té cògò fà sù siè ndo.»

¹⁰ À den cuù, ye bó a: «Mò bí wa baá lè loó déi, bó feh bí bèh cèrrè, bí dèn lòm gwò sà, kò gò bìi wulù baá, bí yuo ye.»

¹¹ Mò bí wa beré déi, bó bí wèh ngwéh, bó tie te ngòr bìi féla ní ngwéh, bí yuò kwá ló bó doón. Mò bí baá doó sà yuo, bí kàrè sòm gí fufú loó sà gulé bìi, te duòòm bó tòu tueé kwaá.»

¹² Bô mbòn foon gò ndo, bó né mé ngòr Càn se ndeé, ye bô nuàr a: «Bí kwéh sér temé bìi kweéh.»

¹³ Bó né nuàr ngún càn yoòr kwogó som bele, bó né bô beèn bô kókoó kómò bô, bó né bó mé njèh taré som bele ndo.

Cio Jân Bàptis

(Matió 14:1-12; Lúk 9:7-9)

¹⁴ Mgbè *Heròde ngweé njii njàgà Yeésò ndo. Lòu sam, ngóg seèn lé baá bèh doón ngulí ndeé. Sà bó déi lé ye: «Né Jân Bàptis dòu komo yuo cuù né kó. À fém bôó né mé terreb sà.»

¹⁵ Bô déi ye: «Né *Elí.» Bô déi den cuù ye: «Né *sòn-Càn déi faá bô sòn-Càn bó déi tòu ndo.»

¹⁶ Heròde yeé ngweé aá ménâ, à sie lom aá dé seèn ye: «Né Jân Bàptis. Nyí lé naà bú feh tená; à komo yuo cuù né dòu kó.»

¹⁷ Sà Heròde lé seèn tueé naà kó, ye bó siè kàgà ní Jân gwà cibì. À lé bú môn bôó kuú naà felé Herodiás, veéh Filip òm seèn. À lé naà ma sà gwò ñgaá kwaá njii. ¹⁸ Sà Jân lé naà bú teèn bèsóné tueé njii ndo, ye bú a: «Né jolo. Wò sé lé veéh òm yeé gwò wèh kwá ná ngwéh!»

¹⁹ Yeé baá ménâ, Herodiás sie kwaá lom aá Jân lè, ye kò nyí bôó wula som aá bú ndo. Njèh cén, à lé lón beè Heròde kwá ná ngwéh lòu.

²⁰ Lòu sam, Heròde lé naà Jân veéh, ye Jân né lom nuà dilí, nuà gécên. À lé naà beéh Jân cí ndo. Gwaán né mene bú ki, mé njèh mene ye kò nyí né tie te ngòr seèn felá njii.

²¹ Te cu sà cieé mé bó lé ñaar naà bú teèn yon kwaré cu ndo. À yilá baá-re bô nuàr, te bó nde teèn. À lé naà bô kókoó bô seèn yilá, à yilá bô kwaá-taáb, mé bô kókoó bô te tàbè Galilé mene, ye bó a, bó ndé gí teèn. Lòu cieé kó sà, Herodiás kwa keéh baá-re lón teèn.

²² Sà ñuna seèn dé vèh lé naà bené ké gwò ngo. Yeé baá Heròde bó bô nuàr yoòr huòòm, Heròde ye huaán a: «Njii mé wò né gwaán doón, mò wò bie, mè nde né wò haá.»

²³ À jege yii teèn ndo, ye bú a: «Né mene tàbè nyí, nyí nde né wò kèb déi kòb haá.»

²⁴ Huaán vèh doò yuo kela ndo, nde ké yoòr meí, ye meí a, nyí júée bú a, há nyí kei wa? Meí ye bú a: «Júée bú a: há nyí feh Jân Bàptis ma.»

²⁵ Huaán doò ndòr nde cu gè jomo yoòr mgbè, ye bú a: «Mè né feh Jân Bàptis te suñe kèn gwaán.»

²⁶ Te mgbè Heròde yeé nde ngweé njii mân, temé yili lom bú lè lé, à munó njii

jègè mé à la naà toò bò nùàr jege doò, yɔgò bú dé beròŋ.

²⁷ À yilá njií sóji seèn cén déi ndo, ye bú a: «Nde téná wèllè feh Jân Bàptis.» Sóji hèllè yuo ndo, nde ké gwà cibi, tena waà mé feh Jân lè suũje,

²⁸ haá njií mé huaán doò. Huaán doò nde mé meí haá njií ndo.

²⁹ Bò mbòŋ Jân yeé ngweé aá ménâ, bô nde furú njií kukuŋ dòu ndo.

Bò nùàr kám tín koò

(*Matiò 14:13-21; Lùk 9:10-17; Jân 6:1-14*)

³⁰ Bò mbòŋ tebê cu cuù ndo, bó tueé Yeésò njií mé bó lé boó keéh naà, mé bó lé feh keéh naà doón.

³¹ Cu sâ nùàr ngún lé naà waà, bò déi né ndeé, bò déi né cuú. Né mene dé yáb yieé, Yeésò bó bô mbòŋ lón kwá ngwéh. Yeé baá ménâ, ye bô mbòŋ seèn a: «Béh nde ser ké bèh ndón-ndòŋ, te bí ko weh teèn.»

³² Bó yilá kòm ndo, bó foón gò, bó nde ké bèh ndón-ndòŋ léláŋ boòn.

³³ Bó yeé baá ndeé, bô nùàr kókoó mbaá lé naá gií bó ñené koo, bó né te loó dé kàn, mé dé kàn kem yuoò, bó né teèn mé gule durá ndeé. Mé bó Yeésò nde waà, sâ bô nùàr baá gi cu doó.

³⁴ Yeésò yeé suaga die aá doó, à ñene njií cili nùàr né merrè den. Jere boó bú ñèh. Lòu sam, bó lé naà faá bô mbieé mé nùà ñèh teèn sam no. Yeé baá ménâ, à yila baá-re bó ñèh feèh ndo, à feh lom bó ñèh ngún.

³⁵ Nde nde, lou yeé yuom aá, bô mbòŋ seèn ngoró nde kwaré seèn, bó ye bú a: «Cu nde aá kelá, bèh hèn né ká jomo ndo.

³⁶ Wò sé la kwaá lo bô nùà hèn nde cu lelo yáb foón ñje yieé.»

³⁷ Yeésò ye bó a: «Bí há bó yáb koo.» Bó ye bú a: «Wò ye béh ndé ngé há bó yáb lòu, te béh ñèh kám yuií fá doón weh ndeé né he wa?»

³⁸ À den cuù, ye bó a: «Bí ndé jògò fón ke lètenè bií, bí né mé breèd beè meèn wa?» Bó yeé foón ñene aá, bó ye bú a: «Beè beèh né breèd tín mé ngò fá.»

³⁹ Jomo sâ ye bó a: «Bí júée bô nùàr a, dèn ndé gi doó te nyurè, bó dèn bilí mògò mògò ma.»

⁴⁰ Bò nùàr den nde doó ndo, bó mògò déi mé nùàr teèn yuií, bó déi yulá títin.

⁴¹ Bó yeé den gi aá, Yeésò weh breèd tín mé ngò fá doó, à ke njií njolo ké te vulúu, à dua Càŋ teèn, à kolé haá njií breèd mé bô mbòŋ, te bó geé haá bele bô nùàr. À geé yon cu bó ngò fá doó lètenè boòn doón ndo.

⁴² Nùàr doón yieé fulu gi;

⁴³ ndilí le, breèd mene, ngò mene. Bò mbòŋ nuaán bilí, yuú sogó yulá cùòb fá.

⁴⁴ Sâ lètenè bô nùàr mé lé naà yieé doón, bó kula weh cegé né bó siíb kám tín.

Felè nòmò goò

(*Matiò 14:22-23; Jân 6:15-21*)

⁴⁵ Dèn só ngwéh, Yeésò kou yii njií bô mbòŋ seèn lé kome, te bó sela kela toò, bó nde kela den bú yí Becaída; à le ngogó dé seèn ká jomo, te à som gi bô nùàr.

⁴⁶ Bò nùàr yeé yuo gi aá, à ñaá nde dé seèn ké te tòre bèh Càŋ duaá.

⁴⁷ Cibí yili lo bú ké teèn. Sâ bô mbòŋ baá gi mé kòm ké lètenè nòmò. À ká cie le lom aá mé huún.

⁴⁸ À yeé ke, bó bó fu taré baá ké dua kwaré, bó né gèr mé ñèh ñené, bó né mene kogó, kòm ndé kòmò cú.

Nde nde, yeé baá mé be lóm nèà, à nde ké yoòr boòn ndo, à dé seèn go nde seér felè nòmò felè nòmò, ye te nyi kela keéh bó.

⁴⁹ Te bó yeé nde ñene njií, à baá felè nòmò go ndeé ménâ, bó som kéŋ, ye merrè déi né càŋ tándulu.

⁵⁰ Lòu sam, bó lé naá gií bú doón ñené laré, veéh lé naà bó ñèh boó ndo. Tètèi sam, ye bó a: «Bí siè temé, né mè; bí té vèh.»

⁵¹ À ñaá yila nde yí te kome yoòr boòn; fu hèllè pón ndo. Gei su njií bô mbòŋ doó.

⁵² Lòu sam, bó lé né mé temé macùr; fém mé Yeésò lé naà mé breèd boó doó, bó lé ngwé kòmò ná ngwéh.

Bò beèn bô te tàbè Jenesarète

(*Matiò 14:34-36*)

⁵³ Bó nde sela yuo kela tub kèb yágà. Bó wa te tàbè Jenesarète, bó colo lo kòm sònò nòmò.

⁵⁴ Bó yeé suaga die aá doó, bô nùàr ñene ko cu Yeésò,

⁵⁵ bó durá nde bô nùàr te tàbè sâ doón tueé bele. Bò nùàr yeé ngweé aá ménâ, bó jogo wa belé mé bô beèn bô te tèb-e. Bèh mé Yeésò né teèn doón,

⁵⁶ né mene te loó maàn, né mene te loó koò, né mene kè kèbè doón, bó né mé bô beèn bô teèn jógó ndeé, bó né bó ké mbartógó jógó njií, bó né bú boŋ, ye bú a: «Mò bô beèn bô kema weh cegé mene léláŋ sòn cògò yeé, bó nde né taré.» Bó mé lé naà belé kema doón lé naá gií taré yuo ndo.

7

Tòu bô jògò bó
(*Matiò 15:1-9*)

¹ Bò *Fariasièn mé bò *nji-sòu déi yuoò ké Jerusalem, bó bilí ndeé ká kwarè Yeèsò.

² Waà ká toò, bó ñene, ye bò mbòñ seèn déi né yáb yieé, bó be faá tabó né tueé nò yàgà ngwéh.

³ Sâ bò Fariasièn mé bò *Juf déi né yeé dé bòn tabó jolo: m̀o bó be faá tabó né tueé nò yàgà ngwéh, bó yáb yieé bèh.

⁴ M̀o bó cuù baá tan, k̀o bó yaga kellé gi aá yo, bó yieé ye yáb. Bó né cu tòu hihiné faá tabó tueé nê nò jolo ndo: gèh dé mé bó yaga yeé ñjèh mé ñjèh, né mene bò ngàb, né mene boꝓo, né mene soò, né mene ndagá, bó né gi jolo.

⁵ Bò Fariasièn mé bò nji-sòu hèllè yeé nde ñene njii bò mbòñ Yeèsò né tabó ménâ kwaá, bó bie njii baá-re Yeèsò ndo, ye bú a: «Bòó né naàm mé bò mbòñ yeé tabó bèlè ngwéh, bó né yáb mé be yilí yieé wa?»

⁶ Yeèsò deèn ndo, ye bó a: «Esáyà lo jueé bòn, ye bí né bò sòn fà hò! À yeé baá sòn-Càñ tueé, à nyagá kwaá te mvù ménâ ndo, ye: Càñ ye:

Bò nùà hèn nyí seén kuú den né mé par sòn mbaá,

temé bòn né bèh hiin.

⁷ Den né faá bó né nyí dua nò, sâ né dé lòu; bó kwaá lòò né tòu nyí, bó feh seér tòu bò tele bòn.»

⁸ Yeèsò den cuù, ye bó a: «Wanóñ bí né tòu Càñ kwaá lòò, bí feh seér tòu bò tele biì nò.»

⁹ Yeèsò den cuù baá-re, ye bó a: «Dé tòu Càñ, bí né lom bú doó si njii kóó dé gècèn, te bí bele nyegé tòu biì.

¹⁰ Sâ Músi né gi tueé ye: Léb toò tele mé meí yeé, wò ngweé sòn bòn. À né cu tueé, ye nuaá mé duagá tele, wa né meí wa, bú a, kú taré lè teèn ngwán.

¹¹ Mé ñjèh mene, bí ménâ fèh bèh. Bí den seér cu né ye: M̀o nuaré déi tueé njii mé tele, wa mé meí wa, ye bú a: nyí sé la naá wò gam; ñjèh cén, baá gi *sèmè, (sâ tueé né ye: baá gi dé Càñ),

¹² à né mene môn tueé seér, bóó né naàm mé bí ye né бага wa? Ngweéh sâ bí ye bú a: Té tele mbaá gam kú cú mà.

¹³ Ngweéh bí sâ bóó ñellé né ngòr Càñ, te bí feh keéh tòu lòò biì wa? Bí né ménâ bóó, bí né cu mé bò tòu ngún ménâ feh ndeé den.»

*Bò njii mé bóó yili yeé nùàr
(Matiò 15:10-20)*

¹⁴ Jomo sâ Yeèsò yilá bilí bò nùàr ndo, ye bó a: «Bí doón, bí ndògò gi tie, te bí ngweé.

¹⁵ Mè tueé bí, njii mé yuo yeé kèb cieè, yila seér lè nùàr lòu, bú kóó bó yilí bèh. Né seér dé mé yuo né ké lè te temé bóó yili né nùàr kóó. [

¹⁶ Nuaá né mé tie, bú a, ngwé nyégé ngòr hèn bagasé.]]

¹⁷ Yeèsò yeé kwaá lo aá bò nùàr, à baá ké gwò, bò mbòñ seèn bie bú kàn sâ ndo.

¹⁸ À ye bó a: «Mé bí mene, bí ngwé kòmò ngwéh ndo wa? Bí nêe kò ngweéh ye: njii mé yuo yeé kèb cieè, yila lè nùàr lòu, bú kóó bó yilí ngwéh wa?

¹⁹ Lòu sam, dé sâ temé kèma bèh, bele lom né tɔñ, yuo kela nde ké cie.» Mé kàn hèn, sâ Yeèsò tueé logó baá kèn, ye yáb doón né gi dé yieé ma.

²⁰ À deén baá-re, ye bó a: «Bí kóó ye, njii mé yuo yeé lè nùàr bóó yili seér né nùàr kóó.

²¹ Lòu sam, m̀nò veèn doón jeré yuo den né te temé nùàr: sár yoón né sâ; yib né teèn sâ, wúlá-feh né sâ; yàgà ndeé né teèn;

²² temé te ñjèh nùàre kwaá njii né sâ; jélá-temé né sâ; nùàr beleé né sâ; tándabé né sâ; sâ né teèn sâ; súi né sâ; hám feh ceré né teèn mé kùlù mene,

²³ doón yuo giì né te temé, bó nùàr bóó yili yeé kóó.»

*Ma kin mé lé naá temé yoòr Yeèsò kwaá
njii*

(Matiò 15:21-28)

²⁴ Jomo sâ, Yeèsò yuo doó sâ ndo, à nde ser kwarè lòò Tír, à yila nde lè gwà déi, ye te nuaré déi kó cú ye nyí waá baá. Mé ñjèh mene, à lèr kòmò ngwéh.

²⁵ Dèn sò ngwéh, ma déi ngweé ngóg seèn, à waá, à cemmé nde doó toò seèn. Sâ ñuna seèn dé vèh lé naá mé tándulu yoòr.

²⁶ Bú nùà ñjèh lé naá nùà kin, bó lé ñaar naá bú ké Fenisi te tàbè Siri. À yeé cemmé nde aá doó, ye Yeèsò a: «Kúkùr yeé, ndé kwógó sòm yeé huaán nyí càñ yoòr teèn.»

²⁷ Yeèsò den seér, ye bú a: «Kwá mè jògò koó logò bò huaán lòò ye. M̀o bó si njii yáb bò huaán mé boór, húóm ngwéh.»

²⁸ Ma doò gwaán ndo, ye Yeèsò a: «Né ka môn jég, dé koò. Á sâ, bò boór domó yieé yeé tò mò yâb ka bò huaán ndo.»

²⁹ Yeèsò deén baá-re, ye bú a: «Môn, mé ngòr yeé hèn, ndé á yeé lo. Tándulu yuo aá ñuna yeé yoòr kèn.»

³⁰ Ma doò cu cu lo ndo. À wa, sâ ñuna baá te ndagáa cer den; càñ bú yoòr yuo aá kèn.

Nùà tándùg déi taré soòm

³¹ Jomo sâ Yeèsò yuo te tàbè Tír ndo, à kela seér ké Sídon, à cu cu seér te lò Dèkàpòli* lòu, ye te nyí yuo kelà te tub Galilé.

³² Bò weh waà bú mé nuaré déi ndo, tie né ndúg, sòn né tácobó. Bó ye bú a: «Kúkùr yeé kè mà nji yeé bú be yoòr teèn.»

³³ Yeésò weh nde mé bú ké bèh ndón-ndón, à fagá yíí bú nyògò beè tieè. Jomo sà à kulu kwaá dèh te nyògò beè, à kema njií bú te leba,

³⁴ à ke njií njolo ké te vulúu, à homo, ye nuàrè a: «Efátà.» Sà tueé né ye: «Lélògò!»

³⁵ Tie funj, leba weh yuo ter, nuà hèllè yila keéh sòn tueé ndo.

³⁶ Yeé baá ménà, Yeésò luóm bò nuàr, ye bó a: «Càn a bó bí tueé nuaré déi.» À né mene bó dé luòòm luóm, bó né dé tueé tueé ñei.

³⁷ Gèh fém dé sà lé naà bó geí yògò dé gècèn. Bó né lom tueé ye: «Seé seèn dóón né lom seé gècèn! Né mene bò tándúg, à né bó taré som; bó ñgwéé cu tie, bó tueé sòn.»

8

*Bò nuàr kám nèa koò
(Matíò 15:32-39)*

¹ Cu sà bò nuàr kókoó mbaá bilí wa cuù. Bó yeé mé yáb beè sam cuù, Yeésò yilá njií bò mbòñ seèn, ye bó a:

² «Jere né mè mé bò nuà hèn sie: kè kú lan baá cieé tagár, béh bó né lom kòó; bó mé yáb beè sam cuù ndo.

³ Mò mé yi njií bó lo mé lèi cùè, bó nde né ceér dueé die le; lòu sam, bò déi yuoó naà bèh dàb.»

⁴ Bò mbòñ ye bú a: «Béh yáb ká ya dueè hèn kwa caá nde né he, te béh koó laré bó mé ñjéh wa?»

⁵ Yeésò ye bó a: «Bí beè né mé breéd meèn wa?» Bó ye bú a: «Né téhbeh.»

⁶ Yeésò ye bò nuàr a: «Bí dèn ndé gi doó.» Jomo sà à weh breéd téhbeh doó, à vra Càn teèn, à kolé haá njií bò mbòñ, te bó geé haá bò nuàr. Bó geé haá gi bó ndo.

⁷ Bó lé naá cuù mé ñgò déi tetegér mán beè teèn. Yeésò weh, à dua Càn teèn, ye bò mbòñ a: «Gè há cu bó.» Bó geé haá gi bó ndo.

⁸ Bó yieé fulu gi; ndilí le. Bò mbòñ ñuaán bilí, yuú sògò téhbeh.

⁹ Bò mé lé yieé naá yáb sà dóón lé naá kám nèa.

¹⁰ Bó yeé yieé gi aá, Yeésò yi njií ye bó, à nde dé seèn kom yilá. Bó bò mbòñ fòón gò, bó nde te tàbè Dalemanùtà.

*Fém beè Yeésò bieé
(Matíò 16:1-4)*

¹¹ Bò *Fariisèh waà ndo, bó duóóm Yeésò sòn fòón, te bó sie bú teèn. Bó ye bú a: «Jògò bó ké fém déi mé feh keéh né ye wò boó né seé mé terreb Càn ye.»

¹² Homo yògò Yeésò dé tueè, à den cuù ye bó a: «Boó né naàn mé bò cavané bò ye: ko bó ñene fém wa? Mè né tueé ye bí a, ndóg bó ñéné ndé cú!»

¹³ Jomo sà à fòón gò seèn, à yila cu kòme, à sela nde tub kèh yágá.

*Kulu bò *Fariisèh mé kulu mgbè
*Heròde
(Matíò 16:5-12)*

¹⁴ Sà bò mbòñ lé naà breéd nyen loó; lè kòòm lé gi cegé naà breéd cén.

¹⁵ Yeésò yeé baá bó luóm, bó munó seér cí. Sà à lé ye bó a: «Bí bòn feh bìí mé kulu bò Fariisèh, bí bòn feh mé kulu Heròde.»

¹⁶ Bò mbòñ duóóm baá-re lètenè boón tueé kuù, ye: «À jue né breéd mé béh mé ñjéh beè sam doó.»

¹⁷ Yeésò yeé ñene aá ménà, ye bó a: «Bí môn tueé den né dé kei, ye: mè jue né breéd mé bí mé ñjéh beè sam doó wa? Hèn bí nées ka ñjéh ñgwé kòmò ñgwéeh ye wa? Feh bìí nées ka ter ndegé den á?»

¹⁸ Bí né gi mé njolo; dé ñenè sam wa? Bí né gi mé tie; dé ñgwéé sam ndo wa? Bí mùnò kó cú,

¹⁹ ye mè lé naà breéd tín kolé, koó bò nuàr kám tín mà. Bò sògò ndilí yáb mé bí lé jògò soóm naà doó lé naà meèn?» Bó ye bú a: «Lé naá yulá cùòb fà.»

²⁰ À den cuù, ye bó a: «Mè yeé kolé cu aá breéd téhbeh, te koó nuàr kám nèa, sògò ndilí yáb lé naá cuù meèn ndo wa?» Bó ye bú a: «Téhbeh ndo.»

²¹ À deén baá-re ye bó a: «Wa mene hèn, bí nées ñgwé kòmò ñgwéeh ye wa?»

Tácugò déi ké Becaida

²² Wa ké Becaida, bò nuàr weh wa cuù mé tácugò déi toò seèn, bó ye bú a: «Kúkùr yeé, kè mà njií yeé bú be yoòr teèn.»

²³ Yeésò sie weh tácugò doó be, weh nde mé bú ké jomo loó. Wa ké teèn, à kulu kwaá bú dèh njolò, à kema bú mé be, ye bú a: «Wò baá njeré déi ñené wa?»

²⁴ Tácugò som njií njolo ter, ye bú a: «Mè baá bò nuàr ñené; bó den né faá tou no. Ñjéh cén, bó go seér né lòu.»

²⁵ Yeésò kema njií cu bú be njolò. Kèné tácugò ke njege njií lom aá ké toò seèn, à taré yuo, à ñene ñagá gi ñjéh dóón ndo.

²⁶ Yeésò ye bú a: «Ndé lom á lo yeé, té lètenè loó kélá cú.»

Ngòr Pièr felè Yeésò

(Matíò 16:13-20; Lùk 9:18-21)

²⁷ Jomo sà Yeésò bó bò mbòñ seèn fòón gò, bó nde ser te bò loó déi te tàbè Sesaré Filíp. Bó yeé baá ceér dueé, à bie ye bó a: «Bò nuàr ye mè né neì wa?»

²⁸ Bó ye bú a: «Bò déi ye wò né Jân Bâptís, bò déi ye wò né *Elí, bò déi ye wò né *sòn-Càn cén déi.»

²⁹ Ye bó a: «Á bí nò, bí ye mè né neì wa?»
Pièr ye bú a: «Wò né *Nùà Càn.»

³⁰ Yeésò luóm bó ndo, ye bó a: «Càn a bó bí tueé nuaré déi ménà.»

Ngòr felè cio Yeésò

(*Matiò 16:21-28; Lùk 9:22-27*)

³¹ Jomo sà à yila bò mbòn seèn njèh feèh ndo, ye bó a: «Kò *Huaán Nùàr nde dàmb bò gèr ñenè laré. Bò kokoò bò lòò, bó bò *ngàn sèmè dé kokoò mé bò *nji-sòu dóón nde gi né bú ngóón, te bó wula sòm bú. Lè cieé tagaré à nde cu né lè cio komo yuo ndo.»

³² Á lé bó dé sà tueé ñagá loóm naà bèsonè. Pièr yeé nde ngweé njiú ménà, à weh nde mé bú ké bèh ndón-ndón, à yila bú teèn ndeé.

³³ Yeésò bele seér ndo, ke njiú bò mbòn seèn, pam Pièr, ye bú a: «Máb *Sàtàn, cù yo nòón! Wò faá Càn nò múnò ngwéh, wò munó seér né faá bò nuàr nò.»

³⁴ Á yilá njiú bó nuàr mé bò mbòn seèn ndo, ye bó a: «Nuaá mé ye nyí gwaán né jomo mò beleé dóón, kò à ngon feh seèn, à nde mbin weh tou gèr seèn, à bele mè, sà ye.»

³⁵ Mè tueé bí: nuaá mé gwaán né yòn seèn mé feh seèn yili sòm, nde né bú leér lòò. Nuaá mé né dé seèn cio felè mò ngóón seér, né mé Njàg Bagaà beè kuú, né mé yòn seèn yili sòm.

³⁶ Njiú mé gam nde né nuaá mé né njèh ká lè wónje dóón kwa laré te yòn seèn leér le teèn, né kei wa?

³⁷ Njiú mé nuàr nde né yòn seèn mé njèh ñaá sòm né teèn wa? Ndóg teèn sam.

³⁸ «Sà lètenè bò cafanè bò mé né veèn bóò, mé temé yoòr Càn kwá ní cú, mò nuaré déi né mè teèn yaán, à né ngòr mò yaán, lòu mé mè Huaán Nùàr cuù nde né teèn, mè *sum waà nde né lètenè bò cili Càn, mé terreb Tele mò yoòr, lòu sà mé nde né nuà hèllè yaán sòm ndo.»

9

¹ Yeésò den cuù, ye bó a: «Mè né tueé ye bí a, mé bí nde dóón kuú gií, sà *Lò Càn mé terreb seèn mene ñene yuo kelà baá cie, bò déi lètenè biì hèn ñene mé njolo.»

Yeésò bèh yo kweéh seér

(*Matiò 17:1-13; Lùk 9:28-36*)

² Yeé kela baá cieé ténjén, mé téhbeh Yeésò weh Pièr bó Ják mé Jân, bó bó ñaá

nde ké felè tòr mé huín boòn. Wa ké teèn, Yeésò kweéh seér yo njolo boòn.

³ Bò cògò yoòr seèn ña seér bò dé wuwulè, wula ñuerré seér dé ñuerrè, gèh wulá dé sà ká doó dóón, nuaá mé nde né bú bóò komo teèn sam.

⁴ Bò nuaré déi kar yuo kelà toò boòn ndo. Lé naà *Elí bó Músi. Bó bò Yeésò né sòn tueé den.

⁵ Pièr ye Yeésò a: «Nùà fèh-ñjèh, kwá bèh den le kò hèn, bèh sie pàgà tagár, dé yeé cén, dé Músi cén, dé Elí cén ndo.»

⁶ Sà Pièr tueé nderré weh né mbaá, veéh né bó njèh bóò.

⁷ Jomo sà bègè déi suagà ter, ka sie bó beè. Hueh déi né yí lètenè-bò ngulí den, ye: «Hèn né Huaán yíé-temé mò; bí ngwé jí sòn seèn.»

⁸ Bò mbòn yeé ke cu, bó nuaré déi teèn ñenè cú, le lom aá Yeésò.

⁹ Bó yeé baá ké te tòre suagá cuù, Yeésò luóm bó, ye bó a: «Càn a bó bí tueé nuaré déi njiú mé bí ñenè naà hèn. Bí kwá ló lè biì, kò lòu mé *Huaán Nùàr komo yuo aá lè cio, sà ye.»

¹⁰ Bó ngweé sòn seèn ndo. Mé njèh mene, bó né lètenè boòn bieé kuú, ye: «Á ye nyí nde né te cio komo yuo; sà ye naàn?»

¹¹ Jomo sà bó ye bú a: «Bò *nji-sòu tueé né dé kei, ye Elí wa logó ndeé né kóó mé Nùà Càn wa?»

¹² Ye bó a: «Né bòn! Elí ndeé né kóó waá logó, te à sie nyegé cu bò njèh dóón. Á, dé mé bó nyagá kwaá né te mvù Cànje, ye né môn, Huaán Nùàr nde né gèr kókoó ñenè, wa bó nde né bú seb ndo nò?»

¹³ Mé njèh mene, mè tueé bí, Elí lé naá gií waá, bò nuàr bú sie seér cu faá bó gwaán né nò. Ngweéh sà né faá bó lo naà felè seèn te mvù Cànje nyagá kwaá mà.»

Huaán déi mé càn tándulu yoòr

(*Matiò 17:14-21; Lùk 9:37-43a*)

¹⁴ Bó wa ké kwarè bò mbòn seèn déi, bó ñene cili nuàr né kwarè boòn kaán den. Bó bó *nji-sòu né njèh saán den ndo.

¹⁵ Bò nuàr yeé nde ñene njiú Yeésò mán, geí yógó bó mbaá. Bó sòm doò, bó nde bú kwa weh ndo.

¹⁶ Á ye bò mbòn seèn a: «Bí bò nji-sòu saán den né kei wa?»

¹⁷ Nuaré déi deèn yí lètenè bò nuàr, ye bú a: «Nùà fèh-ñjèh, mè la weh ndeé naà wò mé huaán mò; à né mé càn yoòr, né bú sòn sie huén.

¹⁸ Mò baá bú ñaá, né yeé bú doó jógó si, fuú né bú sònò yuo, à né nyie yieé, à né

nab ndo. Mè la naâ bò mbòn yeé dua, te bó kwógó sòm bú, né bó taré yógó.»

¹⁹ Yeésò deén ndo, ye bó a: «Jue ka bí bò dúágá-tie bò! Hên béh bí née cu-re heèh wa? Mè bí seŋ den cu nde né heèh ndo wa? Wèh ndé mé huaán sà kán.»

²⁰ Bó weh ndeé mé huaán ká yoòr seèn ndo. Càn doó yeé nde ñene njií Yeésò mân, à jilí komo si huaán hèllè doó mé terreb. Huaán né mé fuú sònò teré seér.

²¹ Yeésò ye tele a: «Lé bú mân bóó duoóm naâ heèh wa?» Tele ye bú a: «Lé naâ sà à née huaán maàn ye.

²² Né yeé bú tuar jógó si, jógó si cu bú dùa, ye te nyí wula bú. Mò wò nde né bóó komo, kó yeé béh jere, wò gam béh teèn.»

²³ Yeésò deén ndo, ye bú a: «Wò ye: mò mé nde né bóó komo sé wa? Mò nuàr né temé cén yoòr Càn kwaá njií, doónj nde gi né bóó komo.»

²⁴ Tele huaán doó lógó njií ké ter ndo, ye bú a: «Mè né gi temé kwaá njií dág. Njèh cén, mè doónj kwá kòmò bèh; gam yeé mè teèn.»

²⁵ Yeésò yeé ñene bò nuàr baá ká yoòr bóòn kem ndeé, à pam njií càn hèllè ndo, ye bú a: «Wò tándulu mé né nuàr sòn mé tie duagá hên, mè jue né wò, yùò kélà lè huaán hên noónj. Càn a bó wò yila ngweé cu teèn.»

²⁶ Càn doó sòm kénj ndo, jilí komo si huaán hèllè doó mé terreb, yuo kela sa. Huaán doó den lom faá komó nò. Bò nuàr lé naá gií tueé ye: à kuú né lòu.

²⁷ Yeé baá ménâ, Yeésò sie sòm bú ter, à yuo njebá ndo.

²⁸ Yeésò bó bò mbòn seèn yeé baá ké gwò lélánj bóòn, bó ye bú a: «La bóó naâ naàn mé béh bú kwógó kòmò ngwéh wa?»

²⁹ Yeésò ye bó a: «Gèh càn bú sà, kò bó né lom Càn dua, bó kwógó ye bú.»

Ngòr felè cio Yeésò dé mbelèm fà
(Matió 17:22-23; Lùk 9:43b-45)

³⁰ Bó yuo doó sà. Bó yeé baá te tàbè Galilé kelá, Yeésò gwàn cú mé bò nuàr kò bèh mé à né teèn.

³¹ Lòu sam, à lé naâ bò mbòn seèn njèh feh, ye bó a: «*Huaán Nuàr nde né beè bò nuàr yilá, bó wula sòm bú. Mò bó wula sòm aá bú, te cieé tagáre à nde cuú né lè cio komo yuo.»

³² Mé njéh mene, bò mbòn lé ngwé kòmò ná ngwéh. Bó mé Yeésò bíe njií ngwéh ndo, veéh lé naâ bó sie yógó.

Dé koò lètenè bò mbei
(Matió 18:1-5; Lùk 9:46-48)

³³ Bó wa ké Kapernahûm. Bó yeé baá ké gwò, Yeésò bie njií mé bò mbòn, ye bó a: «Bí la ceceér saán goó naâ kei wa?»

³⁴ Bó sòn kòmò ngwéh. Sà ceér dueè bó la naâ saán go ye: «Dé koò lètenè beèh né nei wa?»

³⁵ Yeé baá ménâ, Yeésò den nde doó ndo, à yilá njií bò mbòn dé yulá cùòb fà doó, ye bó a: «Nuaá mé gwaán né feh lètenè bò mbei deèn, bú a: dèn sér ka bò mbei doónj kóó, à ña seér kwer bóòn doónj ndo.»

³⁶ Jomo sà à weh njebá kwaá huaán déi ká toò bóòn, à kumò weh bú, ye bó a:

³⁷ «Nuaá mé né huaán déi faá bú hên nò sie nyegé, mò à bú sie nyegé né felè mò, sà à sie nyegé né mè. Nuaá mé né mè sie nyegé, mè mé huún siè nyegé lòm ngwéh, né bêh Tele mò mé lé temá naâ mè, fà doónj.»

Mò nuaré déi béh bònò ngwéh, sà à né jomo beèh

(Lùk 9:49-50)

³⁸ Jân deén ndo, ye Yeésò a: «Nuaá fèh-njèh, béh la naâ nuaré déi ñene, à lè bóòn beèh sam, à né bò tándulu kwógó, à bó kwógó den né mé yilí yeé; béh la naâ bú yilín.»

³⁹ Yeésò ye bú a: «Bí té bú yín. Mò nuàr né fém mé yilí mò bóó, sà à yilí mò kóó bó béh ndé ngwéh.

⁴⁰ Mò nuàr béh bònò ngwéh, sà à né jomo beèh.

⁴¹ Mè né tueé ye bí a, nuaá mé kwe haá cegé mene bí lélánj nòmò, ye bí né bò nuàr *Kristò doónj, nuà sà nde né sàgà kwa.»

Be cò tená soòm

(Matió 18:6-9; Lùk 17:1-2)

⁴² «Bò huaán tetòòr mé né temé yoòr mò kwaá njií hên, nuaá mé òr njií cén déi lè veéne, nde né mé gèr kwaré. Sà nuà hèllè ye, mé sòn gèr hèllè bó wèh ndé mé nyí ké sòn nòmò koò, bó jógó kàgà kwá nyí nyèn tuagaá, bó vela si njií kò nyí dùa.

⁴³ «Mò be yeé wò te veèn òr yilí né kóó, sà cò téná sòm bú lòu. Huòm kela né yòn mé be cén kwaá; wanóónj mò wò né mé be fà seŋ den, gùm yeé doónj nde né tuar te we taré die yila. [

⁴⁴ Ké doó sà, bí bò ngu nde né cu doónj jueé den; we teèn nyímé bèh ndo.]

⁴⁵ «Mò gule yeé wò te veèn òr yilí né kóó, sà téná sòm bú tená. Huòm kela né yòn mé gule cén kwaá; wanóónj mò wò né mé gule fà seŋ den, bó nde né gùm yeé doónj tuar si njií. [

⁴⁶ Ké doó sà, bí bò ngu nde né cu doónj jueé den; we teèn nyímé bèh ndo.]

47 «Mɔ njolo yeè wò te veèn dor yii né kɔɔ, lùàgà sòm bú luagà. Huom kela né *Lò Càŋ mé njolo cén yilâ, wancón mɔ wò né mé njolo fà seŋ den, bó nde né gum yeè dɔɔŋ tuar si njií.

48 Ké doó sâ, bí bô ngu nde né cu dɔɔŋ jueé den; we teèn nyímé bèh ndɔ.

49 Bó nde né nuàr dɔɔŋ mé we temá, bó waá túóm teèn.

50 «Túóm né njèh bagaà. Á, mɔ túóm cuaré baá, bó bú boó nguli cu nde né naàn wa? Bí dèn beè bô nuàr faá túóm nɔ, bí dèn dèn cu dɔɔŋ mé sòn cèn.»

10

Ndéb felè véh sɔɔm
(Matíò 19:1-12; Lùk 16:18)

1 Yeèsò yuo doó sâ, à nde te tàbè Judé, à nde sela yuo kela Jurdèn kèb yágà ndɔ. Cili nuàr bilí wa cuú ngún, à yila cu bó njèh faá bèh jomò nɔ feèh.

2 Sâ bô *Farisièn déi né doó teèn, bó ngoró ndeè Yeèsò sòn felá, bó ye bú a: «*Sóú beèh né yeé jolo mé nuàr sòm véh wa?»

3 Yeèsò ye bó a: «Músi lo ye bí a naàn wa?»

4 Bó ye bú a: «À lo ye: mɔ nuàr nde aá véh sòm, bú a: nyagá há bú mvù beè, à som ye bú ma.»

5 Yeèsò deén baá-re ndɔ, ye bó a: «Músi lo ménâ jue kuú naá felè dúagá-tie bìi;

6 wancón ké bèh duóm, Càŋ yeé si gi aá wón, à lé naá nuàr meé, dé siíb cén, dé véh cén.

7 Né dé cí mé nuàr nde né tele mé meí si loó, à nde kwa veèh,

8 bó bú den te bó fà dɔɔŋ ŋa lom cén. Sâ tueé né ye: kènè bó fà sam cuú, bó baá seér njèh cén.

9 Mɔ né mân, njií mé Càŋ nyogó bilí gi aá, ndóg nuàr a, té gè sòm.»

10 Bó yeé baá ké gwò, bô mbòŋ bie cu bú njèh teèn.

11 Á ye bó a: «Nuaá mé sòm véh, jɔgɔ cu déi ká jomo, cum aá gwòm beè veèh kèn, à sâ kuú né yágà.

12 Ma mé yuo gwà siíb, nde cu déi jɔgó dɔɔŋ, kuú taré né yágà ndɔ.»

Bò huaán tetɔɔr kulú
(Matíò 19:13-15; Lùk 18:15-17)

13 Bô nuàr né mé bô huaán tetɔɔr ká yoòr Yeèsò weh ndeé, te à kema njií bó be yoòr. Bô mbòŋ nde seér cu dé boòn dé ndeé.

14 Yeèsò yeé nde ñene njií ménâ, à deén ndɔ, ye bó a: «Bí kwá bô huaán ndeè ká

yoòr mò, bí té bó yín. Bí kóo ye, *Lò Càŋ né dé bóó mé den né faá bó nɔ.

15 Mè né tueé ye bí a, nuaá mé Lò Càŋ mé temé seèn mene faá huaán maàn nɔ wèh ngwéh dɔɔŋ, teèn yilâ ndé ngwéh.»

16 Jomo sâ à kumó bilí bó beè seèn, à ba bó be felè, à kulú bó ndɔ.

Dèbbè nuà lieé déi
(Matíò 19:16-30; Lùk 18:18-30)

17 Yeèsò yeé baá mé gò, nuaré déi dula waá, cemmé nde toò seèn, ye bú a: «Nuà fèh-njèh dé bagaà né wò. Hèn, mè boó nde né naàn, te mè kwa ye yòŋ dé tètàgà wa?»

18 Yeèsò ye bú a: «Wò mè nuà bagaà yilâ né mé ŋgei wa? Nuà bagaà gi cegé né Càŋ.

19 Wò né gi *sóú kɔɔ, ye: Té feh wúlá; té yàgà ndé; té yíb núb; té nuaré déi nyeén yoòr cò kwá, té nuàr njèh beè nágà wèh; ngwé sòn tele yeé mé meí yeé ndɔ.»

20 Nuà doó ye bú a: «Nuà fèh-njèh, mè lé jolo duóm naá ménâ, sâ mè née ndà ye, mè né yeé bó dé sâ jolo gií.»

21 Sâ nuà hèllè né Yeèsò yoòr yilâ ndɔ. Yeèsò ke njií bú, ye bú a: «Le cu née wò njèh cén ye; ndé gò sòm bô njèh yeé, wò géé haá njií bô saám bô kágálòŋ sâ, te wò kwa seér ngúlú dé ké ter te vulúu. Jomo sâ wò ndeé, wò bele mè ndɔ.»

22 Te nuà hèllè yeé nde ngweé njií dé sâ mân, à munó njií gi ngúlú seèn dɔɔŋ, à curú kuún, à durú yuo seér aá doó sâ lòu.

23 Yeèsò bele seér ndɔ, à ke njií bô mbòŋ seèn, ye bó a: «Nde né taré mé bô liliéè bô yila *Lò Càŋ.»

24 Bô mbòŋ yeé nde ngweé njií mân, hiím su njií bó doó. Yeèsò den cuú, ye bó a: «Bô huaán mò, te Lò Càŋ yilâ né taré.

25 Ngweéh né taré mè ŋgelobà yila kela te lón kògòtâr wa? Né ménâ mé nuà lieé ndɔ; te Lò Càŋ yilâ taré kela nde né dé seèn mé dé ŋgelobà.»

26 Te ngòr hèn hiím nyegé cu ye baá-re bô mbòŋ, bó né lètené boòn bieé kuú ye: «Sâ, mɔ né mân, nuaá mé nde né yili yuo né nei?»

27 Yeèsò ke njií bó ndɔ, ye bó a: «Taré yɔgó né bô nuàr, beè Càŋ taré ngwéh, njeré déi bú taré yógó bèh.»

28 Yeé baá môn, Pièr ye bú a: «[ŋ]gweéh béh hèn vu lo gi aá bô njèh beèh sâ, béh bele wò ma.»

29 Yeèsò ye bú a: «Mè né tueé ye bí a, mɔ nuaré déi vu lo gwà seèn wa, né bô bei mé bô òm seèn wa, né bô tie seèn wa, né mene tele bó meí, né mene ñuna mé bô ñueèh seèn, mɔ à bó vu lo né felè mò, à bó vu lo né felè Njàgà Bagaá,

³⁰ sã à nde cu né méménâ te mbei yuif kwa yɔgɔ keéh, à kwa cu nde né bɔ gwà o, bɔ òm bɔ bɔ bei o, bɔ tie o, bɔ mei o, bɔ huaán o, bɔ ñueéh o, doón à nde gi né bɔ cavané kwa gií, à teèn kwa bilí cu mé bònò mene. Te à ndeé loù sã kwa bilí cu mé yòn tètàgà mene.

³¹ Mè tueé bí: nùàr kókoó lètenè bɔ ké toò bɔ nde gi né ké jomo kelá seér; nùàr kókoó lètenè bɔ ké jomo bɔ kela seér cu ké toò.»

*Ngòr felè cio Yeèsò dé mbelèm tagár
(Matiò 20:17-19; Lùk 18:31-34)*

³² Kènè bɔ baá ceér dueè, bɔ baá ké Jerusalem ñaá ndeé. Yeèsò né ké toò bɔ mbòn seèn kɔó. Bɔ mbòn né lom mé veéh dé gécên. Bɔó mé né jomo bɔòn veéh gi né ménâ ndo.

Yeé baá mân, Yeèsò weh bɔ mbòn yulá cùbò fà doó, à tueé kwaá bɔ ñjii mé nde aá bú kwa ndo,

³³ ye bɔ a: «Hên béh bí ñaá nde baá ké Jerusalem sã. Wa ké teèn, bɔ nde né *Huaán Nùàr beè bɔ *ngàn sèmè dé kokoó, mé bɔ *ñjii-sòu jɔgɔ yí. Bɔ sã bɔ nde né ju felè seèn tená, te bɔ wulá bú wulá. Bɔ nde né bú beè bɔ lòu bɔ jɔgɔ yí.

³⁴ Bɔ lòu bɔ nde né bú selé, bɔ kulu su bú dèh yoòr, bɔ nde né bú lobo, bɔ wulá sòm bú ndo. Kɔ baá cieé tagár, à komo yuo cu ye lè cio.»

*Ñjii mé Jâk bɔ Jân lé naá mé Yeèsò dua
(Matiò 20:20-28)*

³⁵ Jomo sã bɔ ñuná Jebedé Jâk bɔ Jân ndeé ye Yeèsò a: «Nùà fèh-ñjèh, ñjii mé béh nde né wò dua hên, béh ye te wò gwaán ménâ.»

³⁶ Yeèsò ye bɔ a: «Bí jue né kei wa?»

³⁷ Bɔ ye bú a: «Mɔ wò ndeé baá ké te kɔgɔ, wèh kwá béh kwarè yeè bèh *sùsum ndo, déi den te be gaá, déi den te be ngòu yeè.»

³⁸ Yeèsò ye bɔ a: «Ñjii mé bí né bieé hên, bí kó ngwéh, wanɔɔn bí nde né ngàb jelá faá mè nɔ jɔgɔ ñueé komo wa? Bí nde né nòmò Càŋ faá mè nɔ kou komo wa?»

³⁹ Bɔ ye bú a: «Béh nde né bɔó komo.» Ye bɔ a: «Né bòn, bí nde né ngàb mò ñueé, bɔ nde né bí nòmò Càŋ faá mè nɔ kou ndo. Dé sã nde gi né ménâ dag.

⁴⁰ Njèh cén, dé te be gaá mé be ngòu mò deèn, beè mò sam. Bɔó mé Càŋ lé nyegé kwaá naá bèh dené sã mé bɔ, kwa nde né kɔó.»

⁴¹ Bɔ mbòn dé yulá doó yeé nde ngweé ñjii ménâ, temé yulá gi bɔ lè mé Jâk bɔ Jân.

⁴² Yeèsò yeé ñene aá môn, à yilá ñjii bɔ ká toò, ye bɔ a: «Bí né kɔó ye, bɔ nùàr né

bɔ mgbèémgbè mé tàbè hihiné faá nùàr nò weh; bɔ mgbèémgbè hèllè né bɔ lòu tuú; bɔ kokoó bɔ né bɔ ménâ tuú taré ndo.

⁴³ Dé bií, bú a, té lètenè bií ménâ dèn. Nuaá mé gwaán né nùà koó lètenè bií ñaá doón, bú a, ñá sér nùà seè bɔ mbei kɔó.

⁴⁴ Nuaá mé gwaán né feh lètenè bií deèn, bú a, ñá sér kwer bɔ mbei seèn doón kɔó ndo.

⁴⁵ Mè tueé bí, *Huaán Nùàr ndé ná ngwèh ye te bɔ bɔó kwaá nyí seé beè. À tètég nde seér naá ye te nyí den nùà seè bɔ nùàr, te nyí ña weh cio nùàr ngún mé húóm nyí.»

Nùà tácugó déi taré sɔóm

(Matiò 20:29-34; Lùk 18:35-43)

⁴⁶ Bɔ wa ké Jerikò ndo. Yeèsò bɔ bɔ mbòn seèn mé bɔ nùàr ngún yeé baá lo sã yuo cuú, sã tácugó déi né te sòn ceér njèh dua den. Yilí seèn lé naá Bartimé, ñuná Timé.

⁴⁷ À yeé baá ngweé ye Yeèsò nùà Najarèt kela né kóó mân, à sòm hueh, ye: «Yeèsò Ñuná *David, kó yeé mè jere teèn.»

⁴⁸ Bɔ nùàr kókoó yeé ngweé aá ménâ, bɔ nde seér bú lòu, bɔ ye bú a: «Máb sòn yeé doó sã.» Mé njèh mene, à kɔ lom né méménâ ké ter lɔgɔ ñjii, ye: «[J]uná David, kó yeé mè jere teèn.»

⁴⁹ Yeèsò njebá le ndo, ye bɔ yilá ñjii bú. Bɔ yilá baá-re bú, ye bú a: «Táré yo, wùò ter, à né wò yilá.»

⁵⁰ Nùàrè yeé nde ngweé ñjii mân, à wa si ñjii cògò wagá seèn doó, à lo wuo ter, à nde yoòr Yeèsò.

⁵¹ Yeèsò ye bú a: «Wò ye mè a: gàm nyí naàn wa?» Ye Yeèsò a: «Nùà fèh-ñjèh, bɔ yeé te mè ñene njolo teèn.»

⁵² Yeèsò ye bú a: «Wò né temé yoòr mò kwaá ñjii, wò yili yuo aá kèn. Nde-re!» Njolo seèn kwɔgɔ yuo doó sã ndo, à yuo bele Yeèsò.

11

Yeèsò nde aá Jerusalem yilá

(Matiò 21:1-11; Lùk 19:28-40; Jân 12:12-19)

¹ Bɔ né ka ndeé, bɔ wa lè loó Betafajé bɔ Betani, kwarè Jerusalem. Bɔ loó sã né ké te tòre, bɔ yilá yeé tòr sã tòr Olivie. Bɔ yeé nde aá Betafajé yilá, Yeèsò tema keéh bɔ mbòn fà déi toò,

² ye bɔ a: «Bí ndé lè loó toò bií sã. Mɔ bí baá teèn yilá, bí nde né huaán vuomndeé ñené. Nuaré déi nées teèn ñá lógɔ ngwèh ye, à né te yuú. Bí sè ndé mé njéh.

³ Mɔ nuaré déi ye bí a, bí ménâ bɔó né dé kei wa, bí juée bú a: Nùà Dueé gwaán né bú kɔó, te nyí haá ñjii cuú bí kèn.»

⁴ Bó foon gò ndo, bó wa, bó ñene huaán vuomndeé né te yuií coló den, à né tütúlu gwà sòn ceér mân. Bó se weh bú ndo.

⁵ Bóó mé lé naá doó sâ yeé ñene aá ménâ, bó ye bó a: «Vuomndeé mé bí né se sâ, bí mé ñjéh bôó nde né kei wa?»

⁶ Bó tueé baá-re bó faá Yeésò la tueé naá bó no. Bò nuà sâ kwaá lo bó ndo.

⁷ Bó weh haá ñjií Yeésò huaán vuomndeé doó, bó né bô cògò suù bòn huaré weh, bó né bú ñgètenè teé ñjií. Yeésò ñaá den teèn ndo.

⁸ Nùàr kókoó mbaá né bô cògò bòn ceceér huaré teé ñjií, bó déi né bô cù ké ya kwa, bó né mé ñjéh ceceér teé ndeé ndo.

⁹ Léh né lom gè toò mé gè jomo mene sue, ye: «Càn né duesé. Kùsem bú a, kúlú nyégé nuaá mé ndeé né mé yilí seèn hèn kulú.

¹⁰ Bògò tele beèh *Davíd mé komo waá né hèn, Càn a, kúlú nyégé bú kulú. Vulú a, sèn Càn seèn.»

¹¹ Yeésò yila nde Jerusalem ndo, à kela nde ké gwà Càn koò. À yeé ke yon gi aá bô ñjéh teèn doón, bó bô mbòñ seèn nde cu Betanì, sâ cu nde aá kelá.

Tou déi duagá

(Matió 21:18-19)

¹² Cieé ñaga bó yuo cu Betanì, sâ cùè baá Yeésò sie.

¹³ Bó yeé baá beré déi, à ñene ñjií tou déi* né toó, à nde ké teèn, ye kò ñgwééh tàb né teèn wa? À wa ké teèn, à ter kwa lom lélan yùè. Lòu sam, cu tàb waá lé nées toò ye.

¹⁴ À deèn ndo, ye tou hèllé a: «Ndóg nuaré déi tàb yeè sòndó nága kéh ndé cú.» Sâ bô mbòñ né ñgwéé ndo.

Yeésò ké *gwà Càn koò

(Matió 21:12-17; Lúk 19:45-48; Jân 2:13-22)

¹⁵ Bó wa ké Jerusalem. Yeésò yila nde yí cie gwà Càn koò. À wa, sâ bô nuàr né toón teèn bôó den: bô déi né go, bô déi né ñge, bô déi né kàgàlòñ kwèllé. À yeé nde ñene ñjií ménâ, à yila bó cie kwògo som keéh, à vela ñèllé som gbàgà kàgàlòñ mé kògo bô gò-vògòb bô mene.

¹⁶ À gwàn cú dé nuaré déi jògo kela mé njeré déi bèh sâ.

¹⁷ Jomo sâ à yila bó ñjéh feèh ndo, ye bó a: «Ijgwééh né gi lè mvù Cànè nyagá den ye: Bó yilá nde né gwà mò, gwà Càn duaá dé nuàr doón wa? Kei mé bôó, bí weh kwaá seér aá gùr yíh bìi wa?»

¹⁸ Bô *ñgàn sèmè dé kòkoò mé bô *ñjì-sùu yeé nde ñgwéé ñjií ménâ, bó duóóm

ceér foon, te bó wula som bú. Lòu sam, ñjií mé à lé naá feh doó lé naá bô nuàr yoòr yilá. Bò kòkoò bô lé bú veéh naá dé cí.

¹⁹ Yeé baá liyilí Yeésò bó bô mbòñ seèn yuo lo sâ ndo.

Tou wá-tàb hèllé ñema yuo aá

(Matió 21:20-22)

²⁰ Cieé ñaga bó komo yuo, bó bele cu ceér. Bó yeé wa baá bèh sâ, bó ke ñjií tou hèllé ñema yuo aá mé jògòb mene.

²¹ Pièr munó ko cu ñjií mé lé kèlâ naá, ye Yeésò a: «Nuà fèh-ñjéh, kè ñjì tou léilé mé wò lé duagá naá hèn ñema yuo aá kèn.»

²² Yeésò deèn baá-re ndo, ye bó a: «Mè né tueé ye bí a, mò bí temé kwaá ñjií né mé Càn,

²³ né mene tòr hèn, mò bí ye bú a: Ndé kòmò diè ké dùà kíé, nde né te sòn bìi bôó. Mò bí sàñ ñgwéh, bí temé kwaá ñjií lom né ye ñjéh mán nde né bôó, sâ nde né te sòn bìi bôó.

²⁴ Mè bí tueé né dé cí, ye bí a: mò bí baá Càn njeré déi dua, bí kwaá lom ndèm, ye bí kwa gi aá kèn, sâ Càn bí haá nde né ménâ.

²⁵ Mò bí nde aá Càn dua, mò temé né bí lè mé nuaré déi yulá, bí jògò kúlú sòm gíi cí ye, te Tele bìi ké te vulúu kulu som gi veèn bìi lè seèn ménâ ndo. Jomo sâ bí dua ye bú.

²⁶ Mò bí veèn bô mbeí bìi doó kúlú ñjì ñgwéh, Càn bô veèn bìi lè seèn kúlú sòm ndé ñgwéh ndo.»

Terreb Yeésò yuoó naá he?

(Matió 21:23-27; Lúk 20:1-8)

²⁷ Bó wa cu ké Jerusalem. Yeésò yeé baá cie gwà Càn koò go den, bô *ñgàn sèmè dé kòkoò bó bô ñjì-sùu mé bô kòkoò bô dé loó bìlì ndeé kwarè seèn,

²⁸ bó ye bú a: «Wò bô ñjií hèn bôó né mé gèh terreb dé heè? Neì wò jegé naá kóó wa?»

²⁹ Yeésò ye bó a: «Mè nde né bí njeré déi bieé ndo: mò bí né tueé kóó, mè se ye bí kwòm dé mò hèn.

³⁰ Bí jògò túé ke mè ye, neì lé Jân Bàptís tema ñjií naá kóó, ye bú a: ndé bô nuàr kou bele wa? Lé naá Càn wa, lé naá nuàr wa?»

³¹ Bó yila mé ñjéh lètenè bòn fellé kulú, ye: «Hèn, mò béh ye bú a: Càn lé Jân temà naá kóó, à nde né tueé ye béh a: béh lé temé yoòr seèn kwá ñjì ná ñgwéh dé kei wa?»

³² Á, mò béh ye bú a: bô nuàr lé bú temà naá kóó, sâ béh beè yila baá kèn.» Mé bó né ménâ tueé, sâ bó né bô nuàr veéh. Sâ beè bô nuàr Jân lé naá *sòn-Càn dé jéjég.

³³ Yeé baá ménâ, bó ye bú a: «Béh kó ngwéh.» Yeésò ye bó a: «Sâ mè bí nuuá mé jegé naâ mè túé ndé ngwéh ndo.»

12

*Kàn jéré-temé bò kè-ñuehèh bò
(Matió 21:33-46; Lùk 20:9-19)*

¹ Jomo sâ Yeésò duóòm bó njèh te kàne si keèh ndo, ye bó a: «Nuaré déi lé kieè naâ ñuehèh* seèn. À yeé dobo gi aá yab, à kaga sie ñuehèh sâ beè, à nde ke beré déi, à sio kwaá vua dé tàb doró teèn, à sie kwaá gbàgà teèn ndo. Jomo sâ, à haá kwaá ngogò beè bò seé bò, te bó ke nyegé den jomo, à nde dé seèn bèh gò.

² «Cu mé yab yeé baá bolé, à tema njií nùà seé seèn cén déi ké yoòr bò kè-ñuehèh bò doò, ye te nyí kwa yab teèn ndo.

³ Nùà seé doò yeé wa ké teèn, bó cab sie bú, bó duún bú núr, bó kwogò njií bú lo be be.

⁴ Nùà ñuehèh doò tema njií cu nùà seé déi. Wa ké teèn, bó gera yíí bú dé seèn felè, bó weh bú séb.

⁵ Nùà ñuehèh doò tema njií cu déi ndo. Dé sâ, wa ké toò, bó wula som bú lòu. À né cu mene bó déi ké teèn temá njií, bó né lom bó seé faá bò mbei boòn no weh. Bó né bò déi lobo, bó né bò déi lòu wulá.

⁶ «Nde le cegé huaán yíé-temé seèn. Yeé baá ménâ, à tema ceré bú ndo, ye dé seèn bó nde né bú veéh.

⁷ Mé njèh mene, wa ké toò, bò kè-ñuehèh bò hèllè nyogò sòn lètenè boòn, bó ye: Hèn né nuuá mé nde né nùà ñuehèh ñaá sâ. Mo sam, kó béh wula som bú lòu, te ñuehèh hèn ña dé beèh.

⁸ Bó cab sie bú, bó wula som bú, bó tulu si njií ké luuá ñuehèh.»

⁹ Yeésò den cuù, ye bò nuàr a: «Faá bèh mân, nùà ñuehèh doò boó nde né naàn wee? Mè tueé bí, à nde cu né bò kè-ñuehèh bò doò wulá som gií ndo, à ñuehèh kwaá lo cu beè bò nuaré déi.

¹⁰ Bí néesé dé mé né lè mvù Càne nyagá den doò jáné ñéné ngwéeh ye wa? Bèh sâ né tueé ye:

Taá mé bò mé-gwá bò lé naá ké jomo komo si njií hèn, taá dàn ña seér cu né kóó.

¹¹ Sâ doónj né seé Nùà Dueé.

Ngwééh huom kela né cí mà.

Béh kéí lom mé gécèn mene.»

¹² Bò kokoó bò lètenè bò *Júf yeé ngweé aá ménâ, bó kó ye Yeésò tueé njií né mé bó. Bó yila lom aá ceér fòón, te bó sie bú. Njèh cén, veéh né bó mé bò nuàr sie yogó. Yeé baá ménâ, bó kwaá lo bú, bó fòón gò.

Làmpónh mgbè Róm gwòòm

(Matió 22:15-22; Lùk 20:20-26)

¹³ Jomo sâ bó tema njií bò *Farisièn mé bò nuàr *Heróde déi ké yoòr Yeésò, te bó nde bú sòn felá, bó sie bú teèn.

¹⁴ Bó yeé wa baá, bó ye bú a: «Nùà fèh-ñjèh, béh né gécèn yeé kwaga. Bò nuàr tueé mene felè yeé naàn doónj, wò dé sâ táñ bèh, wò nuàr lòu balè bèh ndo, wò né bò nuàr ceér Càñ mé gécèn mene feh dilí. Sâ jògò túé ke béh ye: *sóú beèh ye gwòm làmpónh mgbè Róm gwòòm wa, té gwòm wa? Béh gúgwòòm wa, béh gwòm ndé ngwéh wa?»

¹⁵ Sâ Yeésò né gi leba boòn kóó, ye bó a: «Bí mè mân tab tena né dé kei wa? Bí jògò wèh kéh ke mè kàgálòñ déi ye.»

¹⁶ Bó weh haá njií bú cén déi ndo. À ye bó a: «Feh nuàr mé yili nuàr ká teèn hèn nyagá den né dé nei wa?» Bó ye bú a: «Né gi dé mgbè Róm.»

¹⁷ À deén baá-re, ye bó a: «Sâ bò njií mé né dé mgbè doónj, bí gwòm njií cú mé mgbè. Bí bò dé Càñ há njií cú mé Càñ ndo.» Hiím yogó cu bó.

Njèh bieè felè bòó mé nde cu né lè cio komo yuo

(Matió 22:23-33; Lùk 20:27-40)

¹⁸ Bò *Sadusièn bilí ndeé ká yoòr Yeésò. Sâ bó né yeé tueé, ye mo nuàr kuú baá, sâ gi aá, à lè cio kómò yuò ndé cú.

Bó yeé waá baá, bó ye bú a:

¹⁹ «Nùà fèh-ñjèh, Músi lo naá gií ter nyagá kwaá, ye béh a: mo nuaré déi kuú kwaá lo véh mé huaán sam, òm a, sàgà cú ma kú doò, à ñar yilá cu bei ma.

²⁰ Yeé baá ménâ, nuaré déi bó bò òm lè naá téhbeh. Bei jògò véh, à kuú kwaá lo véh, huaán sam.

²¹ Òm sagá weh ma kú doò, à kuú cu, huaán sam. Òm boòn déi sagá weh keéh cu ndo.

²² Bó sagá laré bú téhbeh doónj, huaán sam. Jomo sâ ma hèllè kuú bele bó ndo.

²³ Á hèn, mo lòu sâ bò komó ndeé baá te cio komo yuo, ma hèllè ña som nde né veèh dé heè wa? Ngwééh lètenè boòn téhbeh doónj, bó lé naá gií bú sagá laré wa?»

²⁴ Yeésò ye bó a: «Dé sâ ndugó go né bí. Bí ngòr Càñ ñéné kó ngwéh, bí terreh Càñ ñéné kó ngwéh ndo.

²⁵ Bí kóó ye, lòu mé bò komó nde né te cio komo yuo, bò siib bó bó véh ndeé jógó kú ndé cú, bó den nde aá faá bó cili Càñ ké te vulúu no.

²⁶ «Dé mé nuàr nde né te cio komo yuo, bí njií mé Músi lé naá te mvù seèn nyagá kwaá doò jáné ké ngwéh wa? À lé mân

nyagá naà te lè mè mé à nyagá né ju jili ngémbèi teèn doò, wa Càṅ ye: Nyí né Càṅ mé bò tele bìi Abrahâm bô Isâk mé Jakôb né yeé dua doò ma.

²⁷ Mè tueé bí, Càṅ né Càṅ bô lèlàn bô, à Càṅ bô komò sam. Mò né mân, sâ bí né mé gècèn mene saáb.»

*Sóú dé koò né dé heè wa?

(*Matíò 22:34-40; Lùk 10:25-28*)

²⁸ Sâ *nji-sòú lé naà doò, à lé naà njii mé Yeèsò bô bô *Sadusièn né saán sâ ngweé. À yeé ñene Yeèsò né bô bagasé se nyegé, à ndeé ndo, ye bú a: «Sóú mé jolo kela né koó né dé heè wa?»

²⁹ Yeèsò ye bú a: «Sóú mé jolo kela né koó né dé hèn: Càṅ lé ye: Iserála ṅgwé, Tele beèh Càṅ Dueè né lom Nùà Dueè mé huún, sâ gi aá.

³⁰ Wò gwàn jí Càṅ Nùà Dueè mé temé yeé mene, mé càṅ yeé mene, mé mùnò yeé mene, mé terreb yeé mene doón.

³¹ Sóú dé jomo mé bele né bú né cu dé hèn: Gwàn mbei yeé faá wò gwaán né ṅgàṅ yoòr yeé nò. Bò sóú fà hèn, sóú déi bô jòlò yógó ṅgwéh.»

³² Nji-sòú doò deén baá-re, ye Yeèsò a: «Môn, Nùà fèh-njèh, wò tueé yíi né teèn, à né lom Càṅ mé huún, Càṅ déi toò sam.

³³ Nùà a, gwàn lòm bú mé temé seèn mene, mé càṅ seèn mene, mé terreb seèn mene doón, à gwàn mbei seèn faá à gwaán né ṅgàṅ yoòr seèn nò. Huòm kela né cí mé dàm bô *sèmè.»

³⁴ Yeèsò yeé ñene à né ménâ tueé huóm, ye bú a: «Môn, wò né kwarè *Lò Càṅ, mè tueé wò.» Jomo sâ nuaré déi njolo toò seèn kàgà nyí cú, ye nyí nde né bú njèrè déi bieèr ndo.

*Nùà Còṅ bô *Davíd

(*Matíò 22:41-46; Lùk 20:41-44*)

³⁵ Sâ Yeèsò né njèh te *gwà Càṅ koò feh den, ye bô nùà a: «Bò nji-sòú ye Nùà Còṅ né *ndùtè ndùtù Davíd mé ṅgei wa?

³⁶ ṅgweéh Cúcuí ṅagá lé naà Davíd nùà njèh ceér feh, à yilá Nùà Còṅ Nùà koò seèn ma. À lé ye:

Nùà Dueè ye Nùà koò nyí a:

Dèn ndê ká te be gaá nyí;

ko nyí komò silí njii gi aá bô bònò bô yeé doò,

wò dobo kwaá bô gulè.

³⁷ Hèn, mò Davíd mé feh seèn Nùà Còṅ sâ yilá né Nùà koò seèn, sâ Nùà Còṅ né cu ndùtè ndùtù seèn wa?»

Feh beè bô *nji-sòú bòṅṅ

(*Matíò 23:1-36; Lùk 20:45-47*)

Njii mé Yeèsò lé tueé gi naà doón, cili nùàr lé naà lòom mé vógó-temé dé gècèn.

³⁸ À né bô njèh feh, ye bó a: «Bí bòn feh bìi beè bô nji-sòú. Bò gwaán lom né bô cògò dé dèdàbe lètenè bô nùàr su goò. Né mene ké tan mé ké mbartogò, bó ye ko bô nùàr gíbi bié bô lòu.

³⁹ Ké *gwà sóú, bó gwaán né bèh dené dé kokoò njolò bô nùàr. Bò nde mene bèh kùrmò lo nùàr doón, né gi ménâ ndo.

⁴⁰ Bò né njèh beè bô ma kú horó weh bele. Mò bó baá Càṅ dua, ko bó dua tugó lòu, te den faá bó né bô gècèn bô nò. Mè tueé bí, ju sie kela nde né bó mé bô déi.»

Há-be ma kú déi

(*Lùk 21:1-4*)

⁴¹ Jomo sâ Yeèsò nde ké kwarè mvugó kàgàlòn gwà Càṅ, à den nde doó. Bò nùàr né kàgàlòn teèn si. À né bó ke den. Bò déi né kòkòo nuaán yíi.

⁴² Ma kú déi waà ndo, à teèn si yíi kóbò fà. Bò kóbò fà sâ né sòn dàlá cèn.

⁴³ Yeèsò yeé nde ñene njii mân, à yilá bilí bô mbòn seèn, ye bó a: «Mè né tueé ye bí a, ma kú hèn si kela né koó mé bô déi doón.

⁴⁴ Bò nùàr dé bòn kabe si lom né wèllè kàgàlòn. Dé ma kú hèn môn sam, à dé seèn karé si sòm né jèjègè cèr gwà seèn.»

13

Kùr felè *gwà Càṅ koò mé nde aá ñellè

(*Matíò 24:1-2; Lùk 21:5-6*)

¹ Yeèsò yeé baá ké gwà Càṅ koò yuo kelá, mbòn seèn cén déi ye bú a: «Nùà fèh-njèh, kè nji, sâ né gèh taá huómé kei mân? Sâ né gèh gwà dudueèr kei mân ndo?»

² Yeèsò ye bú a: «ṅgweéh wò né bô gwà dudueèr hèn ṅené wa? Nde gi né doón tobé yuo. Mè jue mene taá cén tà cén felè mbei lè nyí ndé ṅgwéh.»

Dàm bô gèr, te wón ceré ye

(*Matíò 24:3-14; Lùk 21:7-19*)

³ Yeèsò né ké te tòr Olivíè den den, sâ gwà Càṅ koò né kèb yágà. Bò bô Pièr mé Ják mé Jân mé André yeé baá lèlàn bòn, bó ye bú a:

⁴ «Bò njii sâ bô nde né te cu dé heè wa? Túé yeé béh teèn. Béh ñene ko nde né mé kei, ye hèn baá ci wa?»

⁵ Yeèsò yila baá-re bó tueé ndo, ye bó a: «Bí kógón ká lòu; nùàr a té bí bèlè.

⁶ Mò sam, bô nùàr kòkòo mbaá nde né yilí mò ñaá weh, te bó bele weh gi bô nùàr mé njèh; nùàr kàn nde né tueé, nùàr kàn ye: *Nùà Còṅ né nyí.

⁷ Mɔ bí baá njàgà taáb mé bò bèmè hihiné ngweé njií, bí té lòu ndèrrè. Kɔ seèn bɔɔ ménâ. Mé njéh mene, wónj mé njéh cèrè ndé ngwéh.

⁸ Taáb nde né lètenè lɔɔ déi bô mbeí kɔɔ die, lò déi nde né mbeí mé taáb ñaár kwa; tàbè nde né te bèh hihiné jilí; cùè nde né die. Sâ nées seèn jèrè * ye, kar weh né faá nyer nɔ.

⁹ «Mɔ né mân, sâ bí dèn lòm dé bìi làn. Bí kɔɔ ye, bó nde né bí te *mbàgà juù mé sòn fuú jɔgɔ njií, bó nde né bí ké *gwà sòu lobo, bó nde né bí toò bô kokoò bô mé bô mgbèemgbè mgbomé njií, ye bí né bô nùàr mò fí. Sâ ðɔɔn, mè ye te bí den nyegé cu ye baá-re bô sòn mò teèn.

¹⁰ Mé njéh mene, kɔ Njàgà Bagaà ndeé wónj beè ka sie gi aá kèn, te wónj ceré ye.

¹¹ Sâ mɔ bô baá mé bí te mbàgà juù sie ndeé, njií mé bí nde né sònò tueé, bí té nyàmè. Bí túé lòm cu sâ ngòr mé bó nde né bí sònò tueé kwaá. Bí kɔɔ túé ndé ngwéh, Cúcuí Njàgà tueé nde né sòn bìi kɔɔ.»

¹² À den cuù ye bó a: «Dim bô bei nde né yo bɔɔn go kuú, te bó wula bó wulà. Bò tele nde né bô huaán go, bô huaán nde né yoòr bô teleé ñaár die; bó go sòm bó, te bô nùàr wula taré bó ménâ ndɔ.

¹³ Nùàr ðɔɔn nde né bí bunó laré; sâ ðɔɔn né gi felè mò. Mè tueé bí, nuaá mé nde né ðɔɔn yoló komo gíí, nde né dé seèn yili yuo.»

Gègè veèn lè mò Càṅ

(*Matió 24:15-28; Lùk 21:20-24*)

¹⁴ «Bí nde né gègè veèn ñene, à den seér nde né bèh mé à sé la teèn dèn ná ngwéh. (Nuaá mé né ngòr hèn jané, bú a, ngwé nyégé bagasé.)

¹⁵ Mɔ baá môn, sâ bô Judé bô a, dùrà ñá gi ké te tòre. Nuaá mé né ké felè gwà, bú a, fón lòm doò, à té ké gwò seèn felè bô njèh seèn mbaá yílá kú cù.

¹⁶ Nuaá mé né ké ñueh, bú a, té ká lo cù, ye te nyí weh sie cògò dùlù nyí beè.

¹⁷ Lòu sâ bô véh mé lèi hueèh mé bò ma vulù nde né mé gèr ñeneé kuú.

¹⁸ «Bí dùà lòm Càṅ, te cu sâ bí lè cu dùlù kwa cù,

¹⁹ wanɔɔn gèr né teèn. Gèr dé lòu sâ dé tueé sam. Bèh lo mé Càṅ lo síí naá wónj ðɔɔn, gèr déi lo nées teèn faá gèr bú hèn nɔ sam ngwéeh ye; déi ndeé ménâ wá ngwé ndé cù ndɔ.

²⁰ Mɔ Càṅ Dueè jere kó ngwéh, à bô cieé gèr sâ kèb déi sòm wàgà ngwéh, sâ nuaré déi seèn làn lè ndé ngwéh. Njua mé Càṅ

lé naá gi ménâ taán kwaá ndɔ, ye nyí nde né bô cieé sâ kèb déi sòm waga; nyí sòm waga nde né felè bɔɔ mé nyí lé naá balé weh doò.

²¹ «Sâ bí dèn lòm làn, wanɔɔn nuaré déi sé den né mbaá ye bí a: Kè *Nùà Còṅ hèn! Kè à yé! Mɔ à baá ménâ tueé, bí té temé teèn kwá njí.

²² Bô *Kristò dé kòkòb mé bô *sòn-Càṅ bô dé nyenyenè nde né cie bomó sue, bó nde né bô fém bɔɔ bele, ye mɔ yieé né yieè, te bó bele weh gi bɔɔ mé Càṅ lé balé kwaá naá mé njéh.

²³ Mè bí tueé kwaá gi aá kèn, bí dèn lòm à làn.»

Cuú *Huaán Nùàr

(*Matió 24:29-31; Lùk 21:25-28*)

²⁴ «Lòu sâ, jomo gèr hèllè, lou nde né yilí, weèh nde né cib,

²⁵ bô mbentò ndeé né ké te vulùu suelè suagà, bô njií mé né mé terreb ké te vulùu ðɔɔn nde gi né jilí.

²⁶ Jomo sâ bô nùàr nde né Huaán Nùàr ñeneé njií, à né te mvulu bège mé terreb mene *sum suagà.

²⁷ À nde né bô cili seèn kàn mé kán wónj ðɔɔn temá njií, te bó nde koró bilí bɔɔ mé à lé naá gi balé kwaá.»

Touú mé né kùr tueé

(*Matió 24:32-35; Lùk 21:29-33*)

²⁸ «Bí kè wèh yoòr touú* túé-kùr hèn. Mɔ bí ñene, à baá tɔɔ, ngweèh sâ bí kɔ gi aá, ye jà baá didi mà.

²⁹ Lòu mé Huaán Nùàr ndeé né teèn cuú né ménâ ndɔ. Mɔ bí ñene bô njèh kèkènè hèllè baá bɔɔ bele, sâ bí kó ye: baá bú, à baá didi.

³⁰ Mè né tueé ye bí a, mé bô cagané bô nde ðɔɔn kuú gií, sâ bô njèh hèllè bɔɔ gi aá.

³¹ Vulù bô tàbè nde né leér yuo; ndóg bô ngòr mò dé bɔɔn nyimé ndé ngwéh.»

Cieé cèrè jomò

(*Matió 24:36-44*)

³² «Nuaá mé né cieé bú sâ kɔɔ sòm teèn sam; nuaré déi cu sâ kó ngwéh ndɔ. Bô cili Càṅ cieé sâ kó ngwéh. Né mene Huaán nùà njèh, à cieé bú sâ kó ngwéh ndɔ; gi cegé né Tele mé huún.

³³ Bí bòn feh bìi, bí té lóm cèr, wanɔɔn bí cu sâ kó ndé ngwéh.

³⁴ Den nde né faá nuaá mé nde né bèh gò ndeé nɔ. À yeé baá mé gò, à geé kwaá gi bô seé bô seèn seé, nùà kàn mé seé seèn,

* **13:8 13:8** Waà né feh; dé jomò baá ndeé. **13:9 13:9-11** Mat. 10:17-20; Lùk 12:11-12 **13:13 13:13** Mat. 10:22 **13:14 13:14** Dan. 9:27; 11:31; 12:11 **13:15 13:15-16** Lùk 17:31 **13:19 13:19** Dan. 12:1; Vuú 7:14 **13:24 13:24** Es. 13:10; Ese. 32:7; Joèl 2:10, 31; 3:15; Vuú 6:12 **13:25 13:25** Es. 34:4; Joèl 2:10; Vuú 6:13 **13:26 13:26** Dan. 7:13; Vuú 1:7 † **13:28 13:28** Bó touú sâ yilá né "figuier". **13:32 13:32** Mat. 24:36 **13:34 13:34** Lùk 12:36-38

nùà kân mé seé seèn; ye gó-lóm a, dèn làŋ ma.

³⁵ Mɔ né mân, sâ bí dèn làŋ ndɔ, wanɔ́ŋ bí cu mé nùà gwà cuu nde né teèn kó ndé ñgwéh. Merré déi nde né liyili, merré déi logótené, merré déi toò cieé, merré déi maánjògò.

³⁶ Mɔ à kar yuo kelà mene lòu, bí té gwàn mé à waà, sâ bí né lóm.

³⁷ Njii mé mè né bí tueé hèn, mè tueé njii né mé nùàr doón ndɔ, ye: Bí dèn dèn làŋ.»

14

Nyògò sòn felè Yeésò

(*Matió 26:1-5; Lùk 22:1-2; Jàŋ 11:45-53*)

¹ Sâ cieé koò mé bó yilá né *Páskà doò le aá cieé fà. Né cieé koò mé bó yieé yeé breéd mé kulu teèn sam. Sâ bó *ŋgàŋ sèmè dé kokoò mé bó *nji-sòu né ceér fòón, te bó sie Yeésò; bó ye, bó sie leér nde né bú lòu ndɔ, te bó wula sòm bú.

² Bó ye: «Sâ kò béh bú te cieé koò hèn siè ñgwéh, wanɔ́ŋ bò nùàr nde né ñaáŋ.»

Kómó múmù felè Yeésò yurú njii

(*Matió 26:6-13*)

³ Sâ Yeésò baá ké Betanî gwò Simôn. Simôn lé naà nùà beén veèn. Bó yeé baá yáb yieé, ma déi ñgoró nde kwarè Yeésò mé mbémbón* beé, kómó múmù mé keh taré mân né lè déi; bó yilá né kómó sâ “nâr”. Ma doò kò sòm sòn mbémbón ndɔ, à yurú njii gi Yeésò kómó sâ felè.

⁴ Bò nuaré déi yeé nde ñene njii ménâ, temé yulá bó lè, bó duóóm lètené boòn tueé kuú ye: «À kómó sâ ménâ boó beéh né dé kei wa?»

⁵ Bó sé la go sòm nyegé naà lòu, bó kwa kám yuii tagár mé njeré déi teèn, bó haá bò saám bò nɔ.» Bó né ma doò teèn nde yii ndɔ.

⁶ Yeésò deèn ye bó a: «Bí kwá ló ma hèn nɔ́ŋ ménâ, bí bú temé lè boó yulá né dé kei wa? Njii mé à né mé boó hèn né lom ñhè bagaà beè mò dé gècèn.

⁷ Dé bò saám bò, bí bó nde née cu doón kóó ye. Cu mé bí baá gwaán doón, bí nde né bó bagaà teèn boó. Á, dé mò nɔ, béh bí nde cu née he wa?»

⁸ Bí kwá à boó; hèn né njii mé à boó komo né dé seèn. À mè kómó yoór mân yurú njii né, te nyegé njii mé gò mò ké te sà mene.

⁹ Mè né tueé ye bí a, béh mé Njàgà Bagaà nde né teèn ká lè wóŋe doón ñguli ndeé, nde né mé njàgà ma hèn mene ñguli bilí, te bò nùàr munò den bú teèn.»

*Yeésò beè bò *ŋgàŋ sèmè jògò yii*

(*Matió 26:14-16; Lùk 22:3-6*)

¹⁰ Yeé baá ménâ, Júdàs Iskariò mbòn cén déi lètené bò yulá cùòb fà bò doò, nde ké yoór bò ñgàŋ sèmè dé kokoò ndɔ, ye te nyi go haá bó Yeésò.

¹¹ Bó yeé nde ñgweé njii mân, temé yila bó lè vɔgò, bó ye bó nde né bú kàgàlòŋ teèn haá yii ma. À yila lom baá-re ceér fòón, te à jògò yii Yeésò beè boòn.

*Yáb *Páskà*

(*Matió 26:17-25; Lùk 22:7-14, 21-23; Jàŋ 13:21-30*)

¹² Sâ cieé bú toò jògò mé bó yieé yeé breéd mé kulu teèn sam, waà baá kèn. Bó né yeé huaán sòŋgaàŋ teèn ñoób, te bó yieé Páskà mé ñjéh. Cieé sâ yeé waà baá, bò mbòn ye Yeésò a: «Wò ye, béh ndé nyegé kwá nyi béh Páskà yieé he wa?»

¹³ Yeésò tueé njii mé bò mbòn fà déi ndɔ, ye bó a: «Bí ndé ké lɔ, bí bò nuaré déi nde né mé lò nòmò felè kwaré, bí belè siè bú.

¹⁴ Gwá mé à yila nde né teèn, bí júée nùà gwá sâ a: Nùà fèh-ñhè ye júée wò a, bó bò mbòn nyi Páskà yieé nde né te gwá dé heé wa?»

¹⁵ À nde né bí gwá dé koò mân feh, né ké ter felè mbei; bó ñhè doón nyegé gi aá gwò kèn. Bí nyegé kwá béh yáb doó sâ.»

¹⁶ Bò mbòn fòón gò ndɔ, bó nde ké lɔ, bó kwa gi ka doón faá Yeésò la naá bó tueé nɔ. Bò nyegé kwaá baá-re yáb Páskà teèn.

¹⁷ Yeé baá liyili, Yeésò bó bò mbòn seèn yulá cùòb fà wa gi ndɔ.

¹⁸ Bó yeé baá yáb yieé, Yeésò ye bó a: «Mè né tueé ye bí a, nùà cén lètené bii nde né mè go sòm. Béh bó doón mé ñgàb cén yieé bili den né kóó.»

¹⁹ Bó yeé ñgweé aá môn, kuún curú gi bó toò, nùà kân duóóm mé Yeésò bie njii, ye bú a: «Ŋgweéh mè sam wa?»

²⁰ Yeésò ye bó a: «Né ka cén déi lètené bii yulá cùòb fà hèn, béh bó né mé ñgàb cén yieé bilí.

²¹ Dé kuú, *Huaán Nùàr nde né kuú, nde né faá bó lé naá gi felè seèn nyagá kwaá nɔ. Ñhè cén, nuaá mé yii keéh be teèn, jògò kwaá bú cie, nde né mé gèr mbiin kuú. Sâ, beè nùà sâ, huóm kela né mé bó sé bú ñàr ná ñgwèh.»

Yáb Càn

(*Matió 26:26-30; Lùk 22:15-20; 1 Korènt 11:23-25*)

²² Bó yeé baá yáb yieé, Yeésò weh breéd, à dua Càn teèn, à kolé haá bó, ye bó a: «Bí wèh, hèn né ñgàŋ yoór mò.»

14:1 14:1 Ex. 12:1-27 14:3 14:3 Lùk 7:37-38 * 14:3 14:3 Jue né mbémbón dé maan mé bò kwe né taá. Yili taá sà né “albâtre”. 14:7 14:7 Deut. 15:11 14:18 14:18 Ps. 41:9

²³ À jɔgɔ weh ngàb mbè ndo. À yeé vra gi aá Càn teèn, à haá njií bó, bó ñueé laré dɔ́ɔ́n.

²⁴ À ye bó a: «Hèn né húóm mò, húóm ngòñ mé Càn ko né, ber kuú né felè bò nuàr ngún.

²⁵ Mè né tueé ye bí a, mè ndeè mbè déi mân ñué ngwé ndé cú, ko ndeè baá dé feé ké te Lò Càn, mè ñueé cu ye.»

²⁶ Jomo sà, bó de bené ndo, bó fɔ́ɔ́n gò, bó ñaá nde ké te tòr Olivie.

Ngòr Yeésò felè Pièr

(Matiò 26:31-35; Lùk 22:31-34; Jân 13:36-38)

²⁷ Wa ke teèn, Yeésò tueé njií mé bò mbòñ seèn ndo, ye bó a: «Bí nde né mé durá si lòó gií. Te mvù Càn né méná nyagá den. Càn ye, nyí nde né nuà mbieè wulá sòm. Bò mbieè seèn nde né lòu durá ñellè le.

²⁸ Sà, mo mè komo yuo cu aá lè cio, mè nde né ké Galilé ndeé, bí nde mè kwa nde né ké sà.»

²⁹ À yeé tueé gi aá mân, Pièr deèn ndo, ye bú a: «Sà mo bò déi né mene wò durá si lòó, mè dé mò wò dùlà si lò ndé ngwéh.»

³⁰ Yeésò ye bú a: «Mè né tueé ye wò a, lan mé kwaá dé jomò sé nde tuagá, sà wò yaán aá njó baá mbei tagár, ye nyí mè kó ngwéh.»

³¹ Pièr den nyegé cuú ndo, ye bú a: «Sà mè sam; béllò nde mene fà dɔ́ɔ́n kuú gií, mè túé nyí nde ngwéh ye mè wò kó ngwéh.» Bò mbòñ déi tueé gi méná ndo.

Yeésò ké Gecemané

(Matiò 26:36-46; Lùk 22:39-46)

³² Bó wa beré déi, bó yilá né bèh sà Gecemané. Wa ké teèn, Yeésò ye bò mbòñ seèn a: «Bí dèn ngògò hèn, mè nde aá Càn dua weh.»

³³ À weh lom Pièr mé Jâk bô Jân, bó bó nde kóó. Sà feh baá bú ter ñellè, à baá lom mé kú dé gécèn,

³⁴ ye bó a: «Kú nde aá mè wulá. Bí dèn lè hèn, bí té lóm cèr.»

³⁵ À kwaá lo bó doó sà ndo, à kela nde ser ké toò bèh ndón-ndón mân. Wa ké teèn, à die mbab nde doó, à né Càn dua, ye mo nde né bóó, te Càn nyí te gèr sà yí cú.

³⁶ Ye bú a: «Baá, Tele mò, njeré déi wò táre yógó bèh. Mo né mân, ngòrò sòm yeé mè ngàb gèr hèn kwarè teèn. Mè né mene méná gwaán, mé njéh mene, bó sér faá wò né gwaán no.»

³⁷ À yeé dua sòm aá, à cu cuú ká yoòr bòn, à waà, sà bó baá gi lóm; ye Pièr a: «Simón wò baá lóm wa? Né mene be lóm cén, béllò kóó gó sòm cú wa?

³⁸ Bí nyimè dèn làn, bí né Càn dua, te *Sátàn bí mé veèn táb siè cú. Lòu sam, temé nuàr gwaán gi né njèh bagaa bòó dág; njèh cén, yo né yuaásé.»

³⁹ Jomo sà à kwaá lo bó, à nde cu Càn dua, à dua cu ka bú faá à la naà dua no.

⁴⁰ À cu cuú ká yoòr bò mbòñ, à waà, sà bó baá gi cu lóm, dé goó keè sam cuú. Yeé baá méná, bó bèh tueé keèh kwá cú ndo.

⁴¹ À yeé cu cuú aá dé mbei tagár, ye bó a: «Wa hèn, bí née lóm ye wa? Bí cèr ká ceèr. Wulu baá kèn. Baá cu. Kènè *Huaán Nuàr nde aá beè bò vevenè bò yilá.

⁴² Bí wùò ter, béh nde kwa bó. Kè hèn baá gií nuaá mé go sòm né mè sà.»

Bèh Yeésò sieè

(Matiò 26:47-56; Lùk 22:47-53; Jân 18:3-12)

⁴³ Yeésò née sònò mân tueé den, Júdàs mbòñ cén déi lètenè bò yulá cùòb fà bò doò kar waà ndo. À né mè nuàr kókoó mbaá jomo, bó né bele mé bòu beè-beè, bó né cu mé cùgò beè ndo. Bò *ngàn sèmè dé kokoó bó bò *nji-sóú mé bò kokoó bó dé lòó tema njií né bó kóó.

⁴⁴ Sà Júdàs mé nde né Yeésò go sòm doó naá gií bó njií mé à sé nde né bóó tueé kwaá, te bó ñene ko Yeésò mé njéh. Sà à la ye bó a: «Mo bí ñene mè baá nuaré déi kumó vra den, sà né bú ma. Bí kèmm ndé, te bí sie yuo mé bú, bí siè lóm bú tég.»

⁴⁵ Júdàs hèllè yeé waà baá, à ngorò nde yí kwarè Yeésò, à yilá bú, ye: «Nji fèh-njèh!» À vra kumó sie bú ndo.

⁴⁶ Bò nuàr kem sue baá-re Yeésò yoòr, bó sie bú.

⁴⁷ Nuaré déi sòm bòu seèn, mvur tena si njií nuaré déi tie doó; lé naá tie nuà seè ngàn sèmè dé koó.

⁴⁸ Yeésò deèn ndo, ye bò nuàr a: «Den né faá bí mé bò bòu mé cùgò beè-beè hèn kem nde gií né, te bí sie nuà yib no.

⁴⁹ Ngweéh cieé dɔ́ɔ́n mè lé njèh feh den beéh ké *gwà Càn koó wa? Béh bí lé naá kóó, bí lé mé ké teèn siè ná ngwèh dé kéi wa? Mé njéh mene, bóó né mân, te yuo faá né te mvù Càn nyagá den no.»

⁵⁰ Jomo sà bò mbòñ durá si lo gi bú ndo.

⁵¹ Huaán ndà déi né dé seèn Yeésò jomo bele ndeé. À lé yoòr naá cegé mè cògò wagá. Bó yeé sie aá bú,

⁵² à se si lo cògò hèllè, à dula yuo doó sà lunturu.

Yeésò ké te *mbàgà juú

(Matiò 26:57; Lùk 22:54-55, 63-71; Jân 18:13-14, 19-24)

⁵³ Bó weh njií Yeésò ké toò ngàn sèmè dé koó ndo, sà bò ngàn sèmè dé kokoó bó

bò kokoò bò dé loò mé bò nji-sòu baá gi ké teèn bilí den.

⁵⁴ Pièr lé naá Yeèsò jomo bele ndo. Njèh cén, à lé dé seèn go naá gè jomo dàb. Wa ké lo ngàṅ sèmè dé koò, à yila nde yí cie lètenè caá, à den nde kwarè bò gò, à né we ñuagá den.

⁵⁵ Sâ bò ngàṅ sèmè dé kokoò mé bò kokoò bò doón né lom ngòr foon, te bó sie Yeèsò mé njéh, bó wula bú teèn. Mé njéh mene, ka yíé ñgwéh.

⁵⁶ Nùàr ngún né mene bú nyeén yoòr coré kwaá, nyeén hèllè nde yuo seér lètenè boòn mé sòn hihiné.

⁵⁷ Bò déi né ter komò wuo, bó né felè seèn lòu tueé gobò seér, ye:

⁵⁸ «Béh lé naá sònò seèn ñgweé, à lé ye, gwá Càn dé koò mé bò nùàr lé meé naá koo hèn, nyí nde né tulú som. Lè cieé tagár wa, nyí nde cu né déi ter meé kwaá; wa dé sâ bò nùàr bú koo mé ndé cú ma.»

⁵⁹ Bó né mene méná tueé, doón né gi mé sòn hihiné.

⁶⁰ Ngàṅ sèmè dé koò komo wuo ter lètenè bò nùàr ndo, ye Yeèsò a: «Bò nùà hèn né wò yoòr tueé njií mán, wò sòn kòmò bèh wa? Bó ye naán á?»

⁶¹ Mé njéh mene, Yeèsò lom bú sòn kòmò ñgwéh gùm doón. Yeé baá méná, ngàṅ sèmè dé koò doó ye bú a: «*Nùà Còṅ Njuna Càn terrèh né wò wa?»

⁶² Yeèsò ye bú a: «Nyí né bú sâ. Kènè bí nde aá *Huaán Nùàr ñenè njií, à nde né ké te be gaá Càn terrèh den den, à cu cuù nde né lòu sâ njolò bìi te mvulu bègè ndo.»

⁶³ Te ngàṅ sèmè dé koò yeé nde ñgweé njií mán, à sie ña cògò seèn nùà njèh yoòr, à né sònò tueé ye: «Sâ béh sònò bò nùàr bie soó cu nde né kei wa?

⁶⁴ Ngweéh béh né gi mé tie ñgweé ma. Nùà hèn né mé Càn ñgeré. Wa bí ye naán?» Bò nùàr gwaán laré doón, ye à die aá ju kèn, bó wulá bú wulá.

⁶⁵ Bò déi deén lètenè boòn sâ, bó né bú dèh yoòr kulú su njií, bó vuob bú njolo, bó né bú tulú, ye bú a: «Ñjéné kó cú-re ñenè, bò nei wò tulú né koo?» Jomo sâ bò sóji weh yuo mé bú ndo, bó né bú teèn bolé yíi.

Pièr bèh njó yaán

(*Matiò 26:69-75; Lùk 22:56-62; Jân 18:15-18, 25-27*)

⁶⁶ Sâ Pièr née ka cu sâ ké túno lètenè caá ye. Ma seé *ngàṅ sèmè dé koò waá doó sâ,

⁶⁷ ñene bú, à né we ñuagá den, ke nyegé bú, ye bú a: «Ñgweéh bí Yeèsò nùà Najarèt hèn né yeé koo wa?»

⁶⁸ Pièr cam, ye ma doó a: «Mè dé sâ kó ñgwéh. Wò jue né-re kei wa, mè ñgwé kó

ñgwéh ndo.» Jomo sâ à yuo doó sâ, à nde njebá den yí tùtùlù. [Kwaá cèn tuaga ndo.]

⁶⁹ Ma seé doó ñene njií cu bú, ye bò nùàr a: «Nùà hèn né cén déi lètenè boòn.»

⁷⁰ Pièr cam cu.

Den ser cu jomo sâ, bòó mé naá teèn njebá, ye bú a: «Mé gècèn mene, wò né nùà cén déi lètenè boòn. Lòu sam, wò né nùà Galilé.»

⁷¹ Pièr cam cu déi, ye bó a: «Mè sam. Mò mè tueé né nyeén, Càn a dúagá mè a kà, mè nùà mé bí né tueé hèn kó ñgwéh gùm doón.»

⁷² À yeé tueé som aá, kwaá dé jomò tuaga ndo. À munó ko cu baá-re dé mé Yeèsò la ye bú a: «Mé kwaá dé jomò sé nde tuagá wa, sâ wò yaán aá njó baá mbei tagár, ye nyí mè kó ñgwéh ma.» À yeé munó ko aá méná, à yila yueé, à yueé yueé, njolo fulú gi.

15

Yeèsò ké toò *Pilátò

(*Matiò 27:1-2, 11-14; Lùk 23:1-5; Jân 18:28-38*)

¹ Cieé ñaga bò *ngàṅ sèmè dé kokoò bó bò kokoò bò dé loò bó bò *nji-sòu mé gùm mbàgà juú sâ doón komo yuo lòu, bó bilí nde ju Yeèsò ke. Bó yeé taán gi aá, bó kaga bú, bó weh nde mé bú ké toò Pilátò.

² Pilátò bieé njií mé bú ndo, ye bú a: «Mgbè bò Jíf né wò wa?» Yeèsò ye bú a: «Wò dé sâ tueé né koo.»

³ Sâ bò ngàṅ sèmè dé kokoò né lom njèh ngún mé bú sii njií.

⁴ Te Pilátò nde cu ye mé bú tueé njií, ye bú a: «Bó né mé wò sii njií den, wò né ñgweé, wò sòn kòmò ñgwéh wa?»

⁵ Mé njéh mene, Yeèsò sòn kòmò cú. Dé sâ híim yooó cu Pilátò mbaá.

Bèh ju felè Yeèsò tená

(*Matiò 27:15-26; Lùk 23:13-25; Jân 18:39-19:16*)

⁶ Sâ te cu *Paskà doón, Pilátò né yeé nùà gwá cibi cén yí njií. Né yeé nuaá mé bò loó bò ye yí bú yíi.

⁷ Nuaré déi lé naá teèn, yilí seèn né Barabàs. Bó bò wulá-feh bò déi lé naá bò loó bò soób, bèmè die teèn loó doón, nùàr kuú teèn. Bó yíi bó gwá cibi mé njéh.

⁸ Yeé baá môn, cili nùàr ñaá nde baá-re ké yoòr Pilátò ndo, bó dua bú, te à boó cu bó faá bèh jomò no.

⁹ Pilátò ye bó a: «Bí ye mè a, yí njí bí Mgbè bò Jíf wa?»

¹⁰ Lòu sam, à lé naá gi koo, ye bò ngàṅ sèmè dé kokoò bunó né Yeèsò lòu, wa bó bú ká beè nyí sie haá njií né dé ci.

11 À yeé baá ménâ bieé, bô ngàñ sèmé dé kokoô soób seér cu bô nuàr lòu, ye bó a: «Bí júée Pilátò a: yì nji sér bí Barabàs ma.» Bó tueé Pilátò ménâ ndò.

12 Pilátò ye bó a: «Á, dé nuaá mé bí yilá né Mgbè bô Jùf hèn nò, mè bôó nde né mé bú kei wa?»

13 Bó tueé bomo njiú ké ter, ye bú a: «Fágá nji bú te toú!»

14 Pilátò ye bó a: «Á veèn bôó naâ kei wa?» Mé njéh mene, bô kò lom né ké ter logó nji, ye bú a: «Fágá nji lòm bú te toú dé fagá!»

15 Yeé baá môn, Pilátò yi njiú bó Barabàs ndo, ye te temé huom bô nuàr lè. Jomo sâ ye bó tégé Yeésò nùr, bó ndé fágá nji-re bú ké te toú sâ.

Bèh Yeésò selé

(Matiò 27:27-31; Jân 19:2-3)

16 Bô sóji weh nde mé Yeésò ké lè bôgò ngómna, bó yilá bilí gi bô mbaábòn ndo.

17 Bó su bú cògò déi belésé mân. Bó nde fón wellè bô nuàgà, bó beéh faá tàm nò, bó sulí kwaá bú felè, bó ye né tàm mgbè ma.

18 Bó né bú mbaàn haá, ye bú a: «Siè ngób, Mgbè bô Jùf!»

19 Bó né bú mé gor felè lurú, bó né bú dèh yoór kulú njií, bó né toò seèn cemmé ndeé, bó né ké doó leéb suagá.

20 Bó yeé selé wulu aá bú, bó huar sòm cu bú cògò bèlè hèllè yoór, bó su cu bú cògò dé seèn. Jomo sâ bó weh nde baá-re mé bú ké bèh sâ, te bó faga wula bú.

Bèh Yeésò fagá

(Matiò 27:32-44; Lúk 23:26-43; Jân 19:17-27)

21 Bó yeé baá mé Yeésò weh ndeé, bó bô nuà Sirèn déi kwaré, yilí seèn né Simón, à né telè Alesándà bô Rúfús; sâ à naâ njuh. Bó bó yeé kwaré baá, bó sie ba haá bú toú mé bó nde né Yeésò teèn fagá doó.

22 Bó wa beré déi, bó yilá né bèh sâ Gólgóta. Sâ tueé né ye: Gebá feèh.

23 Bó ye te bó haá bú mbè mé lèh* déi teèn faá nó nò, à berónj.

24 Jomo sâ bó faga njií bú te toú, bó vu geé weh gi bô cògò seèn mé bèi.

25 Bó lé bú fagá naâ sâ lou baá lòn tarenèa maánjògò.

26 Bó nyagá fagá kwaá njeré déi ké teèn, te se kwòm ciòò seèn, ye: «Né Mgbè bô Jùf.»

27 Bó faga njií bô yib wulá-feèh bô déi fâ kwaré seèn, dé kàn mé toú seèn, déi te be gaá, déi te be ngòu, Yeésò lètenè. [

28 Sâ doónj yuo gi né faá né te mvù Càñe nyagá den nò, ye: «Bó bú kulá yii keéh né lètenè bô vevené bô.»]

29 Nuaá mé kela doó sâ doónj né feh yilí, né Yeésò teèn selé yii. Nua kàn ye bú a: «Cècàgà, ngweéh wò lé ye nyí nde né *gwà Càñ koó tulú, te nyí me sòm cu bú te cieé tagáre wa?

30 Yilí sòm-re feh yeé yili. Jògò suágà ke yí te toú sâ ye.»

31 Bô ngàñ sèmé dé kokoô mé bô *nji-sòu né bú gbég ménâ haá taré ndò, bó né lètenè bòn tueé kuú, ye: «Á kò cegé né bô nuàr yilí sòm, à feh dé seèn nuà njèh yilí sòm kò ngwéh.

32 *Nuà Còñ Mgbè bô Iserála bô a: suágà-re kènè yí te toú sâ, béh ñene njolò, te béh kwaá njií temé yoór seèn.» Bòó mé né kwaré seèn fagá den doó né taré bú ménâ selé keéh ndo.

Cio Yeésò

(Matiò 27:45-56; Lúk 23:44-49; Jân 19:28-30)

33 Lou yeé dilí baá, lou cib cu. Cibí yilí laré cu ká doó doónj, yilí soó gùm yòñ lòu tagár.

34 Yeé baá mé lou lòn tagár, Yeésò sòm hueh mé terreè, ye: «Eloyí, Eloyí, lemá sàbátàni?» Sâ tueé né ye: «Càñ mò, Càñ mò, bôó né naàn mé wò si lo né mè wa?»

35 Bô nuaré déi lètenè bôó mé né doó sâ yeé ngweé aá ménâ, bó ye: «[J]gwé, à baá *Elí yilá.»

36 Cén déi nde dula dòm wellè fulù, à yii njií te mbè déi tanésé mân, à feéh kwaá te toú, à tiím haá njií mé bú, te à njuar weh, à né sònò tueé ye: «Bí kwá, béh jògò ke ke, kò ngweé Elí sâ ndeé né waá, à mvelé sòm bú te toú wa?»

37 Yeésò nga cu mé terreè, jomo sâ à kuú ndo.

38 Cu sâ cògò *gwà Càñ koó keér géé leébólé, yuoó ké ter, nde ba ké doó. Cògò sâ né kòñ, né yeé mò ké gwà Càñ cií leer.

39 Sâ kwaá-taáb bô Ròm bô déi né kwaré Yeésò njebá den. À yeé ñene Yeésò kuú aá ménâ, ye: «Mé gècèn mene nuà hèn né njunà Càñ bòn.»

40 Ké teèn sâ bô vèh lé naâ teèn ndò, bó né ké bèh ndónj-ndónj njebá ke den. Lé naâ bô Marí Magdalá bô Marí meí Ják dé maàn bô José dim Ják; bó bô Salomé mé bô déi ngún lé naâ kóó.

41 Cu mé Yeésò lé naâ ké Galilé, bó lé naâ jomo seèn, bó né bú gam. Bó bó lé ká Jerusalem waá naâ doónj.

15:21 15:21 Ròm 16:13 * 15:23 15:23 Bó lèh sâ yilá né "myrrhe". Né kómó múmú ndo. 15:24 15:24 Ps. 22:18
15:28 15:28 Es. 53:12 15:29 15:29 Ps. 22:7; 109:25; Mk. 14:58; Jân 2:19 15:34 15:34 Ps. 22:1 15:36 15:36
Ps. 69:21 15:38 15:38 Ex. 26:31-33 15:40 15:40-41 Lúk 8:2-3

*Bèh Yeèsò furú**(Matiò 27:57-61; Lùk 23:50-56; Jân 19:38-42)*

⁴² Sâ lou yuom gi aá, lé naá cuù mé nàñ†
*cieé sòu mene ndo.

⁴³ Yeé baá ménâ, Josêf nùà Arimatê waà.
À lé naá nùà koò déi te *mbàgà juù, bó
né yeé sòn seèn ñgweé dé gècên, à né yeé
njolo mé *Lò Càñ ke den ndo. À yeé waà
baá, à kaga njolo, à nde ké yoòr *Pilátò, à
dua bú komó Yeèsò.

⁴⁴ Tè Pilátò yeé nde ñgweé njií, ye Yeèsò
kuú aá kèn mân, geí yogó bú. À yilá njií
kwaá-taáb hèllè, ye bú a: «Yeèsò naá kuú
wa?»

⁴⁵ À yeé ñgweé nyegé aá sònò kwaá-taáb
doò, ye Josêf a: Ndé jógó wèh seèn komó
sâ jogó ma.

⁴⁶ Josêf nde nge wellê cògò nyógòr mân
ndo, à mvuale som komó te toú, à vuob
nyegé bú mé njéh, à jogo yíí njií bú gè dòu
lè sâ. Bó lé sâ sâ kweè naá kweéh. À teré
ferá kwaá taá sònòbò.

⁴⁷ Sâ né njolò Marí Magdalá bô Marí meí
Josê. Bèh mé bó lé naá bú teèn yíí njií, bó
lé naá ñené kwaá.

16*Lè cio komo yuod**(Matiò 28:1-8; Lùk 24:1-12; Jân 20:1-10)*

¹ Cieé sòu sâ yeé kela baá, Marí Magdalá
bô Marí meí Jâk bô bô Salomê nde nge
wellê bô komó múmú, te bó nde komó
Yeèsò mé njéh waá nyegé.

² Cieé ñaga mé sòndè bó komo yuo, bó
nde ké te sâ, sâ lou baá ñagá.

³ Bó né lètenè bòn tueé kuú, ye: «Te nei
béh taá sònò sâ teré som nde né koó wa?»

⁴ Bó yeé wa, bó kwa tàgèrà taá hèllè baá
gi ké jomo komo den.

⁵ Bó yila nde gè dòu ndo, bó ñene njií
huaán ndà déi né kèb be gaá den den, à
né mé cògò wulésé mân yoòr. Bó yeé nde
ñene njií bú ménâ, veéh boó bó njéh.

⁶ À ye bó a: «Bí té vèh. Ngweéh bí foón
né Yeèsò nùà Najarèt mé bó lé naá fagá
wulá doò mà. À komo yuo aá lè cio, à doó
hèn sam cuú. Bí ké njií bèh mé bó lé naá
bú teèn cer kwaá hèn no.

⁷ Bí ndé túé bô mbòñ seèn mé Piêr mene,
bí júée bó a: à nde né toò kelá, à nde ké
Galilè. Bí ndé ké teèn, bí nde ñene nde né
bú ké doó sâ. Né faá à lé naá bí tueé no.»

⁸ Bó yuo kelá gè dòu ndo, bó foón doò,
dùlù né bó yoòr su, bó né bené, bó nuaré
déi túé ñgwéh ndo. Lòu sam, veéh lé naá
loóm bó njéh boó dé gècên.

Yeèsò ñené yuo kelá toò Marí Magdalá
(Matiò 28:9-10; Jân 20:11-18)

[
⁹ Yeèsò yeé komo yuo aá lè cio mé loù
sòndè toò cieé mân, à ñené yuo kela logó
toò Marí Magdalá. À lé naá Marí sâ càñ
tèhbeh yoòr kwogó som.

¹⁰ Marí yeé ñene aá bú ménâ, à nde mé
bò mbaábon tueé, sâ bó né mbà yueé.

¹¹ À né mene bó tueé, ye bó a, Yeèsò baá
cu mé njolo, nyí naá bú ñené, mé njéh
mene bó temé teèn kwá njií ñgwéh.

Yeèsò ñené yuo kelá toò bô mbòñ déi fà
(Lùk 24:13-35)

¹² Jomo sâ Yeèsò nde ñené yuo kela cuú
gèh déi toò bô mbòñ déi fà, sâ bó né te loó
maàn déi ndeé den.

¹³ Bó yeé ñene aá bú, bó cu cuú, bó tueé
cu mé bô mbeí. Bó cu temé teèn kwá njií
ñgwéh.

Yeèsò ñené yuo kelá toò bô mbòñ yulá
*cùb cèn**(Matiò 28:16-20; Lùk 24:36-49; Jân 20:19-23; Seé b. 1:6-8)*

¹⁴ Yeèsò nde ñené yuo kelá baá-re toò bô
mbòñ déi yulá cùb cèn doò, sâ bó né yáb
yieé. À né bó mé táré-feh boón nde, ye bó
a: «Boó né naàn mé bó né mene bí tueé,
ye bí a, bó naá mè mé njolo ñené, bí temé
teèn kwá njií ñgwéh wa?»

¹⁵ Jomo sâ à ye bó a: «Bí ndé Njàgà Bagaá
mé bô nùàr wón doón se yon.

¹⁶ Nuaá mé nde né temé teèn kwaá njií,
bó kou bó nòmò Càñ, nde né yili yuo. Nuaá
mé dé seèn temé teèn kwá njií ndé ñgwéh,
nde né ju die.

¹⁷ Bòó mé nde né temé yoòr mò kwaá
doón nde né fém boó: bó nde né tándulu
mé yilí mò kwogó; bó nde né leba juù
hihiné tueé.

¹⁸ Bó né mene sàb mé be sie, bó né mene
kwobé ñaga, njeré déi bó bó ndé ñgwéh.
Bó nde né be felé bô beén bô baá, bô beén
bô sâ nde né taré yuo ndo.»

*Yeèsò ké te vulúu ñaá ndé**(Lùk 24:50-53; Seé b. 1:9-11)*

¹⁹ Fehtoò beèh Yeèsò yeé tueé gi aá bó
mân, à komo ñaá yuo ké te vulúu ndo, à
nde den nde ké te be gaá Càñe.

²⁰ Bò mbòñ yuo nde baá-re bèh doón, bó
né Njàgà Bagaá se yon. Fehtoò beèh né be
te seé boón kwaá, bó né fém mé terreè
seèn boó bele, te feh keéh ye, njií mé bó né
tueé doón, né gi ñgòr gècên.]

† 15:42 15:42 Né cieé mé kwéh né cieé koó.

16:7 16:7 Mat. 26:32; Mk. 14:28

16:15 16:15 Seé b. 1:8

16:19

16:19 Seé b. 1:9-11

Njàgà bagaa Lùk

Dògòti ngòr felè Yeésò

¹ Tele mò Teofil,

kóo ye, bò njií mé lo naá ká lètenè beèh kelá dóón, nùàr ngún lo naá gii òdèbbè sà ter nyagá kwaá.

² Bó dóón tueé gi né nénág faá bòó mé lo naá ké bèh duóòm ñené doó lé tueé naá béh nò; Càn lo seé sá haá naá beè bòn.

³ Mè yeé ñene aá méná, mè nde cu ké jomo lè ndège fugo fón ndo. Kènè tele mò, kwá mè bò njií sá dóón nyagá kwaá bècèné te sòn mbei,

⁴ te wò kó ye, bò njií mé bó lé naá gii wò feh dóón né gi bò ngòr gècèn.

Tebé ñààr Jàn Bàptis

⁵ Cu sá *Heróde lé mgbè te tàbè Judé ceér naá kóó. Sà nuaré déi né teèn, yilí seèn né Jakarí, à lé naá *ngàn sèmè te bòn bò Abiá. Yilí veèh seèn lé naá Elisábè; à dé seèn né ndütè ndütù *Arón, ngàn sèmè dé koó.

⁶ Bó veèh fà dóón lo naá gii bò gècèn bò toò Càn, bó lé *súú Càn mé ngòr Càn jolo ka beèh nág faá tueé nè nò.

⁷ Bó veèh fà dóón lé naá gii kulí, bó huaán ñàr kwá ngwéh. Lòu sam, Elisábè lé naá ngiín.

⁸ Cieé déi seé ngàn sèmè lé bóó naá bòn bò Jakarí. Lòu sam, lé naá toò bòn.

⁹ Bó yeé nde aá san ñgie, bó vu bèi faá gènnè bòn né tueé nò. Bó yeé vu cu aá bèi lòu sá, Jakarí yieé kóó. À komo wuo ter, à yila nde yí gwá Càn koó, bèh san ñgieè.

¹⁰ Sà te cu san ñgieè sá, cilí nuàr né dé bòn ká cie, bó né Càn dua.

¹¹ Jakarí yeé baá yí lè mò san ñgie, cilí Càn Nùà Dueè ñene yuo kelá kwarè kóó, kèb be gaá mán.

¹² Jakarí ndóó. Veèh yeé baá bú sie, feh ñellé bú ter.

¹³ Cilí Càn ye bú a: «Té vèh Jakarí, Càn ngweé aá duaá yeé: Elisábè veèh yeé nde né huaán dé siib ñar, wò yilá bú Jàn.

¹⁴ Wò nde né mé bú sagár kelá, bò nuàr nde né mé huaán sá samé kuú ndo.

¹⁵ Lòu sam, à beè Càn Dueè nde né nùà dueè. À mbè kulú mé mbè tarè ñué nde ngwéh. À dé seèn lè yuo lom ndeé né mé Cúcuí Nágá yoòr.

¹⁶ À mé dà m bò huaán *Iserála ngún ká yoòr nùà Dueè Càn bòn weh cu cuú nde né kóó.

¹⁷ À nde né toò Càn mé terreb Cúcuí yoòr faá *Elí nò go. À nde né bò tele bó bò huaán mé sòn cèn coró bilí. À feh dilí nyegé bò dúágá-tie bò ceér gècèn, te bó ña bò didilí bò, bó kó Càn. Sà dóón, à nyegé kwaá gi né bò nuàr, te bó kela den Fehtoò bòn.»

¹⁸ Cilí Càn yeé tueé gi aá, Jakarí den seér cuú ye bú a: «Hèn, mè mò baá gi kuúm, veèh mò kulí gi aá ndo. Mè mò kó nde né naan ye né ngòr gècèn wa?»

¹⁹ Cilí Càn ye bú a: «Mè né Gabriya, ké toò Càn seé bóó yeé mè. Càn ye mè a, nde wò ngòr bagaa hèn tueé.

²⁰ Mè yeé tueé aá wò, wò saán á? Wò sòn túé ndé cú; wò kènè den nde aá mùmúr; kó cu mé bò njií hèn dóón ndeé yuo gi aá méná, sá ye. Mè tueé wò, yuo nde né méná ndo.»

²¹ Sà ká cie bò nuàr baá lòu híim seér, bó né Jakarí kela den, bó njií mé à bóó den né yí gwò kó cú.

²² Jakarí yuo kelá ndo, à sòn túé cú. Bò nuàr ñene kó baá-re teèn ye, yí gwò njeré déi naá bú njolò ñene yuo kelá. Sà ñhèh dóón, Jakarí bó me lom aá mé be mé be, sòn baá kúb.

²³ Nde nde, bò cieé seé seèn yeé ceré baá, à nde cu ye lo.

²⁴ Jomo sá veèh seèn Elisábè tomo lèi ndo. Veèh yeé ñene aá méná, à mé ñjéh leér go seér lòu. Wa gi mene weéh tín, à né ka lòu leér go. À ye:

²⁵ «Kùsem Càn Dueè Fehtoò mò, à ke njií aá mè njolo yoòr, à horó som aá mè fegúli beè bò siib kèn.»

Tebé ñààr Yeésò

²⁶ Lèi Elisábè yeé baá weéh ténjén, Càn tema njií cilí seèn Gabriya ké Galilé, te loó Najarét,

²⁷ yoòr mbò yàgà déi, yilí seèn né Marí. Bó sua kwaá né bú lòu ye. Yilí si seèn né Joséf, à né lè gèh bò nuàr mgbè *David.

²⁸ Cilí Càn wa ké teèn, yila nde gwò yoòr Marí, ye bú a: «Kùsem mè né wò bieé, wò né mé fùgò beè Càn. Nùà Dueè né jomo yeé.»

²⁹ Te Marí yeé nde ngweé njií gèh ñàb bú sá, feh ñellé bú ter; ye sá né gèh bieé kei wa.

³⁰ Cilí Càn ye bú a: «Té vèh Marí, njolo Càn né yoòr yeé.

³¹ Wò nde né ma mé lèi hueéh ñaá, wò ñar huaán dé siib, wò yilá bú Yeésò.

³² À nde né nùà dueè kóó; bó bú dé seèn yilá nde né ñunà Càn nùà ñhèh ké ter te vulúu. Càn Dueè nde né bú kogo jògò bò seèn *David haá.

³³ À felè bò huaán *Iseràlà dé cu dóṅ cer lom nde aá koó; kogo dé seèn baá dé kèi cên ndo.»

³⁴ Marí ye cili Càn a: «Mè née mò siib kó ṅgwéeh ye no, gèh dé sà boó seér nde né naan wa?»

³⁵ Cili Càn ye bú a: «Cúcuí ṅagá ka waa nde né felè yeé koó, terreḅ Càn ké ter te vulúu nde né cemé felè yeé si. Huaán mé wò nde né ṅar sà, né dé cí mé bó bú yilá nde né nùà joloò, ṅunà Càn Dueè.

³⁶ Elísabè meí yeé né mé lèi ndo. À baá gi mene kuúm, mé njéh mene lèi seèn kènè baá weéh ténjén, à nde né huaán dé siib ṅar. Sà bò nùàr lo ye, ma ṅgiín huaán ṅar nde cu né he wa?

³⁷ Mè tueé wò, njii mé né Càn yogo sam.»

³⁸ Yeé baá mân, Marí ye bú a: «Mè né nùà seé Càn Dueè. Bú a, bó felè mò faá wò tueé nê no.» Cili Càn kwaá lo bú ndo.

Marí ké lo Elísabè

³⁹ Lè mbèh sà, Marí wuo ter kwar ndo, à som gò, à ṅaá nde lom aá ké te bò tòre lè lò Judé, à wa lè lò sà, te loó déi.

⁴⁰ À kela nde ké lo Jakarí, à yila kweh gwò yoòr Elísabè, à bie bú.

⁴¹ Te à yeé nde bie njii Elísabè mân, huaán jilí toró Elísabè lè. Cúcuí ṅagá samé yila bú yoòr,

⁴² à som hueh, ye Marí a: «Càn ká doó lètenè bò vèh dóṅ kulu kela né wò. Huaán yí lè yeé sà, Càn bú nyeén gi aá kèn.

⁴³ Á hèn, kè cú-re ndo: meí Fehtoò mò ká yoòr mò koó nde seér cuú né dé kei?

⁴⁴ Kè kú, wò yeé baá mè bieé, huaán samé toró gi mè ká lè.

⁴⁵ Njua yeé wa, wò né sòn Càn ṅgwéé, wò né ndém kwaá njii, ye njii mé Càn lé tueé naá nyí dóṅ, à nde né boó gií ma.»

Bené Marí

⁴⁶ Marí deén ndo, ye: «Môn, mè né Nùà Dueè mé temé mò mene seén.

⁴⁷ Temé mò né mé Càn Yili-nùàr sagár dé gècèn,

à mè yili som aá kèn.

⁴⁸ Lòu sam, mè mbátàgà nùà seé seèn mbaá,

ye nyí nde né njolo yoòr mò ke njii. ṅgwééh kènè mbelèm nùàr hihiné nde aá mè bèh dóṅ ké laré mà.

⁴⁹ Lòu sam, Càn terreḅ né be seèn felè mò som keéh.

Yilí seèn né joloseé.

⁵⁰ Cu dóṅ Càn nde né bò ṅgwé-tie bò jere koó.

⁵¹ Càn terreḅ baá lè seé seèn mé be seèn.

Bò dúagá-tie bò baá mé njéh lòu ndugó seér.

⁵² Ndègè bò mgbè boòn calé baá kèn.

Càn mò baá bó doó komó su njii.

À ter som njii seér bò lòu bò.

⁵³ Bòó mé cùè né bó sie, à né bó koó.

À jomo be be kwogo njii seér bò lilieè bò.

⁵⁴ À hèn ndeè *Iseràlà nùà seé seèn gam, à né bú munó, à né béh jere koó,

⁵⁵ faá à lo tueé kwaá naá mé tele beèh Abrahâm

bó bò ṅuna seèn no,

ye nyí nde né bò nduté ndùtu boòn gam, nyí gam den nde né bó dé nyemà mé nyemà.»

⁵⁶ Marí bò Elísabè boó ké sà weéh tagár, à nde cu ye lo.

ṅaàr dé Jân Bàptís

⁵⁷ Cu ṅaàr Elísabè yeé waá baá, à ṅar kwa huaán dé siib.

⁵⁸ Bò nùàr seèn mé bò mbeí seèn yeé nde ṅgwéé njii gèh bagaà mé Càn Dueè naá Elísabè boó sà, bó kem nde gi teèn, bó bó samé gi dóṅ.

⁵⁹ Huaán yeé baá cieé téndelè, bò nùàr ndeè bú *ṅgór ṅoób, bó ye yilí seèn né cu Jakarí faá tele seèn no.

⁶⁰ Meí ye bó a: «Sam, yilí seèn né Jân.»

⁶¹ Bó ye bú a, sam ndo, Jân yilí nùàr boòn déi sam.

⁶² Yeé baá méná, bó me bie njii Jakarí yilí huaán mé be.

⁶³ Jakarí mé bieé njii bó béh toú déi, à nyagá kwaá bó yilí huaán teèn, ye yilí seèn né Jân. Bó hiím laré mé njéh doó dóṅ.

⁶⁴ Sòn Jakarí komo logó doó sà ndo, à yila keéh Càn ké ter seèn njii.

⁶⁵ Veéh kwaá njii bò nùàr be yoòr mé bò nùàr te loó kukwarè mene. Ngóg dé sà ṅgulí yṅu cu lè lò Judé kèb dé ké te tòre bèh dóṅ.

⁶⁶ Bòó mé né ṅgòr hèn ṅgwéé dóṅ, né ké lè munó, ye huaán bú sà ndeè nde né naan wa? Mè gècèn mene, à lé yoòr naá mé terreḅ Nùà Dueè.

Bené Jakarí

⁶⁷ Cúcuí ṅagá samé yila Jakarí tele huaán yoòr ndo, à yila ṅgòr *sòn-Càn tueé, ye:

⁶⁸ «Bí sén Nùà Dueè, Càn bò huaán *Iseràlà seèn;

njolo seèn né yoòr boòn, à bó yili som aá kèn.

⁶⁹ À nùà terreḅ mé nde né béh yili som ṅagá som keéh né lètenè bò nduté ndùtu mgbè *Davíd nùà seé seèn,

⁷⁰ te yuo faá à lé naá gií sònò bò sòn-Càn bò léi toò tueé keéh ndo.

71 À lo ye, nyí nde né béh toò bò bònò bò mvelé sòm; wa bòó mé né béh bar doón terreb felé beèh kwà ndé ngwéh ma.

72 Sâ doón ye te nyí ko bò jògò bò jere, te ngòn nyí mboón faá jolo né no.

73 Sâ lé naá jègè seèn toò Abrahâm tele beèh dé koò,

74 wa nyí ndé né béh beè bò bònò bò mvelé sòm, ye te béh boó seé nyí, béh vèh cú;

75 te cieé doón béh beè nyí den lom jolosé, dilisé ndo.

76 Dé yeé huaán mò, bó wò yilá nde né sòn-Càn,

Càn mé terreb doón né beè seèn. Lòu sam, wò nde né toò Nùà Dueè kelá, wò nyegé kwaá bú ceér.

77 Wò bò nuàr seèn tueé nyegé nde né koó, ye bó a, Càn nde né bó yili sòm, à kulu sòm gi bó veèn yoòr ma.

78 Lòu sam, Càn beèh né Càn húóm-temé dé gécèn, à nde né felè beèh faá ñuerré lòu no baá den,

79 te bòó mé né te cibi bèh ciòò cer den yuo kela gi bèh ñagá, te à gule beèh lemé ñjií te ceér còñe.»

80 Huaán né kulá ndo, temé né taré ndeé, à nde den seér ké ya dueè. Nde nde, cu yeé wulu baá, à yuo kela ye ké toò bò huaán *Iserála bèh ngòr Càn seè.

2

Ñààr dé Yeèsò *Kristò (Matiò 1:18-25)

1 Lè nàm sâ Sesár Agústè lé naá nyàgà-nyàar dé wón doón yie.

2 Lé naá nyàgà-nyàar dé toò jògò. Sâ mgbè te tàbè Sirí né Kirinús.

3 Ye nuà kàn a, ndé yili seèn lo seèn nyagá kwaá ma. Neì doón né lo seèn yuo ndeé.

4 Joséf dé seèn yuoò ké Galilé lè loó Najarèt, à né te lò Judé ñaá ndeé, à nde né ké Betelehem lo mgbè *Davíd tele boón dé léi jògò,

5 te bó nyagá yii bó veèh seèn Marí jomo boón. Sâ Marí né mé léi.

6 Bó wa ké Betelehem ndo. Nde nde, cu yeé wulu baá,

7 à ñar kwa ndoón* seèn, à waga kwaá bú cògò yoòr, à cer kwaá ñjií bú te ngàb toú mé bó haá yeé bò nyam nyure teèn. Sâ gwà mé bò kin cer yeé teèn yuú gi aá, bó bèh teèn kwà cú.

Cili Càn ké ya dueé yoòr bò tèn

8 Sâ te lò Judé sâ, bò tèn déi né yeé ké ya dueè ter den ñagá, bó né bò mbieè boón ke.

9 Yeé baá lòu sâ lètenè cibí, cili Càn Nùà Dueè déi ba kar suagà ter felè bò tèn, *sùsum Càn sie bó, veèh kibí su bó yoòr.

10 Cili Càn ye bó a: «Bí té vèh, mè ndeé bí ñagà bagaà tueé weh, nuàr doón nde né mé ñjéh samé.

11 Lan ké lo *Davíd, bó ñar aá nuaá mé nde né bí yili sòm. Né *Kristò, *Nùà Còñ, Fehtoò biì.

12 Bí nde né bú dé seèn ñené koó, né huaán mbògò, bó waga kwaá né bú cògò yoòr, à né lè ngàb mé bó haá yeé bò nyam nyure teèn cer den.»

13 Bò tèn yeé ke, bò cili Càn ngún kem wa cuù aá kèn. Bó né Càn ké ter seèn ñjií, ye:

14 «Càn ké ter te vulúu né duesé! Còñ baá ká doó lètenè bò yíé-temé bò seèn.»

15 Bò cili Càn yeé kem ñagá cu aá ké te vulúu, bò tèn ye: «Béh jògò nde ké Betelehem ñjií mé Càn Dueè né béh tueé hèn ñené wellé ye.»

16 Bó sòm gò ndo, bó né ké lo ñaá ndeé. Bó wa, bó kwa Marí bó Joséf, bó ñene ñjií tógotí né lè ngàb mé bó haá yeé bò nyam nyure teèn cer den.

17 Bó yeé ñene aá méná, ñjií mé cili Càn naá bó felè huaán tueé doón, bó se kwaá gi cie.

18 Bòó mé lé naá gi ñgweé doón, geì laré bó.

19 Marí bó ñjií sâ doón ñgweé kwaá den né felè, à né teèn munó den.

20 Jomo sâ, bò tèn fòón cu gò, bó né ndeé, bó né Càn ceceér seèn go. Bò ñjií mé bó la naá ñené mé bó naá ñgweé doón, bó seèn laré gi bú teèn. Né nág faá cili Càn la tueé naá bó no.

21 Huaán yeé baá mé cieé téndelé, bó *ñob bú ngòr ndo. Bó yilá bú yilí Yeèsò faá cili Càn lo naá gi yilá kwaá te meí nde ye lèi seèn weh no.

Yeèsò ké *gwà Càn koò feh keèh

22 Yeé baá te cieé mé bó *sené yeé bò meí faá *sóú Músi lé naá tueé no, Joséf bó Marí weh nde mé huaán ké Jerusalem te bó feh keèh bú toò Càn ndo,

23 faá né te mvù Cànje tueé no, ye bò ndoón† dé sisíib doón né gi bò gà dé Càn ma.

24 Ko bó haá *semé faá sóú Càn tueé né ndo: vògòb fà, mò sam, kórkòdog ma.

25 Sâ nuaré déi lé naá ké Jerusalem teèn, yilí seèn né Simeón, né nuà dilí, nuà dùlà-Càn ndo. Cieé doón, à né nuàá mé nde né

1:76 1:76 Mal. 3:1 1:79 1:79 Es. 9:2 * 2:7 2:7 Huaán toò jògò. 2:21 2:21 Lé. 12:3; Lùk 1:31 2:22 2:22-24 Lé. 12:6-8 2:23 2:23 Ex. 13:2, 12 † 2:23 2:23 Huaán dé toò jògò.

*Iserálà yili sòm kela soó; à lé yoòr naá mé Cúcuí Nagá ndo.

²⁶ Lé naá giì bú toò tueé kwaá, ye bú a: «Wò ndeé kú ndé ngwéh, kò wò ñene aá *Nùà Còṅ mé Càn Dueè ndeé né temá njií, sá ye.»

²⁷ Lou sá Cúcuí Nagá jògò njií bú ke gwá Càn koò ndo. Josèf bô Marí weh waá mé huaán te bô bôó felè seèn faá sóú tueé né nò.

²⁸ Simeón yeé nde ñene njií huaán mân, à jògò sie bú beè, à né Càn seèn, ye bú a:

²⁹ «Kùsèm Càn Dueè, kènè ndéb yeé jegé baá.

Kwá nùà seé yeé yuo gò mé dolé mene.

³⁰ Lòu sam, mè ceér còṅ mé njolo ñene baá kèn.

³¹ Wò bú nyegé kwaá né toò bô nùàr doón.

³² Né ñagá mé lò nùàr wón doón nde né wò

teèn ñenè koó.

Iserálà nùàr yeé be ter sòm njií nde né mé bú ndo.»

³³ Tele bô meí yeé nde ngweé njií Simeón baá felè huaán méná tueé, geí si njií bô doó.

³⁴ Simeón kulu bô ndo, ye Marí meí seèn a: «Càn huaán hèn balé sòm keèh né te ké Iserálà nùàr ngún dielé gi ju felè seèn; te ngún yili yuo gi mé bú ndo. À nde né ciè den. Mé njéh mene, nùà ngún nde né bú lòu bar seér.

³⁵ À nde né mùnò bô nùàr cie salé su gií. Dé yeé wò meí, lòu sá wò lè yulá nde né faá bòu taáb naá wò sieé nò.»

³⁶⁻³⁷ Sà ma déi lé naá teèn, yili seèn né Ánà, à lé naá *sòn-Càn ndo. Né ñunà Fanuél, tele bòn dé koó lé naá Asêr. Ma sá lé baá ma kuúm ndo, nyemà seèn lé baá yulá téndelè cùòb nèà. À lé naá siib jògò, bô si bôó cegé nyemà téhbeh, si kuú kwaá lo bú. Ma sá lo seé Càn bôó beéh suútenè mé cibitenè mene: à né gwá Càn yagá, à né yáb jolo, à sòn mé Càn duaá dù ngwéh.

³⁸ À yeé nde cu aá gwá Càn lòu sá, à ñene njií huaán mân, ye Càn a: «Kùsèm, mè vra baá wò.» Bôó mé né cu doón kela den, ye Càn nde né Jerusalem yili sòm doó, à yila bô kùr huaán seè ndo.

Ké Najarèt cuú cuú

³⁹ Josèf bô Marí yeé bôó gi aá faá *sóú Càn Dueè né tueé sá, bô bô huaán fón gò loó, bô cu cu ke Galilé, lè loó Najarèt.

⁴⁰ Huaán né kulá, à né taré ndeé, à né mé kékòṅ mene kulá, à né Càn yoòr mé gécèn mene huóòm.

Yeésò mé nyemà yulá cùòb fà

⁴¹ Sà nyemà doón bô tele Yeésò né yeé bèh cieé koó *Páskà ké Jerusalem ndeé soó.

⁴² Nyemà déi bô yeé baá cu mé gò, sá Yeésò baá nyemà yulá cùòb fà, à nde ké teèn ndo.

⁴³ Wa ké teèn, Páskà yeé gi aá, tele bô meí nde cu lo, Yeésò le dé seèn ké sá mé be, tele bô meí kó ngwéh,

⁴⁴ bô dé bòn ye, merré déi Yeésò bô bô mbei go né koó. Bô yeé baá méná munó, bô ko lom aá gò ndo, bô go soó gùm cieé te bô nde ye bú lètenè bô nùàr bòn fón, bô né bú lètenè bô mbaábòn fón yon ndo.

⁴⁵ Bô yeé bú ñéné kó, bô ñaá nde cu bú ké Jerusalem fón ke.

⁴⁶ Bô nde bú kwa baá ké *gwá Càn koó, sá baá te cieé dé tagáre. À né yí lètenè bô fèh-ñèh bô den den. Njií mé bô né feh doón, à né felá, à né bô njéh bieé ndo.

⁴⁷ Njií mé à lé naá tueé doón, lé naá giì bô njèh nùà kògòn. Gèh kògòn bú sá lé naá bô nùàr doó doón geí laré.

⁴⁸ Te tele bô meí yeé nde ñene njií bú méná, hiim yògò bô dé tueé. Meí deèn ndo, ye bú a: «Huaán mò, sá wò bôó né bèh keí? Kè kú, bèh tele yeé né wò ndio, bèh né wò fón kán.»

⁴⁹ Ye bô a: «Bí mè fón go né mé ñgei wa? Bí kó ngwéh ye, mè sé la né ká gwò Tele mò wa?»

⁵⁰ Mé njéh mene, bô ngwé kòmò ngwéh.

⁵¹ Yeé baá méná, à komo wuo ter ndo, bô bô fón gò, bô nde cu Najarèt. À ngweé den ka sòn bòn méméná cu doón. Bô njií mé né kelá sá doón, meí né teèn munó den.

⁵² Yeésò né kulá ndeé, à né kògòn ñaá, temé né Càn mé bú nòré ndeé, né bô nùàr mé bú nòré ndeé ndo.

3

Ngòr Càn sònò Jân Bàptis

(Matiò 3:1-12; Màrk 1:1-8; Jân 1:19-28)

¹ Sà mgbè dueè mé yilí né Tibér *Sesàr cer aá mgbè ké Ròm baá nyemà yulá cùòb tín. Cu sá ngómna ké Judé lé naá Pónsè *Pilátò. Sà *Heròde mgbè cer né dé seèn ké Galilé. Dim seèn Filíp mgbè cer ké Itùrè bô Trikoník. Lisaniás dé seèn lé naá mgbè ké Abilèn.

² Bô *ngàn sèmè dé kokoò cu sá lé naá *Hána bô Kayif.

Jân ñunà Jakarí né lòu sá ké ya dueè den, à ngweé Càn baá bú ngòr seèn sònò tueé kwaá.

³ À komo wuo ter ndo, à nde ké kwarè nòmò Jurdèn, à né mé ngòr Càn te tàbè sá se ndeé, ye bô nùàr a: «Bí yúé fón feh bí yueé, bí kwéh sér temé, bí ndé, bí weh nòmò Càn, te Càn kulu sòm bí veèn yoòr.»

⁴ Hên yuo né faá Esáyá *sòn-Càṅ lé naá bí té mvù Càṅe nyagá kwaá nɔ, ye: «Hueh nuaré déi né ké ya dueè ṅulí den, ye:

Bí tó nyégé ceér nùà Dueè tɔ̀, bí tó dilí nyégé bagasé!

⁵ Bí né ṅoṅbe cu yuú nyégé, bí né bò tòr mé gbég doó legé njíí, bò ceér gogobò né tɔ̀ dilí nyégé, bò lùgò né ceér dueè furú nyégé,

⁶ te bò nuàr ṅene kɔ̀ gèh dé mé Càṅ ye te nyí yili sɔ̀m bó.»

⁷ Cìlì nuàr ṅún kem wa gi ká yoòr Jāṅ bèh nòmò Càṅ kou ndo. Ye bó a: «Bí bò gèh ṅgòbò, neí ye bí a, temé né Càṅ mé bí lè yulá, bí dülá ndé, wanóṅ bí nde né gèr beè seèn ṅené wa?»

⁸ Sâ bí bó-re faá Càṅ gwaán nê ndo, te feh keéh ye, kènè bí kweéh seér aá temé kèn. Bí té mé huún bì mbaá túé kú ye: Abrahâm tele beèh dé koò né teèn. Bí kóo ye, Càṅ né mé terreḅ bò taá hên kwellé seér te ṅa bò ndüté ndütù Abrahâm.

⁹ Mè tueé bí, mbògò fa gi aá kèn, baá gi ka toú. Tou mé tàḅ dé bagaá wá ṅgwéh doṅṅ, bó nde né bú tuar koma fuú njíí.»

¹⁰ Cìlì nuàr duoóm mé bú bieé njíí ndo, ye bú a: «Á sâ, béh bó naàn wa?»

¹¹ Jāṅ ye bó a: «Nuaá mé cògò né bú beè fà, bú a, há nuaá mé njéh teèn sam cén. Mɔ̀ né yáb, bú a, gè lòu ndo.»

¹² Bò mé weh yeé kàgàlòṅ lãmpòṅ bìlì wa gi, te Jāṅ kou bó nòmò Càṅ. Bó né Jāṅ méná bieé ndo, ye bú a: «Á béh nɔ, dé koò, béh bó naàn ndo wa?»

¹³ Ye bó a: «Mɔ̀ bí baá kàgàlòṅ lãmpòṅ weh, bí wèh lòm ká faá *sóú tena kwaá né nɔ.»

¹⁴ Bò sòjí né taré bú méná bieé ndo, ye: «Á dé beèh nɔ, béh bó nde né naàn ndo wa?» Jāṅ ye bó a: «Bí té bò nuàr kàgàlòṅ beè mbembaá wèh bèlè, bí té nuaré déi nyeèn yoòr còrè sù, bí kó lòm kàgàlòṅ weèh bìi, sâ gi aá.»

¹⁵ Sâ cìlì nuàr né yeé *Nùà Còṅ kela den ndo, bó ye merré déi Jāṅ baá Nùà Còṅ sâ kóo.

¹⁶ Jāṅ tueé ṅagá bó ndo, ye bó a: «Mè sam, mè dé mò bí kou lom né mé nòmò. Nuaré déi baá jomo ndeé, taré kela né bú mé mè. Né mene yuú débágá seèn, mè wúlú ṅgwéh nuaá mé nde né yuú débágá seèn se. Á bí dé seèn kou nde né mé Cúcuí ṅagá bó we.

¹⁷ Á beè né mé suún, à nde né mvum bó tülù mé njéh nyegé géé, te à kwaá mvum te mbèṅ seèn, à tülù kobo su njíí ké tuar te we mé nyímé bèh.»

¹⁸ Jāṅ tueé keéh baá-re bó Njàgà Bagaà te bò ṅgòr hihiné faá bèh méná kókoó mbaá ndo.

¹⁹ Sâ né bèh mé Jāṅ lé naá mgbè *Heròde teèn nde kwa keéh. Lòu sam, Heròde lé naá Herodiás veèh òm seèn Filíp gwò ṅgaá kwaá. Á lé naá cuè bò seé vevené déi ṅún bóo ndo.

²⁰ Te à nde cu ye baá-re dé koò déi saáb veé: à nde kela cu Jāṅ ké gwá cibi, à sie yíí.

Nòmò Càṅ kou dé Yeésò sâ Jāṅ née gwá cibi yíla ṅgwéeh ye

(Matiò 3:13-17; Màrk 1:9-11)

²¹ Cìlì nuàr yeé kou gi aá nòmò Càṅ, Yeésò yíla kela ndo, Jāṅ kou sɔ̀m bú. Yeésò yeé weh aá nòmò Càṅ, à yeé baá Càṅ dua, vulú gulu logó ké ter,

²² Cúcuí ṅagá yuo kela ké teèn faá gùm vɔ̀gòḅ nɔ, né ká felè seèn suagá. Hueh déi né ké jomo te vulúu ṅulí, ye: «Wò né huaán yíé-temé mò; temé mò né lé mé wò nɔré.»

Dògòti bò nuàr Yeésò ké jomo

(Matiò 1:1-17)

²³ Mé Yeésò lo nde seé duoóm, sâ à baá njèh nyemà yulá tagár. Sâ bó lé naá munó, ye à né ṅuná Joséf ndo. Joséf lé naá ṅuná Hèlí.

²⁴ Hèlí ṅuná Matatá; Matatá ṅuná Leví; Leví ṅuná Melkí; Melkí ṅuná Janayí; Janayí ṅuná Joséf;

²⁵ Joséf ṅuná Matiás; Matiás ṅuná Amos; Àmòs ṅuná Nahúm; Nahúm ṅuná Èsèlí; Èsèlí ṅuná Naggáyí;

²⁶ Naggáyí ṅuná Maàtè; Maàtè ṅuná Mátàtiás; Mátàtiás ṅuná Semeyín; Semeyín ṅuná Josèk; Josèk ṅuná Jódá;

²⁷ Jódá ṅuná Joanaàn; Joanaàn ṅuná Résá; Résá ṅuná Sorobábèl; Sorobábèl ṅuná Salatiél; Salatiél ṅuná Nerí;

²⁸ Nerí ṅuná Melkí; Melkí ṅuná Àdí; Àdí ṅuná Kósàm; Kósàm ṅuná Elmadám; Elmadám ṅuná Êr;

²⁹ Êr ṅuná Yeésò; Yeésò ṅuná Eliesêr; Eliesêr ṅuná Jorím; Jorím ṅuná Matâtè; Matâtè ṅuná Leví;

³⁰ Leví ṅuná Simeòṅ; Simeòṅ ṅuná Júdá; Júdá ṅuná Joséf; Joséf ṅuná Jonám; Jonám ṅuná Eliákim;

³¹ Eliákim ṅuná Méléá; Méléá ṅuná Mená; Mená ṅuná Mátálá; Mátálá ṅuná Natán; Natán ṅuná David;

³² David né ṅuná Jèsè; Jèsè né ṅuná Jobéd; Jobéd ṅuná Bòòs; Bòòs ṅuná Salá; Salá ṅuná Násòṅ;

³³ Násòŋ ñunà Aminádàb; Aminádàb ñunà Admîn; Admîn ñunà Arnî; Arnî ñunà Eserôm; Eserôm ñunà Farèsà; Farèsà ñunà Júdà;

³⁴ Júdà ñunà Jakôb; Jakôb ñunà Isâk; Isâk ñunà Abrahâm; Abrahâm ñunà Tàrà; Tàrà ñunà Nakôr;

³⁵ Nakôr ñunà Serûk; Serûk ñunà Rágò; Rágò ñunà Falêk; Falêk ñunà Èbèr; Èbèr ñunà Salâ;

³⁶ Salâ ñunà Kayinâm; Kayinâm ñunà Arfasâk; Arfasâk ñunà Sêm; Sêm ñunà Noè; Noè ñunà Lamêk;

³⁷ Lamêk ñunà Matusálà; Matusálà ñunà Hénòk; Hénòk ñunà Jaréd; Jaréd ñunà Maleleèl; Maleleèl ñunà Káyinàn;

³⁸ Káyinàn ñunà Enòs; Enòs ñunà Sètè; Sètè ñunà Ádàm. Ádàm dé seèn né ñunà Càn.

4

Bèh Yeèsò mé veèn taáb

(*Matiò 4:1-11; Màrk 1:12-13*)

¹ Bó yeé kou som aá Yeèsò nomò Càn, à yuo kelá ké sòn nomò Jurdèn ndo, sà Cúcuí Ñagá baá gi bú yoòr ngulí den, derré njií bú ké ya dueè ndo.

² *Sátàn né bú mé veèn ké teèn cieé yulá nèa taáb soó. Á njeré déi sònò nágá kéh ngwéh. Bò cieé sá yeé gi aá, cùè yila bú sieé.

³ Sátàn ye bú a: «Mò wò né ka Ñunà Càn bòn, jògò júé ke ye taá hên a, ñá ke sér ye.»

⁴ Yeèsò ye bú a: «Né te mvù Cànɛ nyagá den ye: Nùàr mé ndàndaà sèr yili lòm ndé ngwéh ma.»

⁵ Sátàn nde weh ñaá mé bú ké ter. Mvúár cén à feh laré bú lò nùàr ká doó doón,

⁶ ye bú a: «Mè terreɛ felè bòn doón haá nde né mé wò; bò njií mé né teèn doón, mè haá gi nde né beè yeè ndo. Lòu sam, né dé mò, bó lé naá mè haá njií. Mò mè gwaán né nùàr haá, né beè mò.»

⁷ Sà, mò wò cemmé né toó mò, bò njií hên doón nde gi né dé yeè.»

⁸ Yeèsò ye bú a: «Né gi te mvù Cànɛ nyagá den ye: Cémme cége toó Càn Dueè Nùà koó yeè, wò die lom bú.»

⁹ Sátàn weh njií cu bú ké Jerusalem, à weh ñaá mé bú ké te ndón *gwà Càn koó, ye bú a: «Mò wò né ka Ñunà Càn bòn, sà ló súágá ké doó lòu;

¹⁰ né gi te mvù Cànɛ nyagá den ye: Càn nde né bò cili seèn felè yeè tueé, te bó ke nyegé wò;

¹¹ ye: bó nde né wò teter kwaá sie, te wò gule te taá déi cén cú ndo.»

¹² Yeèsò ye bú a: «Né te mvù Cànɛ nyagá den ye: Té Càn Dueè Nùà koó yeè sòn felá.»

¹³ Sátàn yeé tab ke aá Yeèsò mé veèn bèh doón méná, à jògò nde ngogó cuú ye.

Bèh ducoóm seé Yeèsò ké Galilé

(*Matiò 4:12-17; Màrk 1:14-15*)

¹⁴ Jomo sá Yeèsò som gò, à nde cu ké Galilé; sá Cúcuí Ñagá né bú yoòr ngulí. Ngóg seèn ngulí yon baá-re lé lò sá bèh doón.

¹⁵ Á né bò nhèh te bò *gwà sóu feh bele. Bò nùàr né bú bèh doón seèn ñellé ndo.

Bò Najarète bò

(*Matiò 13:53-58; Màrk 6:1-6*)

¹⁶ Cieé déi Yeèsò wa cu ké Najarèt, loó mé à lé kulá naá teèn. Yeé baá lou sóu, à nde yila cu gwà sóu faá bèh jomò no. Á komo wuo ter bèh nhèh jané,

¹⁷ bó weh haá keéh bú mvù Esáyà *sòn-Càn ndo, à komo kwa beré déi mé né teèn nyagá den ye:

¹⁸ «Cúcuí Càn né felè mò, à balé som aá mè,

te mè tueé bò saám bò Njàgà Bagaà.

À mè tema njií né ká yoòr bò nuaá mé né lòu tené le, ye mè a, júée bó a: bó mvelé yuo aá ma.

Mè nde né mé bò cùgò njolo bò tueé ndo, ye bó a: bó nde né njolo ñené.

Càn mè temá né te mè mvelé som bò doón,

¹⁹ mè ye bò nùàr a: Hên baá nyemà mé Càn nde né bó jere teèn koó ma.»

²⁰ Yeèsò yeé jané gi aá méná, à cib mvù, à haá njií cu mé nua seé, à den nde doó ndo. Bò nùàr gwà doón ke ngaga le mé bú.

²¹ Á den cuú ye bó a: «Bò njií mé bí né gi te mvù Cànɛ ngweé hên doón, lan mboón né cí.»

²² Bò nùàr yeé nde ngweé njií bò ngòr bebagaá mé Yeèsò né tueé hên, bó seèn ñellé bú doó doón, hiim yogó bó, bó ye: «[Ngweéh hên né ka ñunà Joséf wa?]

²³ Yeèsò ye bó a: «Né môn, mè né koó ye, bí nde né kàn si, ye mè a: Nùà lèh, ló táre feh yeé mé be yeé. Bí tueé nde né ye: Bò njií mé wò lé naá ké Kapernahúm boó doón, béh lé naá gi ngweé; ndé, bó dèn á môn ká lo yeè ndo.»

²⁴ Á den cuú, ye bó a: «Mè né tueé ye bí a, nuaá mé né *sòn-Càn a: dèn méné naàn, ndóg à lo seèn líé ndé ngwéh.

²⁵ Né geçèn bòn, wanóon cu déi lé naá ká lè tabè *Iserálà teèn, lé naá lè nam *Elí, nom lé naá gùm nyemà tagar mé kwèh kelá. Cùè lé naá die, ka yon wón doón. Sà

Elí né doó. Bò ma kú ngún né mene kwarè seèn gèr ñené, Càn lé bó tán ná ngwèh,

²⁶ à Elí tema njií seér yoòr ma kú déi lè loó Saréptà, te tàbè Sídòn.

²⁷ Lé naà faà bèh méná lè nàm Elisè sòn-Càn déi ndo; ká lè tàbè Iseràlà hèn, bò beèn-veèn bò lé naà teèn ngún. Càn lé Elisè ké yoòr boòn témá ní ná ngwèh, ye te à taré som bó. Námàn nùà Sirí déi nde taré yuo seér kóó.»

²⁸ Te bò nùàr ké *gwà sòu yeé nde ngweé njií mán, temé ñaà bó lè,

²⁹ bó kem wuo ter, bó sie yuo kela mé Yeésò cie, bó tulu ña mé bú ké cueè tòr mé loó cer né teèn sà, te bó nde bú ñaár som.

³⁰ Yeésò kar kela seér cu lètené boòn, à fòón gò.

*Nùàr mé càn tándulu yoòr
(Màrk 1:21-28)*

³¹ Yeé baá môn, Yeésò nde lè loó Kaper-nahùm; né te tàbè Galilé sà ndo. Lou sòu déi à duóom cu bò nùàr ñèh feèh.

³² À yeé baá feh, hiím seér bò nùàr dé hiím. Lòu sam, à lé bó ñèh feh loóm naà faà nùà ñèh nò.

³³ Sà lè gwà sòu sà, nuaré déi lé naà teèn, à né mé càn tándulu yoòr. À loó njií ké ter, ye:

³⁴ «Ôè! Yeésò nùà Najarèt, wò ndeè né béh wulá som wa? Béh bí né lè keé-re? Mè né gi ndègè yeé kóó, wò dé yeé né jolosé, Càn wò temà né kóó.»

³⁵ Yeésò pam bú ndo, ye bú a: «Húné sòn yeé, yuò kélá lè nùà hèn wágácén.» Tándulu jege si njií nùà hèllè doó toò bò nùàr, yuo kelá nòón, à bú njeré déi bó ngwéh.

³⁶ Gei laré bò nùàr gwà doón. Bó né lètené boòn bieé kuú, ye: «Hèn né gèh ngòr dé heè? Kè kú, à né mé terreb mé felè bò càn mene, à né tueé, bò càn né sòn seèn ngweé, bó né lè bò nùàr durá yuo kelá gii.»

³⁷ Ngóg Yeésò ngulí yon cu baá-re lè tàbè sà bèh doón.

*Bò beén bò ngún taré soóm
(Matiò 8:14-17; Màrk 1:29-34)*

³⁸ Yeésò komo wuo ter ndo, à yuo kelá lè *gwà sòu sà, à nde ké gwò Simòñ. Sà gùnà Simòñ né baán, á né mé dùlù kagà. Yeé baá méná, bó boñ Yeésò, te à taré som bú teèn.

³⁹ Yeésò geér nde doó yoòr seèn ndo, à pam dùlù hèllè, dùlù kem yuo ma doó yoòr; à komo wuo ter doó sà, à boó haá bó yáb.

⁴⁰ Yeé baá liyili, bò nùàr weh waá mé bò beèn bò feh hihiné ká yoòr Yeésò. À né bó be yoòr baá bele, à taré som gi bó.

⁴¹ Bò tándulu durá yuo gi lè bò nùàr ngún ndo, bó né ké ter loó njií ye: «[J]gweéh, wò dé yeé né Nuna Càn mà!» Yeésò pam bó ndo, à yiin bó sòn tueé. Lòu sam, bó lé naà ñené kóó ye à dé seèn né *Nùà Còñ.

*Yeésò ké Judé bèh ngòr Càn tueé
(Màrk 1:35-39)*

⁴² Cieé ñaga maánjògò Yeésò komo yuo kela gwò, à nde ké ya bèh ndón-ndón. Bò nùàr yeé baá bú fòón, bó nde kwa bú ndo, ye te bó bó den le, bó ye te à yuò cú.

⁴³ À tueé seér ye bó a: «Kò mè nde lè bò loó déi ndo, mè nde Njàgà Bagaà felè *Lò Càn se. Càn mè tema kuú naà dé cí.»

⁴⁴ À yeé tueé gi aá mán, à yuo ndo, à nde ké Judé ngòr Càn te *gwà sòu se yon bele.

5

*Bò mbòn Yeésò dé toò jògò
(Matiò 4:18-22; Màrk 1:16-20)*

¹ Cieé ñéi Yeésò lé naà ké sòn tub Jenesarété* ñhebá den, bò nùàr né bú beé kaán sie, ye te bó ngweé kwa ngòr Càn.

² À ñene njií bò kom déi fà ndo, bó né ké sònò nòmò, bò siè-ngò bò teèn sam, bó né yí dùà ndoór† yaga den.

³ À ñaá yila te kom dé Simòñ, à den nde doó, ye Simòñ a: «Ndé, kògò ndé sèr mé ñéh yí dùà.» Bó yeé baá yí dùà, à duóom bò nùàr ngòr Càn tueé.

⁴ À yeé tueé gi aá, à tueé njií mé Simòñ ndo, ye bú a: «Kògò ñí sèr cú yí bèh legeé, te bí bò mbei yeé jògò vu ke ke yí sà ye.»

⁵ Simòñ ye bú a: «Dé koò, hèn né ka lè sòn yeé, wanoón kéh naà mé ñéh yuú ñagá, béh njeré déi kwa ngwéh.»

⁶ Bó yeé nde vu njií mán, ngò yuú lè déi. Bó né tulu, ndoór duóom aá tené.

⁷ Bó né bò mbei mé kom déi ci yilá njií, te bó ndeé som bó teèn. Bó yeé waá baá, bó yila ngò soóm, bó som som som, kom fà doón yuú gi, ye ko nyí jiím yila dùà.

⁸ Simòñ Piér yeé ñene aá méná, à die cemmé nde toò Yeésò, ye bú a: «Fehtoò mò, té ká kwarè mò dèn ndé, mè né nùà veèn.»

⁹ Simòñ né tueé, veéh né bú sie, sie bó bò mbei doón mé gèh ngò sieé bú sà.

¹⁰ Sà bò mbei Simòñ déi lé naà teèn, yilí boòn né Ják bó Ján, né bò ñunà Jebedé, veéh lé naà bó méná sie ndo. Yeésò ye Simòñ a: «Té vèh, wò kènè ña seér nde aá kòrò-nùàr.»

4:27 4:27 2 Rois 5:1-14

4:32 4:32 Mat. 7:28-29

5:1 5:1-3 Mat. 13:1-2; Mk. 3:9-10; 4:1

* 5:1 5:1 Né yilí tub

Galilé déi. † 5:2 5:2 Né ndame mé bó vu né lòu.

5:5 5:5 Jân 21:3 5:6 5:6 Jân 21:6

¹¹ Yeé baá méná, bó kɔ́gɔ kwaá njií bò kòm yí cie ndɔ, bó vu lo gi njèh dɔ́ɔ́n, bó yuo bele bú.

Nùà beén veèn déi taré sɔ́ɔ́m
(*Matió 8:1-4; Màrk 1:40-45*)

¹² Yeésò yeé baá lè loó déi, nùà beén veèn déi waà ndɔ. À ñene njii Yeésò, à die sulí nde toò seèn, ye bú a: «Kúkùr yeé, dé koò, mɔ wò né gwaán, wò nde né mè taré som, mè den cu ñagásé.»

¹³ Yeésò kema njií bú be yoòr ndɔ, ye bú a: «Mè gwaán aá kèn, taré yùò taré.» Beén nùà hèllè nyimé yuo doó sá ndɔ.

¹⁴ Yeésò luóm bú, ye bú a: «Càṅ a bó wò tueé nuaré déi. Ndé lòm ké yoòr *ngàṅ sèmè, wò feh keéh bú yo yeé, wò haá bú gèh dàgà beén sá, faá Músi lo naá tueé nɔ, te bò nuàr ñene ko seér teèn.»

¹⁵ Yeésò né seèn nùà beén veèn doó dé luóm luóm den, ngɔ́g Yeésò né dé ngulí ngulí ñeí. Yeé baá méná, cili nuàr ngún bilí waá, te bó ngweé ngòr seèn, te à taré som bele bó ndɔ.

¹⁶ À né yeé bó taré som, à né yeé ké ya bèh ndɔ́n-ndɔ́n ndeé, à né Càṅ teèn dua.

Nùà gule kuú déi taré sɔ́ɔ́m
(*Matió 9:1-8; Màrk 2:1-12*)

¹⁷ Cieé déi Yeésò né njèh feh den, sá bò *Farisièn mé bò *nji-sòu né doó. Bó lé yuo belé naá lè loó hihiné te tàbè Galilé mé tàbè Judé; lé teèn nde bilí naá mé bò Jerusalem bò mene. Càṅ né lom Yeésò terreb haá, à né bò nuàr taré som bele.

¹⁸ Bò nuaré déi jɔ́gɔ waá mé nùà gule kuú déi; à né te ndagáa cer den. Bó né ceér foón te bó yila nde mé bú yí toò Yeésò.

¹⁹ Lón sam mé bò nuàr. Yeé baá môn, bó nde ñaá komo logó seér feh gwà; bó segé yíí keéh bú teèn mé ndagáa mene, bó kwaá njií bú doó toò Yeésò ké lètené bò nuàr.

²⁰ Yeésò yeé ñene, ye temé boòn dɔ́ɔ́n né lom yoòr nyí méná, à ye nùà beèn a: «Nuàr mò, bò veèn yeé gi aá wò mé njèh kèn.»

²¹ Bò nji-sòu mé bò Farisièn munó baá-re ye: «Nùà hèn ye nyí né nei wa? À feh seèn faá Càṅ nɔ weh né dé kei ndɔ wa? Nuaré déi né mé terreb veèn nuàr kulú sɔ́ɔ́m wa? Né lom Càṅ.»

²² Yeésò yeé ñene mùnò boòn né méná, ye bó a: «Bí méná munó né dé kei?»

²³ Beè biì, taré kela né tueé ye: Bò veèn yeé gi aá wò mé njèh kèn, wa né: wùò ter, gègòò wa?

²⁴ Bí kóo ye: ká doó dɔ́ɔ́n *Huaán Nuàr né mé terreb veèn kulú sɔ́ɔ́m teèn.» À den cu baá-re, ye nùà gule kuú doó a: «Mè ye wò a: wùò ter, wèh ndagáa yeé, ndé á lo.»

²⁵ Nùà hèllè komo wuo ter toò bò nuàr doó sá, weh ndagá seèn, foón gò loó. À né gɔ, à né Càṅ seén.

²⁶ Geí laré bò nuàr doó dɔ́ɔ́n. Veéh yila bó lè, bó né Càṅ teèn seén yíí, ye: «Lan bèh naá mé njèh kèkèné ñeneé kuú.»

Bèh Leví yilá
(*Matió 9:9-13; Màrk 2:13-17*)

²⁷ Yeésò yuo kela ndɔ, à ñene njii nuaré déi né ké gwò bèh seé seèn den den. Yilí seèn né Leví. À né yeé kàgàlòn lãmpòn weh. Yeésò ye bú a: «Yùò belé mè.»

²⁸ À vu lo bò njèh seèn dɔ́ɔ́n, à yuo bele bú.

²⁹ Jomo sá Leví ne haá Yeésò kùrmò ndɔ. Dàm bò mbei mé weh yeé kàgàlòn lãmpòn mé bò nuaré déi lé naá gi teèn, bó bó né bècèné yieé den.

³⁰ Bò *Farisièn mé bò nji-sòu boòn yeé ñene aá méná, bó yila mé bò mbòn Yeésò ndugó njií, ye bó a: «Bí bò wèh-kàgàlòn lãmpòn bò mé bò vevené bò yáb bècèné yieé bilí né dé kei wa?»

³¹ Yeésò yeé ngweé aá méná, à ye bó a: «Bò beén bò né yeé mé koró nùà lèh kɔ́o, dèn ngwéh bò tetaré bò.»

³² Mè hèn nde kuú naá bò vevené bò ká yoòr mò yilá njií, te bó kweéh seér temé, dèn ngwéh bò didilí bò.»

Bèh yáb joloó
(*Matió 9:14-17; Màrk 2:18-22*)

³³ Bò nuaré déi waá kwaré Yeésò ndɔ, ye bú a: «Bò mbòn Jân né yeé yáb jolo, bó né Càṅ dua; bò mbòn dé bò *Farisièn né yeé méná boó ndɔ. Bóó né naan mé bò dé yeé ko lom né yieé mé ñueé, bó jòlò ngwéh wa?»

³⁴ Yeésò ye bó a: «Lou mé bó sua yeé véh, mé si né doó samé den, bí nde né bò mbei tueé ye bó a, jòlò yáb wa? Dé sá ndóg.

³⁵ Mé njèh mene, bí kwá cieé déi, mɔ bó ñgaá som aá bó sii fù beè, bó ndeé jolo ye boòn.»

³⁶ À den cuè mé kàn déi ndɔ, ye bó a: «Nuàr cògò feé ña wèh bèh, à lab dé cuúm mé njèh. Mɔ sam, à nde né cògò dé feé mbaá tená kuú; dé cuúm bú siè kòmò ndé ngwéh ndɔ.

³⁷ «Bó tàgà mé kulu feé lè nguú cuúme si kwá bèh ndɔ. Mɔ sam, tàgà nde né jelá, nguú keér, mbè ber nde doó. Bó nde né be te mbè vu, bó vu be te nguú ndɔ.

³⁸ Mɔ bó baá mbè mé kulu feé si, bó bú si kwaá yeé lè nguú feé.

³⁹ Déi né cu teèn: mɔ nuàr ñueé meh gi aá mbè loó kèn, à mbè dé kin gwàn ndé cú, à ye: beè nyí, mbè loó huóm kela né kɔ́o.»

6

Lùà lòu sòu kwalé yieè

(Matiò 12:1-8; Màrk 2:23-28)

¹ Lòu sòu déi bò Yeèsò yeé baá te ñueèh yolò go kelá, bò mbòn seèn yila lùà kwalé weeh, bó né segé yieé.

² Bò *Farisièn deèn ndo, ye bó a: «Bòó né naàn mé *sòu beèh né yiin, bí né lùà lòu sòu kwalé yieé wa?»

³ Yeèsò ye bó a: «Njii mé *Davíd nùà njèh lé naà bóó doó, bí néesé jàñé kè ñgwéeh ye wa? Lòu sà cùè lé naà bó bò nùàr seèn sie,

⁴ à yila nde te gwà Càñe, à nde jògo weh yáb mé bó lé kwaá lòò naà ké toò Càñ, à yieé, à haá njii bò nùàr seèn kèb déi, bó yieé ndo. Sà bí né kòò ye, né yeé jolo, bò *ngàñ sèmè yieé cegé yeé kóó.»

⁵ Yeèsò den cuù ye bó a: «Bí kóó ye, *Huaán Nùàr né cieé sòu yògó.»

Nùà be ñemá déi

(Matiò 12:9-14; Màrk 3:1-6)

⁶ Yeé baá cu lòu sòu déi, Yeèsò yila nde lè *gwà sòu, à né njèh teèn feh den. Nuaré déi lé naà gwò sà teèn, be gaá seèn né ñemásé.

⁷ Sà bò *nji-sòu mé bò *Farisièn né Yeèsò mé ju taáb kwaá, ye mo à taré sòm nùà sà lòu sòu, te bó sie bú teèn.

⁸ Sà Yeèsò né gi mùnò boòn kóò ndo, ye nùà mé be ñemá doó a: «Wùò njéba ter njolò bò nùàr.» À komo wuo ter ndo.

⁹ Yeèsò ye bò nùàr a: «Mè bie njii né mé bí: Sòu bìi ye naàn wa? Ye lòu sòu béh bó njèh bagaa wa, béh bó sér dé veèn wa? Ye huom kela né nùàr lòu sòu yili soóm wa, dé nùàr wulá seèr wa?»

¹⁰ À né bó doó doón ke laré. À tueé njii mé nùà be ñemá doó, ye bú a: «Nèbbè be yeè nebbè.» Nùà hèllè nebbé be ndo, be seèn taré yuo.

¹¹ Te bó yeé nde ñene njii baá-re ménà, temé ñaá bó lè, bó yila lètenè boòn bieé kuù, te bó kwa ceér felè Yeèsò.

Bò mbòn Yeèsò yulá cùòb fà

(Matiò 10:1-4; Màrk 3:13-19)

¹² Lè cu sà, Yeèsò ñaá nde ké te tòre bèh Càñ duaà. À dua ñagá mé Càñ.

¹³ Yeé baá maanjògò, à yilá njii bò mbòn, à balé weh yulá cùòb fà lètenè boòn, à yilá bó bò mbòn tebé.

¹⁴ Lé naà: Simón; ye yilí seèn déi baá cu Piér ma. Lé naà mé André òm Piér ndo, Ják bó Jân, mé Filíp bó Barthelemi,

¹⁵ Matiò bó Tomàs, mé Ják ñunà Alfè bó Simón nuaá mé gwàn bèh dé mé bó kin den felè bò lòó bó doó,

¹⁶ bó Júdàs ñunà Ják mé Júdàs Iskariò sarnyé Yeèsò.

Bò nùàr njèh feèh, mé bò nùàr taré soóm

(Matiò 4:23-25)

¹⁷ Bó bó yeé suaga cuù aá ké te tòre, bó waà te bela. Sà bò mbòn seèn déi ngún mé cili nùàr né doó bilí den. Bò déi yuoó ké Jerusalem mé bò lòó déi lè tàbè Judè. Bò déi yuoó ké Tír bó Sídon kwarè nòmò kóó.

¹⁸ Bó nde giì bèh ngòr Càñ sònò Yeèsò ñgwéé, te à taré sòm bó ndo. Bòó mé lé naà mé tándulu yoòr lé naà giì lòu sà taré yuo.

¹⁹ Nùàr doón né lom lege ndeé te bó kema kwa bú. Terreb déi lé naà yoòr seèn yuo, né bó doón taré sòm ndo.

Bò saám bò mé bò lilieé bò

(Matiò 5:1-12)

²⁰ Yeé baá mòn, Yeèsò ke njii bò mbòn seèn ndo, ye bó a:

«Samésé né bí bò saám bò; *Lò Càñ né dé bìi.

²¹ Samésé né bí bòó mé né kènè mé cùè; bí nde né yieé fulu.

Samésé né bí bòó mé né kènè yueé; bí nde né ja wa.

²² Samésé né bí ndo, mo bò nùàr baá bí bunó, bó né bí faá bò mbaà bò no ke njii, bó né bí selé, bó né bí seb, ye bí né bò mbòn Huaán Nùàr fi.

²³ Mè tueé bí, bí sàmè sér dé bìi cu sà lòu, bí né tàbè dobo, ye sàgà bìi né ké te vulúu ngún ma. Bí té njeré déi mùnò; né seé boòn, bò tele boòn lé naà bó *sòn-Càñ bó faá bèh mán bunó ndo.

²⁴ Bí bò lilieé bò, dé bìi né seér gèr. Sàgà bìi gi né ngulú sà, bí sàgà déi ké toò kwa ndé cù.

²⁵ Bí bòó mé né jùjùòb kènè yieé, gèr né felè bìi teèn, ké toò bí né bò cùè bò.

Bí bòó mé né ja kènè kioó, gèr né felè bìi teèn; ké toò bí nde né mé yúé kwaré, bí nde né mé kú vuagá kuù ndo.

²⁶ Gèr né felè bìi teèn, mo bò nùàr doón né bí lòu seèn seér. Lòu sam, bò tele boòn lé naà bó sòn-Càñ bó dé kòkòb ménà seèn ndo.»

Nùà bùnò gwaàn

(Matiò 5:38-48; 7:12a)

²⁷ Yeèsò ye bó a: «Bí bòó mé né ngòr mò ñgwéé, bí gwàn bò bùnò bò bìi gwaàn, bí bóó seér bó bagaa.

²⁸ Mò bò nùàr né bí duagá, bí kúlú sér bó lòu. Mò bó né bí jamé, bí dùà sér Càṅ felè boòn lòu ndo.

²⁹ Mò nuaré déi né wò geí mbaá bóó weh, kéh cú bú geí kèb déi, à bó ndo. Mò nuaré déi né wò cògò wagá ngaá weh, húár há bílí bú mé cògò suu yeé mene.

³⁰ Mò nuaré déi né wò njeré déi dua, há bú teèn. Mò nuaré déi né wò njèh weh, té bú bíé.

³¹ Bí bó mé bò nùàr faá bí ye bò nùàr a, bó mé bí nò.

³² «Mò bí gwaán lom né bòó mé né bí gwaán, sà nei seèn bí vra nde né kóó wa? Ngweéh né mene bò vevenê bò, bó né gi bó mbei boòn gwaán komo wa?

³³ Mò bí bagaà bóó njíi lom né mé bòó mé bóó yeé bí bagaà, sà beè bìi né njèh kàm déi wa? Ngweéh né mene bò vevenê bò, bó né gi méná lètené boòn bóó kuú ndo wa?

³⁴ Mò bí hùà haá lom né mé bóó mé nde cu né bí hùà haá, sà beè bìi né njèh kàm déi wa? Ngweéh né mene bò vevenê bò, bó né gi dé sà lètené boòn haá kuú ndo wa?

³⁵ Dé bìi, bí gwàn sér bò bònò bò bìi lòu, bí né bó bagaà bóó seér. Bí há bò nùàr hùà teèn. Mò bí baá bó haá, bí sòm temé teèn. Bí kóó ye, bí nde né sàgá dé koó kwa. Càṅ mé né ké ter te vulúu, bí nde né bó ṅuna seèn ṅaá. Lòu sam, à dé seèn né Càṅ húóm-temé felè bóó mé né be seèn seb, à né Càṅ húóm-temé felè bò jéla-temé bò mene doón.

³⁶ Bí kó lóm bò nùàr jere, faá Tele bìi Càṅ né yeé bí jere kóó nò.»

Ju felè nùàr tená gò

(Matíò 7:1-5)

³⁷ «Bí té ju felè bò mbaábii mbaá tená gò, te Càṅ ju felè bìi tená cú. Bí té nùàr dúágá, te Càṅ bí dúágá cú. Bí kúlú níi veèn bò mbaábii doó, te Càṅ kulu sòm ye bò veèn bìi lè seèn ndo.

³⁸ Bí há bò mbaábi teèn, Càṅ nde cu né bí haá; bó mé kwaá cu nde né bí kàn deí, bó né baá, kèb déi né doó sueé kelá. Mòu mé bí né bò nùàr njèh teèn me haá doón, Càṅ bí me haá cu nde né teèn.»

³⁹ Yeésò si cu bó kàn deí, ye bó a: «Tácugó yeé mbei be dèrrè bèh; mò sam bó mbei fà doón nde né ké dòu lùgò vulú sue yilá.»

⁴⁰ À ye bó a: «Mbòn a, dèn méné naàn, à kóó taré kélá ngwéh mé ṅgàṅ. Kò lòu mé mbòn weéh baá kèn, sà à baá ye mé terreb faá ṅgàṅ nò.»

⁴¹ À den cuu ye bó a: «Mbei mò, wò yeé tò mò nyurè dé njolò mbei yeé ṅene kééh

naà he, mé gùm ndilí tòu doón né wò njolò ṅgelá den, wò cí ṅéné ngwéh wa?

⁴² Wò ye bú a: Mbei nyí, kwá nyí ge sòm wò tò mò nyurè njolò! Wò gùm ndilí tòu njolò yeé ṅéné ngwéh, wò bú tò mò nyurè njolò ge sòm nde né naàn wa? Nùà lòbò-kàn, jògò mvúá sòm lógò ndilí tòu dé njolò yeé; mò njolò ṅagá baá, wò ge sòm ye nyure dé njolò mbei yeé.»

Tòu bó tàb seèn

(Matíò 7:16-20; 12:33-35)

⁴³ «Tòu dé bagaà tàb dé veèn wá bèh. Tòu veèn tàb dé bagaà wá bèh ndo.

⁴⁴ Bó tòu dé kàn ṅene kò né mé tàb seèn. Mè tueé bí, kaṅṅan mángòrè wá bèh. Nyie ṅgòbò màkpelàṅ wá bèh ndo.

⁴⁵ Nùà bagaà lè né mé bò njèh bebagaà, à cie sòm keéh yeé bò njèh bebagaà. Nùà veèn lè né mé bò njèh vevenê, à dé seèn cie sòm keéh yeé bò njèh dé vevenê ndo. Bí kóó ye, sònò nùàr yuo kela yeé njíi mé né lè seèn goón den.»

Gwà deí bó mbei

(Matíò 7:24-27)

⁴⁶ «Bí mè Nùà dueè, Nùà dueè, yilá kuú né dé kei mé bí sòn mò ṅgúṅgwéh wa?

⁴⁷ Nuaá mé né ká yoòr mò ndeé, né ṅgòr mò ṅgweé, né méná bóó doón,

⁴⁸ mè bú me njíi nde né mé nuaá mé nde aá gwà seèn meé. À lé naà bèh cu, à si maṅṅ te kweéh, à me gwà. Lòu sà nòmò yuo, né gwà luú, gwà hèllè lé naà ter njebá le. Lòu sam, nùà doó lè naà teèn meé yíi.

⁴⁹ «Nuaá mé né ṅgòr mò ṅgweé, à méná bó ngwéh, né faá nùà mé-gwà déi ndo; à dé seèn gwà me njíi né te bāṅ tàbe mbaá, à maṅṅ si ngwéh. Nòmò yeé baá yuo, suú si njíi gwà hèllè doó mvúòb dé kèi cèn.»

7

Nùà seé kwaá-taàb deí taré sòm

(Matíò 8:5-13)

¹ Yeésò yeé tueé gi aá bò nùàr njíi hèn doón, à foón gò, à nde cu Kapernahúm.

² Ké teèn sà, nùà seé kwaá-taàb bò Ròm bò déi lè naà baán, à nde aá kuú dole, à né lom huaán yí-temé kwaá-taàb hèllè ndo.

³ Kwaá-taàb doó yeé nde ṅgweé njíi ṅàgá Yeésò mán, à sòm bò kokoó bò déi lètené bò *Júf, à tema njíi bó yoòr seèn; ye bó ndé júee Yeésò a: ndé taré sòm nyí nùà seé nyí teèn ma.

⁴ Bó wa, bó tueé Yeésò ndo, bó né bú boṅ, ye bú a: «Nùà sà né nùàr, ndé gàm bú teèn,

⁵ à né yeé béh bò Jíf gwaán, à lé bóó naà kóó, te bó me ye *gwà sòu beèh ndo.»

⁶ Yeé baá mán, bó bò Yeésò yuo gò. Bó yeé nde aá kwarè loó waá, kwaá-taàb doó

tema njií bò mbei seèn déi, ye bó ndé júée Yeésò a: «Dé koò, té yeè ká lo nyí mbaá ndé hómó kú, nyí nuaá mé wò nde né lo seèn yilá, wúlú ngwéh.

⁷ Wa nyí la ké yoòr yeè yùò kélá ná ngwéh dé cí ma. Kòmò nji cégé yeè lélán sòn, nde né nua seè nyí taré sòm.

⁸ Nyí né kóó, ye bò kokoò bò né mé terreb teèn. Lòu sam, nyí né ka bò déi, bò déi né ka nyí. Nyí né mé bòn bò sóji beè. Mò nyí ye déi a: Ndé mân! à nde. Mò nyí ye cén déi a: Ndé! à ndeè. Mò nyí ye nua seè nyí a: Bó mân! à bój ka méná nág ndó. Mò né mân, túé cégé yeè lòu, nua seè nyí nde né taré yuo ma.»

⁹ Te Yeésò yeè nde ngweé njií mân, hiim lo bú mé kwaá-taáb doò mbaá. À bele seér, à tueé njií mé cili nùar jomo seèn, ye bó a: «Mè tueé bí, ká te tàbè *Iserála hèn dóón, mè gèh ndèm hèn teèn ñéné ngúngwéh.»

¹⁰ Bò tebè bò doò cu cu jomo ndó; bój wa, sà nua seè doò taré yuo aá kèn.

Nùnà ma kú dèi ké Nàin

¹¹ Jomo sà Yeésò nde lè loó déi, yilí loó sà né Nàin. Bò bò mbòn seèn mé bò nùar lé naá kóó.

¹² Bò yeè nde aá lo yilá, bó bò tèb komò kwaré; lé naá ñunà ma kú déi lé kuú naá kóó. Sà huaán gi lom né ka ma kú hèllé cén sà. Bò loó bò ngún né kwarè bilí den.

¹³ Fehtoò beèh yeè ñene aá ma kú doò, jere bój bú ñhè, ye bú a: «Té yué!»

¹⁴ À kela nde yí kwarè tèb ndó, à kema njií be teèn. Bòò mé né tèb doò jógó, ñhebá le. À tueé njií mé komó ye bú a: «Huaán ndà, mè né wò yilá; wùò ter.»

¹⁵ Komó nyimé den ter ndó, ducóm cu sòn tueé. Yeésò haá njií bú mé mei.

¹⁶ Bò nùar yeè nde ñene njií méná, veèh bój bó ñhè, bó né Càñ seén, ye: «Mòn, *sòn-Càñ dé koò baá ká doò lètenè beèh teèn.» Bò den cuu ye: «Càñ baá bò nùar seèn yon ke.»

¹⁷ Ngóg Yeésò kela baá-re te tàbè Judé dóón, ngulí nde mé bò loó dé kukwarè mene.

Bò tebè bò Jân (Matíò 11:2-19)

¹⁸ Bò mbòn Jân yeè ngweé aá bò njií mé Yeésò né bój dóón, bó nde Jân méná tueé njií ndó. Jân yilá njií bò fá déi teèn,

¹⁹ à tema njií bó yoòr Fehtoò beèh, ye bó ndé júée bú a: «Né bú mé béh né kela den doò wa, dé béh kèlè sèr nua dé hiin wa?»

²⁰ Bò wa ké yoòr Yeésò, bó ye bú a: «Jân Bàptis tema njií naá ye béh ndé júée wò a: Né wò mé béh né kela den doò wa, dé béh kèlè sèr nua dé hiin wa?»

²¹ Sà lòu sà Yeésò né bò beén bò ngún taré sòm. Bò déi lé naá mé yulá yoòr, bò déi yoòr mé càñ, bò déi njolo né cugó. Dóón bó lé naá gi taré yuo.

²² Yeésò tueé njií mé bò mbòn Jân ndó, ye bó a: «Bò njií mé bí né ñené mé bí né ngweé dóón, bí ndé túé gi mé Jân méná, bí júée bú a: bò cugó njolo bò baá njolo ñené, bò gule kuú bò baá go, bò beén veèn bò né taré yuo bele, bò tándúg baá ngweé, bò komó baá lè cio nyimé yuo bele, bò saám bò baá Njàgà Bagaá ngweé ma.

²³ Nuaá mé temé yoòr mò sòm ngwéh wa, nde né samésé den ma.»

²⁴ Bò mbòn Jân sòm gò ndó. Bó yeè nde gi aá, Yeésò ducóm ye bò nùar ñhè felè Jân tueé ñagá, ye bó a: «Bí lé ké ya dueè nde ñene naá kei wa? Fu lé kobo jilí deén naá gi wa? Háye ndó!»

²⁵ Á, bí lé ké sà ke deén naá kei wa? Bí lé ñené naá nuaré déi mé cògò nyàgàm yoòr wa? Bój mé né cògò nyàgàm su, mé né *wón yieé, bójn yuo yeé ké mbàm ndó.

²⁶ Á, ké ya dueè no, bí lé nde ñené naá kei wa? Lé naá *sòn-Càñ déi wa? Mè tueé bí, né sòn-Càñ sà bòn! Ñhè cén, bí kóo ye, nua dé sà né sòn-Càñ yógó keéh.

²⁷ Lòu sam, Jân dé seèn né nua tebè mé bó lé naá felè seèn nyagá kwaá ye: Càñ ye, nyí nde né nua tebè nyí toò yeè temá njií, te à toó nyegé wò ceér.»

²⁸ Yeésò den cuu ye bó a: «Mè tueé bí, bèh lo mé wón lo deén naá, bó lo née nua koò déi faá Jân no ñar ngúngwéh ye. Mé ñhè mene, te *Lò Càñé né mene huaán dé maàn, à ham kela seér cu né kóó mé Jân.»

²⁹ Bój mé weh yeè kàgàlòn làmpòn mé bò nùar kókoò mbaá yeè baá méná ngweé, bój gwaán ndó. Lòu sam, cu mé Jân lé naá bó ngòr Càñ tueé, bó lé naá gi gécèn Càñ teèn ngweé kóó; Jân lé naá bó kou ndó.

³⁰ Bò *Farisièn mé bò *nji-sóu lé ceér Càñ berón seér naá kóó, bó nòmò Càñ beè Jân kòu ngwéh.

³¹ Yeésò den cuu ye bó a: «Bò cavané bò den né faá kei wee? Bó felá né bò ñei wa?»

³² Mè tueé bí, bó den né faá bò huaán mé né ké mbartóg yógó den no; bò déi né mé bò mbei tueé njií, ye bó a: Béh né mé térèm mbaá tuagá kuú, bí ngò ngwéh! Béh né mene bò bené kú-jerè genné, bí yué ngwéh ndó! Bí ye: bó sà ba naan wa?

³³ Wancón Jân Bàptis yeè waà, à sér yieé ngwéh, à mbè núé ngwéh, bí ye: À né mé tándulu yoòr.

³⁴ *Huaán Nùar yeè waà dé seèn, à yieé sér, à ñueé mbè, bí den cuu ye: Nua hèn kò lom né yieé mé ñueé; à né mbei bò vevené bó mé bò wèh-kàgàlòn làmpòn bò mene!

³⁵ Mé njéh mene, mè tueé bí, bòò mé né bò ñunà Càn ðóŋ né gi dé bòòn kónkɔŋ Càn ñené kóó, ye yila né teèn.»

Yeésò ké gwò Simôn nua *Farišien déi

³⁶ Nua Farišien déi yilá njií Yeésò ké gwò seèn bèh yáb yieé. Yeésò wa ké teèn ndo, bó bò nua baá yáb yieé.

³⁷ Sâ ma yon yagà déi né lo sâ teèn. Ma doó yeé ngweé ye Yeésò né te yábe ké gwò nua Farišien doó, à nde jɔgɔ sie mbémbón* kómó múmú beé, à nde ké teèn ndo,

³⁸ à njobá nde mé kómó doó yí jomo Yeésò ké gulé seèn. À né yueé, à né bú yimé gulé yueé berré njií, à fɔ ñemá sɔm mé yúlí feèh seèn. À kumó sie bú gule ndo, à waá njií bú kómó múmú jògɔ teèn.

³⁹ Nua Farišien doó yeé nde ñene njií méná, à duóóm ké lè seèn munó den ye: mɔ nua hèn sé la né *sòn-Càn dé gécén bòn, à sé la naá gèh dé mé ma hèn den nê ñené kóó, ye né ma yon yagà; à sé la gwàn ná ngwèh dé ma hèn kema bú mé be.

⁴⁰ À yeé baá méná munó den, Yeésò yilá bú ndo, ye: «Simôn, mè nde né wò njeré déi bieé.» Simôn ye bú a: «Bíbieé, Nua fèh-njèh.»

⁴¹ Ye Simôn a: «Nuaré déi lé naá nua fá hua bele; déi kám yuií tɪn, déi kám yulá tɪn.

⁴² Bó fá ðóŋ, bó gwòm kómò ngwèh. Nua doó yeé ñene aá môn, à yilá njií bó ká toó seèn fá ðóŋ, à ye bó a: Bí kwá ló á hua doó môn, bí té bìi mè gwòm cú ma. Mò né môn Simôn, beé yeé dé heé vra kela nde né nua doó kóó wa?»

⁴³ Simôn ye bú a: «Mè ye kɔ ngweéh, nde né nuaa mé hua dé seèn maga kela né kóó doó wa?» Yeésò ye bú a: «Môn, wò tueé yíí né teèn.»

⁴⁴ Yeésò bele seér ndo, ke njií ma doó, tueé njií mé Simôn, ye bú a: «Wò né ma hèn ñené wa? Mè la naá ká gwò yeé yilá, wò mè nòmò gule yagaá há ngwèh; ma hèn yueé berré yaga mè gule mé yimé njolò seèn, à fɔ ñemá cu mé yúlí feèh seèn ndo.

⁴⁵ Wò la yeé mè bíe nyégé ná ngwèh; à yeé waá dé seèn, à kɔ lom né mè gule kumó den, à né mè bieé nyegé.

⁴⁶ Wò mè kómó felé túán njií ná ngwèh; à mè dé seèn gule waá naá kómó múmú.

⁴⁷ Mè tueé wò: gèh gwaân mé ma hèn né mè feh keéh hèn né tueé ye bó naá dà m bò veèn seèn ðóŋ doó kulú njií. Mò bó veèn nua kulu sɔm lom né kèb cén, nua sâ bó gwaân lom nde né kèb cén ndo.»

⁴⁸ À yeé tueé gi aá mân, à tueé njií mé ma doó ndo, ye bú a: «Bò veèn yeé gi aá wò mé njéh kèn.»

⁴⁹ Bòó mé bó bó naá gwò sâ bèh yáb yila baá-re lè bòòn ndugó beleé ye: «Nua hèn yuoó he, mé à ye nua a: bó veèn seèn gi aá bú mé njéh kèn wa?»

⁵⁰ Yeésò tueé njií cu mé ma doó, ye bú a: «Wò né temé cén yoór mò kwaá njií, wò yili yuo aá kèn. Nde bá-re.»

8

Bò véh mé né jomo Yeésò

¹ Jomo sâ Yeésò nde bele lè loó kokoó mé loó tetɔr ndo, à né ngòr Càn teèn tueé, à né Njagá Bagaá felé *Lò Càn se. Bó bó mbòn seèn yulá cùbò fá lé naá kóó.

² Bò véh déi lé naá bó jomo ndo. Bò déi, à lé naá bó càn yoór kwógó sɔm, à taré sɔm bó déi lòu. Lé naá Marí mé bó yilá né Marí Magdalá; bò càn tándulu téhbeh lé dula yuo kela naá lè seèn.

³ Déi lé naá Sòsána bó Jâne veéh Cusá; Cusá sâ lé naá nua kòó te seé mgbè *Heròde. Bò véh kókoó mbaá lé naá cuú jomo bòòn teèn ndo, bó né bele mé bó njeré déi beé beé, te bó gam beh bò Yeésò mé njéh.

Kàn felé nua vú-gèh

(Matiò 13:1-9; Màrk 4:1-9)

⁴ Bò nua né lè loó dé kàn mé dé kàn yuoó, bó né ká yoór Yeésò bilí ndeé. Cili nua yeé baá doó, à si bó kàn, ye bó a:

⁵ «Nuaré déi lé ndeé naá ké ñueh bèh gèh vuú. À yeé baá vuú, kèb déi sue le ceér dueé. Bò nua né gulé doó keéh, bó non né gwaré yieé ndo.

⁶ Kèb déi nde sue yila te kèrré taá. Yeé ba baá, ñema yuo cu. Lòu sam, nòmò lé bèh sâ ná ngwèh.

⁷ Kèb déi nde sue yila lètené bò ngobó deduané, ba yuo ndo. Yeé baá kulá, bò ngobó hèllè lané wula sɔm bó.

⁸ Kèb déi nde sue yila dé seèn bèh tàbè bagaá, ba yuoó, kula, wa tàb ngún.» À yeé tueé gi aá méná, à loó njií ké ter ye bó a: «Nuaa né mé tie dé ngweé, bú a, ngwé nyégé ngòr hèn bagasé.»

Yeésò ngòr te kàne si keéh né dé kei?

(Matiò 13:10-17; Màrk 4:10-12)

⁹ Bò mbòn seèn bie bú kwòm kàn sâ ndo.

¹⁰ À ye bó a: «Dé bìi, ngòr felé *Lò Càn mé Càn lo naá lòu leér kwaá doó, Càn né bí ceér feh te bí ngweé komo. Dé bò déi, kɔ bó si keéh bó lè kàne, te bó ke den dé keé, bó ñéné cú; te bó fela den dé felá, bó ngwé kó cú ndo.»

*Kàn nùà vú-gèh seè**(Matiò 13:18-23; Màrk 4:13-20)*

11 Yeèsò ye bó a: «Kàn sâ né mân: Gèh yaab né ngòr Càṅ.

12 Gèh mé lé naà lè kpɔŋ ceér-e sue le doò né b̀òò mé né ngòr Càṅ ngweé, *Sátàn waà, luaga sɔm cu bó lè; te bó temé teèn kwá ní cú, te bó yilí yuò cú ndo.

13 B̀òò mé né te kèrré taà doò, né b̀òò mé né ngòr Càṅ ngweé, bó gwaán nyegé mé v̀ògò-temé mene. Njèh cén, j̀ogòb lè b̀òòn yí ngwéh, bó gwaán lom né cuur cén mbaa. Mò gèr baá bó kema, bó cuaré yuo cu.

14 B̀òò mé né lètenè b̀ò ngobó deduané sue yilá doò né b̀òò mé né ngòr Càṅ ngweé, njèh cén, bó né mé *wón nyamé le, bó né ngilù wón f̀ón, bó gwaán seér né wón yieè. Sé yeé baá m̀n, b̀ò njèh hèllè karé wula sɔm njií ngòr Càṅ lè b̀òòn ndo, tàb le kɔŋ.

15 B̀òò mé né dé b̀òòn bèh tàbè bagaa sue yilá, né b̀òò mé né ngòr Càṅ ngweé, bó né mé temé cén sie huɔɔm, bó né yolò, tàb né teèn yuo.»

*Kàn déi mé lâm**(Matiò 4:21-25)*

16 Yeèsò ye bó a: «Bó lâm m̀gò bèh, ye te bó kibí kwaá ka sòò mé ka ndagá. Bó lâm m̀go seér né te bó tuú njií yí te súgo, bó nuàr yilá gwò, bó ñene njolo mé njèh.

17 Mè tueé bí, b̀ò njií mé né bèh cibì doón nde gi né cie ñené le; b̀ò dé bèh lèrrèb ñené yuo kela giì b̀èsònè ndo.

18 «Sâ mò bí baá ngòr Càṅ ngweé, bí ngwé nyegé bagasé. Bí k̀óo ye, nuaré déi nde gi né mé njèh lè déi, bó haá sagá cu bú déi teèn. Nuaré déi dé seèn mé njèh lè sam nde ngweéh; né mene dé maàn mé à né munó ye nyí né mé njèh doón, bó nde né bú lè horò sɔm.»

*Mei Yeèsò mé b̀ò òim Yeèsò**(Matiò 12:46-50; Màrk 3:31-35)*

19 Mei Yeèsò mé b̀ò òim Yeèsò lé naà yoòr Yeèsò ndeé, bó wa, sâ b̀ò nuàr yuú tena baá toò, bó ceér kwá ngweéh.

20 B̀ò nuàr tueé keéh ye Yeèsò a: «Mei yeè bó b̀ò òim yeè né wò yí cie ke den.»

21 Yeèsò ye bó a: «Mei mò mé b̀ò òim mò né seér b̀òò mé né ngòr Càṅ ngweé, mé né méná b̀òò ndo.»

*Fu taré pam huné**(Matiò 8:23-27; Màrk 4:35-41)*

22 Cieé déi Yeèsò bó b̀ò mb̀on seèn nde yila lè kòme, à ye bó a: «Béh nde tub kèb yágá.» Bó yuo gò ndo.

23 Bó né ka ndeé, bó wa beré déi, lóm sie bú. Tètèi sam, fu baá kobó taré, né nòmò

lè kòme pieém njií den, kòm baá yuú. Yeé nde aá jiím,

24 bó ngoró nde yí kwarè seèn, bó nyimé bú, ye bú a: «Dé koò, dé koò, béh nde aá kum le!» À nyimé yuoò, à pam fu bó nòmò; bó huné, pón die duà.

25 À ye b̀ò mb̀on a: «Ndèm bií baá he wa?» Veéh kwaá njií bó be yoòr ndo, hiím yogó bó dé tueé. Bó yila lètenè b̀òòn tueé kuú ye: «Nùà hèn né nei? Kè kú: né mene fu, né mene nòmò, bó né sòn seèn ngweé!»

*Nuaré déi mé càṅ tándulu yoòr taré s̀òòm**(Matiò 8:28-34; Màrk 5:1-20)*

26 Bó sela yuo kela te tàbè b̀ò Jerasénè, sâ Galilé né kèb kân.

27 Yeèsò suaga die doó. À yeé ke, nùà l̀ò déi baá ká yoòr seèn ndeé. Nùà hèllè yoòr né mé tándulu. Dàb baá teèn mé à né lunṭuru mbaá yon g̀, à gwò cèr ngwéh, à cer yeé ké m̀sou.

28 À yeé nde ñene njií Yeèsò mân, à si kèŋ, à komo die nde doó ka seèn, à tueé njií ké ter, ye bú a: «Yeèsò Ǹnà Càṅ terrèb, b̀élò né lè keé-re wa? Kúkùr yeé, té mé gèr fèh.»

29 Sâ Yeèsò la baá càṅ yí lè seèn paám, ye te à yuo kelá lè seèn. Lòu sam, cu doón tándulu né yeé nùà hèllè seé weh. Mò baá bú seé weh, kò bó kaga bú be mé yuií l̀n, bó colo kwaá bú lè f̀go; mé njèh mene à né yeé b̀ò yuií hèllè tené sɔm, b̀ò tándulu lu njií bú ya dueé.

30 Yeèsò yeé pam gi aá tándulu, ye nuàr hèllè a: «Yilí yeé né nei wa?» Ye Yeèsò a: «Yilí mò né: Bilí b̀ó.» À yilá kwaá né yilí seèn méná felè b̀ò càṅ tándulù ngún mé bilí den né lè seèn doò.

31 Bò càṅ hèllè b̀on Yeèsò ndo, ye bú a: «Té béh ké te lege ngobè kùm njií.»

32 Cu sâ b̀on nguián né yab ké cueè tòr yieé den; bó né teèn ngún. Bò tándulu hèllè b̀on Yeèsò te bó nde yila den seér ké lè b̀ò nguián. Yeèsò gwaán ndo.

33 Bó durá yuo kela baá-re lè nùà hèllè, bó nde yila nde lè b̀ò nguián. Bò nguián kem ñar suagá ké cueè, bó sue yila nde ké te tube, bó kum le duà.

34 Bò tèn nguián yeé nde ñene njií mân, bó f̀ón doò ndo, bó nde b̀ò nuàr ké lò mé kè bèh mene tueé wellè.

35 Bò nuàr yeé ngweé aá méná, bó bilí nde teèn, ye te bó nde njií mé la naà b̀ò sâ ñené ndo. Bó wa, sâ nuáa mé b̀ò càṅ la kem yuoò naà lè seèn doò né ké ka Yeèsò mé c̀gò yoòr den den. À taré yuo aá kèn. Veéh b̀òò bó njèh.

³⁶ Njii mé la kelá naâ yoòr nùà hèllè te à nde ye taré, bòó mé la naâ ñené doónj tueé nyegé cu bò mbei.

³⁷ Yeé baá ménâ, bò nùàr te tàbè bò Jeraséné doónj, veéh bòó bò ñjèh, bó ye Yeésò a: «Kúkùr yeé, yùò lè tàbè beèh yuòò.» Yeésò ñaá yila cu kom ndo. À yeé baá mé gò,

³⁸ nùà mé bò tándulu naâ bú lè doò bõj bú, te bò bú nde. Yeésò berónj, ye bú a:

³⁹ «Ndé dèn sér á ké lo yeé, wò tueé bele bò nùàr njii mé Càn la naâ felè yeé bòó doónj.» Nùà doò yuo baá-re doó sâ ndo. Njii mé Yeésò naâ felè seèn bòó keéh doónj, à né loó mé ñjèh beè yõj sie, à né bò nùàr saàn gò.

Nunà Jàrùs bò ma mé lé naâ cògò Yeésò kema

(*Matiò 9:18-26; Màrk 5:21-43*)

⁴⁰ Yeésò yuo cuù kèb yágà, à cu cuù, sâ cili nùàr né bú kela den. À yeé waà baá, bò vra bú.

⁴¹ Nùà koò *gwà sòu déi waà ndo; yili seèn né Jàrùs. À cemmé nde ka Yeésò, à bõj bú, ye te à nde ké lo nyi.

⁴² Sâ huaán gi lom né ka bú cén sâ, né dé vèh, à baá mé nyèma yulá cùòb fà, à nde aá kuú dolé. Yeésò yuo gò ndo. À né ndeé, bò nùàr né bú baré ñei.

⁴³ Sâ ma déi né doó sâ teèn; baá nyèma yulá cùòb fà húóm né bú yoòr yuo den. Nuaá mé né beèn sâ lo komo teèn sam.

⁴⁴ Yeé baá mân, à ñgoró nde yí jomo Yeésò, à kema weh sòn cògò seèn. À yeé baá kema, húóm tené bú yoòr ndo.

⁴⁵ Yeésò bie njii ye bò nùàr a: «Nei mè kema né koó?» Nùà kàn ye nyi sam. Piér ye bú a: «Dé koò, bò nùàr fanj sela baá, bó baré né wò lòu.»

⁴⁶ Yeésò ye bú a: «Nùà sâ mè kema naâ mé be. Terreb mò kèb déi naâ yoòr mò yuo.»

⁴⁷ Ma doò yeé ko aá ye, nyi lèr kòmò ndé cú, à ndelè ndeé ká toò Yeésò ndo, à die nde ka seèn, à se bú kwòm mé à la kemá naâ bú mé ñjèh, à bú se gi toò bò nùàr doó sâ, à tueé cu bú gèh dé mé beèn seèn la naâ gií ndo.

⁴⁸ Yeésò ye bú a: «Huaán mò, wò né lom temé cén yoòr mò kwaá njii, wò taré yuo aá kèn. Ndé bá-re.»

⁴⁹ Yeésò née seèn mé ma doò tueé den, tóm waà ndo, ye Jàrùs a: «Ijuna yeé kuú aá ma. Té yeé Nùà fèh-ñjèh mbaá ki kú cú.»

⁵⁰ Yeésò yeé ñgweé aá ménâ, ye Jàrùs a: «Té vèh, kwá nji lòm ndèm mè mé; ñjuna yeé nde né taré.»

⁵¹ Bò yeé wa baá ké lo Jàrùs, Yeésò yiin bò nùàr doónj gwò yilá, gi cegé bó bò Piér, mé Jân bò Ják, mé bò tele bò mei huaân.

⁵² Sâ bò nùàr baá huaán yueé, bó né mbà genné den. Yeésò deèn ndo, ye bò nùàr a: «Bí té yúé. Huaán njeré déi kú ñgwèh, à cer né lóm.»

⁵³ Te bò nùàr yeé nde ñgweé njii ménâ, bó kem sue bú yoòr mé séb. Sâ bó ko gi aá ye huaán doò kuú aá kèn.

⁵⁴ Yeésò ko lom né dé seèn huaán be ter sie njii, à né bú yilá, ye bú a: «Huaán mò, wòò ter!»

⁵⁵ Huaán doò nyimé yuo ndo, à yila cu hueé, à komo wuo ter. Yeésò ye: bó fón há bú yáb.

⁵⁶ Geí lo tele bò mei mbaá. Yeésò luóm bó ndo, ye bó a: «Bò njii mé naâ kelá hèn, Càn a bó bí tueé nuaré déi.»

9

Bò yulá cùòb fà bò ké cie temá njii

(*Matiò 10:5-15; Màrk 6:7-13*)

¹ Cieé déi Yeésò lé naâ bò mbònj yulá cùòb fà yilá bilí, à jege haá bó terreb, te bó kwogò som bele bò nùàr càn tándulu yoòr, te bó taré som bele bò beèn bò ndo.

² Ye hó a: «Bí ndé *Lò Càn se, bí né bò nùàr taré som bele.

³ Bí té njeré déi beè wèh siè: né mene cùgò mé ba, né mene yáb, né mene kàgàlònj, bí té beè wèh siè. Nùà kàn a, té cògò suù fà wèh siè ndo.

⁴ Bèh doónj mò bí wa, bó feh bí bèh cèrrè, bí dèn lòm gwò sâ, bí té beré déi ndé sér. Mò bí cer wulu baá, bí yuo.

⁵ Mò bí wa beré déi, bò nùàr bí wèh ñgwèh, bí yuò kwá ló bó noónj. Mò bí baá lo sâ yuo, bí kàrè sòm gi fúfú loó sâ gulé biì karè, te ducòm bó toò tueé kwaá.»

⁶ Bó yuo gò ndo, bó nde bele lè lo mé lo, bó né Njàgà Bagaà se yõj, bó né bò beèn bò bèh doónj taré som bele ndo.

*Heròde baá seé cer

(*Matiò 14:1-12; Màrk 6:14-29*)

⁷ Sâ njii mé né kelá doónj, mgbè Heròde lé naá gií ñgweé, né bú seé weh. Lòu sam, bò nuaré déi lé naâ tueé ye: né Jân Bàptis dòu komo yuo cuù né koó.

⁸ Bò déi ye, né *Elí kar waà né koó; bó déi ye: né *sòn-Càn déi lètené bò léi jògò bò dòu komo yuo kelá né koó.

⁹ Heròde dé seèn ye: «Dé Jân, ñgweéh mè lé naâ bú feh tená som mà. Dé mé njàgà seèn né ñgulí hèn né cu nei?» À yila baá-re ceér fòón, ye ko nyi ñene baá Yeésò ndo.

Bò nuàr kám tìn koò
(*Matiò 14:13-21; Màrk 6:30-44; Jân 6:1-14*)

¹⁰ Bò mbòñ tēbē Yeésò cu cuù ndò, bó tueé bú njií mé bó lé boó keéh naà doón. À yeé ngweé gi aá, à weh bó lélán boòn, bó bó nde lè loó déi, yili loó sá né Becaida.
¹¹ Bò nuàr yeé ngweé aá ménà, bó kem bele bó jomo. Bó yeé waà baá, Yeésò sie nyegé bó, à duoóm bó Lò Càn seè. À taré som bele cu bò beén bò ndò.

¹² Lou yeé yuom aá, bò mbòñ yulà cùòb fà doò ngoró nde kwarè seèn, bó ye bú a: «Béh hén né ká jomo kela. Wò sé la kwa lo bó nuàr cu cu jomo béh cèrre lelo foón beleè, te bó foón yieé keéh yáb teèn.»

¹³ Yeésò ye bó a: «Bí há bó yáb koó.» Bó ye bú a: «Béh beè né cegé mé breèd tìn, mé ngò fà té fá. Wò ye te béh nde dà m nuàr hén doón yáb lòu nge haá wa?»

¹⁴ Sà lètenè bò nuàr sá doón, bó siib lé naà njuh kám tìn. À ye bó mbòñ a: «Bí júée bó a: bó dèn ndé gi doó, bó dèn bèlè yulà títin, yulà títin ma.»

¹⁵ Bò mbòñ tueé njií bó ndò, bó den bele baá-re méménà.

¹⁶ Yeésò weh breèd tìn mé ngò fà doó, à ke njií njolo ké te vulúu, à dua Càn teèn, à kolé haá njií mé bò mbòñ, te bó géé haá mé cili nuàr.

¹⁷ Doón bó yieé fulu gi, ndilí le. Bó nuaán, yuú cu sogó yulà cùòb fà.

Ngòr Pièr felè Yeésò
(*Matiò 16:13-19; Màrk 8:27-31*)

¹⁸ Cieé déi Yeésò lé naà ké béh ndóñ-ndón Càn dua; à lé naà mé bò mbòñ jomo. À bie njií ye bó a: «Bò nuàr ye, mè né nei wa?»

¹⁹ Bó ye bú a: «Bò déi ye wò né Jân Bàptis; bó déi ye wò né *Elí, bó déi ye né *sòn-Càn léi jògò déi komo yuo cuù né dòu koó.»

²⁰ Ye bó a: «Á bí no; bí ye mè né nei wa?» Pièr ye bú a: «Wò né *Nuà Càn mé naà beè Càn.»

²¹ Yeé baá môn, Yeésò luom bó ndò, ye bó a: «Càn a bó bí tueé nuaré déi.»

²² À den cuù, ye bó a: «Kò *Huaán Nuàr nde dà m bò gèr néné laré. Bò kokoó bò loó mé bò *ngàñ sè mè dé kokoó mé bò *njií-sòu doón, nde gi né bú ngoón, te bó wula som bú wulà. Lè cieé tagaré à nde cu né lé cio komo yuo ndò.»

Naàn mé nuàr bele nde né jomo Yeésò
(*Matiò 16:20-28; Màrk 8:34-9:1*)

²³ À tueé njií mé bò nuàr doón ndò, ye bó a: «Nuaá mé ye nyí gwaán né jomo mò

beleè doón, ko à ngon feh seèn, cieé doón à né toú gèr seèn mbiin weh, à né mè jomo bele, sá ye.

²⁴ Mè tueé bí: nuaá mé gwaán né yòñ seèn mé feh seèn yili som, nde né bú léér loó; nuaá mé né dé seèn cio felè mò ngoón seér, nde né yòñ seèn yili som.

²⁵ Njií mé gam nde né nuaá mé né njuh ká lè wóñe doón kwa laré te yòñ seèn nyolò le teèn, né kei wa? Ndóg, teèn sam.

²⁶ Mò nuaré déi yaán mè, yaán ngòr mò, sá lòu mé mè *Huaán Nuàr nde né teèn *sum waá, mè sum waá nde né lètenè bò cili Càn mé terreb Tele mò yoòr; lòu sá mè nde né nuà hèllè yaán som ndò.

²⁷ Mè né tueé ye bí a, mé bí nde doón kuú gií, sá bò déi lètenè bìi hén nene aá *Lò Càn mé njolo.»

Yeésò béh yo kweéh seér
(*Matiò 17:1-8; Màrk 9:2-8*)

²⁸ Yeésò yeé tueé som aá, boó cu njuh cieé téhbeh, mé tэнделé à weh Pièr mé Jân bó Ják, bó bó njaá nde ké felè tòr béh Càn duaà.

²⁹ À yeé baá Càn dua, kuún seèn kweéh seér ndò, bò cògò yoòr seèn doón ña seér gi bò dé wuwulè, wula ñuerré seér lòu.

³⁰ Bò nuaré déi kar yuo kela toò seèn fà, bó bó né njeré déi tueé den: lé naà Músi bó *Elí.

³¹ Bó lé *sum yuo kela naà lòu. Bó bó tueé den né felè cioò mé à nde né ké Jerusalem kuú, te seé seèn jege doó.

³² Sà Pièr bó bò mbei la kuú loóm aá dé boòn lóm dé kuú. Bó yeé nde nyimé yuoò màn, bó nene njií lom aá Yeésò yí te *sùsum seèn, mé bò nuaré déi fá kwaré.

³³ Bò nuà fà doó yeé nde aá yuo, Pièr ye Yeésò a: «Dé koò, kwá béh den le ko hén, béh sie pàgà tagár, dé yeé cén, dé Músi cén, dé Elí cén ndò.» Sà Pièr tueé nderré weh né mbaá.

³⁴ À yeé baá sònò màn tueé den, bègè déi suagà ter, ka sie bó beè. Bò mbòñ doó yeé suri le aá teèn ménà, veéh boó bó njuh.

³⁵ Hueh déi né yí lètenè bègè sá ngulí den ye: «Hén né Nuna mò, mè som kwaá né bú, bí ngwé gi sòn seèn.»

³⁶ Hueh doó huné ndò. Bó yeé ke, Yeésò le cu aá mé huún. Bò mbòñ huné lo lé boòn noón ménà; njií mé bó la naà doón njuh gií, bó mé nuaré déi cu sá túé ngwéh.

Huaán déi mé càn tándulu yoòr
(*Matiò 17:14-18; Màrk 9:14-27*)

³⁷ Cieé ñaga bó suaga cuù. Sà bò nuàr kókoó mbaá baá yoòr Yeésò ndeé, bó bó kwaré le ndò.

³⁸ Nuaré déi loḡo njií ké ter yí lètenè bòn nùàr, ye Yeésò a: «Kúkùr yeè, Nùà fèh-njèh, huaán gi lom né ka mè cén hên, kè nji yeè mè bú njolo yoòr teèn;

³⁹ à né mè càṅ déi yoòr teèn, mo baá bú naá, à keéj go mbembaá, né yeè bú jilí taré dé gècèn, fuú né bú sònò yuo, càṅ hèllè né-re bú nu den. Ko huaán njogó gi aá, à yi ye bú.

⁴⁰ Mè la naá bòn mbòn yeè bòn, te bòn kwogó som bú, né bòn taré yogó.»

⁴¹ Yeésò deèn ndó, ye: «Jue ka bí bòn dúagá-tie bòn, mé jéré-temé bìi sà! Hên, béh bí nées cu-re heèh wa? Mè bí seṅ den cu nde né heèh ndó wa? Wèh ndé mé huaán sà kán.»

⁴² Huaán doò yeè nde aá kwarè Yeésò waá, tándulu hèllè nela si njií cu baá ye-re bú doó mé terre. Yeésò pam kwogó som bú yoòr huaán doò ndo, à taré som bú, à haá njií cu bú mé tele.

⁴³ *Sùsum Càṅ se laré bòn nùàr doó doón, bòn né teèn híim den.

*Ngòr felè cio Yeésò dé mbelèm fà
(Matíò 17:22-23; Màrk 9:30-32)*

Sà bòn njií mé Yeésò lé boó gi naá doón nées den ka bòn nùàr geí loó ye. À tueé njií cu mé bòn mbòn seèn, ye bó a:

⁴⁴ «Kènè bí ngwé nyégé bagasé: *Huaán Nùàr nde né beè bòn nùàr yilá.»

⁴⁵ Bòn mbòn ngwé kó ngwéh, njeré déi lé ndegé yogó naá bó lòu. Bó mé Yeésò bié nji ngwéh ndo, veéh lé naá bó sie yogó.

*Dé koò lètenè bòn mbei
(Matíò 18:1-5; Màrk 9:33-37)*

⁴⁶ Bòn mbòn duoóm baá-re lètenè bòn saán kuù, te bòn njene ko nuaá mé né dé koò teèn.

⁴⁷ Yeésò yeè njene mùnò bòn né méná, à weh njebá kwaá huaán déi ká toò seèn,

⁴⁸ ye bòn mbòn a: «Nuaá mé né huaán hên felè mò sie nyegé, sie nyegé né mè; nuaá mé né mè sie nyegé, sie nyegé né Tele mò mé lé temá naá mè ndo. Bí kó ye, lètenè bìi nuaá mé né huaán maàn doón, dé koò né seér bú.»

Mo nuaré déi bí bòn ngwéh, sà à né jomo bìi

(Màrk 9:38-40)

⁴⁹ Jàn deèn ndo, ye Yeésò a: «Dé koò, béh la naá nuaré déi njene, à lè bòn beèh sam, à né bòn tándulu kwogó, à bó kwogó den né mé yilí yeè; béh la naá bú yim.»

⁵⁰ Yeésò ye bú a: «Bí té bú yim. Mo nùàr bí bòn ngwéh, sà à né jomo bìi.»

Loó déi lè tabè *Samarí mé lé naá Yeésò berón

⁵¹ Sà cu mé Càṅ nde aá Yeésò ké te vulúu weh njií, ndeè aá wulú. Yeésò ye ko nyí wa baá ké Jerusalem ndo.

⁵² À tema keéh baá-re bòn tebé bòn toò. Bó yuo gò, bó wa lè loó déi te tabè Samarí, te bó nyegé kwaá bú bèh teèn.

⁵³ Bòn loó bòn yeè ngweé aá ye, bó sà nde né ké Jerusalem màn, bó bó sié nyégé cú.

⁵⁴ Bòn mbòn seèn Ják bó Jân yeè njene aá méná, bó ye Yeésò a: «Fehtoò beèh, kwá béh bie njií we suagá ké te vulúu njie som bó wa?»

⁵⁵ Yeésò bele seér ndo, nde bó.

⁵⁶ Bó bó foón gò, bó nde ser lè loó déi.

*Bòn mé gwaán né jomo Yeésò beleè
(Matíò 8:19-22)*

⁵⁷ Bó yeè baá ceér dueè, nuaré déi ndeè ye Yeésò a: «Wò nde mene he, béllò nde né kó.»

⁵⁸ Yeésò ye bú a: «Hên bòn nyam bòn né mé gbàṅ, bòn non mé fulu ndo. Kó ye, *Huaán Nùàr dé seèn mé bèh cèrrè teèn sam.»

⁵⁹ Jomo sà, à tueé njií mé déi, ye bú a: «Bèlè mè.» Dé sà ye bú a: «Dé koò, kúkùr yeè, kwá mé ndeè furú som tele mò ye.»

⁶⁰ Yeésò ye bú a: «Kwá ló bòn komó nde furú bòn mbei bòn kó. Ndé dé yeè bòn nùàr *Lò Càṅ se nyegé.»

⁶¹ Déi den cu ye Yeésò a: «Dé koò, mè nde né jomo yeè bele. Kúkùr yeè, kwá mé nde jògò bie wellè bòn nùàr mò ye.»

⁶² Yeésò ye bú a: «Mè tueé wò, nuaá mé né boór kieé, né njolo jomo ke tená njií, dé seèn nua seé Lò Càṅ wulú ngwéh.»

10

Yeésò mé bòn mbòn yulá téhbeh cùbò fà

¹ Jomo sà, Fehtoò beèh balé som cu bòn mbòn déi yulá téhbeh cùbò fà ndo, à tema keéh bó toò fèfà fèfà, te bó nde te loó hihinè mé à nde né teèn ndeè ndo.

² Ye bó a: «Yab bolé lom né ngún. Njèh cén, bó seè bòn mé nde né ká lo kwaá bilí njií maga ngwéh. Bí bòn nua njèh bòn, te à tema njií bòn seè bó teèn, te bó kwa bilí njií bú mé njèh ká lo.

³ «Bí ndé-re. Mè bí hên yi njií né faá bòn huaán sòrngaàn lètenè bòn ngui no.

⁴ Bí té njeré déi beè wèh siè: né mene kagàlòn, né mene ba, né mene debágá, bí té beè wèh siè. Bí té nuaré déi ceér dueè njebá bié gò.

⁵ Mo bí nde aá gwò nuaré déi yilá, bí jògò júéè bòn gwá bòn a: Kùsèm, dolé a dèn mé bí ma!

⁶ Mò nùà bagaà déi né gwò sà teèn, sà dolè biì nde né felè seèn den. Mò sam, bí jógó yuò cú mé dolè biì.

⁷ Mò bí baá gwò sà, bí dèn lè teèn, bí yíé, bí njué dèn bò njií mé bó haá né bí doón gwò sà. Bí kóo ye, nùà seé yieé né mé seé seèn. Bí té gùgwò lób ndé bèlè.

⁸ «Mò bí wa lè loó déi, bó né bí teèn sie nyegé, bí yíé lom ká bò njií mé bó né bí haá.

⁹ Bí taré sòm bèlè bò beèn bò lo sà taré, bí júee bò loó bò a: Càn baá mé Mbàm seèn ká kwarè boòn si ndeé ma.

¹⁰ «Mò bí wa lè loó déi, bó bí teèn wèh ngwéh, bí ndé ké mbartogò, bí júee bò loó bò a:

¹¹ fùfú loó boòn sà ma, bú a, ndé cú mé bó, à té beh gulè mbaa mègè lè. Bí júee bó a: Njèh cén, bó kóo ye, Càn baá mé Mbàm seèn kwarè boòn si ndeé ma.

¹² Mè tueé bí, sà lou téná-juú, gèr ñene kela nde né loó hèllè mé *Sòdòm.»

Bò loó dúágá-tieé déi
(Matiò 11:20-24)

¹³ Yeésò deén baá-re ye: «Wò loó Korasèj, wò nde né mèi bò gèr ñenè! Be-caida wò nde né gèr ñenè ndò! Mò gèh fém mé lé boó naá lètenè biì hèn sé boó naá ké Tír bô Sídòm, mè tueé bí, dàb mé bò nùàr kén sà sé lo temé kweéh seér gi aá kèn, bó den ka nde doó, bó yíi wè, bó su tou, te feh keéh ye bó kweéh seér aá temé.

¹⁴ Mè tueé bí, lou ju tená, gèr dé biì taré kela nde né kóó mé dé Tír bô Sídòm hèllè.

¹⁵ Déi né cu wò Kapernahúm; wò munó né ye, nyí nde né ké te vulúu ngulí waá wa? Ndóg, mè tueé wò, bó wò ba njií seér nde né ké ndugo bò càn; kwá yeé!»

¹⁶ À den cuù ye bò mbòj seèn a: «Mè tueé bí, nuaá mé né sòn biì ngweé doón ngweé né sòn mò. Nuaá mé né bí ngóón, ñgon né mè ndò. Nuaá mé ñgon mè, ñgon né Nuaá mé lé temá naá mè.»

Beh cuù bò yulá téhbeh cùòb fà bò

¹⁷ Bò tebé bò yulá téhbeh cùòb fà doó cu cuù mé vógó-temé, bó ye Yeésò a: «Fehtoò beéh, njií mé beh tueé naá mé yíi yeé doón, né mene bò tándulu, bó naá giì sòn beéh ngweé.»

¹⁸ Yeésò ye bó a: «Mè naá *Sátàn ñenè njií, à die suagá naá ter faá mbàn no.»

¹⁹ À deén baá-re ndò, ye bó a: «Mè lé naá bí terreb haá, te bí dobo keéh bò sàb mé tantàn gulè; bí né Sátàn mé be terreb

seèn mene gulè dobo keéh, njeré déi bí bó ndé ngwéh.

²⁰ Njèh cén, bí té vrà ye bò tándulu ngweé aá sòn biì kèn. Yíli biì mé baá ké te vulúu nyagá den, bí jògò vrà sér ci.»

Vógó-temé Yeésò
(Matiò 11:25-27; 13:16-17)

²¹ Lou sà Yeésò lé naá loòm mé vógó-temé dé gécèn. Lou sam, Cúcuí Njagá lé naá bú yoòr ngulí. Yeé baá méná, à vra Càn, ye bú a: «È môn, Tele mò, vulú bó tàbè né gi beé yeé, mè vra baá wò! Lou sam, njií mé né njolò bò kógò mè mé bò lo bò cibi mbaá leér den, njua yeé mé wò bó feh keéh seér né mé bò huaán tetoòr mán. È môn, Tele mò! Sà né njií mé wò gwaán nè.

²² «Mè tueé bí, Tele mò njèh doón kwaá lo gi né beé mò. Mé njèh mene nuaré déi kó ngwéh ye: hèn né Huaán; gi cu né ka Tele. Nuaré déi kó ngwéh ye: hèn né Tele ndò, gi cu né ka Huaán mé bòó mé Huaán né bó Tele feh doò.»

²³ Yeé gi aá, à bele seér, à tueé njií lom mé bò mbòj seèn, ye bó a: «Dé biì, njua biì wa. Lou sam, bí ñene né bò njií hèn mé njolo.

²⁴ Mè tueé bí, dàb bò *sòn-Càn bò mé bò mgbè kókoó mbaá lo ye te bó ñene faá bí né ñenè hèn, ndóg; bó ye te bó ngweé kwa faá bí né ngweé hèn, ndóg ndò, doón lé naá giì bò líim.»

Kàn felè nùà *Samarí déi

²⁵ *Nji-sòu déi ndeè Yeésò sòn felá weh, ye bú a: «Nùà fèh-njèh, mè boó nde né naàn, te mè kwa ye yòj dé ndeèr wa?»

²⁶ Yeésò ye bú a: «Bó te sóu nyagá né kei wa? Wò teèn ngweé yeé naàn wa?»

²⁷ Nùà hèllè ye bú a: «Bó nyagá kwaá né ye: Gwàn jí Càn Nùà Dueè mé temé yeé mene, mé càn yeé mene, mé terreb yeé mene, mé munò yeé mene doón ma; wò gwaán cu mbei yeé faá wò gwaán né ñgàn yoòr yeé no.»

²⁸ Yeésò ye bú a: «Môn, wò tueé yíi né teèn. Ndé bò dèn ká méméná nág, te wò yíli yuo ye.»

²⁹ Nùà hèllè bie nyegé cu, te bò nùàr ye nyí né nùà gécèn, ye bú a: «Nei né cu mbei mò kóó wa?»

³⁰ Yeésò deén ndò, ye bú a: «Nuaré déi lé yuoó naá Jerusalem, à né ké Jerikò suagá ndeé, à wa ceér dueè beré déi, à die yíla beé bò yíb bò wúlá-feèh déi. Bó huaré gi

bú cògò yòòr, bó lobo si lo bú ceér dueè, sà à nde aá kuú dolé.

³¹ «*Ngàñ sèmè déi naà jomo seèn ndo, à waà, à né bú yí doó ñenè njií, à wòñ kela sa.

³² Nùà *Leví déi wa cuù, ñene njií bú yí doó, wòñ kela cu ménà ndo.

³³ «Nùà *Samarí déi naà bèh gò seèn, à waà jomo bòn, à ñene njií nùà doó yí doó, jere boó bú ñhèh,

³⁴ à suaga die doó, à se weh kómó mé mbè seèn lè baà, à berré njií bú lè nyer-e, à yaga nyegé, à kaga nyegé gi bú bò nyer sà doón, à jogo kwaá bú ngètenè nyaàm, à derré njií bú ké lo, à nde gwom bèh cèrrè lòu, à ke nyegé bú ndo.

³⁵ Cieé ñaga, à sòm kwaá lo nùà gwà kagàlòñ déi, lé naà kám fà, ye bú a: kè nyegé nyí nùà hèn jomo mé ñjéh. Bò njií mé wò nde cu né felèbò sagá doón, mo nyí cuù baá, nyí nde né wò gwom gií.»

³⁶ Yeésò yeé tueé gi aá, ye nji-sòu doó a: «Beè yeè, lètenè bò nùà tagàr hèn, dé heè né mbeí nuaá mé lé die yilá naà beè bò yíb bò doó kóó wa?»

³⁷ Nji-sòu hèllè ye bú a: «Mbeí seèn né dé mé kóó naà bú jere doó.» Yeésò ye bú a: «Mé wò mene, ndé ménà boó ndo.»

Yeésò ké lo Mártà bô Marí

³⁸ Yeésò bó bò mbòñ né ka ndeé, bó wa lè loó déi; ma déi weh njií bó ké lo seèn; yilí ma sà né Mártà.

³⁹ Ma sà lé naà mé ñim teèn ndo. Yilí ñim né Marí. Marí lé dé seèn ndeé naà ké kwarè Fehtoò beèh, à den nde ka seèn, bò njií mé Yeésò né tueé doón, à né felá den.

⁴⁰ Sà Mártà né ké gwò mé seé yâb feh hihiné kwaré. À ñar waà ndo, ye Yeésò a: «Fehtoò beèh, wò yúlá ngwéh mé ñim mò kwaá lo né mè seé yâb beè mé huún wa? Sà júée bú a, ndé gam mè teèn.»

⁴¹ Fehtoò beèh ye bú a: «Mártà, Mártà, wò dé yeè nyamé le né mé ñhèh ngún boó laré.

⁴² Kóó ye, dé bagaà né cén. Marí dé seèn ke sòm né dé mé huom kela né kóó. Nuaré déi ndeé bú beè lùagà sòm ndé cú.»

11

Bèh Càñ duaá

(Matió 6:9-13; 7:7-11)

¹ Cieé déi Yeésò naà beré déi, à né Càñ dua den. À yeé dua sòm aá, mbòñ seèn déi ye bú a: «Fehtoò beèh, dùà fèh béh Càñ teèn, dùà fèh béh faá Jân lé dua feéh naà bò mbòñ seèn no.»

² Yeésò ye bó a: «Mo bí baá dua, bí júée:

Tele beèh, yilí yeé a: dèn beè bò nuàr jolósé.

Nde kogo yeé ká lètenè beèh dilí kwaá.

³ Wò né béh yáb cieé doón haá.

⁴ Kúlú nji bò veèn beèh doó faá béh né dé bò mbeí beèh lè beèh kulú sòm no.

Bèh mé veèn né béh taáb doón, té béh teèn njií.»

⁵ Yeésò den cuù ye bó a: «Hèn, den né faá mo lètenè bìi nuaré déi kwa kin lètenè cibi: à wuo ter, à nde ké lo mbeí seèn déi, ye bú a: Hùà há nyí yâb teèn; há nyí sér weh tagár ma.

⁶ Kin kwa né nyí kóó; né mbeí nyí cén déi waà né kóó, à nde né bèh gò. Ké gwò nyí njií mé à nde né sònò yii njií, teèn sam.

⁷ Mo mbeí den seér cuù kèb gwò ye bú a: Té nyí kí, nyí colo gi aá hin kèn. Bó bò huaán nyí cer gi aá doó, nyí ter wùò ndé cú te nyí haá wò sér. Té nyí kí ma.»

⁸ Yeésò den cuù, ye bó a: «Mo à né mene ménà tueé, sà à mbeí gam ndé ngwéh wa? Mè tueé bí, à nde né ter wuo, à gam bú. Njèh cén, à ter wùò ndé cú, ye né mbeí nyí, baá seér dé te mbeí bú dùà kí dèn cú. Bò njií mé mbeí gwaán keéh né doón, à nde né bú haá gií.

⁹ «Mè tueé bí: Bí dùduaà, bó nde né bí haá; bí féfòñ, bí nde né kwa; bí gó hin gòó, bó nde né bí gulu keéh.

¹⁰ Lòu sam, nuaá mé né dua doón, nde né kwa; nuaá mé né fòñ doón, nde né ñenè; bó nde né nuaá mé né góó doón gulu keéh ndo.

¹¹ «Hèn mo nuaré déi lètenè bìi né tele, ñuna dua bú ngò, à sie haá seér nde né bú sàb wa?

¹² Mo sam, à sie haá seér bú tantàn, sà ñuna dua né bú gei cuaàr wa?

¹³ Bí, mé jéré-temé bìi mene, bí né bò ñuna bìi bò ñhèh bebagaà haá komo; sé tagá Tele bìi ké te vulúu wa? Bí kóó ye, bóó mé né bú Cúcuí Njagá dua doón, à nde né bó haá.»

Bò nuàr ye Yeésò seé boó né mé terreb *Sátàn

(Matió 12:22-30; Màrk 3:20-27)

¹⁴ Cieé déi, sà Yeésò né tándulu yòòr nuaré déi kwogó. Tándulu hèllè lé naà nùà sà sòn sie huné. Yeésò yeé kwogó sòm aá bú, nùà hèllè yila sòn tueé ndo. Geí laré bò nuàr doó doón.

¹⁵ Bò déi tueé seér ye: «*Beljebu mgbè bò tándulu haá né bú terreb mân kóó, à bò tándulu kwogó den né mé ñjéh.»

¹⁶ Bò déi né bú sòn lòu felá seér, ye bú a: «Jògò bó ke fém cén déi te feh keéh ye wò seé hèn boó né mé terreb Càñ.»

¹⁷ Yeèsò kò gi mùnò bòòn ndò, ye bó a: «Né mene lè lò mgbè dé heè, mò bò nuàr né lètenè bòòn kerré kuú, lò sà nde né tób yuo, bó kum le mé gwà mene.

¹⁸ Hèn mò Sàtàn bô ngàñ yoòr seèn lege kuú cu né kóó, sà lò seèn tób yuò ndé ngwéh wa? Bí ye: mè bô càñ tándulu lòu kwógó ngwéh, mgbè bòòn mè terreb háá né kóó sé wa?

¹⁹ Mò sé né gècèn, ye mè tándulu kwógó né mé terreb Sàtàn, sà, dé bô ñuna bìi nò, neì bó terreb háá yeé kóó, bó kwógó tándulu mé njéh wa? Bí kwá bìi nòón, bô ñuna bìi sie nde né bí nyeèn kóó.»

²⁰ À den cuú ye bó a: «Mè bô tándulu kwógó né mé terreb Càñ Dueè. Sà bí kóó ye: Mbàm Càñ die waá baá ká yoòr bìi kèn.

²¹ «Mò nùà terrèb déi mòm né gwà seèn kóó, à né gi mé bô njèh salé beè, ndóg yib bô njèh seèn kè mà ndé ngwéh.

²² Mò siib déi wa cuú felè seèn, né bú mé terreb yóó, bú sà nde né bú bô njèh taàb mé temé seèn né gi teèn doò ngaá weh, à geé sòm bilí mé ngúlú seèn mene ndò.»

²³ À den cuú ye bó a: «Nuaá mé jomo mò sam, né nùà bùòn mò. Nuaá mé mè nuàr teèn bilí gàm ngwéh, né nùà ñéllé-nuàr ndò.»

Càñ tándulu mé baá yoòr nuàr cuú cuú (Matió 12:43-45)

²⁴ «Sà càñ tándulu déi lé naà yoòr nuaré déi dula yuo kelá, à nde ké ya dueè; à né bèh cèrrè te hobó ñemá foon go. Mé njéh mene, à bèh cèrrè kwá ngwéh. Yeé baá méná, ye: kènè nyí nde cu nde aá ké lo, lè nuaá mé nyí lé yuò naà teèn doò.

²⁵ À wa, sà ké gwò bó fò gi aá, bó te nyegé gi aá bèh denè gwò ndò.

²⁶ À yeé ñene aá méná, à nde yilá foon cu bô càñ déi téhbeh mé né bú jelá yóó; bó bó waá, bó bilí yila nde lè nùà hèllè. Nùà doò die cu péb; beèn seèn taré yóó keéh cu dé jomò.»

Nùà njuaá

²⁷ Yeésò yeé nde aá mân tueé gií, ma déi deèn yí lètenè bô nuàr, lógó ñjií ké ter, ye bú a: «Lèi njuaá jógó naà wò kóó; mbán njuaá koó naà wò kóó ndò.»

²⁸ Yeésò ye bú a: «Nùà njuaá né seér bôó mé né ngòr Càñ ngweé, mé né ngòr Càñ jolo ndò.»

Fém beè Yeésò bieé (Matió 12:38-42)

²⁹ Cu sà, bô nuàr kò lom né ké kwaré Yeésò bilí ndeé. À yeé ñene aá méná, à ducóm baá-re tueé ndò, ye bó a: «Bô cafané bô né lom bô jélá-temé bô dé gècèn.

Kò bó ñene aá fém, te bó ñene kò ye terreb Càñ. Mè tueé bí, bó ñéné ndé cú, faga le aá te fém mé Càñ lo bôó naà yoòr Jonás doò.

³⁰ Gèh fém mé bô Ninivè bô lo naà yoòr Jonás ñené sà, bô cafané bô nde cu né méná yoòr Huaán Nùàr ñené ndò.

³¹ Bí kóó ye, lòu ju tená, mgbè dé vèh mé lo deèn naà ké túno, nde né ter komo wuo, à sie bô cafané bô nyeén. Lòu sam, à lo yuó naà tóg ké kundun, bèh mé tàbè bô vulú né teèn kwaré, à ndeè bèh ngòr kógòn sònò Salomón ngweé. Sà, nuaá mé né Salomón yóó keéh, né gi kwaré bô cafané bô teèn. Mé njéh mene, bó né lòu saán seér.

³² Lòu téná-juú, bô Ninivè bô nde né ter kem wuo, bó sie bô cafané bô nyeén. Lòu sam, bô Ninivè bô lé naà dé bòòn ngòr Jonás ngweé, bó kweéh seér temé. Sà nuaá mé né Jonás yóó keéh, né gi kwaré bô cafané bô teèn ndò. Mé njéh mene, bó temé kwéh sér ngwéh.»

Lâm mé né yoòr nuàr (Matió 5:15; 6:22-23)

³³ «Bó lâm mògò bèh, ye te bó léér kwaá lòu, wa te bó kibi kwaá ka sòò ndò. Bó lâm mògò seér né te bó tuú ñjií yí te súgo, te bô nuàr yilá gwò, bó ñene njolo mé njéh.

³⁴ Njolo yeé né yoòr yeé faá lâm nò: mò njolo yeé né ñene, gùm yeé doón nde né bèsóné ñagá den. Mò njolo yeé baá nyimé, gùm yeé doón den nde né bèh cibi.

³⁵ Sà ké keé, wanóón ñagá mé né yoòr yeé doò nde né cibi die.

³⁶ Mò yoòr yeé ñagá né teèn, bèh cibi déi teèn sam, sà gùm yeé doón né bèh ñagá, ñagá nde né yoòr yeé faá lâm ba den né kóó nò.»

Yeésò mé bô *Fariisèñ mé bô *ñji-sóú (Matió 23:1-36; Màrk 12:38-40)

³⁷ Yeésò yeé tueé gi aá mân, nùà Fariisèñ déi yilá ñjií bú ké lo seèn bèh yáb ndò. Wa ké gwò, bó yeé baá yáb yieé,

³⁸ hiim seér nùà Fariisèñ dé hiim. Lòu sam, Yeésò né yáb yieé, à be faá tabó né tueé nò, yàgà ngwéh.

³⁹ Fehtoò beèh deèn ndò, ye bú a: «Ké kú-re bí bô Fariisèñ kán: bí bó ngàb mé bô sòò bìi doón yaga seér né kèb cieé, kèb lè tena le môn, te bí teèn kurú kwaá yib mé jéré-temé.

⁴⁰ Bô kulù bô faá bí no sam! Bí ye Càñ nuaá mé bôó naà kèb cieé, à kèb lè kóó bó ná ngwéh wa?

⁴¹ Mò bí ye te huòm, bí nyàmé sér kèb lè bìi. Ñjií mé né lè ngàb bìi doón, bí há bô saám bô teèn. Mò bí né méná bôó, sà njèh doón nde gi né beè bìi ñagásé.

42 «Bí bò Farisiên, bí nde né gèr ñené! Bí kò lom né Càṅ mbe haá; mɔ ñjèh baá yulá, bí né gi bú cécéné haá nyegé: bò sibi mé bò san mé bò nyure hihiné. Bí haá gi né bú mbe méná dág. Ñjèh cén, bí bò *sòú dé kokoò jòlò kó ñgwéh; wanóṅ bí sé la né ju mé gècèn mene tená kóó, bí sé la né Càṅ mé temé cén gwaán, te bí nde ye bú mbe haá.

43 «Bí bò Farisiên, bí nde né gèr ñené! Lè *gwá sòú, bí gwaán lom né bèh dené dé kokoò. Né mene ké tan mé ké mbartogó, bí ye kò bò nuàr gíbi bíé bèlè bí lòu.

44 Bí nde né gèr ñené! Bí den né faá sà nɔ; bò nuàr né teèn mbaá golé kelá, bò ñéné kó ñgwéh.»

45 Nuaré déi deèn yí lètené bò *ñjì-sòú ndo, ye bú a: «Nuà fèh-ñjèh, gèh dé mé wò né tueé hèn, wò seb bili né mé bèh mene.»

46 Yeésò ye bú a: «Mé bí mene, bí nde né gèr ñené, bí bò ñjì-sòú. Bí né seé taré felè bò nuàr mbiín kwaá, bí be teèn yí ñgwéh. Né mene nyògò beè cén, bí teèn cór ñjì bèh te gam bó.

47 «Bí ñene nde né gèr fi! Dàm bò *sòn-Càṅ bò ñgíb, bò tele bìi lo wula gi naá kóó. Bí ké toò bóó nde den né mé seé bò tele bìi, bí né sà bò sòn-Càṅ bò meé nyegé,

48 bí mé ñjèh feh keéh né ye, bí bò tele bìi né mé seé cèn, wa bó lo dé boòn wulá naá dé wulá, bí me dé bìi sà ma.

49 Né dé cí mé Càṅ lo naá gi mé kóḡòn seèn tueé, ye nyí nde né bò sòn-Càṅ bò mé bò mbòh tehé ké yoòr boòn temá ñjii, bí nde né bò déi bunó, bó wula bò déi lòu.

50 Bò sòn-Càṅ bò mé bó lé naá gi wulá sà wóṅ duoóm nê lòu, tóg nde wa mé nàm hèn doṅ, húóm boòn nde gi né bò cavané bò bieé.

51 Duoóm nde né mé húóm Ábèl, nde wa mé húóm Jakarí. Bó lo bú dé seèn wula lò naá lètené caá gwá Càṅ, sà mò né yí toò, kò ká jomo màn. Mé né tueé ye bí a, húóm boòn doṅ nde gi né bò cavané bò bieé.

52 «Bí bò ñjì-sòú, bí nde né gèr ñené! Lòu sam, huaán kí mé komo yeé gwá kóḡòn, bí lé naá sòm weh. Bí mé feh bìi gwó yilá ñgwéh; bòó mé gwaán né yilá, bí né bó toò yíin tená ndo.»

53 Jomo sà Yeésò yuo ndo. À yeé yuo aá, temé fulu ñaá bò ñjì-sòú mé bò Farisiên lè. Bó duoóm baá-re bú bò ñjèh mé yúlá-temé mene bieé baá,

54 te bó fón keéh bú sòn teèn, bó sie bú mé ñjèh.

12

Dèn làn mé bò leba bò

(*Matió 10:26-27*)

¹ Sà cili nuàr mgbòṅ né cu sà doó ñab den. Yeésò yeé ñene aá méná, à jòḡò tueé ñjii loḡó mé bò mbòṅ seèn, ye bò a: «Bí bòṅ feh bìi mé kulu bò *Farisiên; mè jue né leba boòn doò. Bó ñgòr doṅ tueé gi né mé sòn fèfà.

² Mè tueé bí, bò ñjèh lèrrèb doṅ nde gi né cie ñené yuo; bò ñjèh dé nènáb ñené yuo kela gi bèsoñé méná ndo.

³ Ñjii mé bí né bèh cibi tueé doṅ nde né bèh ñagá ngulí den. Bí yila mene gwò, bí ferá mene hin, bí né ké mí namé den, mé ñjèh mene bó nde né ké felé gwá ñaá, bó yie den teèn, bò nuàr ñgwéé laré doṅ.

Nuaá mé bí nde né veéh

(*Matió 10:28-31*)

⁴ «Dé bìi, bí bò mbeí mò, mè né bí tueé: bí té bò wulá-nuàr bò vèh. Bó wula lom né léláṅ ñgàṅ yoòr, sà gi aá, bó mé terreb déi toò sam cuú.

⁵ Mè tueé bí, nuaá mé bí nde né veéh né sér Càṅ. À dé seèn né mé terreb nuàr wulá, à si ñjii tuar te we taré. Mè tueé bí: bí vèh sér bú.

⁶ «Hèn faá tásuagár doò, mɔ bó domó laáb mene bó tín, bó go sòm kóbò fà, nde né nuàr yulá wa? Mé ñjèh mene, Càṅ njolo mé cén déi lètené boòn ci bèh,

⁷ sé tagá bí wa? Mè tueé bí, né mene bó yulí feèh bìi doṅ né gi njolo seèn. Bí té mbaá vèh kú; kela né bí te mbeí yuií mé dàm bò tásuagár hèllè.»

Yeésò gwaán mé Yeésò ñgòṅ

(*Matió 10:32-33; 12:32; 10:19-20*)

⁸ «Mè tueé bí, nuaá mé né mè cie toò bò nuàr gwaán ñjii doṅ, lòu sà *Huaán Nuàr nde né bú toò bò cili Càṅ gwaán weh ndo, ye né nuàr nyi.

⁹ Nuaá mé né mè toò bò nuàr ñgòṅ doṅ, mè nde né bú toò bò cili Càṅ méná ñgòṅ ndo.

¹⁰ «Nuaá mé né Huaán Nuàr jueé, bó nde né veèn seèn doó kulú ñjii. Nuaá mé dé seèn jue seér né Cúcuí Ñagá, bó veèn seèn lè kulú sòm ndé ñgwéh.

¹¹ «Bí kó ye: bò nuàr nde né bí sie, bó jɔḡo ñjii bí ké *gwá sòú bèh juú, bó nde né bí ké toò bò kokoò bò dé lòó méná mgbómé ñjii ndo. Lòu sà ñjii mé bí nde né sònò tueé, bí té nyàmè.

¹² Lòu sà Cúcuí Ñagá bí ñgòr sònò tueé kwaá nde né kóó.»

Dene yané nuà lieé déi

¹³ Nuaré déi lé naá yí lètenè bò nuàr teèn, ye Yeèsò a: «Nùà fèh-njèh, tele beèh lé naá béh ngúlú kuú kwaá lóó. Júé bei mò a, gè há mè dé mò ma.»

¹⁴ Yeèsò ye bú a: «Nùàr mò, kei mé yí keèh né mè teèn kóó wa? Mè ndeè naá bèh ju biì tenâ, mé ngúlú biì geé wa?»

¹⁵ Jomo sâ à ye bò nuàr a: «Bí bòn feh biì mé temé te ngúlú jògò kwaâ. Nùàr a, kwà gí méné njèh dón, ndóg, à yòn teèn kwà kèh ndé ngwéh.»

¹⁶ À si baá-re bó kàn déi ndo, ye bó a: «Nùà lièè déi lé naá mé ñueèh teèn, yab lé naá teèn yuo dé gècèn.

¹⁷ À duóóm baá-re mé huún seèn munò ye: Hèn bèh teèn sam; nyí yab hèn dón kwaá gí nde né he wa?

¹⁸ À den cu kaà mé be seèn ye: Nyí kò baá kèn: nyí nde né bò mbán nyí dón ñerrè som gí, nyí sie hamé seér bó lòu, te nyí bilí kwaá gí bò yab mé bò njèh nyí dón teèn.

¹⁹ Jomo sâ nyí tueé nde aá ye yo nyí a: wò yab ngún bilí kwa baá kèn, baá dé nyemà ngún ndo; dù bá duù, yíé bá dé yieé, wò ñueé lom dé ñueé; dòbò níj bá tàbè mbaá.

²⁰ À yeé tueé gí aá mé huún seèn mân, Càn ye bú a: Nùà kùlú faá wò no! Wò kó ngwéh ye lan cibitenè wò nde né kuú wa? Sâ, nei bò njèh yeè hèllè yieé nde né kóó wa?»

²¹ Yeèsò den cuu ye bó a: «Mè tueé bí, sâ nuaá mé ngúlú bilí kwaá lom né dé seèn, à dé Càn bilí ngwéh dón, nde né bú faá nùà kùlú hèllè no bóó.»

*Ndèm mé Càn kwaá
(Matió 6:25-34)*

²² À den cuu ye bò mbòn seèn a: «Mè tueé bí, mò né mân, bí té mé yáb nyàmè lè, ye te bí kóó feh biì. Bí té mé cògò nyàmè lè, ye te bí su kwaá yòor ndo.

²³ Kela né yòn nuàr mé yáb; güm nuàr huóm kela né kóó mé cògò ndo.

²⁴ Bí jògò kè níj ke bò non ye; bó yab dòbò bèh, bó kwà bèh, bó mé be yolò sam, bó mé mbán sam ndo. Mé njèh mene, Càn né gí bó kóó laré; sé tagá bí wa? Ngweéh kela né bí mé non mà.»

²⁵ À den cuu ye bó a: «Bí né mene nyamé, lètenè biì dón, nei cieé déi felè bò cieé seèn sagá komo nde né kóó wa?

²⁶ Mò njèh dé maàn hèn né bí yògò, sâ bí dé jomò mbaá nyamé den né dé kei wa?

²⁷ Bí kè wèh yòor bó mvue nyurè mé né ké ñueh baá: bó seé témá bèh, bó cògò cóló kó bèh ndo. Mé njèh mene, mè tueé bí, mgbè Salomôn mé be ngúlú seèn mene

dón lé gèh nòmò cògò faá bò mvue no su kwà ná ngwéh.

²⁸ Mò Càn né nyure mbaá yàgà ménâ nyegé huóm, à cògò mé bí há kélá ndé ngwéh wa? Ngweéh bò nyure ké ya den weh né dé laàn, kwéh bó nde né saá som wa? Temé kuú né bí lòu, mè tueé bí.

²⁹ «Sâ bí té mé yáb bó mbè mbaá nyàmè fón lè, bí té seé cer.

³⁰ Dé sâ né seé bò wòn bò; bó né gí ménâ nyamé fón. Bí né dé biì mé Tele teèn; bò njíí mé saám né bí dón, à né gí kóó.

³¹ Bí yúé fón sér *Lò Càn, Càn nde né bí bò njèh dé jomò teèn haá keéh.»

*Ngúlú dé ké te vulúu
(Matió 6:19-21)*

³² Yeèsò den cuu, ye bó a: «Bí té vèh, bí mene màgà ngwéh, bí né bò mbieè mò. Lò Càn né dé biì; Tele biì Càn haá né bí kóó, ye nyí gwaán né ménâ.

³³ Sâ bí gò som bò njèh biì, bí geé haá njíí bò saám bò kàgàlòn sâ. Bí fón sér ngúlú mé nde né ter le, bí né ké te vulúu bilí njíí. Dé sâ gí ndé cú, yíb ñúób ndé cú, sueé yieé ndé cú ndo.

³⁴ Bí kóó ye, temé nuàr né gí bèh mé ngúlú seèn né teèn.»

Dene làn

³⁵ «Bí dèn dene bò siib; bí góló nyégé cògò bagasé, bí mògò siè lám beè.

³⁶ Bí dèn làn faá bò seè bò mé né tele seè bòn kela den no. Te tele seè bòn cuu bèh kùrmò fù, à go hin, bó gulu keéh bú wúwágá.

³⁷ Bò seè bò mé tele bòn nde né bó ménâ kwa dón, nde gí né samé. Mè né tueé ye bí a, mò à cu cuu baá, à nde né cògò goló nyegé, à feh bó bèh denè kwarè yáb, à bó yáb jògò haá seér kóó.

³⁸ À cu cuu mene logòtenè, né mene tò cieé, bòn mé né lóm goó dón nde gí né njua beè seèn kwa.

³⁹ Bí kóó ye, mò nùà gwà sé né kóó ye lòu sâ yíb nde né nyí yílá, à sé naá làn den, à móm naga gwa seèn, te yíb gwò yílá cú.

⁴⁰ Sâ bí dèn dèn làn ménâ, wanón Huaán Nuàr kar waà nde né lòu mé bí cí munò ngwéh.»

*Nùà seé dé багаà mé dé veèn
(Matió 24:45-51)*

⁴¹ Pièr ye bú a: «Fehtoò beèh, wò kàn hèn si njíí lom né mé bèh wa, né mé bò nuàr dón wa?»

⁴² Fehtoò beèh ye bú a: «Kwà mè tueé bí felè nùà kògòn mé né seé tele seè seèn mé temé cén bóó. Né nuaá mé tele nde né bó seé bò dón haá kwaá beè seèn, te à geé haá bó yáb, à geé faá né tueé no.

⁴³ Mo tele seê seên waà, à né seê seên te ceér-e ménâ bɔɔ, à nde né beê teleè samé.

⁴⁴ Mè né tueé ye bí a, tele beê seên haá lo bilí nde né mé bɔ njèh seên mene dɔɔŋ.

⁴⁵ «Á, mo nùà seê cén sâ den seér cuù né mé feh seên, ye: Tele seê nyí wágá cú ndé ngwéh, à né seér bɔ seê bɔ lobo, né mene bɔ dé sisiib, né mene bɔ dé vévêh, à né bɔ lobo, à né yâb yieé ndabé, à né ñueé sela;

⁴⁶ mo à né méménâ bɔɔ, ngweéh sâ tele seê seên nde né lòu kaár waà, à weh bú seé wa? Á nde né bú kwɔgɔ sɔm, te bɔ bɔ dúágá-tie bɔ den mé gèh nùr cèn.

⁴⁷ «Nùà seê mé né gi njií mé tele gwaán nê kɔɔ, à ménâ bɔ ngwéh, à bú bɔ njèh seên nyégé ngwéh dɔɔŋ, nùà sâ nde né mé nùr beê teleè ñené kuú.

⁴⁸ Njií mé tele seê gwaán nê, mo nùàr kɔ ngwéh lòu, à né mene veên bɔɔ, sâ dé seên bɔ bú kókoò lòbò ndé ngwéh. Bí kɔɔ ye, nuaá mé bɔ lé naá bú njèh ngún haá, bɔ beê seên bie weh cu nde né ngún ménâ ndo; bɔ ngún bie weh kela nde né beê nuaá mé bɔ lé naá ngún haá.»

Yeésò yie kèrrè

(Matíò 10:34-36)

⁴⁹ Yeésò ye bó a: «Mè ká doó beê waà né mé we. Mè né gwaán ye sé la baá ñgie.

⁵⁰ Mè nde né nòmò Càŋ weh ndo. Baá lom mè dé yieé yieé.

⁵¹ Bí té mùnò ye mè ká te wóŋe ndeé né bɔ nùàr dɔlè haá. Mè tueé bí, mè ká lètené bìi nde seêr né bèh kèrrè sií.

⁵² Mo bɔ nùàr né gwò tìn, kènè bɔ tagár bɔ déi nde né bɔ fà bɔ bunó; bɔ fà bɔ nde né bɔ tagár bɔ bunó ndo.

⁵³ Tele nde né huaán bunó; huaán bunó cu tele ndo. Meí nde né huaán dé vèh bunó, huaán bunó cu meí ménâ ndo. Bɔ makoò bɔ bɔ veéh ñuna bɔɔn nde né méménâ lètené bɔɔn bunó kuú.»

Ciè Càŋ lètené bɔ nùàr ñené kɔɔ

(Matíò 16:2-3)

⁵⁴ Yeésò tueé njií mé cili nùàr ndo, ye bó a: «Mo bí ñene nu baá ter kèb nyiib* yilí komo ñaá, bí ye: nu nde né neé. Ne ka ménâ.

⁵⁵ Mo bí ñene fu né lòu kobó ñaá, bí ye: lan nde né salé; salé ka ménâ ndo.

⁵⁶ Jue ka bí bɔ leba bɔ! Bí né gi bɔ njií sâ dɔɔŋ ñené kɔɔ; né mene ká doó, né mene ké ter, né gi njòlò bìi ñagásé. Seên bɔɔ né naàn mé bɔ njèh dé nàm bìi hèn, bí ñené kɔ ngwéh wa?»

Sòn cèn mé nùàr bìnò deèn

(Matíò 5:25-26)

⁵⁷ «Bɔɔ né naàn mé bí ceér gècèn mé be bìi ñené kɔ ngwéh wa?»

⁵⁸ Mo bí nuaré déi baá mé ju, à né wò sií, à ju sâ njií né ké toò nùà dueè; mo bí bú go bilí né kɔɔ, lègè lòm ceér dueè tég, te bí bú jògò den gií mé sòn cèn ye; wanɔŋ wò nde né ju beê seên toò bɔ kokoò bɔ die, bɔ sie haá njií wò mé sɔji; te sɔji nde wò ké gwà cibi yií njií.

⁵⁹ Mè tueé wò, bɔ sie kwaá nde né wò beê méménâ, tóg kɔ bɔ tomo njèh nùà hèllè yuo kela gií baá kèn, sâ ye.»

13

Temé kweéh seêr, mo sam, cio

¹ Cu sâ bɔ nuaré déi waà ndo, bɔ ndeé Yeésò njeré déi felè bɔ Galilé bɔ bieé. Bɔ ye bú a: «Cu mé bɔ Galilé bɔ lé naá *sèmè ké toò Càŋ ñɔɔb, *Pilátò lé ye ñɔɔb bilí mé bɔ mene. Bɔ lé naá mé bɔ mene ñɔɔb bilí ndo.»

² Yeésò ye bó a: «Beê bìi, bí munó né ye gèh gèr mé bɔ Galilé bɔ hèllè lé naá ñené sâ, bɔ lé veên bɔɔ kelà naá kɔɔ mé bɔ mbei wa?»

³ Cí sam; mè tueé bí, mo bí temé bìi kwéh sér ngwéh, bí kuú gi nde né ménâ ndo.

⁴ Ngweéh gwà tèb Siloé lé naá nem, lobo wula lo bɔ nùàr gwò yulá cùbò téndelè wa? Bí munó né ye lètené bɔ Jerusalem bɔ dɔɔŋ, bɔ sâ bɔ hèllè lé bɔɔ sabé kelà naá kɔɔ wa?»

⁵ Mòn sam; mè tueé bí, mo bí temé bìi kwéh sér ngwéh, bí nde né ménâ dɔɔŋ kuú gií ndo.»

Kàn tou wá-tàb déi

⁶ Jomo sâ Yeésò si cu kàn déi, ye bó a: «Nuaré déi lé naá tou* déi ké ñueh dobo kwaá. Á né ké teèn ndeé, ye te nyí kwa tàb teèn, à njeré déi teèn kwà ngwéh.

⁷ Lou sâ, ye nùà seê seên a: Baá nyemà tagár, nyí né felè tou hèn mbaá yagá kuú, tàb teèn sam. Kòmò si njií bú doó, à né bèh dé lòu yiín kwaá den.

⁸ Nùà seê doó ye bú a: Tele mò, kwá ló cú yeè bú nyemà hèn ménâ; mè nde né ké kaá kweé yɔŋ, mè su yelle teèn.

⁹ Merré déi nyemà kwéh à nde né tàb waá. Mo sam, te bèh komo sɔm ye bú.»

Ma déi lòu sòu taré sɔɔm

¹⁰ Lou sòu déi sâ Yeésò né bɔ nùàr njèh ké *gwà sòu feh den.

¹¹ Ma déi lé naá gwò sâ teèn, à né mé tándulu yòòr; baá nyemà yulá cùbò téndelè, càŋ doó né bú ngògò beê sie guú kwaá den. Á bɔɔ mene naàn, à ter njéba dilli kɔ ngwéh.

¹² Yeèsò yeé ñene aá bú, à yilá njií bú, ye bú a: «Dé véh, lan wò yili yuo aá lè beén yeé hên kèn.»

¹³ À ba njií bú be felè; kwar cén ma doó njebá díli yuo ndo, à yila keéh Càṅ seèn.

¹⁴ Nùà koó gwà sòu yeé ñene Yeèsò taré som aá nùà beén loú sòu, temé yulá bú lè, à tueé njií seér, ye bò nùàr a: «Bò cieé seé boó né ténjén. Bí ndé bèh teèn, te bí taré yuo; dèn ṅgwéh loú sòu.»

¹⁵ Fehtoò beèh deèn ndo, ye bú a: «Jue ka bí bò leba bò! Loú sòu cén sá nùà kàn né yeé ndeé, à né nàgà seèn se weh, wa né wuomndeé wa, à derré njií bú bèh nòmò ṅueé.

¹⁶ Sâ, ma mé né ndutè ndütù Abrahâm hên né gèr beè *Sátàn ñené, Sátàn né bú mé yuií lané den, lan baá nyemà yulá cùòb tэндelé. Mè yeé yili som aá bú, bí ye, wa loú sòu húóm ṅgwéh mé mè se som bú lè yuií sé wa?»

¹⁷ À yeé tueé gi aá ménâ, fegùli kibí kela mé bò bònò bò seèn doó. Bò nùàr dé boòn samé seér dé samê. Lòu sam, à lètené boòn boó lom né bò seé dé dudueér.

Kàn mvum tàb làm

(*Matió 13:31-32; Màrk 4:30-32*)

¹⁸ Jomo sâ Yeèsò ye bú a: «*Lò Càṅ fela né kei wee? Mè bú me njií nde né mé kei wa?»

¹⁹ Ye bú a: «Lò Càṅ den né faá mvum tàb làm† mé nuaré déi lé naá ké mbar seèn dobo kwaá no. Yeé baá ter baá yuo, ṅa toú, bò non tieé fulu teèn.»

Kàn déi mé kulu

(*Matió 13:33*)

²⁰ Yeèsò den cuú, ye bú a: «Mè Lò Càṅ me njií nde né mé kei wee?»

²¹ Ye bú a: «Lò Càṅ den né faá kulu no. Ma déi lé naá doóm weh, à si ṅgàb tàgà ndetoón cùòb tìn mé njéh. Yeé baá jelá, fulu komo njií gùm tàgà doṅṅ ter.»

Hin dé baré

(*Matió 7:13-14, 21-23*)

²² Yeèsò né te loó kokoò mé loó tètòr ndeé, à né njèh teèn feh bele, ye te nyí yuo kela ké Jerusalem ndo.

²³ Nuaré déi waà, ye bú a: «Dé koò, á hên bò nùàr nde né kókoó yili yuo wa?» Yeèsò tueé njií mé bò nùàr ndo, ye bú a:

²⁴ «Hin né baré, bí lègè lòu te bí yila kela ye. Mè tueé bí, bò nùàr kókoó ndé lége ke; mé njéh mene bó yilá kwà ndé ṅgwéh.

²⁵ Nùà gwà nde né ter wuo, à colo hin seèn, à ferá tena lo bí cie. Bí nde né hin goré, bí né bú teèn yilá yií, ye: Fehtoò beèh

gùlù kéh béh teèn. À nde né bí tueé ye bí a: Bí yuo naá-re he wa? Nyí bí kó ṅgwéh.

²⁶ Cu sâ bí nde né tueé ye bú a: ṅgwééh béh bí lé yieé beèh kóó, béh ṅueé kóó wa? ṅgwééh wò lé naá njèh ké lo beèh feh ndo wa?

²⁷ À tueé lom nde né dé seèn ye bí a: Bí bò vevené bò doṅṅ, bí yuò doó sá noṅṅ, nyí bí kó ṅgwéh.»

²⁸⁻²⁹ Yeèsò den cu ye bú a: «Ké sâ kèṅ nde né sili, nyie nde né yieé. Bí nde né Abrahâm mé Isák bò Jakób mé bò *sòn-Càṅ bò doṅṅ ké te Lò Càṅe ṅené njií. Nùàr hihiné nde né ké teèn yilá laré; bòó mé naá kèb bà, kèb nyiib, kèb fené mé kèb túnò mene doṅṅ, nde gi né teèn yilá, bó né kùrmò yieé. Sâ bí né dé bií kèb cieé.

³⁰ Mè tueé bí, bò déi lètené bò ké jomo bò nde né ké toò kelá seér; bò déi lètené bò ké toò bò kela seér cu ké jomo.»

Feh Yeèsò goṅṅ ké Jerusalem

(*Matió 23:37-39*)

³¹ Cu sâ bò *Farisièn déi bilí waà ndo, bó ye Yeèsò a: «Yuò hên yuò, ndé sèr toò; *Heròde gwaán né wò wulá.»

³² À ye bú a: «Né sése! Bí ndé júée bú a: Mè né bò nùàr tándulu yoòr kwogó, mè taré som bò beèn bò, wa mè nde né méménâ lan mé kwéh boó; kulá mè boó som ma.

³³ Sâ mè nde né mé seé mò toò boó ndeé ser lan mé kwéh bò kulá. Lòu sam, ye sòn-Càṅ déi a: té ké cie kú lé, wa bó ndé kú gé ké Jerusalem ma.

³⁴ «Òè Jerusalem! Òè Jerusalem! Dàm bò sòn-Càṅ bò wula gi né wò. Bòó mé Càṅ lé naá yoòr yeé temá njií doṅṅ, wò bó mé taá tobé wula gi né kóó. Mè né mene gwaán, ye mè nde né bò nùàr yeé ká ka mò koró bilí, faá cuar kurú kwaá yeé bò huaán ka bà no, wò gwàn bèh. Baá mbei meèn wa, Jerusalem?

³⁵ Mè tueé bí, gwà bií nde né ter le, bí mè ñéné ṅgwé ndé cù; ko cu mé bí ndeé baá mé sòn bií tueé ye: Càṅ Dueé a, kùlú nyégé nuaá mé ndeé né mé yili seèn kulu, sá ye.»

14

Nùà beèn fufulú

¹ Loú sòu déi Yeèsò nde ké gwò nùà koó bò *Farisièn cén déi bèh yáb yieé. Bòó mé lé naá doó sá doṅṅ né Yeèsò ke den.

² Nuaré déi lé naá doó sá teèn ndo, à né mé beén fufulú mán yoòr; à né toò Yeèsò njebá den.

³ Yeésò yeé ñene aá ménà, à bie njií mé bò *nji-sòu mé bò Farisièn, ye bó a: «Mò bó taré som nùàr lòu sòu, né jolo wa, jìlò ñgwéh wa?»

⁴ Bò sòn kòmò ñgwéh. Yeé baá môn, Yeésò taré som nùàr beèn hèllè ndò, ye njií bú. À tueé njií mé bò nùàr ndò, ye bó a:

⁵ «Hèn, mò lètenè bìi ñunà nuaré déi, wa nàgà seèn wa, die yila ké dòu lòu sòu, à bú beé nomo lègè sòm ndé ñgwéh wa?»

⁶ Dé sà gela yògò cu bó.

Bèh denè balè

⁷ Bò mé bó yilá njií naá bèh yâb hèllè né bèh denè lòu balé fòón. Yeésò yeé ñene aá ménà, à ye bó a:

⁸ «Mò nuaré déi sua véh, à yilá njií wò ké gwò seèn bèh kùrmò yieé, té bèh denè dé koó kè wèh; kò ñgwééh à naá nùà dueè mé né wò yògò teèn yilá keéh ndò.

⁹ Mò nùà koó doó waà, nùà gwà mé naá bí fà doón yilá doó nde né wò ter komo som, nùà koó hèllè den keéh, wò nde seér ké jomo bò nùàr mé fegùli mene den ndeé.

¹⁰ Mò bó né wò yilá, ndé dèn sér ké jomo bò nùàr, te nùà gwà ñene ménà, à yilá kwaá njií seér wò te bèh denè dé koó, te wò lie ye njolò bò nùàr doó sà doón.»

¹¹ À den cuu ye bó a: «Bí kóo ye, nuaá mé né ter ñgumó ñaá doón, bó nde né bú doó baá njií, te bó ter komo njií seér nùà dolé.»

Nùàr yilá balé

¹² Yeésò tueé njií mé nùà gwà ndò, ye bú a: «Mò wò né bò nùàr bèh kùrmò yilá njií, té bò mbeí yeé mé bò nùàr yeé bò bò lilieé bò teèn yilá kéh; mò sam, bó nde cu né wò sòn sà yilá haá som.

¹³ Mò wò gwaán né bò nùàr bèh kùrmò yilá njií, yilá sér bò saám bò mé bò tácgò, bò mé be sam gule sam, mé bò cùgò njolo bò ndò.

¹⁴ Bò sà bò mé terreb sam, bó wò sòn sà yilá há sòm ndé cú; te Càn kulu seér wò kóó, à ndeé gwòm wò lòu mé bò didilí bò nde né te cio komo yuo gií.»

Kàn felè kùrmò déi

(Matíó 22:1-10)

¹⁵ Bò mé né te yâb sà yeé ñgwéé gi aá ménà, cén déi lètenè bòon ye Yeésò a: «Njua né felè nuaá mé nde né yáb ké te *Lò Càñe yieé teèn!»

¹⁶ Yeésò deèn ndò, ye bú a: «Nuaré déi lé naá kùrmò neé, à yilá njií bò nùàr kókoó teèn.

¹⁷ Cu yeé wulu baá, ye nùà seé seèn a: Ndé júée bò nùàr a: yáb baá gi doó, bó ndé yíe bá yieé ma.

¹⁸ Bò doón, nùà kàn ye bú a: Nyí kuún aá kèn. Nùà toó jògò ye nùà seé a: Nyí lé naá ñweéh ñge, nyí jògò nde neé yon ke ye; kúkùr yeé, té ndé.

¹⁹ Dé jomò ye bú a: Nyí lé naá nàgà yulá ñge, nyí nde neé bó fèfà fèfà laáb, te bó kie ke boór ye; kúkùr yeé, té ndé.

²⁰ Dé tagár ye bú a: Nyí jògò baá véh, nyí teèn wá ndé cú.

²¹ «Nùà seé doó cu cuu, à tueé mé tele seé seèn ménà ndò. Temé ñaá tele lè, à ye nùà seé seèn a: Gò gòò, ndé yilá wèh bèlè bò nùàr ceceér, mé ké mbartogò mene; yilá ndé bèlè mé bò saám bò, mé bò tácgò bó bò cùgò njolo bò mé bó mé be sam gule sam doón.

²² «Jomo sà, nùà seé doó cu cuu ndò, ye bú a: Tele mò, mè yilá wa gií aá mé bó kèn; bèh nee cu le ye.

²³ Tele ye bú a: Ndé bèlè bá kèn ké jomo lò mé yí fei ceceér, siè ndé bèlè mé bò nùàr lòu, te gwà mò yuú mé njéh.

²⁴ Mè tueé bi: mè la naá bò toó jògò bò mbaá yilá kuú, bó yáb mò sònò nágá kéh ndé cú.»

Njèh doón vuú lòó, te nùàr ña ye mbòñ Yeésò

(Matíó 10:37-38)

²⁵ Cili nùàr ñgún né Yeésò jomo kem bele. À bele seér ndò, ye bó a:

²⁶ «Nuaá mé gwaán né jomo mò beleè doón, bú a: gwán kélá mè mé bò nùàr seèn, né mene tele bò meí seèn; né mene veéh seèn mé bò ñuna seèn; né mene bei, né mene dim, né mene tie seèn; doón, bú a: gwán kélá mè mé bó. À gwaán kela cu mè mé yon seèn nùà njèh ndò. Mò sam, à mbòñ mò dèn kòmò ndé ñgwéh.

²⁷ Nuaá mé tou gèr mé be seèn jógò ñgwéh, à mè bèlè ñgwéh doón, mbòñ mò dèn kòmò ndé ñgwéh ndò.

²⁸ «Sà mò lètenè bìi nuaré déi nde aá gwà sieé, bú a, dèn ndé doó, à taán nyegé gi. Mò kàgàlòñ nde né wulú, à duóóm ye seé gwà hèllè.

²⁹ Mò sam, à nde né lélan mañ gwà si cegé, kàgàlòñ gi yuo, gwà le toó. Sà bò nùàr nde né mé ja kuú den,

³⁰ ye: kè nùàr hèllè kán, à duóóm gi dáj; ké jomo beé mvúâr.

³¹ «Déi né cu mân: Mò mgbè déi gwaán né taáb mé mbeí lieé, bú a, dèn cèrè doó, à taán nyegé gi bò nùàr seèn, ye bò nùàr nyí né cegé kám yulá. Mò mbeí kem waá mé bò nùàr kam ndètoón, nyí nde né mé bó lieé komo wa?

³² Mò sam, bú a, téma kóbó nji lòm mbeí be jògò, te pónj die.

³³ «Sâ, ko bí taán nyegé ménâ ndo, wanoón nuaré déi seèn mbòñ mò mbaá ñá kòmò ndé ñgwéh, mo à bò ñjèh seèn doón ñgón ñgwéh.»

Túóm cuaré

(Matió 5:13; Mârk 9:50)

³⁴ «Túóm né ñjèh bagaa. Á mo túóm cuaré baá, bó boó ñgulí cu nde né bú naan wa?

³⁵ Sâ gi aá kèn; à yelle sam, à tàbè gàm ndé cú ndo. Bó bú su ñjií nde aá cie mbaá. Nuaá né mé tie dé ñgweé, bú a, ñgwé nyégé bagasé.»

15

Kàn sòrñganj mé lé naâ leér

(Matió 18:12-14)

¹ Bó mé weh yeé kàgàlòñ lãmpòñ mé bò vevené bò doón bilí nde gi kwarè Yeésò bèh ñgòr seèn ñgweé.

² Bó *Farisièn mé bò *ñjì-sòu yeé ñene aá ménâ, bó duoóm lètenè boòn ndugò, ye: «Nua hèn bò vevené bò kwarè seèn weh kwaá né dé kei? Bó bó mé ñgàb cèn yieé bilí né dé kei ndo wa?»

³ Yeésò yeé ñene aá ménâ, à si bó kàn, ye bó a:

⁴ «Hèn mo lètenè bì nuaré déi né mé mbieé yuif, cén déi nde leér le, à boó nde né naan? À bò dé yulá tàrènéà cùòb tàrènéà doó yí fei kwá ló ndé ñgwéh, à nde dé cèn doó foon wellé wa?

⁵ Mo à foon kwa baá bú, à ndeé né bú tuagaá mé vógó-temé mene jogó sie,

⁶ à cu cuù mé ñjéh, à yilá bilí bò mbei seèn mé bò nuàr kwarè seèn, ye bó a: Bí ndé vrà gàm mè teèn; sòrñganj mò lé naâ leér, mè bú foon kwa cu aá kèn.»

⁷ Yeésò den cuù ye bó a: «Mè tueé bí, mo nua veèn cèn kweéh seér temé lètenè bò mbei, vràb nde né ké te vulúu felé seèn ménâ ndo. Bó vra kela nde né bú mé bò didilí bò yulá tàrènéà cùòb tàrènéà mé mùnò ñgwéh temé kweéh seér doó.»

Kàn kàgàlòñ mé lé naâ leér

⁸ Yeésò den cuù ye bó a: «Mo ma déi né mé kàgàlòñ beé kám cèn, yuif cèn nde die leér teèn, à we mògò ndé ñgwéh, à fo bilí gwà, à ñalé foon teèn wa?

⁹ Mo à foon kwa cu aá, à nde né bò mbei seèn mé bò nuàr kwarè seèn yilá bilí, ye bó a: Bí ndé vrà gàm mè teèn; kàgàlòñ mò lé naâ leér, mè kwa cu aá kèn.»

¹⁰ Yeésò den cuù ye bó a: «Mè tueé bí, mo nua veèn cèn kweéh seér temé seèn, vràb nde né lètenè bò cili Càn felé seèn ménâ ndo.»

Kàn felé huaán yíé ñgùlú déi

¹¹ Yeésò den cuù ye bó a: «Nuaré déi lé naâ mé huaán fà.

¹² Cieé déi dim ndeé ye tele a: Gè bò ñgùlú yeé geé, wò kob haá mè dé mò. Tele geé haá bó ndo.

¹³ Tètèi sam, à go som gi aá bò dé seèn kèn, à weh kàgàlòñ hèllè, à foon gò, à nde lè lò déi, bèh dàb mán. Wa teèn, à yila kàgàlòñ doó yieé ndabé.

¹⁴ Nde nde, kàgàlòñ hèllè gi yuo. Cùè die lè lò sâ ndo. Sâ bú doón, à mé ñjeré déi beé sam cuù.

¹⁵ «Yeé yagó baá, à nde yila seé beé nua lòó déi. Nua hèllè ñjií baá-re bú ké ñueéh seèn bèh ñguiánj beleé.

¹⁶ Huaán doó ye merré déi nyí nde né bò tò mò yáb ñguiánj teèn domó yieé kwa; ndóg, nuaré déi bú teèn há ñgwéh.

¹⁷ Yeé baá ménâ, à den cuù mé huín seèn ye: Mè nde aá mé cùè mbaá kuú. Hèn ké lo tele mò, bò seé bò seèn né mé yáb beé tabe den.

¹⁸ Mè nde aá lo, mè nde tueé nde né ye tele mò a: Tele mò, mè boó aá veèn mé Càn, mè boó ñjií mé wò ndo.

¹⁹ Mè nuaá mé wò nde cu né ñuna yeé yilá, wulú ñgwéh. Wèh kwá ñjì sér yeé mé faá nua seé yeé déi no.

²⁰ À yeé tueé gi aá ménâ, à komo wuo ter ndo, à som gò, à cu cu ké yoòr teleé.

«Lòu sâ, tele ke ñjií yí dàb ñuna baá ndeé, à ñene ñjií bú mé jere mene, à komo wuo ter ndo, à dula nde ñuna ké ceér dueé kumó sie.

²¹ Nuna ye bú a: Tele mò, mè boó aá veèn mé Càn, mè boó ñjií mé wò ndo. Mè nuaá mé wò nde cu né ñuna yeé yilá, wulú ñgwéh.

²² Tele dé sâ táñ só ñgwéh, à ko lom né bò seé bò seèn yilá ñjií, ye bó a: Bí ndé dùlù wellè cògò nyàgàm déi, bí su kwaá bú yoòr; bí yí kwá bú lòñ beé, bí yíi kwaá bú débágá gulé ndo.

²³ Bí ndé siè wellè nàgà cèllè, bí ñob ne kwaá tuar, te béh yieé som kùrmò.

²⁴ Huaán mò lé kuú gi aá kèn, à nyimé cuù aá; à lé naâ leér, mè kwa cu aá bú. Bené kùrmò die ndo.

²⁵ «Sâ bei la naâ dé seèn ké ñueh. À baá cuù, à ñgweé ñjií bèmè ké lo, bò nuàr né bené ñgo. Waá kwarè lòó,

²⁶ à yilá ñjií nua seé cèn déi, à bie ke mé bú.

²⁷ Nua seé doó ye bú a: Dim yeé cu cuù né koó. Tele yeé sie ñob aá nàgà cèllè, te béh vra bú mé ñjéh, ye nyí kwa cu aá huaán nyí mé njolo.

²⁸ «Bei yeé nde ñgweé ñjií mán, temé ñaá bú, à nja le ké ceér dueé. Tele yeé ñene aá ménâ, à nde bú boñ wellè ndo.»

²⁹ Ye tele a: Kè-re sà nò! Bèh lo mé naà-naà, mè né lom seé yeè bɔɔ den, mè sòn yeè ngén bèh. Mé njèh mene, né mene huaán mbieè déi, wò mè há ngúnjwéh, te mè yilá bilí bò mbei mò, béh bɔ samé mé njéh.

³⁰ Lan wò yeé ke, ñuna yeè bɔ bò huaán vèh seèn bɔɔ beéh gi aá wò bò njèh, à yeé cu cuu, ngweéh hèn wò ñob aá bú nágá cellè wa?

³¹ Tele ye bú a: Huaán mò, dé yeè bélob né den cu doónj kɔɔ. Bò njèh mò doónj né gi dé yeè.

³² Ndè, béh sé la naá kaà òm yeè mán vra, béh ñgo bené. À lé kuú gi aá kèn, à nyimé cuu aá. À lé naá leér, mè kwa cu aá bú.»

16

Kàn felè nùà seé tánàgà déi

¹ Yeèsò den cuu, ye bò mbòñ seèn a: «Nùà lieé déi lé naá mé nùà seé seèn déi teèn. Lòu sà bò nùàr ndeè ye bú a: Nùà seé yeè né wò bò njèh bɔɔ beéh.

² À yilá ñji nùà seé doò ká toò seèn ndo, ye bú a: Bó ye wò bɔɔ beéh gi aá mè bò njèh mò sé wa? Ndé bò njèh mò doónj taán gi, mè nde né wò seé sòm.

³ À yeé nde ngweé ñji ménà, ye: Tele mò mè seé sòm aá kèn; mè kuú aá, wanóónj mè mò boór kíé kòmò cú; beè mò njèh duaà né fegùli ndo; te mè bò seé sòm?

⁴ À den cuu mé be seèn ye: Mè ko baá kèn! Mè nde né bò nùàr bou; * mo tele mò sòm aá mè seé, te bó ndeè yíi keéh bɔɔn mè gwò teèn.

⁵ «À yilá ñji bò hùà bò teleè ká toò seèn cécéne cécéne ndo. À bie ñji mé dé toò jògò, ye bú a: Bì tele mò né mé hùà meèn wa?

⁶ Ye bú a: Né bɔgɔ kómò yuú. Nùà seé ye bú a: Né ménà; òm ndé doó, wèh nyàgà sér á yulá tìn.

⁷ À bie ñji cu mé déi, ye bú a: Dé yeè nò, bí tele mò né mé hùà meèn ndo wa? Dé sà ye bú a: Dé mò né ba yolò yuú tìn. Ye bú a: Né ménà; siè, nyàgà sér á yuú nèa.

⁸ «Nùà lieé doò yeé ñene nùà seé tánàgà hèllè né feh seèn ménà nyamé kɔɔ, à vra seér cu bú lòu. Ye: bò *wónj bò nyamé kela né seé bɔɔn kɔɔ mé bò Càn bò. Lòu sam, bò Càn bò seé Càn ménà nyamé bèh.»

⁹ Yeèsò den cuu, ye bú a: «Mè tueé bí, mé ngùlù wónj bí gàm bò saám bò mé njéh gaàm. Mo ndeè gi aá beè bìi, Càn ndeè né bí te dene dé nyémà mé nyémà yíi keéh.

¹⁰ «Bí kɔɔ ye, nùà gècèn te njèh dé maàn né nùà gècèn te njèh dé koò ménà. Nuaá mé né nùà nyeèn te njèh dé maàn, né cu nùà nyeèn te njèh dé koò ménà ndo.

¹¹ Mo bí mán tueé nágá nées te ngùlù wónje ye, sà nei bí te njèh gècèn yíi keéh nde né kɔɔ wa?

¹² Mo bí njèh bò nùàr vèh bèh, sà nei bí njèh dé bìi mbaá haá kuú nde né kɔɔ wa?

¹³ «Nuaré déi seé nùà fà kèi cén bɔ kòmò ndé ngwéh. À nde né cén bunó, à gwaán déi. À beè déi den nde né nùà gècèn, à seb déi. Bì seé Càn bò seé kàgàlòñ fà doónj kèi cén bɔ kòmò ndé ngwéh.»

Ngòr Yeèsò feh hihiné

(*Matiò 11:12-13; 5:31-32; Màrk 10:11-12*)

¹⁴ Te bò *Farisièn mé temé doónj né gi yoòr kàgàlòñ, yeé nde ngweé ñji mán, bó yuo die Yeèsò yoòr mé séb.

¹⁵ Yeèsò ye bú a: «Bí den né njolò bò nùàr faá bò gècèn bò nò. Sà bí bɔɔ den né mbaá, Càn né gi temé bìi ñene. Bí kɔɔ ye, bò ñji mé né dudueèr beè bò nùàr doónj, né gi bò njèh mbembaá beè Càn.

¹⁶ *Sóu Músi bó bò *sòn-Càn bò lé naá gi mé terreb teèn, yuoò te cu sà tóg nde wa mé nam Jân Bàptís. Sà nées mé terreb ye. Jomo sà bó se waá mé Njàgà Bagaà felè *Lò Càn. Kènè nùà kàn né lom lege, ye te nyí yila teèn.

¹⁷ Á, sóu nò? Mè tueé bí, vulú bò tàbè nde gi né faá njèh mbaá nò ñellé yuo, sóu le ter. Gwaán njolo sóu a, jíé méné gèh dé heè, ndóg à nyimé ndé ngwéh.

¹⁸ «Nuaá mé mele sòm veéh, nde jògo cu déi doónj, kuú né yàgà. Véh mé bó naá lòu mele sòm, nuaá mé jògo bú doónj kuú taré né yàgà ndo.»

Kàn felè nùà lieé déi bò Lasâr

¹⁹ «Nuaré déi lé naá teèn, lé naá nùà lieé; à né bò cògò bebagaà su, cieé doónj à né yáb bebagaà yieé, à né jùjùòb yieé.

²⁰ Nùà saám déi lé naá teèn ndo, yilí seèn né Lasâr. Lasâr lé naá mé nyer yo doónj. À lé cer den beéh ké tütùlù nùà lieé hèllè,

²¹ ye te nyí domó yieé kwa tò mò yáb ka seèn. Bò boór né yeé ndeè, bó nágá bilí cu bú mé nyer mene.

²² «Lòu sà, nùà saám doò kuú, bò cili Càn nde jògo kwaá ñji bú ké te vulúu kwarè Abrahâm. Nùà lieé hèllè kuú ndo, bó furú bú,

²³ à yila nde ké dòu bèh dà m gèr ñené kuú; sà Abrahâm bò Lasâr baá kɔɔ, à ke ñji den aá bó lòu.

²⁴ À jògo ñji ké ter, ye Abrahâm a: Tele mò, kó yeé mè jere teèn; témá ñji yeé

Lasâr, te à ndeè die kwaá mè nòmò ká te leba mè nyògò beè, mè ñene kuú mé gèr ká tuar.

²⁵ Abrahâm ye bú a: Huaán mò, mùnò kó cú munò, ye ké cie nyí lé naá mé ngulú sab, sâ Lasâr né mé gèr kwaré. Kóo ye, kènê temé Lasâr dolé baá; gèr baá seér felé yeè.

²⁶ Toómá lètenè beèh béh bí jíim tena né ngobe. Né mene béh, né mene bí, bèh kelá sam.

²⁷ «Ye Abrahâm a: Sâ mò né mân, kúkùr yeè tele mò, témá níjí cú Lasâr ké gwò tele mò teèn.

²⁸ Bò òmò mò né ké gwò tîn; te Lasâr nde tueé nyegé bó, wanóñ bó nde cuú né ká lè gèr-e yilá kuú.

²⁹ Abrahâm ye bú a: Ké jomo bò òmò yeè né mé mvù Mùsi mé mvù bò *sòn-Càñ bò beè; bó a, ngwé cí.

³⁰ Ye Abrahâm a: Tele mò, dé sâ wúlú ndé ngwéh. Ngulí kela né dé nuaá mé naá dòu komo yuo, te bó kweéh seér ye temé.

³¹ Abrahâm ye bú a: Mò bó sòn Mùsi mé bò sòn-Càñ bò ngúngwéh, sâ nuaré déi komo yuo mene dòu, ndóg bó kwéh sér ndé ngwéh.»

17

Veèn

(*Matiò 18:6-7, 21-22; Mârk 9:42*)

¹ Yeèsò den cuú ye bò mbòñ seèn a: «Njii mé nde né bò nuàr te veèn doór yii, lím ndé ngwéh. Bóo mene naan, nuàr a, te mbei teèn dór yí. Nuaá mé dór yii mbei teèn nde né mé gèr kwaré.

² À dór yii cegé mene huaán maàn cén déi lètenè bò huaán hèn te veèn, à nde né mé gèr kuú. Sâ, nuà hèllè ye, mé sòn gèr hèllè bó wèh ndé kó mé nyí ké sòn nòmò koò, bó jógò kàgà kwá nyí nyèn tuagaà, bó vela si njii kó nyí dùa.

³ Sâ, bí bòñ nyéyé feh bìi bagasé.

«Mò mbei yeè déi né wò veèn bóó, túé nyéyé bú lòu. Mò à kweéh seér aá temé, kúlú níjí dèh doó.

⁴ Mò à né mene mbei téhbeh lè cieé sabé den, mò à né yoòr yeè ndeè ye wò a: kúlú níjí doó, sâ kúlú níjí dèn méná kulú.»

Temé kwaá njii

⁵ Bò mbòñ tebé deén ye Yeèsò a: «Fehtoò beèh, bó te béh kwaá ñeí seér temé yoòr yeè lòu.»

⁶ Fehtoò beèh ye bó a: «Mò ndèm bìi sé la né faá mvum tàb làm* no ham waá, bí sé la naá tueé ye tou hèn a: ndé kòmò njébá dèn yí dùa yíé; à sé la naá sòn bìi ngweé.»

Seé nuà seé

⁷ Yeèsò den cuú ye bó a: «Hèn mò lètenè bìi nuaré déi né mé nuà seé seèn déi teèn; né nuà kié-boór wa, tètñ mbieè wa, mò à cu cuú ñueh, tele nde né bú ká kwaré yáb lòu yilá kaár njii wa?

⁸ Sam, à tueé seér nde né ye bú a: Nde nyí yáb tuar neé kwaá. Mò bela baá, wò su cògò, wò ndeè geé kwaá nyí. Mò nyí yieé gi aá, nyí ñueé gi aá, wò nde ye dé yeé yieé.

⁹ Mò nuà seé bóó gi aá méná kèn, tele seèn nde né bú lòu vra seér faá né ñjèh kàm déi beè seèn wa?

¹⁰ Né felé bìi faá bèh méná ndo: mò bí bóó gi aá bó njii mé né seé bìi kèn, bí júée: Seé beèh né cí, béh né dé beèh bò seé bò mbaá.»

Bò beèn veèn bò déi yulá

¹¹ Sâ Yeèsò née ka te gò Jerusalem ye, à né lètenè *Samarí bò Galilé kelá.

¹² À wa lè loó déi; sâ bò beèn veèn bò déi yulá baá ká yoòr seèn ndeè. Bó yeé ñene njii aá bú, bó njebá le ké dàb,

¹³ bó loógò njii ké ter ye bú a: «Yeèsò, dé koò, kó yeé béh jere teèn!»

¹⁴ Yeèsò ye bó a: «Bí ndé ké yoòr bò ngàñ sèmè, bí feh keéh bó yo bìi.» Bó som gò ndo. Bó yeé baá ceér dueè, bó taré yuo gi.

¹⁵ Cén déi lètenè bòòn yeé ñene aá méná, à cu cuú dé seèn jomo. À né gò, à né Càñ ké ter seèn njii.

¹⁶ À waà, à die sulí njii njolo doó ka Yeèsò, à né bú vra. À lé dé seèn naá nuà Samarí.

¹⁷ Yeèsò yeé ñene aá méná, à ye: «[J]gweéh bó yulá doón naá gi taré yuo mà. Hèn, bò tårènéà bò déi né he wa?

¹⁸ Nuaá mé cu cuú né Càñ vra weh, gi cegé né nuà kin hèn wa?»

¹⁹ Jomo sâ Yeèsò ye bú a: «Kòmò wò ter, wò né temé yoòr mò kwaá njii, wò yili yuo aá kèn. Nde-re бага!»

Cuú *Huaán Nuàr

(*Matiò 24:23-28, 37-41*)

²⁰ Bò *Fariisè ye Yeèsò a: «*Lò Càñ wa ndeè né heèh wa?» Ye bó a: «Lò Càñ njolò bìi bèsoné jógò wá ndé ngwéh, te bí nde ye ñené koó.

²¹ Bó túé ndé ngwéh ye bí a: kè, hèn no; kè yie. Bí kékòó ye Mbàm Càñ ká lètenè bìi die wa gi aá kèn.»

²² À yeé tueé gi aá méná, à tueé njii mé bò mbòñ seèn ndo, ye bó a: «Cu déi nde né teèn, bí nde né gwaán, ye bí sé la naá bìi *Huaán Nuàr cieé cén ñené ngweé no. Mè tueé bí, bí bú ñené ndé ngwéh.

²³ Bó tueé nde né ye bí a: bí kè nji kán! bí kè nji kán! Mo bó baá bí méná tueé, bí dèn lòm dé bìi òóŋ, bí té teèn ndé.

²⁴ Gèh dé mé mbàn né yeé ké te vulúu be terré doó, lòu sà Huaán Nùàr nde né méná ngá yuo kelá.

²⁵ Njèh cén, ko bò cavanê bò jògò ngon keéh gi aá bú kèn, ko à ñene som aá dàm bò gèr beè bòòn kèn ndo, sà ye.

²⁶ «Lòu mé Huaán Nùàr cuù nde né teèn, bò njií lé ké bóó gií naá lè nàm Noé doón nde cu né méná bóó.

²⁷ Sà lè nàm Noé, bò nùàr lé ko loóm naá yieé mé ñueé, bó né vèh suaá, bó né bèh siib ndeé ndo. Bó né ka mé njéh méméná bóó ndeé, tóg nde wa lòu mé Noé lé yilá naá kom teèn. À yeé baá lè kom, nu koó die, nòmò laga kum lo bó teèn.

²⁸ «Nde cu né faá lè nàm *Lòt bóó ndo: bò nùàr lé ko cegé naá yieé mé ñueé deèn, bó né nge, bó né go, bó né gèh dobo, bó né gwà sieé.

²⁹ Lòu sà, Lòt yuo lè loó *Sódoome, we lé naá ter lè nyùm nàgàkèn bomo suagá, ñgie kum som cu bò nùàr doón jomo seèn ndo.

³⁰ Lòu mé Huaán Nùàr ndeé né teèn ñené yuo kelá, nde cu né bò nùàr méná bóó.

³¹ «Lòu sà kwa nde né nuaré déi, sà à né ké felè gwà; bú a, fón lòm doó, à té gwò felè bò njèh seèn mbaá yilá kú. Kwa lo nde né nuaré déi ké ñueh ndo, à té ká lo mbaá cú kú.

³² Bí mùnò nji cú dé mé lo naá veèh Lòt kwa doó!

³³ Nuaá mé gwaán né yòŋ seèn mé be seèn gagá kwaá, nde né bú leér loó. Nuaá mé né dé seèn cio felè mò ñgoón seér, nde né yòŋ seèn yili som.

³⁴ Mè tueé bí: nuaré déi bò mbeí nde né lòu sà te ndagá cén-e; bó nde né cén weh, déi le.

³⁵ Ma déi bò mbeí nde né nyèn bècéné gwo; bó nde né cén weh, déi le.

³⁶ Nuaré déi bò mbeí nde né ké ñueh fà; cén nde né weh, déi le.»

³⁷ Jomo sà, bò mbòŋ ye bú a: «Fehtoò beèh, ndeé méná bóó den nde né he wa?» Ye bó a: «Bèh mé komó né teèn doón, bò jìe nde gi né teèn bilí ndeé.»

18

Kàn felè nùà téná-ju bò ma kú déi

¹ Yeésò si bó kàn déi, ye te bó dua den Càŋ cieé doón, bó gur cú; à ye bó a:

² «Nùà téná-juù déi lé naá lè loó koó déi teèn, à lé Càŋ dula bèh, à nùàr vèh ñgwéh ndo.

³ Ma kú déi lé naá lo sà teèn ndo; cu doón à né toò seèn yagá ndeé den, ye bú a: Téná sòm mè ju hèn teèn, te bèh nùà buno mò géé.

⁴ Ma kú doó né ka méméná yagá den, nùà téná-juù hèllè bú mé njéh tãŋ ñgwéh. Yeé yagá baá, cieé déi à den kaá mé be seèn ye: Mè né koó ye mè Càŋ dula bèh, mè nùàr vèh bèh ndo.

⁵ Mé njéh mene, gèh dé mé ma kú doó né mè yoòr ñei hèn, nè mè ki. Kwá mè tena som bú ju hèn, te mè ñgweé keéh tie.»

⁶ Fehtoò beèh deèn baá-re ndo, ye bò nùàr a: «Bí ñgwé nyégé ñgòr nùà téná-juù hèn bagasé.

⁷ À né méná bóó komo, sé tagá Càŋ wa? Mè tueé bí, bò nùàr Càŋ mé né toò Càŋ cu doón yueé, Càŋ nde né bó gam, à ñgá gá ndé ñgwéh gum doón,

⁸ à nde né kukwar bóó. Mé njéh mene, *Huaán Nùàr ndeé cuù, sà bóó mé nè temé cén kwaá njií, née-re teèn ye wa?»

*Kàn felè nùà *Farisièn bò nùà wèh-lampòŋ déi*

⁹ Yeésò kàn hèn si kuú né felè bóó mé né munò ye bó dé bòòn né bò gècèn bò toò Càŋ, bó né bò mbeí lòu seb seér doó. Ye bó a:

¹⁰ «Nuaré déi bò mbeí lé wuó naá ter fà doón, bó nde ké *gwà Càŋ koó bèh Càŋ duaá; déi né Farisièn, déi né nùà wèh-kàgàlòŋ lampòŋ.

¹¹ «Farisièn doó ñjebá nde dé seèn ké toò gèbàkàg, ye: O, Càŋ! Mè né wò vra; mè nùà mbaá faá bò nuaré déi no sam, bó né dé bòòn yib ñuoób, bó né veèn bóó bele, bó né yàgà ndeé; mè dèn ñgwéh faá nùà wèh-kàgàlòŋ lampòŋ hèn ndo, mè né cu wò mé dé sà vra kókoó mbaá.

¹² Dé mò, lè sóndé doón, mè né yeé yáb teèn jolo cieé fèfà. Lè bò njèh mò doón, njií mé baá yulá doón, mè né yeé mbe teèn cécéné som, mè haá wò.

¹³ «Nùà wèh-kàgàlòŋ lampòŋ doó ñjebá sua le dé seèn ké jomo, à sulí njií njolo doó mé kú mene, ye Càŋ a: Oè Càŋ mò, mè né nùà veèn, kó yeé mè jere teèn.»

¹⁴ Yeésò den cuù baá-re ye bó a: «Mè tueé bí, Càŋ lé kwaá lòò naá sòn Farisièn hèllè méná, à ñgweé seér dé nùà lampòŋ doó. Nùà lampòŋ doó nde cu lo ndeé, sà à baá gi dé seèn beè Càŋ dilisé; nùà lòbò kãŋ hèllè le. Bí kóo ye, nuaá mé né ter ñgumó

ɲaa doón, bó nde né bú doó baá njií, te bó ter komo njií seér nùà dolè.»

Bò huaán tetóór kulú

(*Matió 19:13-15; Mârk 10:13-16*)

¹⁵ Jomo sâ bò nùàr né mé bò huaán ká yoór Yeésò weh ndeé, bó weh nde bilí mé bó dé mbembogò mene, te à kema njií bó be yoór. Bò mbòɲ yeé ɲene aá ménâ, bó nde seér cu bò nùàr lòu.

¹⁶ Yeésò yilá njií bò huaán doó ká toò seèn ndo, ye bò mbòɲ a: «Bí kwá bò huaán ndeé ká yoór mò, bí té bó yín. Bí kóo ye, *Lò Càɲ né dé bɔ́ mé den né faá bó no.»

¹⁷ Mè né tueé ye bí a, nuaá mé Lò Càɲ mé temé seèn mene faá huaán maàn no wèh ɲgwéh doón, teèn yilá ndé ɲgwéh.»

Dèbbè nùà lieé déi

(*Matió 19:16-30; Mârk 10:17-31*)

¹⁸ Nùà koó bó *Júf déi ndeé ye Yeésò a: «Nùà feh-ɲèh dé bagaa né wò. Hèn, mè bóó nde né naàn, te mè kwa ye yòɲ dé tètàgà wa?»

¹⁹ Yeésò ye bú a: «Wò mè nùà bagaa yilá né mé ɲgei wa? Nùà bagaa gi gegé né Càɲ.»

²⁰ Wò né gi *sóú kóo, ye: té yàgà ndé; té feh wulá; té yib ɲúób; té nuaré déi nyeén yoór cò kwá; ɲgwé sòn tele yeé mé meí yeé ndo.»

²¹ Nùà doó ye bú a: «Mè lé jolo duóóm naá ménâ, sâ mè née ndà ye, mè né yeé bó dé sâ jolo gií.»

²² Yeésò yeé ɲgwéé aá ménâ, ye bú a: «Le cu née wò ɲèh cén ye: ndé gò sòm gi-re bó ɲèh yeé doón, wò geé haá njií bó saám bó kàgàlòɲ sâ, te wò kwa seér ɲgúlú ké ter te vulúu. Jomo sâ wò ndeé, wò bele mè ndo.»

²³ Nùà hèllè yeé nde ɲgwéé njií faá bèh mân, à munò njií gi ɲgúlú seèn doón, temé kuú yuo bú lé ndo.

²⁴ Yeésò ke njií bú ndo, ye bò nùàr a: «Né taré mé bó lilié bó yila *Lò Càɲ.»

²⁵ ɲgwééh né taré mé ɲgelobà yila kela te lóɲ kògòtár wa? Né ménâ mé nùà lieé ndo; te Lò Càɲ yilá taré kela nde né dé seèn mé dé ɲgelobà.»

²⁶ Bò nùàr yeé ɲgwéé aá ménâ, bó ye: «Sâ, mo né mân, nuaá mé nde né yili yuo, né neí?»

²⁷ Yeésò ye bó a: «Njií mé né bò nùàr taré yògò, beé Càɲ taré ɲgwéh.»

²⁸ Piér ye bú á: «ɲgwééh béh hèn vu lo gi aá bó ɲèh beéh sâ, béh bele wò mà.»

²⁹ Yeésò ye bó a: «Mè né tueé ye bí a, mo nuaré déi vu lo gwà seèn wa, né veéh seèn wa, né mene bei mé òm, né mene tele bó meí, né mene ɲuna, mo à bó vu lo né fele Lò Càɲ,

³⁰ bú a: kóo ye, nyí nde cu né ménâ cafanè kwa yògò keéh, te nyí ndeé te *wòɲ dé feé kwa bilí cu ye mé yòɲ tètàgà mene.»

Ngòr felè cio Yeésò dé mbelèm tagâr

(*Matió 20:17-19; Mârk 10:32-34*)

³¹ Yeésò weh bò mbòɲ seèn yulá cùòb fà, ye bó a: «Hèn, béh bí ɲaa nde baá ké Jerusalem sâ. Njií mé bó *sòn-Càɲ bó lé naá gi felè mò *Huaán Nùàr nyagá kwaá doón, nde gi né ké teèn mboón.»

³² Bò nde né Huaán Nùàr beé bó lòu bó jògò yíí. Bò lòu bó nde né bú seb, bó selé bú; bó nde né bú dèh yoór kulú su,

³³ bó lobo bú, bó wula sòm bú. Lè cieé tagàre, à nde cu né lè cio komo yuo ndo.»

³⁴ Á yeé tueé gi aá mân, bó mbòɲ ɲgwé kó ɲgwéh lág; njeré déi lé ndegé yògò naá bó lòu.

Tácugò déi

(*Matió 20:29-34; Mârk 10:46-52*)

³⁵ Yeésò yeé nde aá Jerikò waá, sâ tácugó déi né te sòn ceér ɲèh dua den.

³⁶ Nùà hèllè yeé ɲgwéé bó nùàr baá kem kelá, à bie kwòm.

³⁷ Bó ye bú a: «Né Yeésò nùà Najarèt kela né kóo.»

³⁸ Á sòm hueh ndo, ye: «Yeésò ɲuna *David, kó yeé mè jere teèn.»

³⁹ Bò gè toò bó mé baá kwarè seèn yeé ɲgwéé aá ménâ, bó nde seér bú lòu, ye bú a: «Máb sòn yeé doó sâ.» Mé ɲèh mene, à ko lom né méménâ ké ter tueé logò njií, ye: «ɲuna David, kó yeé mè jere teèn.»

⁴⁰ Yeésò ɲebá le ndo, ye bó dèrrè ndé mé bú. Á yeé baá ká kwarè Yeésò, Yeésò ye bú a:

⁴¹ «Wò ye mè a: gàm nyí naàn wa?» Ye Yeésò a: «Fehtoò mò, bó yeé te mè ɲene njolo teèn.»

⁴² Yeésò ye bú a: «ɲéné njolo ɲenè! Wò né temé yoór mò kwaá njií, wò yili yuo aá kèn.»

⁴³ Njolo seèn kwògò yuo doó sâ ndo. Á yuo bele lom Yeésò nenóɲ, à né mé Càɲ teter seèn ndeé. Bóó mé lé naá ɲené doón seén gi Càɲ ménâ ndo.

19

Yeésò bó Jasé

¹ Yeésò wa Jerikò ndo, à né lètenè lòó kelá.

² Nuaré déi lé naá lo sâ teèn, yilí seèn né Jasé, à né nùà koó felè bó wèh-kàgàlòɲ làmpòɲ bò. Né nùà lieé.

³ Á né ceér fòón, ye te nyí ɲene kwa nuaá mé bó yilá né Yeésò sâ; lóɲ sam mé bó nùàr, à lé naá cuù nùà tibí ndo.

4 À yeé ñene aá ménâ, à dula kela nde gè toò bò nùàr, à sie ñaaá tou* déi, à né Yeésò teèn kela den, te à ñene ñgweé bú ndo.

5 Yeésò waà bèh sâ, à sòm njií njolo ter, à ñene njií bú; ye bú a: «Súagá ká doó wúwágá, Jasé; lan mè cer nde né ké gwò yeé.»

6 Jasé wur suagà, à weh njií Yeésò ké gwò seèn mé vràb mene.

7 Bò nùàr yeé ñene aá ménâ, bó duóóm ndugò, ye: Nùà hên nde ké gwò nùà veèn cer seér né dé kei wa?

8 Jomo sâ Jasé komo wuo ter ndo, ye Yeésò a: «Fehtoò mò, mè nde né bò ñjèh mò doón fèfà kobé bele, mè geé haá njií bò saám bò kèb déi. Mò mè lé naá kàgàlòn beè nuaré déi bele weh, mè nde cu né bú jomo méménâ mbei nèa haá cuú.»

9 À yeé tueé gi aá ménâ, Yeésò ye: «Nùà hên né nduté ndütù Abraham ndo; lan, còñ yilá baá te mbàgà seèn kèn.

10 Bí kóo ye, bódó mé né lòu leér le doón, *Huaán Nùàr hên nde kuú naá bó fón, te à yili sòm bó.»

*Kàn felè bò seé bò déi yulá
(Matió 25:14-30)*

11 Bódó mé naá ñgòr hên ñgweé, Yeésò si cu bó kàn déi. Sâ, bó baá kwarè Jerusalem, bò nùàr baá lom munó ye, doó sâ *Lò Càñ nde aá ñené ñagá.

12 À ye bú a: «Nuaré déi lé naá teèn, à né lè bòn bò huaán mgbè. À yeé nde aá mgbè cer, à nde lè loó déi bèh dàb mân, te bó lobo bú tí, à cuú, à cer ye mgbè.

13 «À yeé baá mé gò, à yilá bílí bò seé bò seèn yulá, à geé haá kwaá bele bó kàgàlòn kám cécéné beè-beè, à ye bú a: Bí bó ñgògò toón mé ñjèh jomo; kò mè ndeé cuú aá. À yuo ndo.

14 À wa toò, bò loó bò seèn bunó bú ká jomo, bó tema njií ye: Té bú tí lòbò, béh bú gwàn ñgwéh, à mgbè beèh sam.

15 Mé ñjèh mene, bó lobo bú tí. À cu cuú ká lo lètené boòn. À waà, à ye, bó yilá njií bò seé bò nyí doó, kò ñgweé kàgàlòn naá jomo ñar wa.

16 «Déi waà ye bú a: Dé koò, kám yeé cén doó ñar aá kám yulá; hên no.

17 Mgbè doó ye bú a: Mòn, wò né nùà gècèn; wò né ñjèh memané ke nyegé kóó, wèh bá bò ndugo loó yulá hên, wò cèr mgbè teèn.

18 «Dé jomò wa cuú, ye bú a: Dé koò, dé mò ñar cu aá kám tín déi ndo.

19 Mgbè doó ye bú a: Bò ndugo loó tín hên baá dé yeé ndo; cèr á mgbè teèn kóó.

20 «Déi wa cuú ndo, ye bú a: Dé koò, wèh cú-re kàgàlòn yeé. Mè lé naá bú te cògò kaga nyegé, mè leér kwaá lòu.

21 Wò yeé né nùà yògò; mè veéh naá cí. Wò mene njeré déi kóó kwá ñgwéh, wò né yeé mbaá weh njií. Wò mene kóó dòbò bèh, wò né yeé mbaá kwaá njií.

22 «Mgbè doó ye bú a: Nùà veèn faá wò no! Wò ju kènè beè mò die nde né mé ñgòr yeé sâ. Wò lé naá gi kóó ye mè né nùà yògò: mè mene kóó kwá ñgwéh, mè né yeé mbaá weh njií. Mè mene kóó dòbò bèh, mè né yeé mbaá kwaá njií.

23 Lé boó naá naàm mé wò lé mè kàgàlòn mò ké te mbiín kwá njií ná ñgwèh te ñar, mè cuú, sâ nòmò baá teèn wa?

24 À tueé njií mé bò nùàr ndo, ye bú a: Bí ñgá sòm bú kàgàlòn sâ beè ñgaá; bí ságá njií mé nùà kám yulá jògò.

25 Bó ye bú a: Dé koò, á dé sâ baá gi dé seèn mé kám yulá beé no.

26 Ye bú a: Mè tueé bí, nuaré déi nde gi né mé ñjèh beè, bó haá sagá cu bú déi teèn. Nuaré déi dé seèn mé ñjèh beè sam nde ñgwèh, né mene dé maàn mé à né mé ñjèh doón, bó nde né bú beè horó sòm.

27 Dé bò bunò bò mò, bí siè ndé gi mé bó ká toò mò; bó ye mè mgbè boòn sam, bí wúlá sòm gi bó wulá.»

Ké Jerusalem yilá

(Matió 21:1-11; Màrk 11:1-11; Jân 12:12-19)

28 Yeésò yeé tueé gi aá ménâ, à go kela nde gè toò bò nùàr ndo, bó bó né Jerusalem ndeé.

29 Bó yeé wa kèbè Betafajè bò Betanì, kwarè tòr mé bó yilá yeé tòr Olivie, Yeésò tema keéh bò mbòn fà déi toò, ye bú a:

30 «Bí ndé lè loó toò bií sâ. Mò bí yilá baá lo, bí nde né huaán vuomndeé ñené. Nuaré déi née teèn ñá lógó ñgwéeh ye. À né te yuií mân. Bí sè ndé mé bú.

31 Mò nuaré déi ye bí a, bí bú se né dé kei wa, bí júée bú a: Nùà Dueé gwaán né bú kóó.»

32 Bó yuo gò ndo, bó wa, bó kwa gi ka doón faá Yeésò tueé naá bó no.

33 Bó yeé baá ménâ se den, bò ñjèh bò bie ye bú a: «Bí huaán vuomndeé sâ se den né dé kei wa?»

34 Bó ye bú a: «Nùà Dueé gwaán né bú kóó.»

35 Jomo sâ, bó se haá njií bú mé Yeésò ndo; bó né bò cògò boòn huaré weh, bó né ñgètené vuomndeé teé njií, bó né Yeésò teèn jógó kwaá.

36 À yuo gò, à né ndeé, bò nùàr né bò cògò yoor boòn huaré weh, bó né ceceér teé njií.

³⁷ À né ké te tòr Olivie doò suagá ndeé, à wa kwarè Jerusalem, sà dàm bò mbòñ né ceér dueè léláj vógó-temè samé den, bó né Càñ ké ter seén njií. Bó né bú felè bò fém mé bó lé naá gií ñenè dójón seén laré.

³⁸ Bó ye: «Càñ a, kúlú nyégé Nùà Dueè mé ndeé né mé yilí seèn hèn kulù. Còñ ké ter te vulúu mé *sùsùm né dé Càñ.»

³⁹ Sà bò *Farisièn déi lé naá lètenè bò nùà doó sà teèn. Bó ye Yeésò a: «Júée bò mbòñ yeé a, bó húné-re nójón.»

⁴⁰ Yeésò ye bó a: «Mè tueé bí ndo, mɔ bó huné mene nójón, bò taá nde né ménâ seén den.»

Felè Jerusalem yueé

⁴¹ Yeésò yeé baá kwarè Jerusalem, à ke njií loó, à yueé velé,

⁴² ye loó a: «Nuaá mé sé naá wò dolé haá, wò sé naá yeé bú keí mé né hèn ñenè kóo nɔ. Ngweéh kènè leér baá njolò yeé mà.»

⁴³ Kékòò ye, cieé déi nde né teèn, bò bùmò bò yeé nde né wò beè kaáñ sie, bó kaga keéh wò yí lètenè, bó sané yilá nde né lètenè bii dójón,

⁴⁴ bó kibí kela mé bò nùàr yeé doó, bó kum sòm bí. Taá déi felè mbei lé ndé ñgwéh. Lòu sam, Càñ ndeé né ye te nyí yilí sòm wò. Mé ñjéh mene, wò ñenè kó ñgwéh.»

*Yeésò ké *gwà Càñ koó*

(Matió 21:12-17; Màrk 11:15-19; Jân 2:13-22)

⁴⁵ Yeésò yila nde yí cie gwà Càñ koó ndo. À wa, sà bò nùàr né toón teèn bójón den. À yeé nde ñene njií ménâ, à yila bó cie kwógó sòm keéh.

⁴⁶ À né bó teèn tueé yilí, ye bó a: «Né gi lè mvù Càñe nyagá den ye: Gwà mò né lom gwà Càñ duaá. Keí mé bójón bí weh kwaá seér aá gùr yilí bii wa?»

⁴⁷ Cieé dójón Yeésò né bò nùàr ñjéh ké gwà Càñ feh den. Yeé baá môn, bò *ngàñ sèmè dé kokoò mé bó *njií-sòú, bó bò kokoò bò dójón duóòm aá ceér fòón, te bó wula sòm bú.

⁴⁸ Ñjéh cén, bó bú siè kwà ñgwéh. Lòu sam, cili nùàr lé naá doó, bó né ngòr seèn felá.

20

Kùòm terreb Yeésò

(Matió 21:23-27; Màrk 11:27-33)

¹ Cieé déi lé naá teèn, Yeésò né bò nùàr ñjéh ké *gwà Càñ koó feh den, à né bó Njàgà Bagaá se. Bò ngàñ sèmè dé kokoò mé bó njií-sòú kar waá mé bó kokoò bó dé loó jomo,

² bó ye Yeésò a: «Wò bò njií hèn bójón mé gèh terrèb dé heé? Nei wò jegé naá kóo wa? Túé béh tueé.»

³ Yeésò ye bó a: «Mè nde né bí ménâ bieé ndo: bí jògò túé ke mè ye:

⁴ Nei lé Jân Bàptis tema njií naá kóo, ye bú a: ndé bò nùàr kou bele wa? Lé naá Càñ wa, lé naá nùàr wa?»

⁵ Bó yila mé ñjéh lètenè bòòn fellé kuú ye: «Mɔ béh ye bú a: Càñ lé Jân temà naá kóo, à tueé nde né ye béh a: béh lé temé yoór seèn kwá njií ná ñgwéh dé kei wa?

⁶ Á, mɔ béh ye bú a: bò nùàr lé bú temà naá kóo, sà bò nùàr nde né béh tobé wulá. Lòu sam, beè bòòn Jân lé naá *sòn-Càñ.»

⁷ Yeé baá ménâ, bó ye bú a: «Béh kó ñgwéh nuaá mé lé temà naá bú.»

⁸ Yeésò ye bó a: «Sà mè bí nuaá mé jegé naá mè túé ndé ñgwéh ndo.»

Kàn jéré-temé bò kè-ñueéh bò

(Matió 21:33-46; Màrk 12:1-12)

⁹ Jomo sà Yeésò si njií bò nùàr kàn déi, ye bó a: «Nuaré déi lé kieé naá ñueéh* seèn; à yeé dobo gi aá yab teèn, à haá kwaá ngogó beè bò nuaré déi te bó ke nyegé den jomo. À yuo dé seèn, à nde bèh gò dàb déi.

¹⁰ «Cu mé yab yeé baá bolé, à tema njií nùà seé seèn cén déi ké yoór bò kè-ñueéh bò doó, ye te nyí kwa yab teèn. Nùà seé doó yeé wa ké teèn, bó lobo kwógó njií cu bú jomo be be.

¹¹ Nùà ñueéh doó tema njií cu nùà seé seèn déi. Bó nde kem sue cu bú yoór mé séb, bó lobo kwógó njií cu bú jomo be be ndo.

¹² Lè njùg tagáre, à tema njií cu nùà seé seèn déi ndo; dé sà yeé wa cu, bó duún ye baá-re bú nùr, bó tulu si njií bú ké luaá ñueéh.

¹³ «Nùà ñueéh doó ye ñene aá ménâ, ye nyí bójón nde né naàn wee? À deèn ndo, ye: Nyí kènè tema njií nde aá ñuna nyí yíé-temé; merré déi dé seèn, bó nde né bú veéh.

¹⁴ Nuna nde ndo. Bó yeé nde ñene njií baá-re bú mân, bó nyógó sòn ye: Hèn né nuaá mé nde né nùà ñueéh ñaa sà. Kó béh wula sòm bú lòu, te ñueéh hèn ña dé beéh.

¹⁵ Bó tulu nde mé bú ké luaá ñueéh, bó wula si lo bú ké teèn.»

¹⁶ Yeésò den cuí, ye bò nùàr a: «Faá bèh mân, nùà ñueéh doó bójón nde né bó naàn wee? Mè tueé bí, à nde cu né bó wulá sòm gií ndo, à ñueéh kwaá lo cu beè bò nuaré déi.» Bò nùàr yeé ñgwéé aá ménâ, bó ye bú a: «Ndóg gèh dé sà ndeé seèn ménâ bó ndé ñgwéh.»

¹⁷ Yeèsò né bɔ njonjolò ke njege, ye bó a: «Kàn mé bó né te mvù Cànje nyagá kwaá hên tueé né kei? Ye:

Taá mé bɔ mé-gwà bɔ lé naá ké jomo komo si njií hên, taá dàn ña seér cu né kɔɔ.

¹⁸ Nuaá mé ceén die te taá sà nde né teén ñerré le. Mɔ komo die seér né nuaré déi yoór lòu, sà nuà hèllè nde né faá fufú nɔ nyolò den ndɔ.»

Làmpòñ mgbè Ròm gwɔòm

(Matió 22:15-22; Màrk 12:13-17)

¹⁹ Bɔ *ñji-sòu mé bɔ *ngàn sèmè dé kokoò yeé ngweé aá méná, bó ngweé kɔ ye Yeèsò kàn si njií den né mé bó; bó gwaán lom aá Yeèsò doó sà sieé. Njèh cén, veéh né bó mé bɔ nuàr sie yogó.

²⁰ Bó duóóm bú filí, bó tema njií bɔ no ké kwarè seen faá né bɔ gécèn bɔ nɔ, te bó ngweé weh ngòr sònò seèn, bó jɔgo yií bú beé ngómná.

²¹ Wa ké teén, bó ye bú a: «Nuà fèh-njèh, njií mé wò né yeé tueé, wò né bɔ nuàr feh doón né teén yilá, béh né kɔɔ. Wò nuàr bàlè bèh, wò né bó ceér Càn mé gécèn mene feh dilí.

²² Sà jògò túé ke béh ye: *Sóu beéh ye gwòm làmpòñ mgbè Ròm gwɔòm wa, té gwòm wa?»

²³ Yeèsò ñene kɔ ndɔ, ye ngòr hên né njóg ngòr; à ye bó a:

²⁴ «Bí kélé ke mè kàgàlòñ sà cén déi ye.» Bó weh haá njií bú cén déi. Ye bó a: «Feh nuàr mé yilí nuàr ká teén hên nyagá den né dé nei wa?» Bó ye bú a: «Né gi dé mgbè Ròm.»

²⁵ À deén baá-re, ye bó a: «Sá bɔ njií mé né dé mgbè doón, bí gwòm níjí cú mé mgbè; bí bɔ dé Càn há níjí cú mé Càn ndɔ.»

²⁶ À yeé tueé gi aá méná, híim yogó bó dé tueé. Ngòr mé à lé naá gi toò bɔ nuàr tueé doón, bó bú teén sié kwà ngwéh.

Njèh bieé felè bɔs mé nde cuè né lè cio komo yuo

(Matió 22:23-33; Màrk 12:18-27)

²⁷ Bɔ *Sadusièn déi bilí ndeé ká kwarè Yeèsò. Sá bó né yeé tueé ye: mɔ nuàr kuú baá, sà gi aá, à lè cio kòmò yùò ndé cú.

²⁸ Bó yeé waá baá, bó ye bú a: «Nuà fèh-njèh, Músi lɔ naá gi ter nyagá kwaá, ye béh a: mɔ nuaré déi kuú kwaá lɔ véh mé huaán sam, òm a, sàgà cú ma kú doó, à ñar yilá cu bei ma.

²⁹ Yeé baá méná, nuaré déi bó bɔ òm lè naá téhbeh. Bei jɔgo véh, à kuú kwaá lɔ véh sà, huaán sam.

³⁰ Òm sagá weh ma kú doó, à kuú cu, huaán sam.

³¹ Òm bɔòn déi sagá weh keéh cu ndɔ. Bó né ka mé bú méméná sagá ndeé; bó

sagá laré bú téhbeh doón, bó huaán mé ma hèllè ñar kwà ngwéh, bó kuú gi.

³² Jomo sà, ma hèllè kuú bele bó ndɔ.

³³ Á hên, mɔ lòu sà bɔ komó ndeé baá te cio komo yuo, ma hèllè ña sɔm nde né veéh dé heé wa? Ngweéh létèné bɔòn téhbeh doón, bó lé naá gií bú sagá laré wa?»

³⁴ Yeèsò ye bó a: «Bò siíb bó bɔ véh jɔgo kuú lom né ká cie.

³⁵ Bòs mé wulu gi aá dé *Lò Càn kèn, nde né te cio komó yuo, bó yila nde teén. Ké Lò Càn sà nuàr ndeé jógó kú ndé cú.

³⁶ Ké sà nuàr ndeé kú ndé cú ndɔ, bó den seér nde aá faá bɔ cili Càn nɔ. Ngweéh bó lé naá gi te cio komó yuo mà, bó baá gi bɔ ñuná Càn.

³⁷ Músi te mvù Cànje tueé taré né méná ndɔ, ye: bɔ komó nde cuè né lè cio komo yuo gií ma. À lé mân nyagá naá te lèmé mé à nyagá né ju jili ngémbèi teén doó, ye Nuà koó nyí né Càn mé bɔ tele nyí Abrahám bó Isák mé Jakób né yeé dua doó ma.

³⁸ Mè tueé bí, Càn né Càn bó lèlàn bɔ, à Càn bɔ komó sam. Bí kóo ye, beé seèn nuàr doón né gi bɔ lèlàn bɔ.»

³⁹ Bɔ *ñji-sòu déi yeé ngweé aá méná, bó ye bú a: «Nuà fèh-njèh, wò tueé yií né teén.»

⁴⁰ Yeé baá mân, nuaré déi njolo toó seèn kàgá nyí cu, ye nyí nde né bú njeré déi bieé.

*Nuà Còñ bɔ *David

(Matió 22:41-46; Màrk 12:35-37)

⁴¹ Yeèsò ye bó a: «Bó ye Nuà Còñ né *ndütè ndütù David, mé ñgei wa?

⁴² David mé feh seèn lé naá gií lè mvù bené tueé kwaá ye:

Nuà Dueé ye Nuà koó nyí a:

Dèn ndé ká te be gaá nyí;

⁴³ kɔ nyí komó silí njií gi aá bɔ bònò bɔ yeé doó,

wò dobo keéh bó gulé.

⁴⁴ Hên, mɔ David mé feh seèn Nuà Còñ sà yilá né Nuà koó seèn, sà Nuà Còñ né cu ndütè ndütù seèn wa?»

Feh beé bɔ *ñji-sòu bɔòn

(Matió 23:1-36; Màrk 12:38-40)

⁴⁵ Yeèsò né mé bɔ mbòñ seèn njolò cili nuàr tueé njií, ye bó a:

⁴⁶ «Bí bòn feh bií beé bɔ ñji-sòu. Bó gwaán lom né bɔ cògò dé dèdàbe létèné bɔ nuàr su goó. Né mene ké tan mé ké mbartogó, bó ye kɔ bɔ nuàr gií bié bó lòu. Ké *gwà sóu bó gwaán né bèh dené dé kokoò njolò bɔ nuàr. Bó nde mene bèh kùrmò lɔ nuàr doón, né gi méná ndɔ.

⁴⁷ Bó né njèh beé bɔ ma kú horó weh bele. Mɔ bó baá Càn dua, kɔ bó dua tugó

lòu, te den faa bó né bó gècên bò nɔ. Me tueé bí, ju sie kela nde né bó mé bò déi.»

21

Há-be ma kú déi

(Mârk 12:41-44)

¹ Yeésò né ke den, à ñene bò lilieé bò né kàgàlòn lè mvugò gwà Càn si den.

² À ñene njií ma kú déi baá kóbò fà teèn si yíi ndo.

³ Ye bò nuàr a: «Mè né tueé ye bí a, ma kú hèn si kela né koo mé bò déi doónj.

⁴ Bò nuàr dé boòn kabe si lom né wèllè kàgàlòn. Dé ma kú hèn môn sam, à dé seèn horó si sòm né cèr gwà seèn.»

Kùr felè *gwà Càn koò mé nde aá ñellé
(Matió 24:1-2; Mârk 13:1-2)

⁵ Sâ bò nuàr baá lom gwà Càn koò keí; à lé naá yàgà huóòm dé gècên. Bó lé bú meè naá mé bò taá bebagaà mân, bó bú yàgà nyegé cu mé bò ñjèh há-be ndo. Bó yeé baá gwà ménâ keí, Yeésò ye bó a:

⁶ «Gwà mé bí né ñené hèn, cieé déi nde né teèn, à nde gi né doónj tobé yuo. Mè jue mene taá cén tà cén felè mbei lè nyi ndé ñgwéh.»

Dàm bò gèr, te wónj ceré ye

(Matió 24:3-14; Mârk 13:3-13)

⁷ Bó ye bú a: «Nuà fèh-ñjèh, dé sâ ndeé ménâ boó nde né heèh wa? Mò ndeé nde aá ménâ boó, bó ñene kò nde né mé kei ndo wa?»

⁸ Yeésò ye bó a: «Bí kógón ká lòu; nuàr a, té bí belè. Mò sam, bò nuàr kókoó mbaá nde né yíi mò ñaá weh, nuà kàn nde né tueé ye bí a, Nuà Còñ né nyí; nuà kàn ye bí a, cu waá baá ndo. Mè tueé bí, bí té tie teèn féla njí.

⁹ Mò bí baá ñjaga taáb mé bò bèmè hihiné ñgwéé njií, bí té lòu ndèrrè. Kò seèn boó ménâ. Mé ñjèh mene, wónj mé ñjèh cèrè ndé ñgwéh.»

¹⁰ À den cuù, ye bó a: «Taáb nde né lètenè loó déi bò mbei koo die. Lò déi nde né mbei mé taáb ñaár kwa.

¹¹ Tàbè nde né jilí taré; cuè nde né te tàbè hihiné die; teèn yila bele cu mé fùà mene ndo. Bò kèkènè ñjèh nduàn feh hihiné nde né boó bele; bò ciè feh hihiné ndeé né ké te vulúu ñené yuo kelá.

¹² «Bò nuàr jògò bunò nde né bí lòu ye, te waá ye. Bó nde né bí mé sòn fuú sie, bó sie njií bí ké *gwà sóu bèh juù, bó yíi bí gwà cibì. Bó nde né bí ké toò bò mgbè mé bò kókoò bò mgbomè njií, ye bí né bò nuàr mò fí.

¹³ Mè tueé bí, toò boòn sâ baá cu ye-re bèh mé bí den nyegé nde né sòn mò teèn.

¹⁴ Mò bó baá bí ménâ boó, bí ñjéba lòm tég, ye béh njeré déi toò nyàmè ndé ñgwéh.

¹⁵ Mè nde né bí kónkɔn haá, mè nde né bí ngòr sònò tueé kwaá gií ndo. Bò bùnò bò bìi toò bìi ñjéba ndé ñgwéh, bó tueé komo njeré déi.»

¹⁶ À den cuù, ye bó a: «Né mene bò tele bìi, bó nde né bí go sòm. Né mene bò bei bìi, bò òm bìi, bò nuàr bìi mé bò mbei bìi mene doónj, bó nde né bí go sòm. Lètenè bìi, bó nde né bò nuaré déi teèn wulá.

¹⁷ Nuàr nde né bí bèh doónj bunò laré; sâ doónj né gi felè mò.

¹⁸ Mé ñjèh mene, yulí feèh bìi cén lèr nyi ndé ñgwéh.

¹⁹ Kò bí yolo lòu, te bí yili sòm ye yòn bìi.»

Kùr felè Jerusalem mé nde aá ñellé yuo
(Matió 24:15-21; Mârk 13:14-19)

²⁰ «Mò bí ñene taáb baá Jerusalem bèe kaánj sie, sâ bí koo ye, Jerusalem nde aá cim le.

²¹ Mò baá môn, sâ bò Judé bò a, dùrà ñá gi ké te tòre; bò Jerusalem bò durá taré môn ndo. Bòó mé né ké ñjeh doónj a, té ká lo mbaá dùlà ndé cù.

²² Lòu sâ né cieé ñjùñ soòm, te yuo ka nág faa bó lé naá lè mvù Cànje nyagá kwaá nɔ.

²³ Lòu sâ bò véh mé lèi hueèh mé bò ma vulúu nde né mé gèr ñené kuú. *Wónj nde né bò nuàr lòu sâ nyunò dulí. Mè tueé bí, Càn feh keèh nde né yulá-temè seèn yoòr bò nuàr lòu sâ.

²⁴ Bó nde né bò déi lòu kore wulá, bó nde né mé bò déi lò nuàr doónj sie ñellé ndeé. Lòu sâ Jerusalem gule doró keèh nde né bò doónj. Kò cu boòn wulu baá, sâ ye.»

Cuú *Huaán Nuàr

(Matió 24:29-31; Mârk 13:24-27)

²⁵ «Lòu mé Huaán Nuàr cuù nde né teèn, bò ñjèh nduàn nde né ké te vulúu feh hihiné boó bele: bò déi nde né te lou, bò déi te weèh, bò déi te mbentòo. Ká doó, bò nuàr nde né mé veèh ndoré kuú: nòmò nde né nan, à nde né ñgulí tulú.

²⁶ Bò njií mé né gi mé terreb ké ter nde gi né lòu sâ jilí laré. Bò njií mé nde né ká lè wónje boó, veèh nde né bò nuàr mé ñjèh sie, bó nde né seé cer.

²⁷ Jomo sâ bó nde né Huaán Nuàr ñené njií, à né te mvulu bège mé terreb mene *sum suagá.

²⁸ Mò bò njií sâ ndeé baá ménâ boó, bí sàmè wùò sér dé bìi ter lòu; bí koo ye, nuà gàm bìi baá didi ma.»

Tou mé né kùr tueé
(*Matió 24:32-35; Mârk 13:28-31*)

²⁹ Jomo sâ Yeésò si cu bó kàn déi, ye bó a: «Bí kè wèh yoòr bò tou* túé-kùr.

³⁰ Mò bí ñene, bó baá tóó, ñgweéh sâ bí ko gi aá ye ja baá didi wa?

³¹ Nde né mé *Lò Càṅ ménâ ndo; mò bí ñene bò ñèh kèkènè hèllè baá boó bele, sâ bí kóó ye, Lò Càṅ baá didi.

³² Mé né tueé ye bí a, mé bò cafanê bò nde doón kuú gií, sâ bò ñèh hèllè boó gi aá.

³³ Vulú bô tàbè nde né leér yuo; ndóg, bò ñgòr mò dé boòn nyímé ndé ñgwéh.»

Dene làn

³⁴ «Bí dèn dèn làn cu doón, bí té mé cieé koò tũgò lè; bí té mé mbè sèlà lè, bí té mé *wón nyàmè lè ndo. Mò sam, ndeé né lòu kaár waá,

³⁵ tena lo bí teèn. Kar waá nde né felè bò nùàr wón doón.

³⁶ Bí té lóm cèr, bí dùà dèn Càṅ cu doón, te à haá bí terreb, bí yolo komo ñèh, bí mvelé yuo te gèr-e. Mò baá mene jueé, te bí ñjehá le ter toò *Huaán Nùàr.»

³⁷ Cieé doón Yeésò né bò nùàr ké gwà Càṅ koò feh soó. Liyili, à né ké te tòre ndeé, à cer le toò. Tòr sâ, bó bú yilá né tòr Olivie.

³⁸ Maánjògò doón bò nùàr lé naá beéh gwà Càṅ komo ndeé, bó né ñgòr sònò seèn ñgweé ndo.

22

Nyògò sòn felè Yeésò
(*Matió 26:1-5; Mârk 14:1-2; Jân 11:45-53*)

¹ Sâ cieé koò mé bó yieé yeé breéd mé kulu teèn sam baá didi. Cieé koò sâ bó yilá yeé *Páskà.

² Sâ bò *ṅgàṅ sèmè dé kokoò mé bò *ñjísòú né ceér foón te bó nde Yeésò lòu wulá naáb som. Lòu sam, bó né bò nùàr veéh.

*Sátàn yoòr Júdàs
(*Matió 26:14-16; Mârk 14:10-11*)

³ Sátàn yila Júdàs lè ndo. Yilí Júdàs déi né cu Iskarió; à né mbòṅ cén déi lètenè bò mbòṅ yulá cùbò fà doó.

⁴ Yeé baá ménâ, à komo wuo ter ndo, à nde yoòr bò ṅgàṅ sèmè dé kokoò mé bò gó gwà Càṅ bò, bó bó né ceér foón te à feh keéh bó Yeésò, bó sie bú.

⁵ Bó lé naá loóm mé vóó-temé dé gècèn, bó ye, bó nde né bú kágàlòṅ teèn haá yí ma.

⁶ Júdàs gwaán ndo. À yila lom baá-re ceér foón, te à feh nab kwaá bó Yeésò lòu.

Yáb *Páskà
(*Matió 26:17-25; Mârk 14:12-21; Jân 13:21-30*)

⁷ Sâ cieé koò mé bó yieé yeé breéd mé kulu teèn sam, waá baá ndo. Bó né yeé huaán sòrnṅaṅ teèn ṅoób, te bó yieé Páskà mé ñjèh.

⁸ Cieé sâ yeé waá baá, Yeésò ye Pièr bô Jân a: «Bí ndé nyégé kwá béh Páskà, te béh yieé.»

⁹ Bó ye bú a: «Wò gwaán né ye béh nde nyégé kwaá he wa?»

¹⁰ Ye bó a: «Bí ndé; mò bí wa baá ké lo, bí bò nuaré déi nde né mé lò nòmò felè kwaré; bí bèlè siè bú. À nde né lè gwà déi yilá ndeé.

¹¹ Bí júee nùà gwà sâ a: Nùà fèh-ñjèh ye júee wò a: bó bò mbòṅ nyí Páskà yieé nde né te gwà dé heé wa?

¹² À nde né bí gwà dé koò mân feh, né ké ter felè mbei, bó nyégé gi aá bèh dené gwò kèn. Bí nyégé kwá yáb doó sâ.»

¹³ Bó som gò, bó nde kwa gi ka doón faá Yeésò la naá bó tueé no; bó nyégé kwaá baá-re yáb Páskà teèn.

Yáb Càṅ
(*Matió 26:26-30; Mârk 14:22-26; 1 Korènt 11:23-25*)

¹⁴ Cu yeé wulu baá, bó bò mbòṅ tebè nde kan yáb ndo.

¹⁵ À ye bó a: «Mè lé gwaán kelà naá faá bèh mân, ye ko béh bí yieé bilí baá Páskà, te mè ñene ye gèr.

¹⁶ Mè tueé bí: ndóg, mè ndeé Páskà yíe ṅgwé ndé cú, ko kwòm seèn ndeé baá ké te *Lò Càṅe ṅagá yuo kelá, sâ ye.»

¹⁷ Jomo sâ à weh ṅgàṅ mbè ndo, à vra Càṅ teèn, ye bó a: «Bí wèh, bí júé téná lètenè bií.

¹⁸ Mè tueé bí: gi aá hèn, mè ndeé mbè déi júé ṅgwé ndé cú, ko lòu mé Lò Càṅ ndeé baá bèsonè ñené ṅagá, sâ ye.»

¹⁹ Jomo sâ à weh breéd, à vra Càṅ teèn, à kolé haá bó, ye bó a: «Hèn né ṅgàṅ yoòr mò; mè haá kuú né felè bií. Bí bó dèn mân, bí né mè teèn munó.»

²⁰ Mé ṅgàṅ mbè à boó cu jomo yâb sâ ménâ ndo, ye bó a: «Iṅgàṅ hèn né ṅgòṅ dé feé mè Càṅ ko né mé húóm mò; ber kuú né felè bií.

²¹ «Bí kóó ye, nuaá mé nde né mè go som né ká lètenè beèh, béh bó yáb yieé den né koó.

²² Dé kuú, *Huaán Nùàr nde né faá Càṅ lé tueé naá no kuú. Ñjèh cén, nuaá mé yíi keéh be teèn, jògò kwaá bú cie, nde né mé gèr mbiín kuú.»

* 21:29 21:29 Bó tou déi lètenè boòn yilá né "figuier".
22:20 Jér. 31:31-34 22:21 22:21 Ps. 41:9

21:37 21:37 Lúk 19:47 22:1 22:1 Ex. 12:1-27 22:20

²³ Bó yeé ngweé aá méná, bó duóm baá-re lètenè bòn bieé kuú, ye: «Ká lètenè beéh hèn nei seèn méná bóó nde né kóó wa!»

Nùà dé koó né nei?

²⁴ Bó mbòŋ duóm baá-re lètenè bòn saán deèn, te bó ñene ko nuaá mé né dé koó teèn.

²⁵ Yeésò deèn ndo, ye bó a: «Bò mg-beémgbè mé tàbè hihiné né bò nùàr lòu tuú. Bò kokoò bò teèn ye te bò nùàr keí bó ndo.

²⁶ Bí té dé bìi méná bó. Dé bìi, nùà koó lètenè bìi a: dèn sér faá huaán maàn no; nuaá mé né toò bò nùàr a, dèn sér nùà seé bòn ndo.

²⁷ Hèn, mo bò nùàr né fà, déi né yáb den kela, déi né yáb geé, sá nùà koó lètenè bòn né dé heé wa? Ngweéh nùà koó né dé mé den kela yeé lòu doó wa? Sâ, bí kè cú-re kán! Ká lètenè bìi, mè né seér nùà seé kóó!

²⁸ «Dé bìi, gèr mé mè lé naá ñené doón, bí lé mè mé huún si ló ná ngwéh.

²⁹ Mè bí kogo ké te *Lò Càŋe nyegé kwaá gi aá kèn. Né faá Tele mò lé naá gi mè nyegé kwaá no.

³⁰ Ké te Lò mò sâ, béh bí nde né yieé, béh ñueé bilí kóó. Bí nde né te kogo mgbè den, bí tueé ju felè gèh bò huaán *Iserála yulá cùòb fà doó.»

Ngòr Yeésò felè Pièr

(*Matió 26:31-35; Mârk 14:27-31; Jân 13:36-38*)

³¹ Yeésò den cuú, ye Simòŋ Pièr a: «Simòŋ, Simòŋ, ngwé nyegé bagasé: *Sátàn bie aá kèn, ye nyí nde né bí jílí. À ceéh nde né bí faá bó ceéh yeé ngwàgàm, te bó kobo som tulù teèn no.

³² Mè né Càŋ felè yeé dua, te ndèm yeé toò cùàrè kélá ndé cú; mo wò ña cu aá nùàr mò, te wò haá cu bò mbaábi terreb.»

³³ Pièr deèn ndo, ye bú a: «Fehtoò mò, né mene gwá cibi, né mene cio, mè kuú nde né jomo yeé.»

³⁴ À yeé tueé gi aá méná, Yeésò ye bú a: «Mè jue né wò Pièr, lan kwaá túágá ndé ngwéh, sá wò yaán aá njó baá mbei tagár, ye nyí mè kó ngwéh.»

Gèh taáb mé bò Yeésò bò nde né lieé

³⁵ Yeésò den cuú, ye bó a: «Mè lé naá bí cu déi ké cie be-be temá njií, kàgàlòŋ sam, ba sam, débágá sam ndo. Mé ñjéh mene, njeré déi lé naá bí toò saám wa?» Bó ye bú a: «Njeré déi lé béh sám ná ngwéh.»

³⁶ À ye bó a: «Dé kènè môn sam nde cuú: nuaá né mé kàgàlòŋ, bú a, wèh siè beé; nuaá né mé ba, bú a, wèh siè beé ndo; nuaá mé ñjéh salé sam, bú a, gò sòm cògò seèn déi, à ñge sie bòu beé.

³⁷ Mè tueé bí, ko mboón yuo kelà felè mò faá bó lé naá te mvù Càŋe nyagá kwaá no, ye: Bó kulá yíi keéh aá bú yí lètenè bò vevenè bò teèn. Bí kóó ye, bò njií mé bó lé naá gi felè mò nyagá kwaá doón nde ye aá mboón.»

³⁸ Bó mbòŋ ye bú a: «Bòu fà né béh beé teèn, hèn no.» À ye bó a: «Wulu baá kèn.»

Yeésò bèh Càŋ duaá

(*Matió 26:36-46; Mârk 14:32-42*)

³⁹ Yeésò yeé yuo kelà baá, à ñaá nde cu ké te tòr Olivie faá bèh jomò no. Bò mbòŋ seèn ñaá bele bú ké teèn ndo.

⁴⁰ À yeé baá ké teèn, ye bò mbòŋ a: «Bí dùa dèn Càŋ duaá, te *Sátàn bí mé veèn táb siè cú.»

⁴¹ À yeé tueé gi aá méná, à kwaá lo bó ndo, à nde ser ké toò bòn bèh ndòŋ-ndòŋ mân. Wa ké teèn, à cemmé nde doó, à né Càŋ dua,

⁴² ye bú a: «Tele mò, mo wò né gwaán, ngòrò sòm yeé mè ngàb gèr hèn kwarè teèn. Mè né mene méná gwaán, bó sér faá wò né gwaán no.»

⁴³ À yeé dua gi aá méná, cili Càŋ déi suagá ké te vulúu, ñené yuo kelà toò seèn, bóó taré bú yo.

⁴⁴ À cer ñei cu seé dé ceèr. À né Càŋ dua ñjegé, lemé keér bú yoòr, né doó faá húóm no diené ndeé den.

⁴⁵ À yeé dua gi aá, à komo wuo ter ndo, à cu cuú ká jomo yoòr bò mbòŋ. À waá, sá bó homo baá mé kú, bó baá gi lóm.

⁴⁶ Ye bó a: «Bí lóm méná cer né dé kei wa? Bí wùò dèn làŋ, bí né Càŋ dua, te Sátàn bí mé veèn táb siè cú.»

Bèh Yeésò sieé

(*Matió 26:47-56; Mârk 14:43-50; Jân 18:3-11*)

⁴⁷ À yeé baá bó mân tueé den, bò nùàr kókoó mbaá kem waá ndo. Ké toò bòn lé naá Júdàs, mbòŋ cén déi lètenè bò mbòŋ yulá cùòb fà doó. À yeé waá baá, à kela nde yí toò Yeésò, te à vra kumó sie bú.

⁴⁸ Yeésò ye bú a: «Júdàs, wò bie feh seér cu aá Huaán Nùàr mé bò nùàr lòu wa?»

⁴⁹ Bóó mé naá jomo Yeésò yeé ñene, ye njeré déi nde né bóó, bó ye Yeésò a: «Fehtoò beéh, béh kòrè mé bòu wa?»

⁵⁰ Yeésò nde sòn komo, sá cén déi lètenè bòn bòu ter som aá, mvur tena si njií

nuaré déi tie gaà doó; lé naà tie nùà seé *ngàṅ sèmè dé koó.

⁵¹ Yeésò yíín bó ndo, ye bó a: «Bí gè mé ceér sâ!» À kema njií nùà hèllè be tieè, tie seèn taré yuo cu.

⁵² Jomo sâ Yeésò tueé njií mé bò ngàṅ sèmè dé kokoó bó bò gó gwà Càṅ bò mé bò kokoó bó dé loó. Sâ bó lé nde gií naà yoór seèn te bó sie bú; ye bó a: «Den né faá bí mé bò bòu mé cùgò beè-beè hèn kem nde gií né yoór nùà yíí no.»

⁵³ Sâ, cieé doón béh bí ké gwà Càṅ né yeé koó ndo. Cu sâ bí lé mè be yoór nji ná ngwéh dé kei wa? Bí kóo ye: kó cibí baá mé terreb mân te bí nde ye mân bóó. Sâ hèn baá cu bií sâ.»

Pièr bèh njó yaṅ

(*Matió 26:57-58, 69-75; Mârk 14:53-54, 66-72; Jâṅ 18:12-18, 25-27*)

⁵⁴ Bó sie Yeésò ndo. Bó sie njií bú ké lo *ngàṅ sèmè dé koó.

⁵⁵ Pièr né bó jojomo ké bèh ndón-ndón naáb bele. À wa, sâ bó fu kwaá baá we yí lètenè caá, bó né ñuagá den. À kela nde yí teèn ndo, à den nde doó kwarè boón.

⁵⁶ Nùà seé dé veèh déi ñene ko bú, à né ka bú yí kwarè weè sâ ke ñeje den. Jomo sâ, ye bò nùà a: «Hèn né nùà seèn déi!»

⁵⁷ Pièr cam, ye ma doó a: «Njó mò, mè bú kó ngwéh.»

⁵⁸ Den ser, nuaré déi wa cuù, ñene njií bú, ye bú a: «Wò né yeé lètenè boón ndo!» Pièr cam cu, ye bú a: «Nùà mò, mè sam.»

⁵⁹ Nde nde, lou kela sa gùm lòn déi, nuaré déi waá, tueé ñei cu ye baá-re dé seèn mé terreb, ye bó a: «Mé gécèn mene, nùà hèn né nùà Galilé, bó bú né yeé kóó.»

⁶⁰ Pièr cam cu, ye bú a: «Nùà mò, mè dé sòndò yeè sâ ngwéh kó ngwéh lág.» À yeé baá ménâ tueé den, kwaá tuaga lo bú mé njéh sòndò.

⁶¹ Cu sâ, Fehtoò beèh bele seér ndo, ke njií Pièr, bó bú ke kwaré. Pièr munó ko cu baá-re dé mé Fehtoò beèh la tueé naà ye bú a: «Lan mé kwaá sé nde tuagá wa, sâ wò yaṅ aá njó baá mbei tagár, ye nyí mé kó ngwéh ma.»

⁶² Pièr yeé munó ko aá ménâ, à jeré yuo doó sâ, à nde yúé ñjegér.

Yeésò yoór mé séb mé núr

(*Matió 26:67-68; Mârk 14:65*)

⁶³ Bóó mé né Yeésò maoóm, né bú teèn selé yíí, bó né bú lobó ndo.

⁶⁴ Bó vuob bú njolo, bó ye bú a: «[Jéné kó cú-re ñenè, jògò túé ke nuaá mé né wò lobo hèn ye.»

⁶⁵ Bó né bú ghêg hihiné kókoó mbaá haá den.

Yeésò ké bèh ju tenâ

(*Matió 26:59-66; Mârk 14:55-64; Jâṅ 18:19-24*)

⁶⁶ Cieé yeé ñaga baá, bò kokoó bó dé loó mé bò ngàṅ sèmè dé kokoó bó bò *nji-sòu nde bilí den gi ké te *mbàgà juù. Bó ye: wèh ndè mé Yeésò ndo.

⁶⁷ À yeé waá baá, bó ye bú a: «*Nùà Càṅ né wò wa? Túé béh tueé.» Yeésò ye bó a: «Mè tueé kuú mene ménâ, bí bií temé teèn kwá nji ndé ngwéh.»

⁶⁸ Mè bie mene bí njeré déi, bí bií sòn kómò ndé ngwéh ndo.

⁶⁹ Duoóm lan *Huaán Nùàr nde aá ké te be gaá Càṅ terreb den ndeé.»

⁷⁰ Bó deèn doón ndo, ye bú a: «Á sâ, Nùà Càṅ né ka wò mà.» Ye bó a: «Bí tueé né tueé, né mè.»

⁷¹ Bó deèn baá-re ye: «Béh ngweé gi aá sòndò seèn mé tie beèh kèn. Béh sòndò bò nùàr bie soó cu nde né kei?»

23

Yeésò ké toò *Pilátò

(*Matió 27:1-2, 11-14; Mârk 15:1-5; Jâṅ 18:28-38*)

¹ Dàm bò nùàr doón kem wuo ter ndo, bò weh nde mé Yeésò ké toò Pilátò.

² Wa ké teèn, bó né bú nyeèn yoór coré su, bó ye Pilátò a: «Béh nde kwaá naà nùà hèn, sâ à né tàbè beèh soób, ye bò nùàr a, té lãmpón mgbè Róm gwòm; ye nyí né cu *Kristò, wa nyí né mgbè mé feh nyí sé wa.»

³ Pilátò bie njií ndo, ye Yeésò a: «Mgbè bò Jíf né wò wa?» Yeésò ye bú a: «Wò dé sâ tueé né kóó.»

⁴ Pilátò ye bò *ngàṅ sèmè dé kokoó bó bò nùàr a: «Mè bèh saáb nùà hèn ñené ngwéh.»

⁵ Bò nùàr né mene dé sâ ngweé, bó né lom teèn tétég ñei seér, ye Pilátò a: «À né yeé bò nùàr te tàbè beèh doón soób; à lé bó feh duoóm naá ké Galilé, à ndeé ká te tàbè Judé, à feh cu bó ménâ. Hèn, à mé njéh waá baá kán.»

Yeésò ké toò *Heròde

⁶ Pilátò yeé ngweé aá mân, à bie cu bó ndo, ye bó a: «Nùà hèn né nùà Galilé wa?»

⁷ À yeé ngweé aá ye Yeésò yuoó naà lè tàbè mgbè Heròde mân, ye bó wèh nji bú ké toò Heròde ma. Bó weh njií bú ndo. Sâ, Heròde né lòu sâ ké Jerusalem.

⁸ À lé naà ngóg Yeésò ngweé, à né yeé ceér foón, dàb baá teèn, ye te nyí ñene ngweé bú, nyí ñene ngweé fém seèn cén déi ndo. À yeé ñene aá bú ménâ, yo taré bú ndo.

⁹ À duoóm baá-re Yeésò bò njèh ngún bieé beleè. Ndóg, Yeésò bú sòn kòmò ngwéh.

¹⁰ Sâ bò ngàṅ sèmè dé kokoò mé bò *njí-sòu né gí doó, bò né lom Yeésò nyeén yoór coré su.

¹¹ Heròde bò bò sòjí seèn né bú yoór mé séb kem sue ndo, bò né bú seb, bò su kwaá bú cògò nyàgàm déi yoór, bò weh cu cu mé bú ké yoór Pilátò.

¹² Sâ né lòu mé Heròde bò Pilátò lé naá mé sòn cèn den cuú. Lòu sam, kèrrè lé naá lètenè bòn teèn.

Bèh ju felè Yeésò tená

(Matió 27:15-26; Mârk 15:6-15; Jân 18:39-19:16)

¹³ Yeésò yeé baá cu ké toó Pilátò, Pilátò yílá bilí gí bò *ngàṅ sèmè dé kokoò bò bò kokoò bò dé loó mé bò nùàr mene,

¹⁴ ye bó a: «Bí la weh waá naá mé nùà hèn, ye mè a, à né yeé bò nùàr soób sé wa! Hèn, mè bú njèh doón bie den né toó bìi. Mè faá bí tueé né no néné ngwéh. Beè mò nùà hèn bèh njèh kó ngwéh.

¹⁵ Ké beè Heròde né cu ka mân ndo; à bú ká jomo yoór beeh haá njíi cuú né dé cí. Mè tueé bí, nùà hèn te njíi mé bó wula nde né bú teèn sááb yílá ngwéh gùm doón.

¹⁶ Mò né mân, mè bóó nde né, bó lobo cegé bú lòu, mè yi njíi cu bú.»

[
¹⁷ Sâ lè tòu bò *Júf, mò *Páskà waá baá doón, kò Pilátò sòm keéh nùà gwà cibi déi, à yi njíi bú toó bò nùàr.]

¹⁸ Yeé baá mân, bò nùàr tueé keéh njíi ké ter doón ye bú a: «Bó wúlá sér nùà hèn, wò yi njíi béh Barabás.»

¹⁹ Sâ, cu déi Barabás hèllè lé naá bò nùàr soób; bémè lé naá loó doón die. Bó lé naá bú gwà cibi teèn sie yíi, bilí cu bú mé ju wúlá-nùàr mene ndo.

²⁰ Bò nùàr yeé baá tueé ye Pilátò a, yi njí Barabás mân, Pilátò tueé njíi cu mé bó, sâ ye te nyí yi njíi Yeésò.

²¹ Bò nùàr kò lom né ké ter logó njíi, ye bú a: «Fágá wúlá lòm bú fagá! Fágá wúlá lòm bú fagá!»

²² Pilátò den cuú dé mbelèm tagâr, ye bó a: «À veèn bóó naá kei wa? Mè dé mò veèn mé bó nde né bú teèn wúlá yoór seèn kwà nyi ngwéh. Mè bóó nde né bó lobo cegé bú lòu, mè yi njíi bú.»

²³ Bó yeé nde ngweé cu ménâ, bó logó ñei njíi ye baá-re ké ter mé terre, ye bú a: «Fágá wúlá njí lòm bú dé fagâ.» Hueh bòn yieé ndo.

²⁴ Pilátò ye bó a: nyí gwaán aá te sòn bòn ma.

²⁵ À yi njíi seér bó nùà veèn doó. Sâ nùà hèllè lé bò nùàr soób naá kóó, bémè lé dieé naá mé bú, bó lé naá bú gwà cibi teèn sie yíi, bilí cu bú mé ju wúlá nùàr mene ndo. Pilátò yeé yi njíi seér aá bú ménâ, à haá seér bó Yeésò ndo, ye bó ndé bó bá-re mé bú faá bó gwaán né sâ no.

Bèh Yeésò fagá

(Matió 27:32-44; Mârk 15:21-32; Jân 19:17-27)

²⁶ Bó yeé baá mé Yeésò weh ndeé, bó bò nùà Sirèn déi kwaré, yílá seèn né Simón. Sâ à naá ñueh. Bó sie ba haá bú tou mé bó nde né Yeésò teèn fagá doó, à jògò bele Yeésò mé njèh jomo.

²⁷ Bò nùàr kókoó mbaá né bó jomo kem bele ndo. Bò véh né felè Yeésò yueé ñaṅ.

²⁸ Yeésò bele seér ndo, ke njíi bò véh doó, ye bó a: «Véh Jerusalem bò, bí té dé mò yúé; bí yúé sér dé bìi mé dé bò ñuna bìi.

²⁹ Louú mé ndeé jueé né jueé, bó tueé nde né ye: Njua bò ñgíin bò wa! Njua bò véh mé huaán ñàr ngwéh wa! Njua mé mbán ñgíin ndo wa!

³⁰ Sâ né lòu mé bò nùàr tueé nde né teèn, ye bò tòr a: Ndè ñem sué kó béh yoór; ye bò tòr déi a: Ndè sùri kéh béh dòu ndo.»

³¹ À den cuú, ye bó a: «Mò we né yoór tou ñgie mân, sâ mò né yoór jaár no wa?»

³² Bó weh sie bò vevené bò déi beè fà ndo, te bó nde faga njíi bó ké kwaré Yeésò.

³³ Wa beré déi, bò bèh sâ yílá né: Gebá feèh. Bó faga njíi Yeésò ter; bó faga njíi bò vevené bò hèllè ter ménâ ndo, nùà kàn mé tou seèn, déi te be gaá Yeésò, déi te be ñgoú seèn.

³⁴ Yeésò deèn ndo, ye Tele a: «Tele mò, kúlú njí veèn bò nùàr hèn doó. Njíi mé bó né bóó, bó kó ngwéh.» Jomo sâ bò sòjí vu geé weh bò cògò seèn mé bèi lètenè bòn.

³⁵ Bò nùàr kókoó mbaá né bú bilí ke den. Bò kokoò bò lo sâ né bú gbèg haá, bó ye: «À kò cegé né bò nùàr yili soóm; mò à né ka Nùà Còṅ mé Càn balé njíi naá kóó sâ, bú a: jògò yili yuo ke mé be seèn ye.»

³⁶ Bò sòjí né bú teèn ménâ selé yíi ndo, bó njebá nde yí ka seèn, bó tiim haá njíi bú mbè déi tanésé mân,

³⁷ bó ye bú a: «Jògò yili yuo ke mé be yeé, mò wò né ka Mgbè bò Júf sâ bòn.»

³⁸ Bó nyagá faga kwaá njeré déi ké ter felè seèn ye: «Nùà hèn né Mgbè bò Júf.»

³⁹ Nùà cèn déi lètenè bò vevené bò yí ter doó kuú ka dé seèn mé gbèg sònò ménâ ndo, ye Yeésò a: «Wò ye *Nùà Còṅ né nyí sé wa? Yili yùò-re yili, wò yili sòm keéh béh teèn.»

⁴⁰ Mbeí deên kèb déi, nde njií bú ndo, ye bú a: «Wò né taré lè gèr-e ménâ, wò Càṅ dùlà ngwéh wee?»

⁴¹ Dé beèh béłò, yila né teèn, béh naà veèn boó, béh gèr ñene né sòn sâ. Dé nùà hèn ménâ sam, à njeré déi bó ná ngwèh.»

⁴² Jomo sâ, à tueé njií mé Yeésò ndo, ye bú a: «Yeésò, mɔ wò ndeè waà baá bèh mgbè ceèr, wò mùnò kéh yeè mè teèn.»

⁴³ Yeésò ye bú a: «Mè né tueé ye wò a, lan lan béłò ñaá wa nde né ké mbar Càṅ koó.»

Cio Yeésò

(*Matìò 27:45-56; Màrk 15:33-41; Jân 19:28-30*)

⁴⁴⁻⁴⁵ Lou yeé dilí baá, lou cib cu. Cibí yili laré cu ká doó doón, yili soó gùm yòn loú tagár. Yeé baá mé lou lòn tagár, cògò gwà Càṅ dé koó keér geé lèbòlé. Cògò sâ lé naà kòn mé cí leér yeé mò gwà Càṅ.

⁴⁶ Yeésò logò njií ké ter ndo, ye: «Tele mò, mè yòn mò kwaá lo aá beè yeè.» À yeé tueé aá ménâ, à kuú yuo ndo.

⁴⁷ Sâ kwaá-taáb bò Ròm bò déi lé naà doó. À yeé ñene aá ménâ, à seén Càṅ, ye: «Mé gécén mene, nùà hèn kuú né mé sòn fuù.»

⁴⁸ Bòó mé lé kem ndeè naà bò njií hèn ke weh doón lé naà gii ñené. Yeé gi aá, bò jomo vuaga cu cu mé kú.

⁴⁹ Bò mbeí Yeésò né dé boòn ké bèh ndón-ndón ñjebá ke den. Bò véh mé lé yuoó naà Galilé, bó né jomo Yeésò bele doó, bó bó lé naà koó.

Bèh Yeésò furú

(*Matìò 27:57-61; Màrk 15:42-47; Jân 19:38-42*)

⁵⁰ Nuaré déi lé naà teèn, yilí seèn né Joséf, né nùà Arimatê, loó déi lè tàbè bò *Jíf mân. Nùà sâ né yeé nùà gécén, nùà húóm-temé ndo. Né nùà koó déi te *mbàgà juù.

⁵¹ Njií mé bò déi lé taán naà felè Yeésò doón, à lé be teèn yí ná ngwèh. À dé seèn njolo ke lom né mé *Lò Càṅ.

⁵² Yeé baá ménâ, à nde ké yoór *Pilátò komó Yeésò dua. Pilátò yeé gwaán aá,

⁵³ à nde mvualé weh, à vuob nyegé mé cògò nyógòr. Sâ sâ déi feésé mân lé naà doó, bó kwe né lè gbàn kweèh mân, bó lé née nuaré déi teèn furú ngwèeh ye. Bò nde teèn jògò yí logó baá-re Yeésò.

⁵⁴ Lé naà loú nàñ *cieé koó bò Jíf mân. Sâ cieé koó hèllè nde aá liyili sâ duóóm ndo.

⁵⁵ Bò véh Galilé mé lé naà jomo Yeésò doó yeé ñene aá ménâ, bó yuo bele Joséf,

bó ñene sà, bó ñene gèh dé mé bó né komó Yeésò teèn yí njií ndo.

⁵⁶ Bó cu cuù, bó ne kwaá gi bò kómó wá-yoór mé kómó múmù, te bó nde komó Yeésò mé ñjéh waá. Yeé baá mé cieé koó sâ, bó jolo soó mé cieé koó faá *soú tueé nè no.

24

Lè cio komo yuoó

(*Matìò 28:1-10; Màrk 16:1-8; Jân 20:1-10*)

¹ Yeé baá loú sóndé toò cieé, bò véh doó komo nde ké te sàa, mé bò kómó múmù doó beè.

² Bó wa ké teèn, taá baá ké jomo komo den, sâ baá loñ.

³ Bó yila nde gè dòu, bó komó Fehtoò beèh Yeésò teèn kwà cú.

⁴ Bó yeé baá-re munò den mân, bó ke, bò nuaré déi fà kar yuo kelà baá yí toò boòn mé cògò wuwulè mân yoór.

⁵ Veèh boó bó ñjéh, bó sulí njií njolo doó. Bò nùà fá doó ye bó a: «Bí nùà làn ká lètenè bò komò fòón né dé kei wa?»

⁶ À doó hèn sam cuù; à baá cu mé njolo. Bí mùnò kò cú dé mé à lé tueé naà bí ké Galilé doó;

⁷ à lé ye: ko bó *Huaán Nùàr go haá njií mé bò vevenè bò, te bó faga wula bú. Mò baá cieé tagár, à komo yuo cu lè cio.»

⁸ Bó munò ko cu baá-re dé mé Yeésò lé naà bó tueé sâ.

⁹ Bó fòón gò, bó nde bò mbòn dé yulà cùòb cèn mé bò nuaré déi ménâ tueé bele ndo.

¹⁰ Lé naà Marí Magdalâ, mé Jâne, bò Marí mèi Ják mé bò véh déi.

¹¹ Bó yeé baá bò mbòn tebè ménâ tueé, bò mbòn doó ke njií faá né ngòr kùlù no, bó temé teèn kwà ní ngwéh.

¹² Pièr komo wuo dé seèn ter; à dula nde ké te sàa; à wa, à gimé ke njií gè dòu, à ñene le mé bò cògò mé lé naà yoór komò doó. À cu cu ké lo; bò njií sâ doón gei lo lom bú mbaá.

Lè ceér Emayús

(*Màrk 16:12-13*)

¹³ Ka loú cèn sâ, bò mbòn fà déi baá lé loó déi ndeé; yilí loó sâ né Emayús, à né kwarè Jerusalem, ñjéh kilómétà yulà cùòb cèn mân.

¹⁴ Bó né felè bò njií mé lé naà kelà doón tueé den.

¹⁵ Bó né ka tueé ndeé, bó né teèn saán yí ndo. Wa beré déi, Yeésò yila kwa bó, bó bó né becénè go ndeé.

16 Njèh cén, bó bú ñéné kó cú, njeré déi lé naâ bó yíin.

17 Yeésò bie njií bó ndo, ye bó a: «Bí ceceér saán go né kei wa?» Bó njebá ke mierré njií gi bú fà doón.

18 Yilí déi lé naâ Kelopás, à tueé njií mé Yeésò, ye bó a: «Wò né gèh nùà Jerusalem dé heè, mé à dé seèn kèkèné njií mé lé kela naâ cieé fà hèn kó ñgwéh wa?»

19 Ye bó a: «Lé naâ caâ gèh dé heè wa?»

Bó ye bó a: «Béh jue né bò njií mé lé kwaá naâ Yeésò nùà Najarèt doò. À lé naâ *sòn-Càn; à lé naâ mé terreb te seè teèn, te ngòr-e méná ndo. À lé naâ nùà tarè beè Càn, mé beè bò nùàr mene.

20 Bò *ngàñ semé dé kokoò mé bò kokoò bò beèh lé naâ boó te bó tena ju felè seèn, bó faga njií bú ter te toú, à kuú.

21 Sâ béh lé baá gi ndèm kwaá, ye à bò huaán *Iserála yilí som nde aá kóó. Sâ kè cú-re, bò njèh sâ doón boó baá lan baá cieé tagár.

22 Mé njéh mene, né béh mbaá hiím yogó: bò véh déi lètené beèh naâ lan komo yuo, bó nde ké te saá,

23 bó wa, bó komó seèn ké teèn kwà cú. Bó cu cuú, bó ye béh a: bò cili Càn déi naâ toò boón ñené yuo kelá, ye bó a: à baá cu làn ma.

24 Bò mbei beèh déi nde cu ké te sàa méná ndo, bó wa, doón né gi ka faá bò véh doò la naâ béh tueé nò, bó bú dé seèn kwà cú.»

25 Te Yeésò deèn baá-re ndo, ye bó a: «Bí mé feh felè sam. Bò njií mé bò sòn-Càn bó lé tueé belé naâ doón, bí ñgweé fan njií den né lòu,

26 wanóñ lé tué ná ñgwèh ye kò *Nùà Còñ ñene gèr mân, te jomo sà à lie ye wa?»

27 À yeé tueé gi aá méná, à se nyegé gi bó bó njií mé bó lé naâ felè seèn nyagá kwaá doón. À duóòm weh ké jomo lè mvù Músi, à nde yuo kela mé njéh lè mvù bò sòn-Càn bó doón.

28 Bó yeé nde aá lo waá, Yeésò boó faá à nde né dé seèn kelá sa no.

29 Bó sie lo bú mé sòn ye bó a: «Lou yila baá, cibí nde aá yilí; kwá béh bí cer le.» Bó bó yila nde gwò ndo.

30 Bó yeé kan aá yáb, à weh breéd, à vra Càn teèn, à kolé haá njií bó.

31 Njolo ñagá bó, bó ñene kò cu bú. À nyue leér yuo toò boón doó sá ndo.

32 Déi ye mbei a: «Jògò mé à la naâ ké ceér dueé tueé, à né béh ngòr Càn se komo, ñgweéh la naâ béh te temé njerré yilá wa?»

33 Bó cu ka ter komo wuoò, bó cu cu ké Jerusalem, bó wa, sâ bò mbòñ yulá cùòb cén doò bó bò mbei déi né kóó.

34 Bó né sònò tueé den ye: «Fehoò beèh komo yuo aá bòn. Simòñ naâ bú ñené.»

35 Bò fà bò doò tueé yii cu bó teèn ndo, bó tueé bó gèh dé mé la naâ ké ceér dueé kelá; bó tueé cu bó gèh dé mé à la naâ breéd kolé, mé bó ñene kò bú mé njéh ndo.

Toò bò mbòñ ñené yuo kelá

(Matiò 28:16-20; Màrk 16:14-18; Jân 20:19-23; Seé b. 1:6-8)

36 Bó née sònò mân tueé den, sâ Yeésò mé feh seèn baá cu lètené boón ndo, à bie njií bó, ye bó a: «Dolé a, dén mé bí.»

37 Veéh sie bó, hèhèm sie bó ndo. Bó ye merré déi né càn tándulu.

38 Yeésò ye bó a: «Feh ñellé né bí ter mé ñgei wa? Bí lè bií saán den né kei ndo wa?»

39 Bí jògò kè nji ke bò be mé gule mò kán ye, né ka mè! Bí jògò kema ke ke ye; tándulu né yeé mé kuú bò njeba yoòr faá ká yoòr mò hèn wa?»

40 À né sònò méná tueé, à né bó be mé gule feh keéh bele ndo.

41 Bó yeé ñene aá méná, vógó-temé hiím yogó bó dé tueé, hiím yogó bó dé temé teèn kwaá njií ndo. À deèn baá-re ye bó a: «Bí né mé njèh yáb teèn wa?»

42 Bó weh haá bú ten ngò keé.

43 À yieé njolò boón ndo.

44 Jomo sâ, ye bó a: «Hèn baá njií mé mé lé naâ bí tueé sâ, lé naâ sâ béh bí née kóó ye. Mè lé ye bí a: bò njií mé bó lé naâ gi felè mò nyagá kwaá doón nde gi né méná boó ma. Né mene lé *sòú Músi, né mene lè mvù bò sòn-Càn bó, né mene lè mvù bené *David doón, mè lé ye bí a, kò boó gi méná. Hèn baá cí.»

45 À ndoón* cu bó feh ndo, te bó nde ye bò njií mé bó nyagá né sâ ñgweé komo,

46 ye bó a: «Hèn baá dé mé bó lé naâ nyagá kwaá, ye: *Nùà Còñ nde né gèr ñené; wa lè cieé tagár, à nde cu né lè cio komo yuo.

47 Wa nùàr nde né mé yilí seèn lò nùàr doón se ndeé, ye bò nùàr a: Bí kwéh sér temé bií, te Càn kulu som bí veèn yoòr. Wa jògò duóòm nde née ká Jerusalem ye ma.

48 Sòn mò ké teèn né bí.

49 Terreb mé Tele mò lé naâ tueé kwaá sâ, mè ndeé né bí temá njií. Bí jògò bílí dén ká lo ye, kò bí ndeé kwa baá terreb mé suagaà nde né ké te vulúu sâ, sâ ye.»

Ké te vulúu ñaá ndeé

(Màrk 16:19-20; Seé b. 1:9-11)

* 24:45 24:45 À komo logó bó feh. 24:49 24:49 Seé b. 1:4 24:50 24:50-51 Seé b. 1:9-11

⁵⁰ Jomo sâ, Yeésò weh nde mé bó ké jomo
lɔɔ, lé naâ kèb Betanî. Wa ké teèn, à sɔm
nɔjî be ter, à kulu bó.

⁵¹ À né bó kulú, à né ké te vulúu nyueé
ɲaá ndeé.

⁵² Sâ bó né doó cemmé den, bó né bú keí.
Jomo sâ bó cu cu ké Jerusalem mé vɔgɔ-
temé mene.

⁵³ Cu dɔɔɲ bó né ké *gwà Càɲ koô bilí
ndeé, bó né Càɲ teèn seén den.

Njàgà Bagaá Jâŋ

Ngòr ŋa Nùàr, ŋagá yuo kela bèsonè

¹ Càn lo ndeè wón si, sá Ngòr baá gi teèn; Ngòr bô Càn lo naá kóó, Ngòr lo naá Càn nùà njèh.

² Sà tueé né ye Càn bô Ngòr lo naá ké bèh duóm kóó.

³ Càn lo njèh dóŋ si gi naá mé Ngòr; njií mé lo dieé naá mbaá, mé Ngòr kóó si ŋgwéh, lo teèn ná ŋgwéh.

⁴ Te njolo Ngòr lo naá yòŋ. Naga létènè bô nùàr lo naá yòŋ sá.

⁵ Naga doó né te cibi baá den, mé njéh mene cibi bú nyímé kòmò ŋgwéh.

⁶ Yeé baá ménâ, Càn tema njií sòn seèn déi ká teèn, yilí seèn lé naá Jâŋ,

⁷ te à ndeè bô nùàr Naga sá se, bô kwaá njií ye temé teèn.

⁸ Á lé Naga sá kóó ná ŋgwéh, à lé tueé ŋagá loóm naá felè seèn lòu.

⁹ Ngòr sá lo naá jéjég Naga kóó, à lé ká te wòŋe ndeè naá felè bô nùàr dóŋ baá ŋagá.

¹⁰ Á lé naá ká lè wóŋe; Càn lo wón dóŋ si gi naá mé bú. Mé njéh mene wón bú njèh kó ŋgwéh.

¹¹ Á waá mene ká te tàbè seèn yoór bô dé seèn, mé njéh mene bô dé seèn hèlle beróŋ seér cu bú lòu.

¹² Bô cécéné bô lé bú gwaán cegé naá kóó, bô kwaá njií temé yoór seèn. Á lé naá bô sá bô terre haá, te bô ŋa dé bòn bô ŋunà Càn.

¹³ Bô bô ŋunà Càn faá huaán mé bô nùàr ŋaár yeé lòu sam. Dé bòn, Càn nùà njèh haá né bô yòŋ kóó, dèn ŋgwéh bô nùàr.

¹⁴ Ngòr doó lé naá nùàr ŋaá, à den ká létènè beèh léláŋ húóm-temé mé léláŋ gécèn ndo. Béh lé naá gií *sùsùm seèn ŋené; né sùsùm mé gòndòŋ Nuna Càn lé kwaá naá beè Tele seèn.

¹⁵ Jâŋ yeé ŋene aá bú ménâ, à tueé njií bèsonè, ye bô nùàr a: «Hèn baá nuaá mé mé lé naá bí tueé sá! Mè lé ye bí a: nuaré déi baá jomo mò ndeè, kela né bú mé mè, toó jògò lo naá bú mé mè ndo.»

¹⁶ Béh né gi mé gà te ngúlú seène, à béh kulu njií den né te mbei mbaá.

¹⁷ Dé *sòú, Càn lé béh sóú taga keéh naá sònò Músi. Yeésò *Kristò yeé waá baá, béh nde ye mé fùgò beè seèn kuú, béh ŋgweé ye gécèn sònò seèn ndo;

¹⁸ wanóŋ nuaá mé lé naá Càn njolo ŋené sam, gi cegé né gòndòŋ Nuna seèn.

À kèkèné Càn ŋené sòm keéh né kóó. Càn né bú; ké kwarè Teleé den yeé bú.

Ngòr sònò Jâŋ Bàptis

(Matió 3:1-12; Màrk 1:1-8; Lúk 3:1-18)

¹⁹ Hèn né njií mé Jâŋ lé tueé naá toò bô kokoó bô. Cieé déi bô *Júf dé ké Jerusalem tema njií bô *ŋgàŋ sèmè mé bô *Leví bô ké yoór seèn, te bô nde bie ke ye bú a: «Né wò nei wa?»

²⁰ Jâŋ cam ŋgwéh ndo, à tueé njií bô bèsonè ye bó a: «Mè *Nùà Còŋ sam.»

²¹ Bó ye bú a: «Á sá, wò né nei wa? Wò né *Elí wa?» Jâŋ ye bó a: «Mè bú sam ndo.» Bó ye bú a: «Wò né *sòn-Càn mé béh né kela den doó wa?» Jâŋ ye bó a: «Sam.»

²² «Á sá, wò né nei, te béh nde bòó mé temà naá béh tueé, wanóŋ wò ye naàn?»

²³ Jâŋ ye bó a: «Mè né hueh nuaá mé né ké ya dueé ngulí den, ye: Bí tó dilí nyégé ceér Nùà Dueé toó, bí tó dilí nyégé bagasé! Esáyà sòn-Càn lé naá man tueé ndo.»

²⁴ Sà létènè bòó mé lé ndeè naá ké yoór Jâŋ doó bô *Farisièn lé naá teèn ndo,

²⁵ bó ye Jâŋ a: «Á, mɔ wò Nùà Còŋ sam, wò Elí sam, wò sòn-Càn sam ndo, sá wò bô nùàr nòmò Càn kou né dé kei wa?»

²⁶ Jâŋ ye bó a: «Mè bó dé mò kou lom né léláŋ nòmò. Nuaré déi né létènè bii teèn, bí bú kó ŋgwéh,

²⁷ à baá jomo mò ndeè. Mè tueé bí, né mene yuií débágá seèn, mè wúlú ŋgwéh nuaá mé nde né yuií débágá seèn se.»

²⁸ Bô njií hèn dóŋ lé boó deén naá ké Betaní, sòn nòmò Jurdèn kèb yágá, bèh mé Jâŋ lé kou deén naá bô nùàr teèn doó.

Yeésò *Mbieè Sèmè mé yuoó naá beè Càn

²⁹ Cieé ŋaga Jâŋ yeé ke, Yeésò baá ká yoór seèn ndeè, à deén ndo ye: «Kè Mbieè Sèmè mé yuoó naá beè Càn hèn no, à ndeè veèn bô nùàr ká lè *wóŋe ŋaá weh.

³⁰ Hèn baá nuaá mé mé lé naá bí tueé sá, mè lé ye bí a: nuaré déi baá jomo mò ndeè, kela né bú mé mè, toó jògò lo naá bú mé mè ndo.

³¹ Mè lé kèkèné nùà sá kó ná ŋgwéh; mé njéh mene mé jéjég ndeè naá bú mé dàŋ bô *Iserála bô feh keéh; mè bô nùàr nòmò hèn kou den né dé cí.»

³²⁻³³ Jâŋ den cuú ye bó a: «Mè lé kaà nuaá sá ŋéné kó ná ŋgwéh. Càn nuaá mé lé ye mè a: ndé bô nùàr nòmò kou, lé tueé naá mé kóó, ye mè a: Wò nde né Cúcuí Naga ŋené, à suaga ndeè né ter; à njéba den felè nuaré déi; sá né nuaá mé nde né bô nùàr mé Cúcuí Naga kou sá. Jomo sá mé ŋene

Cúcuí Càn sâ ndo, à né ké ter faá vɔgɔb no suagá, né felè seèn njobá den.

³⁴ Mè yeé ñene aá bú ménâ, mè tueé njií bèsónè, ye bò nuàr a: hèn né Nuna Càn.»

Bò mbòñ Yeèsò dé toò jògò

³⁵ Cieé ñaga cu, Jân wa cu ké teèn, à né mè bò mbòñ fà jomo njobá den.

³⁶ À yeé ke, Yeèsò baá kelá sa, ye: «Kè *Mbìeè Sèmè mé yuoó naá beè Càn sâ nɔ!»

³⁷ Bò mbòñ mé lé naá jomo seèn doó yeé ñgweé aá môn, bó yuo bele gi Yeèsò fà doón.

³⁸ Yeèsò bele seér ndo, à ñene njií bó jomo seèn, ye bó a: «Bí fɔón yeé kei wa?» Bó ye bú a: «Wò den yeé he wa, Rábi?» (Rábi tueé né ye: Nji fèh-ñjèh.)

³⁹ Ye bó a: «Bí ndé, bí nde né ñené.» Bó fɔón gò ndo, sâ baá ñjèh lou lòn nà liyili mân, bó wa, bó ñene bèh sâ, bó bó soó weéh baá-re ké doó sâ.

⁴⁰ Bò fà bò mé lé ñgweé naá ñgòr sònò Jân, mé bó yuo bele Yeèsò doó, cén déi lé naá Andrê òm Simòñ Pièr.

⁴¹ Bó yeé yuo baá ké sâ, Andrê nde kwa logó bei seèn Simòñ, ye bú a: «Béh kwa baá *Nùà Còñ.» (Sâ tueé né ye *Kristò).

⁴² À weh njií bú ké yoòr Yeèsò. Yeèsò yeé ñene aá bú, ye bú a: «Wò né Simòñ, ñuna Jân; wò nde cu né yili Sefá nguú.» Yili sâ tueé né ye: Taá.

Yeèsò bò Filíp mé Natanaël

⁴³ Cieé yeé ñaga cu aá, Yeèsò kaga gò te tàbè Galilé. Bò Filíp kwaré. Yeèsò ye bú a: «Bèlè mè.»

⁴⁴ Filíp lé naá nùà Becaída, bó bò Andrê mé Pièr né mé loó cèn.

⁴⁵ Jomo sâ Filíp bó Natanaël nde kwaré ndo, Filíp ye bú a: «Nuaá mé Músi bó bò *sòn-Càn bò lé naá felè seèn te mvù Cànje nyagá kwaá doó, béh ñene aá bú. Né Yeèsò ñuna Joséf, nùà Najarét.»

⁴⁶ Natanaël deèn ndo, ye bú a: «Wò ye ñjèh bagaà déi ndeé né ké Najarét yuoó wa?» Filíp ye bú a: «Ndeé, kè kú yeé!»

⁴⁷ Yeèsò yeé ke, Natanaël baá ká yoòr seèn ndeé, à tueé weh ñjeré déi felè seèn teèn ye: «Hèn baá ye nùà *Iserála dé gècèn sâ, à dé seèn mé nyeén yoòr sam.»

⁴⁸ Natanaël ye bú a: «Wò mè ñene koó naá mé ñgei wa?» Yeèsò ye bú a: «Mè la naá wò ké ka tou* ñené njií, te Filíp nde ye wò yilá.»

⁴⁹ Yeé baá ménâ, Natanaël ye bú a: «Nji fèh-ñjèh, wò né Nuna Càn, Nùà Dueé bò Iserála bò né wò!»

⁵⁰ Yeèsò ye bú a: «Mè yeé baá wò tueé ye wò a: mè naá wò ké ka tou ñené njií,

wò gwaán né dé cí wa? Wò nde cu né bò ñjèh dé bebagaà mân ñené yogó keéh.»

⁵¹ À den cuú ye: «Mè né tueé ye bí a, vulú nde né gulu logó, bí ñene bò cili Càn, bó né ké ter ñaá, bó né ká doó felè *Huaán Nuàr suagá.»

2

Kùrmò fù ké Kána

¹ Jomo sâ kela cieé fà mé tagár, kùrmò fù feí ké Galilé te loó Kána. Meí Yeèsò lé naá teèn ndeé,

² bó lé naá Yeèsò bó bò mbòñ seèn ké teèn yilá njií ndo.

³ Nde nde mbè gi. Mbè yeé gi aá, meí Yeèsò ye Yeèsò a: «Bó mé mbè teèn sam cuú.»

⁴ Yeèsò den seér cuú, ye bú a: «Ma, wò mè tueé nde aá koó te mè boó ye wa? Cu mò née wá ñgweéh ye.»

⁵ Yeé baá ménâ, meí ye bó seé bò a: «Bí bó gi faá à tueé nde né bí nɔ.»

⁶ Sâ bò nguú déi lé naá doó sâ ténjén, né nguú mé bó kwe né taá, bò *Júf toò Càn vua tena yeé teèn. Bò nguú sâ né yilá: bó déi né boó nà, bó déi boó tìn mé ténjén.

⁷ Yeèsò tueé njií mé bó seé bò, ye bó a: «Bí túé kwá bèlè nòmò lè bò nguú hèn dedei.» Bó yeé tue yuú gi aá,

⁸ à deèn baá-re ye bó a: «Kènè bí sío wèh nòmò sâ kèh déi, bí haá njií mé nùà koó.» Bó sio haá njií bú ndo.

⁹ Nùà koó doó yeé naga ke, à ñgweé nòmò doó baá seér mbè, à bèh mé yuoó naá teèn kó sòm ñgweh; sâ bò seé bó mè la tueé naá nòmò sâ né gi dé boón koó. Nùà koó doó yilá njií sii fù ndo,

¹⁰ à ye bú a: «Bó mbè sòm logó yeé dé ñjèh; mɔ bó nuàr fulu gi aá, bó sòm ye mbièrrè. Wò nde leér seér dé yeé dé ñjèh, te wò sòm ye kènè mà!»

¹¹ Hèn né fém Yeèsò dé toò jògò, à lé boó logó naá ké Galilé te loó Kána, te terreb seèn ñené yuo kelá teèn; bò mbòñ lé naá gií temé yoòr seèn kwaá njií ndo.

¹² Jomo sâ à yuo doó sâ, à nde Kaper-nahúm bó meí mé bò òm mé bò mbòñ mene. Wa ké teèn, bó kókoó cèr màgá ñgweh ndo.

Yeèsò ké *gwà Càn koó

(*Matió 21:12-13; Màrk 11:15-17; Lúk 19:45-46*)

¹³ Sâ cieé koó bò *Júf mé bó yilá né *Páská baá didi. Yeé nde aá feí, Yeèsò nde ké Jerusalem ndo.

¹⁴ À wa ké gwà Càn koó, sâ bò toón bò né bò nàgá bó bò sòrganj mé vɔgɔb go

* 1:48 1:48 Bó tou sâ yilá né "figuier". 1:51 1:51 Gen. 28:12 2:12 2:12 Mat. 4:13 2:13 2:13 Ex. 12:1-27

den. Bò kwéh-kàgàlòŋ bò né ké te gbàgà kàgàlòŋ kweéh den ndò.

¹⁵ Yeèsò yeé ñene aá ménâ, à weh yuii, à far bilí ngágá, à lurú som keéh gi bó cie mé njéh; à né bò nàgà mé bò mbieé cie lurú som keéh; à né bò kàgàlòŋ mé gbàgà mene doó velá su njií,

¹⁶ ye bò gò-vogòb bò a: «Bí yuò mé njéh doó sâ noón, bí té gwà Tele mò faá gwà toón bìi nò kwá sér!»

¹⁷ Bò mbòŋ seèn yeé ñene aá ménâ, bó munó ko cu ye baá-re dé mé né te mvù Càŋe nyagá den, ye: «Càŋ mò, temé mò né lom ké gwò yeé; mò mè munó njií gwà yeé mân, temé bogó gi mè lè.»

¹⁸ À yeé kwogò som aá bó cie ménâ, bò Jûf bie bú ndò, bó ye bú a: «Wò boó feh nde né béh gèh fém dé heé, mé béh nde né teèn ñené kóó ye wò sé la naá ménâ boó wa?»

¹⁹ Yeèsò deèn ndò, ye bó a: «Bí túlú sù nji gwà Càŋ koó hèn doó, mè bú ter komo som cu nde né te cieé tagàre.»

²⁰ Bò Jûf den cuù, ye bú a: «Gwà mé bó lé temá naá seé teèn nyemá yulá nèà cùòb téjén hèn, wò ye nyí nde né bú ter lè cieé tagàre komo som cuù sé wa?»

²¹ Kàmbér gwà Càŋ koó mé Yeèsò né bó tueé doó, à jue né gum seèn nùà njéh.

²² Nde nde, à yeé komo yuo aá lè cio, bò mbòŋ seèn nde ye mân ngweé komo, ye à lé naá gi mân tueé. Bó kwaá njií ye baá-re temé te mvù Càŋe, bó né te ngòr seèn kwaá njií ndò.

Temé nùàr né gi njòlò Yeèsò

²³ Cu mé Yeèsò lé naá ké Jerusalem te cu Páskà sâ, bò nùàr kókoó mbaá lé naá fém seèn ñené, bó kwaá njií lom temé yoòr seèn ngún mbaá ndò.

²⁴ Mé njéh mene, Yeèsò njolo teèn kè nji ngwéh; lòu sam, à lé naá gi bó ñené kóó nyegé.

²⁵ à lé túé ná ngwèh ye nuaré déi a, túé só nyí njeré déi felè nuaré déi lòu; à lé naá gi temé nùàr kàn ñené kóó.

3

Yeèsò bó Níkòdèm

¹ Nùà *Fariisèndéi lé naá teèn, yilí seèn né Níkòdèm, à né nùà koó lètené bò *Jûf.

² Cieé déi, yeé baá cibitené mân, à nde ké yoòr Yeèsò, ye bú a: «Nji fèh-njéh, béh ko baá ye Càŋ tema njií naá wò ká yoòr beéh kóó, te wò feh nyegé béh, wanóŋ nuaré déi mé gèh terreh fém mé wò né boó hèn sam, mò Càŋ mé bú sam ndò.»

³ Yeèsò deèn ye bú a: «Mè né tueé ye wò a, mò bó nùàr dé feé ñar sér ngwéh, à *Lò Càŋ mé njolo ñené ndé ngwéh.»

⁴ Níkòdèm deèn ndò, ye bú a: «Nuaá mé baá gi nùà koó, bó bú dé feé ñar seér cu nde né naàn wa? À nde cu né lè meí yilá komo, te bó ñar ferré cu bú ndò wa?»

⁵ Yeèsò ye bú a: «Mè né tueé ye wò a, mò bó nùàr dé feé, te nòmò mé Cúcuí ñar sér ngwéh, à te Lò Càŋe yilá ndé ngwéh.

⁶ Njií mé ñar né mé húóm, né njéh húóm; dé mé Cúcuí Naga ñar né kóó né mé Cúcuí Càŋ ndò.

⁷ Bú a, té wò mbaá ndègè kú, ye mè la ye nyí a: ko bó nùàr ñar sér cú dé feé.

⁸ Fu né mé feh seèn kobó, wò né gi bèmè ngweé; mé njéh mene wò bèh yuoó mé bèh ndeé seèn kó ngwéh. Beé nuaá mé nde né mé Cúcuí Càŋ kweéh seér, né yeé môn ndò.»

⁹ Yeé baá môn, Níkòdèm ye bú a: «Dé sâ seèn ménâ boó nde né naàn wa?»

¹⁰ Yeèsò ye bú a: «Wò gum Nùà fèh-njéh dé koó déi lètené bò *Iserála bò doón, wò bò njií hèn ngwé kómò ngwéh wa?

¹¹ Mè né tueé ye wò a, béh tueé né felè njií mé béh né kóó, felè njií mé béh naá ñené ndò; mé njéh mene bí ngòr beéh gwàn ngwéh.

¹² Mè né mene felè bò njií mé né ká te tabe tueé, bí temé teèn kwá nji ngwéh, sâ mò mè tueé mene bí bó dé ké te vulúu, bí nde né temé teèn kwaá njií wa?

¹³ Nuaré déi née ké te vulúu ñá ngúngwéeh ye; gi cegé né *Huaán Nùàr mé lé suagá naá ké teèn!

¹⁴ «Jgweéh ké ya dueé Músi lé naá lòŋ weh, à boó sàb mé njéh, à som njií ter wa? Bó nde né Huaán Nùàr ter ménâ som njií ndò,

¹⁵ te boó mé né temé yoòr seèn kwaá njií doón, yilí yuo gi mé yòŋ tètàgà.

¹⁶ Lòu sam, Càŋ né lom *wòŋ mé temé cén mene gwaán, à lé gòndòŋ Nuna seèn tema njií naá dé ci, te boó mé kwaá njií né temé yoòr seèn doón lèr lè cú, te bó kwa seér yòŋ tètàgà.

¹⁷ Càŋ lé Nuna seèn ká te wòŋe témá nji ná ngwèh ye te à nde ju felè wòŋ tená. À lé bú tema njií naá, ye te à yilí som seér bò nùàr lòu.

¹⁸ «Sâ, nuaá mé né temé yoòr Nuna Càŋ kwaá njií, dé seèn ju diè ndé ngwéh; nuaá mé temé yoòr Nuna seèn kwá nji ngwéh, die gi aá ju kèn. Lòu sam, à temé yoòr gòndòŋ Nuna Càŋ kwa nji ngwéh.

¹⁹ Mbòntí mbòntí ju dieé né mân: Naga lé naá ká lè wòŋe yuo kelá, bó nùàr kwaá lòò ñagá, bó gwaán seér bèh cibí; né felè veèn boón.

²⁰ Né yeé môn, nuaá mé né veèn boó doón beróŋ yeé bèsoóné gòò ménâ, à bèh

ɲagâ gwàn bèh, ye veên nyí nde né cie ɲagá le.

²¹ Dé nua gècên môn sam, à dé seên seé boó den yeé bèh ɲagâ, te bô nuaɲ ɲene ɲagá teèn, ye à boó né faá Càn tueé né no.»

Yeésò bô Jân

²² Jomo sâ Yeésò bô bô mbòɲ seên foón gò ndo, bó nde cu te tàbè Judê, bó cer weh ké sâ teèn, à né bô nuaɲ kou bele.

²³ Sâ Jân né bô nuaɲ ké Ayinòɲ kwarè Salím kou den ndo; ké bèh sâ nòmò lé naá kókoó. Bô nuaɲ kókoó mbaá kem wa gi teèn, Jân kou gi bó.

²⁴ Sâ bó lé née Jân cu sâ gwá cibì yí ɲgwéeh ye.

²⁵ Yeé baá môn, jógó die lètenè bô mbòɲ Jân bó bô nua *Júf déi ndo, bó bó lé saán naá felè tòu nòmò kou.

²⁶ Bó ndeé ye Jân a: «Njì fèh-njèh, nua lòu mé wò lé tueé naá felè seên, mé bí bú lé naá yí sòn nòmò Jurdèn kèb yágà doó, ké kú, à baá bô nuaɲ kou den; bó baá gi yoór seên kem ndeé.»

²⁷ Jân deên ye bó a: «Nuaré déi njèh mbaá bó kòmò ndé ɲgwéh. Kò Càn bú terreb sâ haá naá kóó, sâ ye.

²⁸ Bí mé feh bìi tueé nde né sòn mò kóó, ye mè lé naá gi tueé, ye mè *Nua Còɲ sam, mè né seér dé mò nua tebè mé bó lé tema keéh naá toó seên.

²⁹ Sii fù né nua fù kóó, mbeí nua fù dé seên njebá lom né kwarè, à né hueh seên ɲgwéé, à né lom mé vógó-temé felè seên. Mè né ménâ, kènè temé mò né lè gùm doɲ sagár.

³⁰ Mè tueé bí, kò à ter ɲaá seér kóó, mé dé mò njoró seér lòu.»

Nuaá mé suagà né ké te vulúu

³¹ Nuaá mé lé suagà naá ké te vulúu né dé seên mé terreb felè njèh doɲ. Bòó mé yuo né ká doó, dé boòn né bô ká doó bô, bó tueé lom né bô njèh dé ká doó ndo. Nuaá mé yuoó naá ké te vulúu, felè bô njèh doɲ né bú;

³² à dé seên tueé né felè bô njii mé à naá ɲené, mé à naá ɲgwéé ndo. Mé njèh mene, nuaá mé gwaán som ɲgòr seên teèn sam ɲgwééh.

³³ Nuaá mé né ɲgòr seên gwaán, né dé seên ɲené kóó ye Càn tueé né gècên.

³⁴ Nuaá mé Càn tema njii naá kóó, tueé né sòn Càn; Càn bú Cúcuí seên haá né faá cí no.

³⁵ Tele né bú, à né ɲuna seên gwaán, à terreb doɲ haá kwaá gi aá beé ɲunâ.

³⁶ Nuaá mé né temé yoór ɲunâ kwaá njii doɲ baá mé yòɲ tètàgà; nuaá mé né dé

seên sòn ɲunâ lòu ɲgeén, mé yòɲ sam; Càn né seér njèh mé bú kwaá.

4

*Yeésò bô ma *Samarí déi*

¹ Bó ye bô *Farisièn a: Yeésò baá mbòɲ ɲgún si, à né bó nòmò kou, wa bô mbòɲ seên baá bô dé Jân maga yógó.

² Á sâ, Yeésò bó mé be seên kòu ɲgwéh ndo, né bô mbòɲ seên kou den né bó kóó.

³ Yeésò yeé ɲgwéé aá môn, à yuo te tàbè Judê sâ, à cu cu Galilé.

⁴ Á yeé baá mé gò, ye kò nyí kela seér nde né te tàbè Samarí. Á yeé baá kelá

⁵ à wa kwarè loó déi te tàbè Samarí sâ, kèbè ɲueh mé Jakób lo haá naá mé ɲuna seên Joséf. Yilí loó sâ né Sikâr.

⁶ Lùgó nòmò mé bó yilá yeé nòmò Jakób doó né ké bèh sâ ndo. Wa ké teèn, sâ lou dilí baá, Yeésò homo baá mé gò. Yeé baá ménâ, à den du nde kwarè lùgó nòmò hèllè.

⁷ Á yeé ke, ma Samarí déi waá baá, à ndeé bèh nòmò tueé. Yeésò ye bú a: «Há mè nòmò ɲueé teèn.»

⁸ Sâ bô mbòɲ seên ɲellé nde gi aá ké lètenè loó yáb ɲge foón.

⁹ Yeésò yeé tueé aá bú ménâ, ye Yeésò a: «ɲgwééh wò né nua Júf mà! Wò mè ma Samarí nòmò dua seér nde né naàn wa?» Sâ bô Júf bó bô Samarí bô nyuùn kwarè bèh.

¹⁰ Mé njèh mene, Yeésò ye bú a: «Njii mé Càn né haá, mo wò sé la né ɲené kóó, wò ɲene kò nuaá mé né wò nòmò dua hèn ndo, wò sé la boɲ seér naá bú kóó, te à wò nòmò haá seér dé yòɲ.»

¹¹ Ma doó ye bú a: «Dé koó, hèn wò yeé mé njèh nòmò tueé beé sam, lùgó nòmò né yilá ndo; wò nòmò dé yòɲ sâ weh ndeé né he wa?

¹² Jakób, tele beéh dé koó lo kwaá loó naá béh lùgó nòmò hèn kóó, à lo tue ɲueé beéh teèn. Bò ɲuna mé bô nyam seên doɲ ɲueé gi teèn ndo. Wò ye nyí né Jakób yógó wa?»

¹³ Yeésò ye bú a: «Bòó mé né nòmò dé sâ ɲueé doɲ, nyúá nde cu né bó sie.

¹⁴ Nuaá mé dé seên ɲueé né nòmò mé yuo ndeé né beé mò, dé seên nyúá ɲgwé ndé cú. Nòmò dé sâ nde né nduùn lè seên si, haá bú yòɲ tètàgà.»

¹⁵ Ma doó den cu, ye bú a: «Á sâ dé koó, há mé nòmò sâ teèn, te nyúá mè sié ɲgwé cú, te mè ká duá bèh nòmò tueé ndé dèn cú.»

¹⁶ Yeésò ye bú a: «Ndeé yilá ndé mé si yeé.»

17 Ye Yeésò a: «Mè mé siíb sam.» Yeésò den cuù ndò, ye bú a: «Wò tueé yíí né teèn, mé wò ye nyí mé siíb sam.

18 Wò jògò baá siíb tín; nùà dé jomo hèn, si yeé sam, wò tueé né gècèn.»

19 Yeé baá mân, ma doó ye bú a: «Wò né *sòn-Càṅ déi, mè nene né môn dé koò!

20 Bò tele beèh léi jògò lo Càṅ dua beéh te tòr hèn; bí bò Juf, bí den seér cuù, ye bèh Càṅ duaa kò né ké Jerusalem doò nò!»

21 Yeésò ye bú a: «Ijgwé yeé dé mò hèn, dé vèh, kwá ní temé teèn: Cu déi ndeé né waá, né mene ká te tòr hèn, né mene ké Jerusalem, bí Càṅ Tele bìi teèn dùà lòm ndé cu.»

22 Bí bò Samarí bò, bí nuaa mé bí né dua sá kó ngwéh. Béh bò Juf, dé beéh nuaa mé béh dua né doò béh né bú koó: nuaa mé nde né *wón yili som yuo né lètenè bò Juf.

23 Mé njéh mene, cu baá ndeé, hèn baá cí, bò jéjég dùà-Càṅ bò nde né Tele bòòn teèn mé cúcuí mene, mé gècèn mene dua. Lòu sam, Tele bòòn gwaán né bòó mé né gèh dé sá dua koó.

24 Càṅ né Cúcuí; kò bòó mé né bú dua, dua lom bú mé cúcuí mene, mé gècèn mene, sá ye.»

25 Á yeé tueé gi aá mân, ma doó ye bú a: «Mè né koó ye loró déi *Nùà Còṅ ndeé né waá; sá jue né *Kristò. Mò à ndeé waá baá, à nde né béh njèh doón se ngá.»

26 Yeésò deèn baá-re ndò, ye bú a: «Né mè sá, mè hèn tueé den né wò koó.»

27 Sá bò mbòn seèn baá cuù cuù ndò, bó waá; hiim yogó bó mé à né mé ma vèh déi tueé njii den. Mé njéh mene, bó bú njeré déi bié ngwéh ye bú a: bí bú la naà naàn wa? Wò bú sònò tueé den né kei ndò wa? Bó méná bié ngwéh.

28 Yeé baá môn, ma doó kwaá njii bogò nomò doó, à cu cu ké lo, ye bò nuàr a:

29 «Bí ndé kè kú bìi nuaré déi, à tueé gi aá mè bò njii mé mè lé boó naà doón, merré déi né Nùà Còṅ.»

30 Bò nuàr yeé ngweé aá méná, bó kem yuoó ké lo, bó né ká yoór Yeésò ndeé.

31 Sá bò mbòn né bú cu sá boṅ den, te à yieé weh yáb, bó ye bú a: «Nùà fèh-njèh, jògò yíé kwá njeré déi lè ye!»

32 Á den seér cuù, ye bó a: «Mè né mé yáb dé mé bí kó ngwéh teèn.»

33 Bò mbòn duoóm baá-re lètenè bòòn bieé kuú deèn, ye: «Á sá, nuaré déi naà bú yáb haá wa?»

34 Yeésò deèn ndò, ye bó a: «Yáb dé mò né seér hiín; mè ngweé né dé mò sòn nuaa mé temá naà mè, te mè boó weéh seé seèn, sá né yáb dé mò.

35 Bí née dé bìi tueé den ye: le ye aá weéh nèà te yab bolé ye. Mè dé mò ye bí a, bí jògò ke ke njeèh ye: yab bolé gi aá kèn, baá gi dé kwaá.

36 Nuaa mé né yab sá kwaá, baá gi mé sàgà seèn teèn, à né tàb bilí, te yab sá den dé ndeèr ndò. Mò baá môn, te nùà doboò bó nùà kwaá sagár gi fà doón.

37 Sá ngòr hèn tueé né gècèn, ye: déi nde né nùà doboò, déi nùà kwaá.

38 Mè hèn tema njii né bí te njeèh mé bí lé koó kíé ná ngwéh; bò déi lé kieè naà koó, bí te njua seé bòòn yila nde né lòu.»

39 Lo sá bò Samarí bò kókoó mbaá kwaá njii gi temé yoór Yeésò. Bó temé sá kwaá njii né felé ngòr mé ma doó naà bó tueé ye bó a: njii mé nyí lé naà gi boó doón à la naà nyí tueé ma.

40 Bó yeé waá baá, bó boṅ bú ndò, te bó bó den le. Yeésò cer ké sá cieé fà.

41 Bò déi ngweé cu bò ngòr mé yuoó naà sònò seèn nùà njèh, nuàr ngún kwaá njii gi temé yoór seèn,

42 bó ye ma doó a: «Béh temé yoór seèn mé léláṅ ngòr yeé kwá ní lòm cú; kènè béh ngweé baá mé tie beéh, béh kò baá ye, mé gècèn mene nuaa mé ndeé né wón yili som né bú.»

Be terrèb Yeésò felé njuna nùà seé koò déi

43 Yeésò yeé cer aá cieé fà, à yuo doó sá, à nde cu te tàbè Galilé,

44 wa mò *sòn-Càṅ né te tàbè seène, bò nuàr bú sùmù ndé ngwéh. Á lé naà mené mé sòn seèn méná tueé,

45 mé njéh mene, à yeé baá te tàbè Galilé sá, bò Galilé bò lé naà bú weh nyegé. Lòu sam, bó lé naà ké Jerusalem te cieé koò teèn, bó lé naà njii mé à lé boó gi naà te cieé koó sá njéné ndò.

46 Yeé baá méná, à cu cu ké Kána dé Galilé, bèh mé à lé seér naà nomò ṅa mbè doó. Á wa, sá nùà koò déi te seé ngómna né doó sá, njuna seèn né ké Kapernahúm baán.

47 Á yeé ngweé aá ye Yeésò yuoó baá ké Judé kèn, wa à baá ké Galilé ma, à né ké kwarè seèn ndò, ye bú a: «Kúkùr yeé, huaán mò nde aá ké Kapernahúm kuú, ndé taré sòm yeé mè bú teèn.»

48 Yeésò deèn ndò, ye bú a: «Mò bí fém mé ciè njéné ngwéh, bí temé yoór mò kwá njí bèh.»

49 Nùà koó doó ye bú a: «Dé koó, ndé mè ké teèn ndeé, te huaán mò kú cú.»

50 Yeésò ye bú a: «Nde cú yeé lo, njuna yeé taré aá kèn.» Nuàrè kwaá njii temé te ngòr Yeésò ndò, à foón cu gò loó.

⁵¹ À yeé baá ceér dueè, bó bò seé bò seèn kwaré, bó ndeè bú tueé weh, ye bú a: «Ŋuna yeé baá cu mé yòŋ!»

⁵² Ye bó a: «À taré naá mé cu dé heè wa?» Bó ye bú a: «Dùlù lé bú yoòr keém naá léilé mé lou lòn cén.»

⁵³ Tele munó kó njií ye né lè cu mé Yeésò lé naá nyí teèn tueé, ye nyí a: ŋuna nyí taré aá kèn doó. Nùà koó doó temé yoòr Yeésò kwaá njií cu ye baá-re mé mbàgà seèn doón.

⁵⁴ Bèh mé Yeésò lé yuoó naá Judè, à ndeè Galilé doón, hèn baá ye fém seèn dé mbei fà te tabè Galilé sà.

5

Yeésò bô tá-galé déi

¹ Jomo sà cieé koó bô *Jûf déi fei ndo, Yeésò ñáá nde ké Jerusalem.

² Sà nduùn déi né ké Jerusalem sà teèn, yilí seèn mé ju *hebreèh né Betsàtà, à né kwarè hin mé bô sòŋŋaŋ yila yeé ké lo teèn; bó sie kwaá né pàgà tìn teèn ndo.

³ Bò beèn bô kókoó mbaá né yeé teèn bilí cer den: bô tácugó, bô tácugó mé bô tá-galé mene, [bó né nòmò yí dùà kela den, mo baá jilí, te bó yila teèn.

⁴ Sà cilí Nùà Dueè déi né yeé cu déi te nduùn sà suagá yilá, à jilí beh nòmò. Mo nòmò baá jilí, nùà beèn mé nde né toò jògò yí dùà yilá logó, nde né taré yuo; né mene gèh beèn dé heè, nde né taré.]

⁵ Sà nuaré déi lé naá ké sà teèn, à ban aá baá nyemà yulá tagár cùòb tэндelé.

⁶ Yeésò wa kwa bua ké teèn ndo, à ñene ko, ye nùà hèn cer aá doó dàb baá teèn, à bie njií ye bú a: «Wò gwaán né taré yuoò wa?»

⁷ Nùà beèn doó ye bú a: «Dé koó, mè mé nùàr sam. Mo nòmò baá jilí, nuaá mé nde né mè yí dùà jògò yilí teèn sam. Mé mè sé nde yí teèn su waa, sà nuaré déi mè toò tena baá kèn.»

⁸ Yeésò ye bú a: «Wùò ter, wèh kè yeè, gègò.»

⁹ Nùà hèllè taré yuo beè nomo ndo, à weh ké seèn, à yila goò. Sà lé naá lou sòú.

¹⁰ Bò Jûf yeé ñene aá nuaá mé Yeésò la naá taré som doó, bó ye bú a: «Lan né sòú, té kè jògò, né jolo.»

¹¹ Ye bó a: «Nuaá mé la naá mè taré som la tueé naá mè koó, ye mè a: Wèh kè mò, mè gègò ma.»

¹² Bò bie baá-re bú nuaá mé la ye bú a: wùò ter, wèh kè yeè, gègò sà ndo.

¹³ Nùà hèllè yilí nuaá mé taré soóm naá bú doó kó ñgwéh. Sà Yeésò la naá doó sà yuo. Lòu sam, bô nùàr la naá doó sà ñgún.

¹⁴ Nde nde nùà doó bô Yeésò nde kwaré cu ké gwà Càŋ koó. Yeésò deèn baá-re ndo,

ye bú a: «Féla nyé gé bagasé: dé tarè, wò taré baá kèn, té veèn déi fògò cú; mo sam, dé jomò hèn nde né wò taré yògò.»

¹⁵ Nùà hèllè ñjege nde bô Jûf dé kokoò tueé, ye bó a: Yeésò taré soóm naá nyí koó ma.

¹⁶ Bò Jûf duóóm baá-re Yeésò teèn sà bunò ndo, ye à lé méná boó naá lou sòú fí.

¹⁷ Yeé baá méná, Yeésò ye bó a: «Tele mò né seé cu doón boó den, mè seé boó den né cu doón méná ndo.»

¹⁸ Bò Jûf yeé nde ñgweé njií mân, bó Yeésò filí ñéi cu lòu, te bó wula som bú wulá; wa dé sòú kwaá gí cé gé cú, à la naá cuù tueé ye Càŋ né Tele nyí fí. À feh seèn mé Càŋ mân me njií né dé kei wa?

Terreb Nuna Càŋ

¹⁹ Yeésò deèn ndo ye bó a: «Mè né tueé ye bí a, Huaán ñjèh mé feh seèn mbaá bó wèh bèh; à boó yeé njií mé à né beè Tele seèn ñene. Njií mé Tele né boó doón, Huaán nde né méná boó ndo.

²⁰ Lòu sam, Tele né Nuna seèn gwaán, à bú feh gí né ñjèh doón. Bò seé dé kokoó, mé né bô dé hèn yògò keéh, à nde cu né bú feh kwaá, te à boó beh. Bò sà bô nde cu né bí koó him kelá, mè tueé bí.

²¹ Gèh dé mé Tele mò né bô komó te cio komo som, à haá bó yòŋ doó, Huaán nde né bó yòŋ méná haá ndo. Yòŋ sà, à haá né mé bô mé à gwaán né.

²² Tele ju koó túé ndé ñgwéh, à terreb ju tueé gum doón haá lo né beè Huaán,

²³ te bô nùàr veéh ye Huaán faá bó veéh né Tele no. Nuaá mé Huaán vèh ñgwéh, sà à Tele mé lé temá naá bú vèh ñgwéh ndo.»

²⁴ À den cuù ye bó a: «Mè né tueé ye bí a, nuaá mé né ñgòr mò ñgweé, mé né temé yoòr nuaá mé tema njií naá mè kwaá njií, né dé seèn mé yòŋ tètàgà. À dé seèn ju diè ndé cú, à kela keéh baá cio, à baá mé yòŋ dé tètàgà.

²⁵ Mè né cu tueé ye bí a, cu baá ndeè, hèn baá gii cí, bô komó nde né hueh Nuna Càŋ ñgweé; bô mé né hueh sà ñgweé nde né yilí yuo.

²⁶ Lòu sam, nùà ñjèh né Tele seèn, à haá yeé yòŋ koó. À Nuna haá né terreb yòŋ haá ndo;

²⁷ à bú haá cu terreb ju tená. Lòu sam, Huaán né *Huaán Nùàr.

²⁸ Bí té bìi teèn mbaá him dèn, cu baá ndeè, bô komó nde né hueh seèn ñgweé, bó komó yuo gii dòu.

²⁹ Bò mé lé naá бага boó, nde gi né komó yuo, te bó kwa yòŋ; bô vevené bô komó yuo gii nde né méná ndo, te ju sie bó.»

Bèh terreb Yeèsò ñené kòó

³⁰ «Mè njeré déi mé feh mò bó wèh bèh, mè ju tueé lom né faá Càṅ tueé né mè nò, ju mò né teèn yilá gií ndò. Lòu sam, mè mé feh mò túé bèh, mè tueé bele né sòn nuaa mé temà naà mè.

³¹ Hèn mò mè sòn mò tueé cu né kòó, sà bò njií mé mè né tueé hèn, bò nuàr nde né gwaán ye né gècèn wa?

³² Mè tueé bí, nuaré déi sòn mò tueé seér né kòó, mè né kòó ye nuà sà tueé lom né gècèn ndò.

³³ «Bí lé naà bò tebé bò ké yoòr Jân temá njií, à lé naà gècèn tueé ṅagá ndò.

³⁴ Dé mò, mè túé ṅgwéh ye nuaré déi a, jògò túé sòó sòn mò kòó, mè felè Jân tueé lom né te bí yili yuo.

³⁵ Jân lé naà faá lám mé né baá ṅagá den nò. Bí yeé gwaán aá, bí nde ké te mógò seèn cuúr cén vògò weh ndò.

³⁶ Mé njéh mene, njií mé né sòn mò tueé ṅagá hèn ham kela né kòó mé dé Jân. Bò seé mé mè né bóó hèn, né bò seé mé Tele mò haá naà mè kòó, bó né sòn mò kòó tueé ṅagá, ye Tele mò lé mè temà naà kòó.

³⁷ Tele mò mé lé mè temà naà mè kòó, né felè mò méná tueé den ndò. Bí née hueh seèn mé tie bìi ṅúṅgwéeh ye lòu, ndóg bí née njolo seèn ñené ṅgwéeh ye ndò.

³⁸ Bí ṅgòr seèn lè bìi siè kwá ṅgwéh. Lòu sam, nuaa mé à tema njií naà hèn, bí temé yoòr seèn kwá njií ṅgwéh.

³⁹ «Bí mvù Càṅ kwe nyegé gi né dág, ye te bí kwa yòṅ tètàgà teèn. Bí kóó ye, bó jue né mè.

⁴⁰ Mé njéh mene, bí gwàn ṅgwéh ká yoòr mò ndeé, te bí kwa yòṅ sà.

⁴¹ Mè *sùsùm beè nuaré déi bié ṅgwéh.

⁴² Mè kò cegé né njèh cén ye: bí mé gwaán Càṅ lè sam,

⁴³ wanoón Tele mò yeé tema njií aá mè ká yoòr bìi, mè waà, bí mè gwàn ṅgwéh. Nuaré déi yeé waà, baá mé feh seèn tueé go, bí gwaán seér cu bìi.

⁴⁴ Bí lòó né lieé dé gècèn mé né beè Càṅ terreb, bí lètené bìi fòón kuú seér mé lieé dé bò nuàr, sà bí mè gwaán kò nde né naàn wa?

⁴⁵ «Mé njéh mene, bí té mùndò ye mè nde né bí ké toò Tele mò síi. Músi mé bí né ndèm yoòr seèn kwaá njií, bí síi nde né kòó.

⁴⁶ Mé gècèn mene, mò bí sé naà temé te ṅgòr Músi kwaá njií, bí sé la naà mè gwaán ndò. Lòu sam, Músi lo ṅgòr sà nyagá kuú naà felè mò.

⁴⁷ Mò bí bìi temé teèn kwá njií ṅgwéh, bí ṅgòr mò gwaán nde né naàn wa?»

6*Bò nuàr kám tín koó*

(*Matió 14:13-21; Mârk 6:30-34; Lúk 9:10-17*)

¹ Jomo sà Yeèsò sela yuo kela yí sòn tub Galilè kèb yagá. Yilí tub sà déi né Tiberiade ndò.

² Bò nuàr ṅgún kem bele cu bú jomo. Lòu sam, bó lé naà fém seèn ñené, à lé naà bò beén bò taré sòm.

³ Yeèsò wa, à ṅaa nde ké te kun tòre, bó bò mbòṅ seèn den nde doó.

⁴ Sà *Páskà, cieé koó bò *Jûf, nde aá feí.

⁵ Yeèsò yeé sòm njií njolo ter, à ke bò nuàr baá ká yoòr seèn kem ndeé, à tueé njií mé Filip, ye bú a: «Yáb mé nde né bò nuà hèn koó laré, béh ṅge kwa nde né he wa?»

⁶ Sà njií mé à nde né bóó, à né gi dé seèn kòó, à tueé ke né dé tueé, te à ṅgweé njií mé Filip nde né bú tueé.

⁷ Filip deèn ndò, ye bú a: «Kàgàlòṅ dé yáb ṅgeé, te koó bò nuà hèn la né mene kám yuií fà, wúlú ndé ṅgwéh, nuà kàn hàṃ njeré déi kwá nyi ndé ṅgwéh.»

⁸ Mbòṅ seèn cén déi den cuò ndò, dé sà yilí seèn né André, òm Simòṅ-Pièr, ye bú a:

⁹ «Huaán déi né lètené beèh hèn teèn, à né mé breéd* tín bò ṅgò fà beè. Á, dé sà seèn mé bò nuàr hèn bóó sòm nde né kei wa?»

¹⁰ Yeé baá méná, Yeèsò ye bó a: «Bí júée bò nuàr a, bó dèn ndé gi doó.» Nyure lé naà ké bèh sà kókoò ndò. Bò den nde gi doó te sòn seèn. Bò siíb lé ndeé naà teèn njèh kám tín màṃ.

¹¹ Yeèsò weh bò breéd doó ndò, à vra Càṅ teèn, à geé haá njií mé bóó mé den ndeé naà doó sà; à geé haá cu bó ṅgò méná ndò. Bò yieé keéh bèh mé bó gwaán nè.

¹² Bó yeé yieé fulu gi aá, ye bò mbòṅ seèn a: «Bí ṅuàṃ bìli cú bò dé mé leé naà doó doón, te mbaá vù lè cú.»

¹³ Bò mbòṅ ṅuaán bìli bò ndilí breéd tín jògò hèllè, yuú sògò yulá cuòb fà.

¹⁴ Te bò nuàr yeé nde ñene njií cu baá-re fém mé Yeèsò bóó naà doó, bó tueé njií lom aá bèsòṅ mbaá, ye: «Mé gècèn mene, nuà hèn né *sòn-Càṅ mé bó lé ye à ndeé né ká lè wòṅe ndeé doó.»

¹⁵ Yeèsò ñene kò ndò ye, bó nde né nyí dé terreb weh, te bó lobo nyí ti ma. Yeé baá méná, à sua yuo lètené boòn doó sà mé huún, à ṅaa nde cu ké te kun tòre.

Felè nòmò gòó

(*Matió 14:22-33; Mârk 6:45-52*)

16 Yeé baá liyili, bô mbòñ seèn suaga nde ké sòn tuùb ndo,

17 bô nde yila kòm, te bô sela yuo kela tub kèb yágà te lèmé Kapernahúm mân. Sâ cibí yili gi aá kèn, Yeésò nées bô kwá siè ngwéeh ye ndo.

18 Bô né ka ndeé, fu né lom dùà mé terreb kobó taré yilá, né nomò dùà doón jilí nellé.

19 Bô né ka ndeé, bô kògò yon kilómétà tìn mé ténjén, bô ñene njii Yeésò, à né ká yoòr bòn felè nomò go ndeé, à ndeé ká kwaré kòòm waá, sâ bô mbòñ nde aá mé veéh kuú.

20 À deên ndo, ye bô a: «Né mè, bí té vèh!»

21 Bô yeé nde aá bú te kòme weh yii, sâ kòm hèllé wa gi aá yí sòn ngòm bèh mé bô nde né teèn sà.

Bò nuàr né Yeésò fòón go

22 Cieé ñaga, bô nuàr mé lé cer leé naá dé bòn yí jomo sòn tuùb kèb yágà doó, ñene kò ndo, ye kòm lé naá cegé doó sâ cén; Yeésò lé teèn yilá ná ngwèh, bô mbòñ seèn lé mé ñjéh kèb yágà yila ndeé naá lélán bòn.

23 Sâ bô kòm déi waá baá ndo, bô yuoó naá lè kó Tiberiáde, bô né njebá den. Sâ bèh mé bô nuàr yieé naá breéd mé Fehtoò beéh vra naá Càñ teèn doó né kèbè sâ.

24 Bô nuàr yeé ke, bô Yeésò ñéné cú, bô bô mbòñ seèn ñéné cú ndo, bô kem yila gi bô kòm dé sâ, bô nde bú ké Kapernahúm fòón.

Yáb mé né nuàr yòn haá

25 Bô wa tub kèb yágà, bô kwa Yeésò, bô ye bú a: «Njii fèh-ñjéh, wò la yeé kèb hèn waá heéh ndo wa?»

26 Yeésò deên ndo, ye bô a: «Mè né tueé ye bí a, bí mè hèn fòón kuú né felè breéd mé bí lé naá yieé doó, dèn ngwéeh ye bí né fé mòm ñéné kó.»

27 Yáb mé nde né mbaá vu yuo, bí té seé seèn bô dèn, bí bô sér seé yáb mé nde né ter le. Gèh yáb dé sâ *Huaan Nuàr bí haá nde né kó. Lòu sam, Càñ Tele seèn terreb doón haá kwaá gi aá beè seèn.»

28 Yeé baá môn, bô ye bú a: «Béh bô nde né naàn, te yuo faá seé mé Càñ gwaán nê wa?»

29 Yeésò ye bô a: «Seé mé Càñ né beè bii gwaán, né temé bii yoòr mò nuà tebè seèn kwaá njii.»

30 Bô ye bú a: «Wò bô feh nde né béh gèh fém dé heè, te béh ñene kò teèn, béh kwaá njii temé yoòr yeé wa? Wò bô weéh nde né gèh seé dé heè ndo wa?»

31 Bô tele beéh léi jògò lé bòn naá gi «*mána» ké ya dueé yiee; bô lé nyagá kwaá

naá te mvú Càñ ménâ, ye: À bô yáb haá né breéd mé lé yuoó naá ké te vulúu.»

32 Yeé baá ménâ, Yeésò ye bô a: «Mè né tueé ye bí a, yáb mé lé yuoó naá ké te vulúu sâ, Músi lé bí kóó há ná ngwèh, lé naá seér Tele mò.» Jomo sâ à ye bô a: «Tele mò né bí yáb gècèn mé yuo né ké te vulúu haá.

33 Yáb mé Càñ haá né sâ, né nuaá mé suagá naá ké te vulúu, à bô nuàr yòn haá né kó.»

34 Yeé baá ménâ, bô ye Yeésò a: «Fehtoò beéh, sâ há dèn ká béh gèh yáb sâ môn.»

35 À deên ndo, ye bô a: «Yáb mé haá né yòn sâ né mè. Nuaá mé ndeé ká yoòr mò, cùé bú dé seèn siè ndé cú; nuaá mé né temé yoòr mò kwaá njii, nyúá bú siè ndé cú ndo.

36 Mè tueé gi aá bí kèn, bí ñene gi aá mé kèn ndo, mé ñjéh mene bí temé yoòr mò kwá njii ngwéeh.

37 Mè tueé bí ndo, bô mé Tele mò ye bô né bô dé mò doón, nde giú né ká yoòr mò ndeé. Bòó mé né ká yoòr mò ndeé sâ, mé cén déi lètené bòn bèròn ndé ngwéeh.

38 Mè ké te vulúu suaga kuú naá te mè bôó njii mé Tele mò mé temá naá mè gwaán nê. Mè ndé sér ná ngwéeh te mè bôó faá mè gwaán nê nò.

39 Nuaá mé temá naá mè ye mè a: bôó mé né beè mò doón, cén déi a, té teèn lèr lè, wa mè kòmò nyimé sòm sér bô lé cio te cieé cèrè jomò lòu.

40 Hèn né njii mé Tele mò gwaán nê, ye te bôó mé né mè ñéné, mé né gi temé yoòr mò kwaá njii doón, kwa yòn tètàgà; te mé cieé cèrè jomò mé komo sòm gi bô lé cio ndo.»

41 Te bô Juf yeé nde ngweé njii mân, bô ndugó nellé doó doón, wa Yeésò la tueé fi ye: nyi né yáb mé lé suagá naá ké te vulúu.

42 Bô ye: «[J]gweéh hèn né ka Yeésò ñuná Joséf wa? Béh né gi tele mé meí seèn kóó, à màn tueé né dé kei ye: nyi yuoó naá ké te vulúu wa?»

43 Yeésò tueé njii mé bô ndo, ye bô a: «Bí kwá ló ménâ lètené bii ndugó deèn.

44 Nuaré déi ká yoòr mò mbaá ndé kòmò ndé ngwéeh, kò Tele mò mé lé temá naá mè yilá njii né bú ká yoòr mò kóó, te mé cieé cèrè jomò mé komo som ye bú lé cio.

45 Bô *sòn-Càñ bô lé naá giú te mvú Càñ nyagá kwaá ye: bô doón, Càñ bô feh nde né kóó ma. Sâ mè tueé bí, bôó mé né ndéb Tele mò ngweé, mé nê gwaán doón, nde giú né ká yoòr mò ndeé.

46 Sâ túé ngwéeh ye nuaré déi lé naá Tele mò mé njolo ñéné ndo. Mè tueé bí, nuaá mé lé yuoó naá dé seèn ké te vulúu Tele mò njolò ñene cegé né kóó.

47 Mé gècên mene: nuaá mé né temé teèn kwaá njiú doón baá dé seèn mé yòn tètàgà.

48 Mè né yáb mé haá né yòn kóó.

49 Dé bò tele bìi léi jògò, bó lé naá mené “*mánà” ké ya dueé yieé, mé njéh mene bó lé naá giú kuú.

50 Yáb bú hên dé seèn suagà né ké te vulúu; nuaá mé yieé né bú dé seèn kú ndé ngwéh.

51 Mè né yáb dé làn mé lé suagà naá ké te vulúu. Nuaá mé né yáb bú hên yieé, den nde né mé yòn dé ndeér. Yáb mé mè nde né haá sá, né ngàn yoór mò; mè haá nde né méná, te *wón yili yoó mé njéh.»

52 Te bò Jûf yeé nde ngweé njiú cu mân, bó ñaán ñeí cu ye baá-re mé njéh lètenè boón dé ñaán, ye: «Nùà hên béh ngàn yoór seèn haá seér nde né naàn, te béh yieé wa?»

53 Bó yeé baá méná bieé kuú den, Yeésò deén ndó, ye bó a: «Mè né tueé ye bí a, mo bí ngàn yoór *Huaán Nùàr yieé ngwéh, bí húóm seèn ñúé ngwéh, sá bí mé yòn sam ndó.

54 Nuaá mé né dé seèn ngàn yoór mò yieé, né húóm mò ñueé, né dé seèn mé yòn tètàgà teen; sà lè cieé cèrè jomò mé nde né bú te cio komo som.

55 Lòu sam, núógó mò né yáb dé gècên, húóm mò né mbè dé gècên ndó.

56 Nuaá mé né núógó mò yieé, né húóm mò ñueé, nyógó nde aá yoór mò, sá mè nyógó nde aá yoór seèn ndó.

57 Tele mò mé tema njiú naá mè né làn; ká yoór mò hên né yòn seèn. Né kèi cén mé nuaá mé yieé né mè, à né mé yòn mò yoór seèn méná ndó.

58 Yáb mé suagà naá ké te vulúu né hên; à dé seèn faá dé mé bò tele bìi léi jògò lé yieé naá doó sam, bó lé naá kuú gií. Dé yáb bú hên, nuaá mé yieé bú nde né làn dé kèi cên yili den.»

59 Yeésò lé ngòr hên doón tueé deén naá ké Kapernahúm, sá à né bó njèh ké *gwa sòu feh.

Ngòr felé yòn tètàgà

60 Bò mbòñ Yeésò kókoó mbaá yeé ngweé aá méná, bó ye: «Jgòr hên né taré; nei seèn dé sá gwaán nde né kóó wa?»

61 Sâ Yeésò ko gi aá, ye bò mbòñ né mé ngòr hên ndugó ndó, à bie njiú ye bó a: «Né bí sieé wa?»

62 Á, mo bí ndeé ñene *Huaán Nùàr baá ké te bèh mé à lé yuoó naá teèn ñaá ndeé no, den nde né naàn wa?

63 Cúcuí Càn yòn haá yeé kóó; núógó dé seèn né njèh mbaá. Bò ngòr mé la yuoó

naá sònò mò hên né gi bò ngòr mé Cúcuí Càn né teèn, bó nùàr yòn haá né kóó.

64 Mé njéh mene, bò déi lètenè bìi temé teèn kwá nji ngwéh.»

Sâ bèh lo mé yuoó ké bèh duóòm, bòó mé temé teèn kwá nji ngwéh doón, Yeésò né gi bó ñené kóó; né mene nuaá mé nde né bú cie sar kwaá, à né gi bú ñené kóó ndó.

65 Yeé baá méná, ye bó a: «Mè la bí hên tueé naá dé cí, ye bí a: nuaré déi ká yoór mò mbaá ndé kòmò ndé ngwéh; ko Tele mò haá né bú terreb kóó, sá ye.»

66 Bò mbòñ seèn kókoó yeé ngweé aá môn, bó suaré yuo gi, bó kwaá lo bú.

67 Yeésò deén baá-re ndó, ye bò mbòñ dé yulá cùòb fà doó a: «Mé bí mene, bí nde né yuo giú ndó wa?»

68 Simòñ Piêr ye bú a: «Béh dé beèh toò nde ser cu nde né yoór nei wa, Fehtoò beèh? Ngweéh bò ngòr yòn tètàgà né gi beé yeé mà.

69 Kèné béh dé beèh temé kwaá njiú gi né yoór yeé, béh né gi kóó ye wò dé yeé né ñagásé, wò yuoó naá beé Càn ndó.»

70 Yeésò ye bó a: «Mè lé bí bò yulá cùòb fà bò hên kóó bàlè wèh ná ngwéh wa? Mé njéh mene, cén déi lètenè bìi né táhòrò!»

71 Sâ à méná jue né Júdàs ñunà Simòñ Iskariò. Lòu sam, gwaán Júdàs né mene lètenè bò mbòñ yulá cùòb fà doó, à Yeésò cie sar som nde né kóó.

7

Bò ñim Yeésò

1 Jomo sá Yeésò nde tàbè Galilè beé yon sie ndó, à gwàn cú te tàbè Judé yon deén. Lòu sam, bò *Jûf lé naá bú ké teèn filí, ye te bó wula som bú.

2 Sâ cieé koò bò Jûf déi nde aá feí ndó; bó cieé koò sá yieé yeé ka pàgà.

3 Yeé baá ndeé, bò ñim ye bó a: «Yùò doó hên yuoó, ndé ké Judé, te bò mbòñ yeé ñene weh seé yeé teèn ndó.

4 Nuaá mé gwaán né bèsonè ñené yuo kelá, njèh lòu bó lèr bèh. Sâ mo wò né fém boó, bó ndé mé njéh bèh doón.»

5 Sâ né mene bò ñim, bó lé temé yoór seèn kwá nji ná ngwéh ndó.

6 Bó yeé tueé aá méná, Yeésò ye bó a: «Cu mò née wulú ngwéh ye; dé bìi cu doón né gi beé bìi.

7 Dé bìi, *wón bí bùò ndé ngwéh, wón bunó seér né mè; wón ye mè la tueé ñagá naá bèsonè, ye seé nyí né seé veèn fí.

8 Bí ndé dé bìi cieé koò yieé, mè ké teèn ndé ndé ngwéh; cu mò née wá ngwéh ye.»

9 À yeé tueé som aá mân, à den le ngogó ké Galilè sá ndó.

Cieé koô mé né yeé ka pàgà

10 Bò òm yeé nde aá bèh cieé koô sâ, Yeésò nde teèn ndo, à nab wa seér dé seèn ké teèn lòu, te bò nùàr bú ñéné cú.

11 Sâ bò Jûf hêllè baá bú te cieé koô sâ foon ndo; bó né sònò bieé go ye: à né he wee?

12 Bó né lom ñjèh felè seèn lètenè bò nùàr bieé namé go. Bò déi ye: né nùà bagaa; bò déi ye: sam, à bele den né bò nùàr lòu.

13 Nuaá mé nde né felè seèn bèsonè tueé som sam ndo, bó boòn né-re bò Jûf dé kokoò veéh no.

14 Cieé koô yeé baá lèbòlé, Yeésò ñaa yila ké *gwà Càn koô, à duoòm ñjèh feèh.

15 Bò Jûf yeé ngweé aá ménâ, bó gei seér lòu, bó ye: «Bí ké kú nùà hên kán, à lé *sòú jáné ná ñgwèh, à sòú kò né mé ñgei wa?»

16 Yeésò ye bó a: «Mè mé lèi mò túé ñgwéh, yuo né sònò Càn nuaá mé lé tema naà mè, ye mè a, ndè bí mân feh.

17 Nuaá mé né faá Càn gwaané né no boó, nde né mè ñené koó; né mene seé dé Càn, né mene seé kwaâ mò, à nde né dé seèn ñené koó.

18 Mè tueé bí, nuaá mé né ñgòr kwaâ felè seèn tueé kwaâ doón, mé ñjèh foon né yili seèn. Nuaá mé dé seèn ñgòr kwaâ tueé ñjii seér né yoòr nuaá mé tema naà bú, seé dé seèn né dilisé, né nùà jéjèg, à dé seèn ñgòr kwaâ tueé kuú né dé nùà kò seèn.

19 Ngweéh Músi lé bí sòú taga lòò naà koó wa? Hên nuaré déi né sòú sâ lètenè bìi jolo ke wa? À, dé bí gòñ né mè, te bí wula som mè doó no?»

20 Bò nùàr yeé nde ngweé cu mân, bó ye bú a: «Wò né mé tándulu yoòr, wanóñ nei feh yeé foon né koó wa?»

21 Yeésò ye bó a: «Mè lé naà seé cén boó, lé naà *cieé sòu, bí lé naà gií mé ñjèh ñaán ndo!

22 Ngweéh Músi lé naà bí sòú taga lòó, ye bí ñób bò huaán dé sisiib *ngóor ñóób wa? Sâ Músi hêllè lé koó si ná ñgwèh ndo, né ka tabó bò tele bìi léi jògò. Bí yeé ngweé gi aá sòú sâ, ñgwèéh bí ye bó ñób bíli bò nùàr ñgór mé cieé sòú mene wa?

23 Mò bí nùàr ñgór mé lòu sòú mene ñóób bíli né, te bí sòú Músi ñgén cú, sâ mè yeé yili som gum nùàr doón lòu sòú, bí mè yoòr furú kuú né dé kei wa?

24 Mè tueé bí, bí té ñjèh mé njolo kèb cieé mbaá ñéné ñjii, bí tena ju cebá; bí ñá sér bò gécén bò, bí tena yii ju teèn.»

25 Yeé baá ménâ, bò Jerusalem bò déi yila lètenè boòn tueé ndo ye: «[Ngweéh hên tueé den né nuaá mé bó jue bó nde né bú wulá doó wa?

26 Kè cú-re, à né sòn mé feh seèn tueé den, bó bú ñjéré déi bó cú! Hên bò kokoò bò beèh né koó ye nùà hên né *Nùà Còñ bòn wa?

27 Lòu mé Nùà Còñ wa ndeè né teèn, nuaré déi bèh yuoò seèn kó sòm ndé ñgwéh. Ngweéh dé nùà hên béh né gi bèh yuoò seèn koó mà.»

28 Te Yeésò yeé baá ñjèh ké *gwà Càn koô feh, à logo ñjii ye baá-re ké ter, ye bó a: «Bí ye bí né gi mè koó á? Wa bí né gi bèh yuoò mò koó ndo sé wa? Mè mé feh mò ndé ná ñgwèh, nùà gécén mè tema naà koó. Bí bú kó ñgwèh lòu,

29 mè dé mò né bú koó. Lòu sam, mè lé yuoò naà ké beè seèn, à mè tema ñjii naà koó.»

30 Yeé baá ménâ, bó yila lom baá-re bú goón, te bó sie bú. Ñjèh cén, cu seèn lé née wulú ñgwéeh ye, bó bú siè kwa ñgwéh mé ñjèh.

31 Sâ ké lètenè cili nùàr bòò mé né temé yoòr seèn kwaá ñjii lé naà ñgún; bó né sònò tueé den ye: «Mò Nùà Còñ sâ ndeè né mene waá, à boó cu nde né gèh fém dé heè mé nùà hên née bó ñgwéeh ye wa?»

Bò sóji ké yoòr Yeésò

32 Bò nùàr yeé baá felè seèn ké lètenè cili nùàr mân namé den, nde die yila tieé bò *Fariisiè ndo. Bò *ngàn sémé dé kokoò mé bò Fariisiè tema ñjii baá-re bò sóji ké teèn, te bó nde bú sie wellè.

33 À yeé ñene aá bó, ye bò nùàr a: «Dé kènè béh bí òm màgà ndé cú, sâ mè nde cu aá ké yoòr nuaá mé lé tema ñjii naà mè.

34 Bí nde né mè foon; ñjèh cén, bí mè kwa ndé cú. Lòu sam, bí ké bèh denè mò wá kòmò ndé ñgwéh.»

35 Bò Jûf yila ké lètenè boòn bieé kuú, ye: «À nde cu né he, mé béh bú ñéné kwa ndé cú wa? À dé sâ nde né bò Jûf ké lètenè bò Greék kwa wa? À nde né bò Greék ñjèh feh ndo wa?

36 Wanóñ sâ à tueé né kei, mé ye: béh nde né nyí foon, ñjèh cén, béh nyí kwa ndé cú? wa lòu sam, béh ké bèh denè nyí wá kòmò ndé ñgwéh, sâ à jue né kei?»

Nòmò yòn

37 Lòu mé cieé koô sâ ceré yeé teèn, kela seér yeé koó. Lòu sâ Yeésò lé naà ter wuo ñjebá, à logo ñjii ké ter ye bò nùàr a: «Mò nuaré déi né mé nyúá, bú a, ndè ká yoòr mò, à ñueé kwa nòmò.

38 Nuaá mé né temé yoòr mò kwaá ñjii doón, nòmò yòn nde né lé seèn kwaré yuo den, faá bó nyagá kwaá né te mvù Cànè no.»

³⁹ Sâ Yeèsò ménâ jue né Cúcuí Càn; wa bósó mé né temé yoòr nyí kwaá njií, nde né bú kwa ma. Á lé ménâ tueé den née, sâ Càn lé née Cúcuí seèn témá ní ngwéeh ye; cu sâ terreb Yeèsò lé née bèsónè njéné njágá ngwéeh ye ndo.

Kèrrè lètenè bò nuàr

⁴⁰ Cili nuàr yeé nde ngweé njií mân, bò déi ye: «Mé gècèn mene, nuà hèn né lom *sòn-Càn bú sâ.»

⁴¹ Bò déi ye: «Né *Nuà Còŋ!» Bò déi den seér cu ye: «Nuà Còŋ yuo seér ndeè né ké Galilé naàn?»

⁴² Né te mvù Càn nyagá den ye: Nuà Còŋ nde né *ndùtè ndùtè David, ye à yuo ndeè né ké Betelehem lo David. Lóó David baá cu ké Galilé wa?»

⁴³ Yeé baá mân, cili nuàr kòb geé hihiné felè Yeèsò.

⁴⁴ Teèn sâ, bò déi ye, kò bó sie bú sieè; mé njéh mene, bó bú be yoòr nji ngwéh.

Dúagá tie bò kokoò bò Júf

⁴⁵ Bò sóji cu cu ké jomo yoòr bò *ngàn sèmè dé kokoò mé bò *Farisièn ndo. Wa ké jomo, bò kokoò bò doò ye bó a: «Bósó né naàn mé bí mé bú siè wá ngwéh wa?»

⁴⁶ Bò sóji ye bó a: «Béh tueé bí, nuaá mé nde né faá nuà sâ tueé kóó teèn sam gùm doóŋ!»

⁴⁷ Bò Farisièn ye bò sóji a: «Bó ké teèn sâ bele weéh cu aá mé bí mene ndo wa?»

⁴⁸ Bí jne ngàn sèmè cén déi, wa né Farisièn cén déi lètenè beèh né temé yoòr seèn kwaá njií wa?

⁴⁹ Cili nuàr seér *sóú Músi kó ngwéh lòu, né bò dúagá-tie bò!»

⁵⁰ Sâ Níkòdèm mé lé ndeè naá cu déi ké yoòr Yeèsò njéh bieé nyegé doò né doó sâ, à né Farisièn faá bó nò, à deèn ndo, ye bó a:

⁵¹ «Né faá sóú beèh tueé yeé nò: ye mò bó née ju felè nuàr balè ngwéeh ye, béh té ju felè seèn mbaá téná.»

⁵² Bó deèn ye bú a: «Wò né nuà Galilé ndo wa, né kei? Nde mvù jané nyegé, wò beré déi njéné ndé ngwéh ye sòn-Càn déi yuo ndeè né Galilé.» [

⁵³ Jomo sâ nuà kàn foón gò gwò seèn.

8

Ma ndé-yàgà déi

¹ Yeèsò dé seèn naá nde ké te tòr Olivie.

² Cieé naga maánjògò à komo cu cuù ká *gwà Càn koò. Cili nuàr bilí wa cuù kwarè seèn ngún. Á den nde doó, á yila cu njéh feèh.

³ Bò *njií-sóú mé bò *Farisièn weh waa mé ma déi, bó njebá kwaá bú toò bò nuàr; sâ bó la naá ma hèllè te yàga sie loó.

⁴ Bó bie njií ye Yeèsò a: «Nuà fèh-njéh, bó la naá ma hèn te yàga sie.

⁵ Músi lé naá béh sóú taga loó, ye gèh bò véh mé né mân boó doóŋ, béh tòbè wúla bó tòbè ma. Á wò nò, wò ye naàn wa?»

⁶ Sâ bó Yeèsò tab gi né lòu te bó sie bú teèn.

Á yeé ngweé aá ménâ, à geér nde doó, à né njií te tàbe mé nyògò beè nyagá den.

⁷ Bó yeé baá bú méménâ bieé ndeè den, à komo som feh ter, ye bó a: «Lètenè bìi, nuaá mé née dé seèn veèn bó ngúngwéeh ye, bú a, ndé tòb ní lógo ma hèn taá yoòr kóó.»

⁸ Á yeé tueé gi aá mân, à geér nde cu doó, à yila cu njéh te tàbe mé nyògò beè nyagá.

⁹ Bó yeé ngweé aá mân, bó duòòm cécéne cécéne suaré yuoò; duòòm mé bò bei, nde ceré mé bò dé memanè. Bó yuo gi ndo, Yeèsò bó ma doò le lom fà, à né toò Yeèsò njebá den.

¹⁰ Yeèsò komo wuo cu ter, ye ma doò a: «Dé véh, bò baá gi he wa? Nuaré déi wò siè cú wa?»

¹¹ Ye Yeèsò a: «Mè jue mene nuaré déi, Nuà fèh-njéh!» Yeèsò ye bú a: «Sâ mè wò siè ndé ngwéh ndo, ndé cú njií yeé lo. Njéh cén, té veèn bó cú.»]

Bèh njagá

¹² Yeèsò tueé njií cu mé bò nuàr, ye bó a: «[Jagá ká te wòŋ né mè. Nuaá mé né jomo mò bele dé seèn bèh cibi gò ndé cú, à go seér nde né bèh njagá. Lòu sam, njagá né bú yòŋ haá.»

¹³ Bò *Farisièn yeé nde ngweé cu ménâ, bó ye bú a: «Wò sâ tueé den né sòn yeé mé be yeé, bò njií mé wò né tueé sâ, né gi dé mbaá.»

¹⁴ Yeèsò ye bó a: «Mè la né mene sòn mò mé be mò tueé doóŋ, mè tueé gi né bò njéh dé gècèn. Lòu sam, mè né dé mò bèh yuoò mò kóó, mè né bèh ndeè mò kóó ndo. Bí bèh yuoò mò mé bèh ndeè mò kó ngwéh kóó.

¹⁵ Bí tueé den né ju faá bò nuàr tueé yeé nò; mè dé mò ju felè nuaré déi téná bèh.

¹⁶ Á, mò ye mè a, téná ju ndo, sâ mè nde né ju tená ngulí. Lòu sam, mè mé huún mò sam, béh Tele mò mé lé temá naá mè né kóó.

¹⁷ Né te mvù bìi sóú den ye: mò nuà fà bò mbei tueé gi né felè njeré déi mé sòn cén, sâ njií sâ né lom môn ma.

18 Mè né sòn mò mé be mò tueé; Tele mò mé lé temà naà mè sòn mò tueé cu né ménâ ndo.»

19 Bó ye bú a: «Tele yeè né he wa?» Á ye bó a: «Bí mè kó ngwéh, bí Tele mò kó ngwéh ndo. Mo bí sé la né mè kóó, bí sé la né Tele mò kóó.»

20 Yeésò lé bó mân tueé deén naà sâ à né ké *gwà Càŋ koò bèh mé fer kàgàlòŋ né teèn, à né bó njèh feh. Mé njèh mene, nuaré déi lé bú siè ná ngwèh. Lòu sam, cu seèn lé née wá ngwéeh ye.

Ké bèh denè Yeésò

21 Yeésò den cuè ye bó a: «Mè nde né ndeé. Mo mè nde aá, bí nde né mè foón, bí mè njéné ndé ngwéh, bí nde né mè veèn bì mbaán kuú. Ké bèh denè mò bí wá kòmò ndé ngwéh ndo.»

22 Bò *Júf duóòm baá-re lètenè bòn tueé kuú ye: «Sâ à nde né feh seèn wulá, wanóŋ à ye, béh ké bèh denè nyí wá kòmò ndé ngwéh mé ngei?»

23 Yeésò deén ndo, ye bó a: «Dé bì bí né bò ká doò bò, mè dé mò lé yuoó naà ké te vulúu. Bí né dé bì bò *wóŋ bò, mè dé mò nùà wóŋ sam.

24 Mè la jueé naà dé cí, ye bí a: bí nde né mè veèn bì mbaán kuú. Mo bí temé kwá ní ngwéh, ye né mè sâ, bí nde né mè veèn bì mbaán kuú, mè tueé bí.»

25 Bó ye bú a: «Wò né nei wa?» Ye bó a: «Mè né mè, nuaá mé mè lé naà bí ké bèh duóòm tueé sâ.

26 Mè né mé njèh tueé felè bì mé ju mene kókoó. Bí kóó ye, nuaá mé lé temà naà mè dé seèn né nùà gécèn; mè bò nuàr ká te wóŋ hèn tueé lom né níí mé mè né sònò seèn ngweé.»

27 Bó lom ngwé kòmò ngwéh, ye à sâ jue né Tele seèn.

28 Te à den cuè ye baá-re, ye bó a: «Mo bí ndeè sòm níí aá *Huaán Nùàr ter, bí nde né cu sâ kóó ye né mè, nuaá mé né nùà sâ ma; bí nde né kóó ye, mè njèh mé feh mò bò bèh; bí kó nde né ye, mè tueé lom né níí mé Tele mò lé naà mè feh ndo.

29 Á lé mè temà naà kóó, à mè mé huún kwá ló ngwéh, béh bú né kóó. Lòu sam, mè cu doóŋ bóó lom né níí mé né bú yoòr huóóm.»

30 Á yeé baá mân tueé, bò nuàr kókoó mbaá kwaá níí gi temé yoòr seèn.

Kwer mé nuaá mé den né mé feh seèn

31 Yeé baá ménâ, Yeésò tueé níí mé bò Júf mé né temé yoòr seèn kwaá níí, ye bó a: «Mo bí né ndéb mò jolo nyegé, sâ mé gécèn mene bí né bò mbòŋ mò;

32 bí nde né gécèn njéné kóó, te bí ŋa seér bóó mé den né mè feh bòn.»

33 Bó ye bú a: «Béh né bò nduté ndütù Abrahâm, ndóg béh lé née kwer nuaré déi dèn ŋgúŋgwéeh ye. Naàn mé wò ye béh a: te béh ŋa seér bóó mé den né mé feh bòn wa?»

34 Yeésò ye bó a: «Mè né tueé ye bí a: nuaá mé né veèn bóó doóŋ né kwer veèn.

35 Kwer dé seèn huaán loó ŋá bèh, à mé bèh denè te mbàgà sam; bèh denè te mbàgà cu doóŋ né dé huaán.

36 Mo Huaán bí mé feh bì sòm kwaá né kóó, sâ mé gécèn mene bí baá mé feh bì.

37 Mè né gi kóó ye bí né bò nduté ndütù Abrahâm; mé njèh mene bí tie te ndéb mò féla níí ngwéh, bí gwaan seér né mè wulá.

38 Mè dé mò tueé né níí mé Tele mò feh né mé; bí dé bì bóó seér níí mé tele bì né bí tueé.»

39 Bó ye bú a: «Tele beèh né Abrahâm.» Yeésò deén ye bó a: «Mo bí sé né bò ŋuna Abrahâm bòn, seé mé Abrahâm lé bóó naà doó, bí sé naà cí bóó.

40 Wanóŋ mè né gécèn sònò Càŋ ngweé, mè yeé tueé bí, bí ye, kó bí wula cu mè no. Abrahâm lé naà gèh dé sâ bóó wa?

41 Mè tueé bí, bí nág bóó cu né faá tele bì no.» Bó ye bú a: «Dé beèh, béh bò huaán cieè sam, tele beèh né lom cén, né Càŋ.»

42 Yeésò ye bó a: «Mo tele bì sé né Càŋ bòn, bí sé la né mè gwaán; mè yuoó naà ké beè Càŋ, mè hèn né te sòn seèn, mè lé mé feh mò ndé ná ngwèh, à mè tema níí naà kóó.

43 Bí ngòr mò ngwé kòmò ngwéh dé kai? Bí yeé tie teèn féla níí cú, yogó baá-re bí ndo.

44 Dé bí, tele bì né *Sátan, bí bóó né seé mé tele bì hèllè gwaán né sâ. Á né nùà wulá-feèh, à mé njèh yuoó naà ké bèh duóòm. Á te gécène njéba nyi bèh, à mé gécèn yoòr sam. Né nùà nyeèn; nyeén né bú lé húóme, dà m bò nyeèn doóŋ ceré né sâ.

45 Mè dé mò tueé lom né gécèn, bí temé yoòr mò kwá níí ngwéh dé cí.

46 Lètenè bì sâ nuaá mé nde né be ter sòm níí, ye mé né mè veèn yoòr ndo, né nei wa? Á, mo mè tueé né gécèn, bóó né naàn mé bí temé yoòr mò kwá níí ngwéh wa?

47 Nuaá mé né beè Càŋ, né yeé dé seèn ngòr Càŋ ngweé. Bí dé bì te gá Càŋe sam, bí ngòr Càŋ ŋgúŋgwéh dé cí.»

48 Bò Júf deén ye bú a: «Béh naà tueé, ye wò né nùà *Samarí, wò yoòr né mé tándulu, wò ye béh teèn túé yí ngwéh á?»

49 Yeésò ye bó a: «Mè mé tándulu yoòr sam lág; bí mè seb seér né kóó, wanóŋ mè né Tele mò seèn.

⁵⁰ Mè túe ñgwéh ye bò nùàr a, sén mè seèn. Nuaá mé nde né mè seèn né teèn, à ju tena nde né kóó.

⁵¹ Mè né tueé ye bí a, nuaá mé né ñgòr mò jolo, dé seèn kú ndé ñgwéh ndóg.»

⁵² Bò Jûf yeé nde ñgweé cu dé sà mân, bó ye bú a: «La né bòn, béh kó nyegé baá kènê ye wò né mé tándulu yoór, wanóón Abrahâm lé seèn naá kuú, bò *sòn-Càn bò kuú gi ndó; wò yeé waà dé yeé kènê, wò ye: nuaá mé né ñgòr nyí jolo, nùà sà dé seèn kú ndé cú sé wa?»

⁵³ Wò ye nyí nde Abrahâm tele beèh mé bò sòn-Càn bò yógó wa? Á, bó lé bòn naá gi kuú nò? Wò hèn, wò feh yeé weh kwaá né faá nei wee?»

⁵⁴ Yeésò ye bó a: «Mò mè sé né yo mò mé be mò seèn, sà mé sé bú seèn kuú né dé mbaá. Nuaá mé né mè seèn né teèn, né Tele mò; né nuaá mé bí né gi tueé ye: né Càn bìl,

⁵⁵ mé ñjéh mene, bí bú kó ñgwéh doó. Mè né bú dé mò kóó. Mò mè sé ye, mè bú kó ñgwéh, mè sé né nùà nyeèn faá bí nò. Mè dé mò né bú kóó, mè né ñgòr seèn jolo.

⁵⁶ Abrahâm tele bìl lé naá loóm mé wógó-temé, ye nyí nde né cieé mò ñené. Á lé naá cieé sà ñené, à vra lom mé gécên mene.»

⁵⁷ Bò Jûf deèn ye bú a: «Wò née yeé nyèrà yulà tín yí ñgwéh ye, wò lé naá Abrahâm ñené ñgweé wa?»

⁵⁸ Yeésò ye bó a: «Mè né tueé ye bí a: mé bó lo nde Abrahâm ñar, sà mé baá gi teèn.»

⁵⁹ Te bó yeé nde ñgweé ñjii cu dé sà mân, bó duóm taá domò, te bó tobé bú mé ñjéh; à léér yuo, à yuo kela sa lè *gwà Càn koó sà ndo.

9

Tácugó déi

¹ Yeésò yeé baá beré déi kelá, à ñene ñjii tácugó déi, à lé mé ñjéh yuoó naá lè.

² Bò mbòn Yeésò yeé ñene aá ménâ, bó ye Yeésò a: «Nùà fèh-ñjéh, hèn bóó né naàn mé nùà hèn yuoó dé seèn lè mé njolo cugó wa? Né mé yìe veèn seèn nùà ñjéh, wa né felé veèn tele bó meí seèn wa?»

³ Yeésò ye bó a: «Mé yìe veèn seèn sam, dé bò tele bó meí sam ndo. À cugó né mân, te seé Càn ñené yuo kela cie teèn.

⁴ Keí mé née suútenè hèn, kó béh bóó mboón seé nuaá mé temà naá mè. Cibí baá ndeé; mò waà baá, nuaré déi seé cibíteèn bó ndé cú.

⁵ Keí mé mè née ká te wónj mân, ñagá teèn né mè.»

⁶ Á yeé tueé sòm aá, à kulu ñjii dèh doó, à huaán cà mé dèh, à luaré ñjii tácugó hèllè njolò,

⁷ ye bú a: «Nde njolo yí te nòmò Siloé vuaá ñjii.» Siloé tueé né ye: né yógó nòmò. Tácugó doó nde bèh njolo vuaá wellè ndó, à cu cuù, sà à baá njolo ñené.

⁸ Bò mbei seèn bó bòó nde à lé dua beéh ñjéh njolò bòn, yeé nde ñene ñjii bú ménâ, bó ye: «[Ñgweéh hèn né nuaá mé lé dua den beéh ñjéh mé tíi doó wa?»

⁹ Bò déi ye: né bú; bò déi ye: bú sam, felá né bú lòu. Nùà hèllè ye bó a: «Né ka mè.»

¹⁰ Bó ye bú a: «Bóó naá naàn mé njolo yeé komo cu wa?»

¹¹ Ye bó a: «Nuaá mé bó yilá yeé Yeésò doó huaán naá cà, à luaré ñjii mè njolò, ye mè a: ndé njolo yí te nòmò Siloé vuaá wellè ma. Mè nde baá-re ndó; mè yeé vua gi aá, mè ke, njolo baá ñené.»

¹² Bó ye bú a: «Nùà sà né he wa?» Ye bó a: «Mè kó ñgwéh.»

Tácugó toò bò *Farisièn

¹³ Bó weh ñjii nuaá mé la taré yuoó naá doó ké toò bò Farisièn ndo.

¹⁴ Sà Yeésò lé cà huaán naá lòu sòu, à taré sòm bú mé ñjéh.

¹⁵ Bó yeé baá toò bò Farisièn, bò Farisièn bie ñgweé nyegé mé sòn bòn ndo, ye nùà doó a: «Bóó naá naàn mé wò kwa njolo wa?» Á ye bó a: «Á luaré ñjii naá mè cà njolò, mè vua sòm njolo ndó; mè yeé ke, mè baá ñené.»

¹⁶ Bò Farisièn déi yila baá-re tueé deèn ye: «Nuaá mé bóó naá ñjii hèn dé seèn beè Càn yùò ná ñgwéh, wanóón à seèn *cieé sòu jolò ñgwéh nò.» Bò déi ye: «Mò sé la né nùà veèn, à sé la naá gèh bó fém bú hèn bóó komo ndo wa? Yeé baá môn, kèrrè die lètenè bòn, bó kób geé fà.

¹⁷ Bó den cuù ye nuaá mé taré yuoó naá doó a: «Á wò nò, wò ye nuaá mé taré sòm naá nyí doó né nei wa?» Ye bó a: «Á né *sòn-Càn.»

¹⁸ Kàmber sà bò Jûf kuú taré cu né toò mé saàn cùg ndó, ye: nuaá mé né njolo ñené hèn nùà cùgò njolò hèllè sam. Yeé yógó baá, bó yilá bie ñjii weéh mé tele bó meí,

¹⁹ ye bó a: «Hèn né ka ñuna bìi doó wa? Bì ye mé gécên mene, à mé ñjéh cugó yuoó naá lè á? Á sà, kei mé bóó naá kóó, te njolo seèn ñene cu mân wa?»

²⁰ Bò tele ye bó a: «Béh kó cegé né dé beèh ye hèn né ñuna beéh, à lé tácugó yuoó naá lè.

²¹ Bóó naá-re naàn mé à ñene njolo wa, béh dé sà kó ñgwéh. Béh nuaá mé bóó komó naá bú njolo kó ñgwéh ndo. Bí bíe ñjii ká mé bú, à wulu baá dé ñjéh tueé mé sòn seèn kèn.»

22 Sâ bò tele né bò Jûf veéh, bó bó ménâ tueé né dé cí. Sâ bò Jûf wɔŋ kwaá gi áá doó, ye nuaá mé nde né tueé ye Yeésò né *Nùà Còŋ doóŋ, bó nde né bú ké gwà Càn kwógó sɔm keéh na.

23 Bò tele veéh naá cí, te bó nde ye tueé ye bó a, bíe nji ká mé bú, à wulu baá dé njèh mé sòn seèn tueé.

24 Yeé baá ménâ, bò Farisiên yílá cu tácugó doó, bó ye bú a: «Dùlà Càn, túé lóm dé gécèn. Béh né dé beéh kɔó ye nùà hên né nùà veên.»

25 Nùà doó ye bó a: «À né-re nùà veên wa, à nùà veên sam wa, mè dé sâ kó ngwéh. Mè kɔ cegé né njèh cén, ye: mè lé naá mé njolo cugó, kènê njolo mò baá njèh ñené.»

26 Bó den cuú ye bú a: «À boó naá naàn mé à komo logó wò njolo wa?»

27 Ye bó a: «Mè naá gi bí tueé, bí temé teèn kwá nji ngwéh lòu. Bí ye mè a, túé cú naàn, te bí ngweé ye wa? Merré déi bí gwaán né bò mbòŋ seèn ñaá ndo?»

28 Bó yeé nde ngweé njií dé sâ mân, bó kem sue bú yoór mé séb, bó ye bú a: «Wò né ka mbòŋ seèn kɔó, béh sam; béh né dé beéh bò mbòŋ Músi.

29 Béh né kɔó ye Càn lé njèh tueé kwaá gi naá sònò Músi. Dé nùà bú sâ, à yuoó-re he wa, béh kó ngwéh.»

30 Nùà doó den cuú ye bó a: «Hên baá-re njèh kèkènê sâ: nùà né gi mè njolo mân komo logó, bí bèh yuoó seèn kó ngwéh ma!

31 Béh né gi kɔó ye, Càn beéh sòn bò vevenê bò ngwé bèh, à ngweé cegé né sòn boó mé né bú veéh, mé né sòn seèn ngweé ndo.

32 Ndóg, bó née beré déi ngwé sòm ngwéeh ye, ye nuaré déi lé yuoó naá lè mé njolo cugó, bó lo taré bú ndo.

33 Mo nùà hên sé la beè Càn yùò ná ngwéh, à sé la njeré déi mân bó kòmò ná ngwéh.»

34 Bó deén baá-re kènê ye bú a: «Nuaá mé jelág yuoó naá lè lélán veên faá wò sam, wò sòn toò beéh weéh he wa?» Bó kwógó sɔm keéh bú te gwà Cànɛ ndo.

Bò cùgò njolo bò te ceér Cànɛ

35 Jomo sâ Yeésò nde fɔón kwa bú ndo, sâ à lé ngweé naá ye bó lé naá bú cie kwógó kwaá. À yeé ñene áá bú, ye bú a: «Wò né temé yoór *Huaán Nùàr kwaá njií wa?»

36 Nùà hèllè ye bú a: «Huaán Nùàr sâ né nei wa, dé koó, te mè kwaá njií temé yoór seèn?»

37 Yeésò ye bú a: «Wò né bú ñené, à mé wò hên tueé njií den né kɔó.»

38 Nùà doó ye bú a: «Mè kwaá njií áá temé yoór seèn, Fehtoò mò!» À cemmé nde toò Yeésò ndo.

39 Te Yeésò deén baá-re, ye bò nùàr a: «Mè ká te wóŋe ndeé né, te ju die: te bò cùgò njolo bò ñene njolo, te boó mé né njolo ñené cugó seér cu lòu.»

40 Sâ bó bò Farisiên déi né kɔó. Bó yeé ngweé áá môn, bó ye bú a: «Mè béh mene, béh né bò tácugó ndo wa?»

41 À ye bó a: «Mo bí sé né bò tácugó, bí sé la mé ju felè ná cú. Á, bí bìi ye, bí né ñené; sâ ju né felè bìi cu doóŋ teèn.»

10

Kàn nùà mbieé

1 «Mè né tueé ye bí a: nuaá mé te hin kágá bò mbieé yílá kélá ngwéh, à nde mar kela seér felè kágá bèh hîm, né nùà yîb dé wúlá feèh.

2 Nuaá mé yíla kela né dé seèn te hin kágá, né nùà mbieé kɔó.

3 Gó-lóm nde né bú hin gulu keéh, bò mbieé nde né hueh seèn ngweé kɔó ndo; à nde né bò mbieé seèn te yíli yílá, à sɔm keéh bó cie.

4 Mo bò mbieé seèn baá gi cie, à nde né toò boón kelá, bó kem bele bú. Lòu sam, bó né hueh seèn ngweé kɔó.

5 Dé nuaá mé bó bú kó ngwéh, môn sam, bó hueh seèn ngwé kó ndé ngwéh, bó yoór seèn ndé ndé ngwéh ndo, bó bú dula seér nde né lòu.»

6 Yeésò né mene bó ngòr te kàn mân si keéh, bó lom ngwé kó ngwéh ndóg.

Nùà mbieé dé bagaa

7 Yeésò den cuú ye bó a: «Mè né tueé ye bí a: Mè né hin kágá bò mbieé.

8 Bòó mé lé kela naá toò mò doóŋ né gi dé boón bò yîb bò dé wúlá-feèh. Bò mbieé lé hueh boón ngwé kó ná ngwéh.

9 Mè né dé mò hin kágá. Nuaá mé nde né teèn yílá kelá, nde né yili yuo. À nde né teèn yagá kelá den: à né yílá, à né yuo, à nde né yáb kwa ndo.

10 Dé nùà yîb môn sam, à ndeé né dé seèn lòu ñuoób, à ndeé né wúlá ceré sɔm ndo. Mè ndeé né dé mò ye te bò nùàr kwa yòŋ mé gum mene.

11 «Nùà mbieé dé bagaa né mè. Nùà mbieé dé bagaa kuú né dé seèn cio bò mbieé seèn.

12 Dé tɛŋ môn sam, à dé seèn boó lom né seé kágàlòŋ, à nùà njèh sam. Yeé baá môn, mo ngùu yíla te bòŋ mbieé, à dula yuo, à si lo bò mbieé, bó bò ngùu wulu den jomo, ngùu sie ñellé sɔm gi bó.

13 Lòu sam, à dé seèn teèn boó lom né seé kágàlòj, à mé jere bò mbieè sam, à bó dula si lo né mé njéh.

14 «Mè né dé mò nùà njèh. Mè né gi bò mbieè mò kóó, bó né mè mò kóó ndo.»

15 Mè kó né bó faá Tele mò kó né mò nò, bó kó né mè faá mè kó né Tele mò ndo. Mè nè nùà njèh, mè kuú né dé mò sòn bò mbieè mò.

16 Mè né cu mé bò mbieè déi teèn, bó dé boòn ká lè kágà hèn sam. Kó mè yilá bilí njii bó, te bó bilí den lom te kágá cén-e, bó ngweé sòn mò, te nùà mbieè den lom teèn cén ndo.

17 «Temé Tele mò né lom yoòr mò. Lòu sam, mè nde né sòn bò mbieè mò kuú, te mè ndeé komo yuo cuú dé feé.

18 Nuaré déi mè yòj kóó sòm ngwéh, mè yòj mò si lom né mé be mò. Mè né mé terreb yòj mò sòm teèn, mè né mé terreb dé feé kwa cuú teèn ndo. Tele mò mé terreb méná haá naá kóó.»

19 Te bò *Júf yeé nde ngweé njii cu mân, bó kerré ñeí cu ye baá-re dé kerré.

20 Nùà ngún tueé lom áà lètenè boòn, ye: «Nùà hèn né mé tándulu yoòr, nè nùà tí! Bí sònò seèn felá den né kei wa?»

21 Bò déi ye: «Nùà tándulù déi lo mân tueé ngweé baá he ndo wa? Tándulu déi né mé terreb teèn mé nde né tácugó njolo mân kwógò ñagá wa?»

Sàn sòn bò Júf

22 Sà ké Jerusalem te nyemà doón, gèh cieé kóó mé bó lé komó naá gwà Càn teèn sà né yeé fei soó; fei yeé sà dùlù baá sie. Nyemà hèn cieé kóó sà yeé fei cu áà,

23 Yeésò yila nde ké *gwà Càn kóó, à né te kòn déi golé den, bó kòn sà yilá né Kòn Salomónj.

24 Bò Júf bilí nde cuú kwarè seèn, bó ye bú a: «Wò béh temé ter tab lo né dé kei wa? Mò wò né *Nùà Còj kóó, túé ñagá béh tueé.»

25 Yeésò ye bó a: «Mè lé naá bí méná tueé gií, bí temé teèn kwá nji ngwéh lòu. Mé njéh mene, bò seé mé mè né mé terreb Tele mò boó hèn tueé nde né kóó, ye mè né Nùà Còj sà.

26 Bí dé bìi temé teèn kwá nji ngwéh. Lòu sam, bí te bòj bò mbieè mò sam.

27 Bò mbieè mò né dé boòn hueh mò ngweé kóó; mè né bó ñené kóó ndo, bó né gi dé boòn jomo mò.

28 Mè né bó yòj tètàgà haá; boó mene naàn, bó dé boòn kú ndé cú, nuaré déi bó beè mò ñgà sòm ndé cú ndo.

29 Tele mò lé mè haá naá kóó; mé terreb felé njèh doón né bú. Nuaré déi bó beè Tele mò ñgà kómò ndé cú.

30 Bèh Tele mò né lom cén.»

31 Te bò Júf yeé nde ngweé njii mân, bó domó cu taá, te bó tobé bú mé njéh.

32 À deèn ndo, ye bó a: «Mè boó baá seé bebagaà mé Tele mò lé feéh naá mè ngún, bí ñene gi áà kèn. Mè dé veèn boó naá dé heé mé bi ye, bí nde né mè teèn tobé wulá wa?»

33 Bò Júf ye bú a: «Béh wò mé seé bagaa tòbè ngwéh, béh ye te béh wò tobé wula mé Càn seéb. Wò nùà mbaá, wò feh yeé faá Càn nò weh né dé kei wa?»

34 Yeésò ye bó a: «Jgweéh bó nyagá kwaá gi né te mvù sóu bìi, ye: Càn ye bí né bò Càn wa?»

35 Béh né gi kóó ye, njii mé Càn nyagá kwaá gi áà te mvù kèn, nuaré déi bú fò kómò ndé cú. Càn lé bò Càn sà yilá naá boó mé né ñgòr seèn ngweé.

36 Sé tagá mè wa? Ká lè wónje, Tele mò Càn lé balé tema njii naá mè. Sà mò mè né mene feh mò Njuná Càn yilá, bí ye mè né feh mò faá Càn nò weh fi sé wa?

37 Mò mè seé Tele mò bó ngwéh, sà bí té temé yoòr mò kwá nji bòn.

38 Á, mò mè boó né cí, mò bí mene temé mé ñgòr mò kwá nji ngwéh, bí temé kwá nji bìi te seé mò. Bí nde né teèn ñené ñagá, ye Tele mò né yoòr mò, mè né yoòr Tele mò ndo.»

39 Bò yeé nde áà bú lòu sie weéh, à mvelé yuo bó beè.

40 À sela yuo kela nomò Jurdèn kèb yágá, bèh mé Jân lé kou logó naá bò nùà nomò teèn, à den den yí teèn.

41 Bò nùà ngún kem wa cuú toò seèn, bó né tueé ye: «Jân lé mene fém déi bó ná ngwéh, kámber njii mé à lé tueé gií naá felé nùà hèn doón lo né gi bòn.»

42 Yeé baá môn, bò nùà kwaá njii cu ye baá-re temé yoòr Yeésò kókoó.

11

Cio Lasâr

1 Nùà Betaní déi lé naá beén die, yilí seèn né Lasâr. Bò tie seèn Marí bò Mártá né te loó sà ndo.

2 Marí sà né ma mé lé naá Fehtoò beèh kómó múmù gulé waá kwaá, à fo som mé yilí feèh doò. Bó yeé ñene tie boòn Lasâr baá baán,

3 bó tema njii nuaré déi ye Yeésò a: «Fehtoò beèh, yí-temé yeé baá baán ma.»

4 Yeésò yeé ngweé áà môn, à ye: «Beén Lasâr hèn bú wulá ndé ngwéh; boó né mân, te *sùsum sie bò nùà mè Càn, te terreb Njuná Càn ñené yuo kela teèn ndo.»

5 Ju Mártá bò ñim mé Lasâr lé naá Yeésò yoòr yilá dé gècèn.

⁶ À yeé ngweé aá ju beên sâ, à cer cu ká jomo cieé fâ,

⁷ jomo sâ ye bò mbòñ a: «Béh nde cu ké Judê.»

⁸ Bò mbòñ ye bú a: «Nùà fèh-njèh, née dàb sam mé bò *Júf lé naá ceér fòón, ye bó nde né wò tobé wulá. Wò hên baá cu mé gò ké teèn wa?»

⁹ Ye bó a: «Iḡweéh yuoò maánjògò, nde wa liyili né suútenè mà. Sâ nuaá mé né suútenè go dɔ́ɔñ né ḡagá mé né ká lè wónje ḡenè, à gule cén ndé ḡwéh.»

¹⁰ Nuaá mé go né cibiteèn dé seèn mé ḡagá yoòr sam, à nde né gule ceén ló.»

¹¹ À den cuè ye bó a: «Mbeí beèh Lasâr cer né lóm; mè nde né ké teèn ndeé, te mè nyimé sòm bú.»

¹² Bò mbòñ ye bú a: «Fehtoò beèh, mo à né lóm, sâ à nde né taré yuo.»

¹³ Sâ Yeésò ye te bó ḡwéé ko teèn, ye Lasâr kuú gi aá kèn. Mé njéh mene, bó ḡwé kómò ḡwéh, bó dé bɔ́ɔn munó seér né ye Yeésò jue né lóm dé gècèn.

¹⁴ Yeé baá môn, à tueé ḡagá bó ndo, ye bó a: «Lasâr baá komó ma.»

¹⁵ Jomo sâ à ye bó a: «Mè né mé vógó-temé felè bií dé gècèn. Lòu sam, mè lé ké doó sâ ná ḡwéh. Bɔ́ɔ gi né méná felè bií, te bí kwaá njií keéh temé yoòr mò teèn. Bí hin, béh nde ké kwarè seèn.»

¹⁶ Tomàs, mé bó yilá né huaán feèh doó deèn ndo, ye bò mbòñ déi a: «Bí hin ké teèn, béh bò Fehtoò beèh nde kuú dɔ́ɔñ.»

Nùàr te cio komo sɔ́ɔm

¹⁷ Bò Yeésò wa ké Betaní, sâ bó lé furú sòm aá Lasâr baá cieé nèà.

¹⁸ Betaní sâ né kwarè Jerusalem mân, yuoò teèn nde Jerusalem kilómètá tagár wá ḡwéh.

¹⁹ Bò Júf ḡgún lé naá gi teèn kem ndeé, bó nde Mártà bó Marí cio tie bɔ́ɔn bieé weh.

²⁰ Mártà ḡwéé njií ndo, ye Yeésò baá ndeé, à nde bú ceér dueé kwa weh; Marí le dé seèn ké gwò.

²¹ Mártà wa ye Yeésò a: «Fehtoò mò, mo wò sé naá doó, tie beèh sé lé kú ná ḡwéh.»

²² Mé njéh mene, mè né kɔ́ɔ ye kènè, mo wò bie njií Càn njeré déi, à nde né wò haá.»

²³ Yeésò ye bú a: «Tie yeè nde cuè né lé cio komo yuoò.»

²⁴ Mártà ye bú a: «Mè né kɔ́ɔ ye, à nde né te cio komo yuo, dé sâ seèn né cieé cèrè jomò, lòu mé bò nùàr dɔ́ɔñ nde gi né teèn komo yuo.»

²⁵ Yeésò ye bú a: «Mè te cio komo sòm né nùàr kɔ́ɔ, mè haá bú yòñ. Nuaá mé né temé yoòr mò kwaá njií la kuú mene, à nde né komo yuo.

²⁶ Nuaá mé né làñ, mé né temé yoòr mò kwaá njií, dé seèn kú ndé cú ndo. Wò né temé teèn kwaá njií wa?»

²⁷ Mártà ye bú a: «Nyea Fehtoò mò, mè né lom temé teèn kwaá njií, ye wò né *Nùà Càn, wò né Nuna Càn mé sé naá ká te wónje mân ndeè.»

Yeésò ké te sà Lasâr

²⁸ Jomo sâ Mártà nde mé òm seèn Marí tueé naáb wellè ndo, ye bú a: «Nùà fèh-njèh beèh waá baá kèn, à né wò yilá.»

²⁹ Te Marí yeé nde ḡwéé njií mân, à lo wuo ter kpar, à njege nde ké yoòr seèn.

³⁰ À wa, sâ Yeésò née ké sònò ló ye, à né bèh mé bó Mártà la kwaré naá teèn.

³¹ Bò Júf mé la naá Marí ké gwò bili bɔ́ɔñ den doó yeé ke, à tené nde aá mân, bó kem bele bú ndo, bó ye merré déi à nde cu né mbà ké felè sà yueé den.

³² Marí yeé nde ḡene njií Yeésò ké bèh sâ mân, à die sulí nde doó gulè seèn, ye bú a: «Fehtoò mò, mo wò sé naá doó, tie beèh sé lé kú ná ḡwéh.»

³³ Yeésò yeé ke, Marí né yueé, bó Júf mé naá gi jomo seèn baá yueé, feh ḡellé bú ter, yili yuo bú lè.

³⁴ Ye bó a: «Bí bú furú né he wa?» Bó ye bú a: «Ndé kè kú yeé hên no, Fehtoò beèh.»

³⁵ Yeésò yila yueé ndo.

³⁶ Bò Júf duɔ́ɔm baá-re tueé ye: «À lé ko ye nyí bú gwaán kum aá!»

³⁷ Bò déi den cuo lètenè bɔ́ɔn ye: «Iḡweéh bú nuaá mé lé naá tácuḡo njolo kwogo, sé naá bɔ́ɔ te Lasâr kú cú mà.»

Lasâr te cio komo sɔ́ɔm

³⁸ Jere bɔ́ɔ cu Yeésò njèh, à nde ké sòn sà ndo. Sâ hèllè lé naá ḡbàn, bó sònòbò colo kwaá né tàmbàn taá mân.

³⁹ Yeésò ye bó a: «Bí gulú sòm taá sâ gulú.» Mártà tieé Lasâr deèn ndo, ye bú a: «Á, à cer aá dòu baá cieé nèà no, Fehtoò beèh, kènè à baá dulí.»

⁴⁰ Yeésò ye bú a: «Mè lé túé ná ḡwéh, ye wò a: mo wò né temé yoòr mò kwaá njií, wò nde né terreè Càn ḡenè wa?»

⁴¹ Bò gulu sòm taá hèllè ndo. Yeésò ke njií njolo ké te vulúu, ye: «Tele mò, mè vra baá wò mé wò né sòn mò faá bèh mân ḡwéé.»

⁴² Mè né gi dé mò kɔ́ɔ ye cu dɔ́ɔñ wò né yeé sòn mò ḡwéé. Mé njéh mene, Tele mò, mè wò ké ter hên vra njií né te gam bɔ́ɔ mé né kwarè mò kañ den, te bó kwaá njií temé teèn, ye wò mè tema njií naá kɔ́ɔ.»

⁴³ À yeé dua sòm aá, à yilá lɔ́go njií ké ter, ye: «Lasâr, yuò kélá!»

⁴⁴ Nuaá mé lé naá kuú hèllè yuo kelá te sòn seèn ndo; sâ gule bɔ́ be mé njolo née

gi lê cògò vuob den ye. Yeèsò ye bó a: «Bí sè sòm bú vùòb yoòr, bí keéh njií bú.»

Kàgà-ndòn veèn felè Yeèsò

(*Matiò 26:1-5; Màrk 14:1-2; Lùk 22:1-2*)

⁴⁵ Bò Jûf mé ndeè naà cu bieé doò yeé ñene aá môn, nuàr ngún lètenè bòn kwaá njií gi temé yoòr Yeèsò.

⁴⁶ Bò déi nde seér cu bò *Farisiên kwa, bó tueé bó njií mé Yeèsò la bò naá sâ.

⁴⁷ Bò Farisiên bó bò *ngàn sèmè dé kokoò yeé ngweé aá môn, bó yilá bilí *mbàgà ju taré ndo, bó ye: «Nùà hèn baá fém bóò maga, kènè béh bóò nde né naàn?»

⁴⁸ Mò à né môn bóò, béh né bú kwaá lò, sâ bò nuàr nde gi né temé yoòr seèn kwaá njií, sâ bò Ròm bò ndeè né ñaár waá, bó tob sòm gwà Càn koò, mé lò beèh mene.»

⁴⁹ Cén déi lètenè bòn, yilí seèn né Kayíf, à lé naá ngàn sèmè dé koò nyemà sâ kóò, ye bó a: «Bí njeré déi kó ngwéh lòu.

⁵⁰ Huòm kela né mé nùà cén sòn bò mbei kuú seér kóò, wancón sâ lò nuàr nde né kóò cim seér.»

⁵¹ Sâ ngàn sèmè dé koò nyemà sâ lé naá bú, à lé ngòr sâ mé feh seèn tué ná ngwéh, Càn lé sònò seèn tueé kwaá naá kóò, ye Yeèsò nde né felè bò Jûf kú.

⁵² Gí cégé ngwéh lélán bò Jûf, à koró bilí cu nde né bò nuàr Càn wón doón bècène kóò ndo.

⁵³ Sâ baá bèh mé bò Jûf dé kokoò lé kagá naá kàgà-ndòn veèn teèn, ye bó nde lom né Yeèsò wulá.

⁵⁴ Yeé baá môn, Yeèsò géé mé ceér lètenè bò Jûf bèsoné yagá ndo. À yuo te tàbè sâ, à nde ser ké ya dueè lé lò déi môn, bó bò mbòj seèn cer den ké teèn; yilí lò sâ né Efraimá.

⁵⁵ Sâ cieé koò bò Jûf mé bó yilá yeé *Páskà doò baá didi. Yeé nde aá feí, bò nuàr te tàbè lò sâ né kàn mé kàn kem yuo kelá, bó né ké Jerusalem ndeé, te bò *sené bó, bó yieé yeé Páskà.

⁵⁶ Wa ké teèn, bó né Yeèsò bieé fón, bó né ké *gwà Càn koò lètenè bòn bieé kuú, ye: «Bí dé bìi munó né naàn, bí ye hèn à ndeè né bèh cieé koò ndeè wa?»

⁵⁷ Sâ bò ngàn sèmè dé kokoò bó bò Farisiên lé wón kwaá gi aá, ye mò nuaré déi né bèh seèn kóò, bú a tué bó teèn, te bó nde sie wellè bú ma.

12

Kómó múmú mé Mari lé naá Yeèsò gulè waá

(*Matiò 26:6-13; Màrk 14:3-9*)

¹ *Páskà yeé le aá cieé ténjén, Yeèsò nde cu ké Betaní lo Lasár mé à lé komo sòm naá lé cio doò.

² Wa ké teèn, bó ne haá bú kùrmò. Mártá lé yáb sâ géé naá kóò. Yeèsò bó bò mbei mé Lasár mene né yieé den.

³ Bó yeé baá yieé, Mari weh mbémboj* kómó múmú mé keh taré mân, à waá Yeèsò gulè mé njéh, à fo sòm mé yulí feèh seèn. Gwà doón samé le gi lélán múmú sâ.

⁴ Sâ Júdàs Iskariò, mbòj Yeèsò mé nde né Yeèsò go sòm doò, lé naá doò sâ. À yeé ñene aá méná, ye:

⁵ «[Ngweéh kàgàlòj kómó múmú hèn né dé gum cieé seé yuií tagár mà. Bóò né naàn mé bó lòu gò sòm ngwéh, te bó weh kàgàlòj sâ, bó géé haá mé bò saám bò wa?»

⁶ Sâ lemá jere bò saám bò hellè ndo, Júdàs né seér yíb. À lé sie beéh mvugò kàgàlòj bòn kóò, à né yeé be teèn yii, à méná tueé kuú né dé cí.

⁷ Yeèsò deèn ndo, ye bú a: «Kwá ló ma hèn den nòj! Kwá ló bú, à yurú njií né te cieé déi komó mò ndeè cer mé njéh dòu.

⁸ Dé bò saám bò, bí bó nde né cu doón kóò; dé mò, béh bí kóò dèn ndé cú.»

Nyògò sòn veèn felè Lasár

⁹ Bò *Jûf kókoò mbaá ngweé njií ndo, ye Yeèsò né ké Betaní, bó kem nde teèn, bó ké yoòr Yeèsò ndé lòm cú, bó nde bilí baá mé Lasár ke wellè mene. Lòu sam, Yeèsò lé naá bú te cio komo sòm.

¹⁰ Bò *ngàn sèmè dé kokoò yeé ñene aá môn, bó kaga ndòn, ye bó nde né Lasár wulá sòm cuú,

¹¹ wancón bò Jûf ngún baá bú ñené, bó né ceér bòn kwaá lò, bó temé kwaá njií seér yoòr Yeèsò.

Yeèsò nde aá Jerusalem yilá

(*Matiò 21:1-11; Màrk 11:1-11; Lùk 19:28-40*)

¹² Cieé naga, cili nuàr mé wa gií naá bèh *Páskà doò, ngweé njií ye Yeèsò baá ká Jerusalem ndeè ndo.

¹³ Bó nde ngéh-teér tená, bó né mé njéh kem ndeé, bó nde bú mé njéh còò wellè, bó né ceceér leéh ndeé, ye: «Lieé né mé Càn! Bú a, kúlú nyégé nuaá mé ndeè né mé yilí seèn hèn kulú! Nùà Dueè bò *Iserála bò né bú!»

¹⁴ Yeèsò kwa mbò vuòmndeè ndo, à né ngètenè ñaá den. Den né faá bó lé nyagá kwaá naá te mvù Càn no, ye:

«Té vèh, lò Siyón!† Kè sâ ndeè né Nùà Dueé yeé.

À né ngètenè mbò vuòmndeè.»

12:3 12:3 Lùk 7:37-38 * 12:3 12:3 Mbémboj dé maàn 12:8 12:8 Deut. 15:11 12:13 12:13 Ps. 118:25, 26
12:15 12:15 Zach. 9:9 † 12:15 12:15 Siyón né yilí Jerusalem déi (1 Chr. 11:4-5).

¹⁶ Njii mé Yeésò bó bò nùàr né boó sâ, bò mbòñ seèn lom cu sâ ngwé kòmò ngwéh gùm doón. Be terrèb seèn yeé ñené yuo kelà baá bèsónè, bó nde ye munò ko ye bó lé naá felè seèn te mvù Càñ menâ nyagá kwaá, bò nùàr bú hèn boó né cí ma.

¹⁷ Bòó mé lé naá gi doó cu mé Yeésò lé komo soóm naá Lasár te cio doó, lé naá gi fém sâ mé bò nùàr tueé bele.

¹⁸ Cili nùàr lé bú ceér dueè ndeè naá coó wellè dé cí.

¹⁹ Te bò *Farisiên yeé baá-re faá bèh mán ñené njii, bó yila lètenè boón tueé ye: «Hèè dé hèn baá dé mbaá, béh bú njeré déi bó ndé cú, nùàr doón bú kem bele gi aá kèn!»

Yeésò bó bò Greèk

²⁰ Cieé koó yeé fei baá, bò nùàr bilí gi ké Jerusalem bèh Càñ duaá ndo. Lètenè boón sâ, bò Greèk déi lé naá teèn,

²¹ Bó ñgoró nde yoór Filíp dé ké Becaída te tàbè Galilè, bó ye bú a: «Dé koó, béh gwaán né Yeésò ñenè.»

²² Filíp nde tueé keéh André; bó bú fà doón nde Yeésò menâ tueé ndo.

²³ Yeésò ye bó a: «Cu wulu baá kèn; kènè, be terrèb *Huaán Nùàr nde ye aá bèsónè ñené ñagá.

²⁴ Mè né tueé ye bí a, mo bó mvum ngwagám dòu fùrú njí ngwéh te à vuaán, à nde né mé huún menâ le den. Ko à kuú baá, te mvum yuo ye teèn ngún.

²⁵ Nuaá mé né feh seèn gagá, nde né lòu leér seér; nuaá mé né dé seèn cio ká lè wóñe ngóón, nde né feh seèn yili som, à kwa yòñ tètàgá.

²⁶ Nuaá mé gwaán né seé mò boó, bú a, yuò bèlè mè; sâ te nùà seé mò wa ye ké te bèh denè mò. Mè tueé bí, Tele mò nde né nùà seé mò ter jogó njii.»

Ngòr felè cio Yeésò

²⁷ Yeésò den cuú ndo, ye: «Kènè feh mò ñellé baá ter kèn, hèn mè sònò tueé cu nde né-re kei? Cu mò wulú baá koó; te mè tueé cu-re kènè ye Tele mò a: lùagá sòm cú mè teèn lòu wa, wa naán? Ngwééh mè ká lè wóñe nde kuú né bèh gèr mán ñenè mà.

²⁸ Mè tueé nyegé nde né ye Tele mò a: Tele mò, kènè sòm kéh bá be terrèb yeé bèsónè.» Yeé baá mñ, hueh déi ngulí ké te vulúu ndo, ye: «Mè lé naá gi be terrèb mò som keéh, mè nde cu né bú som keéh ndo.»

²⁹ Bòó mé lé naá gi doó sâ doón ngweé gi hueh doó, bò déi ye: né nu gwaán né koó. Bò déi ye: né cili Càñ tueé né bú njii.

³⁰ Yeésò deèn ndo, ye bó a: «Hueh hèn felè mò túé njí ngwéh, tueé njii né felè bií.

³¹ Kènè bó nde aá ju felè wòñ tená; bó nde né mgbè wòñ kènè kwogó som.

³² Dé mò, mo bó jogó njii aá mè ter, mè nde né nùàr ngún ká yoór mò tulu njii.»

³³ Sâ, à bó menâ tueé keéh den né gèh cio mé à nde né kuú sâ.

³⁴ À yeé baá mân tueé, cili nùàr ye bú a: «Bó nyagá kwaá né te mvù sóu beèh ye: Nùà Còñ nde né cu doón làñ. Wò dé yeé mñ tueé né dé kei, ye bó nde né *Huaán Nùàr ter jogó njii wa? Huaán Nùàr sâ né nei wa?»

³⁵ Yeésò ye bó a: «Kènè, bí née mé ñagá lètenè bií teèn; ñjèh cén, le me aá lòu. Bí gò cu mé née ñagá hèn, te cibí bí siè cú. Mò sam, nuaá mé go né te cibí ndugó nde den né mbaá, à lè mè kó bèh.

³⁶ Sâ kei mé bí née ñagá ñené hèn, bí kwá njí temé teèn, te bí den bò ñenagá bò.»

*Bò *Júf mé temé yoór Yeésò kwá njí ngwéh*

Yeésò yeé tueé gi aá menâ, à som gò seèn ndo, à nde ké bèh ndón-ndón leér den.

³⁷ À né mene fém hihiné toò bò Júf boó, mé ñjèh mene bó temé yoór seèn kwá njí ngwéh.

³⁸ Sâ doón boó gi né te yuo faá Esáyá *sòn-Càñ lé naá gi léi jògò tueé kwaá no, ye:

«Nùà Dueè, nei seèn temé te ngòr beèh hèn kwaá njii né-re koó?

Nùà Dueè terrebe seèn mbaá feh kuú né mé nei?»

³⁹ Sé boó mene naàn, bó sé boón temé teèn kwá njí ná ngwéh; Esáyá sòn-Càñ lé naá gi menâ tueé ndo, ye:

⁴⁰ «Càñ bele cugó seér aá bó njolo, te bó mé njolo ñené cú.

À calé som bó temé lè, te temé boón ñjèh mùnò kòmò cú ndo;

ye te bó ká jomo yoór nyí cú kó cú, te nyí bó yili sòm cu ndo.»

⁴¹ Mé Esáyá nde menâ tueé, sâ à terrebe Yeésò ñene gi aá kèn,

⁴² ye bò nùàr nde né berón. Mé ñjèh mene, né mene bò kokoó bò lètenè bò Júf, ngún lé naá gi temé yoór Yeésò kwaá njii. Ñjèh cén, bó lé veéh seér yeé bò *Farisiên: ye mo bó gwaán som bú cie, bò Farisiên nde né bó gwà Càñ kwogó som. Yeé baá mán, bó bú cie gwàn sòm cú.

⁴³ Bó lé gwaán kela seér naá dé bò nùàr seèn bó koó, mé Càñ.

Bòó mé nde né ju die

⁴⁴ Yeésò tueé logó njii ké ter ndo, ye bó a: «Nuaá mé né temé yoór mò kwaá njii, à

lélân yoòr mò kwá nji lòm ngwéh, à kwaá njií né yoòr nuaá mé temà naá mè.

⁴⁵ Nuaá mé né mè néné, nene né nuaá mé temà naá mè.

⁴⁶ Mè dé mò ká lè wónje ndeé né faá ñaga ño, te bòó mé kwaá njií né temé yoòr mò te cibi dèn cú.

⁴⁷ Nuaá mé né ngòr mò ngweé, à jòlò ngwéh, mè bú ju kóó sì ndé ngwéh. Lòu sam, mè nde seér naá dé mò *wón yili sòm, mè bú bèh ju sií ndé ná ngwéh.

⁴⁸ Nuaá mé ka si njií mè doó, à ngòr mò gwàn ngwéh, sà baá ye bèh ju seèn dieé: bò ngòr mò mé à tie teèn féla nji ngwéh doó, tena nde né ju seèn te cieé cèrè jomò kóó.

⁴⁹ Mè mé feh mò tué bèh. Tele mò mé temà naá mè tueé naá mè kóó, à ye mè a, ndé ménâ tueé.

⁵⁰ Mè né kóó ye, ndéb Tele mò né yeé yòn tètàgà ñar. Sà, njií mé mè né yeé tueé doón, mè tueé yeé faá Tele mò tueé né mè kóó.»

13

Bò mbòn gule beè yagaà

¹ Sà cieé ñaga, baá *Pàskà. Mé Pàskà ndeé waá, sà Yeésò ko gi aá ye cieé nyí ká te wónje ceré baá, nyí baá cu mé gò ké yoòr Tele nyí ma. À lé naá loòm bò dé seèn ká te wónje mé gécén mene gwaán, à bò gwaán nde den né ménâ, ko ndeé ceré baá kóó.

² Yeé baá mân, Yeésò bó bò mbòn seèn yieé bili ndo. Sà *Sátàn lé naá gi kàgàndòn venè lè Júdàs ñunà Simòn Iskariò yí, ye ko à Yeésò go sòm aá.

³ Mé njéh mene, Yeésò lé naá gi dé seèn kóó, ye nyí lé yuoó naá ké beè Tele nyí Càn, nyí nde cu né beè Càn. Sà, à né gi kóó ye Càn njéh doón haá kwaá gi né beé nyí ndo.

⁴ Bó bò mbòn seèn yeé baá yáb yieé, à komo wuo ter, à huar sòm cògò seèn dé felèbò, à weh táhòrò, à cam njií tenè.

⁵ À ber kwaá nòmò te ngàb déi mân, à yila bò mbòn seèn gule beè yagaà. Táhòrò mé à cam kwaá naá tenè doó, à né bó gule mé njéh fò ñemâ.

⁶ À yaga waà mé njéh toò Simòn Pièr. Simòn Pièr ye bú a: «Fehtoò mò, wò yaga seér cu nde aá mè gule beè kóó wa?»

⁷ Yeésò ye bú a: «Wò dé hèn kènè ngwé kòmò ndé ngwéh, ko ndeé baá jomo.»

⁸ Pièr ye bú a: «Ndóg, wò mè gule beè kóó yàgà sér ndé ngwéh!» Yeésò den cu, ye bú a: «Mò mè wò gule beè yàgà kwá ngwéh, sà wò gá njeré déi beè mò kwá ndé cú ndo.»

⁹ Simòn Pièr deén baá-re ndo, ye bú a: «Á sà, mò né mân, Fehtoò mò, sà lélân gule gi cége ndé cú, wò yàgà bili mè mé be bò feh mene!»

¹⁰ Yeésò ye bú a: «Nuaá mé kou ñaga gi aá yo kèn baá ñagásé, à yo mbei fà kòu dèn ndé cú, à yaga lom nde aá gule. Bí dé bì ñaga gi né ñagaà dág. Njéh cén, bí doón sam.»

¹¹ Sà Yeésò né gi nuaá mé né sàrnýe lètenè bòn kóó. À lé ménâ tueé naá dé cí, ye bó a: bí doón sam.

¹² À yeé yaga gi aá bó gule, à su cu cògò seèn, à nde cu yi kwarè yáb. Jomo sà ye bó a: «Njií mé mè bòó naá bí hèn, bí né ngweé komo wa?»

¹³ Bí mé yilá né Nùà fèh-njèh, bí mé yilá Nùà Dueé, bí mé yilá yíí né teèn, mè tueé bí, mè né cí.

¹⁴ Mò mè Nùà fèh-njèh, gùm Nùà Dueé doón, né bí gule beè yaga, sà bí lètenè bì yàgà kú bèh ménâ ndo.

¹⁵ Mè la hèn bòó feéh naá bí, te bí bóó kuú den lètenè bì mân.

¹⁶ Mè né tueé ye bí a, ndóg nùà seé beéh tele seé seèn hàmm yógò bèh; nùà tebè nùà temà hàmm yógò ngwéh ndo.

¹⁷ Kènè, bí ngweé baá kèn; mò bí né ménâ bòó, bí nde né samésé den.

¹⁸ «Mè mò mé bí doón tué nji ngwéh ndo. Bòó mé mè lé naá bó balé weh, mè né bó kóó. Naá ye te den faá né te mvù Cànje nyagá den ño, ye: Nuaá mé né yáb mò yieé, bele seér cuú né mé mè kóó.

¹⁹ Mè bí toò hèn tueé kwaá gi né te ndeé waá ye. Mò ndeé waá baá, te bí kwaá njií ye temé yoòr mò, ye hèn né mè nuaá mé né nùà sà bòn.

²⁰ Mè né tueé ye bí a, nuaá mé né nùà tebè mò ke nyegé doón, ke nyegé né mè; nuaá mé né mè ke nyegé, ke nyegé né nuaá mé lé temà naá mè ndo.»

Sàrnýe

(*Matíò 26:20-25; Màrk 14:17-21; Lúk 22:21-23*)

²¹ Yeésò nde tueé gií, sà feh baá bú ter ñellé, ye bó a: «Mè né tueé ye bí a, nùà cén lètenè bì mè sar nde né kóó.»

²² Bò mbòn duòòm lètenè bòn ke kuú ndo, ye à sà jue né-re nei wa?

²³ Sà mbòn dé mé yila yeé Yeésò yoòr doó né kwarè Yeésò doó sà cer den.

²⁴ Simòn Pièr me njií bú mé be, ye bú a: «Jògò bié náb ke Yeésò nùà sà ye.»

²⁵ Mbòn doó geér nde yoòr seèn ndo, bie njií ye Yeésò a: «Sà dé sà né nei mân, Fehtoò?»

14

²⁶ Yeèsò ye bú a: «Mè nde né dòu breèd te to cie weh, mè haá njií nuaré déi, sâ né nùà sâ.» À weh baá-re dòu breèd doò, à cie haá njií Júdàs ñuna Simôn Iskariò ndo.

²⁷ Júdàs mé dòu breèd beè Yeèsò weèh, *Sátàn mé bú yoòr yilá ndo. À yeé weh baá, Yeèsò ye bú a: «Njií mé wò gwaán né boó sâ bó lòm kukwar!»

²⁸ Kwòm njií mé Yeèsò né bú tueé den sâ, bòó mé né gi kwarè yâb sâ doón ngwé kómò ngwéh.

²⁹ Sâ mvugó kàgàlòn né yeé beè Júdàs ndo; bò déi munó baá-re ye merré déi Yeèsò tema né bú bèh ñjéh cieé koò ñje wellé, te gam bó. Bò déi ye merré déi Yeèsò ye bú a: ndé bò saám bò ñjeré déi haá bele ndo.

³⁰ Júdàs yeé weh aá breèd beè Yeèsò, à yoú kela sa. Sâ baá cibitenè mán.

Terreb *Huaán Nùàr

³¹ Júdàs yeé nde aá, Yeèsò ye bò mbòn a: «Kènè terreb Huaán Nùàr ñenè ñagá baá kèn. Be terrèb Càn ñenè yoú kela baá cie.

³² Gèh dé mé Huaán Nùàr né bò nùàr be terrèb Càn feh keéh hèn, Càn mé feh seèn nde né bò nùàr be terrèb Ñuna seèn bèsónè feh keéh, nde né toò hèn ndo.

³³ Bò huaán mò, béh bí dèn màgà ndé cú! Bí nde né mè fòón. Mè tueé né mé bí faá mè lé tueé naá mé bò *Juf no, ye bó a: ñjéh cén, bí ké bèh denè mò wá kómò ndé ngwéh.

³⁴ «Bí ngwé cú ndéb mò dé feè: bí gwán kú lètenè bìi mé temé cén. Bí gwaán kuú lètenè bìi faá mé né bí mé temé cén gwaán no.

³⁵ Mò bí né lètenè bìi mán gwaán kuú, bò nùàr nde né mé ñjéh ñenè koó ye bí né bò mbòn mò.»

Ngòr felè Pièr

(*Matíò 26:31-35; Màrk 14:27-31; Lùk 22:31-34*)

³⁶ Simôn Pièr bie njií ndo, ye bú a: «Wò nde né he wa, Fehtoò beèh?» Yeèsò ye bú a: «Dé kènè wò mè ké bèh denè mò sâ bèlè kómò ndé ngwéh; kò ndeè baá jomo, wò ndeè ye teèn.»

³⁷ Pièr ye bú a: «Mè wò jomo kènè bèlè ndé ngwéh mé ñgei wa, Fehtoò beèh? Mè baá gi hèn, né mene cio felè yeé, mè nde lom né dé mò kuú.»

³⁸ Yeèsò bie njií cu, ye bú a: «Wò ye né mene cio, nyí nde né felè mò kuú sé wa? Mè né tueé ye wò a, lan mé kwaá sé nde tuagá, sâ wò yaán aá njó baá mbei tagár, ye nyí mè kó ngwéh ma.»

Ceér mé ñaá nde né ké yoòr Teleè né Yeèsò

¹ Yeèsò den cuú, ye bó a: «Bí té ndiò, bí temé kwá ñjì lòm yoòr Càn mé yoòr mò ndo.

² Bèh denè né ké gwò Tele mò teèn ñgún, mè nde né bí bèh denè dé bìi ké teèn nyegé kwaá ndo. Mò sé né nyeén, mè sé la bí mán túé ná ngwéh.

³ Mò mè wa ké teèn, mè nyegé gi aá bí bèh denè, mè ndeè né cuú, mè weh bí, bí nde den ké yoòr mò, béh bí den bècèné.

⁴ Bí né gi ceér mé nde né ké bèh sâ koó.»

⁵ Tomàs ye bú a: «Fehtoò beèh, béh bèh ndeè yeé kó ngwéh, béh ceér kò nde né naàn wa?»

⁶ Yeèsò ye bú a: «Ceér sâ né mè; gècèn né mè, yòñ né mè ndo. Nuaá mé yoòr mò kélá ngwéh, à ké yoòr Tele mò wá ndé ngwéh.

⁷ Mò bí né mè koó, sâ bí kò baá Tele mò kèn. Á sâ, kènè bí baá Tele mò koó, bí ñene gi aá bú kèn.»

⁸ Filíp deèn ndo, ye bú a: «Fehtoò beèh, fèh kèh yeé béh Tele yeè teèn, te temé die béh lé.»

⁹ Yeèsò ye bú a: «Hèn baá dàb mé béh bí né koó, wò mè ñenè kó ngwéh wa, Filíp? Nuaá mé ñene aá mè, ñene né Tele mò sâ. Wò tueé den cu né kei, ye: fèh kèh béh Tele yeè teèn wa?»

¹⁰ Wò née temé teèn kwá ñjì ngwéh ye, ye mè né yoòr Tele mò, Tele mò né yoòr mò ndo wa? Bò ñgòr mé mè né gi bí tueé hèn doón lè mò yùò ngwéh; né Tele mò, mé né yoòr mò, boó den né seé seèn koó.

¹¹ Bí kwá ñjì lòm temé te ñgòr mò tég, ye mè né yoòr Tele mò, Tele mò né yoòr mò ndo. Hèn né cegé mene te bò seé hèn, bí ka teèn ñenè kó ngwéh ye né môn wa? Bí kwá ñjì lòm temé te ñgòr mò doón.

¹² «Mè né tueé ye bí a, nuaá mé né temé yoòr mò kwaá ñjì doón, nde né bò seé hèn faá mè no boó, à nde né mé bò dé kokoò mene boó bilí. Lòu sam, mè nde aá ké yoòr Tele mò ndeé.

¹³ Bò ñjì mé bí né gi mé yilí mò dua doón, mè nde gi né bí ménâ boó, te Huaán som keéh terreb Tele seèn bèsónè.

¹⁴ Sâ, mò bí né mè ñjeré déi mé yilí mò dua, mè ñjì sâ boó nde né ménâ.»

Ndebé mé Cúcuí Ñagá

¹⁵ «Mò bí né mè gwaán, bí nde né sòn mò ngweé.

¹⁶ Sâ mè nde né Tele mò dua, te à tema ñjì bí nùà gám déi, né Cúcuí mé gècèn yoòr, te bí bó den beh koó; nde né dé kèi cèn ndo.

17 Dé sâ bô *wónj bô bú kwà kòmò bèh; lòu sam, bô bú ñéné bèh, bô bú kó ñgwéh ndo. Bí né bú dé bìi kóó; lòu sam, bí bô né kóó, à nde né lè bìi den.

18 Mè bí mé huún sì ló ndé ñgwéh, mè ndeé né ká yoòr bìi cuù.

19 Le aá maànjé sâ wónj mè ñéné ndé cú, bí ñene lom nde né mè kóó. Lòu sam mè nde né làn, bí nde né làn ménâ ndo.

20 Mò baá lòu sâ, bí nde né ñgwéé komo, ye mè né yoòr Tele mò, wa bí né yoòr mò, mè né yoòr bìi ndo ma.

21 Nuaá mé né ngòr mò ñgwéé, né ménâ jolo, né nuaá mé gwaán né mè sâ. Nuaá mé gwaán né mè, Tele mò nde né bú gwaán, mè nde né bú gwaán ndo; mè ñéné yuo kela bilí ndeé né mé toò seèn mene.»

22 Sâ lètené bô mbòñ seèn, bô Júdàs né fà, déi né Júdàs, déi Júdàs Iskariò. Bú mé né Júdàs doò ye bú a: «Feh-toò beèh, bôó né naàn mé wò ñéné yuo kela cegé ndeé né toò beèh, wò toò bô *wónj bô ñéné yùò kélá ndé ñgwéh wa?»

23 Yeésò ye bú a: «Nuaá mé gwaán né mè, nde né ngòr mò jolo. Sâ Tele mò nde né bú gwaán, bèh Tele mò fà doónj ndeé né ké yoòr seèn ndeé, béh bô den beh.

24 Nuaá mé mè gwàn ñgwéh, ngòr mò jòlò ndé ñgwéh ndo. Mè bô ngòr hèn mé feh mò túé ñgwéh, né Tele mò nuaá mé lé temà naá mè, tueé né bí kóó.

25 «Mé ñjéh mene, béh bí née kóó ye, mè bí bô ngòr hèn tueé den né dé cí.

26 Le aá maànjé nuaá gàm bìi nde aá waá. Né Cúcuí Ñagá, Tele mò tema ñjii ndeé né bú mé yilí mò. Mò à waá baá, à nde gi né bí ñjéh doónj feh, à nde cu né bí bô ngòr mò doónj feh ko cu ndo.

27 «Mè hèn kwaá ló né bí dolé, né mboó mò. Ñjéh cén, mè bí lòu faá bô nuàr lab yeé nò, làb ñgwéh. Bí té njeré déi ndiò, bí té vèh ndo.

28 Bí la naá gi ñgwéé, mè la ye bí a: mè nde né yuo; mé ñjéh mene wa, mè nde cuù né ká yoòr bìi ndeé ma. Mè tueé bí, mò bí sé la né mè gwaán, bí sé la né lòu samé seér, ye mè nde né ké kwarè Tele mò; à né nuaá kóó kóó mé mè.

29 Mè bí toò hèn tueé kwaá gi né te ndeé waá ye. Mò ndeé waá baá, te bí kwaá ñjii ye temé teèn.

30 «Kèné mè bí ñjéh kókoó túé màgà ndé cú; mgbè wónj baá ndeé. Ñjéh cén, à mé terreb felè mò sam.

31 *Wónj a, kékòò ye mè né lom Tele mò gwaán faá cí nò; wónj a, kóó ye mè bôó lom né faá Tele mò lé tueé naá mè ndo.»

À yeé tueé gi aá mân, ye bô a: «Bí wùò ter, béh yuo doó hèn yuoó!»

15

Yeésò né tou dé bagà

1 «Mè né dé mò tou* dé jéjég. Tele mò né nua ñjéh, à tou sâ kie né kóó.

2 Bô béh mò mé tàb wá ñgwéh doónj, à né yeé bô koré som. À mbellé nyegé bôó mé né tàb waá, te bô wa sagá cu déi.

3 Bô ngòr mò sie dilí nyegé gi aá bí dé bìi kèn.

4 Bí dèn nyògò dèn yoòr mò, faá mè né yoòr bìi den nyògò den nò. Mò béh tou te meí tou nyògò dèn ñgwéh, à tàb wá kòmò ndé ñgwéh. Mò bí yoòr mò nyògò dèn ñgwéh, bí tàb wá ndé ñgwéh ménâ ndo.

5 «Mè dé mò né meí tou, bí né béh mò. Nuaá mé né yoòr mò nyògò den, mè né yoòr seèn nyògò den doónj, tàb kókoó wa nde né kóó; wanóñj bí njeré déi bô kòmò ndé ñgwéh, kò mè né teèn, sâ ye.

6 Nuaá mé dé seèn yoòr mò nyògò dèn ñgwéh, ñogò die gi aá ké doó faá béh tou, bô ñuaán fu ñjii tuar, à ñgie yuo.

7 Mò bí nyògò den né yoòr mò, bí né mé ngòr mò lé ngulí den, sâ bí dua mene ñjii mé bí né gwaán doónj, bí nde né kwa gií.

8 Mò bí né lom tàb mè gècèn mene waá, bí né mé ñjéh feh keéh ye bí né bô mbòñ mò sâ. Terreb Tele mò nde né teèn ñene ñagá.

9 «Mè bí gwaán lom né faá Tele mò né mè gwaán nò. Bí dèn nyògò ndé lòm yoòr mò nóñj, bí kó lòm mè.

10 Mò bí né ngòr mò jolo, temé mò nde né yoòr bìi le; faá mè né sòn Tele mò ñgwéé, temé seèn le yoòr mò nò.

11 Mè bí ménâ tueé kuú né ye te bí den lom mé vógò-temé faá mè nò, te bí samé gi mé gùm mene.

12 «Ndéb mò né mân: bí gwàn kú lètené bìi mé temé cén faá mè gwaán né bí nò.

13 Gwaán dé koò mé nuàr nde né bèsòné som keéh, né yòñ seèn felè bô mbaábòòn sii.

14 Mò bí né faá mè tueé né nò bôó, sâ bí né bô mbeí mò,

15 mè bí bô seé bô yilá ndé cú. Lòu sam, nua seé beéh ndègè tele seé seèn kó bèh. Dé bìi, mè feh keéh gi aá bí ndègè bô ñjii mé mè né ké sònò Tele mò ñgwéé kèn. Bí kóó ye, bô mbeí mò né bí.

16 Bí lé mè kóó bàlè wèh lógó ná ñgwéh, mè lé balé weh seér naá bí kóó, mè jege haá bí seé beé, ye bí a, ndé wá tàb, te tàb bìi sâ le ter. Sâ doónj né te Tele mò haá laré bí bô ñjii mé bí dua né mé yilí mò.

17 Mè taga lom né bí gwaán: bí gwàn kú dèn lètené bìi cu doónj mé temé cén.»

*Wónj né Yeésò bô bô mbòñ seèn bunò

* 15:1 15:1 Yilí tou mé Yeésò tueé né sâ né "vigne".

¹⁸ «Mò wónŋ né bí bunó, bí kóó ye wónŋ lé bunó logó naà mè, te bunó ye bí ma.

¹⁹ Mò bí sé né bò wónŋ bò, wónŋ sé naà bí gwaán, ye bí né bò nuàr nyí. Á seèn môn sam; mè bí balé weh gi aá kèn, bí bò nuàr seèn sam cuú, à bí bunó né mé njéh.

²⁰ Bí múnò kó cú faá mé lé tueé naà bí nò, mè lé ye bí a: ndóg, nùà seé beéh tele seé seèn hám yógó bèh ma. Mò bó lé naà mé bunó, sá bó bí bunó nde né ménâ ndò. Mò bó lé naà ngòr mò jolo, sá bó nde né dé bìi ménâ jolo ndò.

²¹ Mè tueé bí, bó bí bò njií hèn dóŋŋ bóó gi nde né felé mò. Lòu sam, nuaá mé lé tema njií naà mè, bó bú kó ngwéh.

²² «Mò mè sé ká yoòr boòn wá ná ngwéh, mè tueé bó ngòr Càŋ, ju sé bó mé veèn boòn siè ná ngwéh. Dé kènê, bó mé sòn sam cuú.

²³ Mè tueé bí: nuaá mé né mè bunó, bunó bìlí né mé Tele mò mene.

²⁴ Seé mé nuaré dèi sé bó kòmò ná ngwéh, mò mè sé lètenè boòn bó ná ngwéh, bó sé mé ju yoòr ná ngwéh ndò. Á, bó ñene gi aá kèn, bó mè bunó seér né lòu, bó né Tele mò bunó. Ngweéh sá bó né mé ju yoòr wa?

²⁵ Sâ dóŋŋ bóó gi né te yuo faá bó lé nyagá kwaá gi naà te mvù sòu boòn nò, ye: Bó bunó weh né mè mbaá, kwòm sam.»

²⁶ Jomo sâ Yeésò den cuú, ye bó a: «Nuaá mé gam nde né bí baá ndeé: né lom Cúcuí jéjég mé né ké beè Tele mò. Mè nde né bú temá njií, à yuo ndeé né ké yoòr seèn, à sòn mò tueé nde né kóó.

²⁷ Bí nde né sòn mò tueé ndò; lòu sam, ké bèh duoòm béh bí lé naà kóó.»

16

¹ «Mè bí ménâ tueé den né ye te ndèm bìi yúa cú.

² Bó nde né bí te *gwá sòu kwógó sòm. Cu déi nde né teèn, bó nde né bí lòu wulá. Bòò mé wula nde né bí sá nde né munó, ye bó sá bóó né seé Càŋ ndò.

³ Bó nde né môn bóó go. Lòu sam, bó Tele mò kó ngwéh, bó mè kó ngwéh ndò.

⁴ Mè bí toò hên tueé kwaá né, ye mò ndeé baá bí cu sá kwa, te bí ko ye, mè lé naà gií bí mân tueé.»

Seé Cúcuí Naga

À den cuú, ye bó a: «Mè lé bí mân ké bèh duoòm túé ná ngwéh. Lòu sam, béh bí lé naà née kóó ye.

⁵ Dé kènê baá gò mò, mè nde cu aá ké yoòr nuaá mé lé temá naà mè. Bóó né naàm mé lètenè bìi nuaré dèi teèn bié ké ngwéh, ye mè a: wò nde né he wa?

⁶ Sâ tueé né ye, kú né bí njèh bóó; bóó né bí mé ngòr mò.

⁷ Á sâ, mè tueé lom né bí gècèn ndò, ye bí a: dé bìi, huòm kela né dé mè nde ménâ. Mò mè môn ndé ngwéh, nùà gam bìi ká yoòr bìi wá ndé ngwéh ndò. Kò mè nde, te mè tema njií ye bú.

⁸ «Mò à ndeé wàa baá, à nde né bò nuàr ká te wónŋ feh keéh, te bó gwaán komo ye veèn boòn né veèn ma. Bó gwaán komo gècèn mò ndò, bó ñene kò gèh dé mé Càŋ nde né ju tená.

⁹ Veèn mé à nde né bó feh keéh sâ, ye bó temé yoòr mò kwá njií ngwéh ma.

¹⁰ Dé gècèn mò, mò mè ñaá nde cu aá ké yoòr Tele mò, mé bí mè ñéné ndé cú doò, gècèn mò nde né teèn ñené ñagá ndò.

¹¹ Dé ju tená, gèh dé mé ju né mgbè wónŋ karé sie, bó nde né mé njolo ñené.

¹² «Mè née cu bí mé bò njèh tueé ká lé mò silí den ye. Njèh cén, bí bó kènê yóló kòmò ndé ngwéh.

¹³ Mò Cúcuí Naga jéjég sâ ndeé wàa baá, à nde né bí bèh gècèn dóŋŋ feh gií. Á ndeé mé feh seèn mbaá túé wèh ndé ngwéh ndò, à tueé lom nde né dé mé à ngweé naà ké jomo; njií mé ndeé né wàa dóŋŋ, à nde né bí tueé kwaá.

¹⁴ À terreb mò cie sòm keéh nde né kóó. Lòu sam, à ngòr ngweé nde né sònò mò, te à tueé ye bí.

¹⁵ Bí kóó ye, ngúlú Tele mò dóŋŋ né gi beè mò. Mè tueé né dé ci ye bí a, bò njií mé Cúcuí Naga tueé nde né bí dóŋŋ yuo gi ndeé né sònò mò ma.»

Yúlá-temé nde né vógó-temé ñaá

¹⁶ À den cuú, ye bó a: «Le aá maànjé bí mè ñéné ndé cú, te jomo sâ maànjé bí ñene cu ye mè.»

¹⁷ À yeé tueé aá bó mân, bò mbòŋ seèn déi duoòm lètenè boòn tueé beleè ndò, ye: «Dé sâ tueé né kei, mé à ye béh a: le aá maànjé béh nyi ñéné ndé cú, te jomo sâ maànjé béh ñene cu ye nyí wa? Mé à ye: lòu sam, nyí ñaá nde cu aá ké yoòr Tele nyí doò ndò wa?»

¹⁸ Bó den cuú ye: «Sâ tueé né gèh le aá maànjé dé heé? Dé mé à gwaán né tueé sâ, béh bú ngwé kòmò ngwéh.»

¹⁹ Yeésò ngweé kò ndò, ye bó gwaán né mé nyí bieé njií, à tueé njií baá-re ye bó a: «Mè la ye bí a: le aá maànjé bí mè ñéné ndé cú, te jomo sâ maànjé bí ñene cu ye mè. Mè yeé tueé mân, bí bò njèh lètenè bìi hên bie kuú den né teèn wa?

²⁰ «Mè né tueé ye bí a, dé bìi bí nde né yueé; *wónŋ dé seèn samé seér nde né lòu. Temé nde né bí lé ngwerré; mé njéh

mene yúlá-temé bíi nde cu né vógó-temé ñáá seér.

²¹ Mo ma déi nde aá huaán ñar, né yeé bú ménâ yulá; sâ lòu sam, à muno njií lom né núr nyeèr felè seèn. Mo huaán baá ká cie, à nde cu né núr nyeèr hëllè nyen njií. Nde né felè vógó-temé ñuna seèn mé à la ñar kwaá naá doò.

²² Nde ménâ mé bí ndo; kènê bí né mé yúlá-temé. Mé njéh mene, mo mè ndeè ñene cu aá bí, temé bíi nde né lòu vógó seér; nuaré déi ndeè bí vógó-temé sâ beè lùàgà sòm ndé cú.

²³ «Lòu sâ, njèh doón den nde né njolò bíi ñagásé, bí mè lòu bíé sò ndé cú. Mè né tueé ye bí a, bò njií mé bí dua né mé yilí mò doón, Tele mò nde né bí haá gií.

²⁴ Ngweéh, wa hèn bí nées njeré déi mé yilí mò duà ngweéh ye wa? Bí dùduaà, bí nde né kwa, sâ te temé bíi sagár gi ye lè.»

*Yeésò yógó baá *wón*

²⁵ «Mè bí njèh hèn doón tueé keéh gi yeé te kàne te kàne. Cu déi ndeè né waá, mè bí njèh te kàne si kéh ndé cú, mè tueé ñagá seér nde aá bí felè Tele mò lòu.

²⁶ Te lòu sâ bí bò njèh mé Tele mò bie njií lom aá mé yilí mò; mè bú felè bíi lòu bòn sò ndé cú ndo.

²⁷ À né gi bí mé feh seèn gwaán. Lòu sam, bí né mè gwaán, bí né temé yoòr mò kwaá njií, ye mè lé yuoó naá beè seèn.

²⁸ Né bòn, mè lé yuoó naá ké te vulúu beè Tele mò, mè suagá ká te wónje. Kènê, mè kwaá lo cu nde aá wón, mè nde cu ké yoòr Tele mò.»

²⁹ À yeé tueé gi aá mân, bò mbòŋ seèn ye bú a: «Kè-re sâ no, kènê wò tueé ñaré njií lom aá juar, wò kán sili sò cú.

³⁰ Kènê béh ko gi aá kèn, ye wò né gi njèh doón kóó, wò jògò naá gií njèh bieé beèh ngweé, te béh nde ye bieé den. Béh temé yoòr yeè hèn kwaá njií né dé cí, ye wò lé yuoó naá ké beè Càn.»

³¹ Yeésò deèn ndo, ye bó a: «Bí baá ye gwaán sâ no.

³² Mè tueé bí: cu baá ndeè, hèn baá gií cí. Cu mé bí nde gi né teèn durá ñellé, waá baá; nùà kàn nde né gwò seèn dula yilá, mè le mé huún. Mé njéh mene, ndóg, mè mé huún sam: bèh Tele mò né kóó!

³³ Mè né bí mân toò tueé kwaá, ye te bí mban nde gi yoòr mò, temé die bí lè. Mè tueé bí, dé ká te wónje bí nde né mé gèr kwaré. Mé njéh mene, bí siè lòm temé tég, mè yógó gi aá wón kèn!»

17

Yeésò né Càn felè bò mbòŋ seèn dua

¹ Yeésò yeé tueé gi aá mân, à ke njií ké te vulúu ndo, ye Tele a: «Tele mò, cu wulu baá kèn. Sòm kèh be terrèb Ñuna yeè bèsoné, te Ñuna yeè som njií be terrèb yeè ter ndo.

² Ngweéh wò lé terreè felè bò nùàr doón haá gií naá beè seèn wa? Wò lé naá tueé ye bú a, há yòŋ tètàgà mé bòó mé wò haá kwaá né beè seèn.

³ Mo bó ko baá wò, Càn jéjêg, bó ko cu Yeésò *Nùà Còŋ mé wò lé naá tema njií, sâ né yòŋ tètàgà sâ.

⁴ Tele mò, mè feh gi aá bò nùàr ká doó be terrèb yeè kèn, mè bòó gi aá seé mé wò lé tueé naá mè ndo.

⁵ Sâ kènê Tele mò, kwá mè den yila cu te dene koò mò ké yoòr yeè doò; lo naá bèh denè mò, sâ wónj nées dùòm ngweéh ye.

⁶ «Mè feh keéh gi aá wò mé bòó mé wò lé yilá kwaá naá beè mò ká lé wónje kèn, kènê bó né gi wò kóó. Bó lé naá bó dé yeé, wò lé bó haá kwaá naá beè mò, bó jolo ko gi aá ngòr yeè kèn.

⁷ Kènê bó né gi kóó ye bò njií mé né ká beè mò doón né gi dé yeé; wò lé haá naá mè kóó.

⁸ Lòu sam, bò ngòr mé wò lé ye mè a ndé bó tueé doón, mè bó tueé gi aá kèn, bó gwaán gi aá ndo. Bó ñene ko gi aá kènê ye, mé gècèn mene, mè lé yuoó naá ké beè yeé, bó né temé teèn kwaá njií, ye wò lé temà naá mè kóó ndo.

⁹ «Mè tétég dua né wò felè bò sâ bò, Tele mò. Mè bò *wónj bò júé ngwéh, mè dua lom né wò felè bòó mé wò lé haá naá mè hèn, bó né dé boòn bò nùàr yeè.

¹⁰ Bò njií mé né gi dé mò doón né dé yeé; bó dé yeé né gi bó dé mò ndo; terreè mò cie ñené yuo kelà né yoòr boòn.

¹¹ «Kènê mè dé mò ká lé wónje sam cuí, mè nde cu nde aá ké yoòr yeé; dé boòn, bó nées ká te wónje ye. Càn ñagá Tele mò, kúru bílí kwá bó ka yeé mé terreè yeè mé wò lé haá naá mè doò; kúru bílí bó, te bó ña bílí gi cén, faá béldo né cén no.

¹² Cu mé béh bó lé naá kóó, mè lé kúru nyegé naá bó kóó. Lé naá mé terreè yeè mé wò lé haá naá mè, cén déi lètenè boòn lèr lè ngwéh ndo. Gi lom né ka nuaá mé sé naá kaà dé seèn leér sâ, te yuo faá bó nyagá kwaá né te mvù Cànje no.

¹³ Kènê mè baá ké yoòr yeè ndeè, mè ká te wónje mân tueé den cu nées ye te bó den dé boòn mé vógó-temé faá mè no, te temé boòn gum doón sagár gi lè ndo.

¹⁴ «Mè tueé gi aá bó ngòr yeè kèn. Wónj né bó bunó ndo. Lòu sam, wónj ye bó bò nùàr nyí sam, faá mè nùà wónj sam ndo.

15 Mè túé ngwéh ye wò a, yílá sòm bò ká te wónje yílá; mè tueé seér né ye wò a, kúrú nyégé bó, te táhòrò bò kè mà cú.

16 Bó dé bòn bò wónj bò sam, faá mè nùà wónj sam doó no.

17 *Sènè nágá kwá lòm bó mé gècèn yeè bè sònè; gècèn yeè sà né ngòr yeè.

18 Mè tema njii né bó wónj doónj, faá wò lé tema njii naá mè ká te wónje ndo no.

19 Mè wò gùm mò hèn *semé haá kuú né felè bòn, te bó den lom *senésé dé kè cèn.

20 «Mè wò felè bòn dùà lòm cú, Tele mò; mè dua cu né wò felè bòn mé ngweé nde né ngòr yeè sònò bòn, bó kwaá njii temé yoór mò ndo.

21 Mè ye wò a, te bó doónj bilí ña lom cén, bó den ndeé yoór beèh, faá wò né yoór mò, mè né yoór yeè no. Te bó nyogó bilí bècènè, wónj ko ye wò lé tema njii naá mè kóó.

22 Mè jógó njii né bó ter, faá wò né mè jógó njii no; te bó ña cén faá bélé né cén hèn no:

23 mè né yoór bòn, wò né yoór mò, sà te bó te yuo nyegé cén bagasé mán, te bò wónj bò ñene mòn, bó ko ye wò lé tema njii naá mè kóó, wò gwaán né bó faá wò gwaán né mè ndo ma.

24 «Tele mò, wò lé bó haá kwaá naá beè mò, mè né gwaán ye béh bó nde den ké bèh denè mò kóó, te bó ñene ko be terrèb mò teèn. Wò mè gwaán né mé temé cén, wò lo mè terreb koó haá naá ké yoór yeè sà wónj nées dùòm ngwéeh ye.

25 «Tele mò, kè ní kán, wò mé be gècèn yeè mene, wónj wò ñéné kó ngwéh, mè ko cegé né wò kóó; bò hèn bò né ñene kóó ye wò lé tema njii naá mè kóó.

26 Mè feh gi aá bó yílí yeè kèn; mè nde cu nées bó yílí yeè méná feh den ye, te gèh gwaán mé wò né mè gwaán doó den lètenè bòn, te mè den lé bòn mòn ndo.»

bòn ndo, bó bó kem nde ké teèn mè gwaga beè-beè, bó né mé we beè-beè ndo.

4 Sà Yeésò ko gi aá njii mé nde né felè seèn kelá ndo. À yeé ñene aá méná, à go ña yuo kelá ká toò bòn juar ndo, ye bó a: «Bí fón yeè neí wa?»

5 Bó ye bú a: «Béh fón né Yeésò nùà Najarèt.» Ye bó a: «Mè hèn.» Sà bó bò Júdas sárnyé né gi doó sà doónj ñebá den.

6 Te Yeésò yeé nde tueé njii ye bó a, nyí hèn mán, bó kem cu cu gè jomo mágu mágu, bó né doó jógó dielé ndeé.

7 À den cuù, ye bó a: «Bí ye bí fón yeè neí á?» Bó ye bú a: «Béh fón né Yeésò nùà Najarèt.»

8 Ye bó a: «[Ngwéeh mè ye bí a, mè hèn wa? Mò hèn bí fón den né mè, sà bí kwá ló bò hèn bò cu cu dé bòn lo.»

9 Ko seèn bók ka mán jéjég, te yuo ye faá à la tueé naá ye Tele seèn a: bò nuaa mé à lé haá kwaá gi naá beè nyí doónj, nyí cén déi teèn lèr lo ngwéh ma.

10 Sà Simón Pièr naá mé bòu beè, à sua soóm ndo, à mvur tena si njii nuaré déi tie gaá doó. Lé naá nùà seè ngàn sèmè dé koó. Yílí nùà hèllè lé naá Malkus.

11 Yeésò yeé ñene aá mòn, à yíin Pièr, ye bú a: «Yí ní cú bòu yeè lè kórè noónj. Wò né munó ye ngàb gèr mé Tele mò haá né mè doó, mè bú wèh ñué ndé ngwéh wa?»

Yeésò ké toò *Hána

12 Bò bòn sóji bó bò kwaá-taáb bòn mé bò sóji dé bò Juf doónj kem sue gi Yeésò yoór, bó sie kaga bú ndo.

13 Bó jógó bú weh njii logó ké lo Hána. Né gùnà Kayif mé *ngàn sèmè dé koó te nyemà bú sà kóó.

14 Sà Kayif lé feéh naá bò Juf kóó, ye bó a: «Huóm kela né dé mé nùà cén kuú seér te sòn bò mbei doónj kóó.»

Pièr yila njó yaân

(*Matió 26:69-70; Mârk 14:66-68; Lúk 22:55-57*)

15 Simón Pièr bò mbòn cén déi yuo bele Yeésò ndo. Mbòn dé sà, ngàn Càn dé koó lé naá bú dé seèn kóó nyage; yeé baá méná, à wa dé seèn ké teèn, à yila bele Yeésò ké lè bógó ngàn sèmè sà.

16 Pièr ñebá le dé seèn ké tütülü bógó. Te mbòn dé mé ngàn sèmè dé koó né bú kóó doó yeé cu cuù, tueé nyegé baá ma mé ñebá tena né te hin doó, à yíi keéh ye Pièr.

17 Ma mé ñebá tena né te hin hèllè deèn ndo, ye Pièr a: «Wò hèn, wò mbòn nùà hèn sam wa?» Pièr ye bú a: «Ndóg, mè sam!»

18 Sà dùlù baá dolé ndo, bò seé bò bó bò sóji la naá we cie fuú kwaá, bó né ñebá ñuagá den. Pièr yeé ñene aá méná, à ñebá nde kwarè bòn we ñuagá ndo.

18

Béh Yeésò sieè

(*Matió 26:47-56; Mârk 14:43-50; Lúk 22:47-53*)

1 Yeésò yeé tueé gi aá mán, à weh bò mbòn seèn ndo, bó bó sela yuo kela nòmò Kiderón kèb yágà. Sà yí jomo nòmò sà lé naá ñueèh sogó déi. Yeésò bó bò mbòn seèn lé yila ndeé naá teèn.

2 Sà Júdas sárnyé né gi bèh sà kóó ndo. Lòu sam, Yeésò bó bò mbòn seèn lé naá beèh teèn bilí ndeé.

3 Lòu sà Júdas kem sie bòn bò sóji beè; bó bó nde yí teèn. Bó *ngàn sèmè dé kokoó bó bò *Fariasièn som haá cu bú bò sóji dé

Yeésò ké toò *ngàn sèmè dé koò

(*Matiô 26:59-66; Mârk 14:55-64; Lûk 22:66-71*)

¹⁹ Yeé baá mân, ngàn sèmè dé koò duóòm Yeésò bò ngeh felè bò mbòh seèn bieè, à né bú felè bò ngeh feeh seèn bieé ndo.

²⁰ Yeésò ye bú a: «Mè bò nuàr ngeh doón tueé njií yeé ké ter; mè feh den yeé te *gwá sóu, bò déi te *gwá Càn koò; bò Jûf né yeé teèn bilí ndeé; mè njeré déi lòu túé lèr bèh.

²¹ Wò mè ménâ bie né dé kei wa? Bié njií mé bòò mé lé naá gii ngweé, bó nde né wò tueé, bó né gi koó.»

²² Yeésò yeé baá mé bú mân tueé njií, sóji déi naá kwarè seèn, bó bú, ye bú a: «Wò mè ngàn sèmè dé koò mân tueé den né dé kei wa?»

²³ Yeésò deèn ndo, ye bú a: «Mò mè tueé né ve, fèh kéh mè bèh veèn mò sâ. Á, mò mè tueé yíí né teèn, wò mè bó né dé kei wa?»

²⁴ Jomo sâ *Hánà ye bó há njií bú mé Kayif ndo. Bó weh njií baá-re bú ké toò Kayif, ngàn sèmè dé koò, sâ à née te yuúí ye.

Yân njó Pièr dé jomò

(*Matiô 26:71-75; Mârk 14:69-72; Lûk 22:58-62*)

²⁵ Sâ Simôn Pièr née ka dé seèn cu sâ we ñaagá den ye. Bó bie njií ye bú a: «Wò hèn, wò mbòh nùà hèn sam á?» Pièr cam cu, ye bó a: «Ndóg, mè mbòh seèn sam.»

²⁶ Sâ nùà seé *ngàn sèmè dé koò cén déi né doó sâ, à né nuàr nuaá mé Pièr la ko tené soóm naá bú tie doò; à ye Pièr a: «Jgweéh mè la ké ñueh ñenè naá bí bú wa?»

²⁷ Mé njéh mene, Pièr cam cu. À yeé baá ménâ cam, kwaá cén tuaga lo bú teèn ndo.

Yeésò ké toò *Pilátò

(*Matiô 27:1-2, 11-14; Mârk 15:1-5; Lûk 23:1-5*)

²⁸ Cieé yeé ñaga baá, bó weh Yeésò ké toò Kayif, bó njií bú ké lo ñgómnâ Pilátò. Wa ké teèn, bò Jûf dé boòn ké lè bògò yílá ngwéh, ye te sóú boòn bó lóro cú, bó yieé kwa yáb *Páskà.

²⁹ Pilátò lé ñenè naá cí, te à yuo kela ye ké cie yoòr boòn, ye bó a: «Bí nùà hèn sie né mé ngei wa?»

³⁰ Bó ye bú a: «Mò sé la nùà veèn ná ngwéh, béh sé bú ká toò yeé sié njií ná ngwéh.»

³¹ Pilátò ye bó a: «Sâ mò né mân, bí wèh yuò mé bú weéh, bí nde tena ju felè seèn mé feh bìí faá *sóú bìí tueé yeé sâ.» Bò Jûf ye bú a: «Ndóg, béh dé beéh mé terreb nuàr wulá sam.»

³² Hèn doón boó gi né, te yuo faá Yeésò lé tueé naá no; sâ gèh cio mé à nde né kuú, à lé naá gii jògò tueé kwaá.

³³ Yeé baá mân, Pilátò yila nde cu gè jomo ndo, à yílá njií Yeésò, ye bú a: «Mgbè bò Jûf né wò wa?»

³⁴ Yeésò ye bú a: «Wò mân munó né koó, wa bó tueé né wò lòu wa?»

³⁵ Pilátò ye bú a: «Wò ñene mè né nùà Jûf wa? Bòò mé bí bó né mé tabè cèn, mè bò ngàn sèmè dé kokoò teèn mene la sie waá naá mé wò koó. Wò boó naá kei wa?»

³⁶ Yeésò ye bú a: «Bèh Mgbè ceèr mò dé ká te wónge sam. Mò bògò Mgbè mò sé la né dé ká lè wónge, bò seé bò mò sé naá taáb lieé, te mè beè bò Jûf yílá cú. Mè tueé wò: bèh Mgbè ceèr mò dé ká te wónge sam.»

³⁷ Pilátò ye bú a: «Á sâ, wò né mgbè mà?» Ye Pilátò a: «Wò tueé né tueé, mè né Mgbè. Mè lé ká te wónge ndeè naá ceér gécèn tueé ñagá. Bó lé mè ñaar naá dé cí. Nuaa mé né nùà gécèn doón né gi dé seèn sòn mò ngweé.»

³⁸ Pilátò ye bú a: «Gécèn sâ né kei wa?»

Pilátò yeé bie gi aá bú mân, à yuo kela cuú ká cie, à nde ké yoòr bò Jûf, ye bó a: «Njií mé béh nde né nùà hèn teèn sie, mè dé mò ñené ngwéh.

³⁹ Dé tòu bìí, faá bèh jomò no, mè nde né bele. Né yeé cu doón, mò Páskà nde aá feí, mè né yeé bí nùà gwá cibì cén déi yi njií. Sâ bí gwàn ngwéh ye mè a, yi njií bí mgbè bò Jûf hèn wa?»

⁴⁰ Bó ye bú a: «Hè ceè, té bú yi! Yi sér béh Barabâs!» Á sâ, Barabâs hèllè lé naá seêr nùà wulá-feèh ndo.

19

Saân lètené *Pilátò mé bò *ngàn sèmè

(*Matiô 27:15-31; Mârk 15:6-20; Lûk 23:13-25*)

¹ Yeé baá môn, Pilátò ye bó wèh yuò mé Yeésò weéh, bó nde tegé bú núr.

² Bò sóji nde foón wellè bò ñuàgà, bó beéh faá tám no, bó sulí kwaá bú felè, bó ye né tám mgbè ma. Bó weh su kwaá bú cògò bèlè jùm mân yoòr faá cògò mgbè ndo.

³ Bó né ká yoòr seèn coó ndeé, bó né bú mbaàn ghèg haá, bó ye bú a: «Sié ngób, Mgbè bò Jûf!» Bó né bú teèn bolé yíí ndo.

⁴ Pilátò yuo kela cuú déi, ye cili nuàr a: «Bí ngwé: mè nde cuú né bí nùà hèn ká cie weh haá njií, te bí ñene ko teèn, ye mè dé mò kwòm mé béh nde né bú teèn sie ñené ngwéh gùm doón ma.»

⁵ Yeésò yuo kelà ndo; à né ka mé tám ñuàgà doó felè ménâ den den, à né mé cògò bèlè jùm doó yoòr ndo. Pilátò ye bó a: «Á baá hèn!»

⁶ Te bò ngàṅ sèmè dé kokoò mé bò sǒji bɔ̀n yeé nde ñene nǒjǒ bú mân, bɔ̀ bɔ̀m su lom mé sòn cèn dɔ̀ɔ́n, ye: «Fágá nǒjǒ lòm bú te toú dé fágá! Fágá wúlá lòm bú fágá!» Pilátò ye bɔ̀ a: «Bí ndé wèh fágá ká bú mé feh bìi; mè dé mò kwòm nùà hèn sieè ñéné ngwéh gùm dɔ̀ɔ́n.»

⁷ Bò Jǔf ye bú a: «Béh né mé sǒu teèn; kɔ̀ à kuú faá sǒu beèh tueé nê nɔ̀: à lé tueé naà dé kei ye nyí né Nùnà Càn wa?»

⁸ Te Pilátò yeé nde ngweé cu dé sà mân, veéh sie ñei cu bú dé sieè.

⁹ À yila nde cu ké lè bǒgò, ye Yeésò a: «Wò yuoò he wa?» Mé ñjéh mene, Yeésò bú sòn kòmò ngwéh.

¹⁰ À den cuù, ye Yeésò a: «Wò mè sòn kòmò ngwéh wa? Wò kó ngwéh ye mè né mé terreb teèn wa? Mɔ̀ mè ye yi nǒjǒ wò, bɔ̀ nde né wò yi; mɔ̀ mè ye bɔ̀ fágá wò fágá, bɔ̀ nde né wò ter fágá nǒjǒ ndo.»

¹¹ Yeésò ye bú a: «Mɔ̀ Càn sé wò terreb felè mò há ná ngwéh, wò sé mé ndògò terrèb déi felè mò teèn ná ngwéh ndo. Mɔ̀ né mân, sà nuaá mé sie há nǒjǒ naà mè beè yeè, veèh dé seèn maga kela né kɔ̀.»

¹² Yeé baá môn, Pilátò lege lom aá ye te nyí yi nǒjǒ bú yì. Ñjéh cèn, bò Jǔf né lom ké ter tueé logó nǒjǒ, ye bú a: «Mɔ̀ wò yi nǒjǒ nùà hèn, sà wò mbei mgbè *Sesár sam. Ngweéh wò né kɔ̀, nuaá mé ti felè seèn lobo né mè be seèn dɔ̀ɔ́n, né yeé nùà bunò Sesár wa?»

¹³ Te Pilátò yeé nde ngweé nǒjǒ aá dé sà mân, à ye bɔ̀ ndé sòm kéh nǒjǒ Yeésò ká cie; à nde den nde bèh ju tenà. Bèh sà bɔ̀ te kwaá né bò taá mbembaalé mân doó; bò yilá né bèh sà: Gàbàtà, te ju *hebreèh.

¹⁴ Lé naà lòu nǎn* Páská; sà lou dilí baá. Pilátò tueé nǒjǒ baá-re mé bò Jǔf ndo, ye bò a: «Mgbè bìi sà!»

¹⁵ Bò yeé nde ñene ménà, bɔ̀ tueé nǒjǒ ké ter ye: «Wúwulá! Wúwulá! Fágá nǒjǒ bú te toú!» Pilátò ye bɔ̀ a: «Mè te toú fágá nǒjǒ mgbè bìi wa?» Bò ngàṅ sèmè dé kokoò ye bú a: «Mgbè beèh gi lom né Sesár.»

¹⁶ Yeé baá môn, Pilátò haá nǒjǒ bɔ̀ Yeésò, te bɔ̀ nde bú fágá sà. Bò cab sie bú ndo, bɔ̀ yuo mé bú.

Bèh Yeésò fágá

(Matiò 27:32-44; Màrk 15:21-32; Lùk 23:26-43)

¹⁷ Yeésò jɔ̀ɔ̀ sie toú mé bɔ̀ nde né bú teèn fágá ndo, bɔ̀ bɔ̀ nde mé ñjéh ké bèh mé bɔ̀ yilá né: Geba feèh. Te ju *hebreèh né Gólgótà.

¹⁸ Wa ké teèn, bò sǒji faga nǒjǒ Yeésò te toú ndo. Bò faga kwaá cu bò nuaré déi

kwarè seèn fà, dé kàn te toú seène, cén déi kèb déi, cén déi kèb déi ndo, Yeésò lètenè.

¹⁹ Pilátò ye, bɔ̀ nyàgà fágá kwá njeré déi teèn; bɔ̀ nyagá kwaá baá-re teèn ye: «Yeésò nùà Najarèt, Mgbè bò Jǔf.»

²⁰ Bò Jǔf kókoò mbaá jané ñene gi môn. Lòu sam, bèh mé bɔ̀ lé fágá naà Yeésò teèn sà, lé naà kwarè lòò; bɔ̀ lé nyagá naà nǒjǒ sà mé ju hebreèh, ju latèn, mé ju greèk.

²¹ Bò *ngàṅ sèmè dé kokoò yeé ñene aá ménà, bɔ̀ ye Pilátò a: «Té bú mgbè bò Jǔf nyàgà kwá; nyàgà sér ye: nùà hèn ye nyí né mgbè bò Jǔf ma.»

²² Pilátò ye bɔ̀ a: nǒjǒ mé nyí nyagá baá, nyagá gi aá kèn.

²³ Bò sǒji yeé faga som aá Yeésò, bɔ̀ weh bò cògò seèn, bɔ̀ geé bèh nèà, sǒji dé kàn weh cèn. À lé naà mé cògò suù déi teèn, bɔ̀ bú lòu sà ngwéh, bɔ̀ dé sà colo né lòu.

²⁴ Bò sǒji yila lètenè bɔ̀n tueé kuú ye: «Béh té bú lòu siè ñèrèrè sòm, bèh vú sér mé bèi, te nùà cén yieé weh lòu.» Sà dɔ̀ɔ́n bɔ̀ɔ̀ gi né te yuo faá bɔ̀ lé nyagá kwaá naà te mvù Cànɛ nɔ̀, ye:

«Bò geé weh gi aá cògò mò lètenè bɔ̀n, bɔ̀ vu yieé weh cu cògò mò déi mé bèi ndo.» Hèn né nǒjǒ mé bò sǒji lé bɔ̀ naà.

²⁵ Sà mèi Yeésò bɔ̀ bei mé Marí veèh Kelopàs, bɔ̀ Marí Magdalá né ké kwarè toú fágá doò njebá den.

²⁶ Yeésò ke nǒjǒ mèi ndo, à ñene nǒjǒ mbòṅ dé mé temé seèn dɔ̀ɔ́n né gi yoòr seèn doó yi kwarè mèi, ye mèi a: «Ma, ñuna yeé baá sà.»

²⁷ À tueé nǒjǒ mé mbòṅ doò ndo, ye bú a: «Mèi yeé sà ndo.» Sà baá bèh mé mbòṅ doò weh kwaá nǒjǒ baá bú yoòr teèn.

Cio Yeésò

(Matiò 27:45-56; Màrk 15:33-41; Lùk 23:44-49)

²⁸ Kènè Yeésò yeé ke, ñjéh dɔ̀ɔ́n mboón aá faá bèh ménà, à tueé te yuo faá bɔ̀ lé nyagá kwaá naà te mvù Cànɛ nɔ̀, ye: «Mè baá mé nyuá.»

²⁹ Sà sɔ̀ɔ̀ mbè tané déi né kwarè sà ndo. Bò sǒji déi yeé ñene aá ménà, bɔ̀ weh fùlù, bɔ̀ yìi nǒjǒ te mbè tané doó, bɔ̀ feèh kwaá te tapè, bɔ̀ tíim cie nǒjǒ bú ké sònò.

³⁰ À yeé naga ke aá, ye: «Jegé baá!» À doóm nǒjǒ feh doó, à kuú yuo ndo.

Sǒji déi sie logó Yeésò kwar mé gwaga

³¹ Lòu sà lé naà nǎn[†] cieé sǒu; sǒu sà lé naà cieé koò dé gècèn. Bò *Jǔf lé gwàn ná ngwéh mé bɔ̀ né cieé koò yieé, bò nùàr né ké te toú lòu cieé koò sɔ̀ɔ̀ den. Yeé baá ménà, bɔ̀ nde bie ye *Pilátò a: «Kwá bɔ̀ nde kwalé som bò nùà ké te toú fágá doò gule, te bɔ̀ mvualé som bɔ̀ mvualé.»

* 19:14 19:14 Né cieé mé kwéh né cieé koò.

19:24 19:24 Ps. 22:18

19:28 19:28 Ps. 69:21; 22:15

† 19:31

19:31 Né cieé mé kwéh né cieé koò.

³² Pilátò yeé gwaán aá, bò sòjí nde ké teèn ndo. Bó jògò kwálé sòm logó ngeéh nùà toò jògò mé bó faga kwaá naá kwarè Yeésò doò, bó kwálé sòm dé mbeí ndo.

³³ Bó yeé nde aá dé Yeésò kwálé, bó ñene à kuú aá, bó dé seèn kwálé cú.

³⁴ Mé ñjéh mene, sòjí cén déi lé naá gwaga weh, à sie logó bú kwar mé ñjéh. À yeé sie logó aá, húóm bó nòmò kwarè yuo kelà teèn ndo.

³⁵ Hèn tueé den né nuáá mé lé naá gii bó njií sá mé njolo ñene, né ka nág faá bèh sá no. Nùà hèn né kóó ye nyí tueé lom né gécèn; à tueé né bí méná te bí kwaá njií temé teèn, ye né lom mòn ndo.

³⁶ Hèn doón bójó gi né te yuo faá bó lé nyagá kwaá naá te mvú Càne no, ye: «Bó bú dé seèn kuú déi yoór siè kwá nyi ndé ñgwéh.»

³⁷ Beré déi né cu te mvú Càne nyagá den ndo, ye: «Nuáá mé bó lé sie logó naá kwar doó, bó nde né bú bilí ke.»

Bèh Yeésò furú

(*Matió 27:57-61; Màrk 15:42-47; Lúk 23:50-56*)

³⁸ Jomo sá Joséf nùà Arimaté déi nde Pilátò komó Yeésò dua. Joséf sá lé naá mbònj Yeésò cén déi ndo. Njèh cén, à lé leér go beéh dé seèn lòu, à né bò Juf veéh. À yeé dua baá méná, Pilátò gwaán. Joséf nde jògo weh baá-re komó doó, à nde mé ñjéh.

³⁹ Nìkòdèm, nuáá mé lé nab ndeé naá ké yoór Yeésò cibíteèn doó, waá kwa Joséf ndo. À waá dé seèn mé bò tou lèh³ beè ba deí, nde njèh kilò yulá tagár mân, bó boré hualé né bò tou ñgwóbè mé bò tou múmú déi.

⁴⁰ À yeé waá baá, bó Joséf bilí baá-re nùà fà, bó weh cògò wulésé mân, bó waga nyegé komó Yeésò mé ñjéh, bó né bò lèh sá teèn waá njií, faá bò Juf waá yeé no. Mò bó nde aá nuár furú, bó waá yeé méná.

⁴¹ Sá ké bèh mé bó lé fagá naá Yeésò teèn sá, ñueèh sògò déi lé naá teèn. Sà feésé mân lé naá ké ñueèh sá ndo, bó lé nées nuaré déi teèn furú logó ñgwéeh ye.

⁴² Ñueèh sá né bèh didi mân. Bó yeé ke, cibí nde aá yilí, *Páskà bò Juf nde aá bó mé ñjéh beè kwa loó, bó nde jògo furú njií Yeésò teèn.

20

Bò mbònj ké te sá

(*Matió 28:1-8; Màrk 16:1-8; Lúk 24:1-12*)

¹ Yeé baá mé sóndè toò cieé, Marí Magdalá komo nde ké te sàa ndo. À wa, sá taá

mé bó lé colo kwaá naá sònòbò doò ngeré nde aá gè jomo.

² À ñar cu cu ká jomo mé doò, à nde kwa Simón Piér bó mbònj dé mé temé Yeésò né lom yeé yoór seèn doò, ye bó a: «Bó mé komó Fehtoò beèh sòm nde aá kèn, ké te sà sam cuú. Béh kó cú bèh mé bó kwaá né teèn.»

³ Piér bó mbònj doò nde ké te sà ndo;

⁴ bó dula nde den ka teter méná, te wa ké toò déi dula kela keéh ye mbeí; dé sá wa logó ké te sà kóó mé Piér.

⁵ À wa ké teèn, à geér ke njií gè dòu, à ñene njií bó cògò wuwulé doò né doó gurú den, à gè teèn yilá ndé ñgwéh.

⁶ Simón Piér dula waá jomo, à yila kela nde lom dé seèn gè dòu dé yilá, à wa, à ke bó cògò wuwulé doò baá gi doó den den,

⁷ mé mbán cògò dé mé bó lé vuób kwaá naá Yeésò sònò doò mene. Sà dé sá né dé seèn hiín keéh den.

⁸ Jomo sá mbònj dé mé la dula wa logó naá ké te sà kóó doò, yila bele ye bú. À yeé ñene aá méná, à kwaá njií ye temé teèn, ye Yeésò komo yuo aá kèn.

⁹ Sà bó mbònj lé nées boón mvú Càñ ñgwé kòmò ñgwéeh ndo, ye Yeésò nde cu né lé cio komo yuo.

¹⁰ Jomo sá bó mbònj fà doó cu cu ké lo boón.

Yeésò ñene yuo kelà toò Marí Magdalá (*Matió 28:9-10; Màrk 16:9-11*)

¹¹ Marí né ka dé seèn ká cie sònò sà yueé den, à né yueé, á né gè dòu gimé ke njií.

¹² À yeé ke, bó cili Càñ déi fà, mé cògò wuwulé mân yoór, né gè dòu den den; déi ké felé, déi ké gulé bèh mé komó Yeésò la cer deén naá teèn doó.

¹³ Bó cili Càñ doó bie njií ye bú a: «Dé vèh, wò yueé né kei wa?» Ye bó a: «Bó jògo weh aá Fehtoò mò, mè kó ñgwéh bèh mé bó kwaá njií né bú teèn.»

¹⁴ À yeé tueé sòm aá mân, à bele seér, à ñene njií Yeésò ndo, sá Yeésò baá doó sá njéba den; njèh cén, Marí ñené kó cú ye né bú.

¹⁵ Yeésò bie njií cu ye bú a: «Dé vèh, wò yueé né kei wa? Wò fón yeé nei ndo wa?» Ma doó ye merré déi né nùà ñueèh, à tueé njií mé bú ndo, ye bú a: «Dé kóó, mò wò jògo sóóm naá bú kóó, fèh mè bèh sá teèn, te mè nde jògo weh bú.»

¹⁶ Yeésò ye bú a: «Marí.» À bele seér, à ke njií bú ndo, ye bú a: «Rabúni!» Mé ju *hebreèh sá tueé né ye: Njí ndèb.

¹⁷ Yeésò ye bú a: «Té mè siè ló; mè nées ké yoór Tele mò ñá ñgwéeh ye. Ndé júée bó nuár mò a: mè ñaá nde aá ké yoór Tele

mò mé né Tele bìi ndo ma, ké yoòr Càŋ mò mé né Càŋ bìi ndo ma.»

¹⁸ Marí Magdalâ nde lom baá-re bô mbòŋ ménâ tueé, ye bó a: «Mè ñene aá Fehtoò beèh mé njolo!» Jomo sâ à tueé bele bó njií mé à tueé naâ bú ndo.

Yeésò ñené yuo kelà toò bô mbòŋ seèn (Matíó 28:16-20; Mârk 16:14-18; Lùk 24:36-49)

¹⁹ Né cu ka lòu sóndè cên sâ liyili mân, sâ bô mbòŋ né te gwá déi bìli den, bó ferá né hin lòu, bó né bô Jíf veéh. Bó yeé baá gwò den den, Yeésò ñené yuo kelà lètené bôŋ ndo, ye bó a: «Dólé a, dèn mé bí!»

²⁰ À yeé tueé sòm aá dé sâ, à feh keéh bó be mé kwar seèn ndo. Bô mbòŋ yeé nde ñene njií cu Fehtoò bôŋ mân, njií ye bó a, sàmé kú lòm mé vógó-temé lòu.

²¹ À den cuù, ye bó a: «Dólé a, dèn mé bí! Mè tema né bí faá Tele mò lé temá naâ mè ndo.»

²² À yeé tueé gi aá ménâ, à fam njií bó cúcuí yoòr, ye bó a: «Bí wèh Cúcuí Ñagá.

²³ Bóó mé bí nde né veèn bôŋ doó kulú njií, Càŋ nde né bó mé ñjéh kulú sòm gií. Mò bí veèn bôŋ doó kulú nji ñgwéh, Càŋ bó mé ñjéh kulú sòm ndé ñgwéh ndo.»

Yeésò bô Tomás

²⁴ Sâ cu mé Yeésò la waà naâ doó, cén déi lètené bô mbòŋ la doó ná ñgwéh. Naâ Tomás mé bó yilá né Huaan feèh doó.

²⁵ Bô mbòŋ déi yeé baá tueé ye bú a: béh la naâ Fehtoò beèh ñené mân, à saán seér cu lòu, ye bó a: «Mò mè bú mé bàŋ kusà beè ñéné ñgwéh, mè mé be kè mà ñéné ñgwéh, mè bú kwar kè mà ñéné ñgwéh ndo, sâ mè temé teèn kwá nji ndé ñgwéh.»

²⁶ Sóndè cên yeé kela baá, bô mbòŋ seèn baá cu ké gwò bìli den. Mé lòu sâ Tomás baá teèn. Bó ferá cu né ka hin lòu ndo. Bó yeé ke, Yeésò ñené yuo kela cuù aá lètené bôŋ, ye bó a: «Dólé a, dèn mé bí!»

²⁷ À tueé njií mé Tomás ndo, ye bú a: «Kè mà nji nyògò beè yeé ká toó, kè be mò sâ hèn; kè mà kè kwar mò sâ hèn ndo. Kwá ló saán yeé doó ménâ, gwàn lòm dé gwaan!»

²⁸ Tomás ye bú a: «Fehtoò mò, wò né Càŋ mò!»

²⁹ Yeésò ye bú a: «Ñgwééh wò yeé ñene aá mè, wò baá ye gwaan mà. Mè tueé wò, bóó mé kwaá njií keéh né temé yoòr mò dé kwaá, mé née mé ñéné ñgwééh ye, bó sâ bô nde né samé.»

Kwòm mvù hên

³⁰ Sâ Yeésò lé naá cuù bô fém déi toò bô mbòŋ seèn bó ndo; lé naá loòm ñgún. Bô

sâ bô te mvù hên nyàgà yuò kelá ñgwéh lòu.

³¹ Te mvù hên nyagá den lom né bô hên bô, te bí kwaá njií temé teèn, ye *Nùà Còŋ né Yeésò, Nùnâ Càŋ né bú ndo; mò bí né temé ménâ kwaá njií, te bí kwa ye yòŋ te yilí seèn ndo.

21

Bô mbòŋ déi téhbeh bô Yeésò

¹ Yeé cer weh aá, Yeésò nde ñené yuo kela cuù toò bô mbòŋ seèn; lé naá ké sòn tub Tiberiáde.*

² Sâ Simòŋ Pièr bô Tomás mé bó yilá né Huaan feèh doó né kóó. Bó bô Natanaèl nùà Kánâ ké Galilé, mé bô ñunâ Jebedé, bó bô mbòŋ Yeésò fà déi né kóó ndo.

³ Simòŋ Pièr ye bó a: nyí nde aá bèh ndoór vuú ma. Bó ye bú a: «Béh bí nde nde né kóó.» Bó yuo doóŋ, bó nde yila kòm ndo. Ñjèh cén, bó nde koró ñaga kuú mé ndoór dé lòu.

⁴ Cieé yeé baá ko ñagá, Yeésò ñené yuo kelá yí sòn nòmò; mé ñjéh mene bô mbòŋ ñéné kó ñgwéh ye né bú.

⁵ À tueé njií mé bó ndo, ye bó a: «Bí naâ ñgò sie kwa wa, bô ndà?» Bó ye bú a: «Béh ñjeré déi siè kwá ñgwéh gùm doóŋ.»

⁶ Ye bó a: «Bí vú nji sér ndoór sâ kwaré kóòm, kèb be gaá mân, te bí sie kwa bó teèn.» Bó vu njií mòn ndo. Bó yeé tulu, dé tuluú sam cuù; sâ ñgò yuú kela né lé lòu.

⁷ Mbòŋ dé mé temé Yeésò né gi yeé yoòr seèn doó, ye Pièr a: «Né Fehtoò beèh.»

Te Simòŋ Pièr yeé nde ñgwéé njií, ye né Fehtoò bôŋ mân, à weh su njií lom cògò yoòr; à die lobo yila duà. Sâ, à la naá kèb déi lunjuru.

⁸ Bô mbeí tulu nde mé ndoór ñgò déi doó yí te kome ndo; sâ le aá ñjèh métà yuú, te wa yí sòn ñgòm.

⁹ Bó wa yí teèn, bó suaga die doó, bó ñene we né ñgie den, ñgò né tuar, mé breèd teèn.

¹⁰ Yeésò ye bó a: «Bí wèh ndé mé ñgò mé bí la sieé naá sâ kèb déi teèn.»

¹¹ Simòŋ Pièr ñaá yila te kome, à tulu kwaá njií ndoór ñgò déi doó ká cie ndo: ñgò né lom bô ñgò kokoò, kokoò mân. Ñgò sâ doóŋ lé naá yuú mé yulá tìn cùòb tagár. Bó né mene kókoò, mé ñjéh mene, ndoór doó beré déi téné nyí ñgwéh.

¹² Yeésò ye bó a: «Bí ndé yáb yí.» Mbòŋ dé mé nde cu né bieé nyí, ye bú a: né wò nei wa, lé teèn ná cú. Nùà kàn lé baá giú lé seèn kóó ye né Nùà Dueé.

¹³ Yeésò ñjebá nde yí teèn, weh breèd doó, haá njií bó; à haá bó ñgò doó ndo.

14 Hên baá dé mbei tagâr mé Yeésò yeé komo yuo aá te cio, à ñené yuo kela cuù toò bò mbòṅ seèn teèn.

Yeésò bô Piêr

15 Bô yeé yieé gi aá, Yeésò ye Simônṅ Piêr a: «Simônṅ, ṅunà Jâṅ, wò gwaán kela né mè kóó mé bò hên bò wa?» Simônṅ ye bú a: «Né môn Fehtoò mò, wò né gi kóó, ye mè né nyí gwaán.» Yeésò ye bú a: «Kó nyégé bò huaán mbieè mò bagasé»

16 À den cuù, ye bú a: «Simônṅ, ṅunà Jâṅ, wò né mè gwaán wa?» Simônṅ ye bú a: «Né môn Fehtoò mò, wò né gi kóó, ye mè né nyí gwaán.» Yeésò ye bú a: «Kè nyégé bò mbieè mò bagasé.»

17 À den cuù dé mbei tagâr, ye bú a: «Simônṅ, ṅunà Jâṅ, wò né mè gwaán wa?» Piêr gwaán mierré seér aá mé dé mbei tagâr hên lòu, ye bú a: «Fehtoò mò, hên ñjèh doón seèn kó gi né wò, wò yeé kó gi né kpôg, ye mè né nyí gwaán!» Yeésò ye bú a: «Kó nyégé bò mbieè mò bagasé.»

18 Jomo sâ, ye bú a: «Mè né tueé ye wò a, cu mé wò lé naâ ndà, wò lé tene cam beéh mé be yeé, wò né bèh mé wò né gwaán keéh ndeé ndo. Mo wò ndeè kulí baá kèn, wò som ñjii nde aá mbaá ter lòu, nuaré déi cam kwaá wò beé; à derré ñjii wò bèh mé wò kóó gwàn ndé ṅwéh, wò nde seér teèn.»

19 Sâ Yeésò ménâ tueé kwaá né bú gèh cio mé à ndeè nde né kuú, te terreḅ Càn ṅené yuo kelà cie teèn. Jomo sâ à ye bú a: «Bèlè mè ndo!»

Yeésò bô mbòṅ yíé-temé seèn

20 Piêr yeé ke ñjii njolo jomo boón, à ñene mbòṅ dé mé temé Yeésò né gi yoòr seèn doò baá ndeé. Sâ né ka mbòṅ dé mé lé geér ndeè naâ yoòr Yeésò, cu mé bó lé naâ yáb yieé doò; à lé bieè naâ Yeésò kóó, ye bú a: Fehtoò mò, nei sar nde né wò kóó?

21 Piêr yeé ñene aá bú ménâ, à bie ñjii ndo, ye Yeésò a: «Á, dé mbòṅ hên nò, Fehtoò mò, kei kwa nde né bú dé seèn kóó?»

22 Yeésò ye bú a: «Mo mè gwaán mene ye bú a, dèn lè làṅ, kó mè ndeè cuù baá, dé sâ yulá né wò he wa? Bèlè lòm dé yeé mè!»

23 Njagà hèllè ṅgulí ka nde seér baá-re lètenè bò mbei hiín mbaá, ye: mbòṅ dé sâ dé seèn kú ndé cú. Á sâ, Yeésò lé túé ná ṅwéh ye Piêr a: mbòṅ sâ dé seèn kú ndé cú. Á lé tueé seér naâ ye bú a: mo nyí gwaán mene ye bú a, dèn lè làṅ, kó nyí ndeè cuù baá, dé sâ yulá né wò he wa?

24 Né mbòṅ bú sâ tueé né bò ñjii mé lé kelà naâ sâ kóó, à nyagá kwaá gi aá bó

ter ndo. Béh kó né ye, à tueé lom né ñjèh gècèn.

Bèh ceré

25 Bô ñjii mé Yeésò lé boó gi naâ néé cu kókoó mbaá ye. Mo bó sé ye bó nyagá kwaá gi te mvù cécéné cécéné doón, mè tueé bí, mvù sé naâ wónṅ doón beé yuú berré sie.

Seé bò mbòṅ tebé

Ndéb Yeésò felè Cúcuí Nḡgâ

¹ Tele mò Teofil,

lè mvù mò dé toò jògò mè lé naà dògòti seé Yeésò, mé bò njèh feèh seèn doón teèn tueé, yuoó ké bèh duóòm,

²⁻³ nde wa lè cieé mé à lé naá cuu naá ké te vulúu teèn. Cu mé à lé naá ká lè wónḡ, à lé naá kú, à komo yuo cu. Jomo sâ à ḡené yuo kelà toò bò mbòṅ tebé mé à lé naá balé kwaá. Te cieé yulà nèà à né toò boòn mè bèh hihiné ḡené yuo kelá bele, te bó kò nyegé bagasé ye nyí baá cu laṅ. À né bó ndéb mé terreḡ Cúcuí Nḡgâ leéb, à né bó felè *Lò Càn se.

⁴ Cieé déi bó bó yeé baá yáb yieé, à ye bó a: «Bí tée Jerusalem yùò ye. Bí kelà dèn Cúcuí Nḡgâ mé Tele mò lé tueé kwaá naá bí sâ. Mè lé bí tueé den naá cí ndò.

⁵ Bí kóo ye, Jân lé bó nuàr kou naá mé nòmò. Cieé màgà ndé cu, mè kou seér nde né bí mé Cúcuí Nḡgâ.»

Te vulúu ḡaá ndeé

⁶ Bó bó yeé baá cu bècénè, bó ye bú a: «Fehtoò beèh, hèn baá cieé mé wò boó nde né te béh bò *Iseralà den cu mé feh beèh teèn wa?»

⁷ Yeésò ye bó a: «Dé sâ ju bìi sam, né ju Tele mò; né mene cieé, né mene cu, doón né gi beè Tele mò.

⁸ Dé bìi, Cúcuí Nḡgâ ndeé né ter suagâ, kema bí, te bí kwa ye terreḡ, bí nde tueé den sòn mò. Bí sòn mò tueé duóòm nde né ká Jerusalem, bí tueé nde mé njèh kukwarè te tàbè Judé doón, bí né te tàbè *Samarí tueé, bí túé ndé mé njèh bèh mé tàbè bó vulú né teèn kwaré doón ndò.»

⁹ À yeé tueé gi aá, à yuo komo ḡaá ter ndò. Bó né bú ke, à né nyueé ndeé. Nde nde, bègè ka leér weh bú njolò boòn.

¹⁰ Bó né ké ter ke den. Bò nuaré déi fà kar yuo kelà kwaré boòn mé cògò wuwulè yoór,

¹¹ bó né sònò tueé ye: «Bí bò Galilè bò, bí ké te vulúu njebá ke den né dé kei? Yeésò mé né ké te vulúu njolò bìi komo ḡaá hèn, suaga cuu nde né lòu sâ, nág faá à la naá njolò bìi ḡaá nò.»

Nuaré déi sòn Júdàs

¹² Jomo sâ bò mbòṅ tebé suaga yila cu ké Jerusalem ndò. Yuoó ké te tòr mé bó yilá né tòr Olivivié sâ nde ké lo, boó né njèh kilómètà cén.

¹³ Bó wa ké lo, bó ḡaá kela nde ké gwò te jèh gwà dé ké teèr, bó yila nde cu ké mí bèh dene boòn. Lé naá bò Pièr mé Jân mé Ják bò André; Filíp bò Tomàs; Bartelemí bò Matiô; Ják ḡuna Alfè mé Simôn nuaá mé ḡwan bèh dé nua kin ḡaá bó, mé Júdàs ḡuna Ják.

¹⁴ Bó bò véh déi, mé Marí mèi Yeésò mé bò òim Yeésò lé naá kóo, bó né Càn cu doón dua, bó bú dua lom mé sòn cén doón.

¹⁵ Mé cieé déi lè ḡwèn sâ, Pièr komo wuo ter lètené bò Yeésò bò. Bó boó né njèh nuàr yuii mé ndètoón. Ye bó a:

¹⁶ «Bí ḡwé bò nuàr mò! Kò njii mé né te mvù Cànḡ felè Júdàs nyagá den doón sé naá kaà mân mboón, te yuo faá Cúcuí Nḡgâ lé naá sònò *David tueé kwaá nò. À lé Yeésò cie jògò kwaá naá kóo, te bó nde ye bú mân sie.

¹⁷ Á sâ, Júdàs lé naá te bòṅ beèh ndò, à lé naá gi mé seé seèn teèn.

¹⁸ (Mè njèh mene, à lé Yeésò go soóm naá kóo, à nde ḡueèh mé kàgàlòṅ hèllè ḡge. Yeé baá méná, à die doóm seér ké teèn ndò, komó seèn velé, lèi ḡellé sue cie.

¹⁹ Bò Jerusalem bò ḡwéé laré méná bèh doón, bó yilá kwaá baá-re ḡueèh hèllè: Hakeldamà. Mé ju boòn sâ tueé né ye: né ḡueèh húóm.)

²⁰ Sâ né gi lè mvù bené *David nyagá den ye:

Gwà seèn a, lè lòu;

Nuaré déi a, té ké teèn cèr.

Déi né cu nyagá den ndò ye:

Nuaré déi a, dèn sér cú lè sòn dene seèn kóo.»

²¹⁻²² Pièr den cuu ye bó a: «Sâ kò nuaré déi ndeé, à yila kwa béh, te à den sòn Júdàs, à né bò nuàr sòn Fehtoò beèh tueé nyegé ye bó a, Fehtoò beèh baá cu mé njolo ma. Kò né nuaá mé béh bó yon yeé jomo Yeésò Fehtoò beèh kóo ndò, yuoó bèh mé Jân lé kou naá bú nòmò, nde wa lòu mé à lé komo ḡaá naá ké ter teèn. Kò nua sâ né gi doón kóo gií, sâ ye.»

²³ Pièr yeé tueé gi aá, bó sie kwaá baá-re nuàr fà. Déi lé naá Joséf; bó bú yilá cu né Barsabàs; yilí seèn déi né cu Jústùs. Bó sie kwaá cu Matiàs ndò.

²⁴ Jomo sâ bó dua Càn teèn, ye bú a: «Fehtoò beèh, wò ḡene kò né temé bò nuàr doón kóo; lètené bò fà bò hèn, fèh sòm béh nuaá mé wò balé kwaá naá mé be yeé,

²⁵ te nua sâ ḡa cu nua tebé yeé, à weh seér cu seé Júdàs kóo. Lòu sam, Júdàs bèh sèná seèn nde aá kèn.»

²⁶ Bó yeé dua som aá Càn, bó vu bèi felé bô fá bô sâ; bèi sie Matiàs, bó weh sagá yíi bú felé bô mbòn̄ tebé dé yulá cùòb cén doó.

2

*Cieé *Pàntèkôt*

¹ Cieé Pàntèkôt waà, sâ bô Yeésò bô né gi bècèné méná bilí den.

² Bó yeé ngweé, bèmé baá ké ter te vulúu faá fu taré nò ngulí; waà, gwaán tulu yila kweh gwò yoòr bòn̄, yuú gwà deí.

³ Bó ñene leba né teèn faá leba weè nò tená yuo bele, né bó yoòr cécèné cécèné labé ndeé.

⁴ Cúcuí Ñagá samé yila bó lè ndo, bó yila leba juú hihiné tueé faá Cúcuí Ñagá ye bó a, tútueé nò.

⁵ Sâ bô *Júf mé né Càn dula yuoó baá lò nùà wón̄ dón̄, bó baá gi lòu sâ ké Jerusalem.

⁶ Bèmé yeé baá ngulí, bô nùàr kem bilí ndo. Lò dé kàn mé dé kàn yeé ngweé, bô Yeésò bô baá mé ju bòn̄ tueé, hiim yogó bó,

⁷ feh ñellé gi bó ter. Bó deèn ndo ye: «[J]gweéh bòó mé né ju beèh tueé hèn né gi bô Gallilè bô wa?»

⁸ Kèkènè! Bóó né naàn mé bó né ju beèh mé lò hihiné tueé, lò dé kàn mé dé kàn né ngweé wa?

⁹ Lò Pártà, lò Mèdià, mé Elám, lò Mèsòpòtamí, lò Judé mé lò Kapadó̄s, lò Pón̄ mé tàbè Asiá,

¹⁰ lò Frijí mé Pamfilí, tàbè Ejiptò mé kòb tàbè Libí dé ké kwarè Sirèn; bòó mé yuoó Ròm,

¹¹ bô déi né bô huaán Júf, bô déi ña né bô Júf lòu; bô Kreéta bô mé bô Aráb mene; dón̄ nùà kàn né bó mé ju seèn sònò ngweé, bó tueé den né be seé Càn.»

¹² Yeé baá méná, hiim yogó bó, feh ñellé gi bó ter, bó den cuú lètené bòn̄ ye: «Kèkènè dé sâ ye naàn?»

¹³ Bó nuaré déi haá seér cu bô mbòn̄ tebé gbég ye, ngweéh bó sela tugó den né mbè mà.

Njèh tueé dé Pièr

¹⁴ Pièr yeé ngweé aá méná, à kome wuo ter mé bô mbòn̄ tebé yulá cùòb cén mene, à logó njií ké ter, ye bô nùàr a: «Bí bô huaán *Júf, mé bô kìn ká Jerusalem dón̄, bí felá nyégé bagasé, bí kó ye,

¹⁵ bô nùà hèn mbè faá bí tueé nê nò sèlâ ngwéh. Bí ñéné ngwéh ye née maánjògò ye wa?

¹⁶ Mboón seér né njií mé Joël *sòn-Càn lé naà tueé kwaá ye:

¹⁷ Càn ye: lè cieé cèrè-jomò nyí ndeé né Cúcuí nyí

yoòr bô nùàr dón̄ faám njií.

Bô huaán bií dé siib mé bô dé vèh

nde né bô sòn-Càn bô ñaá gií;

bô mbò bií nde né njèh lè vuú mé njolo lòu ñené;

vuú nde né bô kuúm kulu ndo.

¹⁸ Jue nyí Càn, lòu sâ nyí nde né Cúcuí nyí

yoòr bô seé bô nyí faám njií bele,

te bô dé siib, mé bô dé vèh mene ña gi

bô sòn-Càn bô.

¹⁹ Lòu sâ nyí nde né bô fém ké te vulúu

mé ká doó mene bóó;

húóm nde né kwaár, we nde né bogó, ju nde né jeré;

²⁰ lou nde né cibí ñaá seér, weéh bó faá húóm nò,

te cieé dé Fehtoò bií ndeé wa nyegé ye.

Lòu sâ né cieé *súsùm.

²¹ Nyí tueé bí, nuaá mé né Nùà Dueé dua dón̄

nde né yili yuo.»

²² Pièr den cuú ye bó a: «Bí bô *Iserála bô, bí felá nyégé bagasé! Càn lé naà terreb Yeésò nùà Najarèt lètené bií feh keéh, à né bú fém hihiné beè haá kwaá, à né ciè hihiné mé bú bóó. Né ka faá bí né gi kóó nò.

²³ Mé njéh mene, bí nde kela nùà hèllè beè bô nùàr mbaá, bí jogó yí. Sâ Càn lé naá gií mé kàgà-ndòn̄ seèn nyegé kwaá ndo, ye te yuo méná. Yeé baá méná, bí ye bô vevené bô a, wúlá bú wulá, bó fagá njií bú ter ndo.

²⁴ Càn mé ñgeér sam. A yeé kuú aá, Càn komo som cu bú lè núr ciòò. Lòu sam, cio sé bú siè kòmò ná ngwéh.

²⁵ Né ka nág faá *David lé naá gií felé seèn tueé nò, ye:

Cu dón̄ nyí né Fehtoò nyí toò nyí ñené den,

à né te be gaá nyí te nyí ndèrrè cú.

²⁶ Temé nyí lè sagár né dé cí;

nyí ngòr tueé samé né dé cí ndo.

Nyí né mene yuaásé, nyí kuú nde né mé ndèm beè.

²⁷ Nyí kò né ye wò sé yeé càn nyí te ndugo bô càn

si ló ndé ngwéh;

wò sé yeé gwàn ndé ngwéh ye nùàr nyí a, fò lè ndo.

²⁸ Wò lé naá gií nyí ceér yòn̄ njolò feh kwaá.

Ké kwarè yeé nyí nde né mé vógó-temé mene

samé kuú.»

²⁹ Pièr den cuú ye bó a: «Bô nùàr mò, kènè mè kwa baá terreb, mè nde né bí njèh felé

tele beèh David tueé ñagá: à lo naá kuú, bó furú bú, sà seèn nées ká lètenè beèh ye.
 30 À lé naá *sòn-Càn, à lé naá gi kóó ye Càn lé naá jege ye nyí a: lètenè bò ndütè ndütù nyí dóón, huaán deí ndeè nde né teèn yuo, à den te kóó nyí ma.

31 Sà tueé né ye David lo naá gi kóó, te ndeè ye ká jomo boó den. À lé môn tueé kuú naá ye *Nùà Càn nde né lè cio komo yuo, wa Càn ndeè bú lètenè bò komô si ló ndé ngwéh, komó seèn ndeè lòu fò ndé ngwéh ndo ma.

32 «Mè tueé bí: Yeèsò mé bí lé naá te toú fagá njií doó, Càn lè cio hèn komo sòm né bú. À baá cu làn, béh bò nùàr seèn dóón, béh lé naá gi bú mé njolo ñené, béh né sòn seèn.

33 À ñaá nde aá ké te be gaá Càn, à kwa baá Cúcuí Ñagá beè Tele seèn faá Tele seèn lé naá tueé kwaá no. À ká yoòr beèh hèn fam njií den né Cúcuí Ñagá sà. Bí ká yoòr beèh ñene né cí, bí sònò beèh ngweé né cí ndo.

34 «Dé *David, à lé ké te vulúu ñá ná ngwéh, à lé tueé naá lòu ye: Nùà Dueé ye Nùà Koó nyí a: Dèn ndé ká te be gaá nyí;

35 kó nyí komó silí njií gi aá bò bònò bò yeè doó,
 wò dobo kéh bó gulè.»

36 Pièr den cuè ye bó a: «Bí bò huaán *Iserála bò lé Yeèsò faga wula naá kóó. Mè né tueé ye bí a ndo ye, kènè Càn bú felè ñèh dóón sie kwaá né Nùà dueé; *Nùà Càn né bú.»

37 Bò nùàr yeé nde ngweé njií mân, càn tené bó lè. Bó ye bò Pièr a: «Á hèn, béh kènè boó nde aá naàn, bò nùàr beèh?»

38 Pièr ye bó a: «Bí kwéh sér temé bií. Nùà kàn a, ndé, bó kou bú mé yilí Yeèsò *Kristò, te Càn kulu sòm bú veèn yoòr. Bí nde né Cúcuí Ñagá beè seèn kwa.

39 Lòu sam, à lé naá gi tueé kwaá, ye né dé bií, dé bò ñuna bií, mè bò jomo bò mene. Nuaá mé Tele beèh Càn Dueé né bú yoòr seèn yilá njií dóón, né dé seèn.»

40 Pièr tueé sagá cu baá-re bó ngòr mé nde né bó beè sie teèn ngún, à né bó teèn sogó yíí, ye bó a: «Bí gè mè ceér bò dúágá-tie bò dóón, te bí yilí yuo.»

41 Bò nùàr kókoó mbaá gwaán gi ngòr Pièr, bó kou bó. Lòu sà, bò nùàr sagá yila cu felè bò Yeèsò bò nde ñèh kám tagár.

42 Bò mbòñ tebè né bó ngòr Càn feh, bó né temé teèn kwaá njií, bó bò mbeí né meh, bó né yáb bècèné yieé bilí, bó né Càn bècèné dua bilí ndo.

43 Veéh waà bò nùàr yoòr. Bó ñene bò mbòñ tebè né bò féh hihiné boó bele. Bó né bò ciè kókoó mbaá ñené ndo.

44 Bò Yeèsò bò dóón lé naá loóm mé sòn cèn, ñèh boòn dóón lé bilí den beèh ndàságá ndo.

45 Bó né bò ñueèh mé bò ñèh feh hihiné go bele, bó né bècèné kwaá bilí, bó geé haá bòó mé ñèh beè sam teèn.

46 Cieé dóón, bó né lè *gwà Càn koó bilí ndeé, bó né yáb bècèné ké gwò boòn yieé bilí ndo, bó né teèn mé temé cén samé,

47 bó né Càn teèn seèn, bó né nùàr dóón yoòr yilá giú ndo. Fehtoò beèh né be teèn kwaá; bòó mé baá yili yuo, cieé dóón à né bó lè mògò bò nùàr seèn sagá yíí.

3

Dèbbè nùà gule kuú déi

1 Cieé déi, cu Càn duaá, mè lou lòñ tagár yeé waà baá, Pièr bò Jân nde ké *gwà Càn koó.

2 Bó yeé nde aá gwò yilá, bó ñene nùà gule kuú déi né tütùlù den den, à né kwarè hin cén déi, bó hin sà yilá né: Hin nyàgàm. Nùà beèn hèllè lé mé ñèh yuoó naá lè. Cieé dóón bó né yeé bú ké tütùlù gwà Càn jogó kwaá njií, te à dua beh kàgàlòn beè bò nùàr.

3 À yeé ñene Pièr bò Jân nde aá gwò yilá, à dua bó ñèh ndo.

4 Pièr bò Jân ke njií bú, bó né bú ke njege, Pièr ye bú a: «Kè nji béh.»

5 Nùà hèllè ke njií bó ndo, ye te nyí kwa ke ñeré déi beè boòn.

6 Pièr ye bú a: «Mè mé kàgàlòn beè sam. Njií mé né beè mò, mè haá seér nde né wò cí. Mé yilí Yeèsò *Kristò Nùà Najarèt wò ter, gègò.»

7 À yeé tueé gi aá mân, à sie sòm bú ter mé be gaá ndo. Doó sà, bò gule mé bò kóó gulè seèn yila gi cu.

8 À lo wuo ter kpar, à njehá mé be seèn, à go mé be seèn ndo. Bó bò mbòñ tebè bilí yila nde gwà Càn mé gule cèn, à né go, à né ter loó naá, à né Càn seèn.

9 Bò nùàr gwà dóón yeé ke, à baá seér ter mé be seèn go, à né Càn seèn den,

10 bó ñene kó gi ye né bú ndo, à ñèh tütùlù gwà kwarè hin nyàgàm dua den yeé kóó. Veéh yila bó lè, njií mé naá nùà beèn hèllè boó, geí lo bó mbaá.

*Ngòr Pièr ké *gwà Càn koó*

11 Nùà hèllè Pièr bò Jân kwá lo cú ndo. Bó bó nde lè kòn Salomón; bó kòn sà yilá né ménâ. Bò nùàr kem nde gi ké teèn ndo. Feh né bó ter ñellé.

12 Pièr yeé ñene aá ménâ, à ye bó a: «Bí bò *Iserála bò, njií hèn bí ménâ geí né dé

Dene bò Yeèsò bò

kei wa? Bóó né naàn mé bí béh ke njií né faá béh nùà hèn bóó góó naà mé terreb dé beèh wa? Bí ye béh bú taré sóm naà mé ñagá-temé beèh nùà njèh wa?

¹³ Mè tueé bí, né Càn nùà njèh. Abrahâm lé naà bú dua. Isák bô Jakób mé bô tele beèh dóónj lé naà giú bú dua. À be terreb seèn ter sòm njií né kóó, te terreb Nùà seé seèn Yeésò ñené mé njèh. Ngweéh bí lé Yeésò beè bô kokoó bô jógó yíí naà kóó wa? *Pilátò né mene tueé ye, nyí nde né bú yi njií, bí lé naà beróónj.

¹⁴ Bí lé ñgòón naà Nùà gècèn mé né ñagásé, bí ye Pilátò a: siè sér bú, à yi njií bí nuaá mé wula yeé feh ma.

¹⁵ Bí lé bóó naà mân, bí wula sòm Nuaá mé yòñ dóónj né gi beè seèn. Mè tueé bí, Càn mé ñgeér sam. À yeé kuú baá, Càn komo sòm cu bú teèn, à baá cu làn, béh lé naà bú mé njolo ñené, béh né sòn seèn.

¹⁶ Nùà beèn hèn, bí né bú ñené, bí né gi bú kóó ndó. Bí kékóó ye, à taré yuo né mé yíí Yeésò. Né temé yoòr Yeésò kwaá njií taré sòm né bú kóó. Né njolò bìi ndó.

¹⁷ «Bò nùàr mò, mè né kóó ye, njií mé bí bô mgbè bìi lé bóó giú naà Yeésò dóónj, bí lé bóó cugó naà lòu.

¹⁸ Sâ beè Càn né seér njií mé à lé naà giú sònò bô sòn-seèn bô dóónj tueé keéh ye: Huaán nyí *Nùà Càn nde né gèr ñené. Mè tueé bí, hèn mboón né cí.

¹⁹ Kènè, bí kwéh sér á temé, bí bele ceér Càn, te Càn kulu sòm gi bí veèn yoòr.

²⁰ Mò bí bóó né mân, bí nde né dù beè Nùà Dueé kwa, bí kwa cu Nùà Còñ mé à lé naà bí sòm kwaá. Sâ jue né Yeésò.

²¹ À kènè né ké te vulúu ye. Kò ndeè baá lòu mé njèh dóónj baá cu dé feé ñaá seér, sâ ye. Bóó nde né faá Càn lo naà giú sònò bô sòn-seèn bô tueé kwaá nò.

²² Músi lé naà giú tueé ñagá ye: Càn Dueè ndeè né bí sòn seèn déi faá nyí nò tema njií; nde né nùàr bìi déi ndó. Bí nde né sòn seèn dóónj ñgweé.

²³ Nuaá mé ñgeèn sòn seèn, bó nde né bú lé bòn bô nùàr Càn kwógó sòm.»

²⁴ Pièr den cuú ye bó a: «Nàm mé béh né teèn hèn, bô *sòn-Càn bô lé naà giú njèh teèn tueé, duóóm mé Samuel nde wa mé bô déi.

²⁵ Ndéb mé Càn lé tueé lòò naà sònò bô sòn seèn bô dóónj, né gi dé bìi. Bí né mé ñgòñ yoòr, faá Càn lé naà mé bô tele bìi kò nò. À lé ye Abrahâm a: nyí gèh nùàr *wónj dóónj kulú keéh gi nde né mé ndütè ndütù seèn ma.

²⁶ Yeé baá ménâ, Càn tema njií Nùà seé seèn ndó, à bú tema njií logó mé bí, ye te

nyí kulu bí, te nùà kàn kwobé leba seèn, à veèn bó cú.»

4

*Pièr bô Jân ké te *mbàgà juù*

¹ Pièr bô Jân yeé baá bô nùàr njèh ménâ tueé den, bô *ngàn sèmè mé nùà koó felè bô gó gwà Càn bô mé bô *Sadusièn

² furú waà, ye Pièr bô Jân la tueé ñgòr Càn fí. Sâ Pièr bô Jân la naà bô nùàr ñgòr Càn feh den, ye bó a: Yeésò komo yuo aá lè cio kèn. Sâ tueé né ye, bô komó nde gi né ménâ komo yuo ndó ma.

³ Bó yeé waà baá, bó sie yíí Pièr bô Jân gwà cibi, bó cer ñgògò teèn. Sâ baá liyili.

⁴ Mé njèh mene, bô nùàr kókoó mbaá lé ñgòr Càn ñgweé nyegé gi aá kèn, bó gwaán gi aá ndó. Lòu sâ bô Yeésò bô dóónj wa njèh kám tín.

⁵ Cieé yeé ñaga baá, bô ngàn sèmè dé kókoó mé bô kókoó bô déi bó bô *ñji-sóú bilí gi ké Jerusalem.

⁶ *Hána ngàn sèmè dé koó lé naà teèn; Kayif bô Jân mé Alesándà, mé bô nuaré déi lè mbàgà ngàn sèmè dé koó dóónj lé naà giú teèn.

⁷ Bó yeé bilí gi aá ménâ, bó sòm waà mé Pièr bô Jân ndó, bó dilí kwaá bó toò bòn, bó ye bó a: «Bí ménâ jég bóó naà mé gèh terreb dé heè wa? Nei bí terreb sâ haá naà kóó ndó wa?»

⁸ Pièr samé wuo ter mé Cúcuí Ñagá yoòr, ye bó a:

⁹ «Mò bí bô kókoó bô béh njèh bie né felè seé bagaá mé naà nùàr beèn hèn yíli sòm,

¹⁰ sâ bí bòó mé né doó dóónj, bí ñgweé. Huaán *Iserála lò nùàr dóónj a, kóó ye, nuaá mé né toò bìi njebá den hèn, né yíí Yeésò *Kristò nùà Najarèt taré sòm né bú kóó. Bí lé naà Yeésò fagá njií, à kuú. Càn bú te cio komo sòm cu aá kèn.

¹¹ À kènè né faá taá mé ñgòr Càn né felè seèn tueé nò, ye:

Né taá mé bí bô mé-gwà bô lé naà ké jomo komo si njií, taá dàn ña seér cu né kóó.»

¹² Pièr den cuú, ye bó a: «Nùàr yíli yuo lom nde né mé Yeésò. Ndóg, nuaré déi ká te wónje teèn sam mé nde né nùàr yíli sòm. Gi cegé né bú.»

¹³ Pièr yeé tueé gi aá ménâ, bô kókoó bô hèllè ñene kò ye bô Pièr né ñgòr tueé ñgulí, wanóónj bó né bô lòu bô mé njèh due kó ñgwéh, bó lé la vèh ná ñgwèh wa? Yeé baá ménâ, gèf lo bó ndó. Bó ñene kò ye baá-re, ye né bô mbòn Yeésò ma.

¹⁴ Sâ nuaá mé lé taré yuoó naà doó né doó sâ njebá den; bó dé sâ njèh tueé sònò kwà cú.

15 Bó ye, mo né mân, sâ bó sòm kéh ngógò bô Piêr cie, bó sòm keéh bó lè gwà juú. Bó duóòm ká jomo lètenè boòn tueê

16 ye: «Béh boó nde né bô nùà hèn naàn wa? Ngweéh bô Jerusalem bô doón né gi kóó ye, fém felè nùà hèn boó naà bó wa? Seèn naá gi bèsonè mbaá, béh caàm sam cuú.

17 Njèh cén, mo béh ye te ngòr hèn toò ngúli ndé cú, kó béh pamé yiín seér bó lòu, béh ye bó a: Càŋ a bó bí saán feh cu nuaré déi yilí Yeésò hèllè.»

18 Bó yeé tueé gi aá ménâ, bó yilá njiú cuú bó ndo, bó ye bó a: «Bí máb mé yilí Yeésò! Càŋ a bó bí feh cu nuaré déi njèh mé yilí seèn sâ.»

19 Piêr bô Jân deèn ye bó a: «Bí jògò téná ke ju hèn mé be biú ye. Beè Càŋ dilí kela né dé heè? Béh dùlà bí wa, béh dula nde né Càŋ wa?

20 Dé beèh, njiú mé béh lé naá gi ngweé, béh lé naá gi néné, béh vu lo nde né naàn wa? Ndóg, boó mene naàn, béh tueé den nde né cí.»

21 Bô kokoò bô yeé ngweé aá ménâ, bó luóm ferré cu bô Piêr, te bó nde ye bó yi njiú. Lòu sam, njiú mé bó nde né bó gèr teèn feh keéh, bó lé kwá ná cú, bó nuàr kó lom aá Càŋ felè nùà beèn doó vra deèn.

22 Nuáá mé lé taré yuoó naá mé fém hèllè lé naá nyemà yulá nèà yógó keéh.

Càŋ duaà

23 Piêr bô Jân yeé yuo kela baá, bó nde cu ké yoòr bô mbeí boòn, bó se bó njiú mé bô *ngáŋ sèmé dé kokoò mé bô kokoò bô déi naá bó tueé giú ndo.

24 Bô mbeí yeé ngweé gi aá, bó bilí dua Càŋ, ye Càŋ a: «Nùà Dueè, wò lé vulú bô tàbè mé nòmò doón boó naá kóó; bô njèh teèn doón lé si kwaá giú naá wò ndo.

25 *David tele beèh dé koò lo naá nùà seé yeé. Wò lo naá sònò seèn tueé keéh, te à nde ye mé terreb Cúcuí Ŋagá tueé ye: Lò nuàr doón gágà mé Càŋ môn saán njiú né

dé kei wa?
Bó mbaá boó kuú né dé kei ndo wa?

26 Bô mgbè dé kokoò njebá wŋŋ kwaá gi aá taáb kèn.

Bô mgbè dé tètòòr bilí gi aá ndo.
Bó doón taáb njebá njiú gi né mé Càŋ Dueé bó Ŋuna seèn *Nùà Còŋ.

27 Boó ka nág faá David lé naá tueé ndo. Sâ *Heròde mé Pónsè Pilátò bó bó kin mé bó huaán *Iserála bó lé naá lo hèn bilí giú, bó né Yeésò Nùà Còŋ goŋ. À né mene Nùà seé yeé dé ŋagá, bó né bú goŋ.

28 Doón boó gi né te mboón faá wò lé naá giú ké béh duóòm nyegé kwaá no.

29 «Tele beèh, ngwé njiú mé bô kokoò bó né béh luóm kán, bó ye, béh máb lo ngòr yeé ménâ. Mo né mân, béh né wò dua, kè njiú béh bó seé bó yeé njolo yoòr teèn, há béh terreb te béh tueé ngòr yeé, béh vèh cú.

30 Kwá be teèn, te bó beén bó taré yuo bele mé yilí Yeésò Nùà seé yeé dé ŋagá, te bó fém mé bó ciè néné yuo kela gi bèsonè ndo.»

31 Bó yeé dua sòm aá, gwà jilí. Bó doón, Cúcuí Ŋagá samé yila gi bó yoòr, bó yila baá-re ngòr Càŋ mé terreb mene tueé, bó vèh cú.

Ndáságá lètenè bô Yeésò bô

32 Bô Yeésò bó lé naá loóm mé sòn cèn, temé cèn ndo. Nuaré déi lo njèh seèn hiín gè kwá béh. Lètenè boòn njèh doón lé naá giú ndáságá.

33 Bô mbòŋ tebè ngòr Càŋ njebá lom mé terreb, bó ye bó nuàr a, mé gécén mene, Yeésò Fehtoò beèh lé naá te cio komo yuo ma. Húóm-temé Càŋ lé naá giú nuàr doón beé yaám sie ndo.

34 Njeré déi lé nuaré déi lètenè boòn sám ná ngwèh. Bô déi lé beè naá mé ŋueh, bó déi mé gwá, bó né go sòm bele, bó weh kágàlòŋ sâ,

35 bó né beè bô mbòŋ tebè haá njiú, te bó geé haá bó nuàr. Mo njeré déi né nuàr saám, bó haá bó teèn.

36 Nuaré déi lé naá teèn, yilí seèn né Joséf. Bô mbòŋ tebè bú yilá sagá cu né Bárnàbás; sâ tueé né ye, né dògò nuàr. Né bó huaán *Leví, à lé yuoó naá ké Sípre.

37 À né mé ŋueh teèn, à go sòm ŋueh sâ ndo, à kágàlòŋ sâ haá njiú beè bô mbòŋ tebè.

5

Ananiá bô Safirà

1 Sâ nuaré déi lé naá teèn ndo, yilí seèn né Ananiá, dé veèh né Safirà. Bô veèh yeé nyogo aá sòn, à go sòm ŋueh boòn,

2 à kòb leér kágàlòŋ kèb déi, sâ veèh né kóó, à weh dé jomò, à haá njiú beè bô mbòŋ tebè.

3 Piêr ye bú a: «Ananiá, boó né naàn mé *Sátán né wò lé yilá, wò bele Cúcuí Ŋagá wa? Mo sam, wò yeé go sòm aá ŋueh hèllè, wò kágàlòŋ kèb déi kòb leér né dé kei wa?

4 Ngweéh ŋueh hèllè lé jògò naá dé yeé wa? Wò yeé go sòm aá, ngweéh kágàlòŋ sé né dé yeé ndo wa? Wò sâ goló caá né kei wa? Wò bele né Càŋ, wò nuàr bèlè lom ngwèh.»

⁵⁻⁶ Ananià yeé ngweé aá ménâ, à komo die nde doó ndón, à kuú. Bò mbò wuo ter, bó weh cògò, bó vuob bú, bó nde bú furú som. Nuaá mé lé ngweé naá ngòr hên dón, veéh bóó bú njèh.

⁷ Bó bóó teèn yòn lòu tagár, veéh seèn yila kweéh ndo, à kó ngwéh dé mé la naá toò kelá.

⁸ Piér ye bú a: «Túé mè mé gècèn mene, ngweéh kàgálòñ nweéh mé bí lé goó naá doó, gi lom né hên wa?» Ye bú a: «Gi né ka sâ.»

⁹ Piér ye bú a: «Bóó né naan mé bí si yeé naá sòn nyogó, bí fela Cúcuí Nùà Dueé sòn wa? Kè nji yí tütülü yíê, yila cuè né bóó mé naá si yeé furú weh, bó nde cu né wò furú.»

¹⁰ Tètèl sam à komo die nde doó toò Piér, à kuú. Bò mbò yila kweéh, sâ à baá komó. Bó jogó cu bú, bó nde ké kwarè sii furú njií.

¹¹ Bò nuàr te mbàgà Cànje hemé laré dón. Bèh mé bò nuàr ngweé ngòr hên dón, dùlù su bó yoór ndo.

Bò fém feh hihiné

¹² Bò mbòñ tebé lé naá bò fém mé ciè kókoó mbaá lètené bò nuàr bóó bele. Bò Yeésò bò lé bilí den beéh lè kòn Salomón.

¹³ Nuaá mé née temé mé Yeésò kwá njií ngwéeh ye, lé yoór bóòn mbembaá ndé wèh ná ngwéh, bó lé bóó seén njií beéh lòu.

¹⁴ Cili nuàr né lom temé kweéh seér, bó né te bòn bò Yeésò bò yilá ndeé, véh mene, siib mene, né lom faá cí yaám ndeé.

¹⁵ Bó né mé bò beén bò ká cie jogó yuo kelá, bò déi te ndagá, bò déi te kèe, ye mo Piér baá kelá, mo né mene cecemé seèn, te cor kema déi ma.

¹⁶ Bò nuàr kókoó mbaá lè loó hihiné kwarè Jerusalem lé naá mé bò beén bò jogó ndeé. Dón bó lé naá gi taré yuo; bóó mé né mé tándulu yoór taré yuo gi ndo.

Bùndò

¹⁷ *Ngàn sèmè dé koó yeé ñene aá ménâ, temé ñaá bú lè. Bòó mé né jomo seèn dón, furu gi bó ménâ ndo. Bó sâ bó lé naá lètené bò *Sadusièn. Temé yeé baá bó lé furú, bó tema njií nuàr, ye bó ndé bò mbòñ tebé sie.

¹⁸ Bó nde bó gwà cibi dé koó sie yíí ndo.

¹⁹ Yeé baá lètené cibi, cili Càn déi waá gulu som hin gwà cibi hèllè, som keéh bò mbòñ cie, ye bó a:

²⁰ «Bí ndé dèn ké *gwà Càn koó, bí tueé né bò nuàr kùr yòn feé.»

²¹ Bò mbòñ ngweé sòn seèn: yeé baá maánjògò bó komo nde ké gwà Càn koó ndo, bó né njèh teèn feh den. Jomo sâ ngàn sèmè dé koó, mé bóó mé né gi jomo seèn

dón, yilá bilí bò kokoó bò lètené bò *Júf, te bó bilí *mbàgà juú.

Bó yeé baá gi doó dón, bó tema njií baá-re ké gwà cibi, ye bó sòm ndé mé bò mbòñ tebé ma.

²² Bó sóji yeé wa, gwà baá mvúár, mbòñ déi teèn sam cuú. Bó cu cuú, bó tueé bò kokoó bò ménâ,

²³ bó ye bó a: «Béh wa ké teèn, hin dón né gi líliér ménâ. Nùà seé dé kàn né tütülü ndo. Béh yeé gulu hin, nuaré déi teèn sam.»

²⁴ Nùà koó felè bò gó gwà Càn mé bò ngàn sèmè dé kokoó yeé nde ngweé njií ménâ, feh jellè bó ter, bó né lètené bóòn bieé kuú, ye sâ naá gèh dé heé wa?

²⁵ Jomo sâ, nuaré déi kar waá ndo, ye bó a: «Mo bí jue né bò nuaá mé bí lé sie yíí naá gwà cibi doó, bó né bò nuàr njèh ké gwà Càn feh den.»

²⁶ Bó yeé nde ngweé njií ménâ, nùà koó felè bò gó gwà Càn doó wuo ter, à weh nde mé bò nuàr seèn ké teèn, te bó bó weh cu cuú mé bò mbòñ hèllè. Wa ké teèn, bó njèh lòu bó ñàn cú ndo, bó veéh lom aá ye, bò nuàr nde né bó mé taá tobé.

²⁷ Bó weh bó, bó bó cu cuú.

Bó yeé baá ké te mbàgà juú, *ngàn sèmè dé koó bie njií ye bò mbòñ a:

²⁸ «Béh lé naá gi bí luom ye bí a: máb loó njèh mé yilí nùà hèllè feéh ménâ. Bí hên bóó den cu né kei wa? Ngweéh ká Jerusalem loó dón ka yon cu né njèh mé bí né feh sâ mà. Bí ye te bí luar kwa béh cio nùà hèllè yoór wa?»

²⁹ Bó Piér ye bú a: «Kó béh dula kela Càn mé bò nuàr.

³⁰ Mè tueé bí, ngweéh bí lé Yeésò faga wulá naá kóó wa? Càn mé lé naá bò tele beéh léi jògò gam, komo som cu aá bú te cio,

³¹ à bú weh kwaá njií ké te be gaá seèn; ké te kògò né bú, Yilí nuàr né lom bú ndo, te haá bò huaán *Iserála bò terreb temé kweéh seér, te Càn kulu som gi bó veèn yoór.

³² Bó njií sâ dón lé bóó deén naá njolò beéh, béh né bò sòn seèn; Cúcuí ñagá né sòn seèn ndo. Càn lé bú tema njií naá yoór bóó mé né tie ngweé.»

³³ Te bò kokoó bò hèllè yeé nde ngweé cu mân, temé ñaá cuú bó lè, bó gwaán lom aá bò mbòñ tebé bóó wulá.

³⁴ Càn mé ñgeér sam. Nùà *Farisièn déi naá lètené bò kokoó bò sâ teèn, yilí seèn né Gamaliél, à né *njií-sóu, bò nuàr dón né gi bú veéh. Nùà sâ komo wuo ter, ye bó a: «Bí jògò sòm kèh née bó cie ye.»

³⁵ Jomo sâ, à tueé njií mé mbàgà juú, ye bó a: «Bò huaán *Iserála, bí kè nyéyé

ká njií mé bí nde né mé bò nùà hên boó bagasé, mè tueé bí.

³⁶ Bí kwá seé boón ndeè som fù mé beè seèn faá seé Teudàs nɔ. Lòu sam, dàb nées sam mé Teudàs lé naà mé nùàr yuúí nèà jomo kar waà, ye te nyí junó lòò, wa nyí né nùà dueè ma. Ngweéh bó lé naà bú wula som wa? À yeé kuú baá, ngweéh bò nùàr seèn lé naà mbaá ñellé le gií wa?

³⁷ «Júdàs nùà Galilé lé naá cuú méná ndo. À lé naá te cu nyàgà nùàre kar waà, à né lom bò nùàr kókoó mbaá soób, te bó ña gi bó nùàr seèn. Ngweéh bó lé naá cuú bú méná wulá som, bò nùàr seèn durá leér gi ndo wa?»

³⁸ Kènê, bí lògò sòm á be bií yoór bò nùàr hên noón, bí yí njií bó. Bí kóo ye, mo bó ban né seé dé ká lè *wónje, nde né mé be seèn laga le.

³⁹ Mo né dé Càn, sá bí boó kuú né mbaá, ndóg ñellé kómò ndé ngwéh. Sá bí kè nyégé keè, mo sam bí bò Càn nde né taáb liím.»

Mbàgà juú doón gwaán gi ngòr Gamaliél.

⁴⁰ Bó yilá yíí cuú bò mbòñ tebé, bó ye, dún bó núr. Bó yeé duún aá bó, bó luom ferré cu, ye bó a: «Càn a bó bí saán feh cu bò nùàr yilí Yeésò hèllé.» Jomo sá bó yí njií bó ndo.

⁴¹ Bó mbòñ samé yuo seér te mbàgà juú mé vógò-temé mene, ye: «Béh naà nùàr njolò Càn wulú. Béh gèr felè Yeésò ñene né dé cí mà.»

⁴² Cieé doón bó né ñèh ké gwà Càn feh, bó né gùgwò feh bele ndo. Bó né bò nùàr Njàgà Bagaà se, ye *Nùà Còñ né Yeésò.

6

Nùàr téhbeh mé nde né bò mbòñ tebé gam

¹ Cu mé bò mbòñ Yeésò yeé baá tetoò maga ndeé, bòó mé né ju greék tueé, si tógò ye bò mbòñ mé né ju *hebreéh tueé né yeé yáb geé, bó né bò ma kú boón seb ma.

² Yeé baá méná, bò mbòñ tebé yulá cùòb fà doó yilá bilí bò mbòñ doón, bó ye bó a: «Hên, mo béh kwaá lo ngòr Càn, béh nde beèh yáb geé, né dilí wa?»

³ Mo ye te huom, belá, bí bàlè sòm sér bò gècèn bò lètenè bií, bò lòò bò téhbeh mé Cúcuí Nàgá né yoór boón ngulí, te béh haá bó seé sá.

⁴ Béh kò lom dé beèh Càn duaà, mé ngòr Càn tueé.»

⁵ Bò nùàr doó doón gwaán laré méná ndo. Bó balé som baá-re Etièn, nùà mé Cúcuí Nàgá né bú yoór ngulí, mé temé cén

kwaá njií lom né mé Yeésò; bó bó Filíp mé Prokòr bó Nikanòr mé Timòñ mé Parmenâ mé Nikolâ nùà Antiòs; dé seèn à lé ñàà naà *Júf lòu.

⁶ Bó yeé balé som aá bó, bó weh njií bó ké toò bó mbòñ tebé. Bò mbòñ tebé dua Càn felè boón, bó ba bó be felè ndo.

⁷ Ngòr Càn kò lom baá-re tetoò yaám ndeé deèn. Ké Jerusalem bò mbòñ né tetoò maga ndeé. Bó *ngàñ sèmè ngún kwaá njií gi temé yoór Yeésò.

Bèh Etièn sieé

⁸ Càn kulu Etièn ndo, à haá bú terreb. Etièn yila cu bò fém tetarè lètenè bò nùàr boó beleè.

⁹ Bó Júf déi yeé ñene aá méná, bó berón. Bó né dé boón lè *gwà sòu mé bó yilá yeé gwà bòó mé lé naà kwer, mé kènê baá mé feh boón doó. Né bele bò Júf mé naà lè tàbè Sirèn bó Alesandrí; bò déi naà lè tàbè Sili sí mé tàbè Asià mene. Bó doón taré gi sòn toò Etièn.

¹⁰ Cúcuí Nàgá mé lé naà yoór Etièn ngulí doó né bú kògòn haá. Yeé baá méná, bó sòn toò Etièn kwaá cú ndo.

¹¹ Bó yeé ñene aá méná, bó nde gwom nab seér bò kòb bò déi kàgàlòn, te bó nde bò nùàr tueé, ye bó a: «Béh naà mé tie beèh ngweé, à naà Músi bó Càn selé.»

¹² Bó soób baá-re bò nùàr, bó soób bò kokoó bó mé bó *njií-sòu mene. Temé ñàà bó ndo, bó sie njií Etièn ké te *mbàgà juú,

¹³ bó weh sie cu bò nyeèn bó beè, bó wa, bó ye bò nùàr a: «Cu doón nùà hên né yeé njií felè gwà Càn beèh tueé beèh, à né *sòu Músi tueé cuaré ndo.

¹⁴ Béh naà mé tie beèh ngweé ye: Yeésò nùà Najarèt nde né gwà Càn tulú som. Gènnè mé Músi lé feh lòò naà béh, ye Yeésò nde né kweéh seér sé wa?»

¹⁵ Bò nùàr yeé ngweé aá méná, bó su Etièn njolo yoór gwà doón. Bó ke, njolo Etièn den seér aá faá dé cilí Càn.

7

Njií mé Etièn lé naà tueé

¹ *Ngàñ sèmè dé koó bie njií mé Etièn ndo, ye bú a: «Né bòn wa?»

² Etièn ye bó a: «Bò nùàr mò, bò tele mò, bí ngwé! Càn Nùà *sùsùm lo naà toò tele beèh Abrahâm ké Mèsòpòtamí ñené yuo kelá, te Abrahâm nde ye ké Karân cer.

³ À yeé ñené yuo kela baá, ye Abrahâm a: Wùò ter, kwá lò lò yeé mè mbàgà yeé méná, ndé sèr lè lò déi. Nyí nde né wò lò sá feh ma.

⁴ Abrahâm boó méná, à kwaá lo lò bò Kaldé bó, à nde den ké Karân. Jomo sá tele

seèn kuú ndo. Càn som cu bú ké Karân, à kwaá ye bú lè lò mé béh née teèn hèn.

⁵ Càn bú tàbè teèn há ngwéh, à líim bilí bú mé bèh gule doboò mene, à tueé kwaá seér ye bú a: kò ndeé baá ké jomo, te bò nduté ndütü seèn ndeé kwa ye tàbè ma. Sâ Abrahâm née seèn mé huaán sam ye.

⁶ Càn tueé njií cu bú déi, ye bú a: Bò nduté ndütü seèn ndeé te lò bò nuàre den nde né kìn, bó nde né kwer ñaá, bó gèr ñene nde né fí. Nde né nyemà yuií nèa,

⁷ te ju die ye felè bò tú-kwer bò sâ beè nyí, jueé nyí Càn. Jomo sâ bò nduté ndütü seèn ndeé né teèn yuo, bó ndeé dua nyí kán.

⁸ Yeé gi aá, ye Abrahâm a: Bó bú baá mé ngòñ. Ngòñ sâ, kò à *ñob ngór ma. Jomo sâ Abrahâm ñar Isák ndo. Yeé baá cieé téndelè, à ñob baá-re bú ngór. Isák yeé ñar aá Jakób, à ñob cu bú méná ndo. Jakób ñar huaán yulá cùòb fà, bò jògò bò beèh né bó, Jakób ñobé gi bó ngór méná ndo.

⁹ «Jomo sâ, sà yila lètenè bò ñuna Jakób. Bó bar Joséf, bó go njií bú te tàbè Ejiptò. Njèh cén, Càn lé naá jomo seèn;

¹⁰ gèr hihiné lé naá menè bú kwa laré, mé njèh mene, Càn lé naá bú teèn doón gam laré, à lé naá bú kógòn haá. Joséf lé naá *Farón mgbè Ejiptò yoór huóóm. Yeé baá méná mgbè sie kwaá keéh bú ngómna ndo, à sie kwaá bú te tàbè seèn doón, à mbàm seèn kwaá lo beè seèn ndo.

¹¹ «Jomo sâ cùè die, cùè dueé yilá te tàbè Ejiptò mé tàbè Kanahàn mene. Bò jògò bò beèh ñene gèr, bó yáb kwà cú.

¹² Cieé déi Jakób ngweé njií ye ké Ejiptò yáb né teèn. À tema njií bò ñuna ké teèn, bó nde yáb nge wellè.

¹³ «Yeé baá gò dé jomò, Joséf som keéh yo seèn toò boón. Farón ko baá-re teèn ye bó né bò bei Joséf ndo.

¹⁴ Yeé baá méná, Joséf ye bó ndé wèh ndé mé tele, mé mbàgà seèn mene ma. Sâ bó lé baá te mbàgà sâ doón nùà yulá téhbeh cùòb tìn.

¹⁵ Bó yeé nde tueé njií Jakób méná, à foón lom gò Ejiptò. Nde nde, Jakób kuú le ké teèn. Jomo sâ bò ñuna seèn kuú le gi ké teèn méná ndo.

¹⁶ Bó jògò cu cuú mé bò komó boón ké Sikem, bó bó furú gi lè sà mé Abrahâm lo ngeé naá beè bò ñuna Hémòr.

¹⁷ «Nde nde, cu ndèb mé Càn lé naá Abrahâm tueé kwaá yeé nde aá wulú, gèh

bò nduté ndütü seèn kar ndo, bó yam sie tàbè Ejiptò beè.

¹⁸ Jomo sâ, bó sie cu mgbè Ejiptò dé híin. Dé sâ lé Joséf kó ná ngwéh,

¹⁹ à felè bò nuàr beèh boó sabé njií lom mbaá. Bò jògò bò beèh gèr ñene lom dé fí; à né bó baá, ye bó a: mo bó ñar aá huaán, bó silí njií gi bó ya dueé te bó kuú ma.

²⁰ «Sâ né nàm mé bó lé ñaár naá Músi teèn ndo. Huaán bú sâ lé naá beè Càn bagasé. Tele leér kwaá bú gwò weéh tagár.

²¹ Yeé yògò baá, bó som keéh bú gwò, bó nde leér njií bú yí dùà. Nuna *Farón dé vèh nde jògò kwa bú, à nde koó nyegé bú faá ñuna seèn nò.

²² Músi né kulá ndeé, bó né bú lo bò Ejiptò bò doón feh. Jomo sâ à kula jolo, à yuo nuàr toò bò nuàr, seé seèn ngulí cu méná ndo.

²³ «À yeé baá mé nyemà yulá nèa, à kaga ndòn ye nyí nde aá *Iserála bò nuàr nyí yon ke.

²⁴ À yeé ke nuàr seèn déi nde cu aá mé gèr beè nùà Ejiptò déi ñene kuú, à kela gam, à boñ njìè, à lobo wula som nùà Ejiptò hellè.

²⁵ À munó lom aá ye te bò nuàr nyí ngweé kò teèn, ye Càn kela keéh né gam boón beè nyí ma. Mé njèh mene, bó ngwé kòmò ngwéh.

²⁶ «Cieé ñaga, Músi kwa lo cu bò Iserála bò déi fà, bó né lègè lege. À ye bó a: Bí né bò cèn bò, bí sà foón né dé kei wa? Sâ ye te nyí sie bilí cu bó mé sòn cèn.

²⁷ Dé mé taré yògò naá mbeí doò berón sòn Músi, ye bú a: Nei sie kwaá né wò nùà téná-juú felè beèh kóó wa?

²⁸ Wò gwaán cu né mé wulá, faá wò lé wulá naá nùà Ejiptò doó wa?

²⁹ Músi yeé nde ngweé njií méná, càn tené bú lè, à dula nde lè lò Mádíná, à ñar kwa huaán fà ké sâ,

³⁰ à cer ké teèn nyemà yulá nèa.

«Jomo sâ, à yeé baá ké ya dueé kwarè tòr Sinayí, cilí Càn déi ñené yuo kelà toò seèn te leba weè te jilí ngémbèi.

³¹ Músi yeé ñene aá méná, geí seér bú lòù; à né yí teèn ndeé ser, te nyí ñene nyegé, à ngweé hueh Càn Dueé baá ngulí ye bú a:

³² Né nyí Càn bò jògò bò yeé. Nyí né Càn Abrahâm, Càn Isák bó Jakób ma. Veéh sie Músi, à duoóm ndelè, à gwàn cú njolo yí teèn ke njií.

³³ Nùà Dueè den cuù, ye bú a: Húár sòm débáág gulè huaàr; wò né te bàn tàbè dé ñagá.

³⁴ Ndé, nyí tema njií wò ké Ejíptò, wanóñ nyí ñene bò nùàr nyí né mé gèr ké teèn kwaré. Bó baá cuané, nyí né hueh boòn ñgweé njií, nyí hèn suagá né bó yili som.

³⁵ «Sá Músi cên sá, bò *Iserálà bò lé naà bú beróñ, bó lé ye bú a: Nei sie kwaá né wò nùà téná-juù kóó wa? Á sá, Càn lé bú sie kwaá naà kóó ndo, ye te à den nùà koò felè boòn, à yili som bó. Càn lé bú méná tueé keéh naà sònò cili seèn mé lé naà ké te jili ñgèmbèi ñene yuo kella doò.

³⁶ Músi cên sá lé Iserálà lè yuií kwere-se soóm naà kóó. Á lé naà fém hihiné ké Ejíptò boó bele, à boó cu déi ké dùà Nòmò Belè. Á bò déi boó cu ké ya dueè lè nyemà yulá nèà ndo.

³⁷ Músi cên sá tueé cu ye bò Iserálà bò a: Càn ndeè né bí sòn seèn déi faá nyí nò tema njií; nùà sá yuo ndeè né lètené bìi ma.

³⁸ Ké ya dueè felè bò Iserálà bò lé naà cuù Músi cên sá; bó bò jògò bò beèh lé naà kóó. Á lé naà nàñ lètené boòn mé cili Càn. Njií mé cili Càn lé tueé naà ké te tòr Sinayí doón, à lé bó tueé keéh naà kóó. Ngòr Càn mé baá ká beè beèh ñguli den hèn, ké sònò Càn lé ñgweé weéh naà bú ndo.

³⁹ «Mé ñjéh mene, bò jògò bò beèh ñgeén sòn seèn, bó mgbe njií bú yí jomo, ye bó nde lom cu ké Ejíptò ma.

⁴⁰ Bó ye *Aróñ a: Bó kwá yeè béh cècàn teèn, te feh béh ceér, wanóñ Músi seèn wá cù nò. Á lé béh ké Ejíptò som weéh naà kóó, kènè béh kó cù njií mé kwa né bú.

⁴¹ Bó nde me kwaá baá-re cècàn déi faá huaán nàgá nò, bó né bú *sèmè ñoób haá. Yo né bó mé be seè boòn hèllè taré ndo.

⁴² Càn yeè ñene aá méná, à keéh seér bó mé ngògò, te bó dua go bò mbentò. Sá né gi te mvù bò *sòn-Càn bò méná nyagá den ndo, Càn ye:

Iserálà, bí lé naà ké ya dueè nyemà yulá nèà boó,

bí né sèmè haá soó.

Mé gècèn mene bí lé sèmè sá haá beèh mè wa?

⁴³ Ké gwò mò, bí lòò né mè, bí dua seér *Mòlòk.

Bí né cècàn faá mbentò nò boó kwaá,

bí ye né càn bìi,

bí bú yilá kwaá né Rafan, bí né bú dua den.

Bí kwá noón!

Mè nde né bí ké jomo Babilón domó su njií keéh.»

⁴⁴ Etièn den cuù ye: «Ké ya dueè sá bò jògò bò beèh lé naà *gwà cògò sieé, te bó kwaá nyegé mvù sòu teèn. Bó lé sieé naà faá Càn lé feéh naà mé Músi nò, à lé ye bú a: Ndé sié kwá ká méná nág.

⁴⁵ «Gwà sá nde doño yuo kela mé nam Josué, sá nùà koò lètené bò tele beèh né bú. Bó bó jògò yilá mé ñjéh ká te lò mé Càn lé naà bó tueé kwaá, Càn lé ye bó a, nyí nde né bó lòò bò toò boòn kwogó som, te bó cer keéh ma. Bó den le baá-re mé gwà cògò hèllè teèn méméná tóg nde wa mé nam *David.

⁴⁶ David lé naà Càn mé gècèn mene yoòr yilá, à lé naà bú dua, ye bú a, Càn Tele nyí Jakób, kwá nyí me kwaá wò gwà ma.

⁴⁷ Ñjèh cén, Salomón nde gwà sá me seér aá kóó.

⁴⁸ «Mé ñjéh mene, gwà mé bò nùàr me né mé be doón, Càn terrèb ké te vulúu teèn cèr nyí bèh. Né faá sòn-Càn lé tueé naà nò, ye:

⁴⁹ Càn ye, vulú né kogo nyí, tàbè né bèh dòbò gulè nyí,

jue nyí Càn Dueè.

Bí nyí me komo nde né gèh gwà dé heè,

te nyí du beh teèn wa?

⁵⁰ Ngweéh ñjèh doón bó gi naà nyí mà.»

⁵¹ Etièn den cuù ye bó a: «Kòcò! Bí bò dúagá-tie bò mé ndòn kuú lè! Bí né yeé sòn mé Cúcuí Ñagá taré! Bí saán cu né ka sòn-Càn faá bò tele bìi léi jògò nò.

⁵²⁻⁵³ Sòn-Càn dé heè mé bò tele bìi lo bònò ná ñgwèh wa? Ngweéh bòó mé lé tueé naà ye Nùà gècèn baá ndeé, bò tele bìi lo bó wula gi naà kóó wa? Bí bò tele bìi né cu ka nág! Bó lé ñgweé naà *sòu sònò bò cili Càn, bí né mene sóu sá ñgweé, bí jòlò ñgwèh. Nùà gècèn sá yeé waá baá, bí bú jògò kwaá seér cie. Ngweéh bí lé bú wula soóm naà kóó wa?»

Cio Etièn

⁵⁴ Etièn tueé gi ndo. Bò kokoò bò yeé nde ñgweé njií méná, temé yulá bó lè, bó né nyie yieé.

⁵⁵ Etièn mé Cúcuí Ñagá né yoòr ngulí, kò lom né njolo ké te vulúu ke njií. Á ñene njií *sùsùm Càn, mé Yeèsò ké te be gaá Cànge, à né ter njebé den.

⁵⁶ Etièn tueé njií bò nùàr ndo, ye bó a: «Bí kè! Vulú gulu baá kèn! Mè ñene njií aá *Huaán Nùàr ké te be gaá Cànge, à né ter njebé den.»

57 Bó bom bú, bó bom loḡo njií ké ter, bó faga tie boḡn ndo. Jomo sá bó kem sue bú yoor doḡn,

58 bó tulu yuo kela mé bú ké jomo loḡ. Bò nyeen bò hèllè huaré haá njií còḡò boḡn beè nuaré déi, yilí nùà sá né Sól, bó duoḡm Etièn toḡè.

59 Bó yeé baá bú toḡè, à né Càṅ sònò dua, ye: «Fehtoò mò Yeèsò, wèh kèh yòṅ mò.»

60 Jomo sá, à cemmè nde doḡ, à loḡo njií ké ter ye: «Fehtoò mò, té veèn hèn mé bó bié.» À yeé tueé gi aá ménâ, à kuú.

8

1-2 Temé Sól lé naá nòré mé cio sá ndo.

Sól nùà bònò bò Yeèsò bò

Etièn yeé kuú aá, bò dùlà-Càṅ bò nde joḡo furu bú. Bó yueé ñellé mbà seèn doḡ doḡn.

Sá né lòu mé bònò ké Jerusalem lé duoḡm naá teèn. Bò Yeèsò bò durá ñellé yila nde lè lò Judè mé lò *Samarí doḡn. Bò mbònṅ tebè lè lom ké Jerusalem koḡ.

3 Sá Sól yuo die lom aá dé seèn bò Yeèsò bò yoor, te bó ñeéñellé. À né bó gùḡwò yilá sie weh, véh mé siíb mene, à yíi njií bó lè ḡwà cibi.

Filíp ké *Samarí

4 Bòḡ mé lé naá bèh doḡn dula ñellé ndeé, wa toḡ, bó yila ngòr Càṅ tueé ndo.

5 Filíp dé seèn nde lè loḡ déi te tàbè Samarí, à né bó ngòr felè *Kristò tueé.

6 Bò nuàr né ngweé, à né fém boḡ, bò nuàr né mé njolo ñené, bò nuàr kókoḡ mbaá kwaá njií gi tie teèn ndo.

7 Tándulu keéṅ durá yuo lè bò nuàr ngún, bò gule-kuú bò mé bò tácoḡo taré yuo gi ndo.

8 Bò nuàr loḡ doḡn samé lom mé njéh dé gècèn.

9 Sá nuà táhunò déi lé naá baá lo sá táhuno lètenè bò nuàr boḡ den, ye nyí né nuà koḡ; yilí nùà sá lé naá Simòṅ. Bò Samarí bò doḡn lé naá gi ñené ye seé seèn né mé fém teèn,

10 bó né tie teèn felá njií, bò kàm bò mé ndà mene né gi tueé ye: Nùà hèn né mé terreb Càṅ yoor, né lom mei bò terreb sá.

11 Lòu sam, dàb baá teèn mé à né lètenè boḡn ménâ boḡ.

12 Filíp yeé baá Njàḡa Bagaà se, à baá dene Lô Càṅ se, à né ngòr felè Yeèsò *Kristò tueé, bó kwaá njií temé teèn; siíb mene, véh mene weh gi nòḡm Càṅ.

13 Simòṅ mé feh seèn kweéh seér temé, bó kou bú ndo. Bó yeé kou sòm aá bú, à den lè kwarè Filíp. Bò fém gèh hihiné mé Filíp né boḡ bele doḡn lé naá njolò seèn, né bú mbaá geí yòḡó.

Pièr bó Jân ké *Samarí

14 Bò mbònṅ tebè ngweé njií ké Jerusalem ye, bò Samarí bò baá ngòr Càṅ gwaán. Bó tema njií Pièr bó Jân ké teèn.

15 Bó yeé wa baá, bó dua Càṅ felè bò sá bò te bó kwa Cúcuí Njàḡa.

16 Lòu sam, bó lé bó kou kwaá loóm naá mé yilí Yeèsò Fehtoò beèh, bó lé née Cúcuí Njàḡa kwà ngwéeh ye.

17 Bó yeé dua gi aá Càṅ, bó ba bó be felè ndo, bó kwa baá-re Cúcuí Njàḡa.

18 Simòṅ yeé ñene bò nuàr né Cúcuí Njàḡa mé njéh kwa, à haá Pièr bó Jân kàḡalòn,

19 ye bó a: «Bí há mè gèh terrèb bú sá teèn ndo, te mè ba bò nuàr be felè mé njéh, bó kwa Cúcuí Njàḡa.»

20 Pièr deén ndo, ye bú a: «Bí kàḡalòn yeé a, calé gi fà doḡn, te wò ko ye, njií mé Càṅ haá né dé lòu, nuàr lòu ngé bèh!

21 Mè tueé wò, ndóḡ gá dé yeé lè seé hèn sam, temé yeé né lom beè Càṅ veénsé mân.

22 Kwéh sér temé yeé, wò kwobé leba, wò dua lom Nùà Dueè, te à kulu sòm wò veèn sá yoor,

23 wanòṅ temé yeé né lè jelásé, wò né kwer veèn ndo.»

24 Simòṅ ye Pièr a: «Mò né mân, bí dùà Fehtoò beèh felè mò teèn, te njeré déi mé faá bí tueé naá sá kwà cú.»

25 Bò mbònṅ tebè fà doḡ yeé se gi aá sòn Fehtoò beèh, bó tueé gi aá ngòr Càṅ, bó cu cu ké Jerusalem ndo. Bó né ḡo, bó né mé Njàḡa Bagaà lè loḡ hihiné te tàbè Samarí tueé ndeé.

Filíp bó nuà Etiopí déi

26 Jomo sá cili Càṅ déi ye Filíp a: «Wùò ter, ndé sér kèb túnò, te ceér ya dueè mé suagà né ké Jerusalem nde Gàsà doḡ.»

27 Filíp wuo ter ndo, à nde, à wa ceér dueè, à ñene nuà Etiopí déi teèn. À né nuà seé dé koḡ beè Kàndàse. Kàndàse né mgbé dé véh felè bò Etiopí bò. Bò ngulù loḡ doḡn né gi beè nuà koḡ sá. À naá ké Jerusalem bèh Càṅ duaá,

28 à nde cu aá lo. À né te matúá déi den den, à né mvù Esáyà *sòn-Càṅ jané den.

29 Cúcuí Njàḡa ye Filíp a: «Iḡòrò ndé yí kwarè matúá sá.»

30 Filíp dula nde yí teèn ndo, à ngweé nuà doḡ né njeré déi lè mvù Esáyà jané den. Filíp bie njií, ye bú a: «Wò né njií sá ngweé koḡ wa?»

31 Nùà hèllè ye bú a: «Mò nuaré déi mé lòu sè ngwéh, mè ngweé komo nde né naàn wa?» Jomo sá, ye Filíp a: «Ndeé ñá dèn ká kwarè mò.» Filíp den nde ndo.

32 Sá nuà hèllè lé jané deén naá bèh mé bó nyagà kwaá né teèn ye:

«À lé deén naá faá sòrngaŋ mé bó derré njií né bèh ñòòb no.

Mé sòn kúb faá huaán sòrngaŋ den né toò nuaá mé né bú hobó no, à lé sòn kòmò nyí ná ngwèh.

³³ Bó lé naá ju nyeèn felè seèn tená, bó bóò gulí bú.

Dene seèn ká lè wónje ceré baá kèn;

gèh seèn ceré le aá mé bú ndo.»

Sâ nùà hèllè lé jané deén naá bèh sâ.

³⁴ Jomo sâ, ye Filíp a: «Kúkùr yeé, sè yeé mè teèn. Sòn-Càŋ hèn tueé njií né felè nei wa? À tueé den né felè seèn nùà njèh wa, né felè nuaré déi wa?»

³⁵ Filíp kwa baá-re ceér ndo. À yeé baá bú se, à tueé keéh bú Njàgà Bagaà felè Yeésò teèn.

³⁶ Bó bú né ka ndeé, bó wa beré déi, bó kwa nòmò. Nùà koò doó ye Filíp a: «Kè nòmò hèn. Kei yíín né mè kou sòòm koò wa?» [

³⁷ Filíp ye bú a: «Mò wò kwaá njií aá temé cén yoòr Yeésò *Kristò, mè kou wò mà.» Nùà hèllè ye bú a: «Mè kwaá njií aá temé mò yoòr Yeésò Kristò, ye à né Njunà Càŋ.»]

³⁸ À yeé tueé gi aá ménâ, ye bó siè njéba màtúá njéba. Bó Filíp suaga nde ké dùà fà ðóŋ. Filíp kou sòm bú ndo.

³⁹ Bó yeé yuo kela baá yí dùà, Cúcuí Fehtoò beèh nyue leér sòm Filíp. Nùà koò doó yeé Filíp ñéné cú, à fòón gò seèn mé wògò-temé mene ndo.

⁴⁰ Filíp nde yuo kela dé seèn ké Asótà. Jomo sâ, à tueé bele ngòr Càŋ te loó hihiné, à né bò nuàr Njàgà Bagaà se, à mé njéh tóg se yuo kela ké Sesaré.

9

Naàn mé Sól lé kweh seér naá temé

¹ Sâ Sól née dé seèn mé bò mbòn Fehtoò beèh bunó ndeé ye, à bó bunó lom né dé ciòd. À nde kwa *ngàŋ sèmè dé koò,

² ye bú a: Nyàgà jègè há nyí mvú beé, te nyí nde mé njéh ké Damàs lè *gwà sòú, bó haá nyí lón, mò nyí kwa baá bóò mé né ceér Yeésò ké teèn bele, siib mé véh mene ðóŋ, te nyí sie nde gií mé bó ká Jerusalem ma.

³ Bó yeé jege haá baá bú, à fòón gò Damàs ndo. À yeé baá kwarè loó, ñagá déi ba suagá ter, ka sie bú beé.

⁴ À jege die doó. À ngweé njií hueh déi né ngulí den, ye bú a: «Sól, Sól, wò mè ménâ bunó né mé ñgei wa?»

⁵ Sól ye bú a: «Né wò nei wa, Nùà Dueè?» Hueh doó ye bú a: «Né mè Yeésò mé wò né bunó den sâ.

⁶ Mé njéh mene, kòmò wùò yeé ter, wò yila nde ké lo. Mò wò baá ké lo, njií mé wò nde né bóò, bó nde né wò feh.»

⁷ Bòò mé lé naá gií jomo Sól ðóŋ, njéba ndegé le gi, yògò bó dé tueé; bó né hueh ngweé, bó nuàr teèn ñéné ngwèh.

⁸ Jomo sâ Sól komo wuo ter ndo. À yeé wa njolo, njolo njeré déi ñéné cú. Bó mé bú ké Damàs derré wa baá lòu.

⁹ À cugò sòò cieé tagár. À yáb mé nòmò sònò yí ngwèh.

¹⁰ Sâ mbòn Yeésò cén déi né ké Damàs sâ teèn, yilí seèn lé naá Ananià. Fehtoò beèh lé naá njolò seèn ñéné yuo kelá, ye bú a: «Ananià!» À gwaán ye bú a: «Mè hèn no, Fehtoò mò.»

¹¹ Fehtoò beèh ye bú a: «Wùò ter, ndé ké te ceér mé bó yilá né Ceér Dilí doó, wò nde ké gwò Júdàs, wò bie nùà Tàrse déi ké teèn, yilí seèn né Sól. À né mè kènè sònò dua den.

¹² Wò Ananià naá njolò seèn ñéné yuo kelá, wò naá bú be felè baá, te à ñene cu njolo.»

¹³ À yeé tueé gi aá Ananià ménâ, Ananià ye bú a: «Fehtoò mò, bò nuàr kókoó mbaá ye mè a, nùà sâ né lom nùà veèn. Njií mé à né yeé bò nuàr yeé ké Jerusalem bóò, mè ngweé gi aá kèn.

¹⁴ À ká lo hèn nde kuú né felè bóò mé né wò dua, ye te nyí kagá njií bó ké Jerusalem. Bò ngàŋ sèmè dé kókoó jege haá gi aá bú terreh ké jomo kèn.»

¹⁵ Fehtoò beèh ye Ananià a: «Nde yeé ndeé! Mè bú balé weh né kòò, kènè à baá seér nùà seé mò, à nde né mé yilí mò lò nuàr ðóŋ tueé ndeé, à tueé bilí mé bò mgbè bòòn mene. À nde né bò *Iserálà bò ngòr mò se ndo.

¹⁶ Mè bú feh nde né mé feh mò ye bú a, gèr né teèn, à nde né gèr mé yilí mò fi ñéné ma.»

¹⁷ Yeé baá ménâ, Ananià fòón gò ndo. À wa ké gwò, à ba Sól be felè, ye bú a: «Sól nuàr mò, Yeésò Fehtoò beèh mé lé naá ké ceér dueé yoòr yeé ñagá yuo kelá, tema njií né mè kòò, te wò ñene cu njolo, wò kwa Cúcuí Njàgà ndo.»

¹⁸ Ananià yeé tueé sòm aá mân, bò njeré déi kéba yuo bele Sól njolò faá werrè mân, dielé nde doó, à ñene cu njolo, à komo wuo ter. Bó nde kou bú nòmò Càŋ.

¹⁹ À yieé cu yáb, à kwa cu terreh faá bèh jomò no.

Njàgà ngòr Càŋ ké Damàs

Sól bó bò mbòn dé ké Damàs sâ cer weh cegé ngòb.

²⁰ À ñar yila lom aá ngòr Càŋ te *gwà sòú tueé beleé, ye bò nuàr a, Njunà Càŋ né Yeésò ma.

²¹ Bò nùàr yeé ngweé cu aá sònò seèn ménà, geí seér bó lòù; bó ye: «[Ngweéh hên né nuuá mé lé bunó lom beéh bò nùàr Yeèsò ké Jerusalem dé kùm doò wa? Ngweéh à hên nde kuú naà ye te nyí sie njii cu bó ké toò bò ngàŋ sèmè dé kokoò wa?»

²² Mé njéh mene, Sól ngòr Càŋ tueé seér cu mé terreb, à né lom bò *Júf dé ké Damás sá tueé, ye bó a, *Nùà Còŋ né Yeèsò ma. Bó bèh tueé kwá cú ndò.

²³ Cèr dè ngwéh, bò *Júf nyogò sòn, ye bó nde né Sól wulá sòm.

²⁴ Nyògò sòn sà nde ngulí kwa Sól. Bó kwaá tena bele nùàr ké tütùlù bògò loò doón, bó né bú teèn cíbí mé suútenè mene moom den, te bó wulá bú wulá.

²⁵ Bò mbòŋ Sól yeé ñene aá ménà, bó nde cíbitenè, bó jògò yíí bú te sògò, bó segé sòm keéh te kùm bògò, bó kwaá njii bú ké doó, à yuo.

Njàgà ngòr Càŋ ké Jerusalem

²⁶ Sól cu cu ké Jerusalem. À wa ké teèn, ye te bó bò mbòŋ déi den bilí. Bó yeé ñene njii bú, veéh sie yògò bó mé bú. Sà bó née kó nyégé ngwéeh ye Sól baá mbòŋ Yeèsò.

²⁷ Bàrnábás yeé ñene aá ménà, à weh njii bú ké toò bò mbòŋ tebè, à nde se ñagá nyegé bó naàn mé Sól lé naà Fehtoò beéh ké ceér dueè ñené, à se bó njii mé Fehtoò beéh lé naà bú tueé ndò. À tueé cu bó gèh dé mé Sól lé naà ngòr Càŋ mé yilí Yeèsò ké Damás se, ye bó a, à lé vèh ná ngwéh ma.

²⁸ Doó sá Sól yila nde lètenè bò mbòŋ doó ndò, à né ndeé, à né cuú, à né ngòr Càŋ lètenè loó Jerusalem mé yilí Yeèsò se bele, à njeba lom teèn tég.

²⁹ Bò *Júf mé né ju Greèk ngweé, à né mé bó tueé njii, bó bó né saàn kuú. Yeé baá ménà, bó nyogò cu sòn, te bó wulá bú wulá.

³⁰ Bò Yeèsò bò yeé ngweé aá ménà, bó weh njii bú ké Sesaré, à nde cu Tàrise.

³¹ Jomo sá, bò Yeèsò bò lé tàbè Judé mé Galilé bó *Samarí doón ngweé fu ndò, bó né mé terreb Cúcuí Njàgá yaám ndeé den, bó né taré ndeé, bó né Fehtoò beéh teèn mé temé cén dula.

Njàgà Ené

³² Pièr lé naà lò beè yon sie, à lé naà ké Lídá yoòr bò Yeèsò bò dé ké doó sá ndeé,

³³ à nde kwa nùà gule-kuú déi ké teèn, yilí seèn né Ené, baá nyemà téndelè à né lè ndagá cer den.

³⁴ Pièr ye bú a: «Ené, Yeèsò *Kristò né wò taré sòm! Wùò ter, nyégé ndagá yeé nyegè.» Ené komo wuo ter ndò.

³⁵ Bò Lídá bò mé bò nùàr ké te bela Sàròŋ doón yeé ñene aá ménà, bó kweéh seér gi temé, bó bele ceér Fehtoò beéh.

Njàgà Dòrékà

³⁶ Sà mbòŋ dé vèh déi lé naà ké Jopè teèn, yilí seèn lé naà Tabità. Yilí sá lé ju Greèk né Dòrékà. Sà tueé né ye: mbélèm. Cu doón à lé naà beéh bò saám bò njolo yoòr ke njii, à né bó gam.

³⁷ Cu sá Dòrékà nde die beén teèn, à kuú. Bó ye kou sòm aá bú, bó jògò njii komó seèn lè gwá dé ké teèr, bó yíí njii ké mí.

³⁸ Sà bò mbòŋ dé ké Jopè lé ngweé naà ye Pièr né ké Lídá, kwarè Jopè doó sá. Yeé baá ménà, bó tema njii nùà fà ké yoòr seèn, ye bú a: Kúkùr yeé, jògò ndé béh kán ye, gò ká gòò ma.

³⁹ Pièr komo wuo ter ndò, bó bó fòón gò.

Bó yeé wa baá, bó weh njii bú ké mí, lè gwá dé ké teèr sá. Bò ma kú mé lé naà teèn kem nde gi ké yoòr seèn, bó né yueé, bó né bú bò cògò hihiné feh keéh bele, bó ye bú a: «Hên Dòrékà lé saà naà kóò, sá à née mé njolo ye.»

⁴⁰ Pièr sòm keéh gi nùàr cie, à cemmé nde doó, à dua Càŋ. Jomo sá, à bele seér, à ke njii komó, à ye: «Tabità, wùò ter!» À wa njolo ndò, à ñene Pièr, à komo den ter.

⁴¹ Pièr sie gam bú be, à komo njeba cu ter. Pièr yilá njii bò mbòŋ mé bò ma kú doó, à haá njii cu bó nùàr bòòn, sá à taré yuo aá.

⁴² Ngóg sá ngulí yon Jopè doón. Bò nùàr ngún yeé ngweé aá ménà, bó kwaá njii ye temé bòòn yoòr Fehtoò beéh.

⁴³ Pièr cer yíí ké Jopè sá kóbeé; lé naà ké lo Simòŋ nùà sá-paàr.

10

Pièr bó Kòrné

¹ Nuaré déi lé naà ké Sesaré teèn, yilí seèn né Kòrné, à lé naà kwaá-taàb te bòŋ taàb bò Ròm bò mé bó yilá yeé bòŋ Itali doó.

² À né yeé Càŋ dula; mé mbàgà seèn mene, bó né bú cu doón dua; à né bò saám bò lètenè bò *Júf kókoó mbaá gam ndò.

³ Cieé déi lou yeé geér aá, mé lòn tagár, kulu bú faá wuò no; à ñene cili Càŋ déi yila kweéh ká gwò seèn, ye bú a: «Kòrné!»

⁴ À ke njii bú mé veéh mene, ye bú a: «Né naàn wa, Nùà dueé?» Cili Càŋ ye bú a: «Càŋ ngweé aá duaà yeé kèn, à ñene baá gam mé wò gam yeé bò saám bò kèn ndò. Lan à munò baá wò.

⁵ Témá njí nùàr kènè ké Jopè yoòr nuaré déi, yilí seèn né Simòŋ, yilí seèn déi né cu Pièr, te bó yilá ndeé mé bú.

⁶ À cer né ké gwò nuaré déi, yilí seèn né Simón ndo; né nùà mé sa yeé par. Gwà seèn né ké sòn nòmò koò mân.»

⁷ Cili Càn yeé tueé gi aá bú ménâ, à yuo ndo.

Jomo sâ Kòrnê yilá njií bò seé bò seèn déi fâ, mé sóji seèn déi; sóji sâ né taré nùà dùlà-Càn ndo.

⁸ À se gi bó njií mé kelà naà doón, à tema njií baá-re bó ké Jopê.

⁹ Cieé naga, bó né ka ndeé. Bó yeé nde aá Jopê waá, lou dilí. Sâ Piér la naá baá ké ter felé gwà bèh Càn duaá.

¹⁰ Cùè baá lom bú sie ndo. Bó yeé baá yáb neé, kulu bú faá vuú no.

¹¹ À ñene njií vulú gulu logó baá, tàmbàn njeré déi faá cògò no yuo kelà ké teèn, bó sie né bèh nèa te gou te gou; né ka felé seèn segé suagá, waá, bó kwaá njií doó.

¹² Lè teèn lé naá bò nyam mé bò sàb, bó bò non feh hihiné.

¹³ Hueh déi deén ye bú a: «Wùò ter Piér, wulá yíé bò njií sâ wulá.»

¹⁴ Piér berón ye bú a: «Hòs Nùà Dueé! Mè gèh dé sâ yíé bèh, né yilíse, mè nde né mbaá fulá.»

¹⁵ Hueh doó tueé ferré cu, ye bú a: «Té njií mé Càn ye né ñagásé jiné, té túé ye nyí nde né mé njéh fulá.»

¹⁶ Yeé wa baá mbei tagár, cògò hèllè ñaá yuo cu ké te vulúu.

¹⁷ Piér yila baá-re kwòm vuú sâ munó.

Cu mé à né ménâ munó den, sâ bò tebé bò Kòrnê bie ñene baá gwà Simón kèn ndo, bó né ké tütúlu njebá den.

¹⁸ Bó né yilá bieé den ye: «Simón cer yeé hèn wa? Yilí seèn déi né cu Piér.»

¹⁹ Sâ Piér née ka dé seèn kwòm vuú hèllè munó den ye. Cúcuí Ñagá tueé njií bú ndo, ye bú a: «[J]gwé, bò nuaré déi tagár né wò hèn foon den.

²⁰ Wùò ter, suágá ké doó, bí bó nde, té njeré déi munó, mè tema njií naá bó mân koó.»

²¹ Piér wuo ter ndo, à suaga nde ké yoór boón, ye bú a: «Nuaá mé bí foon den né sâ né mè. Bí ndeé bèh kei wa?»

²² Bó ye bú a: «Kòrnê kwaá-taáb temá naá béh koó. Né nùà dilí, à né yeé Càn dula. Bò *Júf doón né gi bú keí. Cili Càn déi lé naá bú feh, ye bú a: Ndé, yilá njií wò ké lo seèn, te à ñgweé njií mé wò nde né bú tueé ma.»

²³ Bó yeé tueé gi aá ménâ, Piér weh yíi njií bó gwò, à feh bó bèh cèrrè. Cieé yeé ñaga baá, bó bò Piér yuo bele ceér. Bò Yeésò bò déi lètenè bò Jopê bò njií lo bó ndo.

²⁴ Cieé naga cu bó wa Sesarê, sâ Kòrnê né bó kela. Bó bò nuár seèn, mé bò mbei seèn mé à yilá njií belé naá doón, né koó.

²⁵ Te Piér yeé nde aá lo Kòrnê yilá ndeé mân, Kòrnê ndeé ka gule seèn cemmé ndeé ndo.

²⁶ Piér yeé ñene aá ménâ, à sie som bú ter, ye bú a: «Wùò ter, mè né ka nuár faá wò no.»

²⁷ Bó bú yila bieé. Jomo sâ bó yila nde gwò ndo. Sâ bò nuár ngún né gwò bilí den.

²⁸ Piér ye bú a: «Bí né gi mé feh bìi koó ye, né jolo, nùà Júf bó bò kin bècèné den bilí bèh. Béh gwò bò kin yilá bèh ndo. Dé mò, cieé fâ hèn Càn mé feh seér naá koó, ye mè a: té nuaré déi kurú yilá.

²⁹ Bí yeé tema njií, ye mè a, ndé, mè tán só cú dé cí. Á, bí mè yilá naá mé ñgei wa?»

³⁰ Kòrnê ye bú a: «Lé naá kaá faá cu kènè no, lan baá cieé nèa, mè lé naá Càn ká gwò mò dua den, sâ baá lou lòñ tagár. Mè yeé ke, nuaré déi baá toò mò njebá den. Á né mè cògò wulésé mân yoór.

³¹ Ye mè a: Kòrnê, Càn ñgweé aá duaá yeé kèn, à ñene aá gam mè wò gam yeé bò saám bò ndo. Lan à munó baá wò.

³² Kènè témá nji nuár ké Jopê yoór Simón, yilí seèn déi né cu Piér, te bó yilá njií bú ká yoór yeé. Á cer né ké gwò nuaré déi, yilí seèn né cu Simón ndo. Né nùà mé sa yeé par; gwà seèn né ké sòn nòmò koó mân.

³³ Mè yeé ñgweé aá ménâ, mè tema njií baá-re, ye bó ndé yilá wèh wò ma. Wò waá baá ndo, wò boó huom aá dé gècèn. Kènè béh doón, béh baá gi ká toò Càn, te béh ñgweé njií mé à nde né béh sònò yeé tueé keéh.»

Njií mé Piér lé tueé naá ké lo Kòrnê

³⁴ Kòrnê yeé tueé gi aá mân, Piér deén ye bú a: «Kènè mè ko baá ye né gècèn, Càn nuár lòu gèh bèh.

³⁵ Sâ tueé né ye, nùà gècèn mé né Càn dula, nè mene lé lò dé heé doón, né gi beé Càn dilí huóm.

³⁶ Tebé mé Càn lé tema njií naá mé bò huaán *Iserála, bí né gi koó. Né Njàgà Bagaá, né béh dolé beé Yeésò *Kristò haá keéh. Nùà Dueé felé njèh doón né lom bú.

³⁷ «Njií mé lé boó gi naá lè tàbè Judé doón bí né gi koó, lé duóm naá ké Galilé, sâ Jân tueé gi aá bò nuár ngòr Càn kèn, à bó nòmò Càn kou gi aá ndo.

³⁸ Gèh dé mé Càn lé fam njií naá Cúcuí Ñagá felé Yeésò Nùà Najarèt, bí ko gi aá kèn. Yeésò lé naá lò doón beé yoñ sie, à né bagaá boó bele. Bòó mé lé baá gi ka *Sátàn doón, à né bó taré som bele. Càn lé

naâ mé bú, à lé naâ bú terreb haá, bí né gi ménâ koó.

³⁹ «Mè tueé bí, béh né sòn seèn; njií mé à lé boó naâ ké Jerusalem mé lè tàbè bò Jûf mene doón, béh lé naâ gií mé njolo nenen. Bó lé naâ bú te toú fagá wulá.

⁴⁰ Càn mé ngeér sam. Yeé baá cieé tagár, à komo som cuú bú lè cio, à nenen som keéh bú toò bò nùar.

⁴¹ Dèn cu toò nùar doón ndo, à bú nenen som keéh lom aá toò beeh. Lòu sam, à lé naâ gií béh balé kwaá, ye béh né bò sòn nyí. Béh bó yieé bilí cu, béh nweé cu bécené faá bèh jomò nò.

⁴² «À béh hèn temà naâ koó, ye béh ndé ngòr nyí bèh doón tueé, béh té cam, béh juée bò nùar a: Càn sie kwaá baá nyí nùà téná-juú felè bò làng bò mé bò komó mene ma.

⁴³ Bò *sòn-Càn bò doón lé naâ gií felè seèn ménâ tueé ndo, ye nuaá mé né temé cén mé bú kwaá njií doón, Càn nde né nùà sà veèn yoòr mé yilí seèn kulú som ma.»

Cúcuí Nágá yoòr bòó mé Jûf sam

⁴⁴ Piér yeé baá sònò ménâ tueé, bòó mé né ngòr seèn ngweé doón, Cúcuí Nágá ka suagá felè boón.

⁴⁵ Sà bò Yeésò bò mé njií lò naâ Piér né bò Jûf, bó né gi doó. Bó yeé nene bòó mé Jûf sam kwa gi aá Cúcuí Nágá ndo, geí yogó bó dé tueé.

⁴⁶ Lòu sam, Càn lé naâ bòó mé Jûf sam doó leba bele seér. Bò Jûf yeé ngweé, bó baá ju hihiné tueé, bó né terreb Càn mé njéh seèn. Piér yeé nene aá ménâ, à ye bó a:

⁴⁷ «Kèné bò nùar hèn Cúcuí Nágá faá béh nò kwa gi aá kèn. Neí bó nòmò Càn kou yíin né koó wa?»

⁴⁸ Jomo sà ye, bó ndé kòu bó mé yilí Yeésò *Kristò kou. Yeé gi aá, bó ye Piér a, sà ko bó bó cer weh teèn ndo.

11

Piér ké toò bò Yeésò bò ké Jerusalem

¹ Bò mbòn tebè mé bò Yeésò bò déi ké Judé ngweé njií ndo, ye bòó mé *Jûf sam baá ngòr Càn gwaán.

² Piér yeé cu cuú aá ké Jerusalem, bò Yeésò bò nde bú. Bò sà bò lé naâ bò Jûf.

³ Bó ye bú a: «Lé seèn boó naâ naàn mé wò nde ké lètenè bò kurú, bí bó yieé bilí wa!»

⁴ Piér se bele bó kwòm ndo, ye bó a:

⁵ «Sà mè né ké Jopé Càn dua den, kulu mè faá vuú nò, mè nene tàmbarj njeré déi faá cògò nò, baá ter sege suagá, bó sie né bèh nèa te gou te gou. Yeé waá, njebá le.

⁶ Mè ke nyegé yí lè, né bò nyam feh hihiné, mé bò sàb bó bò non.

⁷ Hueh déi né tueé ye mè a: Wùò ter Piér, wulá yieé bó wulá ma.

⁸ Mè ye bú a: Sam, Nùà Dueè! Mè gèh dé sà yieé bèh, né yilisé, mè nde né mé njéh fulá.

⁹ Hueh doó tueé cu ké te vulúu, ye mè a: Té njií mé Càn ye né nágásé jinè; té tué ye nyí nde né mé njéh fulá.

¹⁰ Yeé waá baá mbei tagár, cògò hèllè nágá yuo cu ké te vulúu.

¹¹ «Sà nùà tagár la baá mè tütúlu gwa njebá den ndo, bó yuoó naâ ké Sesaré, bó tema njií naá bó yoòr mò, bó ndeé mè yilá weh.

¹² Cúcuí Nágá tueé naâ koó, ye mè a: Béh bó ndé beeh ndeé, té njeré déi mùndò ma. Bò Yeésò bò ténjén hèn njií lo mè ndo. Béh bó wa ké teèn, béh yila nde gi gwò Kòrnè ndo.

¹³ À se bele béh dé mé cili Càn lé naâ bú gwò yilá kwa, ye bú a: Témá njií nùar ké Jopé yoòr Simón, yilí seèn déi né cu Piér, te bó yilá njií bú ká yoòr yeé.

¹⁴ À tueé nde né wò ngòr mé nde né wò yili som, te yili som mé mbàgá yeé mene doón ma.

¹⁵ «Mè yeé ngweé aá sònò Kòrnè ménâ, mè yila ngòr Càn tueé ndo. Tètèi sam Cúcuí Nágá ka suagá felè boón, faá lé ka suagá naá felè beeh ké bèh duóm nò.

¹⁶ Mè munó ko cu baá-re dé mé Fehtoò beeh lé ye: Jân lé bò nùar kou kwaá naâ mé nòmò; dé bìi, bó bí kou seér nde né mé Cúcuí Nágá.»

¹⁷ Piér den cuú, ye bó a: «Mè yeé nene Càn bó Cúcuí seèn haá né mé temé yoòr Yeésò *Kristò Fehtoò beeh kwaá njií faá à lé naâ béh haá nò, sà mè né nei, mé nde né sòn Càn ngeén wa?»

¹⁸ Bó yeé ngweé aá mân, temé boón die lè ndo, bó yila Càn seèn, ye: «Càn haá taré baá bòó mé Jûf sam terreb ndo, te bó kweéh seér temé, bó kwa yòn tètàgá.»

Bò Yeésò bò ké Antiòs

¹⁹ Bùnò mé lé yuoó naâ lè cu mé bó lé wulá naâ Etièn teèn hèllè lé naâ bò Yeésò bò bóó njellé som. Bò déi dua nde Fenisí, bò déi nde Sípre, bò déi nde ké Antiòs. Bó ngòr Càn tueé njií lom aá mé bó Jûf.

²⁰ Lè cu sà ndo, bò mbòn dé Sípre mé bò dé Sirèn nde ké Antiòs, bó né mé bò Greèk tueé njií ndo, bó né bó Njàgà Bagaà felè Yeésò Fehtoò beeh tueé.

²¹ Càn lé naâ be teèn mé terreb mene kwaá njií, nùar ngün kweéh seér gi, bó kwaá njií temé yoòr Fehtoò beeh.

²² Bò Yeésò bò ké Jerusalem yeé ngweé aá méná, bó tema njií Bàrnàbàs ké Antiòs ndo.

²³ À wa ké teèn, à ñene gèh dé mé Càṅ né bò Yeésò bò kulú, temé samé lom bú lè dé gècèn, à too nyegé cu bó, ye bó a: «Bí dèn lòm beè Fehtoò beèh ἡρώδη, bí dèn táré tég.»

²⁴ Sâ Bàrnàbàs too naá giì nùà húóm-temé ndo, temé seèn doón né gi yoòr Yeésò, Cúcuí Ḥagá né bú yoòr ṅgulí faá cí nò. À né ṅòr Càṅ se. Yeé baá méná, nùàr ṅgún sagá yíla cu lè mògò bò Yeésò bò.

²⁵ Jomo sâ Bàrnàbàs nde ké Târse, à nde Sôl fòón.

²⁶ A yeé ñene aá bú, à weh njií bú ké Antiòs. Bó bú fà doón cer ké teèn gùm ñemà. Bó né seé te mbàgà Càṅe boó, bó né bò nùàr ṅgún ñèh feh bele. Bò nùàr lé bò mbòṅ Yeésò «bò *Kristò bò» yíla logó naá ké Antiòs sâ.

²⁷ Cu sâ bò *sòn-Càṅ bò déi lé naá ké Jerusalem yuo, bó nde ké Antiòs.

²⁸ Yíli cén déi lètené boón lé naá Àgàbùs. Cúcuí Ḥagá kema bú, à wuo ter, ye bò nùàr a: «Cùè nde né wón doón die ma.» Cùè sâ lé naá môn die ndo. Lé naá te nàm mgbè Klòdè.

²⁹ Àgàbùs yeé tueé aá méná, bò mbòṅ bilí sòn lètené boón, ye njií mé nùà kàn né beè kwa keéh doón, bú a, há njií, te bó gam njií bò Yeésò bò dé ké Judé mé ñèh ma.

³⁰ Bó lé naá giì méná boó ndo, bó tema keéh baá-re beè Bàrnàbàs bò Sôl, bó nde bò kokoò bò te mbàgà Càṅe ké Judé haá njií.

12

Jâk bò Piêr baá lè gèr-e

¹ Lè cu sâ, mgbè *Heròde yuo die bò Yeésò bò déi yoòr mé bònò.

² À wula sòm Jâk bei Jân mé bòu.

³ À yeé ke, né bò Juf yoòr huóm méná, à sie cu Piêr. Lé naá lè cu *Páskà mé bó yieé yeé breéd, bó kulu teèn kwá ṅgwéh.

⁴ Heròde yeé sie aá bú méná, à yíi bú lè gwà cibì, à weh kaṅ kwaá bú sóji bòn nèà kwaré; bòn cén sóji né teèn nèà. Bó né bú moóm; ye mo Páskà kela baá, te nyí weh njií ye bú ké too bò nùàr.

⁵ Cu mé Piêr lè naá ké gwà cibì sâ, bò Yeésò bò lé Càṅ dua loóm naá mé terreb mene.

⁶⁻⁷ Cieé mé Heròde njií nde aá bú ké too bò nùàr yeé baá faá kwéh nò, cibíteèn sâ, cili Fehtoò beèh kar waá ké mí yoòr seèn, ṅagá sie gwà beè. Sâ Piêr baá lóm, à né lètené bò sóji fà cer den. Bó kaga né bú

be lòu. Sâ bòó mé mom yeé gwà cibì né gi tütülù ndo.

Cili Càṅ doó yeé waá baá, à kema Piêr kwar, à nyimé sòm bú, ye bú a: «Wuò ter kwar.» Lòn tené yuo bú be ndo.

⁸ Ye Piêr a: «Cóló nji kándá yeé teneé, yí nji débágá gulé.» Piêr boó méná. Ye Piêr a: «Sù cògò dùlù yeé, béh nde, bèlè mè.»

⁹ Piêr ndaṅ bele bú, à kó ṅgwéh ye né dé gècèn, ye merré déi vuú kulu né nyí kóó.

¹⁰ Bó kela keéh kòn fà, mé bò sóji né gi tütülù, bó wa lè hin déi, à sòn keéh njií né ké lo, né hin lòn. Dé sâ koma weh ké too boón mé be seèn mbáá, bó yuo kela nde yí ceér dueè. Cili Càṅ kwaá lo bú ndo.

¹¹ Njolo yeé ṅagá baá bú, à ye: «Kèñè mè ñene kó baá ye né bòn, Fehtoò beèh naá cili seèn ká yoòr mò temá njií, à bú tema njií naá, te à ndeè mè beè *Heròde se sòm, te bò Juf kwé* mò sén kwà cú.»

¹² À yeé ṅgweé nyegé aá méná, à nde ké gwò Marí mei Jân. Jân sâ, yíli seèn déi né cu Mârk. Sâ, bò nùàr né ké teèn ṅgún bilí den, bó né Càṅ dua.

¹³ Piêr waá, à gò hin ndo. Nùà seé dé vèh déi né teèn, yíli seèn né Ròdè, à nde yí tütülù gwà béh hin guluu.

¹⁴ À yeé nde ṅgweé kèb cieé né hueh Piêr mân, vràb sela seér bú lòu, à lò Piêr hin gulu keéh, à cu cu seér yí jomo bò nùàr gwà doón tueé wellé, ye bó a: «Piêr baá gè cie ma.»

¹⁵ Bó su bú sòn yoòr, bó ye bú a: «Wò né nùà kulú weel!» À né teèn ṅgelá, ye bó a: «Né ka bú.» Bó den cuù, ye bú a: «Sâ né càṅ seèn.»

¹⁶ Cu sâ hin née ka goó den ye. Bó gulu hin ndo, bó ñene né ka Piêr bòn, geí laré bó gwà doón.

¹⁷ À me njií bó mé be, ye bó a, bí húné doón. À se bó gèh dé mé Fehtoò beèh la naá bú lè gwà cibì sòm keéh. Jomo sâ, ye bó a, bó tué kèh Jâk mé bò déi méná ma. À yuo kela ndo, à nde ser too.

¹⁸ Cieé yeé ṅaga baá, bèmè taré mân kó die lètené bò sóji, bó munó kuú njií mé Piêr la naá ṅaá seér, bó kwá ṅgwéh.

¹⁹ *Heròde ye, bó fón bú fòón. Bó fòón kuú mene, bó bú kwá ṅgwéh ndo. À ye, bó bié bò sóji cécéne cécéne ma. À bie le mé bó, ye wúlá bó wúlá. Jomo sâ, à yuo ké Judé, à fòón gò Sesarè ndo, à nde cer den ṅgojó ké sâ.

Cio *Heròde

²⁰ Heròde bar lom bò Tír bò, mé bò Sídòn bò dé nduàn. Yeé baá méná, bó kwaá sòn, bó nde sie gule nuaá mé ke yeé gwà cèrrè Heròde. Yíli nùà sâ né Blasta. Bó ye te

bó bó nde ké yòòr Heròde, bó dua bú dólé lètenè bòn bóbó ma. Lòu sam, yáb bòn yuo yeé te tàbè seèn.

²¹ Cieé mé bó lé sie kwaá naá sá yeé waá baá, Heròde su cògò mgbè seèn, à ñaá den te kògò, à yila bó ndeè, à nde bó faá nùà kòò nde yeé nò.

²² Bó bom bú ye: «Dé hèn hueh nùàr sam cuú, né hueh Càṅ.»

²³ Tètèi sam, cili Càṅ Dueè suagà ter, si bú ṅwagán, sòn mé à la meé naá Càṅ doó, à kuú ndo.

²⁴ ṅgòr Càṅ dé seèn kò lom né bèh doṅṅ yaám ndeè.

²⁵ Bàrnàbàs bó Sól yeé bóó som aá seé bòn ké Jerusalem, bó fòón gò, bó cu cu jomo, bó weh sie Jāṅ mé bó yilá cu né Mār̀k beè.

13

Càṅ balé kwaá Bàrnàbàs bó Sól hiín

¹ Bó *sòn-Càṅ bó mé bó fèh-njèh bó lé naá lè bòn bó Yeésò bó ké Antiòs teèn. Lé naá bó Bàrnàbàs mé Simeòṅ; bó bú yilá né Nùà Yilí. Lùsiús nùà Sirèn lé naá teèn ndo, bó Manahèn. Dé seèn, bó mgbè *Heròde lé kulá naá bècèné. Sól lé naá teèn ndo.

² Cieé déi, bó yeé baá Càṅ dua, bó né yáb jolo, Cúcuí ṅagá ye bó a: «Bí sòm kwá Bàrnàbàs bó Sól hiín, mè né bó mé seé déi yilá.»

³ Bó yeé ṅgweé aá méná, bó jolo cu yáb, bó dua Càṅ, bó ba bó be felè, bó yi njií bó.

Bàrnàbàs bó Sól ké Síp̄re

⁴⁻⁵ Cúcuí ṅagá yeé tema njií aá Bàrnàbàs bó Sól méná, bó nde baá-re ké Selusí. Bó weh sie Jāṅ-Mār̀k jomò, te à nde gam bó. Bó wa ké teèn, bó yila bàtò, bó nde lè tàbè Síp̄re; tàbè sá tena le né yí lètenè nòmò. Bó wa lè loó déi, yilí seèn né Sàlaminá, bó yila ṅgòr Càṅ te gwà sòu bó *Júf seè.

⁶ Jomo sá bó kela keéh loó sá, bó yuo kela ké Pafòs. Bó wa teèn, bó kwa nùà táhunò déi, yilí seèn né Bar-Yeésò, né nùà Júf, à né bó nùàr bele den, wa nyí né sòn-Càṅ.

⁷ Dene seèn lé naá loóm kwarè ṅgóm̀nà Serjítú Polús. ṅgóm̀nà sá lé naá mé feh teèn. À yeé ṅgweé aá njàgà Bàrnàbàs bó Sól, à yilá njií bó ká toò seèn bèh ṅgòr Càṅ ṅgweé ndo.

⁸ Nùà táhunò hèllè, yilí seèn lè ju loó bòn né Elimá, à yeé ñene aá méná, à furú kuú mé sá, à né kèkèné déi bóó, te ṅgóm̀nà temé te ṅgòr Càṅ kwá njií cú.

⁹ Sà Sól mé yilí déi né cu Pól, lé naá mé terreb Cúcuí ṅagá yòòr, à yila nùà doó ṅjolò ke ñjegeè,

¹⁰ ye bú a: «Mè jue né wò ṅuná *Sátan, wò bó nùàr bele wula gi né kòó, nùà bònò bó gècèn bó né wò, nùàr veèn. Wò nde né mé bó njèh Fehtoò beèh méná bóó gobó ndeé den wa?»

¹¹ Mè tueé wò, kènè Fehtoò beèh nde né wò lobo cugó som, wò njolo lòu ṅéné ndé cú, kò ndeè baá cu déi.» Njolo Elimá nyimé yuo ndo. À duòóm̀ lòu bobò, à né nùàr fòón te derré bú be.

¹² ṅgóm̀nà yeé ñene aá méná, à kwaá njií temé yòòr Fehtoò beèh. Lòu sam, njií mé bó la naá giú bú mé yilí Fehtoò beèh tueé doṅṅ naá bú hiím yògò.

Bó Pól ké Antiòs lè tàbè Pisiđi

¹³ Pól bó bó mbaábon yila cu bàtò, bó yuo Pafòs, bó nde ké Pèrgè te tàbè Pamfilí. Bó wa ké teèn, Jāṅ-Mār̀k si lo bó ké sá, à cu cu dé seèn ké Jerusalem.

¹⁴ Bó yuo cu Pèrgè, bó nde Antiòs lè tàbè Pisiđi. Yeé baá mé *cieé sòu, bó yila nde ké gwà sòu, bó den nde doó nòón.

¹⁵ Bó nùàr né mvù *sòu Mùsi jané, bó né dé bó *sòn-Càṅ bó jané. Bó yeé jané weh aá, bó kokoó bó gwà sòu bie njií, ye bó Pól a: «Beè bií njèh tueé né teèn wa, bí gam bó nùàr mé njèh teèn, te yo taré bó taré.»

¹⁶ Pól komo wuo ter ndo, à fo njií be ter, ye bó a: «Bí bó *Iseràlà bó, mé bó dùlà-Càṅ bó déi doṅṅ, bí ndògò tie.

¹⁷ Béh bó Iseràlà bó doṅṅ, Tele beèh Càṅ lé naá bó jògò bó beèh balé som, à bóó yam bó ké Ejiptò, sá bó ké sá né kin. Nde nde, à som cu bó ké teèn mé be terreb seèn.

¹⁸ Mé njèh mene, à nde yolo soó bó ké ya dueè nyemá yulá nèà.

¹⁹ «Jomo sá à kum som ndugo téhbeh te tàbè Kanahán felè bòn, te bó cer keéh.

²⁰ Bó njií sá doṅṅ lé naá nyemá yulí nèà mé yulá tìn bóó, te jomo sá à sie som ye bó bó téná-juú bó teèn. Bó bóó nde den ka mé njèh méná, tóg nde yuo kela lè nàm Samuel sòn-Càṅ.

²¹ «Yeé wa baá te nàm Samuel, bó ye Càṅ a, há sér bó mgbè. Càṅ haá bó Sàwúlù ṅuná Kis ndo; né bó gèh Benjaminèn. Sàwúlù bóó te kògò nyemá yulá nèà.

²² Càṅ yeé som si njií aá bú doó, à haá keéh cu kògò mé *Davíd. À tueé kwaá bó nùàr dene Davíd tièè ndo, ye bó a: Nyí ñene Davíd ṅuná jiesé né nyí yòòr yilá, à nde né sòn nyí ṅgweé ma.»

²³ Pól den cuú, ye bó a: «Mè tueé bí, *nduté nduté Davíd déi né Yeésò. Càṅ lé naá bú Nùà dueè bó Iseràlà bó sie kwaá, te à yili som bó. Né faá à lé naá giú bó tueé kwaá nò.

24 Mé Yeésò ndeè waà, sã Jân baá bò huaán Iserála dɔ́ɔ́ɔ́n tueé ye bó a, kwéh sér temé kweèh, te bó weh nòmò Càn ma.

25 Jân yeé nde aá seé bɔ́ɔ́ gií, à ye bò nuàr a: Bí ye nyí né nei wa? Nyí tueé bí, nyí nuaá mé bí né kela den doó sam. À dé seèn baá jomo nyí ndeé, à né nyí mé terreb yɔ́ɔ́. Nyí wúlú ngwéh nuaá mé nde né bú débáǵá gulè sòm.»

26 Pól yeé tueé sòm aá dé sã, à den cuú ye bó a: «Bò nuàr mò, né mene bí bò ndüté ndütù Abrahâm, né mene bí bò dùlà-Càn bò déi, bó ngòr hèn tema njii kuú né felè beèh dɔ́ɔ́ɔ́n, te yili sòm béh.

27 Mé njéh mene, bò Jerusalem bò mé bò kokoó bò bɔ́ɔ́n mene lé ndègè Yeésò ñéné kó ná ngwéh. Mé *cieé sòu dé kàn bó né mene felè seèn lé mvù bò sòn-Càn bò jané, dɔ́ɔ́n né gi beè bɔ́ɔ́n ndúg. Mé njéh mene, bó yeé sií njii aá bú ju yoór, mboón ye faá bò sòn-Càn bò lé naá gií tueé nɔ́.

28 Bó mene bú mé kwòm ciòd yoór ñéné ngwéh, bó ye *Pilátò a, wúlá lom bú wulá.

29 Bò njii mé ngòr Càn tueé gi né felè seèn yeé mboón gi aá, bó mvualé sòm ye bú te tou fagá, bó nde jɔ́ɔ́ furu sòm bú ndo.

30 Càn mé ngeér sam, à yeé kuú aá, Càn komo sòm cu bú lé cio.

31 À bɔ́ɔ́ cu ká lé wónje cieé kóbeè, à dé sã ñéné yuo kela lom aá njolò bò mbòn seèn. Bò sòn seèn kènè né bó. Bó bò sã bò lé yuoó naá Galilé kɔ́ɔ́, bó njii lo bú ké Jerusalem.

32 «Béh hèn nde kuú naá bí Njàǵa Bagaá sã tueé ndo. Béh tueé bí, ndéh mé Càn lé tueé loó naá mé bò jòǵò bò beèh dɔ́ɔ́ɔ́n.

33 kènè mboón aá ká lètenè beèh, béh bò ndüté ndütù bɔ́ɔ́n. Càn lé naá Yeésò te cio komo sòm cu, faá bò lé nyagá kwaá naá lé mvù bene *Davíd kòb fá nɔ́, ye:

Wò né Huaán mò,

lan mè baá Tele yeé.»

34 Pól den cuú ye bó a: «Càn lé ye, nyí nde né bú dé seèn te cio komo sòm, te à dé seèn tàbè ñá cú. À lé naá gií méná tueé ye: Njii mé nyí lé naá mé Davíd tueé kwaá, nyí nde né bí mé njéh kulú ñagá nyegé.

35 Davíd beré déi tueé cu né méná ndo, ye: Wò ndeè yeé gwàn ndé ngwéh dé nuàr yeé fò le dòu.

36 Á sã, Davíd lé bɔ́ɔ́ naá kaà te nàm dé seèn sã faá Càn gwaán nê ndo. Mé njéh mene, à kuú, bó furu yii bú lé sã mé bó lé furú naá bò tele seèn léi jòǵò teèn, à ña dé seèn tàbè.

37 Dé nuaá mé Càn lé naá lé cio komo sòm, môn sam, à lé dé seèn lòu fò ná ngwéh.

38 «Sã bò nuàr mò, bí kóo ye, Càn bí veèn yoór kulu sòm lom nde né mé yilí nuà bú sã. Né Yeésò.

39 Bí kó cú kɔ́ɔ́ ye, bɔ́ɔ́ mé né temé yoór seèn kwaá njii dɔ́ɔ́ɔ́n yili yuo nde né mé bú, dèn ngwéh mé *sòu Músi. Lòu sam, sòu Músi dé seèn nuàr yilí kòmò ndé ngwéh.

40 Sã bí bòn feh bií. Mò sam, njii mé bò sòn-Càn bò lé naá toò nyagá kwaá doó nde né bí kwa; bó lé ye:

41 Méná, bí kè fan dèn mé njolo, bí bò sèb-nuàr bò.

Bú a, him ló bí lòu, bí ñéllé yùò ñéllé ndo! Te cafané nyí Càn bɔ́ɔ́ mboón seé nyí,

seé mé bó sé tueé kuú mene bí,

bi sé bií gwàn ná ngwéh doó.»

42 Pól bò Bàrnábás tueé gi ndo. Bó yeé baá cie yuo kelá, bò gwá-sòu bò bɔ́ɔ́n bó, ye bó a: «Bí cú cú mé sòu dé toò hèn, te bí tueé ferré cu béh.»

43 Jomo bilí sã, bò *Júf mé bɔ́ɔ́ mé ña né Júf lòu kókoó mbaá bele gi Pól bò Bàrnábás. Pól bò Bàrnábás né bò nuàr tueé nyegé, te bó kuú nde den mé fùgò beè Càn tetoo.

44 Sòu sã yeé waá baá, nuàr loó dɔ́ɔ́ɔ́n kem waá ndo, bó bilí ndeè ngòr Càn ngweé.

45 Bò Júf yeé nde ñene njii cili nuàr méná, sã ñaá bó lé. Bó duóóm bò ñèh sònò Pól tueé vurú beleé, bó né bú selé.

46 Pól bò Bàrnábás né lom tég te ngòr Cànè njebá taré, bó ye bò Júf a: «Njua mé béh lé ngòr Càn duóóm naá ká lètenè bií, te bí ngweé loǵò kɔ́ɔ́. Mò bí né lòu berón seér, ye bí yòn tètàǵa beè Càn gwàn ngwéh, wa bí wúlú ngwéh, sã béh mé njéh nde ser nde aá yoór bɔ́ɔ́ mé Júf sam,

47 te den faá Nuà Dueè naá gií béh tueé nɔ́, à lé ye:

Nyí lé naá wò toò bɔ́ɔ́ mé Júf sam sie kwaá,

te wò den faá ñagá nɔ́,

wò ñagá nde mé njéh beèh dɔ́ɔ́ɔ́n,

te bò nuàr wón dɔ́ɔ́ɔ́n yili yuo.»

48 Bò mé Júf sam yeé nde ngweé njii mân, bò samé ñéllé doó dɔ́ɔ́ɔ́n, bó né ngòr Fehtoò beèh seén. Bɔ́ɔ́ mé Càn lé naá dé yòn tètàǵa balé kwaá dɔ́ɔ́ɔ́n kwaá njii gi temé mé Yeésò.

49 Ngòr Càn né ka yaám ndeé. Nde nde, laré sie lò sã beè dɔ́ɔ́ɔ́n.

50 Bò Júf yeé ñene aá méná, bó soób bò dùlà-Càn bò lètenè bò véh dé kokoó, mé bò njonjolo bò lo sã, te bó bunó Pól bò Bàrnábás. Bó kwɔ́ɔ́ sòm bó te tàbè sã ndo.

⁵¹ Pól bô Bàrnábás yeé baá mé gò, bó karé sòm fufú gulè, bó fulú njií bó yoòr, bó foon gò Ikoniùm.

⁵² Bò mbòñ le ké Antiòs ndò. Sâ bó baá gi mé Cúcuí Njagâ yoòr ngulí den, temé lé naâ bó mé gécèn mene vògò.

14

Pól bô Bàrnábás ké Ikoniùm

¹ Pól bô Bàrnábás wa ké Ikoniùm, bó yila nde lè *gwá sòú bô Jíf, bó né bô nuàr ngòr Càn tueé. Bô Jíf mé bôó mé Jíf sam kókoó mbaá kwaá njií gi temé yoòr Yeésò.

² Bô dúagá-tie bó lètenè bô Jíf yeé ñene aá ménâ, bó suíí njií bôó mé Jíf sam yoòr Pól bô Bàrnábás.

³ Yeé baá ménâ, Pól bô Bàrnábás cer ñeí seér cu ké Ikoniùm lòu, bó né te ngòr Fehtoò beèh tég ñjebá taré, ye bô nuàr a, Càn bô nuàr yili sòm yeé dé lòu. Fehtoò beèh lé naâ bó terre haá, bó né bô fém mé ciè teèn bôó yíí, te bô nuàr ñene ko mé ñjéh ye né ngòr gécèn.

⁴ Yeé baá ménâ, lòó ker fà: bô déi bele bô Jíf, bô déi jomo bô mbòñ tebè.

⁵ Jomo sâ, bô Jíf mé bôó mé Jíf sam bó bô mgbè bòn doón kaga taáb, te bó nde Pól bô Bàrnábás tóbé wulá.

⁶ Bó yeé ngweé aá ménâ, bó dula leér nde ser te tàbè Likoní, lè lòó Lìstrè mé Dèrbè. Bó né kè kèbè ndeé bele,

⁷ bó se Njagâ Bagaà teèn.

Pól bô Bàrnábás ké Lìstrè

⁸ Ké Lìstrè sâ, nuaré déi lé naâ teèn, gule né kuú, à lé mé ñjéh yuoó naâ lè, à gò gò ngúnghéwéh.

⁹ Nùà hèllè yeé ñene Pól baá ñjéh tueé, à felá njií tie teèn. Pól né ka bú njolò ke ñjege den, à ñene ko ye, nùà hèn né temé te ngòr nyí kwaá njií te taré sòm bú.

¹⁰ À tueé njií mé bú ndo, ye bú a: «Kòmò wùò ter, ñjebá mé gule yeé!» Nùà hèllè lo wuo ter kwar, gò keèh lom dé gòò.

¹¹ Te bô nuàr yeé nde ñene njií mé Pól bôó naâ sâ, bó si gògò mé ju lòó bòn Likoní, bó ye: «Né bô càñ ña né nuàr kóó, bó suagâ ká yoòr beèh.»

¹² Bó yilá kwaá bó yilí bô càñ bòn yoòr. Dé Bàrnábás, bó yilá bú *Jeús; bó yilá Pól *Hermès, ye nùà ñjéh tueé né bú.

¹³ Ngàn Jeús lé naâ teèn ndò. À yeé ñene aá ménâ, à sie ndeé mé bô tela nàgá mé ñjéh yàgâ yoòr, à waà mé ñjéh ké tütülü bògò bân, ye te bó bô nuàr ñjeh haá Bàrnábás bó Pól ñjéh *sèmè. Sâ mò Jeús hèllè né ké jomo lòó mân.

¹⁴ Bàrnábás bó Pól yeé nde ngweé njií mân, temé yulá bó mé ñjéh, bó sie ñjareé bó

cògò bòn, bó ñar nde ké lètenè bô nuàr, bó né ké ter logó njií, ye bô nuàr a:

¹⁵ «Bí béh mân bôó né dé kei wa? Ngweéh béh né gi bô nuàr faá bí nò wa? Béh ndeé naâ bí Njagâ Bagaà tueé, ye bí kwéh sér temé, bí sòm be yoòr bô cècàn mân, bí dua seér Càñ dueé. À dé seèn né làn, vulú bô tàbè lo síí naâ bú; nòmò mé bô ñjéh doón lo si gií naâ bú ndò.

¹⁶ Léí toò, à lé bô nuàr mé gèh hihiné kwaá lòó naâ mé feh bòn, gèh dé kàn né càñ seèn dua.

¹⁷ Mé ñjéh mene, à né béh feh den, ye nyí né teèn: nyí béh bagaà bôó den né kóó ma. À né bí nu yi keèh, yab né yaám, dé kàn mé cu seèn, dé kàn mé cu seèn, yab né bí beè merré den, bí né mé vògò-temé mene samé, bí ménâ ñéné kó ngwéh wa?»

¹⁸ Pól né mene ménâ tueé, njií ye bô nuàr a, há lòm bó *sèmè haà. Pól bô Bàrnábás nde bó lege yiín weéh baá lòu.

¹⁹ Jomo sâ, bô Jíf kem yuoó ké Antiòs mé Ikoniùm, bó waà doó sâ, bó tueé seér manjo, bô nuàr gwaán seér cu ngòr bòn, bó tóbé si Pól doó, bó tulu si njií bú ké jomo bân, ye merré déi kuú baá kèn.

²⁰ Bó Yeésò bô yuo bele jomo ndò. Bó yeé baá ké kwarè seèn kaán den, à komo wuo ter, à yila nde cu ké lètenè lòó. Cieé ñaga, bó Bàrnábás foon gò, bó nde ké Dèrbè.

Baá dé jomo cuú

²¹ Pól bô Bàrnábás wa ké Dèrbè, bó yila cu Njagâ Bagaà seè. Bô nuàr kókoó mbaá ña gi bô mbòñ ké doó sâ. Jomo sâ, bô Pól cu cu ké Lìstrè, bó cu ké Ikoniùm, mé Antiòs dé Písídí,

²² bó né bô Yeésò bô yo bôó taré, bó né bó toó nyegé, ye bó a: «Bí dèn lòm te ngòr Càñe tég; gèr né teèn. Béh gèr ñene nde né feh hihiné, te béh nde ye *Lò Càñ yilá.»

²³ Bó wa mene te bòn bô Yeésò bó dé kàn, bó né bô nuàr teèn balé kwaá, te bó den bó kókoó bò; bó bó jolo weh yáb, bó né Càñ felè bòn dua, te bó kwaá lo bó beè Càñ. Bó ndèm kwaá lom mé bú.

²⁴ Bó lé naâ te lóo hihiné te tàbè Písídí kelá bele, bó yuo kela te tàbè Pamfilí. Bó yeé wa baá ké teèn,

²⁵ bó duóòm cu ngòr Càñ ké Pèrgè tueé. Jomo sâ, bó nde ké Atalí.

²⁶ Bó yila cu bàtó doó sâ, bó nde Antiòs. Sâ né béh mé bô Yeésò bó lé naâ bó teèn nyeén, bó kwaá lo bó beè Càñ, Nùà húóm-temé, te bó nde béh seé seèn mé né kènè mboón hèn.

²⁷ Bó yeé wa baá ké Antiòs, bó yilá bilí cu bô Yeésò bó, bó se bó njií mé Càñ lé naâ beè bòn bôó keèh doón, bó se bó gèh dé mé à lé naâ bôó mé Jíf sam ceér gulu keèh

ndo, bó ye bó a, bòò mé Jûf sam lé naâ temé yoòr Yeèsò kwaá njií ma.

²⁸ Bó bó Yeèsò bò cer yíí cu ké sâ kóbeè.

15

Mbàgà juù dé bò mbòn tebê ké Jerusalem

¹ Bó nuaré déi yuoò ké Judê, bó waà ké Antiòs, bó né bó Yeèsò bò njèh feh, ye bó a: «Mo bí *ngór ñòb ngwéh, faá *sóú Músi tueé nê ño, bí yíli yùò ndé ngwéh.»

² Pól bó Bàrnàbàs yeé nde ngweé njií ménâ, bó bom bó, bó bó kwaá njií saân taré mân doó felè ngòr sâ.

Yeé baá ménâ, bó Yeèsò bò kaga ndòn ye, Pól bó Bàrnàbàs mé bò mbeí déi nde né ké Jerusalem yoòr bò mbòn tebê mé bò kokoò bò ñaá ndeé ma, te bó nde nyegé ju sâ.

³ Bó sòm njií bó ndo. Bó né te tàbè Fenisi mé *Samarí kelá, bó né bó nuàr saân gò, ye bó a, bòò mé Jûf sam kènè baá ceér Càn bele ma. Bò Yeèsò bò yeé ngweé aá ménâ, ñoré lom bó yoòr dé gècèn.

⁴ Bó wa Jerusalem. Bò mbòn tebê bó bò kokoò bò mé bó Yeèsò bò dóón vra weh bó ndo. Jomo sâ, bó Pól se bele bó bó njií mé Càn lé naâ mé bó bóó keéh dóón.

⁵ Bò Yeèsò bò déi lètenè bò *Farisién yeé ngweé aá ménâ, bó komo wuo seér cu ter, bó ye: Ndóg, bòò mé Jûf sam, kò bó ñòb bó ngòr ñòb, bó taga cu bó sóú Músi ndo.

⁶ Bò mbòn tebê mé bò kokoò bò bílí, te bó taán nyegé ngòr sâ.

⁷ Bó yeé baá saân taré, Pièr komo wuo ter, ye bó a: «Bò nuàr mò, bí né gi kóó ye, Càn lé naâ mè ká lètenè bìi balé sòm, baá dàb ndo. Sâ dóón, à lé ye te mè nde bóó mé Jûf sam Njàgà Bagaá nyí se, te bó kwaá njií temé teèn.

⁸ Càn mé né temé nuàr dóón ñenè laré lé béh Cúcuí Njàgà temá njií naá kóó, à lé bòò mé Jûf sam Cúcuí Njàgà cén sâ tema njií naá kóó ndo. Sâ ye nyí né bó gwaán faá nyí gwaán né béh ño.

⁹ À gwèn lètenè beèh mé bó kwá nyí ngwéh. À bó temé bóó ñagá lom né mé temé yoòr seèn kwaá njií.

¹⁰ Mo né mân, bí né Càn teèn me ke, wanóón bí bó nuàr seèn seé felè mbiín kwaá né dé kei? Ngweéh né seé mé lé naâ bó tele beèh léi jògò yògò, lé naâ béh ménâ yògò ndo wa? Mo né mân, béh mé bó déi mbin haá seér né dé kei wa?

¹¹ Béh né gi kóó ye, Yeèsò Fehtoò beèh lé béh yili sóóm naâ dé lòu. À bó yili sòm né kèi cén ménâ ndo.»

¹² Pièr tueé sòm. Sâ bó nuàr né lom noón huné den. Jomo sâ bó ngweé Bàrnàbàs bó Pól baá tueé ndo. Bó tueé bele bó bó fé m bó bó ciè mé Càn lé naâ beè bóòn lètenè bóó mé Jûf sam bóó keéh.

¹³ Bàrnàbàs bó Pól yeé tueé gi aá ménâ, Ják komo wuo ter, ye bó nuàr a: «Bí ngwé, bó nuàr mò.

¹⁴ Simón hên debbé kuú né felè bóó mé Jûf sam, ye Càn lé duóóm naâ bó kwómé, ye te bó den bó nuàr nyí, sâ bó beèh duóóm née lòu ye.

¹⁵ Ngòr bò *sòn-Càn bò die yila cu né ka teèn ménâ nág ndo, né lè mvù nyagá den ye:

¹⁶ Né mè Càn Dueè. Gwá *Davíd mé lé naâ die,

mè nde cu né bú ter komo sie kwaá, mvùr seèn nde cu né yilá gií, mè bóó nyegé bú,

¹⁷ te bó ndütè ndütù seèn ñene ménâ, bó foón ceér mò.

Bóó mé né lò nuàr dóón yilá, nde gi né ceér mò Càn Dueè foón ndo.

¹⁸ Né Càn Dueè mân tueé né kóó, à lé naá gií bó nuàr tueé, baá dàb ndo.»

¹⁹ Ják den cuú ye bó a: «Mo né beè mò, béh té bóó mé Jûf sam mbaá ki cú, bó kweéh seér gi aá temé kèn.

²⁰ Béh bó nyagá tágá ní lòm bó njèh dé cècàn, bó té yàgá yòn ndo, núógò nyaàm mé bó naâ lòu nei wulá, bó té yíé. Né mene húóm dé heè, bó té sònò nágá ní.

²¹ Lòu sam, dàb baá teèn mé bó né bó sóú dé jomò lè *gwá sóú dé kàn feh sóó, bó né lè gwá sóú dé kàn mé *cieé sóú dóón jané ndo.»

Mvù mé bó tema njií né yoòr bò Yeèsò bó mé Jûf sam

²² Yeé gi aá, bó mbòn tebê bó bó kokoò bó mé bó Yeèsò bò dóón kaga ndòn, ye bó nde né bó nuaré déi lètenè bóòn sòm, bó kwaá bó jomo Pól bó Bàrnàbàs, bó tema njií bó ké Antiòs ma. Bó balé weh baá-re Júde, yíli seèn déi né cu Barsabàs, bó balé weh Silàs ndo. Bó fá dóón né gi bó njonjolo bó lètenè bó mbeí.

²³ Bó nyagá haá bó mvù beè, bó ye:

«Bò mbeí beèh, béh bó mbòn tebê mé bó kokoò bó mé bó mbeí bìi dóón né bí bóó mé Jûf sam bieé. Bí né mene ké Antiòs, né mene ké Sirí, né mene ké Silisi dóón, béh né bí bieé.

²⁴ «Béh lé naâ ngweé ye, bó nuaré déi lé naâ kán yuo, bó nde bí feh ter ñellé kwaá sé wa? Bí té múnò ye béh lé temá naá bó kóó.

²⁵ Béh né seér ká lètenè beèh bilí taán nyegé, te béh balé tema njii bí bò nuaré déi teèn, te bó njii lo bò mbeí beèh Bàrnábàs bô Pôl.

²⁶ Béh tueé bí, Bàrnábàs bô Pôl lé naâ cio lè seé Yeésò *Kristò liím.

²⁷ Béh bô tebé bô sâ balé sòm né Jûde bô Silàs. Mvù mé béh nyagá né hèn, bó nde né mé sòn boòn tueé ndo.

²⁸ Béh bô Cúcuí Naga naâ ndòn kaga, ye bó té bí seé déi felè mbaá mbín kwá, béh tága lòm bí bôó mé né teèn yilá hèn:

²⁹ Bí té *semè dé cècàn yíé, bí té húóm sònò nága kéh, núógò nyaàm mé bô naâ lòu nei wulá, bí té yíé, bí té yàgà yòn ndo. Mò bí né bô njèh hèn jolo, bí nde né bagasé den. Sâ bí dèn bá-re.»

³⁰ Bó yeé nyagá sòm aá, bô tebé bô foón gò Antiòs ndo. Bó wa ké teèn, bó yilá bilí bô Yeésò bô doón, bó haá bó mvù hèllè,

³¹ bó jané baá-re toò bô nùàr. Bô nùàr yeé ngweé aá, temé vògò bó lè, yo taré cu bó ndo.

³² Sâ Jûde bô Silàs fà doón toò naá giù bô *sòn-Càn bô. Bó yila cu teèn tètèi tueé den, bó né bô nùàr toó nyegé, bó né bó yo boó taré.

³³ Bó bó cer weh ké doó sâ teèn. Jomo sâ bó bô nùàr bie gò, bó yuo, te bó cu cu ké yoòr bôó mé lé temà naâ bô. [

³⁴ Te Silàs nde ye tueé, ye nyí nde né ké sâ den le.]

³⁵ Sâ Pôl bô Bàrnábàs né yeé ké Antiòs sâ ndo, bó bô mbeí déi kókoó mbaá né bô nùàr ngòr Fehtoò beèh feh, bó né bó se.

Kèrrè lètenè Pôl bô Bàrnábàs

³⁶ Nde nde, Pôl ye Bàrnábàs a: «Ndé, béh nde bô Yeésò bô yon ke, ko ngweéh bèh mé béh lé naâ mé ngòr Fehtoò beèh te loó hihiné tueé kelá doón, bó né gi taré wa?»

³⁷ Bàrnábàs ye te bó weh sie Jân, mé bó yilá cu né Mârk beè.

³⁸ Pôl berón ye bú a: «À lé naâ béh ké Pamfilí si loó, ye nyí bèh seé déi ndé cú.»

³⁹ Teèn sâ togo ko die lètenè boòn, bogó njaá ter, bó geé le doó sâ. Bàrnábàs weh Mârk, bó bú yila bàtò, bó nde ké Sîpre.

⁴⁰ Pôl balé weh dé seèn Silàs. Bó bú yeé baá mé gò, bô Yeésò bô dua Càn felè boòn, bó kwaá lo bó beè Fehtoò beèh, te à gam bó mé húóm-temé seèn.

⁴¹ Bó yuo ndo, bó nde yon laré tàbè Sirí mé Silisí mene, bó né bô Yeésò bô bèh doón yo boó taré bele.

16

Timotè jomo Pôl bô Silàs

¹ Pôl wa ké Dèrbè, à nde ké Listrè ndo. Sâ mbòn déi lé naâ ké sâ teèn, yilí seèn né Timotè. Meí seèn né *Júf mé gwaán né ceér Yeésò. Tele dé seèn né nùà Greèk.

² Bô Yeésò bô ké Listrè mé Ikonium mene né gi dene seèn kelé.

³ Yeé baá ménâ, Pôl ye nyí nde né bú jomo nyí weh sie; à weh bú ndo, à nde *ngòb bú ngòr. Lé naâ felè bô Júf. Sâ bô Júf te tàbè sâ né gi kóó ye, tele Timotè né nùà Greèk.

⁴ Jomo sâ bó yuo, bó nde te loó hihiné kelá bele. Ndéb mé bô mbòn tebé bó bô kokoó bô lé naâ ké Jerusalem sagá doó, bó né bô nùàr Yeésò tagá bele.

⁵ Bô Yeésò bô né cu terreb te ceér Cànje kwa njeí; cieé doón nùàr ko lom baá-re te mbeí sagá yilá.

Vuú Pôl ké Troàs

⁶ Cúcuí Naga yiin bó ngòr Càn lè tàbè Asiá tueé. Yeé baá ménâ, bó kela keéh tàbè Friji mé Galatí,

⁷ bó wa ké kwarè Misí, ye te bó yuo kela Bitiní. Lón sam, Cúcuí Yeésò yiin cu bó.

⁸ Bô kela keéh Misí, bó suaga nde ké Troàs.

⁹ Yeé baá cibíteèn, kulu Pôl faá vuú no; à nene nùà Masedinà déi waá baá, né ter njebá den, ye bú a: «Kúkùr yeé, nà kelá yeé ká Masedinà yoòr beèh, te wò gam béh teèn!»

¹⁰ Vuú yeé kulu aá Pôl mân, béh yila ceér Masedinà foón ndo. Sâ béh naâ mé njéh kóó gií, ye Càn béh yilá njii né ké sâ, te béh nde Njàgà Bagaá ké lètenè boòn se.

Ndèm Lídià ké Filíp

¹¹ Jomo sâ, béh yila bàtò, béh yuo Troàs, béh lemé nde Samoterá; tàbè sâ né yí lètenè nòmò mân. Cieé naga béh foón cu gò, béh nde Niàpòlì.

¹² Béh yuo cu sâ, béh nde Filíp; lè tàbè Masedinà doón ngómna lé den logó naâ teèn. Kòb tàbè sâ né dé seèn beè bô Ròm bô. Béh cer yii lo sâ kóbeè.

¹³ Mé *cieé sòu, béh yuo ká lo, béh nde ké sòn nòmò, ye merré déi béh kwa nde né bèh mé bô *Júf dua yeé Càn teèn ké sâ. Béh wa ké teèn, béh den nde doó, béh bô véh mé lé bilí deén naâ ké sâ né sòn tueé den.

¹⁴ Ma déi naâ lètenè boòn teèn, yilí seèn né Lídià; à lé yuoó naâ Tiatir, à né yeé cògò nyàgàm go. Ma bú séná né nùà dùlà-Càn. Béh yeé baá tueé, Fehtoò beèh gulu logó bú temé te à felá njii tie teèn.

¹⁵ Jomo sâ bó kou bú nòmò Càn mé mbàgà seèn mene ndo. À ye béh a: «[ ]gweéh bí né kóó ye, mè baá nùà Fehtoò

beèh mà. Sâ bí ndé cèr wèh ké lo mò teèn.»
À yeé baá béh ménâ ñeí, béh bó nde ndo.

Ké Filíp lè gwà cibi

¹⁶ Cieé déi béh lé naá bèh Càṅ duaà ndeé, béh bò huaán vèh déi kwaré ceér dueè. À lé naá mé tándulu yoòr. Mò baá bú ñaá, bò njií mé nde né boó doón, à né yeé cie tueé kwaá, à né kàgálṅ teèn kókoó mbaá kwa, à né bò tele seé seèn haá.

¹⁷ À yeé ñene aá béh, à yuo bele béh, à né ké ter yie njií, ye bò nùàr a: «Bò nùà hèn dé boón boó né seé dé Càṅ terrèb. Bò ndeé naá bí ceér feh keéh, te bí yili yuo mé njéh.»

¹⁸ À yie soó méménâ cieé kókoó mbaá. Yeé yogó baá, temé ñaá Pól mé càṅ tándulu yoòr huaán doó, à bele seér, ye bú a: «Mé yili Yeésò *Kristò, yùò kelá yoòr huaán hèn, mè tueé wò!» Tándulu hèllè yuo kela lè sòn seèn noón ménâ ndo.

¹⁹ Bò tele seé huaán doó yeé ñene ye ceér kàgálṅ boón beè huaán doó surí baá kèn, bó sie mgbomé njií Pól bó Silàs ké cie yoòr bò kokoó bò dé loó.

²⁰ Bò sâ bò weh njií ser cu bó ké toò bò dé ngómna, bó ye bó a: «Bò fà bò hèn né loó beéh. Bó né Jùf,

²¹ béh né bò Rôm bò; bó béh feh seér né *soú boón, ye béh bele cí. Ngweéh beè beèh né jolo mà.»

²² Te bò nùàr yeé nde ngweé njií mân, bó jeré ñellè doó doón. Bò kokoó bò sie ñaré som Pól bó Silàs cògò yoòr, ye te bò nùàr tegé nyegé ye bó nùr.

²³ Bó yeé duún aá bó ménâ, bó nde si yii bó gwà cibi, bó taga lo kè-nùàr ndo.

²⁴ Te kè-nùàr yeé ngweé njií ménâ, à nde weh ferá kwaá bó ké lè kṅ dé ké jomò, à yii bó fṅgò gulè ndo.

²⁵ Yeé baá logòteèn, sâ Pól bó Silàs né Càṅ dua, bó né bú mé bené seèn njií. Sâ bò gwà cibi bò né ngweé ndo.

²⁶ Bó yeé ngweé, tàbè baá jilí taré, né gwà cibi hèllè mé maàn mene teèn jilí keéh. Bò hin né mé be boón komó ndeé, fṅgò né bò gwà cibi bò doón gulè koló yuo gií, né doó sue ndeé.

²⁷ Kè-nùàr nyimé yuoó, sâ bò hin gwà cibi doón baá gi lelṅ. Feh ñellè bú ter, ye merré déi bò gwà cibi bò durá yuo gi aá. À sua bòu, ye te nyí nde aá yo nyí sieé wulá.

²⁸ Pól pam njií ké ter, ye bú a: «Té feh yeé mbaá wulá kú, béh né gi hèn doón ye!»

²⁹ Kè-nùàr bie we ndo, à mogo dula yila nde ké gwà cibi, à ndelè cemmé nde doó gulè Pól bó Silàs mé veéh mene.

³⁰ Jomo sâ à som keéh bó, ye bó a: «Bò kokoó bò mò, mè boó nde né naàn, te mè yili yuo wa?»

³¹ Bó ye bú a: «Kwá njií lòm temé mé Yeésò Fehtoò beèh, wò nde né yili yuo, mé mbàgà yeé mene.»

³² Bó tueé kwaá bú mé mbàgà seèn mene ngòr Fehtoò beèh ndo.

³³ Cibitené doó sâ kè-nùàr weh bó, à nde bó nyer yaga nyegé. Bó kou som bó nòmò Càṅ gwà doón ndo.

³⁴ À ñaá kwaá njií bó ké gwò seèn, à haá bó yáb. Yo nòré bú mé mbàgà seèn mene. Lòu sam, à lé naá loóm mé vògò-temé, ye nyí temé kwaá njií aá yoòr Càṅ.

³⁵ Cieé yeé ñaga baá, bò kokoó bò dé ngómna tema njií ye kè-nùàr a, yi njií bò nùà sâ ma.

³⁶ Kè-nùàr nde ké yoòr Pól, ye bú a: «Bò kokoó bò tema njií naá ye, yi njií bí yii. Sâ bí ndé bá-re бага.»

³⁷ Pól deèn ndo, ye bò tebé bò a: «Béh né bò huaán Rôm; bó lé ju felé beèh túé ná ngwèh, bó ye bò nùàr a, kó lòm béh nùr duún, bó ndé béh ká gwà cibi yii njií. Lé naá njolò bò nùàr. Yeé baá dé soóm, te bó som leér béh lòu wa? Ndóg ndo. Mò né ménâ, sâ bó ndé yi ká béh mé be boón.»

³⁸ Bò tebé bò nde cu bò kokoó bò ménâ tueé. Bó yeé nde ngweé njií ye Pól bó Silàs né bò huaán Rôm mân, veéh boó bó njéh.

³⁹ Bó nde bó be kobó. Jomo sâ, bó som bó gwà cibi, bó ye bó a: «Kúkùr, bí yùò lo hèn yuoó.»

⁴⁰ Pól bó Silàs yeé yuo kelá baá gwà cibi, bó nde ké gwò Lídià. Bó yeé ñene aá bò Yeésò bò, bó toó nyegé cu bó, jomo sâ bò foón gò ndo.

17

Pól bó Silàs ké Tesalonik

¹ Bó kela keéh Amfipolí mé Àpòlòní, bó wa ké Tesalonik. Ké sâ *gwà soú bò Jùf né teèn.

² Yeé baá mé *cieé soú, Pól yila nde cu teèn, faá à né yeé mé bò gwà soú déi boó no. Bó bò nùàr né felé ngòr Càṅ tueé kuú. À boó ké teèn sóndè tagár.

³ À né bó se, ye bó a: «Lé naá gií tueé ye, *Nùà Còṅ sé naá kaà gèr ñené, te à nde ye lè cio komo yuo. Sâ jue né Yeésò mé mè né bí se hèn, Nùà Còṅ né bú.»

⁴ Bò déi lètené boón kwaá njií temé teèn, bó yuo bele Pól bó Silàs. Bò dùlà-Càṅ bò lètené bò Grèék, mé bò vèh dé kokoó ngún mbaá boó gi ménâ ndo.

⁵ Bò Jùf yeé ñene aá ménâ, sâ ngwa ñaá cuú bó lè, bó nde bò vevené bò ceceér domó foón, te bó nde kò si bèmè lètené bò nùàr. Loó doón jilí gi. Bó ñar wa ké gwò Jásòṅ, te bó sie njií Pól bó Silàs ké cie toó bò nùàr.

⁶ Bó wa ké teèn, bó Pól bó Silàs kwà ngwèh, bó sie le mé Jásòṅ bó bò Yeésò bò

déi, bó tulu nde mé bó ké toò bò kokoò bò, bó né sònò bom ye: «*Wón dónj beéh bò, né bò nuàr hên, bó mé njéh ká lètenè beèh waà kèn!

⁷ Jásòj bó ké gwò seèn weh kwaá né dé kéi wa? Bó bó dónj né gi bò táre-feh bò, bó sóú Mgbè Ròm dùlà cú, bó ye bò nuàr a, mgbè dueè déi né teèn, wa yilí seèn né Yeésò sé wa!»

⁸ Bò nuàr bó bò kokoò bò yeé nde ngweé njii màn, bó cer gi seé.

⁹ Bó ye Jásòj bó bò mbaábon a: «Kò bí gwòm sòn sá lòu.» Bó yeé gwòm aá, bó yi ye bó ndo.

Pól bó Silás ké Bèrè

¹⁰ Cibi yeé yili baá, bó Yeésò bò som njii ser Pól bó Silás ké Bèrè. Bó yeé wa baá ké teèn, bó yila cu gwà sóú bò Jíf.

¹¹ Bò Jíf dé sá lé huòm kelà naá kóó mé bó dé ké Tesaloník. Ngòr Càn mé Pól lé naá bó tueé dónj, bó lé naá tie teèn felá njii, bó né mvù Càn cieé dónj ke sóó, te bó ñene, njii mé Pól né tueé doó kò ngweéh né teèn yilá wa?

¹² Bó yeé ñene nyegé aá, bò nuàr kókoó mbaá kwaá njii gi temé teèn ndo. Lètenè bò Greék, bò véh dé kokoò mé bò siíb ngún mbaá kwaá njii gi temé lé ngòr Cànje.

¹³ Bò Jíf dé ké Tesaloník ngweé njii cu, ye Pól né ngòr Càn ké Bèrè tueé, bó kem fulu nde ké teèn, bó né bò nuàr soób, bò nuàr duóòm furú.

¹⁴ Doó sá bò Yeésò bò som Pól ndo, bó lemé njii bú ké sòn nòmò koò. Silás bó Timotè den le dé boòn ké Bèrè.

¹⁵ Bóó mé lé njii lòó naá Pól wa ké Àtèn, bó kwaá lo bú teèn, bó cu cu ké Bèrè, te bó tueé cu Silás bó Timotè tebé Pól, ye bó a: «Pól ye, júée bí a, bí yuò bèlè nyi, bí té ngágá só ma.»

Pól ké Àtèn

¹⁶ Pól yeé wa baá ké Àtèn, à kela den Silás bó Timotè ké teèn. À ñene bò Àtèn bó né càn gènnè hihiné dua, mò né lom lòó dónj merré ndeé. Pól yieé kuú cu mé nyie.

¹⁷ Yeé baá ménâ, à nde ké *gwà sóú bò Jíf. Bó bó Jíf mé bò dùlà-Càn bó déi né njèh tueé. Cieé dónj à né ké mbartògo lètenè bò nuàr ndeé, bó bó né njèh tueé ndo.

¹⁸ Bò nuà-tòu bò déi lé naá teèn; bò déi lé naá bò *Epikurièn, bò déi *Sitoyisièn. Bó yeé baá njèh sònò Pól ngweé, bó déi ye, à sá tueé cugò den né kei wa? Bó déi tueé seér ye, den né faá à tueé den né felè bò càn dé hiin no. Sâ Pól lé tueé deén naá felè Yeésò, mé lé naá lé cio komo yuo.

¹⁹ Yeé baá ménâ, bó weh njii bú ké te mògò. Yilí mògò sâ né Areopáje, bó ye bú a: «Njèh feè mé wò né feh doó yuoò he wa?

²⁰ Béh sònò yeé ngweé né njèh kèkèné. Béh gwaàn né ngweé nyegé.»

²¹ Sâ bò Àtèn bò bó kin mé né lètenè boòn dónj né yeé doó sâ sóó, bó kò lom njèh fefeé lètenè boòn tueé kuú.

²² Yeé baá ménâ, Pól komo wuo ter ké lètenè Areopáje ndo, ye bó a: «Mè né ñené ye, mé gècèn mene bi bò Àtèn bó né mé temé bò càn duaà lé.

²³ Mè naá lòó biì beè yon sie, mè naá bò mò càn biì hihiné ñené. Mè nde kwa mò déi teèn, à dé seèn née lòu ye. Bó teèn nyagá kwaá né ye: Càn dé hên, béh née bú dé seèn kó ngweéh ye. Bí ngwé-re! Njii mé bí né bú mbaá dua den, mé bí kó ngwéh sâ, mè tétég hên ndeé naá bí felè seèn tueé nyegé.

²⁴ Càn bú sá lé wónj síi naá kóó, bó njèh teèn dónj lé si giì naá bú. Né Nùà Dueé, à vulú bò tàbè bóó naá kóó. Mò mé bò nuàr me né mé be, à dé seèn teèn cèr bèh.

²⁵ À túé ngwéh ye nuaré déi a, há nyi njeré déi, à bò nuàr dónj koó seér né kóó. À bó yòn mé cúcuí mé njèh dónj haá gi né kóó.

²⁶ «À lé bóó naá kóó, te gèh nuà cèn nde ye wón beè yaám sie, à bó kerré kwaá bele mé lò hihiné, nàm hihiné ndo.

²⁷ Sâ dónj ye te bó fòón ceér nyi fòón; ye merré déi bó nde né nyi beré déi bobó kwa. Bó né kàn mé kàn bobó ndeé, sâ Càn nuà njèh né gi kwaré beèh ndo.

²⁸ «Mè tueé bí, den né faá bò go-ñonj lètenè biì lé naá giì tueé no, bó lé ye: béh yon né mé bú, béh yieé yili né mé bú, béh den né mé bú. Bó lé naá cuú tueé ye, béh né bò ñuna Càn ndo.

²⁹ «Bò mbei mò, hèn mo béh kò gi aá mân kèn, ye béh né bò ñuna seèn, sâ béh munó seér den né kei, ye kò Càn sé la den seér cu faá ngúlámúr* no wa? Sâ tueé né ye, nuàr den cuú nde né mé lo seèn nuà njèh, à boèr cu tòú, à me lòj, à goré taá, te ña Càn terrèb wa? Bò nuàr bóó yeé ménâ.

³⁰ Mé njèh mene, Càn dé sâ tánj cú, à tueé seér né ye, sâ dónj bó lé ndugó seér naá lòu. Kènè à né mé nuàr wónj dónj tueé njii ye bó a, kwéh sér temé kweèh.

³¹ Lòu sam, Càn cieé ju tená ter sie kwaá gi aá kèn; nde né felè wónj dónj. Nùà gècèn ju sâ tena nde né kóó. À tena yii nde né teèn. Càn lé naá giì nuà sâ balé kwaá, à lé naá nuà sâ te cio komo som, te bò nuàr ñene kò teèn.»

³² Bò nuàr yeé nde ngweé njií dé mé Pól ye: nuàr lé naà lè cio komo yuo mân, bò déi tóbé bú séb; bò déi ye bú a: «Béh nde cu née ngòr hèn sònò yeé cieé déi ngweé nyegé ye.»

³³ Yeé baá mân, Pól kwaá lo bó ndo.

³⁴ Sâ bò déi ngòr seèn gwaán gi aá kèn, bó yuo bele bú. Ké lètenè boòn sâ lé naà Denis, nuà Areopáje, mé ma déi, yili seèn né Damaris, bó bò mbaábon.

18

Pól ké Korênt

¹ Jomo sâ, Pól yuo ké Àtèn ndo, à nde ké Korênt.

² Wa ké teèn, à kwa nuà *Júf déi, yili seèn né Akilâ, né bò huaán loó Pôn. Bò veèh seèn Prisil lé yuoò lè loó Rôm lè tàbè Itali, bó waà née ké Korênt waà ye. Lòu sam, mgbè Klòdè lé ye bò Júf a, yuò jí ká Rôm doón yuoò. Pól ye wa baá, à yila kwa bó.

³ Sâ bò Akilâ né mé seé cên ndo. Seé boòn né gi *gwà cògò saá. Pól den baá-re ké lo boòn, bó bú né gwà cògò saá.

⁴ Mé *cieé sòu dé kàn, Pól né ké *gwà sòu bò Júf ndeé, à né ngòr Càn teèn tueé, à né bò Júf mé bò Greék teèn dor kwa keéh.

⁵ Jomo sâ Silàs bò Timoté mé lé naà ké Masedína waà ndo. Bó yeé waà baá, Pól ko lom aá dé seèn ngòr Càn tueé, à né bò Júf tueé yon, ye bó a: «Yeésò né *Nùà Cón.»

⁶ Bò Júf berón, bó kem sue bú yoòr mé séb. À yeé ñene aá ménâ, à ka cògò seèn, te fufú loó boòn mvugo cu cu yoòr boòn; à ye bó a: «Mò bí léer le mene, né beè bii; bó mé mé bié ndé cú. Kènè, mè nde seér nde aá yoòr bòò mé Júf sam, mè feh bó.»

⁷ À foón gò ndo, à nde ké lo nuà dùlà-Càn déi, yili seèn né Titiús Jústús. Gwà seèn né kwarè gwà sòu hèllè.

⁸ Sâ Krispús, nuà koò gwà sòu sâ dé seèn Fehtoò beèh gwaán gi aá kèn; bú mé mbàgà seèn mene. Bò Korênt bò kókoó mbaá lé naà ngòr Pól ngweé, bó kwaá njií temé teèn ndo. Bó weh nòmò Càn.

⁹ Cíbiteèn déi, kulu Pól faá vuú nò, Fehtoò beèh ye bú a: «Té vèh, kó lòm tueé, té húné.

¹⁰ Mè né teèn; nuaré déi wò be veèn yoòr kèma nji ndé ngwéh. Bò nuàr mò né lo hèn ngún.»

¹¹ Pól boó ké Korênt gùm nyemà mé kwèh ndo, à né ngòr Càn tueé.

¹² Cu mé Gàliôn, nuà Rôm, lé naà ngómna te tàbè Akayí, bò Júf lé naà Pól ké te *mbàgà juú bilí sie njií.

¹³ Bó wa, bó ye: «Nùà hèn né bò nuàr doór, te bó dua seér Càn faá sòu beèh né yiin nò.»

¹⁴ Pól yeé nde aá sòn komo, Gàliôn ye bò Júf a: «Hèn, mò sé né-re ngòr dùkàn déi, mè sé naá-re sòn bii ngweé.

¹⁵ Á, gèh bò saán dé mbembaá hèn seèn né felè bò ngòr, mé bò yili nuàr, mé bò sòu bii. Ngweéh dé sâ né ju bii wa? Mè teèn sam.»

¹⁶ À sòm keéh bó cie.

¹⁷ Yeé baá ménâ, bó ñar sie Sostèn nuà koò ké *gwà sòu boòn, bó duún lo bú núr ké cie sâ; Gàliôn sòn teèn yi ngwéh ménâ ndo.

Ké Antiòs cu cuú

¹⁸ Pól cer yii cu ké Korênt kóbeè. Jomo sâ, à kwaá lo bò mbaábon, à yila bàtò, te à nde Sirí. Lé naà bó bò Prisil mé Akilâ. Bó yeé baá mé gò, à bele sòm feh ké Sênkrè, te à jolo tou.

¹⁹ Jomo sâ bó foón gò Efèse ndo. Bó yeé baá ké sâ, Pól kwaá lo Akilâ bò Prisil, à nde dé seèn ké gwà sòu, bó bò Júf yila njèh teèn tueé ndo.

²⁰ Yeé baá ménâ, bó boñ bú, te bó bó cer weh teèn. Pól berón,

²¹ ye bó a, mò Càn gwaán aá, nyí ndeé né cuú ma. Bó bó bie. À yila cu bàtò ké Efèse sâ, à foón gò.

²² À nde doó suaga ké Sesarè, à nde cu ké Jerusalem bò Yeésò bò bie weh, te à nde cu ké Antiòs.

²³ À cer weh ké Antiòs sâ teèn, te à yuo cu ye ké sâ, à nde cu lè tàbè Galati mé Friji, à né cu bò mbòn doón yo boó taré.

Apolòs ké Efèse mé Korênt

²⁴ Nùà Júf déi lé waà naà ké Efèse, yili seèn né Apolòs. À né bò huaán Alesandrí. Nùà hèllè lé naà njèh sònò tueé ngulí, à né mvù Càn koó nyegé ndo.

²⁵ Bó lé naà bú ceér Fehtoò beèh Yeésò feh. À teèn tegé yila lom mé feh mene, à né bò déi jéjég ménâ feh keéh. Njèh cén, à lé ko loóm naà nòmò Càn dé Jân.

²⁶ À yeé wa baá, à yila keéh lom njèh te *gwà sòu feèh, à njeré déi vèh ngwéh. Prisil bò Akilâ yeé ngweé aá ménâ, bó weh njií bú ké jomo, bó se nyegé bú ceér Càn.

²⁷ Jomo sâ à ye, nyí nde né te tàbè Akayí ndeé. Bò mbeí yeé ngweé aá ménâ, bó gwaán, bó nyagá haá bú mvù beè te bò Yeésò bò te tàbè Akayí ñene ménâ, bó sie nyegé bú. À yeé baá ké teèn, Càn boó bú бага ndo, à gam lom bò Yeésò bò dé tueé sam.

²⁸ Bò Júf sòn toò seèn túé kwà cú. À né bó cie toò bò nuàr tueé sòm, ye bó né feh sabé; à né bó te mvù Càn lemé njií, te bó ñene ko teèn, ye *Nùà Cón né Yeésò.

19

Pól ké Efése

¹ Te cu mé Apolós né ké Korènt sâ, Pól lé naâ dé seèn te bò lò tòre ñaá kelá bele, à suaga nde ké Efése. Wa ké teèn, à kwa bò mbòñ déi,

² ye bó a: «Cu mé bí lé naâ temé mé Càn̄ kwaá ñjií, bí lé naâ Cúcuí Ñagâ kwa wa?» Bó ye bú a: «Ndóg, nuaré déi béh tuié ngúngwéh ye Cúcuí Ñagâ né teèn.»

³ Pól ye bó a: «Bó lé bí kou naâ mé nòmò Càn̄ dé heé wa?» Bó ye bú a: «Lé naâ mé nòmò Càn̄ dé Jân̄.»

⁴ Pól ye bó a: «Jân̄ lé bò nuàr kou belé naâ, te feh keéh ye bó kweéh seér aá temé. À lé naâ gií bò tueé ye bó a, nuaré déi baá jomo nyí ndeé, bó kwá ñjí temé yoòr seèn ma. À lé sâ jueé naâ Yeésò.»

⁵ Bó yeé ngweé aá ménâ, bó weh nòmò Càn̄ mé yilí Yeésò ndo.

⁶ Pól ba bó be felé, Cúcuí Ñagâ waá felé boòn, kema bó, bele seér bó leba, bó né ju bò nuàr hihiné tueé, bó né *sòn-Càn̄ tueé bele ndo.

⁷ Bó doón lé waá naâ yulá cùb̄b̄ fá.

⁸ Pól boó ké doó sâ weéh tagár, à né ngòr te *gwà sòu tueé, à njeré déi vèh ngwéh, à né bó felé *Lò Càn̄ tueé, à né ceér fòón, ye te nyí ñar keéh bò nuàr teèn.

⁹ Mé njéh mene, bò nuaré déi lé naâ berón, bó duagá seér cu tie lòu, bó né ceér Fehtoò beéh toò bò nuàr tueé beéh. Pól yeé ñene aá ménâ, à weh bò mbòñ, bó bó yuo nde ser lé gwà jañendè Tiranüs, à né ngòr Càn̄ teèn cieé doón feh den.

¹⁰ Bó boó teèn nyemà fá. Bó yeé boó baá ménâ, bò Jûf mé bòó mé Jûf sam te tàbè Asiá doón ngweé laré gi ngòr Fehtoò beéh.

Bò ñuna Seévà

¹¹ Càn̄ lé naâ bò kèkèné fèm beè Pól boó keéh.

¹² Bó nuàr né bò fùlù cògò beè seèn mé yoòr seèn weh bele, bó né bò beèn bò mé njéh kemá bele, bó né taré yuo, bò tándulu né bó yoòr durá yuo bele ndo.

¹³ Bó Jûf mé né yeé teler yon̄ go lé naâ doó sâ teèn, bó né yeé tándulu kwógò ndo. Bó yeé ñene aá ménâ, bó yegé weh yilí Yeésò Fehtoò beéh, bó nde tándulu mé njéh kwógò ndo. Dé kàn ye bò tándulu a: Yeésò mé Pól né tueé doó, nyí wò kwógò né mé yilí seèn ma.

¹⁴ Sâ lètené bò sâ bò, bò huaán déi naâ teèn téhbeh. Bó né bò ñuna *ngàn̄ sèmè dé koò déi. Yilí ngàn̄ sèmè sâ né Seévà. Bó né yeé ménâ boó taré ndo.

¹⁵ Bó yeé baá ménâ boó, tándulu ye bó a: «Mè né Yeésò kóó, mé né Pól kóó ndo. Á, dé bìi no? Bí né bò neì wa?»

¹⁶ Nùà mé tándulu yoòr hèllè toró ngumó yila bó yoòr ndo, à né bó téhbeh doón taré yógò, à né bó nu, bó né cie luñturu mé nyer yoyoòr durá yuo kelá.

¹⁷ Bó Efése bò mé né Jûf mé bò Greèk mene doón yeé ngweé aá ménâ, vèh yila bó lé, bó yila yilí Yeésò Fehtoò beéh seèn.

¹⁸ Bóó mé baá temé mé Yeésò kwaá ñjií, né ká toò Pól kem ndeé, bó né bò veèn boòn cie tueé som.

¹⁹ Bó táhuno bò kókoó mbaá domó wa gií mé bò mvù táhunò boòn, bó né toò bò nuàr ngie som. Mo bó sé naâ kàgàlòñ bò mvù sâ doón mberé, sé lé naâ kám yulá ñin waá.

²⁰ Yeé baá ménâ, ngòr Fehtoò beéh som keéh terreb seèn cie; né lom tetoò yaám ndeé.

Bèmè taré ké Efése

²¹ Jomo bò njèh sâ, Pól kaga ndòn, ye nyí nde né ké Masedinà mé Akayí kelá, te nyí nde cu ké Jerusalem. Ye, mo nyí baá ké sâ, ko nyí wa Róm ndo.

²² Yeé baá ménâ, à tema keéh bò gam bò toò fá, lé naâ Timoté bó Herástà, ye bó a, bí ndé ké Masedinà ma. À dé seèn le ngogò lé tàbè Asiá.

²³ Cu sâ bèmè taré lé naâ ko die, lé naâ felé ceér Fehtoò beéh.

²⁴ Yié lé naâ mé nùà lé déi, yilí seèn né Dèmeteriyù. Sâ ké Efése mò cècàn̄ déi lé naâ teèn. Yilí cècàn̄ hèllè né *Aretèmi. Dèmeteriyù né yeé mò sâ mé lòñ si seér, à nde go, bó bò seé bò seèn kwa nòmò teèn.

²⁵ Ngòr Càn̄ yeé baá tetoò yaám ndeé, à yilá bilí bò seé bò seèn, mé bòó mé bó bó né mé seé cieñ ndo, ye bó a: «Belá, bí né kóó ye, béh yieé yeé mé seé hèn, béh ñueé mé njéh.

²⁶ Ngweéh bí né Pól ñené wa? À né cie tueé som, ye bò nuàr a, bò càn̄ mé bó boó né mé be doón, Càn̄ gècèn déi sam. À né ménâ tueé, à né bò nuàr doór weh. Kèné bò nuàr kókoó mbaá yuo bele gi aá bú. Ká Efése hèn gi lòm cú, nde aá mé tàbè Asiá mene doón beè laré sie.

²⁷ Nde né seé beéh nyimé som. Mò Aretèmi, càn̄ beéh dé koò, nde né mé njéh calé yuo, te bò nuàr ke ñjií terreb seèn faá njèh mbaá no. Bí ñéné ngwéh ye bò Asiá bò mé bò nuàr wón̄ doón dua gi né bú wa?»

²⁸ Te bò nuàr yeé nde ngweé ñjií mán, temé ñaâ bó lé doó doón, bó som gi hueh ye: «Hé ceé, Aretèmi bò Efése bò kela né kóó.»

²⁹ Lóó doón salé gi mé njéh. Bó sie kwa bò mbei seé Pól déi fá. Né bò Masedinà bò. Yilí boòn né Gayùs bó Aristàrk. Bó mgbomé nde mé bó ké gwà sòn̄.

³⁰ Pòl yeé nde aá teèn ndeé, bò Yeésò bò yíin bú.

³¹ Bò mbeí seèn mé né bò kokoò bò dé ngómnà lè tàbè Asiá, tema njii ye bú a, kùkùr seèn, à té ké gwà sòn ndé ma.

³² Ké gwò bèmè lé dé tueé ná cù. Dé kàn né tueé, dé kàn né tueé. Nùà ngùn né lom mbaá ngaré njii, bó kwòm juù hèllè kó ngwéh.

³³ Bò nuaré déi yeé ñene aá ménâ, bó se Alesándà dògòti. Sâ bò Jùf lé bú toò lu keéh naá kóó. Alesándà yeé ngweé nyegé aá dògòti, à me njii bò nuàr mé be ndo, ye te nyí se bó.

³⁴ Bò nuàr yeé nde ñene ko ye, à né nùà Jùf mán, bó bóm njii cu ké ter mé sòn cèn ye: «Hé ceé! Aretémi dé Efése bò kela né kóó!» Bó mé njéh tum nde den ka tóg gùm yòh lòu fà, bó né tum den.

³⁵ Jomo sâ te nuaá mé nyagá yeé njèh lo sâ boó cemé ye bó, ye bó a: «Bí bò Efése bó! Mò Aretémi dé koò den né ká Efése. Ngúlámúr* seèn lé naá ké te vulúu die suagá. Nuaá mé ménâ kó ngwéh, né nei wa?

³⁶ Nuaré déi nde né saán ndo wa? Mò né ménâ, bí sé la née mbaá mbóro wèh ngwéeh ye. Bí sé la naá noón den.

³⁷ Bí mé bò nùà hèn weh nde kuú né mbaá, bó njeré déi ké lé mò beèh njúób ngwéh; bó càh beèh sèb ngwéh ndo.

³⁸ Mò Dèmeteriyú bó bò seé bò seèn gwaán né nuaré déi mé ju, bèh ju tueé né teèn, bò kokoò bò né teèn ndo. Mò né ménâ, kó bó nde lòu sií.

³⁹ Mò bí né cu mé ju déi teèn, bó nde né ju sâ faá né yeé no tená.

⁴⁰ Mè tueé bí, njii mé né kelá hèn, béh nde né njìe teèn jógó. Lòu sam, bó sé ye «túé bá kùòm», béh sè kòmò ndé ngwéh.»

⁴¹ À yeé tueé gi aá ménâ, ye bó a: «Bí ñejèllè!» ndo.

20

Gò Pòl ké Masedínà bò Akayí

¹ Jomo sâ, bèmè hèllè huné ndo. Pòl yilá bilí cu bò Yeésò bò, à toó nyegé bó, te yo taré bó taré. À yeé toó gi aá bó, à bie bó, à foón gò Masedínà ndo.

² À wa ké teèn, à né bò Yeésò bò mé ngòr Càh toó ndeé den, te bó kwa bele terreb mé njéh. Jomo sâ à kela nde ser te tàbè Akayí.

³ À cer ké sâ weéh tagár, à ye nyí nde né bàtò yilá, te nyí nde cu ké Sirí ma. Sâ bò Jùf lé baá cuù sòn felè seèn nyogó, te bó wula bú. À yeé ngweé aá ménâ, à kaga baá-re ndòn, ye nyí kela seér cu nde né Masedínà. À lé naá ménâ boó ndo.

⁴ Bò nuaré déi lé naá bú njii loó. Lé naá Sopátà ñunà Pirús nùà Bèrè, mé bò Tesaloník bò déi fà, yilí boòn né Aristàrk bò Sekúndù. Déi naá cuù Gayús nùà Dèrbè bò Timoté. Bó bò Asiá bò déi fà lé naá kóó ndo, yilí boòn né Tisík bò Trofim.

⁵ Bò sâ bò lé naá toò kelá, bó nde kela den béh ké Troàs.

⁶ Cieé koò mé bò Jùf yieé yeé breéd mé kulu teèn sam, yeé kela baá, béh nde ye dé beèh bàtò ké Filíp yilá, béh boó ceér dueé cieé tìn, béh nde ye bó ké Troàs kwa. Béh bó boó ké teèn cieé téhbeh.

Yáb Càh ké Troàs

⁷ Mè samedí liyili, béh yeé nde aá yáb Càh yieé, béh bilí den bècène. Pòl né bò nuàr ngòr Càh tueé, sâ cieé ñaga, à baá mé gò. À né tueé, à tueé den ka méménâ tóg logòteèn.

⁸ Béh lé deén naá ké gwò lè jèh gwà dé ké teèr, lám lé naá gwò kókoó mbaá.

⁹ Pòl né ka mé ngòr Càh tueé ndeé, sâ huaán ndà déi né lóm yi den; à né yí kwarè kùm. Yilí seèn né Etikù. À yeé baá ménâ yi den, à yi yuo kela mé njéh toò, à die suagá, à kela keéh jèh gwà fà, à tob die doó, bó bú ter jogo som baá komó.

¹⁰ Pòl suagá ndo, geér nde doó felè seèn, jogo sie bú beé, ye bò nuàr a: «Bí té nyàmè, à né làn!»

¹¹ Te Pòl ñaá cu ye ké ter, kolé yieé breéd, tueé ñaga cu mé ngòr. Cieé yeé ñaga baá, à foón ye gò.

¹² Sâ bó la naá mé huaán ndà hèllè weh yuo ndo. À la baá cu làn. Temé die cu bò nuàr doón lè.

Gò ké Milé

¹³ Béh yuo gò, béh kela dé beèh toò. Béh weh bàtò, ye te béh ñaá weh keéh Pòl ké Asò faá à lé tueé naá no. À lé dé seèn goó naá mé gule.

¹⁴ Béh bó yeé kwaré baá ké Asò, béh weh bú ndo, béh bó nde Mitilén.

¹⁵ Béh yuo cu doó sâ mé bàtò. Cieé ñaga béh wa kwaré Siò. Cieé ñaga cu, béh yila Samósá. Cieé yeé ñaga cu aá déi, béh wa ké Milé ndo.

¹⁶ Sâ béh lé naá Efése kelá keéh. Lòu sam, Pòl lé ye nyí ké teèn njébá ndé ngwéh, mò sam nyí nde né te tàbè Asiá ngagá kelá. À lé ye, mò nde né boó, te nyí ké Jerusalem wa lòu *Pàntèkòt.

Pòl mé bò kokoò bò gwà Càh dé ké Efése

¹⁷ Pòl tema njii ké Efése, ye bò kokoò bò lètenè bò Yeésò bò a, bó ndé kwà nyí ká Milé ma.

¹⁸ Bó waà ndo. Pòl ye bó a: «Bí né gi dene mò ké lètenè bìi kóó, yuoò lòu mé

* 19:35 19:35 Njii mé bó boó né lòu te den faá nuàr no.

mè lé naà ká te tàbè Asiá waà, nde mé ké toò mene.

19 Mè seé Fehtoò beèh bɔ́ɔ lom né mé temé dolè, mé yimé njolò ndɔ. Bò Jùf lé naà sòn felè mò nyogɔ, mè gèr beè bɔ̀ɔn ñene lom dé fi.

20 Mé njéh mene, mè bí njeré déi lòu túé gúgú ló ngwéh, sà mè ye te gam bí. Mè bí ngòr Càn feh gi aá kèn. Né mene cie, né mene gwò, mè lé naà gii bí feh.

21 Mè lé naà gii bò Jùf mé bòò mé Jùf sam doón yilá, te bó kweéh seér temé, bó bele ceér Càn, bó kwaá njií temé yoòr Fehtoò beèh Yeésò *Kristò.

22 «Mè kènè baá mé gò Jerusalem. Cúcuí Nɔgá mè ké sà ba njií né lòu. Njií mé nde né mè ké teèn kwa, mè kó ngwéh.

23 Mè kó cegé né njèh cén, ye lé loó dé kàn doón Cúcuí Nɔgá né mè tueé ye mè a, gwà cibì né mè kela mé gèr mene.

24 Mè nde né mene kuú, mè mé nyàmè sam, mè kó lom né ké sònòbò dula yuo kelá, te seé mé Fehtoò mò Yeésò né beè mò haá kwaá hèn mboón. Á lé beè mò haá kwaá naà Njagá Bagaá, ye mè a, ndé bò nuàr húóm-temé Càn tueé ma.

25 Mè bí njèh felè *Lò Cànɛ feh laré gi aá. Mè né kɔ́ɔ ye, kènè bí mè ñéné ndé cú.

26 Mè bí hèn tueé komo né lan dé cí, ye bí a, mɔ nuaré déi baá mene lètenè bìi léér, be mò teèn sam.

27 Lòu sam, njií mé Càn lé naà gii nyegé kwaá doón, mè bí feh gi aá, mè déi toò kwá ló ngwéh.

28 Bí bònɛ feh bìi. Bònɛ bò nuàr mé Cúcuí Nɔgá né beè bìi kurú kwaá doó, bí gó lóm teèn, bí né bó ke nyegé. Né mbàgà Càn, á lé naà bú mé húóm Njuna seèn ñaá weh.

29 «Mè né kɔ́ɔ ye, mɔ mè doó sam cuú, bò ngùni nde né lètenè bìi yilá, bó ñellé sòm mɔgò bìi.

30 Né mene lètenè bìi, bò nuaré déi ndeé né teèn yuo kelá, bó né bèh hiin tueé foó njií, bó né bò mbònɛ Yeésò mé njéh bou.*

31 Bí dèn làn dé cí, bí té nyèn ye, lé nyèmà tagár, mè lé sòn dù ná ngwéh, mè lé njèh ké lètenè bìi feéh naà cibíteèn mé suútenè mene, mè né bí mé yimé njolò mene luóm ndɔ.

32 Mè bí kènè kwaá lo né beè Càn. Ngòr húóm-temé seèn a, ká siè bí beè. Á nde né bí terreh haá te bí temé kwaá yam njií gi mé bú, á haá bí ngúlú mé á lé naà gii dé bò nuàr seèn doón nyegé kwaá doó ndɔ.

33 «Mè lé mé tuaa kágálɔn bô cògò nuaré déi ná ngwéh.

34 Bí né gi kɔ́ɔ ye, mè seé tema yeé mé be mò, mè né teèn kwa, mè koó bò mbei seé mò mé njéh.

35 Mè lé doón bɔ́ɔ gii naa ye te bí ñene weh teèn, bí seé tema mé be bìi, bí né bò saám bò gam. Bí té ngòr Fehtoò beèh Yeésò nyèn. Á lé ye: Ngulí kela né dé haá mé dé weèh ma.»

36 Pól ye tueé gi aá, bó bó doón cemmé nde gi doó, á dua Càn.

37 Bó si lo yué teèn, bó né bú kumò sie, bó né bú gò bieé.

38 Bó doó sà curú yuo baá mé kuún. Lòu sam, Pól la naà bó tueé ye bó a, bó nyi ñéné ngwé ndé cú ma. Bó njií lo bú ké sòn nòmò te á yila batò.

21

Gò Pól ké Jerusalem

1 Bó bó yeé geé aá, béh bó yila batò ndɔ, béh lemé nde ké Kòs. Cieé ñaga béh wa Ródè; béh den cuú ké sà, béh nde ké Pátará.

2 Béh wa ké teèn, béh kwa batò mé nde né Fenisí, béh yila nde teèn ndɔ, béh foón cu gò.

3 Béh wa kwarè Sìpre, béh woón kela kèb túnò, te béh nde lé tàbè Sirí. Béh wa ké Tír, béh suaga doó, te batò som su seé.

4 Ké doó sà, béh foón kwa bò Yeésò bò déi teèn, béh bó cer weh cieé téhbeh. Bó né Pól tueé ye bú a: «Té ké Jerusalem ndé.» Sà Cúcuí Nɔgá lé naà gii bó tueé ye bó a, Pól nde né gèr ké teèn ñene ma.

5 Mé njéh mene, sòndé sà yeé gi aá, béh foón cu gò. Bó njií lo béh ké jomo loó. Lé naà bó bó véh bɔ̀ɔn, mè bò huaán bɔ̀ɔn mene. Béh bó yeé wa baá ké sòn nòmò, béh cemmé nde gi doó doón, béh dua Càn.

6 Béh bó bie gò ndɔ. Béh yila cu batò, béh foón gò; bó dé bɔ̀ɔn cu cu lo.

7 Béh yuo ké Tír sà, béh nde ké Tolemayís; gò dé dùdùà ceré le ké sà. Béh suaga doó, béh nde bò Yeésò bò dé ké sà bieé weh, béh bó cer cieé cén.

8 Cieé ñaga, béh foón cu gò Sesarè. Béh wa ké teèn, béh kela nde ké lo Filip. Á né nua ngòr Càn se yoón. Béh cer ké lo seèn. Lètenè bò téhbeh bò mé bó lé naà ké Jerusalem balé sòm doó, cén déi lé naà bú.

9 Á né mé bò huaán dé véh nèa, bó né gi bò *sòn-Càn hò.

10 Ké lo seèn sà béh lé naa teèn cer weh. Cieé déi sòn-Càn déi waà, yilí seèn né Àgàbùs, á lé yuoó naà ké Judé,

11 á waà ká yoòr beèh, á dom weh kándá Pól, á né bò gule bó be mé njéh kaga bele, ye béh a: «Cúcuí Nɔgá né tueé ye: Nuaá mé kándá hèn né dé seèn wa, bó Jùf nde né bú ké Jerusalem mân kaga ma; wa bó nde né bú mé bò kìn haá njií.»

¹² Béh yeé nde ngweé njií mân, mé béh mene, mé bô dé ké Sesarê mene doón, béh boŋ gi Pól, ye bú a: «Kúkür yeé, té ké Jerusalem ndé.»

¹³ Pól den seér cuù, ye béh a: «Sâ né kei wa? Hên bí foón né ceér, te bí yueé tur som mè temé lè! Mè tueé bí, mè baá hên. Ké Jerusalem né mene dé kagaà, né mene cio, mo né felè Yeésò Fehtoò mò, mè hên nɔ.»

¹⁴ Béh yeé ñene, yíé ngwéh ménâ, béh kwaá lo ménâ ndo, béh tueé lom aá ye, Fehtoò beèh a, bô bá njií mé à gwaan né ma.

¹⁵ Béh yeé cer weh cu aá, jomo sâ béh nyegé ñjèh, béh foón gò Jerusalem ndo.

¹⁶ Bô mbòŋ ké Sesarê déi njií lo béh, bô weh njií béh ké lo Násòŋ, nùà Sìpre, béh cer ké teèn. Né nùàr Yeésò baá dàb.

Pól ké yoòr Jâk

¹⁷ Béh yeé wa baá ké Jerusalem, bô Yeésò bô samé weh lom béh mé vógo-temé mene.

¹⁸ Cieé ñaga, béh bô Pól nde ké lo Jâk, bô kokoò bô te mbàgà Càŋe bilí gi ké teèn ndo.

¹⁹ Pól yeé bie aá bô, à se bele bô débè seè seèn mé Càŋ lé boó keéh naá beè seèn lètené bôó mé Jûf sam doón.

²⁰ Bô yeé ngweé aá ménâ, bô yila Càŋ teèn seèn. Bô den cuù ye Pól a: «Wò ñéné ngwéh bô Jûf ngùn baá gi bô Yeésò bô ndo wa? Bô né lom te *sòú joloò tétég.

²¹ Bô lé naá gi ngweé, ye wò né yeé bô Jûf mé tàbè hihiné feh, ye bô a, té sóú Músi jòlò, bô té bô huaán *ngòr ñòb cú, bô té gènnè bô Jûf bèlè ndo ma.

²² Á hên, te béh boó nde né naàn? Béh kò né ye, bô nde né ngweé gií, ye wò waá baá kèn.

²³ Mo né mân, kò wò kènè boó faá béh nde né wò tueé nɔ. Béh né mé bô nùà nèà teèn, bô né yáb jolo.

²⁴ Wèh siè bô beè, bí bô nde te bô *sené bí, wò gwom sòn boòn, te bô bele som tou yoòr. Mo baá mân, bô njií mé bô né wò felè tueé kwaá doón, bô nùàr nde né faá ñjèh mbaà nɔ ke njií, bô tueé seér ye, wò né sóú Músi jolo ndo ma.

²⁵ Dé ju bô Yeésò bô mé Jûf sam, béh lé naá gi bô kàgà-ndòn beèh nyagá njií, ye bô a: bô té *sèmè dé cècàn yíé, bô té húóm sònò nágá kèh; núógó nyaàm mé bô nei wulá naá lòu, bô té yíé, bô té yàgà yòn ndo.»

²⁶ Pól weh bô nùà nèà sâ ndo. Cieé ñaga, bô bô nde ké bèh *sené sâ, bô kou bô. Jomo sâ à nde ké *gwà Càŋ koò, à tueé kwaá bô cieé mé bô nde né teèn kou ceré, mé bô nde né sèmè dé nùà kàn haá ndo.

Pól yila beè ké gwà Càŋ koò

²⁷ Mé bô cieé téhbeh hèllè nde gií, sâ bô *Jûf mé lé yuoó naá te tàbè Asià ñene gi aá Pól ké gwà Càŋ koò kèn. Bô soób su Pól dàm nùàr yoòr, bô sie bú.

²⁸ Kéŋ die, bô ye: «Bô *Iseràlà bô, bí ndé, bí yí be teèn! Nùà hên mango felè dàm bô Iseràlà bô tueé seér yeé koo. À felè *sóú Músi bô gwà Càŋ koò hên tueé gi né ménâ ndo. Hên ká gwà Càŋ à yíi keéh bilí cu aá mé bô kurú mene, à gwà Càŋ mé ñjèh boó yíli som aá kèn.»

²⁹ Sâ bô lé ñenè naá Pól bô Trofim nùà Efése, bô lé naá ké lètené loó, bô ye merré déi Pól lé naá bú ké gwà Càŋ yíi keéh.

³⁰ Yeé baá ménâ, bèmè ka salé yoŋ loó doón. Bô nùàr né kàn mé kàn durá yuoó, bô né teèn ndeé. Bô né mé Pól cie tulu yuo kelá, bô né bô hin gwà Càŋ jomo coló njií.

³¹ Bô né ceér foón ye te bô wula Pól wulá. Njàgà nde tɔb kwa kwaá-taáb bô Rôm bô, ye bú a: Jerusalem baá jilí ma.

³² Á yeé nde ngweé njií mân, à yilá weh bô kokoò bô lètené bô sóji, mé bô sóji déi, bô bô dula suaga ké teèn. Bô nùàr yeé ñene njií aá kwaá-taáb bô bô sóji seèn baá ndeé, bô vu lo Pól nùr loboò ndo.

³³ Kwaá-taáb doò waá ñjebá nde yí kwarè Pól, ye bô cáb siè bú sieé, bô yí bú fògò lòn beè. Jomo sâ ye bô a: Pól né nei wa? À boó naá kei ndo wa?

³⁴ Á né mene ménâ bieé, bô nùàr kò lom né ké ter loó njií. Dé kàn ye mbei kàn, dé kàn ye kelá kàn. Bô yeé baá tieé kwaá-taáb ménâ tueé vurú den, ye bô wèh ní bú ké te mbàn bô sóji.

³⁵ Mé bô nde ké ka cébbè waá, sâ Pól nde aá mé nùr beè bô nùàr kuú dolé, bô sóji ngáa jògò weéh baá bú lòu.

³⁶ Bô nùàr né lom jomo kem bele. Dé kàn ye wulá bú wulá, dé kàn ye wulá bú wulá ma.

Ngòr sònò Pól

³⁷ Bô yeé nde aá mé Pól ké te mbàne komo yuo kelá, à tueé njií kwaá-taáb mé ju Grèk, ye bú a: «Mè nde né lòn kwa, te mè tueé wò njeré déi wa?» Kwaá-taáb doó ye bú a: «Wò la né ju Grèk tueé nɔ?»

³⁸ Wò nùà Ejiptò lòu doó sam wa? Nùà hèllè lé naá bô nùàr soób, loó jilí gi mé ñjèh, à lé naá mé bô wulá-feh bô kàm nèà ké ya dueé ker yilá. Wò bú sam wa?»

³⁹ Pól ye bú a: «Mè né dé mò nùà *Jûf, bô lé ñaar naá mé ké Tarse te tàbè Silisí. Né loó koò; mè teèn né huaán. Kúkür yeé, kwá mé tueé weh mé bô nùàr teèn.»

⁴⁰ Kwaá-taáb ye bú a: «Túé yeé tueé.» Pól wuo ñjebá ter ké te cébbé, me fo njií bô nùàr mé be. Bô nùàr nɔón ndo. Pól

duóóm bó njèh mé ju *hebreèh tueé njií, ye bó a:

22

¹ «Bò nùàr mò, bò tele mò, bí ngwé! Mè nde aá sòn mò tueé.»

² Te bó yeé nde ngweé njií bú mé ju hebreèh sònò mân, bó huné ñei cu baá ye-re ñóón. À deén baá-re ndo, ye bó a:

³ «Mè né nùà Jûf; bó lé mé ñaár naá ké Tàrse te tàbè Silisí. Mè lé kulá naá ká Jerusalem. Jégég sòu bò tele beèh léí jògò, Gamalièl lé mè feèh naá kóó. Mè lé toò Càn bogó naá faá bí né lan bogó sà.

⁴ Bòó mé né ceér Yeésò bele ñóón, mè lé naá bó bunó, mè né bó wulá sòm bele, mè né siíb mé véh mene gwá cibi sie yíí.

⁵ *Ngàñ sèmè dé koó mé bò kokoó bò ñóón sòn mò tueé nde né kóó. Bó lé mè mvù beèh nyagá haá naá kóó, te mè nde ye terreb njolò bò Jûf dé ké Damàs kwa. Mè lé naá ké teèn ndeé ndo, ye mɔ mè wa baá ké teèn, mè ndeé né bò Yeésò bò ká Jerusalem sie turú ndeé, te bó ñene gèr ma.»

Bèh temé kweèh seér

(Seé b. 9:1-19; 26:12-18)

⁶ Pól den cuú, ye bó a: «Mè fón gò Damàs ndo. Mè né ka ndeé, mè wa kwarè loó, sà lou nde aá dilí. Te mè yeé ke, ñagá déi ba suagá ter, né kwarè mò wula njerré yon.

⁷ Mè jege die doó, mè né hueh déi ngweé njií, ye mè a: Sól, Sól, wò mè méná bunó né mé ñgei wa?

⁸ Mè bie njií ye bú a: Né wò neí wa, Nùà dueè? Ye mè a: Né nyí Yeésò nùà Najarèt mé mè né bunó den sà ma.

⁹ Bòó mé lé naá gií jomo mò ñene cegé ñagá, bó lé dé boón hueh sá ngwé ná ngwèh.

¹⁰ Mè ye: á hèn, mè boó nde aá naàn wa, Nùà dueè? Nùà Dueè doó ye mè a: Kòmò wò ter, ndé ké Damàs; ké teèn sà, njií mé nyí ye wò a, béboó, bó nde né wò tueé.

¹¹ Bòó mé lé naá jomo mò doó mé mè ké Damàs derré wa baá lòu. Sà ñagá mè njolo cugó sòm aá kèn.

¹² «Sà nùà dùlà-Càn déi né lo sà teèn, yilí seèn né Ananiá, à né *sòu beèh bagasé jolo nyegé. Né nùà gécèn beè bò Jûf ké sà ndo.

¹³ Nùà sà waà njebá ndeé kwarè mò, ye mè a: Sól, nùàr nyí, njolo yeé a, kòmò cú wò mé njéh komò ma! Á yeé cib sòn, njolo mò kwogó ñagá ndo, mè ñene njií bú.

¹⁴ Ye mè a: Càn mé né felè bò tele beèh léí jògò lé wò balé soóm naá kóó, ye te wò ñene ko njií mé nyí gwaán nè. Á lé naá wò

Nùà dilí njolò feh gií, wò lé naá bú ñeneé, wò ngweé hueh seèn.

¹⁵ Wò nde né sòn seèn toò bò nùàr ñóón ñaá. Njií mé wò lé naá ñeneé ñóón, wò nde né bó feh, wò feh bó njií mé wò lé naá ngweé ndo.

¹⁶ À deén baá-re ye mè a: Sà mè kela cu né kei wa? Wùò ter, bó kou sòm wò nòmò Càn, te veèn yeé yaga yuo mé yilí Fehtoo beèh ma.»

Kwòm mé Pól lé ndeé naá ké yoór bòó mé Jûf sam

¹⁷ «Jomo sà mè cu cuú ká Jerusalem. Mè yeé baá Càn ké *gwá Càn koó dua den, kulu mè faá vuú no.

¹⁸ Mè ñene Nùà Dueè ye mè a: Wùò ter kwar, yùò ká Jerusalem ñóón. Njií mé wò né felè mò tueé den hèn, bò nùàr gwàn ndé ngwèh.

¹⁹ Mè ye bú a: Nùà Dueè, ngweèh bó né gi kóó ye, mè lé naá te bò *gwá sòu ndeé bele, mè sie bòó mé né temé yoór yeé kwaá njií, mè nde bó gwá cibi yíí njií, bó duún bó núr wa?

²⁰ Ngweèh lòu mé bó lé wulá naá sòn yeé Etièn, mè lé naá teèn ndo wa? Bòó mé lé wulá naá bú, mè lé naá bó seèn, bó lé cògò huaré kwaá lò naá beè mò.

²¹ Nùà Dueè tueé baá-re mè ndo, ye mè a: Ndé yeé ndeé, mè wò tema njií nde né ké bèh dàb, ké yoór bòó mé Jûf sam ma.»

Pól bó kwaá-taáb bò Róm bò

²² Pól yeé baá dé bòó mé Jûf sam teèn tueé kwaá, bòó mé lé naá gií ngweé ñóón keén njií ké ter, ye bó nyòlò sòm nùà hèllè mé cio; Càn a bó à hue cu ma.

²³ Bó né ké ter geba njií, bó né cògò yoór salé, bó né fufú ter nuaán vuú njií.

²⁴ Kwaá-taáb bò Róm bò doó yeé ñene aá méná, ye bó yí njií Pól yí te mbàn bò sóji, bó dùn bú núr ma. Sà ye, mɔ núr baá bú yoór yilá, à nde né cie tueé sòm, te nyí ko kwòm teèn, nyí ko njií mé bó nùàr né mé njéh ñaán doó.

²⁵ Bó yeé kaga si aá Pól doó, faá bó nde aá bú lobo no, à deén ndo, ye nùà koó lètenè bò sóji a: «Mɔ nùàr né bò huaán Róm, bó nées ju túé ngwèeh ye, sòu bií ye lòbò kèh bú mbaá wa?»

²⁶ Nùà koó hèllè yeé nde ngweé njií méná, à nde mé kwaá-taáb tueé njií ndo, ye bú a: «Wò jue te nyí bóó naàn á? Nùà hèn né bò huaán Róm.»

²⁷ Kwaá-taáb yeé nde ngweé njií mân, à ndeé ká teèn mé be seèn, ye Pól a: «Júe mè a, nyí né bò huaán Róm?» Pól ye bú a: «Nyea!»

²⁸ Kwaá-taáb hèllè den cuú ye: «Mè lo nde nùà Róm ñaá, mè lo gwóóm naá

kàgàlòn kókoó.» Pól deên ndo, ye bú a: «Dé mò, mè né huaán, bó lé mè ñaar naà ké teèn.»

²⁹ Te b́óó mé la ye bó nde áá bú lobo doó yeé nde ñgweé ñjii màn, bó ñellé nde gi gè jomo. Kwaá-taáb mé feh seèn yeé ñgweé, wa nyí mé yuúí kágá naá b́ò huaán Rôm màn, veéh b́óó bú ñjèh.

Pól ké te *mbàgà ju taré

³⁰ Cieé ñaga, kwaá-taáb kaga ndòn, ye ñjii mé b́ò Jíf ye ko bó wúlá sòm Pól mé ñjèh doó, ko nyí ñgweé nyegé baá kwòm sá. Yeé baá méná, à ye b́ó sè sòm bú seé. À yilá bílí b́ò *ngàñ sèmè dé kókoó mé gùm mbàgà juú sá doón, à weh suaga mé Pól ké toó juú ndo.

33

¹ Wa ké teèn, Pól ke dilí ñjii lom b́ò túe-ju b́ò ñjolo, ye bú a: «B́ò nuàr mò, bèh mé lé naá-naá, mè ñjèh doón ká lè mò b́óó gi né ñjolò Càn mé huóm-temé mene; wa hèn né den ka ci ye.»

² Te Ananiá *ngàñ sèmè dé koó yeé nde ñgweé ñjii méná, ye b́óó mé den né yi kwarè Pól a, bó fágá yí Pól be sònò.

³ Pól ye bú a: «Wò nuà sòn fá, Càn lobo seér nde né wò! Wò te kogo den nyegé né, ye te nyí tena ju mò faá *sóú tueé né no, kámber wò sóú kwa seér cu nde né lòu, wancón keí b́óó mé wò ye b́ò nuàr a, lòbò mè lòbò wa?»

⁴ B́óó mé naá gi kwarè doón su gi sòn, ye bú a: «Wò hèn seí né ngàñ sèmè dé koó!»

⁵ Pól ye bú a: «Mè kó ná ñgwèh ye, né ngàñ sèmè dé koó, wancón né te mvù Cànje nyagá den ye: Té veén felè nuà dueé túé ñjii.»

⁶ Sá Pól naá gi kóó ye b́ò téná-juú b́ò kèh déi né b́ò *Sadusièn, kèh déi b́ò *Fariasièn ndo. Yeé baá méná, à logó ñjii ké ter ye bú a: «B́ò nuàr mò, mè né Fariasièn, ñuná Fariasièn. Mè né ndèm kwaá, ye b́ò komó nde cu né lè cio komo yuo. Mè ju hèn yila kuú né dé ci.»

⁷ Pól yeé nde tueé sòm faá bèh màn, togo ko die létèné b́ò Fariasièn bó b́ò Sadusièn, bó ker fá.

⁸ Lòu sam, bó Sadusièn ye b́ò komó lè cio kòmò yuò ndé cu, wa cili Càn teèn sam, càn déi teèn sam ndo ma. Sá dé b́ò Fariasièn doón, bó né gi temé teèn kwaá ñjii.

⁹ Yeé baá méná, bèmè ñaán seér cu lòu. B́ò *ñjii-sóú déi mé né jomo b́ò Fariasièn doó, wuo ter, ye: «Ndóg, béh ñjèh veén déi beè nuà hèn kwà ñgwèh. Sá merré déi càn déi naá bú njeré déi tueé, mo sam né cili Càn.»

¹⁰ Yeé baá méná, togo b́ogó ñeí cu baá-re faá we no. Kwaá-taáb veéh lom áá ye bó nde né Pól sie ñaré. À yilá ñjii baá-re b́ò sóji seèn, te bó nde Pól beè b́ò nuàr ñgaá weh, bó nde bú ké te mbàn b́òon yii ñjii.

¹¹ Cibíteen sá, Fehtoó beéh ñené yuo kelá toó Pól, ye bú a: «Môn, fágá feh! Wò sòn mò ká Jerusalem tueé sòm áá kèn, ko wò nde cu sòn mò ké Rôm màn tueé ndo.»

Nyógò sòn felè Pól

¹² Cieé yeé ñaga baá, bó Jíf déi nyogo sòn, bó jege ye, bó njeré déi sònò nága ndé ñgwèh, ko bó wula sòm áá bú, sá ye.

¹³ B́ò sá bó lé naá yulá nèa yogo kééh.

¹⁴ Yeé baá méná, bó nde kwa b́ò *ngàñ sèmè dé kókoó bó b́ò kókoó bó déi, bó ye bú a: «Kèné béh jege baá, ye béh nde né yáb felè Pól jolo. Ko béh wula sòm áá bú, sá ye.

¹⁵ Mo né màn, bí bó *mbàgà juú bó ndé júe kwaá-taáb a, sòm kèh bí Pól, faá bí nde cu née ju seèn taán ye. Béh nde né beré déi ñjèbá tená, béh wula lo bú, sá à née ké te mbàgà juú wá ñgwèeh ye.»

¹⁶ Kámber ñuná tie Pól né ñgweé, à nde ké te mbàn b́ò sóji, à tueé kwaá Pól toó ndo.

¹⁷ Pól yilá ñjii nuà koó bó sóji déi, ye bú a: «Wèh ñjii mbò ndá hèn ké yoór kwaá-taáb, à nde né bú njeré déi tueé.»

¹⁸ Nuà koó doó weh ñjii huaán sá ké yoór kwaá-taáb ndo. Wa ké teèn, ye bú a: «Pól nuà gwa cibi ye mè a, ñjii lo huaán ndá hèn ká yoór yeé, à nde né wò njeré déi tueé sé wa.»

¹⁹ Kwaá-taáb sie weh mbò ndá doó be ndo, bó bú nde ké béh ndón-ndón, ye bú a: «Wò ye naàn wa?»

²⁰ Ye kwaá-taáb a: «B́ò Jíf wón kwaá gi áá kèn, ye bó nde né wò tueé ye wò a, kwèh, wèh ndé cú mé Pól ké bèh juú, bó nde cu né ju seèn taán nyegé ma.

²¹ Mè tueé wò, ndóg té lom gwàn. Bó né ñjèh yulá nèa yogo kééh, bó wón kwaá gi áá kèn, ye bó nde né beré déi leér den, te bó móm bú. Bó jege kwaá gi áá, ye bó nde né yáb felè seèn jolo, bó njeré déi sònò nága kèh ndé ñgwèh, ko bó wula sòm áá bú, sá ye. Bó kèné tab den né màn, bó kela lom áá te wò komo ñjii bó sòn.»

²² Kwaá-taáb yeé ñgweé gi áá màn, à luóm mbò ndá doó, ye bú a: «Té nuaré déi màn tueé nyi wá? Sá ndé bá-re.»

Pól ké toó ñgomná Felisi

²³ Yeé baá méná, kwaá-taáb yilá ñjii bó sóji dé kókoó fá, ye bú a: «Bí bílí bó sóji yuúí fá, bó ñá-nyam bó yulá téhbeh mé bó gwaga bó yuúí fá ndo, bí nyegé kwaá gò.

Liyili mé lou lòn tårènèà bí nde né Sesarê ndeé.

²⁴ Bí kàgà kwá gí bò nyam mé Pól nde né teèn ñaá, te bí logo weh bú lón, bí njií lo ké beè ngómna Felísi.»

²⁵ À nyagá kwaá tebé teèn ndo, ye:

²⁶ «Né mè Klòdè Lisiás nyagá njií né nùà koò seèn ngómna Felísi mvù hèn kóó, ye bú a:

²⁷ Bò Jùf lé naà nùà hèn beè ceéhr keéh, le man bó wula yili bú. Mè yeé ngweé aá ménà, mè dula nde teèn mé bò sòji beè, mè nde bú ñgaá weh. Sâ mè naà ngweé ye, né bò huaán Ròm.

²⁸ Yeé baá ménà, mè yilá bilí *mbàgà juú bò Jùf ndo, te mè ko kwòm mé bó né bú teèn bunó.

²⁹ Mè ke njií dògòti juú hèllè né lom felè *sòú boón. Gèh dé sá seèn dé cioò mé dé gwá cibi sam bèh.

³⁰ Á, nùàr lé naà waá, ye mè a: bò Jùf wón kwaá gi aá no. Mè yeé ngweé aá ménà, mè boó lom wúwagá, ye ko mè bú haá njií mé wò. Jomo sâ, mè tueé njií mé bò Jùf ndo, mè ye bó a: bó ndé sí sèr bú ké toò yeé.»

³¹ Jomo sâ bò sòji boó faá bó ngweé naá no: bó weh Pól cibiteèn sâ, bó njií lo bú tóg ké Àntipàtrís.

³² Cieé ñaga bò sòji mé lé góó naá mé gule cu cuú dé boón ká te mbàne; bò nyam bò njií lom aá Pól ké Sesarê kóó.

³³ Bò sâ bò wa teèn, bó haá njií ngómna mvù hèllè, bó haá njií bú Pól ndo.

³⁴ Ngómna yeé jané gi aá, ye Pól a: «Wò né te kòb tàbè dé heè wa?» Pól ye bú á, nyí né te kòb tàbè Silisí ma.

³⁵ À den cuú ye Pól a: «Ko bòó mé lé naá wò síi baá doó, mè bie ye wò ñèh». Ye bó ndé kwá ngógò bú ké lè bògò *Heròde ndo.

24

Njií mé bó síi Pól mé ñèh

¹ Jomo sâ kela cieé tìn, Ananiá *ngàn sèmè dé koò bó bò kokoò bò déi mé nùà kélá-gàm boón, wa ké Sesarê. Nùà kélá-gàm sâ, yilí seèn lé naá Tèrtúlù. Bó yeé wa baá, bó nde ké toò ngómna Felísi mé ju Pól hèllè.

² Bó yilá njií Pól ndo.

Tèrtúlù duóom Pól síi; à ye ngómna a: «Dé koò, béh pón den né mé wò. Wò te kògo den né mé lo ndo. Wò né seér tàbè beèh boó nyegé, te den bagasé.

³ Né mene he, dé koò, béh bó-bagaà yeé weh né mé be fá.

⁴ Mè sé ki né wò ndo, kúkùr yeé, gér njií tie te ngòr beèh teèn:

⁵ Beè beèh doón, mèi bò kì-nùàr faá nùà hèn no sam. Lètené bò Najarèt bò doón feh né bú. Bèh mé à né lètené bò Jùf kela doón bèmè né die.

⁶ À nde teèn kema bilí baá mé *gwà Càn koò mene; béh lé bú sieé naá ké teèn. [Béh ye te béh tena ju seèn faá *sòú beèh tueé nè no.

⁷ Kwaá-taáb Lisiás bó bò sòji seèn nde ta tena toò, bó ñgaá weh bú beè beèh mé terreb,

⁸ à tueé njií mé bòó mé né bú síi doó, ye bó a, bó ndé túé sèr ju seèn ká toò yeé ma.] Mò sam, bíé kú yeé bú, wò nde né gècèn beèh ñené kóó, te wò ko ye béh bú síi yíi né teèn.»

⁹ À yeé nde cib sòn mán, bò Jùf gwaán yíi teèn, te den ka faá né ménà no.

Dé tueé baá toò Pól

¹⁰ Jomo sâ ngómna me njií Pól mé be, te à tueé dé seèn ndo. Pól ye bú a: «Mè ko né ye, baá nyèma kóbeè nùà téná-juú felè bò nùàr beèh doón né wò. Mè sòn mò toò yeé tueé som nde né mé vógò-temé mene.

¹¹ Mè tueé wò, mè lé naá cuú ké Jerusalem bèh Càn duaà ndeé, lan nées cieé yulá cùòb fà yógò kéh ngwéeh ye. Mò wò né gwaán, bíé kú yeé.

¹² Né mene ké *gwà Càn koò, né mene ké *gwà sòú, béh nuaré déi lé san kú ná ngwéh. Né mene ké lètené loó, mè cili nùàr sób ngwéh. Ndóg, nuaré déi lé mè teèn kwá ná ngwéh.

¹³ Bò nùàr hèn tueé né mbaá, njií mé bó né mè teèn síi, bó wò cí fèh kòmò ndé ngwéh.

¹⁴ «Mè dé mò toò yeé ko cegé né ñèh cén, ye mè seé Càn bò tele beèh léi jògò boó né mé ceér dé feè. Bó den seér cu né kóó, ye né nyeén. Sâ, né mene te mvù sòú, né mene te mvù bò *sòn-Càn bò, njií mé né gi teèn nyagá den doón, mè temé kwaá njií né teèn ndo.

¹⁵ Mè ndèm mé Càn kwaá njií né faá bó né mé bú kwaá njií no. Béh bó né gi kóó, ye bò gècèn bò mé bò nyeén bò nde gi né lè cio komo yuo ma.

¹⁶ Mè tég lege lom né dé cí, ye te ká lé mò, né mene njolò Càn, né mene njolò bò nùàr, mè ñèh doón boó gi né mé húóm-temé.

¹⁷ «Mè lé naá cie nyèma ngún boó, mè lé ké Jerusalem cu cuú lòu. Mè ndeé kàgàlòn mé bò nùàr beèh haá njií, te gam bó. Mè ndeé *sèmè dé mò ké toò Càn haá ndo.

¹⁸ Bó lé mè ké *gwà Càn koò ñené naá, sâ mè né mé tou yoòr. Béh cili nùàr lé kóó ná ngwéh, bèmè lé teèn ná ngwéh ndo.

¹⁹ Doó lé náà bò Jíf mé lé yuoó náà lé tàbè Asià. Bò sà bò sé la ká toò yeé waà né kóó. Mò béh bò né mé njeré déi, bò tueé.

²⁰ Mò sam, bò hèn bò a, túé kwòm veén mò sà. Lòu mé bò lé náà mè ké te *mbàgà juù njii, mè lé saàb naà kei wa? Bò túé sòm cie.

²¹ Mè dé mò kò cegé né njèh cén, ye mè lé náà ké ter logó njii, ye mè né ndèm kwaá, ye bò komó nde cu né lè cio komo yuo. Mè ju hèn yila kuú né dé cí.»

²² Sà Felisi né ceér bò Yeésò bò kóó. À yeé ngweé aá ménâ, ye bò a: Ju kuún aá kèn; kò Lisiàs kwaá-taáb waà baá, nyí tena ye ju bii sà ma.

²³ Jomo sà ye nùà koò bò sóji a: «Wèh njí cú Pól ké gwà cibi, wò yi kwaá bú lòu, te bò mbeí wɔŋ nde beh yoór seèn, bò gam bú.»

Pól ké toò Felisi bò Drusilá

²⁴ Yeé cer weh baá, Felisi bò veéh seèn Drusilá waà. Veéh dé seèn né nùà *Jíf. Bò yeé waà baá, bò tema yilá njii Pól. Pól waà ndo, à yila tueé, bò né felá. À tueé bò felé temé yoór Yeésò *Kristò kwaá njii.

²⁵ À tueé bò gèh dé dene dilí, à tueé bò gèh dé yo sieè ndo. À yeé baá bú dé ju beè Càn dieé tueé, veéh bóó bú njèh, ye Pól a: «Ndé cú ké gwó ye. Mò mè kwa cu aá lón, mè yilá ye wò.»

²⁶ À lé beè Pól kèb déi gwaán naà kàgàlòn ndo. À lé bú ká yoór seèn yilá njii beéh dé cí. Bò bú né sòn tueé.

²⁷ Ka méménâ nyemâ fá yeé kela baá, Porsiu Fésetù waà kweéh ngómnà Felisi. Sà Pól lé née gwà cibi ménâ den den ye. Lòu sam, Felisi lé gwàn ná ngwèh njolo mé bò Jíf veé.

25

Ju Pól ké toò mgbè Ròm njii

¹ Fésetù waà te tàbè sà ndo. À yeé cer aá ké Sesarè cieé tagár, à nde ké Jerusalem.

² Wa ké teèn, bò *ngàŋ sèmè dé kokoò, mé bò Jíf dé njonjolò bilí nde cuú ju Pól toò seèn síí, bò ye bú a:

³ «Há njí cú yeé béh Pól ká Jerusalem teèn». Sà bò lé náà giì wɔŋ kwaá, ye bò wula ló nde né bú ceér dueé, te à wa ye ké Jerusalem.

⁴ Bò yeé dua baá Fésetù ménâ, à tueé seér ye bò a: «Pól née ké Sesarè gwà cibi ye, mè nde né ké teèn cuú cuú ndo.

⁵ Mò mè baá mé gò, kò béh bò kokoò bò bii nde bilí. Mò nùà hèllè lé náà veèn bóó, bò nde síí bú ké sà.»

⁶ Fésetù cer ké lètenè bòòn sà nde njèh cieé yulá, à cu cu ké Sesarè ndo. Cieé njaga à ñaá yila te kɔgɔ ju tueé, ye bò yilá njí Pól.

⁷ Pól yeé waà baá, bò Jíf mé lé yuoó náà ké Jerusalem hèllè kanj bú, bò né bú síí, bò né bú ngòr òkàŋ yoór còrè su.

⁸ Mé njèh mene, Pól kò lom né sòn seèn cie tueé kwaá, ye bò a: «Ndóg, mè *sóú bò Jíf déi kwá ngwéh, mè *gwá Càn koò sèb ngwéh, mè sóú mgbè Ròm kwá ngwéh ndo. Ndóg be mò teèn sam.»

⁹ Fésetù gwaán né bò Jíf temé lè bóó norè. Yeé baá ménâ, à bie njii seér mé Pól, ye bú a: «Wò gwaán né ké Jerusalem ndeé, te béh tena ju hèn ké teèn wa?»

¹⁰ Pól ye bú a: «Mè kènè baá gi ká te mbàgà juù dé mgbè Ròm; mè njebá né teèn. Sà né bèh mé bò tena nde né ju mò teèn. Ngweéh wò né gi mé feh yeé kóó, ye mè bò Jíf veèn déi bò nyi ná ngwéh mà.

¹¹ Mè náà mene sóú kwaá, né mene njii mé bò wula yeé nùàr teèn doŋŋ, mò mè náà kema, mè cio bèròŋ ndé ngwéh. Mò bò mè sar kuú né sòn fuú ndo, sà nùàr a, té mè beè bòòn mbaá jógó yí.» À den cuú ye bò a: «Mè ju mò hèn njii seér nde aá ké toò mgbè Ròm.»

¹² Yeé baá ménâ, Fésetù bò bò kokoò bò nde kwaá sòn. Jomo sà ye Pól a: «Wò la ye nyí ju nyí njii seér nde aá ké toò mgbè Ròm. Sà mgbè Ròm ju yeé tena nde aá kóó.»

Pól ké toò mgbè Agrípà

¹³ Yeé cer weh aá, mgbè Agrípà bò Berenik ndeé ké Sesarè Fésetù bieé weh.

¹⁴ Bò cer weh cu ké sà teèn. Yeé baá cieé déi, Fésetù tueé Agrípà ju Pól doó, ye bú a: «Felisi lé náà nuaré déi te gwá cibi kwaá loó.

¹⁵ Cieé déi mè yeé baá ké Jerusalem, bò ngàŋ sèmè dé kokoò mé bò kokoò bò lètenè bò Jíf lé náà ké toò mò ndeé, bò síí bú teèn, bò ye mè a: túé siè bú mé ju.

¹⁶ Mè ye bò a: mò bò náà nuaré déi síí, béh bò Ròm bò ju kèb cén téná bèh. Kò bò bòó mé náà bú síí baá gi doó doŋŋ, à tueé gi aá sòn seèn, ju tena ye.

¹⁷ Yeé baá ménâ, béh bò ndeé kán ndo. Cieé njaga mé nde te kɔgɔ juù ñaá yilá, mè ye, bò ndé yilá njí nùà hèllè.

¹⁸ Bò bònò bò seèn yeé salé gi aá bò njii sà, mè ngòr veèn déi teèn faa mè náà munò nò ñané ngwéh.

¹⁹ Lé náà cegé bò wèllè saàn déi felé gènnè bòòn, mé felé nuaré déi, yilí seèn né Yeésò. Nùà hèllè lé kuú baá ndo. Bò ye, Pól lé ye, nùà sà lé náà lè cio komo yuo ma.

²⁰ Gèh bò njèh dé sà né mè dé piì yɔgɔ. Mè lé bú bieé naà dé cí, ye bú a: Wò gwaán né ké Jerusalem ndeé, te béh nde ju yeé tená ké sà wa?

²¹ Ye mè a: bó yí kwá ngógò nyí ké gwá cìbí ye; wa mgbè Ròm ndeè ju nyí tena nde né kóó ma. Jomo sà mè ye: bó njí cú bú ké gwá cìbí ndó, à den ngógò teèn, te bó ndeè njí ye bú ké toò mgbè dé koò.»

²² Agrípà yeé ngweé gi aá méná, ye Fésètù a: «Mè gwaán né sònò nùà sá mé tie mò ngweé ndó.» Fésètù ye bú a: «Kwéh wò nde né bú néné.»

²³ Cìeé ñaga ndó Agrípà bò Bereník waa. Bò kokoò bò lo sá, mé bò kwaá-taáb, bilí cò njí bó, bó yila nde ké gwò bèh ju tueé. Jomo sà Fésètù ye: bó ndé yílá ndé mé Pól. Á waa ndó.

²⁴ Fésètù deén ye: «Mgbè Agrípà mé bò nùà doó doón, bí né nùà hèn néné. Lé naá mene ké Jerusalem, né mene kán, dà m bò *Júf lé naá bú toò mò síi, bó lé naá ké ter logò njí, ye mè a: wúlá bú wulá.»

²⁵ Sà bèh saáb mé bó nde né bú teèn wulá, mè dé mò néné ngwéh. Bú nùà njèh yeé ñene aá méná, ye ju nyí kéné nde aá ké toò mgbè Ròm ma. Mè nde né bú méná tema njí ndó.

²⁶ Njèh cén, kwòm teèn sam. Mè mé nùà dueè mò nyagá njí nde né kei? Mè bú ká toò bìi hèn yílá kwaá né dé cí, due né toò yeé mgbè Agrípà; te béh kwa kwòm, mé nyagá njí ye mé mgbè.

²⁷ Lòu sam, njí mé bó lé naá nùà gwá cìbí teèn síi, mò mè kwòm hèllè sè kó ngwéh, mè njí weh bú mbaá, sá seé kùlu sam wa?»

26

Sòn Pól ké toò Agrípà

¹ Jomo sà Agrípà ye Pól a: «Baá toò yeé.» Pól me fo njí bó mé be ndó, à tueé sòn seèn, ye:

² «Mgbè Agrípà, lan temé mò die baá lè, ye mè sòn mò tueé nde né toò yeé, te kwòm mé bò Júf né mè teèn síi doón, wò ngweé mé tie yeé.

³ Mè né kóó ye, wò né gi tòu bò Júf kóó, wò né gi bò njí mé bó kuú yeé saán teèn doón kóó ndó. Kúkùr yeé, kwá sèñ, te wò ngweé gi bò ngòr mò.

⁴ «Dám bò Júf né gi dene mò kóó. Mè lé naá ké lètenè bò nùà mò kulá, mè nde kula weéh ké Jerusalem.

⁵ Bó né mé kóó dàb baá teèn. Mò bó né gwaán, bó nde gi né mé sòn bòn tueé, ye mè lé naá te bòn bò *Farisièn teèn ma. Bò mé tòu bò Júf jolo lom né mé terreb lé naá béh. Kò bó gwàn ngwéh gécèn tueé, wanoón né méná.

⁶ «Kènè ndéb mé Càñ lo naá mé bò tele beéh léi jògò kwaá kwaá sá, mè yeé baá

ndèm teèn kwaá den, mè ju hèn yila kuú né mé njèh.

⁷ Gèh bò nùàr beèh yulá cùòb fà hèn doón ndèm mé ndéb Càñ cèn sá kwá njí táre ngwéh ndó wa? Ngweéh bó Càñ cìbí mé suútenè mene dua den né dé cí mà. Mè tueé wò mgbè, bò Júf mè hèn bunó seér cu né mé ndèm cèn sá.

⁸ Kei bòó né bí kóó? Bí gwàn ngwéh ye, Càñ né nùàr lè cio komo sòm dé kei?

⁹ «Mè lo naá gi tég lege lom ndó, ye te nùàr yílí Yeésò nùà Najarèt sònò fèlà cú.

¹⁰ Seé mò ké Jerusalem lé naá cí. Mè lé naá ké yoòr bò *ngàn sèmè dé kokoò ndeé, mè jege weh terreb teèn, mè nde bó Yeésò bò mé njèh te gwá cìbí ñuaán yí. Bó yeé nde aá bó wulá, mè lé naá be ter sòm njí taré ndó.

¹¹ Mè lé naá te bò *gwá sòu ndeé bele; mè feh keéh bó gèr teèn, te bó selé seér yílí Yeésò lòu. Mè nde mé njèh jeré yuo kela bilí ké cie te tàbè bò nùàr mene.»

Dògòti sér temé Pól

(Seé b. 9:1-19; 22:6-16)

¹² «Né ka ndeé, lòu sá mè nde bie cu terreb déi mé bò *ngàn sèmè dé kokoò. Bó yeé jege haá baá mè, mè nde ké Damás.

¹³ Wa ceér dueè beré déi, sá lou baá díí. Mè tueé wò mgbè, te mè yeé ke, ñagá déi ba suagá ter, né lou njerré yógó, né kwaré mò njerré yon, né béh bòó mé njí lo né mè beè kaáñ sie.

¹⁴ Béh né gi doó jege dielé ndeé. Mè ngweé hueh déi né mé ju *hebreéh tueé, ye mè a: Sól, Sól, wò nyí méná bunó né mé ngei wa? Wò feh yeé lè gèr-e yíi né mé be yeé. Den né faá nàgà teé yila né lè cùgò beè tele seèn nò.

¹⁵ Mè bie njí ye: Né wò neì wa, Nùà Dueé? Nùà Dueé ye mè a: né nyí Yeésò nuaá mé wò né bunó den sá.

¹⁶ Ye mè a: Wùò njéba cú ter. Nyí njòlò yeé mân ñagá yuo kelà né te nyí sie seér wò nùà seé nyí. Wò nde né sòn nyí toò bò nùàr den; gèh dé mé wò né nyí lan néné hèn, te wò tueé bó. Nyí nde né wò bò njeré déi feh keéh cuú, te wò tueé cu bó.

¹⁷ Ye mè a, né mene beè bò *Júf, né mene beè bòó mé nyí nde né mé teèn temá njí doón, nyí nde né mé yílí sòm ma.

¹⁸ «Nùà Dueé den cuú ye mè a, nyí nde né mè yoòr bòn tema njí, te mè nde bó njolo komo logó, mè sòm keéh bó te cìbí, bó den bèh ñagá; mè sòm keéh bó beè *Sátàn, bó den beè Càñ, bó kwaá njí temé yoòr nyí, nyí kulu sòm bó veèn yoòr, te bó kwa ye bèh dene lètenè bò nùàr nyí ma.»

Dògòti seé Pól

¹⁹ «Mè tueé wò, mgbè Agrípà, njií sà yeé ñené aá toò mò faá bèh màn, mè nde cu né sòn seèn ñgeén wa?»

²⁰ Mè ñar yila baá-re seé seèn ndo, mè ñgòr Càñ tueé duòòm ké Damàs sà, mè nde ye ké Jérusalem, mè né mé ñjéh kukwaré te tàbè Judé doón tueé ndeé. Jomo sà mè tueé nde mé ñjéh lètené bòó mé Jíf sam ndo, mè ye bó a, bó yúé fón feh boòn yueé, bó bèlè ceér Càñ, bó boó seé mé nde né feh keéh ye, bó kweéh seér aá temé kèn.

²¹ «Bò Jíf lé mè sieé naà dé ci, sà mè né ké *gwà Càñ koó, bó ye, ko bó wula sòm mè wulá.»

²² Càñ mé ñgeér sam, wa hèn à née mè beè boòn yili sòm den, te mè sòn seèn den toò bó nuàr doón, huaàn maàn mé kàm bó mene, mè né bó tueé. Mè hèn tueé den cu né ka nág faá bó *sòn-Càñ bó mé Músi lo tueé naà no, bó lo ye nde né boó;

²³ wa *Nùà Còñ nde né gèr ñené, à nde né lè cio komo yuo ma; wa te cio komo yuo logó nde né bú ndo. Mè tueé bí, ceér mé bó nuàr nde né mé ñjéh yili yuo, ñené ñagá baá mé bú. À nde né òòm bó nuàr beèh ci tueé, à né boó mé Jíf sam tueé ndo.»

Pól ye te Agrípà kweéh seér temé

²⁴ Sà Pól née sòn seèn tueé den ye, Fésetù tueé njií ké ter ndo, ye bú a: «Wò né kùlù wa, Pól! Wò maàn kela baá ñjéh, feh yeé ñellè né ter lòu.»

²⁵ Pól ye bú a: «Mè kùlù sam dé koó, mè doón tueé gi né ñgòr gècèn mé né teèn yilá.»

²⁶ Mgbè Agrípà lo baá gi mé ñjéh tieé, mè ká toò seèn hueh lèr cú dé ci. Bò njií mé lé naà gi felè Yeésò kelá doón, mè né koó ye, mgbè lé naà gi ñgwéé. Lòu sam, bó njií sà lé boó deén naà bèsónè.»

²⁷ Pól den cuò ye: «Mgbè Agrípà, wò no, wò né temé yoòr bò sòn-Càñ bó kwaá njií wa? Mè né koó ye, wò né temé yoòr boòn kwaá njií.»

²⁸ Agrípà deèn ndo, ye Pól a: «Wò ye te nyí mè nùà *Kristò sie seér wúwágá màn wa?»

²⁹ Pól ye bú a: «Né mene wúwágá, né mene jomo doón, mè né Càñ dua, te wò den faá mè no. Wò mé huún gí lòm ñgwéh ndo, te bí boó mé né lan felá doón, den gi faá mè no. Ñjéh cén, dé biì, fògò lòñ a, té bí kèma.»

³⁰ Mgbè bó ñgómna mé Bereník, mé bóó mé naà kwarè boòn doón komo wuo gi ter, bó nde ké bèh ndóñ-ndóñ,

³¹ bó né lètené boòn tueé kuú, ye: «Nùà hèn njeré déi sàb nyi ñgwéh. Né mene dé

wulá, né mene dé gwà cibi yilá doón, dé seèn hèn ci sam.»

³² Agrípà deén baá-re ye Fésetù a: «Mò nùà hèn sé ju seèn ké toò mgbè dé koó nji ná ñgwéh, kènè bó sé la naà bú yi njií.»

27

Gò Róm

¹ Yeé baá môn, bó kaga ndòn ye, béh nde né bàtò yilá, béh nde te tàbè Itali ndo. Bó yeé nyegé gi aá gò, bó weh haá kwaá Pól bó bó gwà cibi bó déi beè kwaá-taáb déi, yilí seèn né Juliù. À né kwaá-taáb te bòn taáb mé bó yilá né bòn dé mgbè koó.

Bó yeé baá beè seèn,

² béh yila bàtò ndo, béh yuo gò. Bàtò sà lé yuoó naà Aderàmí, nde né lé bó loó hihiné ké te tàbè Asiá kelá bele. Béh bó nùà Masedinà déi lé naà koó, à lé yuoó naà ké Tesaloník, yilí seèn né Aristàrk. Béh bó né ndeé.

³ Cieé ñaga, béh wa ké Sídon. Juliù feh keéh lom Pól húòm-temé seèn mé gècèn mene, à kwaá lo bú te à nde bó mbei dé ké sà yon ke, à kwa bó njií mé né bú saám beè boòn.

⁴ Jomo sà béh yila cu bàtò, béh fón gò. Béh bó fu taré nde kwaré, béh cií kela seér tàbè Sipre kèh jomò,

⁵ béh wa kwaré tàbè Silisí mé Pamfilí, te béh nde ye ké Mírà né tàbè Lisí yuo kelá.

⁶ Ké teèn sà, kwaá-taáb kwa cu bàtò déi; dé sà lé yuoó naà ké Alesandri, à baá mé gò Itali, à yilí cu béh teèn, béh bó fón gò.

⁷ Cieé mé cieé béh né dùà lé ndèndèñ nomò lege den, fu taré né béh seé weh. Béh nde ké kwaré loó Senidò lege yuo kela baá lòu. Béh yeé bèh toò ndeé kwà cú, béh nde seér cu kèh Salmoné,* te béh cií kela seér tàbè Kreetà kèh jomò.

⁸ Cieé mé cieé béh dùà lege nde den né lòu. Béh nde lege yuo kela ké kwaré Lasé bèh mé mgbán† né teèn. Bó mgbán sà yilá né Mgbán Bagaà.

⁹ Béh lé naà cieé kókoó mbaá ceér dueé boó. Dé toò ndeé sé bó ná cù. Lòu sam, cieé yáb joloó lé naà kelá, bó lé naà mé ñjéh ñené koó, ye cu dùà gòó kela baá, dé dùà gòó nde né yògò. Pól yeé ñene aá ménà, à tueé kwaá bó toò ndo, ye bó a:

¹⁰ «Belá, mè né koó ye, béh nde né mé gèr te gò hèn kwaré. Mò wulu, bàtò bó seé seèn mene nde gi né dùà kum le, te béh liím nyegé ye dé beèh cio.»

¹¹ Pól né mene màn tueé, kwaá-taáb dé sà tán ñgwéh, à temé kwaá njií seér né te ñgòr nùà fàr-bàtò, bó nùà bàtò.

^{26:23 26:23} Es. 42:6; 49:6; 1 Kòr. 15:20 * ^{27:7 27:7} Salmoné né vuaá tàbè mé né yilí lètené nomò die ndeé.

† ^{27:8 27:8} Né bèh mè bó kom ñjehá yeé teèn, bó nuàr suaga doó.

¹² Nùàr ngún gwaán kela dé toò ndeé ndo. Lòu sam, cu veên baá ndeé, mo kwa lo bó ké te mgbán sá, bó nde né gèr ñené. Bó ye, mo nde né boó, te bó lege wa ké Fenís te mgbán bò Kreéta bò déi, te cu veên hèllè nde bó kwa seér ké teèn. Mgbán sá né seér kèb nyiib* mân.

Fu tarê ké te ndèndèn nòmò

¹³ Fu dolé yuoó kèb túnò ndo, yila kobò. Bó né mé ñjéh taán ye, gò boòn nde né huóòm. Bó sòm kùn ndo, bàtò yuo gò. Bó né Kreéta ke njií.

¹⁴ Tètèi sam, fu tarê kobo yuoó kèb bà, tulu suagà yí te tòre,

¹⁵ vela far seér bàtò, né béh dé lege kee taré yogó, lu yuo mé béh.

¹⁶ Béh nde kela seér aá tàbè Kóda kèb túnò, te cíi weh béh teèn. Sâ né bèh mé béh lé naá mé gècèn mene lege, te béh nde ye kom dé gam mvelé sòm.

¹⁷ Bó tulu kaga kwaá njií ké ter sònò bàtò ndo. Bó né bàtò kaga nyegé, te ñjèrrè cú. Bó se si kwaá kùn dùà, te bàtò go lie lòu, bó ye, mo sam, nde né te mbébébé ké kwarè Libí cu yilá ma. Fu mé béh kobo nde den baá-re méméná.

¹⁸ Fu dé taré hèllè béh yoòr ñar yila cu ye baá-re dé gècèn. Cieé yeé ñaga baá, bó duóòm bò seé dùà sòm silí njií.

¹⁹ Cieé ñaga cu, bó yila ñjèh bàtò dùà mé be boòn sòm su njií.

²⁰ Fu doó ye júée nyí ndo. Béh soó ké kundun, béh cer; cieé mé cieé, lou bá ñgwéh, nuaré déi mbentò mé njolo ñéné cú ndo, doón béh munó lom aá ye, béh kuú gi aá kèn.

²¹ Cieé kókoó mbaá, nuaá mé yieé sòm yáb te bàtò teèn sam. Yeé baá méná, Pól komo wuo ter toò bò nùàr, ye bó a: «Belá, mo bí sé naá sòn mò ñgwéé, béh sé naá ké Kreéta den ñgogó, béh sé gèr mé bò ñjèh mân kùm ló ná ñgwéh.

²² Mé ñjèh mene, mè né bí kènè tueé, bí taré sér yo. Lètené beèh doón nuaré déi kú nde ñgwéh, ñjèrrè lom nde né bàtò.

²³ Cili Càn naá mè cíbíteèn tueé; mè né beè Càn, mè hèn boó yeé seé seèn ndo. Cili Càn naá ká kwarè mò njebá ndeé,

²⁴ ye mè a: Pól, té vèh, kò wò wa ké toò mgbè Ròm waá. Bóó mé né lè bàtò hèn doón, Càn mé húóm-temé seèn nde né bó jomo yeé yili sòm keéh ndo.»

²⁵ Pól den cuú ye bó a: «Bí taré temé taré belá! Mè né gi Càn mò kóó; à boó nde né faá à la naá mè tueé nò.

²⁶ Ñjèh cén, mo béh baá kwarè ten tàbè déi, béh nde né sòn nòmò karé sue le.»

²⁷ Sâ béh ké dùà sâ boó baá cieé yulá cùòb nèà, fu né mé béh ké te ndèndèn

nòmò faár ndeé den. Nòmò sâ bó yilá né Mediterané. Te cieé yulá cùòb nèà sâ, yeé baá logòteèn, bò fár-bàtò bò ñgwéé kò ndo, ye tàbè déi baá didi.

²⁸ Bó si yíi mòu dùà, nde cor tàbè, sâ baá métá yulá tagár cùòb téhbeh. Bó né ka ndeé, wa berré déi, bó si yíi cu mòu doó dùà, sâ yila le aá métá ndètoón cùòb téndelè.

²⁹ Bó yeé ñene aá méná, bó se silí njií kùn dùà nèà, ye te go den lilieé, wanóón bó nde né te kweéh déi ceén. Bó né cieé teèn lulú kela den ndo.

³⁰ Sâ né cu mé bò fár-bàtò bò lé foón naá ceér teèn, ye te bó dula si lo bàtò. Yeé baá méná, bó se kwaá njií kom dé gam dùà ndo, bó né boó faá bò nde né kùn ké te feh bàtò boó nyegé nò.

³¹ Pól yeé ñene aá méná, ye kwaá-taáb mé bò sóji a: «Mo bò fár-bàtò bò hèn lè bàtò dèn lè ñgwéh, bí nde gi né dùà kum le.»

³² Bó sóji nde kò tena sòm yuií kòòm ndo, kom hèllè kwar yuo.

³³ Cieé yeé nde aá ñaga, Pól boñ bó, te bó yieé yáb, ye bó a: «Lan doón baá cieé yulá cùòb nèà bí né mé lèi cùè den den.

³⁴ Bí yíi bá yáb yieé, te gam bí. Mè tueé bí, né mene yulí feèh nuaré déi lèr nyi ndé ñgwéh.»

³⁵ Pól yeé tueé gi aá méná, à weh breéd ndo, à vra Càn teèn, à yila kolé yieé.

³⁶ Yo taré cu ye bó doón, bó yila baá-re yieé ndo.

³⁷ Béh lé naá te bàtò nùà yuií fà mé yulá téhbeh cùòb ténjén.

³⁸ Doón bó yieé fulu gi, bó ñuaán su njií yab dé jomò dùà, te bàtò líé cú.

Dùà su yilá

³⁹ Cieé ñaga, bó ñene tàbè ndo. Ñjèh cén, bó tàbè sâ ñéné kó ñgwéh. Bó ñene njií mgbán^S déi mé mbébébé mene, bó kaga lom aá ndòn ye, mo nde né boó, bó lemé njií lom nde aá bàtò ké teèn ma.

⁴⁰ Yeé baá méná, bó koré tená sòm yuií, bó kùn sue le dùà, bó se yí pili ndo. Jomo sâ, bó daá kwaá cògò ké toò bàtò, te fu yila teèn, lu bàtò, bó lemé njií bú ké te mbébébé hèllè.

⁴¹ Bó né ka ndeé, bó wa berré déi, mbébébé ñgimé geé baá nòmò kpon fà, nòmò né béh sâ kwar taré, kwar dom weh bàtò hèllè, feh nde cor nyue yila te mbébébé tég, gurú ñgela le teèn, nòmò tulu ñjèrrè sòm tií ké jomo ndo.

⁴² Bó sóji dé boòn ye, bó nde aá bò gwà cibi bò wulá sòm, te bó gwágá dùlà yuò cú.

⁴³ Kwaá-taáb yeé ñene aá méná, à yíin bó, ye te nyí yili sòm Pól. Jomo sâ ye, bòó

* 27:12 27:12 Kèb mé lou yila yeé teèn. ^S 27:39 27:39 Béh mé bò kom njebá yeé teèn.

mé né nòmò gwagá koo dóonj a, lolé diè jí dùà, bò gwagá kela toò ma.

⁴⁴ Bò déi a, wèh béh-toù, bò gwagá mé njéh, bò déi weh ten bàtò. Bó lé boó naà ménâ, te béh nde ye dóonj yili yuo.

28

Pól ké Máltà

¹ Béh yeé yili yuo gi aá, te béh ngweé den ye yilí ten tàbè sá, ye né Máltà.

² Bò loó bò sá weh lom béh mé vógo-temé mene. Bó yeé ke, nu baá neé, dùlù baá dolé, bó fu kwaá béh we, bó bilí kwaá béh teèn, béh né nuagá den.

³ Pól nde kabe weh keém jaâr, à né tuar kwaá den. We yeé baá boó, ngòbò yuo kela lè jaâr, à gwa sege le Pól beè.

⁴ Bò loó bò yeé nde ñene njii ménâ, bó duoóm lètenè boòn tueé kuú, ye: «Nùà hèn né lom nùà wúlá-feèh. À naà mené yí dùà mvelé yuo, à nde né kuú faá nduàn Càn né bú yoór no.»

⁵ Mé njéh mene, Pól mele kaga si njii ngòbò hèllè tuar, njeré déi bú beè ngwèrré nyí ngwéh.

⁶ Sâ bò loó bò dé boòn né lom kela, ye nde aá fulu; mo sam, Pól nde aá mé njéh die kuú. Bó né ka ke den, bó ke ke, njeré déi Pól bó ngwéh. Yeé baá ménâ, bó den cuú mé feh boòn, ye: «Nùà hèn né càn.»

⁷ Ké bèh sâ, lé naà kwarè loó nùà koò te tàbè sâ, yilí seèn lé naà Publiyús. Nùà sâ feh béh bèh cèrrè ndo, béh cer ké teèn cieé tagár, à ke lom béh dé gécèn.

⁸ Sâ tele seèn lé naà baán ndo, à lé naà mé dùlù yoór, à lé naà mbo sura ndo. Pól yeé ngweé aá ménâ, à yonj nde teèn, à dua Càn, à ba bú be felè, à taré som bú.

⁹ Jomo sâ bò beèn bò te ten tàbè sâ wa belé ndo, bó taré yuo gi.

Ké Rôm waá

¹⁰⁻¹¹ Béh cer ké sâ weéh tagár. Bò loó bò né béh húóm-temé boòn feh keéh. Béh yeé baá mé gò, bó bie béh gò mé njéh beè ngún. Jomo sâ béh yila cu bàtò déi, béh foón gò. Bàtò sâ lé yuoó naà ké Alesandri. Bó teèn nyagá kwaá né «Bò càn huaán feèh”. À lé ké doó sâ du deén naà, te cu dùlù gi.

¹² Béh né ka ndeé, béh wa Sirakú, béh boó ké sâ cieé tagár.

¹³ Béh yuo cu ké sâ, béh nde Regiô. Cieé ñaga fu déi kobo yuoó kèb túnò, weh sie béh beè; béh boó cegé cieé fâ, béh yila Pùjól.

¹⁴ Béh wa te loó sâ, béh kwa bò Yeésò bò déi teèn, bó yilá njii béh ké yoór boòn, béh bó cer ké sâ cieé téhbeh. Jomo sâ béh foón gò Rôm.

¹⁵ Bò Yeésò bò dé ké Rôm yeé ngweé aá ñagá beèh, bó ndeé béh ceér dueé kwa weh. Bò déi kela le béh ké bèh mé bó yilá né Gwà-mbè-tagár. Bò déi ndeé kela béh ké tan Apiyú. Te Pól yeé nde ñene njii bó mân, à Càn vra lom mé be fâ, yo taré cu bú ndo.

¹⁶ Béh yeé wa baá ké Rôm, bó ye Pól a, ndé den bá dé seèn hiín, bó bú jomo kwaá lom aá sóji cén.

Ngòr Càn ké Rôm tueé

¹⁷ Pól cer cieé tagár, à yilá njii bò *Júf dé kokoó ké lo seèn. Bó yeé waá baá, ye bó a: «Bò nuàr mò, mè ye te bí ko ye, bó lé mè ké Jerusalem sie kuú naà dé lòu, bó haá njii mè beè bò Rôm bò. Mè lé veèn déi mè bò nuàr beèh bó ní ná ngwéh, mè lé tòu bò tele beèh kwá ná ngwéh ndo.

¹⁸ Bò Rôm bò lé naà mené kwòm bieé, béh saáb mé bó nde né mè teèn wulá, bó lé kwá ná ngwéh. Bó yeé nde aá mè yi njii,

¹⁹ bò Júf ye, ndóg ménâ bó ndé ngwéh ndo. Mè yeé ñene aá ménâ, mè ye, mè ju mò njii seér nde né ké toò mgbè Rôm ma. Dèn ngwéh ye mè lé sâ sií naà bò nuàr beèh ndo.

²⁰ Yeé baá mân, mè ye, ko mè yilá njii bí ká toò, te bí ko ye, nùà mé dàm bò *Iserála bò dóonj né gi ndèm yoór seèn kwaá njii doó, mè lé fògò lòn hèn cer kuú né felè seèn.»

²¹ Bò kokoó bò hèllè ye bú a: «Bò Judé bò lé béh njeré déi felè yeé nyàgá ní ná ngwéh. Nuaré déi lé ké sâ yuò ná ngwéh, à ndeé béh ngòr veèn déi felè yeé tueé ndo.

²² Mo né mân, sâ béh gwaán né sòno yeé mé tie beèh ngweé. Lòu sam, béh né koo ye, bònj dé mé wò né teèn sâ, béh dóonj bó né yeé bú bunò.»

²³ Bò bò Pól tena kwaá cieé ndo. Yeé baá lòu sâ, bó komo waá ké gwò seèn kókoó mbaá, Pól né bó njéh se, à se soó mé njéh tóg wa liyili. À né bó felè *Lò Càn tueé. Njii mé *sòu Músi tueé né felè Yeésò, à né bó se. Njii mé bò *sòn-Càn bò tueé né felè Yeésò, à né bó se ndo. À né ceér foón ye te nyí òr weh bó mé njéh.

²⁴ À yeé tueé gi aá, bò déi kwaá njii temé teèn, bò déi berónj seér lòu.

²⁵ Bó yeé baá lòu saán yuo ménâ, Pól deèn ndo, ye bó a: «Cúcuí Ñagá lo jue bòn. Cu mé à lé naà bò tele bií njéh sòno Esáyà sòn-Càn tueé keéh,

²⁶ à lé ye:

Nde yoór bò nùà hèn, júee bó a:

Dé felá, bí nde gi né bagasé felá nyegé, bí seér ngwé ndé ngwéh lòu.

Bí nde gi né bagasé ke den, ndóg bí seér ñéné kòmò ndé ngwéh.

27 Lòu sam, temé bò nùà hèn baá gi lè
 mangwan,
 te bó múnò kòmò cú.
 Bó duagá baá tie kèn, te bó mé tie ngwé
 cú.

Bó lier aá njolo, te bó mé njolo néné cú.
 Te bó ká yoòr mò ndé sér cú,
 te mè bó táré sòm cú ndo, jue mè Càn
 Dueè.»

28 Pól den cuù, ye bó a: «Bí kóo ye, Càn lé
 naâ bòó mé Jáf sam ceér seèn feh keéh, te
 bó yili yuo. Dé boòn, bó nde né ngweé.» [

29 Te Pól yeé nde tueé sòm mân, bò Jáf kem
 yuo, bó né lom mé njéh lètenè boòn ñaán
 ndeé.]

30 Pól cer ké sâ nyemà fà. À lé gwà sâ
 gwom beéh lòu ndo. Bò nùàr lé naâ yoòr
 seèn ndeé, à né bó weh nyegé,

31 à né bó felè *Lò Càn se, à né bó ngòr
 felè Yeésò *Kristò Fehtoò beéh feh. À bó
 njéh tueé ñagá lom gùm doón, à njeré déi
 vèh ngwéh.

Mvù Pôl mé bò Yeésò bò ké Rôm

Bèh bieè

¹ Né mè Pôl, nùà seè Yeésò *Kristò; mè né cu nuaá mé Càn lé balé weéh naá ye te mè ña mbòn tebè nyí, à jege haá mè Njàgà Bagaá seèn beè, ye mè a, ndé sè yòn seè ndò.

² Càn lo naá ndéb ter kwa kwaá, à tueé keéh sònò bò sòn-seèn bò ye nyí nde né Njàgà Bagaá sà cie som keéh; bó lé naá te mvù nyagá kwaá ndò.

³ Né Njàgà Bagaá felè Nuna seèn, Fehtoò beéh Yeésò Kristò. À né *ndütè ndütù David kèb dé nùàr.

⁴ Kèb dé Cúcuí, à né Nuna Càn. Càn lé bú sie kwaá naá kóó; à lé naá bú te cio komo som te feh keéh mé terreb mene ye, né Nuna nyí.

⁵ Mè fùgò beè Càn hèn kuú né mé yilí seèn; mè mbòn tebè seèn ña né mé njéh ndò. Càn ye mè a: ndé ju seèn ké lètenè bò nùàr mé gèh hihiné tueé bele, te bó kwaá njií lom temé cèn yoòr seèn, bó ngweé sòn seèn, yilí seèn ngulí mé njéh.

⁶ À jue né mé bí bò Rôm bò mene, Càn lé naá bí yilá, te bí ña bò nùàr Yeésò Kristò mân.

⁷ Mè hèn nyagá njií né mé bí bò Rôm bò, bí bóó mé temé Càn né yoòr bìi doón, à lé naá bí yilá, te bí den bò nùàr seèn. Càn Tele beéh bò Fehtoò beéh Yeésò Kristò a, kùlú bí, bó haá bí dolé.

Pôl gwaán né ké Rôm ndeè

⁸ Mè jògò felè bìi doón vra logó nées Càn ye; mè né bú jomo Yeésò Kristò vra keéh. Lòu sam, bí né temé yoòr Yeésò *Nùà Càn kwaá njií, ngóg bìi né wón doón ngulí ndeé.

⁹ Bú Càn mé feh seèn né gi kóó, ye mè tueé né gécèn, bú mé mè né seé seèn mé temé mò mene bóó, mè né Njàgà Bagaá felè Nuna seèn se doó: à né kóó ye mè né yeé nyí felè bìi cu doón dua den.

¹⁰ Mè né bú dua, ye bú a, mé húóm-temé seèn, à há mè lón mé be seèn, te mè ndeé ké yoòr bìi ma.

¹¹ Wanoón mè né mé tuaá bìi kela, mè ndeè né bí gà seé Cúcuí Càn feh, te bí kwa nyegé terreb mé njéh.

¹² Mè tétég gwaán né ké lètenè bìi deèn, te yo taré mè, taré bí, te yo taré gi béh bí felè temé cèn mé béh né yoòr Càn kwaá njií hèn doón.

¹³ Belà, mè ye te bí ko ye, cu doón mè né gò ké yoòr bìi gwaán soó, mè lón kwa ngwéh lòu. Mè ye te seé mò wa tàb ké lètenè bìi, faá né lètenè bò nùàr lè tàbè déi waá ndeé nò.

¹⁴ Ko mè né méná bèh doón bóó ndeé; seé mò né cí. Né mene lètenè bóó mé cer yeé lo, mé ya dueè mene; lètenè bò kógòn bó mé bò cùr mene, ko mè né méná bóó.

¹⁵ Mè gwaán né mé Njàgà Bagaá ké Rôm lètenè bìi se waá dé cí.

Terreb Njàgà Bagaá

¹⁶ Mè tueé bí, Njàgà Bagaá né mé yoòr sagár: à né mé terreb Càn yoòr, te à yilí som bóó mé né temé yoòr Yeésò *Kristò kwaá njií; duoóm né mé bò Juf, nde mé bóó mé Juf sam.

¹⁷ Mò né mân, sà Njàgà Bagaá né seé Càn cie feh kwaá; à feh kwaá né nùàr gèh dé mé Càn nde né bú nùà dilí teèn yilá keéh. Gèh dé sà né lom temé yoòr Yeésò Kristò kwaá njií, ceér déi toò sam cuú. Né te mvù Càn méná nyagá den ndò, ye: «Nuaá mé ña né nùà dilí beè Càn mé temé cèn yoòr seèn kwaá njií doón, kwa nde né yòn kóó.»

Nùàr mé ju yoòr

¹⁸ Bí kóó ye, Càn ké te vulú baá bèsóné feh kwaá, ye nyí né mé yulá-temé felè veèn hihiné mé bò nùàr né bóó doó; bó né bò seé vevené boòn hèllè bóó, bó né gécèn nyí mé njéh doó doób baré njií, bó nyí vèh cú.

¹⁹ Kèkèné seé Càn mé bó sé naá Càn mé njéh ñené kóó, Càn né mene bó bèsóné mé feh seèn feh keéh, mé njéh mene bó ñené kó ngwéh.

²⁰ Á sà, bèh lo mé Càn lo síi naá wón, bó mene bú mé njolo ñené ngwéh, kèkèné seé seèn né yeé cie ñené ngá, ye né Càn terreb, Càn ndeèr ma. Mò bó mân gwàn ngwéh, sà bó mé sòn toò seèn sam ndò.

²¹ Bó né mene Càn ñené kóó, bó bú sén ngwéh, bó bú vra ngwéh faá bó sé naá bú vra ye à né Càn. Yeé baá môn, bó duoóm baá-re lòu munó ndegé seèr, bó né te cibi ndugó faán ndeé.

²² Wa bó né bó kó-ñèh bò sé wa, sà kùlù mé bó lo jueé ceré né bó.

²³ Bó lòó né gùm Càn Ndeèr Nùà *sùsùm duaá, bó nde cècàn bóó kwaá, bó dua seér cí; bò déi fela né nùàr, mé né ká lè wónje wàn mbaá; bò déi fela né non, bò déi fela nyam, bò déi sàb; doón bó né gi bó dua ndualé go.

²⁴ Yeé baá mân, Càn som be seèn yoòr boòn ndò, te bó teré yila ko te núlu, faá bó né gwaán sà nò, te bò dé kàn mé dé kàn loró den mé fegulí yoòr ndò.

25 Bò boòn naâ gècèn Càn kwaá loó, bó gwaán seér nyeén. Càn mé lo síi naâ njèh doón, bó né bú kwaá loó, bó né njií mé à lo síi naâ lòu dua seér. Ngweéh bó sé la dua seér né bú wa? È môn.

26 Càn yeé ñene aá méná, à som be yoòr boòn ndo, te bó loró kwaá nyegé bò njèh fegùli sá mé njéh yoòr bagasé. Bò véh boòn nde né mé feh boòn kweéh seér: bó bò síib kóó cèr ndé cú, bó véh cer seér nde aá bò mbaábon kóó.

27 Bò síib gwàn ndé cú bò véh ceèr ndo, tuaá sie seér nde aá bó mé bò síib mbaábon ceèr. Bò nùàr màn boó sabé go né te bó dé kàn mé dé kán loró le gi lélan fegùli, bó tulu su dùkàn yoòr mé be boòn; né sòn veèn mé bó né boó go sá.

28 Bò yeé berón baá Càn méná, Càn som be yoòr boòn ndo, à kwaá lo bó mé lo mapelím boòn sá, te bó boó seér njií mé bó sé lé bó ná ngwèh.

29 Yeé baá méná, bó gela den baá-re mé gèh veèn hihiné lè dedei ndo: dene gogobó o, temé te njèh nùàre kwaá njií o, jéré-temé o, huer o, wúlá-feh o, jógó o, tánágá o, jélá-temé o, doón né seé boòn. Bó né sòn tuagá sar go,

30 bó né bò njèh vevenê lètenê boòn yoòr tueé su kuú, bó né Càn bunó, bó né bò mbaábon selé, bó né feh ham, bó né punó, bó né bò veèn dé fefeé munó fóón go, bó sòn bò tele mé bó meí ngwé cú ndo.

31 Bó baá gi mé ndòn kukuú màn, bó faá bó tueé kwaá yeé no bó wá cú, bó baá gi bò mangwan, bó jere bò mbaábon kó cú.

32 Bó né gi ndéb Càn kóó nyegé, ye bòó mé né gi gèh bò njií hèn boó wa, sàgà boòn né yeé cio ma. Bó né mene màn kóó, mé njéh mene bó né cu boó ñei. Nuaá mé né lòu boó sabé seér doón, bó vela seér cu bú be lòu.

2

Bèh ju tená

1 Mo né màn, sá wò nuaá mé né ju felé bò mbei tená go doó, wò né mene nei, wò né beé ndo. Wò yeé ju felé bò mbei tena né kóó. Wò yeé tena gi aá, wò né cu méná boó taré, sá ju wò sié ndé ngwéh wa?

2 Béh né kóó ye, bóó mé né veèn faá bèh méná boó, Càn ju felé boòn tena lom yeé jéjég.

3 Sà, wò nuaá mé né ju felé bò déi tená sá, wò né munó ye nyí nde né ju beé Càn mvelé wa? Ngweéh seé yeé né taré cí mà.

4 Mè tueé wò, wò né sèj mé bó-bagaá Càn seb, wò né húóm-temé seèn seb ndo. Wò kó ngwéh ye Càn nyí bagaá méná boó den né, te cieé déi nyí kweéh seér dene nyí wa?

5 Kòcò, tangwan temé mé kwéh sér bèh. Wò meí bò gèr felé yeé mé be yeé nyegé kwaá baá kèn. Lòu mé ñá-temé Càn nde né bèsóñe yuo kelá, à nde né ju jéjég tená, ju nde né wò sie.

6 À sàgà nùà kàn mé nùà kàn lòu sá gwom nde né mé seé seèn.

7 Bòó mé né be mé seé bagaá kwaá njií, ye bó né ngùlù Càn kela, wa bó gwaán né nùàr beé Càn ñaá, te bó kwa yon tètàgà doó, yon tètàgà lòu sá kwa nde né bó.

8 Dé bò taáb bò seèn, à yúlá-temé seèn tieé su njií nde né yoòr boòn. Né bò dúágá-tie bó mé né ceér gècèn kwaá loó, bó sabé bele seér bò njèh vevenê doó.

9 Mé bò vevenê bò doón, bó meí bò gèr lòu sá ñene nde né fi. Ducoóm nde né yoòr bò *Júf, jomo sá yoòr bóó mé Júf sam.

10 Dé bò bebagaá bò, Càn nde né bó faá nùàr no weh kwaá, à yíi njií bó te ngùlù seène, à haá bó dolé. Ducoóm nde né yoòr bò Júf, jomo sá bóó mé Júf sam ndo.

11 Lòu sam, Càn dé seèn nùàr lòu gèi bèh.

12 Bòó mé lé naá gi veèn boó, mé *sóú Músi kó ngwéh doón, bó ju boòn mé sóú Músi téná ndé ngwéh; dé boòn veèn boòn sie nde né bó kóó. Bóó mé lé naá veèn mé sóú Músi lé bó doón, bó ju boòn tena nde né mé sóú Músi ndo.

13 Lòu sam, mo nùàr nde né nùà dili beé Càn ñaá, kó à sóú jolo komo mé gum mene, den ngwéh mé sóú mbaá ngweé faán njií.

14 Mo bóó mé Júf sam né sóú mbaá jolo weh, bó kó ngwéh ye né sóú Músi, sá bó né gi feh keéh ye sóú sá né bó húóme.

15 Sà bó teèn méná feh keéh né ye, njií mé sóú né taga doó né lé boòn nyagá den ndo ma. Ndòn boòn tueé den baá-re bó méná ndo; cu déi né bó lòu kí seér, cu déi à den seèn noón.

16 Bí kóó ye, lòu mé Càn kwaá lo nde né ju beé Yeésó *Kristò teèn, bò njií hèn doón nde gi né cie ñene yuo kelá, ñene yuo kela nde né faá Njàgà Bagaá sònò mò hèn tueé den né no. Lòu sá Càn ju tena nde né mé felé bò njií mé né lé nùàr leér den mene.

Bò *Júf bó bò *sóú Músi

17 Wò nùà Júf dé yeé, yili yeé né Júf, wò né gi sóú kóó, wò yieé né mé njéh, wò ñueé mé njéh, yo yeé né gi mé yili Càn sagár.

18 Njií mé Càn gwaán né doón, wò né gi kóó, sóú né gi wò feh, te wò ñene kó njèh bebagaá.

19 Wò ye, wò né bò tácugó ceér feh, wa wò né ñagá toó bò cibi bò ndo;

20 wò ye nyí boó dili né bó cùr ceér kóó, wa nyí né bó huaán tètòr njèh feh, te bó ñene kó ceér Càn. Ngweéh wò ye mé sóú

sâ nyí kɔgɔn gi aá, nyí baá gi mé gècèn teèn wa?

²¹ Sâ kè cú-re! Wò nuaá mé né bò déi feh hèllè, kei mé bɔɔ wò yeè gùm yeè nùà njèh teèn fèh kéh ngwéh wa? Wò ye bò nùàr a: té yib ñúòb; wò dé yeè ñuòb né dé kei wa?

²² Wò ye bò nùàr a: té yàgà ndé; wò dé yeè yàgà nde né dé kei wa? Wò ye bò nùàr a: cècàṅ duaà né lom ve. Bɔɔ né naàn mé wò né lè mò bɔɔn yílá ndeé, wò né njèh teèn kema wa?

²³ Wò né sagár nyegé ye nyí né mé sòú Cànṅ lè, wò kó ngwéh ye, nyí né bú lòu kwaá seér wa? Wò sé yeé baá méméná bɔɔ, ngweéh sâ wò bɔɔ gúlí né Cànṅ nùà njèh wa?

²⁴ Né te mvù Cànṅe môn nyagá den ndo, ye:

«Bò nùàr yílí Cànṅ hèn dɔɔṅ bɔɔ beéh keéh né

mé yiè bì bò Jùf.»

²⁵ Bí ngwé mè tueé bí felè *ngór ñɔɔb. Mò bí né sòú jolo komo, sâ ngór ñɔɔb né njèh gàm. Mò bí né sòú kwaá, sâ mò bí ñɔb mene ngór, bí née den ka faá kurú nɔ.

²⁶ Cu sâ ndo, mò kurú déi né dé seèn sòú jolo kɔɔ, sâ Cànṅ bí faá nuaá mé ñɔb aá ngór nɔ yílá ndé ngwéh wa?

²⁷ Mè tueé bí, nuaá mé né sòú jolo kɔɔ, bó mene bú ngór ñɔb ngwéh, nde né wò mé ju sie, wò nuaá mé sòú jòlò kòmò ngwéh hèllè. Wò né mene mé sòú yeè sâ beè, bó ñɔb mene wò ngór, ju nde né wò sie den.

²⁸ Mè tueé wò, nùà Jùf dé gècèn, bó bú te lélán mvum njolò ñéné lòm ngwéh. *Ngór ñɔɔb gí cégé ngwéh mé ngàn yoòr mbaá ñɔɔb kuù ndo.

²⁹ Nùà Jùf dé gècèn né seér nuaá mé né Jùf yí lè, à dé seèn ngór ñɔb seér né temé seèn. Gèh ngór dé sâ Cúcuí Cànṅ ñɔb né bú kɔɔ, dèn ngwéh sòú mé bó nyagá né lòu. Nùà Jùf dé gècèn sâ, Cànṅ seèn nde né bú kɔɔ ndo, dèn ngwéh nùàr.

3

¹ Á sâ, mè né mene *Jùf, né cu gam wa? Ngór ñɔɔb né cu njeré déi gam ndo wa?

² Gàm né lom ngún mbaá. Lòu sam, Cànṅ lé ngòr seèn haá kwaá naá beè bò Jùf.

³ Á, mò lètenè bɔɔn bò déi teèn dili ngwéh nɔ, sâ béh tueé nde né naàn? Sâ Cànṅ dé seèn dilisé tèn ndé cú wa?

⁴ Ndóg, dé sâ seèn môn bó ndé ngwéh! Dé Cànṅ, à njebá taré lom nde né te gècèn seèn-e tég, gwaán bò nùàr à dèn gí lélán bò nyeèn bɔ. Né faá bó nyagá kwaá né te mvù Cànṅe nɔ, ye: «Gwàn dé mé wò den

nùà njèh faá wò tueé né nɔ; mò bò nùàr ye te ju sie wò, te wò yogó bó.»

⁵ Mò veèn mé béh né bɔɔ hèn feh seér cu né kɔɔ, ye bò nùàr a: Cànṅ né dé seèn Nùà gècèn, sâ béh sòndò tueé cu nde né kei wa? Mò béh né veèn bɔɔ, Cànṅ béh gèr feh keéh né mé njèh, sâ bí ye Cànṅ teèn bó yí ngwéh wa? Bò nùàr né ye mán bie seér; mè jue né cí.

⁶ Mè tueé bí, Cànṅ bɔɔ yíi né teèn. Mò sam, à sé la ju felè wòṅ tena né naàn wa?

⁷ Mò nyeèn beéh hèllè feh den né ka gècèn Cànṅ kɔɔ, te gam bò nùàr, bó seèn nyegé Cànṅ mé njèh, sâ Cànṅ seèn béh mé ju sie cu nde né dé kei?

⁸ Á sâ, kei mé yíin cu nde né béh veèn bɔɔ kɔɔ ndo wa? Sâ béh júee ye: béh bó lòm veèn bɔɔ, nde né dé bagaa sâ ñaa seér. Bò déi né mè yoòr tueé kwaá, ye mè né yeé môn tueé sé wa. Kwá nɔṅ, Cànṅ nde né bó gèr feh keéh, à bó feh keéh nde né faá seé bɔɔn tueé né nɔ.

Nèi né sòm nùà dili kɔɔ?

⁹ Mò né mán, béh bò *Jùf, béh né cu bò nuaré déi yogó wa? Ndóg! Mè la naá gi tueé ñagá ye: né mene Jùf, mene Jùf sam, dɔɔṅ bó né gi kwer veèn ma.

¹⁰ Né te mvù Cànṅe môn nyagá den ndo, ye:

«Nuaá mé né sòm nùà dili, ndóg teèn sam.

¹¹ Nuaá mé né ngweé kɔɔ, teèn sam.

Nuaá mé né Cànṅ fɔɔn, teèn sam ndo.

¹² Bó sabé nde gi aá bèh dàbe, bó toò leér le gi aá kèn.

Ndóg nuaá mé né seé bagaa bɔɔ, né mene cén tà cén, teèn yùò kélá ngwéh.

¹³ Bó né gi mé tgo loṅ faá sà lòṅ nɔ;

bó né mé leba fèfá;

ngór né lom bó sòndò faá ndièm sàb nɔ faám yuo ndo.

¹⁴ Sònd den né bó beè faá nó nɔ,

né lom lélán njèh duagá.

¹⁵ Tètèi sam, bó baá feh wulá.

¹⁶ Bèh mé bó né kelá dɔɔṅ,

bó né òkàn bó gèr teèn we su loó.

¹⁷ Bó ceér òlè ñéné kó ngwéh.

¹⁸ Bó Cànṅ vèh bèh ndo.»

¹⁹ Béh né kɔɔ ye njií mé mvù sòú né tueé dɔɔṅ, à tueé njií né mé bɔɔ mé né ka sòú. Mò né méná, sâ nuaá mé nde né Cànṅ tueé ye bú a, nyí ceér kó ngwéh teèn sam; te òkàn bò nùàr wón dɔɔṅ die gi ju beè seèn ndo.

²⁰ Nùàr a, jòlò kó mene sòú gèh dé heè, Cànṅ bú nùà dili ké toò seèn mé njèh yílá ndé ngwéh. Sòú feh lom né dé seèn dé feèh, ye nùàr a: wò né mé veèn yoòr ma.

Naàn mé Cànṅ nde né nùàr yili sòm

²¹ Kènê ceér dé feê ñene yuo kelá baá cie kèn; né ceér mé béh ña gi nde né bò didilí bò beè Càn mé ñjéh. Ceér bú sâ dé seèn jomo sòu kélá sér ñgwéh. Mvù sòu bò bò *sòn-Càn bò lé naâ toò mân tueé taré ndo, ye:

²² Càn bò nùàr ké toò seèn bò didilí bò yilá lom né mé temé yoòr Yeèsò *Kristò kwaá ñjii. Bòó mé né temé yoòr seèn kwaá ñjii doón, à né gi bò yilá, à dé seèn mé gwèn sam, nùàr doón né gi beè seèn kèi cén.

²³ Nùàr doón naá gi veèn boó. Yeé baá ménâ, bò kwaré Càn *sùsùm dèn cú.

²⁴ Càn yeé ñene cu aá môn, à yili sòm bò mé Yeèsò Kristò, à sie seér bò bò didilí bò mé húóm-temé seèn, dé lòu ndo.

²⁵ Càn lé sòm kwaá naâ Yeèsò faá ñjéh *semé nò, te à kuú sòn beèh, te à yaga sòm béh veèn yoòr mé húóm seèn. Càn ceér bú hèn feh keéh né mé bòó mé né temé yoòr Yeèsò Kristò kwaá ñjii, te bò nùàr ñene kò, ye nyí né Càn mé né dilisé. Bòó mé lé naâ veèn léi toò boó, à lé bò gèr mé ñjéh fèh kèh ná ñgwéh,

²⁶ à lé yolo seér naâ dé yolò. Dé kènê à feh keéh né bèsóné ye: nyí né Càn mé né dilisé ma, te bò ñene kò ye bòó mé né temé yoòr Yeèsò kwaá ñjii doón, nyí né bò bò didilí bò sie seér ndo ma.

²⁷ Sâ kènê bò nùàr né cu mé ceér púnò déi toò teèn wa? Dé sâ ndóg! Càn béh bò didilí bò yilá né felè temé cén mé béh né yoòr Yeèsò kwaá ñjii doó; dèn ñgwéh mé sòu beleè.

²⁸ Béh kò né ye Càn nùàr nùà dilí ké toò seèn yilá lom né mé temé seèn yoòr Yeèsò kwaá ñjii, dèn ñgwéh mé sòu bele komò;

²⁹ wanóón sâ Càn sé la gi lom né dé bò Jûf, à sé la dé bò nuaré déi ná cú. Mè tueé bí, Càn né Càn, à né dé bò nùàr doón,

³⁰ Càn Dueè né lom cén, sâ gi aá. Mò bò Jûf né temé yoòr Yeèsò kwaá ñjii, sâ à nde né bò bò didilí bò ké toò seèn yilá. Nde cu né mé bòó mé Jûf sam ménâ ndo; mò bò né gi temé kwaá ñjii taré, à nde né bò bò didilí bò ké toò seèn yilá ndo.

³¹ Á sâ, sòu nò? Mò béh baá temé yoòr Yeèsò kwaá ñjii, sâ béh ye, sòu njeré déi gàm cú wa? Môn sam; béh né koó ye, sòu né mé bèh seé dé seèn teèn.

4

Faá Abrahâm nò

¹ Béh felè Abrahâm tele beèh léi jògò tueé nde né naàn wa? Á lé beè Càn kwaá naâ kei wa?

² Mò Abrahâm sé beè Càn nùà dilí ñaá naâ mé seé seèn, à sé naâ mé lón toò Càn punò teèn. Á, lé seèn môn ná ñgwéh, sâ à mé lón toò Càn punò sam gùm doón.

³ Te mvù Càn né bèsóné nyagá den ye: «Abrahâm lé naâ temé cén yoòr Càn kwaá ñjii; Càn lé bú nùà dilí yilá naâ mé ñjéh.»

⁴ Béh né koó ye nùà seé nde né sàgà seé seèn kwa; dé sâ dé lòu sam, né ka sàgà seé.

⁵ Dé nuaá mé né ndèm mé Càn kwaá ñjii, ye Càn né ju felè bò vevenè bò mé jere mene tená, à seé bò ná ñgwéh doón, Càn nde né temé mé à né yoòr seèn kwaá ñjii doó ñene, à bú nùà dilí yilá nde né mé ñjéh.

⁶ *Davíd lé tueé naâ felè gèh nùà bú sâ, ye:

⁷ «Samésé né bòó mé Càn kulu sòm gi aá bò veèn yoòr kèn!

Bó lé naâ mené *sòu kwaá, à lé naâ dèh doó kulú ñjii.

⁸ Samésé né nuaá mé Nùà Dueè veèn seèn lé

siè kwá ñgwéh ndo!»

⁹ Á sâ, gèh samésé bú hèn gi lom né dé bòó mé naâ *ngór ñoób wa? Á dé bò kurú sam wa? Mè tueé bí, né mé bò kurú mene. Béh la naâ jògò tueé ye, Càn lo Abrahâm nùà dilí yilá naâ mé temé yoòr seèn kwaá ñjii.

¹⁰ Á sâ, lo naâ heèh wa? Lo naâ sâ bò ñòb gi aá Abrahâm ngór wa, sâ bò née bú ñòb ñgwéeh ye wa? Mè tueé bí, lo naâ sâ bò née bú ngór ñòb ñgwéeh ye, te jomo sâ bò nde ye bú ñòób den.

¹¹ Bò lo ndeè Abrahâm ngór ñoób, sâ baá gi ká jomo mbaá, te feh keéh lòu, ye Càn lo bú nùà dilí yilá naâ mé temé seèn yoòr seèn kwaá ñjii, sâ bò née bú ngór ñòb ñgwéeh ye ma. Yeé baá ménâ, Abrahâm ña tele bòó mé né gi temé yoòr Càn kwaá ñjii ndo, bò mene bò ngór ñòb ñgwéh; Càn ye bò né gi bò didilí bò beè nyí ma.

¹² Abrahâm né cu tele bòó mé ñòb gi aá ngór kèn ménâ ndo. Ñjéh cén, kò bò né temé cén yoòr Càn faá Abrahâm nò kwaá ñjii. Lòu sam, tele beèh Abrahâm lé naâ temé yoòr Càn kwaá ñjii, te bò nde ye bú ngór ñoób.

Bó ndéb Càn kwa né mé temé kwaá ñjii

¹³ Càn lo kwa kwaá naâ Abrahâm bò bò ndùté ndùtù seèn ndéb tieé, ye bò a: ngúlú boón nde né wón doón ma. Càn lo ndéb sâ kwá ná ñgwéh ye Abrahâm né *sòu bele komo. Á lé ndéb kwa ñjii seér naâ felè temé mé Abrahâm lé kwaá ñjii naâ yoòr seèn, à ña nùà dilí mé ñjéh doó.

¹⁴ Mo ngúlú sé kwa cegé né bòó mé né sóú jolo kóó, ngweéh sâ temé mé béh né yoòr Càṅ kwaá njií hên sé né dé lòu, ndéb Càṅ sé né njèh mbaâ ndo mà.

¹⁵ Bì kóó ye, sóú bóó yeé kóó, te temé ñaa Càṅ lè, ye bò nuàr jéjég faá sóú tueé né nò, bèlè bèh. Á sâ, mo sóú teèn sam, bó nde né sóú kwaá wa?

¹⁶ Càṅ lè ndéb kwa kwaá naâ felè temé yoòr seèn kwaá njií, te ngúlú sâ ña njií mé nyí haá né dé lòu, te den njèh gàm dé bò ndüté ndütù Abrahâm doón; den cégé ngwéh dé bòó mé né sóú bele kóó, te ña dé bòó mé kwaá njií né temé yoòr Càṅ faá Abrahâm nò. Lòu sam, Abrahâm né tele beèh, béh doón,

¹⁷ faá né te moṅ, Càṅe nyagá den nò, ye:

«Mè sie kwaá baá wò tele cili nuàr ngún.»
À né tele beèh ké toò Càṅ, Nuaá mé à lé kwaá njií naâ temé yoòr seèn doó; né Càṅ mé komo sòm yeé bò komó te cio kóó. Bò njií mé lé teèn ná ngwéh doón à lé si gii naâ bó kóó ndo.

¹⁸ Mo lo den mene beè Abrahâm faá à ndéb Càṅ kwà ndé cú, mé njèh mene à lé naá loóm temé cén yoòr Càṅ kwaá njií. Yeé baá mân, à ña baá-re tele cili nuàr ngún faá Càṅ lé tueé naâ nò; sâ Càṅ lé ye bú a:

«Bòn bò ndüté ndütù yeé maga nde né mân.»

¹⁹ Abrahâm lé baá gi mene nyèma yuií, à né mene ñené kóó ye yo nyí baá gi faá komó nò, à né mene kóó ye Sará né ngiín, mé njèh mene à lé yúa ná ngwéh,

²⁰ à lé temé yoòr Càṅ sòm nyi ná ngwéh gùm doón, à ndéb mé Càṅ lé kwa kwaá naâ bú tièè doò sàñ ngwéh ndo; à kwaá njií ñeí seér cu temé yoòr Càṅ dé kwaá, à né bú teèn seén yíí.

²¹ À lé naá gii kóó nyegé, ye Càṅ né lom mé terreb teèn, à nde né faá à lé tueé naâ nò bóó komo.

²² Càṅ lé bú nuà dilí beè seèn yilá kuú naá dé cí.

²³ Njií mé bó nyagá kwaá né ye: Càṅ yilá baá bú nuà dilí beè seèn hên, bó dé seèn nyagá lòm ngwéh.

²⁴ Bó nyagá kuú né dé beèh, te béh ko ye, Càṅ nde né béh bò didilí bò yilá ndo. Ko béh né temé yoòr seèn kwaá njií, ye à lé naá Fehtoò beèh Yeèsò lè cio komo sòm, sâ ye.

²⁵ À lé te cio yila kuú naâ felè veèn beèh. À yeé kuú aá, à komo yuo cuù lè cio, ye te béh ña gi bò didilí bò ké toò Càṅ mé nyi ma.

5

Còṅ pèb ñjua Yeèsò

¹ Sâ tueé né ye, béh lé bò didilí bò beè Càṅ ñaa naâ mé temé beèh yoòr seèn kwaá njií. Yeé baá ménâ, kènè lètenè beèh, béh bò Càṅ, baá lom aá còṅ felè Fehtoò beèh Yeèsò *Kristò.

² Yeèsò mé béh né temé yoòr seèn kwaá njií hên feh keéh né béh ceér kóó, te béh nde ye te fùgò Càṅ den yilá. Kènè béh njebá taré lom né teèn mé vógó-temé mene tég, ndèm beèh doón né gi sâ, ye béh nde né ngúlú Càṅ yieé.

³ Dé koò baá cu ye-re dé hên: sâ temé béh sagár gi cu né mé dàñ gèr mene ndo. Lòu sam, béh né kóó ye gèr ñenè né yeé béh njèh yolò maán feh.

⁴ Dé yolò, ñar né dé jolò; dé jolò ñar dé seèn ndèm.

⁵ Ndèm sâ béh mbaá pò ló bèh. Lòu sam, Càṅ lè beèh kulu yíí kwaá gi né dàñ bò gwaán seèn doón; à béh kulu né mé seé Cúcuí Ngà seèn yoòr beèh.

⁶ Né môn, cu sâ béh lé mé terreb yoòr ná ngwéh, Kristò lé kuú naâ sòn bò jéré-temé bò kóó, à lé kuú naâ te cu mé Càṅ lé nyegé kwaá naâ sâ ndo.

⁷ Sâ, sé né mene nuà dilí dé heè, nuaré déi sé cio seèn ña wèh ná ngwéh. Ko ngweéh nuaré déi nde né-re dé seèn temé sie, à ña weh cio nuà bagaa déi wa?

⁸ Mè tueé bí, hên baá bèh mé Càṅ feh keéh né gèh dé mé à né lom béh gwaán teèn: béh né mene léláñ veèn, Kristò né lom cio beèh ménâ ñaa wèh.

⁹ Béh bò didilí bò ké toò Càṅ ña né mé húóm seèn. Yeé baá mân, béh ko nyegé baá ndo, ye béh nde né mé bú yili yuo, te ju béh beè Càṅ siè cú.

¹⁰ Wanoón béh lé naá gii bò bùndò Càṅ bò. Mé njèh mene, à béh weh nyogó njií cu aá yoòr seèn mé cio Nuna seèn. Sé tagá kènè mé béh bò bùndò bò seèn sam cuú wa? Nuna seèn mé baá cu làṅ béh yili sòm ndé ngwéh wa?

¹¹ Te dé koò déi cu ye-re ndo: vógó-temé dé koò sagár njií né béh mé Càṅ nuà njèh. Sâ né gi felè Fehtoò beèh Yeèsò Kristò, bú nuaa mé lé nyogó bilí naâ béh bò Càṅ.

*Ádám mé Yeèsò *Kristò*

¹² Veèn lé ndeè naá ká te wòṅe yilá doón, yìè lé naâ mé nuà cén, Ádám; yeé baá môn, veèn sâ ñar cio ndo. Cio yila baá-re bò nuàr doón sie keéh. Lòu sam, bó doón lé naá gii veèn bóó.

¹³ Né môn; mé Càṅ lo nde Músi *sóú beè haá kwaá, sâ veèn lé baá gii ká te wòṅe kaá den. Njèh cén, sóú lé teèn ná ngwéh.

Bó né mene veên bɔɔ, sóú mé Càn nde né bó mé njéh sie lé teèn ná ngwêh.

¹⁴ Mé njéh mene, cio lé naâ felè bò nùàr ngumó. Yuoó lè nàm Ádám, nde ba mé nàm Músi, cio lé naâ bò nùàr seé weh. Bòó mé lo mene sòn Càn faá Ádám nɔ ngén ná ngwêh doón, cio lo naá giú bó teèn kumó keéh.

Ádám lé sâ deén naâ faá nuaá mé ndeé né waá nɔ.

¹⁵ Njèh cén, seé bɔɔn lé kèi cén ná ngwêh. Béh fùgò Càn mé veên Ádám mè ndé ngwêh. Nùàr ngún lé naá giú mé yìè veên nùà cén hèllè kuú. Dé fùgò Càn môn sam, à gam seér né béh dé seèn lòu. Nùà ngún kuú gi né mé fùgò felè nùà cén ndo. Nùà cén sâ né lom Yeésò Kristò.

¹⁶ Sàgà mé Càn haá yeé dé lòu né dé seèn hiín, dèn ngwêh faá sàgà veên nùà cén-tà-cén hèllè nɔ. Veên mé nùà cén sâ lé naá bɔɔ doó sòm aá sàgà kèn: nùàr kókoó mbaá yila gi aá ju beè Càn mé njéh. Sàgà dé fùgò Càn môn sam; bò nùàr lé né mene dà m bò veên toò Càn méná bɔɔ seér, mé njéh mene Càn né bó teèn dé lòu huaár sòm seér.

¹⁷ Mé gécén mene, cio lé naâ bò nùàr felè ngumó. Mé yìè veên nùà cén hèllè, dà m bò nùàr lé naá giú be te cio yii keéh. Mé Yeésò Kristò cén mé huún seèn né méná ndo: dà m beèh mé né fùgò beè Càn kuú, mé Càn né béh bò didilí bò beè seèn yilá doón, béh ndé gi né yòh tètàgà felè Yeésò Kristò kwa, te béh ña gi bò huaán.

¹⁸ Gèh dé mé veên nùà cén Ádám hèllè né nùàr doón te ju tulu yii hèn, seé gécén mé Yeésò Kristò mé huún seèn lé naá toò Càn bɔɔ dilí doón, nde né bò nùàr ngún ju yòh méná huaár sòm giú, te bó kwa yòh.

¹⁹ Gèh dé mé bò nùàr doón ña gi né bò vevené bò felè nùà dúágá-tièè cén doó, nùàr ngún ña gi nde né bò didilí bò ké toò Càn felè nùà ngwé-tièè cén méná ndo.

²⁰ Dé sóú, à kar yilá né dé te veên bò nùàr maga seér dé magaà. Njèh cén, bí kó ye, béh mé veên né teèn silí, sâ húóm-temé Càn teèn maga kela seér cu kó ndo.

²¹ Mé tueé bí: gèh dé mé veên lé naá felè bò nùàr cer; tulu yii bó lé cio doó, fùgò Càn cer né felè beèh méná, te béh den bò didilí bò beè Càn, béh kwa yòh tètàgà beè seèn. Dé sâ né mé njua Fehtoó beèh Yeésò Kristò.

6

Beè veên béh né komó, mé Yeésò béh né làn

¹ Á hèn, béh ye naàn wa? Sâ béh bó ndé dèn ká mé veên bɔɔ, huóm kela né cí, te béh kuú ye mé fùgò Càn wa?

² Dé sâ tí ndóg! Beè veên béh teèn sam, béh baá nɔón faá komó nɔ; béh lo nyimé naá heèh, te béh yila cu veên wa?

³ Bí kó ngwêh ye, béh bɔɔ mé lé naá giú nòmò Càn te yilí Yeésò kou, béh lé sâ kou bilí naá mé cio seèn mene wa?

⁴ Te nòmò Càn sâ, béh bó lé kuú bilí naá teèn doón, bó lé bú furú bilí naá mé béh mene ndo, te Tele beèh Càn komo sòm cuú béh te cio, faá à lé komo sòm naá *Kristò mé terreb seèn nɔ, te kènè béh kwa seér yòh dé feè, béh teèn njebá lom aá tég.

⁵ Lòu sam, béh bó lé kuú bilí naá kóó. Mɔ né mán, sâ Càn nde né béh te cio faá bú nɔ komo sòm ndo.

⁶ Béh kó nyégé dé hèn kóó, ye: mé bó lé ndeé bú ké te toú fagá, sâ bó lé faga bilí naá mé béh mene; mè jue né güm beèh dé cuúm, te güm beèh dé veên sâ vuaán yuo dé seèn, béh kwer veên dèn cú.

⁷ Lòu sam, mɔ nùàr kuú baá, sâ veên felè seèn ngúmó ndé cú.

⁸ Mɔ béh bò Kristò lé naá kóó kuú bilí, sâ béh né kóó ye, béh bó nde cu né làn yilí den.

⁹ Béh né gi kóó ye, bèh lo mé Kristò lo komo yuoó naá te cio, à ndeé cio déi kú ngwé ndé cú; cio mé terreb felè seèn sam cuú ndo.

¹⁰ Á lé mbei cén sâ kuú naá sòn veên bò nùàr, te veên terreb kwà cú. Yeé baá méná, à mé yòh den lom aá dé Càn.

¹¹ Bí né faá bèh méná ndo: bí kó ye, beè veên, bí baá nɔón faá komó nɔ; bí baá seér bò lèlàn bò yoór Yeésò Kristò, te bí den lom dé Càn.

¹² Mɔ né mán, sâ veên a, té felè bíi ngúmó cú, wanɔón sâ yo bíi dé wàn hèn nde né bí te veène tuan yii.

¹³ Gà déi yoór bíi a, té veên kè m, wanɔón sâ nde né njèh seè seèn ñaá. Mɔ ye te huóm, bí kwá ló güm bíi beè Càn; ngweéh à lé naá bí te cio komo sòm m. Bí bó bilí seé seèn mé güm bíi mene doón ndo; te bí den gi bò njèh seé dé didilí beè seèn.

¹⁴ Bí té gwàn mé veên cer felè bíi kóó. Bí ka sóú sam cuú, bí baá dé bíi beè Càn, bí ka seèn kuú seér né fùgò.

Kwer lè gécéne

¹⁵ Sâ baá cu-re kei wa? Kènè, mɔ béh ka sóú sam cuú, béh baá beè Càn fùgò kuú seér, sâ béh bó bá veên mbaá wa? Dé sâ tí ndóg!

¹⁶ Bí né gi kóó nyegé ye, mɔ bí né ka nuaré déi seè seèn bɔɔ, bí né sòn seèn ngweé, sâ bí né bò kwer nùà sâ. Né fà: cén né dé kwer veên ñaá te bí yila te cio; déi né dé tie ngweé, te bí ña bò didilí bò toò Càn.

¹⁷ Ngweéh né mân wa: léi toò bí lé naá gi kwer veên; kènê bí lè baá seér mé ndéh Càŋ, faá bó lé naá bí feh nɔ. Béh né Càŋ mé njéh vra dé gècèn.

¹⁸ Bí te yuii veên huar yuo aá kèn, bí kènê baá seér te ceér gécène.

¹⁹ Mè bí mé kwer ká lè wɔŋe me njii né, te bí ngweé komo, wanɔɔŋ bí né bò yuyuaâ bò kela. Léi toò bí lé naá gi seé vevené bɔɔ, bí né lom te nulu teré ndéé. Kènê bí té ménâ gwàn cú, bí bó sér á seé didilí te bí ɲa bò ɲenagâ bò mé gùm mene.

²⁰ Léi mé bí lé naá kwer veên sâ, gècèn lé mé terreh felè biì ná ngwèh, bí lé naá seér mé feh biì.

²¹ Bí lé naá njeré déi te seé fúaré hèllè kwa wa? Ngweéh kènê bí baá mé njéh lòu gulí seér wa? Bí kó ngwéh ye, né lom seé ciòò wa?

²² Càŋ mé ngeér sam. Yeé baá kènê, à huar sɔm bí yuii veên sâ yoòr, te bí seé bɔɔ seér dé seèn. Gam kela né cí, te bí den ɲagásé, bí kwa yòŋ tètàgà beè seèn ndo.

²³ Bí kóò ye, sàgà veên né cio; njii mé Càŋ haá né mé húóm-temé seèn né yòŋ tètàgà, dé lòu ndo. À béh mân haá kuú né felè Fehtoò beèh Yeèsò Kristò.

7

Kàn felè ma gwà

¹ Bò nùàr mò, bí né gi *sòú kóó. Sâ njii mé mè nde né bí tueé hèn, bí nde gi né kóó ye sòú né lom mé terreh felè nùàr, cu mé nùà sâ né làŋ.

² Né faá dene gwà ndo nɔ: ma vèh gwòm jolo lom né cu mé si nées mé njolo ye. Mɔ si kuú baá, sâ à baá mé feh lɔŋ, sòú gwòm bɔɔn doò gi aá ndo.

³ Mɔ ma sâ nde jɔgɔ ser siib déi mé si nées ká jomo mé njolo, sâ ma sâ cum aá gwòm. Á, mɔ si kuú né lòu, sâ à baá mé feh lɔŋ; mɔ à jɔgɔ cu mene siib déi, sâ à gwòm cùm ngwéh.

⁴ Né felè biì faá bèh ménâ ndo, bò nùàr mò. Bí né kènê toò sòú faá komó nɔ, sòú mé terreh felè biì sam cuú. Yeèsò *Kristò lé naá bí yoòr seèn nùà njèh nyɔgɔ njii. Bí kènê baá gi beè seèn, bú nuaa mé lé naá te cio komo yuo. À lé sâ ye te béh bí wa gi tàb ké toò Càŋ doóŋ ndo.

⁵ Léi toò, cu mé béh lé belé naá ceér dé beèh nùà njèh, tuaá lé seé lè beèh bɔɔ loóm naá kóó; né-re béh ɲaáŋ, né tàb waá, né béh te cio kulu su yii. Sâ sòú soób né béh kóó.

⁶ Dé kènê môn sam cuú; sòú mé lé naá béh sie lóó sâ, béh ka seèn mvelé yuo aá kèn, béh baá gi komó toò seèn. Kènê béh bɔɔ seér nde aá seé dé feé mé Cúcuí ɲagâ

feh né béh kóó, te béh den lom bò seé bò Càŋ. Sòú dé lo toò mé bó lé nyagá naá mé be hèllè, béh ka seèn sam cuú.

**Sòú mé seé seèn*

⁷ Á sâ, kènê béh tueé nde aá naàn wa? Sòú né njèh veên wa? Tí ndòg! Mé njèh mene, sòú feh keéh né mè veên mò kóó. Mɔ sòú sé túé ná ngwèh ye: té temé te njèh nùàr kwá nji, mè sé ɲéné kó ná ngwèh ye, temé te njèh nùàr kwaá njii né jolo.

⁸ Sòú yeé baá mân tueé, veên kwa keéh baá-re ceér teèn ndo: à ɲgela lom né te bèh joloò doò tég, te à kulu su keéh mé tuaá hihiné yoòr teèn. Sâ tueé né ye, mɔ sòú sé teèn ná ngwèh, veên sé né komó mbaá ndo.

⁹ Léi toò mè lé sòú kó ná ngwèh, mè lé naá beéh njii mò làŋ. Sòú yeé waá baá, veên ɲené yuo kelà cie ndo, à ɲgumo yila mè yoòr.

¹⁰ Yeé baá ménâ, mè cúg ndo. Sòú mé sé la naá mè lòu yili sɔm hèllè mè yili sòm cú, derré yii seér aá mè lè cio.

¹¹ Lòu sam, veên kwa baá ceér, à né lom te sòú tètég ɲgelá yilá, à né mè bele, à mè wula seér né mé sòú.

¹² Mɔ né mân, sâ sòú mé feh seèn né ɲagásé, sâ bèh joloò né ɲagá dilí huóòm ndo.

¹³ Á sâ, dé bagaà jògò baá cu aá yìè ciòò mò kóó wa, né kei? Dé sâ, tí ndòg! Veèn né lom ka yìè ciòò mò kóó. À ɲené ɲagá lom aá yoòr mò mé terreh veèn seèn doò mene; à mè wula sɔm cu né mè njèh bagaà jògò hèllè, te bò nùàr ɲene ko teèn, ye veèn né nùlú. Mɔ né mân, sâ njua sòu ndo.

Veèn baá nùàr doró

¹⁴ Béh né gi kóó ye sòú lé yuoó naá beè Càŋ, à né ɲagásé tâŋ. Dé mò, môn sam, mè né lom nùàr mbaá, mè né kwer veèn ndo.

¹⁵ Mè né njeré déi bɔɔ, mè be seé mò ɲgwé kómò béh: mè njèh bagaà faá mè né gwaán nɔ, bó kómò ɲgwéh, mè bɔɔ seér cu né njii mé temé mò né yeé bar.

¹⁶ Njii mé temé mò né yeé bar hèllè, mɔ mè baá ci bɔɔ, mè né teèn ɲené kóó ye sòú né njèh bagaà bòn.

¹⁷ Mɔ né mân, sâ mè seé veèn doò mé be mò bó ɲgwéh, né veèn mé né yoòr mò bɔɔ den né mè ménâ kóó.

¹⁸ Lòu sam, mè né ɲené kóó, ye mè mé bagaà yoòr sam; mè jue né yo mò dé mé húóm né teèn hèn. Wanɔɔŋ mè né gi mene seé bagaà gwaán, mè bó kómò ɲgwéh nɔ.

¹⁹ Mè njèh bagaà faá mè né gwaán nɔ, bó kómò ɲgwéh. Veèn mè né bar hèllè, mè né seér cí bɔɔ.

²⁰ Mɔ mè bɔɔ seér né veên mé mè kɔɔ gwàn ngwéh ménâ, sâ mè sam, né veên mé né yoòr mò hɛllè bɔɔ den né mè ménâ kɔɔ.

²¹ Á sâ môn ndo, kènè mè ñene kɔ baá kèkènè bú sâ kèn. Né faá bèh mân: mɔ mè nde aá bagaá bɔɔ, mè bɔɔ komo seér veên.

²² Temé mò né lom mé sóú Càn sagár dé gècèn.

²³ Mé njéh mene, sóú dé hiîn née cu ka seé ká yoòr mò bɔɔ ye. À né sóú dé Càn seé ká lè mò weh den. À né-re ménâ bɔɔ, à né mè te veéne sie kwaá den.

²⁴ Mè jamé aá kèn! Yo hên né mè te cio tulu njií. Te nei mè teèn tulu som nde né kɔɔ?

²⁵ Môn, Càn mé ñgeér sam ndo, mè nde né mé Fehtoò beèh Yeésò *Kristò yili yuo.

Yeé baá mé sóú veên hɛllè ménâ bɔɔ, ngàn yoòr mò gwaán lom baá-re dé seèn mé njéh bɔɔ ndeé ndo. Né mene môn, temé mò gwaán seér né sóú dé Càn.

8

Yòn dé feé mé Cúcuí Nágá

¹ Sâ mɔ né mân, sâ kènè, bɔɔ mé nyogó den né yoòr Yeésò *Kristò, dé bɔɔn mé ju felè sam cuú.

² Lòu sam, Cúcuí Càn mé né yòn tètàgá haá, né mè nùà Yeésò Kristò beè yaám sie, à huar som aá mè yuú veên mé yuú cioò yoòr kèn.

³ Càn hên bɔɔ né njií mé sé bɔɔ mene naàn, *sóú Músi sé lé bó kòmò ná ngwéh. Lòu sam, nùà léláj seèn sóú jòlò kòmò bèh. Né dé cí mé Càn lé tema njií naá Nuna seèn nùà njèh ká lè wónje mé yo dé nùà yoòr faá nùà veên nɔ, te à kuú weh cio beèh, ju tené.

⁴ Càn lé ménâ bɔɔ naá, ye te béh den lom dilisé, faá sóú nyí tueé nê nɔ. Mɔ né mân, sâ béh mé terreb dé ngàn yoòr dèn cú, béh yoòr baá seér mé terreb dé Cúcuí Nágá.

⁵ Lòu sam, bɔɔ mé den né dene dé ngàn yoòr, taán lom né njií mé ngàn yoòr gwaán nê. Bɔɔ mé den né dene dé Cúcuí Nágá dé bɔɔn taán né njií mé Cúcuí Nágá gwaán nê ndo.

⁶ Nuaá mé né dé ngàn yoòr taán, bele né ceér cioò; dé mé taán né dé Cúcuí Nágá, bele né dé seèn ceér dé yòn, à né pón.

⁷ Bɔɔ mé taán lom né dé bɔɔn bɔ njèh dé ngàn yoòr sâ dóɔn né gi bò bònò Càn bò; bó sóú Càn bèlè ngwéh. Dé sâ bɔɔ mene seèn naàn, bó bɔɔn môn bèlè kòmò ndé ngwéh ndo.

⁸ Bɔɔ mé den né dene dé ngàn yoòr sâ dóɔn, ceér mé bó nde né Càn yoòr yilá nyi teèn sam.

⁹ Dé bìi môn sam, bí te ceér dé ngàn yoòr bìi sam; bí dé bìi bele né ceér Cúcuí Càn. Ngweéh à baá gi bí yoòr mà. Nuaá mé Cúcuí Kristò bú yoòr sam, nùà Kristò sam ndo.

¹⁰ Mɔ Kristò né yoòr bìi teèn bòn, yo bìi la né gi mene komó mé yìè veên, bí kɔɔ ye, Cúcuí né dé seèn yoòr bìi làɔ njua mé Càn lé naá gi bí bò didilí bò toò seèn sie kwaá.

¹¹ Mɔ Cúcuí Càn né yoòr bìi teèn, bú Càn mé lé naá Yeésò te cio komo som, nde né bò komó bìi te cio ménâ komo som gií ndo; à ménâ dóɔn bó gi né mé Cúcuí seèn mé né yoòr bìi doò.

¹² Mɔ né mân, sâ bò nùàr mò, béh bí né mé huà yoòr. Gèh huà dé sâ né ye: kɔ béh go faá Cúcuí Nágá tueé nê nɔ, dèn ngwéh faá ngàn yoòr beèh tueé né kɔɔ.

¹³ Mɔ bí né faá ngàn yoòr bìi gwaán nê nɔ bɔɔ, sâ bí nde né te cio yilá kuú ndo. Á, mɔ bí gum bìi dóɔn kwaá lɔ né beè Cúcuí Nágá, te à nyimé som bí veên yoòr, sâ bí nde né làɔ yili den.

¹⁴ Bɔɔ mé Cúcuí Càn feh né bó ceér kɔɔ dóɔn né gi bò ñunà Càn.

¹⁵ Lòu sam, Cúcuí mé né yoòr bìi doò bí kwer siè kwá cú, à bí veéh lè yí ndé cú ndo; à dé seèn né Cúcuí mé bɔɔ né te bí ña seér bò ñunà Càn dé naá, à béh terreb haá né kɔɔ, te béh nde ye Càn fela, ye bú a: «Tele mò eè!»

¹⁶ Cúcuí Càn mé feh seèn né lè beèh tueé den, ye béh né gi bò ñunà Càn.

¹⁷ Béh baá gi bò ñunà Càn sâ bòn. Mɔ né mân, béh nde né ngúlú Càn yieé. Béh bò Kristò ngúlú sâ yieé nde né kɔɔ. Lòu sam, béh bó gèr ñene né dóɔn; mɔ né mân, sâ béh bó te ngúlú seèn yila gi nde né dóɔn ndo.

Ngúlú Càn mé né béh kela

¹⁸ Mè né bagasé kɔɔ nyegé ye, béh nde né tànòr ngúlú Càn lòu sâ mé njolo ñené ñagá, sâ béh né mene gèr cafané ñené dóɔn, béh mé njéh tán ndé ngwéh, béh njolo ke lom né mé ngúlú Càn.

¹⁹ Cieé mé Càn nde né bò ñuna seèn cie teèn ñené som keéh sâ, *wón dóɔn né lom cieé bú sâ gaán.

²⁰ Wón hɛllè lɔ baá wèllè kela ndo. Mé njéh mene, à lɔ kɔɔ gwàn ná ngwéh, né seé Càn. À lɔ kwaá lòò naá bú teèn lòu. Mé njéh mene, ndèm né lom cu dóɔn kwaá den ye:

²¹ cieé déi wón gum dóɔn nde né ka cioò te yuú kwer-e huaár yuo, à kwa terreb dé koò beè Càn faá bò ñunà Càn nɔ.

²² Béh né kɔɔ ye, wa hên, wón gum dóɔn née den ka gèr ñené ye, à né lom faá ma nyeèr nɔ cuané den.

²³ Mè tueé bí ndo, wónj mé huún gi lòm ñgwéh; né mé béh mene. Càn lé béh Cúcuí Ñagá haá logó naâ faá jèrè* no; béh né kukunj lè beèh cuané kela den, ye te Càn kweéh seér lom béh güm doón, béh ña gi bò ñuna seèn, à horó som béh gèr yoór dé kèi cèn ndo.

²⁴ Béh né gi koó ye béh yili yuo gi aá kèn; mé njéh mene, née te ndèm ye. Njií mé nuàr né ndèm teèn kwaá njií doón, mo à baá gi mé njolo ñené, à ndèm sâ mbaá kwá dèn ndé cú. Á sâ, nuaá mé naá gi njeré déi ñené, nde cu né ndèm kwaá den wa?

²⁵ Béh dé beèh ndèm kwaá njií né te njií mé béh née mé njolo ñené ñgwéeh ye. Mo béh baá ménâ kwaá njií ndo, sâ béh señ kela den né lòu.

²⁶ Yeé baá ménâ, Cúcuí Ñagá waà, à né béh gam; wanóñj béh né bò yuyuaá bò kela, béh Càn teèn dua yí béh. Né Cúcuí Ñagá mé feh seèn dua den né Càn sòn beèh koó, à Càn boñ lom né dé tueé komoò sam.

²⁷ Càn dé seèn né gi temé ñené; njií mé Cúcuí Ñagá né bú dua sâ, à né ñgwéé koó. Lòu sam, Cúcuí Ñagá Càn felè bò Yeésò bò dua lom né faá Càn gwaán né no.

²⁸ Béh né gi koó ye, bòó mé né Càn gwaán doón, à njèh doón boó gi né te gam seér bó lòu. Né bòó mé à lé yilá kwaá naâ beè seèn, faá à lo nyegé kwaá naâ no.

²⁹ À lo naá gi bó jògò balé kwaá, lo naâ mé kàgà-ndòn seèn ndo, ye te bó we Huaán nyí, te Huaán nyí den bei dàm bò ñim seèn doón ma.

³⁰ Bòó mé Càn lé naâ ndòn felè boòn kagá sâ, à bó yilá bilí gi aá kèn; à bó bò didilí bó ké toò seèn sie seér gi aá kèn ndo. Bò sâ bò baá gi dé boòn ké toò Càn tabè dobo.

Tànòr gwaán Càn

³¹ Sâ béh nde né mân tueé yogó keéh cuú wa? Mo Càn né jomo beèh, nei bunó cu nde né béh koó wa?

³² Mo Càn Ñuna seèn lòu gágá ñgwéh, à né seér bú felè beèh lòu semé, sé tagá bò njèh dé jomò wa? Mè tueé bí, à nde né béh njèh doón mé Ñuna seèn mene haá bilí.

³³ Á sâ, bòó mé Càn lé naâ balé som sâ, nei bó toò juú sii komo nde né koó wa? Ndóg nuaré déi mé terreb teèn sam. Càn nuà njèh tueé naâ koó, ye bó né beè nyí dilisé ma.

³⁴ Á sâ, nei bó mé ju si nde né koó? Ndóg, nuaré déi mé terreb teèn sam. Yeésò Kristò lé naâ kuú, à lé naâ te cio komo yuo, kènè à baá ké te be gaá Càn; à né Càn felè beèh dua den.

³⁵ Á sâ, nuaré déi nde né béh bò Kristò géé som, te Kristò béh gwàn cú wa? Nde

né gèr feh hihiné wa? Nde né bunò wa? Nde né cùè mé saám wa? Nde né dukàn mé cio wa?

³⁶ Mè tueé bí, né te mvù Càn nyagá den, ye:

«Béh cio cieé doón hèn liim soó né felè yeè. Béh den né beè bò nuàr faá mbieè mé bó nde né ñoób no.»

³⁷ Mé njéh mene, béh né gi bó gèr sâ doón mé terreb Yeésò Kristò yogó, njua mé temé seèn né yoór beèh.

³⁸ Sâ mè né lom koó nyegé, ye njeré déi Yeésò yin kòmò ndé ñgwéh ye bú a: té béh gwán. Né mene cio, né mene yòñ, né mene bó cili Càn, né mene bó njèh tataré ké te vulúu, bó bú yin kòmò ndé ñgwéh. Né mene kènè, né mene loró déi,

³⁹ né mene bó terreb dé ké teèr, né mene bó terreb dé ká doò, bó bú yin kòmò ndé ñgwéh. Né mene lètenè bò njií mé Càn si gi naâ doón, njeré déi béh bò Càn gé kòmò ndé cú, ye bú a, té béh gwán. Càn béh gwaán seèn yoór Fehtoò beèh Yeésò Kristò feh keéh gi aá kèn.

9

*Càn bó bò huaán *Iserála*

¹⁻² Mè tueé bí, mè nuà Yeésò *Kristò, mè nyeén túé ñgwéh: temé mò ká lé yili gi aá kèn, né lom mè yulá faá cí no. Ndòn mò né ménâ tueé, Cúcuí Ñagá né mè ménâ tueé ndo, ye mè a, nyeén sam.

³ Sâ tueé né ye, mo ceér sé né teèn, huòm kela né mé Càn sé duagá koó naâ mè lòu, mè géé ko mé ceér Kristò, te gèh bò nuàr mò yili yuo seér koó.

⁴ Bó né bò nduté ndütù Iserála; Càn ye, né bò ñuna nyí, wa terreb nyí ñené yuo kela ndeé né lètenè boòn ma; à lé naâ ñgòñ hihiné mé bó ko, à sou kwaá bó *soú seèn tieé, à feh bó ceér mé bó nde né bú teèn dua, à kwa kwaá bó ndéb tieé ndo.

⁵ Abrahâm bó bò ñuna seèn né bó jògò bò boòn. Cu mé *Nùà Còñ lé naâ nuàr mé húóm yoór ñaá, bó lé bú ñaar naâ lé gèh boòn sâ ndo. Felè njèh doón né cegé bú Càn Nùà njèh. Kùsem bú a, lié dèn ménâ cu doón. Mòn.

⁶ Mè túé ñgwéh ndo, ye ndéb Càn tueé keéh né doó. Mòn sam, à tueé yíi né teèn; wanóñj bóó mé né te gèh bò Iserála bò doón, kèb cén né cegé bó gècèn bò koó.

⁷ Sâ tueé né ye, te bñj bò nduté ndütù Abrahâm bò huaán seèn dé gècèn né cegé kèb cèn ndo. Càn lé naá gi tueé ye Abrahâm a: beè nyí bò nduté ndütù seèn gi cegé nde né te gèh Isák ma.

⁸ Sâ tueé né ye, bò ñuna Càn bò huaán mé bó né mbembaá ñar go doò, sam; bò

* 8:23 8:23 Waà né feh; dé jomò baá ndeé.

8:36 8:36 Ps. 44:22

9:4 9:4 Ex. 4:22

9:7 9:7 Gen. 21:12

ɲunà seèn gi cegé né bò huaán nùà njèh mé ndéb Càn né teèn yilá.

⁹ Càn lé ndéb sâ kwa kwaá naâ ye, mo cu wulu baá, nyí ndeé né cuú, te Sará ɲar kwa huaán ma.

¹⁰ Cí gí lòm ɲgwéh ndo: Rèbékà, veèh Isák tele beèh dé koó, lé naâ feh ɲar kwa.

¹¹⁻¹² Sâ Càn nyegé kwaá gi aá felè bò huaán fà sâ kèn, ye Rèbékà a: Bei nde né ka òm den seér ma. Càn lo nde méná nyegé kwaá, sâ bó fá doón, déi nde veèn bó ɲgwéeh ye, sâ bó lo nées bó ɲar ɲgwéeh ye ndo. À lé méná boó seér naâ, ye te bò nùà ɲene ko teèn, ye nyí njèh doón boó né mé kàgà-ndòñ nyí ma. Nyí nùà balé weh lom né faá nyí gwaán nê no, nyí mé seé seèn tán só bèh.

¹³ Den né faá né te mvù Cànɛ nyagá den no, ye: «Mè geí weh né Jakób, mè si lo Esayú.»

¹⁴ Á sâ, kènè béh tueé nde né naàn? Sâ Càn boó gobó seér cu né lòu wa? Dé sâ tí ndóg!

¹⁵ Bì né koó ye, Càn lé tueé naâ mé Músi, ye bú a: Mo nyí gwaán né nuaré déi jere koó, nyí nde né bú jere koó ma. Mo nyí nde né nuaré déi bagaa boó, nyí nde né bú boó ndo.

¹⁶ Mo né mân, dé sâ beè nuaré déi sam, dé lòu legeè sam ndo; né lom beè Càn k-je nùà njèh.

¹⁷ Né cu te mvù Cànɛ nyagá den faá Càn lé tueé ɲíí naâ mé mgbè Ejiptò no, ye bú a: Nyí wò mgbè sie kwaá né ye te be terrèb nyí ɲené yuo kelá yoòr yeè, te yilí nyí ɲguli nde wón doón.

¹⁸ Sâ tueé né ye, mo Càn né gwaán, à ko nùà jere; mo à né gwaán, à ɲgwan som bú temé lè ndo.

Nùà mé-sòò

¹⁹ Merré déi nuaré déi nde né bieé ye mè a: mo né mân, sâ Càn mé bò nùà bie le cu né dé kei wa? Mo Càn baá njèh mé temé seèn boó, neì taré komo nde né koó wa?

²⁰ Mo né mân ndo, sâ nùà mò, wò né neì, mé né Càn ndugó wa? Sòò né yeé mé nùà mé-sòò bieé ɲíí ye bú a: wò nyí mân me kwaá naâ dé kei wa?

²¹ Bì kóo ye, mo nùà mé-sòò tie gi aá màr kèn, à nde né màr sâ faá à gwaán nê no kob geé, à mé déi me sòò dé nyàgàm, à mé kèb déi me lom sòò.

²² Mo né mân, sâ nuaré déi nde né sòn mé Càn komo nyi wa? À gwaán né bò nùà yúlá-temé seèn feh keéh, à feh keéh bó be terrèb seèn ndo. Mé njèh mene, bòó mé à

se naâ bó mé yúlá-temé sâ wulá som gií, à bó yolo seér cu né lòu.

²³ À lé sâ gwaán naâ, ye te be terrèb nyí ɲené yuo kelá cie lètené bòó mé nyí lé naá gií jògò nyegé kwaá, ye nyí nde né bó jere koó, te bó yila te ɲgùlù nyí.

²⁴ Né béh. À lé naâ béh bó dé seèn yilá kwaá. Lètené bò *Júf gí lòm ɲgwéh, né cu mé bò déi lètené gèh bò nùà hihiné mene.

²⁵ À te mvù Hosé tueé ɲagá né môn ndo, ye:

«Bòó mé lé bò nùà nyí ná ɲgwèh, nyí bò nùà nyí yilá nde né bó; lò nùà mé nyí lé naâ bunó, nyí bò yíé-temé bò nyí yilá nde né bó ndo. ²⁶ Bèh mé nyí lé ye bò nùà nyí sam doón, nyí yilá nde né bó bò ɲuna nyí kó bèh sâ, jue nyí Càn làn.»

²⁷ Kèb déi, Esáyà lé naâ ké ter felè bò *Iserála bò môn logó ɲíí ndo, ye:

«Gwaán dàmm bò Iserála bò a: màgà yógó mbésebé nòmò koó, ɲgób yili yuo lom nde né lètené boòn koó. ²⁸ Lòu sam, Nùà Dueé gwaán lom aá ju dé kèi cèn felè wón tenâ.»

²⁹ Esáyà lé naá cuú déi méná tueé kwaá ndo, ye:

«Mo Càn terrèb sé ndüté ndütù kèb déi mé be

téná ló ná ɲgwèh, mè tueé bí, béh sé naá gií faá *Sòdòm no tob yuo, béh bò *Gómòr sé baá kèi cèn ndo.»

*Iserála mé Njàgà Bagaa

³⁰ Sâ ye naàn wee? Sâ ye, bòó mé *Júf sam, mé lé ceér fón ná ɲgwèh te bó ɲa bò didilí bò beè Càn doón, Càn bò didilí bò ké toò seèn yilá seér cu aá bó. À bó méná yilá né felè temé mé bó né yoòr seèn kwaá ɲíí doó.

³¹ Dé dàmm bò Iserála bò môn sam. Bó dé boòn bele né *sòú te bó ɲa bò didilí bò beè Càn mé njèh, bó nées dé boòn bèh sâ wá ɲgwéeh ye.

³² Bó teèn wá ɲgwèh dé kei wa? Mè tueé bí, bó temé mé Càn kwá ɲíí ɲgwèh, ye te bó ɲa bò didilí bò toò seèn mé njèh, bó ndèm kwaá seér né mé seé boòn, ye bó bò didilí bò toò Càn ɲa nde né mé njèh. Yeé baá méná, bó ceén baá-re te taá cén-gulè ndo.

³³ Te mvù Cànɛ né môn nyagá den ndo, ye:

«Mè komo kwaá tena baá taá cén-gulè ké Siyón,*

né kweéh dièb.

Nuaá mé né temé yoòr seèn kwaá njií dóón,
à bú dé seèn pó ló ndé ngwéh.»

10

¹ Bò nùàr mò, mè né lom Càṅ felè bò *Júf dua, ye te bó yili yuo. Né lom mè yoòr yilá dé gécèn.

² Mè ñene bó né lom te seé Càṅe faá cí nò boḡó. Njèh cén, bó seér ngwé kòmò ngwéh;

³ wanoón ceér mé Càṅ yilá né bò nùàr bò didilí bò mé njéh, bó boòn ngwé kó ngwéh nò. Bó yeé ngwé kó cú méná, bó yila baá-re ceér mé feh boòn fón gòò, ye te bó den beè Càṅ dilisé mé njéh. Yeé baá méná, ceér mé Càṅ sé né bó bò didilí bò mé njéh yilá, bó teèn ngwan seér cu baá-re lòu ndò.

⁴ Á sá, *Kristò lé *sóú Músi te bèh dené seèn ngoró kwaá gi aá kèn ndò, ye te bóò mé kwaá njií seér né temé yoòr nyí dóón, ña seér bò didilí bò beè Càṅ kóò.

Càṅ dé bò nùàr dóón

⁵ Ceér sóú joloò mé nùàr sé naá nùà dili beè Càṅ mé njéh ñaá, Músi nùà njèh lé naá gi ter nyagá kwaá, ye: Nuaá mé né sóú mé güm mene jolo komo dóón, yòṅ kwa nde né kóò ma.

⁶ Sâ, ceér dé temé kwaá njií, te nùàr ña nùà dili beè Càṅ mé njéh né seér hiín ndò, à dé seèn ye: «Té mé feh yeé túé ye: Nei ñaá nde né ké te vulúu kóò wa?» Sâ tueé né ye: Nei ñaá nde né ké te vulúu kóò, te à yila njií Kristò ká doó wa?

⁷ Té túé ndò, ye: «Nei suaga nde né ké dòu ka tàbè kóò wa?» Sâ tueé né ye: Nei suaga nde né ké dòu kóò, te yilá wellé bú ndò wa? Té méná túé ndòḡ.

⁸ Càṅ né seér tueé ye, ngòr nyí né kwarè yeé sâ, né sònò yeé, né te temé yeé ndò. Ngòr sâ né felè temé kwaá njií. Béh bò nùàr hèn tueé yeé cí.

⁹ Mò wò né toò bò nùàr mé sòn yeé tueé, ye Yeésò né Nùà Dueè kóò, wò kwaá njií temé teèn ye Càṅ lé naá bú te cio komo som ndò, sâ wò yili yuo aá kèn.

¹⁰ Mò béh baá temé yoòr Yeésò méná kwaá njií, Càṅ nde né béh bò didilí bò beè seèn yilá. Mò béh né mé sòn beèh gwaán, ye Yeésò né Nùà Dueè kóò, sâ Càṅ nde né béh yili som.

¹¹ Ngòr Càṅ né môn tueé ndò, ye: «Nuaá mé né temé yoòr seèn kwaá njií dóón lòu pó lè ndé ngwéh.»

¹² Mò né mân, sâ lètené bò Júf mé bóò mé Júf sam, gwèn teèn sam cuú; bó baá

lom dóón mé Nùà Dueè cèn. Bòò mé né bú yueé fón dóón, à né gi bó bagaa bóò laré.

¹³ Né te mvú Càṅe môn nyagá den, ye: «Nuaá mé nde né Nùà Dueè yueé fón dóón nde né yili yuo.»

¹⁴ Á, bò nùàr bú yueé yilá keéh nde né he, mò bó temé yoòr seèn kwaá njií ngwéh wa? Bó temé yoòr seèn kwaá njií keéh nde né naàn, mò bó nées ngúṅgwéeh ye wa? Bó ngweé keéh nde né he, mò nuaré déi seèn ndé ngwéh bó tueé wa?

¹⁵ Á, nei tueé nde né bó kóò, mò bó nuaré déi ké teèn témá njií ngwéh wa? Né cu te mvú Càṅe nyagá den ye: «Bó baá mé gò Njagá Bagaa! Keé bèh huom né!»

¹⁶ Mé njéh mene, bò nùàr Njagá Bagaa sâ dóón gwàn làrè ngwéh. Esáya *sòn-Càṅ lo naá mân tueé ndò, ye: «Nùà Dueè, nei seèn kwaá njií né-re temé te ngòr beèh kóò?»

¹⁷ Mò né mân, bí kóò ye, kò bó ngweé loḡ ngòr, te bó gwaán ye. Mè ngòr sâ jue né kùr Kristò.

¹⁸ Njií ye mè a, bíé bí lòu: Hèn bó nées ka ngòr sâ ngúṅgwéeh á? Héceè, bó ngweé gi aá kèn! Te mvú Càṅe né bésóné nyagá den, ye:

«Hueh bò tebè bò ṅgulí sie aá *wón beè; bò ngòr boòn ṅgulí nde gi aá bèh mé tàbè bò vulúu né teèn kwaré dóón.»

¹⁹ Mò né méná, kwá mè jòḡò bie cu déi ye: Hèn bò Iserála bò lé kaá ngwé kó ná ngwéh á? Mè tueé bí, Músi lo naá gi bó tueé, ye:

«Càṅ ye: nyí boò nde né mé be, te bí bar seér bò kurú lòu.

Nyi nde né bí soób, te temé ñaá bí mé bò kùlù bò ñaá.»

²⁰ Esáya salé som cuú dé seèn ndò, ye:

«Càṅ ye: Bòò mé lo ceér nyí fón ná ngwéh dóón

ñene seér cu né nyí kóò.

Nyí ñené yuo kela seér cuú né toò bóò mé nyí bíé bèh.»

²¹ Dé bò Iserála bò, Càṅ den cuú ye:

«Cieé dóón nyí né bó mé be ci yilá kuú, kàmbér la né bò dúagá-tie bò, mé bò taáb bò nyí.»

11

Càṅ njolo mé *Iserála ci ngwéh

¹ Kwá mè jòḡò bie ke ndò ye: sâ Càṅ som si njií aá bò nùàr seèn Iserála doó wa? Dé sâ, tí ndòḡ! Mè mé feh mò, mè né nùà Iserála sâ, mè né te gèh Benjamèn, nduté ndütü Abrahâm.

² Càn bò nùàr seèn sòm sì ngwéh, à lé ké bèh duóm ñene ko logó naà bó, bó né bò dé seèn. Ngweéh njií mé bó nyagá kwaá né felè *Eli te mvù Cànje doò, bí né gi koó wa? À lé naà ju bò Iserála bò toò Càn nde, ye Càn a:

³ «Nùà Dueè, bó wula sòm gi aá bò sòn yeè, bó tulú komó sòm gi aá bò ko *sèmè yeè kèn, mè tene le aá mé huún; bó né cu ceér foon, te bó wula cu mè ndo.»

⁴ À yeè tueé gi aá mân, Càn lé ye bú a naàn wa? Ngweéh Càn lé ye bú a: «Wò mé huún sam mà.» Ye bú a, bò nùàr nyí kám téhbeh né teèn, bò toò Bahâl cecàn mbaá cémme bèh ma.

⁵ Mè tueé bí, kènè né cu faá bèh ménâ; bòn dé Càn lètenè bò Iserála bò née le ye; Càn lé bò sà bò balé kwaá naà mé húóm-temé seèn;

⁶ lé naà dé lòu, dèn ngwéh mé seé bòn. Mò sé né mé seé bòn, sà húóm-temé Càn doò sé húóm-temé dé gecên ñá ná cù.

⁷ Sâ ye naàn wee? Sâ ye, njií mé bò huaán Iserála lé naà foon sà, bó lé kwà ná ngwéh, ye bòó mé Càn lé balé soóm naà lètenè bòn sà lé kwa cegé naà koó; bó dèi dé bòn lé taré seér naà feh lòu.

⁸ Né te mvù Cànje môn nyagá den ndo, ye: «Càn lé naà bó temé lè bók kuú sòm, te wa mene hèn, bó mé njolo ñéné cù, bó mé tie ngwé cù ndo.»

⁹ *David né cu felè bòn ménâ tueé ye:

«Bò kùrmò bòn a, bíe cù bó koó;

bú a, siè bó tuagá,

te bó ñene gèr beè Càn mé ñjéh fi.

¹⁰ Njolo bòn a, yíli sér lòu,

te bó ñjéh ñéné cù.

Càn a, siè gú kwá dèn bó ngògò beè môn; bú a, té be dù.»

¹¹ Kwá mè jògò bie cuù bieè ndo, ye: Bò *Juf yeé ceén aá môn, bó lé naà toò die nyoló kelá ndeé á? Môn sam ndo! Bó yeé ceén aá ménâ, Càn nde seér bò hiin bò yili sòm, te furú seér bò Juf mé bò sà bò lòu.

¹² Mò hèn bò Juf lé ceén naà, te Càn bók seér bò nùàr wón duòr bagaa mé ñjéh, bó yeé die, Càn dànm nààn wón doón kulu gi mé ñjéh, sà mò dànm bò Juf cu cu gií te ceér Cànje, dé sà den weéh nde né naàn wa? Mè tueé bí, Càn nde né dànm gèh nùàr kulú samé gií mé ñjéh.

Pól tueé njií né mé bòó mé *Juf sam

¹³ Bí bòó mé Juf sam, mè kènè tueé njií né mé bí, ye bí a: mè né mbòn tebê Càn; à mè dé mò tema njií né ké lètenè bòó mé Juf sam. Yeé baá ménâ, mè sie nyegé seé mò mé vóó-temé mene ndo!

¹⁴ Mè né ndèm kwaá ye mè nde né bòó mé béh bó né mé gèh cèn jilí; mò huer baá bó mé bòó mé Juf sam ngwa, te Càn yili sòm bò déi lètenè bòn;

¹⁵ wanoón Càn yeé sòm si njií aá bò Juf gè jomo, bò *wón nde ye huóm doò no. Á sà, mò Càn ndeè weh gi cu aá bò, dé sà ndeè den weéh nde né naàn wa? Mè tueé bí, sà baá cu ye-re dé mé bò komó teèn kwa bilí cu nde né mé yòn mene.

¹⁶ Mò jèrè* baá gi beè Càn, sà bí kóó ye, kukuñ né dé seèn ndo. Mò jògòb toú né gi beè Càn, sà mé béh mene doón né gi beè seèn ndo.

¹⁷ Bò huaán *Iserála den né faá tou mé fei yeé kómó, mé bó dobo kwaá né ká lo no. Bòó mé *Juf sam dé bòn né faá tou kómó dé ké ya dueè. Bó yeé dobo gi aá dé lòó kèn, bó ñob sòm béh déi teèn, bó ñob wellè dé ké ya dueè, bó nyogó yíi keéh te bèh sà. Né kèi cèn mé wò ndo. Wò mene nùà Juf sam, wò njua dóm keéh né felè nùà mé né Juf. Jògòb yeé baá tou hèllè koó, à koó bilí baa-re mé wò mene.

¹⁸ Mò né mân, sà wò té béh tou mé bó lé naà ñob sòm doò sèb ndo. Té mbaá púnó kú, wò jògòb kók kwá ngwéh, jògòb kwaá seér né wò koó.

¹⁹ Merré déi wò nde né tueé ye: bó lé naà béh déi ñob sòm, bó nyogó keéh nyí.

²⁰ Né gi môn dag; ñjéh cèn, bó lé seér temé mé Càn kwá njií ná ngwéh, Càn lé bó werré soóm naà dé cí. Wò yeé baá dé yeé temé yoór Càn kwaá njií, bó wò te bèh denè bònne nyogó yíi keéh né dé cí. Mò né mân, sà té feh mbaá hànm kú! Lé b sér lòu.

²¹ Wanoón bò Juf mé né bò béh tou dé jéjég koó, mò wò ke, Càn bó kwá lò ngwéh. Sà júée, mò né nyí, à tàn só ndé ngwéh gum doón.

²² Mè tueé wò, yíe kwàgá mé húóm-temé Càn, wò yieé cu kwàgá mé jéla-temé seèn ndo: mò ñaa baá bú felè bòó mé né tie te ceér seène duagá, à né yeé bó seé faá cí no weh. Dé yeé môn sam; à né seér felè yeé nùà húóm-temé. Ñjéh cèn, ko wò né beè seèn pón ndo, sà ye; wanoón à wò ñob sòm cu aá kèn.

²³ Mò bò Juf mé lé naà temé duagá doò kweéh seér cu temé, sà Càn nde né bó te ndilí nyogó njií cuú. Mè tueé wò, à né mé terreb mé à nde né bó te ndilí nyogó gií cuú.

²⁴ Wò dé yeé nùà Juf sam, wò né seér béh dé ya dueè, bó lé wò ñob tena weéh naà lòu, bó nyogó njií te ndilí dé ká lòó. Mò né mân, sé tagá bò Juf mé né béh nùà ñjéh wa? Mè tueé wò, dé bòn dé nyogó soó sam nde cuú, bó toó lom nde aá lòu.

Càŋ baá bò *Júf ceér temé kweéh seêr feh

²⁵ Bò nùàr mò, mè bí hên feh keéh né njií mé lé leér deén naà lòu, te bí feh bìi faá bò kógòn bò nò wèh kwá cú. Sâ tueé né ye: bò huaán *Iseràlá kèb déi mene temé yoòr Càŋ kwá njií ngwéh, bó né mene tie duagá, mé njéh mene, bó nde né temé kweéh seér. Kò bòŋ bòó mé Júf sam ndeè kweéh seér gi aá temé, te bò Júf kweéh seér ye ndò.

²⁶ Mò gi aá, te dà m bò Júf yili yuo ye, faá né te mvù Càŋe nyagá den nò, ye:

«Nuaá mé nde né bò Nyaà yili som, ndeè yuo nde né ké Siyòŋ,[†] à fò som bò ndütè ndütù Jakób veên yoòr.

²⁷ «Cu mé nyí nde né bó veên yoòr kulú som,

ngòŋ nyí nde né cí.»

²⁸ Lòu sam, Càŋ lo naà bó balé weh. Bó né mene taán, Càŋ bó gwaán keéh né felè bò tele bòn léi jògò. Wanòŋ te Njàgà Bagaá bó né bò bùò Càŋ bò kela. Mò né méná, te gam seér bí ndò.

²⁹ Bí kóo ye, mò Càŋ balé weh baá nuaré déi, à kulu bú, sá gi aá kèn, Càŋ sòn kwéh séer ndé cú.

³⁰ Léi toò bí bòó mé Júf sam doón lé naá gii sòn Càŋ ngeén. Kènè bò Júf yeé baá sòn seèn méná ngeén, à jere kò seér cu aá bí.

³¹ Né cu mé bó méná ndò; bó yeé ngeén aá sòn Càŋ, à bí bagaá hên bóó seér né lè sòn bònne, te bó ñene méná, bó kweéh seér temé, à kò cu bó jere môn ndò.

³² Sâ tueé né ye, bí bó doón naá gii sòn Càŋ ngeén, te seé bìi sie nyegé bí be bagasé, à kò ye bí jere.

Kùsèm Càŋ Dueè

³³ Njua Càŋ né felè beèh yaámsé mân! Kógòn seèn dé tueé sam, à né gi njèh doón kóó laré! Nei se komo nde né kàgà-ndòn Càŋ kóó wa? Njií mé Càŋ nyegé kwaá né ter, ñeì ngweé komo nde né kóó ndò wa?

³⁴ Né te mvù Càŋe môn nyagá den ndò, ye:

«Nei kò né mùò Nua Dueè kóó wa? Nei leéb komo nde né bú ndéb kóó ndò wa?»

³⁵ Nei lé Càŋ njèh haá logó naá kóó, te Càŋ nde ye bú sòn sá haá cuú wa?»

³⁶ Bí kóo ye, njèh doón naá gii beè Càŋ, à bó koó gi né kóó, doón né gi dé seèn. Kùsèm, terreè Càŋ a, sùmù yuò kélá cie dé kèi cèn. È môn!

12

Dene nua seé Càŋ

¹ Mò Càŋ né béh jere faá bèh mân kóó, sá kúkùr bìi bò nùàr mò, kei mé bí née mé

njolo hên, bí mé Càŋ há njií gí gùm bìi doón faá njèh *sèmè toò seèn nò. Ceér Càŋ duaá dé bagaá né cí, né bú yoòr huóòm.

² Bí té gule wòŋ bèlè, bí bèlè sér gule dé Càŋ, te à kweéh seér gùm bìi, mé lo bìi mene, bí ngweé komo ye njií mé à né gwaán ndò! Sâ tueé né ye, à gwaán né bò njèh dé bebagaá mé né ñagasé taŋ, mé né lom bú yoòr huóòm dé gécèn.

³ Mè baá te fùgò Càŋe, mè bí doón hên tueé keéh né dé cí, ye bí a, té mé feh bìi púnó kélá. Sòn sá, bí ñéné kó sér bèh denè bìi dé jéjéŋ. Temé mé nua kàn né yoòr Càŋ kwaá njií doón, bú a, ñéné kó terreè sá ñenè.

⁴ Bí kóo ye, nùàr né mé gà yoòr hihiné mé seé teèn hihiné ndò.

⁵ Né cu mé bò Yeéò bò méná: béh maga mene naàn, béh né lom gùm nùàr cén, béh nyogó bìli né yoòr *Kristò. Sâ béh bò mbei beèh nyogó bìli né doón ndò, béh den né faá bò gà hihiné nyogó bìli né yoòr nò, te bó me som gùm nùàr cèn.

⁶ Béh né gi mé gà seé hihiné yoòr; Càŋ nua kàn haá né dé lòu ndò. Mò lètenè beèh Càŋ nuaré déi haá né sòn seèn tueé, bú a, ñéné kó temé mé à né yoòr Càŋ kwaá njií, à yila tueé.

⁷ Mò Càŋ haá né wò lo dé bò déi gaàm, sá gàm bó gaàm, né seé yeé. Mò dé nuaré déi né njèh feèh, bú a, fefeèh, né seé seèn.

⁸ Nuaá mé Càŋ dé seèn haá né bú lo dé nùàr soğò, bú a, fágá feh, né seé seèn. Mò dé yeé né be haá, sá hà lòm bú mé be fá. Mò dé yeé né dé nùàr sie nyegé, siè nyegé bó mé temé yeé mene. Mò dé yeé né dé bò jámè bó gaàm, gàm lòm bó mé vógò-temé mene.

⁹ Bí gwàn lòm nùàr mé temé cèn, bí nyénné veèn nyénné, bí gwàn sér bagaá.

¹⁰ Bí gwàn kú lètenè bìi, bí né lètenè bìi veéh kú ndò.

¹¹ Bí dèn lòm bò seé bò, bí té fùòb gwàn. Bí bó lòm seé Nua Dueè mé terreè mene,

¹² bí né ndèm mé bú kwaá njií, bí né mé bú samé. Bí né gèr yoló, bí né Càŋ cu doón dua ndò.

¹³ Mò njeré déi né nuaré déi lètenè bìi saám, bí há bú teèn. Mò nuaré déi waà lo bìi, bí té njolo mé bú cí.

¹⁴ Mò bó né bí bunó, bí dùà sér Càŋ felè bòn lòu; bí júé Càŋ a, kúlú sér bò bùò bò bìi dé kulú ma, à té bó lòu dúagá.

¹⁵ Mò bó nuaré déi baá samé, bí bó samé gí doón. Nuaá mé né yueé, bí bó yué gí doón ndò.

¹⁶ Bí dèn lòm lètenè bìi mé sòn cèn, bí té lòu ngúgó sér. Nùàr doón a, yú njolo

11:26 11:26 Es. 59:20 † 11:26 11:26 Siyòŋ né yili Jerúsalem déi (1 Chr. 11:4-5). 11:27 11:27 Jér. 31:33-34
11:33 11:33 Es. 55:8 11:34 11:34 Es. 40:13 11:35 11:35 Job 41:11 11:36 11:36 1 Kor. 8:6 12:4 12:4-5 1 Kor. 12:12 12:6 12:6-8 1 Kor. 12:4-11 12:14 12:14 Mat. 5:44; Lùk 6:28 12:16 12:16 Prov. 3:7

bii yuù; bí té dèn faá bí kògón yògò né bò nùàr dɔ́ɔ́n nɔ.

¹⁷ Nùàr a, té veên mé veên cú. Bí fón sér ceér; te bí boó laré nùàr dɔ́ɔ́n bagaa.

¹⁸ Mo lɔ́n né teèn, bí lègè lòm faá bí né lege nɔ, te bí bò nùàr den gi mé sòn cèn.

¹⁹ Bí té mé njùŋ kóó ndé sér, bò mbei mò, bí kwá ló Càn nùà njèh sòm njùŋ mé feh seèn, faá né te mvù Cànje nyagá den nɔ, ye: «Mè njùŋ sòm nde né kóó. Mo nuaré déi né wò veên boó, mè bú sòn sá boó sòm cu nde né kóó ndɔ, jueé mè Càn Dueé.»

²⁰ Né cu te mvù Cànje beré déi nyagá den, ye: «Mo cùè né nùà bünd yèè sie, há bú yáb teèn; mo à né mé nyúá, há bú njèh ñueé teèn ndɔ; te à ñene méná, fegùli bɔgò bú faá we nɔ, à kweéh seér temé.»

²¹ Té gwàn mé veên yògò wò, yógò sér veên kóó, bó yógò bú mé bagaa.

13

Sòn ñgómna ñgweé

¹ Nùàr kàn a, ñgwé sòn bò ñgómna ñgweé; bó dɔ́ɔ́n, bó né gi beé Càn, à bó terreb haá né kóó, bó mé feh boón cèr ñgwéh.

² Sâ mo wò né feh mé bó taré, sâ wò ñgen né sòn Càn nùà njèh. Lòu sam, à lé naá gi bó nyegé kwaá. Mo né mân, sâ bóó mé né feh toó bò ñgómna taré dɔ́ɔ́n né ju yoór boón mé be boón turú su.

³ Bí kóo ye, nuaá mé né gècèn boó, dé seèn ñgómna lòu vèh bèh; nùà veên bú veéh yeé kóó. Mo wò ye te nyí bò kokoó bò dùlà cú, sâ bó lòm bò njèh bebagaa, te bó seèn wò mé njèh.

⁴ Seé mé bó né boó sâ, Càn bó haá naá kóó, te bó gam wò, wò boó komo bagaa. Á, mo wò né yeé veên boó, sâ vèh bó veéh bòn! Mo sam, bó nde né wò gèr feh keéh, terreb né beé boón. Bó né bó seé bò Càn. Mo nuaré déi boó veên, bó nde né bú gèr fí feh keéh. Càn ye te bó nùàr ñene kò yúlá-temé nyí teèn.

⁵ Sâ tueé né ye, mo wò né toó bò ñgómna leéb, né njèh bagaa dé gècèn. Dé yúlá-temé Càn gi lòm ñgwéh ndɔ; né cu te ndòn bí lè sé cú.

⁶ Bí lãmpòŋ gwòm yeé dé cí. Bò seé bó mé né lãmpòŋ weh sá, né gi bó seé bò Càn ndɔ, à ye te bó boó dilí nyegé lòu.

⁷ Njii mé nùà kàn né bí bieé dɔ́ɔ́n, bí gwòm gi bó faá bí sé naá kaá gwòm nɔ; bí gwòm ñí lãmpòŋ mé bó lãmpòŋ bó, dé kóstòŋ mé bó kóstòŋ ndɔ. Nuaá mé bí sé naá bú veéh dɔ́ɔ́n, bí vèh bú veéh; bí *sumú nuaá mé bí sé naá bú sumú ndɔ.

Bò mbaábi gwaán

⁸ Bí té mé huà nùàr yoór ñgágá dèn; yoór bii a, ñgágá dèn sér huà lètené bii gwaán kuú. Nuaá mé né mbei mé temé cèn gwaán dɔ́ɔ́n, boó komo né dé seèn njii mé *sóú Càn tueé né.

⁹ Mè tueé bí, bèh joloó Càn mé né tueé ye: té yàgà ndé, té feh wúlá, té yíb ñúób, té temé te njèh nùàre kwá ñí, mé bó sóú dé jomò mene dɔ́ɔ́n, yila gi né te meí boón cèn hèn, à tueé lom né dé seèn ye: gwàn mbei yeé faá wò gwaán né ñgàn yoór yeé nɔ.

¹⁰ Mo nùàr né mé gwaán lè, à veên mé mbei bó ñí ndé ñgwéh. Mo wò né bó mbaábi mé temé yeé mene gwaán, sâ wò bele lom né dé yeé sóú gum dɔ́ɔ́n.

Dene kòr

¹¹ Bí né kóó ye, baá cu. Mo né mân, bí nyimè dèn lãŋ, hèn baá gi cu mé Càn nde né bèh teèn yili sòm. Dè wá ndé cu faá dé léi toó mé bèh lé temé kwaá logó naá yoór Yeésò *Kristò nɔ.

¹² Cibí geé baá kèn, cieé baá gè jomo kò ñagá ndɔ. Bèh kwá ló seé cibitenè méná, bèh yí wèh sér bò njèh taáb mé bèh nde né taáb mé njèh suútenè lieé.

¹³ Bèh gò dilí lòm faá bóó mé go né bèh ñagá nɔ. Bèh té *wón sèlà, bèh té mbè sèlà, bèh té sár gwá, bèh té ndiéŋ, bèh té togo ndé, bèh té huer ñgwá ndɔ.

¹⁴ Bí yoór sù sér á yòŋ dé feé mé Fehtoò beèh Yeésò Kristò. Njii mé ñgàn yoór bii né gwaán dɔ́ɔ́n, bí té teèn téré yílá cú.

14

Nùàr té mbei bó

¹ Mo nuaré déi né te ceér Cànje yuaá, bí tá bú taà, bí té bú lòu bò sér.

² Sâ tueé né ye: mo nuaré déi né mé terreb njèh dɔ́ɔ́n yieé laré teèn, mbei né dé seèn te ceér Cànje yuaá, à dé seèn yieé lom né yùè,

³ Sâ nuaá mé yieé laré né dɔ́ɔ́n a, té mbei mé yieé geí né lòu doó sèb. Dé mé yieé geí né lòu a, té dé mé yieé njii né mbaá doó ndúgò ndɔ; à né beé Càn.

⁴ Wò né nei, mé né ju felè nùà seé nùàr tená go wa? Á boó mene bagaa, né mene veên, dɔ́ɔ́n né lom ju tele seé seèn. Mé tueé wò, nùà hellè nde né bagaa boó komo; Nùà Dueé né mé terreb teèn, à nde né bú taá.

⁵ Bò nuaré déi ye: bó cieé déi né bó mbei yògò. Sâ bó déi né dé boón tueé ye: cieé dɔ́ɔ́n né gi kèi cèn. Mo né mân, sâ nùà kàn a, njéba nyégé te mùnò seèn bagasé.

⁶ Nuaá mé ye cieé déi né bó mbei yògò doó, cieé sá jolo né ye te seén Nùà Dueé. Nuaá mé né njèh dɔ́ɔ́n yieé laré doó, mé

njéh seén taré né Nùà Dueè ndo. Mo à nde aá yieé, à né yeé Càn vra, faá dé mé yieé geí né lòu vra yeé Càn, à né Càn seén ndo no.

⁷ Á sâ, nuaré déi den lom né dene dé seèn nùà njèh wa? À cio kuú lom né dé seèn nùà njèh ndo wa?

⁸ Mè tueé bí, mo béh né yon, béh yon né dé Nùà Dueè; mo béh né kuú, béh kuú né dé Nùà Dueè ndo. Mo né mân, sâ béh yili mene lòu, béh kuú mene, doón béh né gi beè Nùà Dueè.

⁹ Kristò lé kuú naâ dé ci, à komo yuo cu lé cio, ye te nyí den Nùà Dueè bò komò mé bò lèlàn bò.

¹⁰ Sâ, mo né mân, wò mbei yeé jue né dé kei wa? Á, wò ndo no, wò nùàr seb né dé kei ndo wa? Ngweéh béh nde gi né ké toò Càn waá, à tena ju felè beèh doón mà.

¹¹ Né gi te mvù Cànje nyagá den, ye: «Càn Dueè ye: Kwá doón, mo Càn gecên né lom nyí, nùàr doón nde gi né toò nyí cemmé. Nùà kàn nde né lòu sâ ké ter mé sòn seèn logó njii,

ye nyí Càn né lom Nùà terrèh kóó.»

¹² Á sâ, nùà kàn a, njéba tég, à nde né sòn seèn mé be seèn toò Càn tueé.

Nùàr jueé

¹³ Mo né mân, sâ béh gè mé nùàr jueé lètenè beèh geè, béh gwàn sér bò mbei beèh lòu. Njii mé nde né mbei beèh te veèn luú njii, béh té gwàn.

¹⁴ Bèh Yeésò Fehtoò beèh nyogó bilí baá kèn. Kènè mè baá gi kóó, ye yáb nùàr kóó bó yíli béh. Á, mo nuaré déi né munò ye, nyí nde né mé njéh fulá kuú, sâ né ka beè seèn fulásé ménâ ndo.

¹⁵ Mo wò né mbei yeé temé mé yáb déi yieé yulá, sâ kóó ye nyí bú lòu gwàn sér ngwéh. Té bú teèn bó lèr kèh, né lom yáb mbaá; *Kristò lé naá gi felè mbei yeé sâ kuú!

¹⁶ Bí té gwàn dé njii mé né beè bii huóóm, na seér njèh júèh beè bò déi.

¹⁷ *Lò Càn dé seèn mé yáb bò mbè dògò dèn ngwéh; né seér mé dene didilí bò pón mé vógó-temé, faá Cúcuí Naga haá nê no.

¹⁸ Nuaa mé né seé Kristò gèh dé hèn bó doón, né lom nùà bagaa beè Càn mé njolò bò nùàr mene.

¹⁹ Mo né mân ndo, sâ béh fón nyégé ceér mé còñ nde né teèn yuo, te béh bò mbei beèh ta kuú te ceér Cànje.

²⁰ Nùàr a, té seé Càn mé yáb túlú nèrèrè sòm. Dé yáb doón yieé larè né gi môn dag. Njèh cèn, njii mé nde né mbei te veène luú njii, húóm ngwéh mé nùàr yieé njii sâ.

²¹ Huóm kela né mé nùàr nógó yíé ngwéh, à mbè júé ngwéh. Bú a, bèròn gi bò njii mé nde né mbei te veène luú njii doón ndo.

²² Sâ njii mé wò naâ lè yeé ngweé nyegé doó, kwá ló lè yeé bí Càn fà. Mè tueé bí, nuaa mé né kóó ye nyí bóó yii né teèn, samésé nde né bú.

²³ Nuaa mé né njeré déi lòu yieé kiné, baá te ju beè Càn ndo. Lòu sam, ndòn seèn né mene bú tueé, à teèn jégég njéba dili ngwéh. Mè tueé bí, mo nuaré déi né njii sâ kóó, mé njèh mene à né ka teèn njei den, sâ né veèn.

15

*Gule Yeésò *Kristò beleé*

¹ Béh bóó mé baá gi te ceér Càn tarésé doón, mo béh ye te huóm, béh gam sér bò yuyuaá bò lòu. Béh té faá béh né gwaán no bó.

² Nùà kàn a, bó sér njii mé nde né mbei yoòr huóóm, te gam mbei, mbei bele ceér Càn mé temé seèn mene.

³ Te den faá Yeésò Kristò lé bóó naâ no; à lé dé seèn dé mé à gwaán né kóó bó ná ngwéh. À lé bóó seér naâ faá né felè seèn te mvù Cànje nyagá den no, ye: «Séb mé bó lé selé naâ wò doó, sue le seér aá felè mò.»

⁴ Bò njii mé né gi te mvù Cànje nyagá den doón, bó lé nyagá kwaá naâ léi toò, ye te béh ndeè maán weh njèh teèn, yo taré béh taré, béh kwaá sèñ. Sâ doón ye te béh ndèm kwaá njii gi mé Càn.

⁵ Bú Càn nuaa mé sèñ bó taré-yo yuo gi né beù seèn doó, bú a, há bí terreè, te bí bele gule Yeésò Kristò, bí den lètenè bii mé sòn cèn,

⁶ te bí seèn gi Càn Tele Fehtoò beèh Yeésò Kristò mé sòn cèn doón ndo.

Njàgà Bagaà dé bò nùàr doón

⁷ Mo né mân, sâ bí bò mbei bii kè nyégé kú yo bii lètenè bii faá Yeésò Kristò lé ke nyegé naâ bí no, te bò nùàr nene ménâ, bó seèn Càn mé njèh.

⁸ Mè tueé bí, Yeésò Kristò lé nùà seè bò Jíf na kuú naâ, ye te yuo faá Càn lé tueé kwaá naâ mé bò tele beèh léi jògò no, te nyí feh keéh béh teèn, ye béh a, Càn nyeén tué béh mà.

⁹ Á lé déi nde cuú naâ, ye te bóó mé Jíf sam nene kó-jere Càn felè boòn, bó seèn bú mé njèh. Né te mvù Cànje ménâ nyagá den, ye:

«Mè wò lètenè bóó mé Jíf sam hèn seèn go nde né dé ci; mè nde né yili yeé mé bené seèn.»

¹⁰ Te mvù Cànje né cu nyagá den ndo, ye:

«Bí b̀òò mé J́uf sam d̀oón sàmè jí ménà ndo,

bí yílà ndé jí te mbàgà C̀àṅe.»

¹¹ Né cu beré déi tueé ye:

«Bí b̀òò mé J́uf sam d̀oón, bí sèn làrè C̀àṅ Dueè seèn.

Dàm nùàr a, sèn làrè bú lò nùàr d̀oón!»

¹² Esáyà *sòn-C̀àṅ tueé né môn ndo, ye:

«Ndùtè ndùtù J́esè* baá ndeé, à Nùà Dueè felè lò nùàr d̀oón den nde né k̀oó,

b̀òò mé J́uf sam ndèm kwaá njií jí nde né yoòr seèn.»

¹³ C̀àṅ mé haá yeé ndèm a, há bí dàm v̀ógó-temé mé d̀olè, njua mé bí né temé yoòr seèn kwaá njií, te bí kwaá njeí cu ndèm mé terreb Cúcuí Ǹagá lòu.

P̀òl né mé terreb beè C̀àṅ

¹⁴ B̀ò nùàr mò, mè né bagasé k̀oó nyegé, ye bí né jí b̀ò húóm-temé b̀ò, bí né ceér g̀ècèn n̄enè k̀oó, bí né jí mé terreb ndéb l̀ètenè b̀ii leéb kuù teèn.

¹⁵ Mé njéh mene, te b̀ò beré déi lè mvù hèn mè la naá bí lòu nyagá turú, te bí nyèn cú. Lòu sam, mè né mé f̀ugò beè C̀àṅ kuú,

¹⁶ à lé ye mè a, mè né nùà seè Yeésò Kristò ké l̀ètenè b̀òò mé J́uf sam ma. À lé naá mè Ǹagá Bagaà seèn beè jege haá, ye mè a, ndé ké l̀ètenè b̀òòn tueé den, te bó ṅa jí njèh *sèmè mé né nyí yoòr huóòm, te Cúcuí Ǹagá haá bó terreb, bó den lom beè nyí jolósé ma.

¹⁷ Yeé baá m̀an, njií ye mè a, s̀agàr kú lòm mè seé C̀àṅ dé sagàr ndo. Sà d̀oón né jí mé njua Yeésò Kristò.

¹⁸ M̀ò mè nde né sòn komo, sà k̀ò mè jue cegé né seé mé Kristò né beè mò b̀òó keéh hèn: mè né b̀òò mé J́uf sam ceér C̀àṅ feh, te bó ṅgweé sòn seèn. Kristò né ṅgòr sònò mò tueé keéh, à né seé beè mò b̀òó keéh:

¹⁹ b̀ò f̀èm, mé b̀ò ciè hihiné mé terreb Cúcuí Ǹagá mene né jí teèn n̄enè yuo kelá.

Mè lé terreb kwaá naá faá bèh sà, te mè nde ye mé Ǹagá Bagaà felè Kristò bèh d̀oón tueé ndeé. Mè lé tueé duóòm naá ké Jerúsalem, nde wa mé lò Ilírí.

²⁰ Mè Ǹagá Bagaà sà tueé lom yeé bèh mé yílí Yeésò Kristò née teèn ṅgúlí wá ṅgwéeh ye, mè ye te mè gwà déi felè maṅṅ nuaré déi mé yí cú.

²¹ Te den faá né te mvù C̀àṅe nyagá den ndo ǹò, ye:

«B̀òò mé bó née bó njeré déi túé ṅgwéeh ye

nde né bú n̄enè;

b̀òò mé née ju seèn ṅgúṅgwéeh ye

nde né ṅgwéé gíi ndo.»

Gò P̀òl ké R̀òm

²² Sà né njií mé lé naá mè cu d̀oón yíin; mè gwaán né mene ké yoòr b̀ii ndeé, mè wá k̀òmò ṅgwéh.

²³ K̀ènè mè seé te tàbè hèn b̀òó jí aá kèn; mè nde né bí ỳoṅ ke. Baá nyèmà k̀òbeè mè né g̀ò sà kaga den.

²⁴ K̀ò mè baá mé g̀ò Espànye, mè kela ye ké yoòr b̀ii ndo. Mè gwaán né bí n̄enè, te béh bí cer weh ndo, mè kwa gam beè b̀ii, mè kela nde ye ké Espànye sà.

²⁵ Njèh cén, mè j̀g̀ò nde née ké Jerúsalem ye, te mè haá njií b̀ò Yeésò b̀ò ké sà gam.

²⁶ Lòu sam, b̀ò Yeésò b̀ò ké Masedinà mé Akayí bilí jí aá k̀agàl̀oṅ kèn; né lom bó yoòr huóòm dé g̀ècèn, bó ye, há njií mé b̀ò saám b̀ò ké Jerúsalem l̀ètenè b̀ò Yeésò b̀ò.

²⁷ Lé naá mé k̀agà-ndòn b̀òòn ndo; sé né ka môn b̀òn. ṅgwéeh b̀ò J́uf mé né ceér Yeésò ké Jerúsalem bele d̀oón lé naá gíi Ǹagá Bagaà mé b̀òò mé J́uf sam se wa? Sà k̀ènè k̀ò b̀òò mé J́uf sam yíi be teèn, te gam b̀ò J́uf mé b̀ò njèh dé ṅgàṅ yoòr ndo.

²⁸ M̀ò seé h̀èllè ndeé jí baá, mè haá lo aá bó k̀agàl̀oṅ sà, mè wa ye ké yoòr b̀ii, te mè nde ye Espànye kelá ndeé.

²⁹ Mè né k̀oó ye: m̀ò mè ndeé waá baá ké yoòr b̀ii, Yeésò Kristò nde né béh bí kulú nyegé.

³⁰ B̀ò nùàr mò, mé yílí Fehtoò beèh Yeésò Kristò b̀ò Cúcuí Ǹagá mé né gwaán l̀ètenè beèh kaá kwaá, mè né bí b̀oṅ, ye bí dùà gam mè C̀àṅ teèn, bí dua lom bú felà mò tég,

³¹ te mè beè b̀ò dúagá-tie b̀ò ké Judé yílá cú, te mè wa nyegé mé gam b̀ò Yeésò b̀ò ké Jerúsalem bagasé, bó weh nyegé mé v̀ógó-temé mene ndo.

³² M̀ò bí né ménà dua, mè ndeé né ké yoòr b̀ii mé v̀ógó-temé mene waá. M̀ò C̀àṅ né gwaán, sà mè nde né ké l̀ètenè b̀ii du weh ndo.

³³ Á sà, C̀àṅ mé haá yeé nùàr d̀olè a, kúru nyéé jí d̀oón. È môn.

16

Bèh nùàr hihiné bie keéh

¹ Bí ké nyééé tie beèh F̀ébè бага, à né nùà seé C̀àṅ te b̀òn b̀ò Yeésò b̀ò ké K̀ánkrè.

² M̀ò à waá, bí wèh lòm bú mé yílí Fehtoò beèh lè; seé b̀ò C̀àṅ b̀ò né ménà. Njií mé né bú ỳogó d̀oón, bí gam bú gaám. Á né lom nùà gam nùàr dé g̀ècèn, à lé naá mè gam.

³ Bí bíé kèh Prisil b̀ò Akilá бага; né b̀ò mbeí seé mò te seé Yeésò *Kristò.

⁴ Bó lé naâ cio felè mò líím, te bó yili sòm ye mè. Mè né lom bó vra dé gècên; bòn bò Yeèsò bò mé Jûf sam doón, né taré bó môn vra ndo.

⁵ Bí bié kéh mè bòò mé bilí dua yeé Càn ké gwò boòn ndo. Bí bie keéh mbeí bò Efanête. Ké te tàbè Asiá doón, nuaá mé lé kwaá njií logó naâ temé yoòr Kristò lé naâ bú.

⁶ Bí bié kéh mè Marí, à né lom seé felè bìi mé terreb mene boó.

⁷ Bí bié Androníkù bò Juniâ, né bò nuàr mò, béh bó lé ké gwà cibi naâ koó. Ké lètenè bò mbòn tebé doón, bò nuàr né lom bó vra dé gècên. Bó lé bò mbòn Yeèsò ña logó naâ koó mé mè.

⁸ Bí bié kéh mè Àmpliátù, né mbeí mò te yilí Fehtoò beèh.

⁹ Bí bie keéh mè Hùrbên, né mbeí seé beèh te seé Kristò. Bí bie keéh mbeí mò Setákì ndo.

¹⁰ Bí bié kéh mè Àpelé бага; à lé naâ feh keéh ye né mene te gèr-e, nyí né temé yoòr Kristò kwaá njií. Bí bie keéh mè mbàgà Aristobùl ndo.

¹¹ Bí bié kéh mè nuàr mò Herodiôn бага. Bóó mé né temé yoòr Fehtoò beèh te mbàgà Nàrsi kwaá njií doón, bí bié kéh mè bó teèn.

¹² Bí bie keéh Trifénà bò Tripósà mé né seé Fehtoò beèh temá. Bí bie keéh mbeí beèh Pèrsidà, nuaá mé né seé seèn faá cí no boó.

¹³ Bí bié kéh mè Rúfùs; à né lom te ceér Càn mé gècên mene ñjebà taré. Bí bie keéh meí seèn mé né meí mò ndo.

¹⁴ Bí bié kéh bò Asenkretà bò Felegôn mé Hermé бага; bí bie keéh Pàtróbà bò Harmá mé bò mbeí boòn ké yoòr boòn бага ndo.

¹⁵ Bí bié kéh mè Filológà bò Jùlí mé Néré bò tie seèn бага. Bí bie keéh Holimpá mé bò Càn bò ké sà doón.

¹⁶ Bí bié kù lètenè bìi mé temé cén. Bòn bò Kristò bò doón ye: bié kéh bí бага doón ndo.

Ndéb dé cèrè jomò

¹⁷ Bò nuàr mò, kùkùr bìi, bí kè kógón nyégé bagasé, wanoón njií mé béh lé feéh naâ bí doón, bò nuaré déí né lom teèn feré ndugó go, ye te bó yí kèrrè lètenè bìi, bí sab ceér, bí temé te ñgòr beèh kwá ní cú. Mò né mân, bí gè lòm mé ceér boòn noón.

¹⁸ Gèh bò sà bò seé Fehtoò beèh Kristò bò ñgwéh, bó lege seér né dé ñgàn lèi boòn! Seé boòn né lom ñgòr bebagaà sòndò tueé nagá; bó né-re ménâ boó, bó né bòó mé bèh ñhèh kó ñgwéh doón bele go.

¹⁹ Dé bìi môn sam, bò nuàr né gi koó ye, bí né dé bìi sòn Nuà Dueè ñgwéé. Môn, mè né lom mé vógó-temé felè bìi dé gècên. Njèh cén, mè né gwaán ye bí den lom bò kógòn bò mé né бага boó, te bí nyenné komo veèn.

²⁰ Mè tueé bí, Càn mé haá yeé dolé, nde né toò hèn *Sátàn gulè bìi njalé kwaá. Húóm-temé Fehtoò beèh Yeèsò a, ká siè bí beè!

²¹ Mbeí seé mò Timoté ye bié kéh bí; bó bò nuàr mò Lùsiùs bò Jásòn mé Sosipátà ye bí bí ndo.

²² Né mè Tèrtiù, mè mvù hèn nyagá né koó, mè né bí lè yilí Fehtoò beèh bieé.

²³ Gayùs ye bié bí; mè cer né ká lo seèn. Bò Yeèsò bò doón bilí yila yeé ká lo seèn ndo. Herástà mé fer kàgàlòn bò boó bò doón né beè seèn ye bié bí. Dim beèh Kwártù ye bié bí ndo.

[²⁴ Húóm-temé Fehtoò beèh Yeèsò Kristò a, ká siè gí bí beè doón. È môn!]

Càn seèn ceré

²⁵ Béh sén Càn seèn! Terreb né beè seèn, à nde né bí te ceér seèn boó taré. Njàgà Bagaà seèn felè Yeèsò Kristò mé mè né yeé se hèn né ménâ tueé ndo. Càn béh ménâ feh keéh né koó. À lo Njàgà Bagaà sà munó nab kwaá naâ ter. Lo naâ sà wón née teèn sam ye.

²⁶ Kènè, cu yeé wulu baá, à ñené sòm keéh ye bú bèsònè mé mvù bò *sòn-Càn bò, te dàmb bòó mé Jûf sam doón ñgwéé laré, faá Càn ndeér lé tueé naâ no, te bó kwaá njií temé teèn, bó ñgwéé tie.

²⁷ Béh sén Càn seèn. Kógòn doón ceré le né mé bú. Terreb seèn a, *sumù yùò kèlá cie dé kèi cèn mé Yeèsò Kristò. È môn.

Mvù Pôl dé toò jògò mé bò Yeèsò bò ké Korènt

Bèh bieé

¹ Né mè Pôl, mé Càṅ lé naâ mé kàgà-ndòn seèn balé weh, te mè ṅa mbòṅ tebé Yeèsò *Kristò. Bèh mbei beèh Sostèn nyagá né kóó,

² béh nyagá njií né mé bòn bìi, bò Càṅ bò ké Korènt. Càṅ bí yilá kwaá né beè seèn, te bí ṅa bò nuàr seèn mé yilí Yeèsò Kristò. Mé bò nuaré déi mene, bó né mene he, mɔ bó né yilí Fehtoò beèh Yeèsò Kristò dua, Càṅ né bó méná yilá ndo. Á né Fehtoò bòn faá à né Fehtoò beèh nɔ.

³ Càṅ Tele beèh bó Fehtoò beèh Yeèsò Kristò a, kúlú bí, bó haá bí dolé.

Bagaà mé bò nuàr né beè *Kristò kwa

⁴ Mè né Càṅ felè bìi cu doṅṅ vra. Lòù sam, bí né lom mé fùgò seèn beè Yeèsò Kristò kuú den.

⁵ Né bòn: sòn cèn mé bí bò Kristò né coór bilí hèn bóó né kóó, te bí nde ye mé gà fùgò hihiné beè Càṅ kuú. Tétég bí ko gi aá ceér gècèn kèn, bí né gi gècèn sâ tueé kóó ndo.

⁶ Né mɔn, cu mé béh lé tueé naâ ṅgòr Càṅ ké lètenè bìi, bí lé naâ gií temé teèn nɔṅ kwaá njií,

⁷ bí né Yeèsò Kristò Fehtoò beèh kela den, ye cieé déi à nde cuú né ṅené yuo kelá. Yeé baá méná, lo dé kàn mé Càṅ haá yeé bò nuàr seèn doó bí sám cú ndo.

⁸ Bú Yeèsò Kristò nuà nṅèh nyeén nyegé nde né bí kóó, te bí taré wa lou mé à nde né ju teèn tená ṅagá, te nuaré déi bí bò nyi cú.

⁹ Càṅ né Càṅ húóm-temé felè bò njií mé à tueé gi né doṅṅ, à bí kwarè Nuna seèn Yeèsò Kristò Fehtoò beèh yilá njií né kóó, te béh bó te bilí cèn.

Kèrrè lètenè bò Yeèsò bò

¹⁰ Bò nuàr mò, mè né bí mé yilí Yeèsò Kristò Fehtoò beèh dua: bí dèn mé sòn cèn; kèrrè a, té lètenè bìi yilá; bí dèn lom mé temé cèn, bí múnò gi nṅèh doṅṅ mé sòn cèn ndo;

¹¹ wanoṅṅ bóó mé lé yuoó naâ ké yoòr Kòlòwè lé waá naâ, ye mè a: jóg baá ké lètenè bìi teèn ma.

¹² Sâ tueé né ye, nuà kàn né tueé ye nyi né híín. Dé kàn ye nyi né dé nyi nuàr Pól, dé kàn ye: nyi né nuàr Apólós; déi den cuú ye: nyi né dé nyi nuàr Pièr; déi ye: nyi né nuàr Kristò ndo.

¹³ Hèn bí né munó ye Kristò kèrrè den né hihiné méná wa? Bó lé ké te toú sòn bìi fagá naâ mè Pól wa? Bó lé nòmò Càṅ kou naâ bí mé yilí mò Pól ndo wa?

¹⁴ Mè né Càṅ vra dé mé lètenè bìi doṅṅ mè lé nuaré déi nòmò Càṅ kóó kòu ná ṅgwèh, gi cegé né Krispús bó Gayùs doó.

¹⁵ Sâ nuaré déi seèn mbaá gwàn wèh né ṅgwèh, ye bó lé bí nòmò Càṅ kou naâ mé yilí mò ndo.

¹⁶ È heè, mè lé naâ cuú bò nuàr te mbàgà Setéfànàs kou ndo. Kò ṅgweé mè lé naâ cuú-re nuaré déi kou wa, mè dé sâ kó cú.

¹⁷ Kristò lé mè béh nuàr kou témá nji ná ṅgwèh, à lé tema njií seér naâ mè béh Njagá Bagaà seè, ye mè a, té leba kóṅṅ bò nuàr teèn yí kéh, wanoṅṅ cio mé nyí Kristò lé kuú naâ ké te toú fagá doó nde né nṅèh mbaá njolò bò nuàr ṅaá le.

Càṅ né mé terreb mene mé kóṅṅ mene

¹⁸ Bí kóó ye, kùr cio mé Kristò lé kuú naâ ké te toú doó, né seér ṅgòr kúlú beè bóó mé nde né tuar yilá. Dé beèh mɔn sam; dé beèh, béh bóó mé Càṅ né yilí sòm hèn, kùr cio seèn né lom ṅgòr gècèn mé sòm keéh né terreb Càṅ cie kóó.

¹⁹ Né te mvù Càṅe nyagá den ye: «Mè nde né kóṅṅ bò kékoṅṅ bò beèh sòm,

mè vurú sòm ndòn bò kó-nṅèh bò ndo.»

²⁰ Á sâ, bò kóṅṅ bò hèllè baá gi he? Bò *nji-sóú baá gi he ndo? Bò sàṅ gò nṅèh bò nɔ? Mè tueé bí: Càṅ dé seèn feh keéh né ye: dàṁ bò kóṅṅ bóòn ká lè wónṅe sâ doṅṅ beè nyí né gi kúlú dé tuàr.

²¹ Bò nuàr mé be kóṅṅ bóòn sâ mene doṅṅ, bó Càṅ ṅéné kó ṅgwéh, bó kóṅṅ seèn ṅéné kó ṅgwéh ndo. Yeé baá mán, Càṅ kaga baá-re ndòn, ye nyí yilí sòm seér nde né bóó mé né temé yoòr nyí kwaá njií ma. Á si baá-re kòu. Lé naâ mé ṅgòr kúlú seèn hèllè ndo; béh hèn se yoṅ yeé cí.

²² Bò Jíf ye, kò né fém, te bó ṅene kò mé nṅèh; bóó mé Jíf sam dé bóòn ye kò né kóṅṅ te bó gwaán ye.

²³ Mé nṅèh mene, béh kò lom né dé beèh kùr cio Kristò ké te toú doó tueé deèn. Béh né kóó ye ṅgòr hèn né lom beè bò Jíf duḍuané; beè bóó mé Jíf sam né ṅgòr kúlú ndo.

²⁴ Dé bóó mé Càṅ balé sòm aá doṅṅ, né mene bò Jíf, mene bóó mé Jíf sam, beè bóòn Kristò sòm keéh né terreb Càṅ mé kóṅṅ Càṅ cie kóó.

²⁵ Te bò nuàr nde bóòn munó den ye Càṅ hèn bóó den né seé kúlú. Mɔ sé la né mene seé kúlú sâ, bò nuàr a, kóó ye: bó kóṅṅ mene gèh dé heè wa, bó ké béh kúlú Càṅ

doò kógon wá ngwéh ma. Njii mé bó ye né yuaá Càn sé wa, bó a, kó ye, dà m terrèb boòn doón ké teèn tá ré wá nyi ngwéh ma.

²⁶ Bò nuàr mò, sà Càn te bòn bìi hèn yilá bilí kwaá né bó nei wee? Mò ye tútueè, bí kó ye, beè bò nuàr bò kógon bò lètenè bìi màgà ngwéh, bò terreb bò né ngób, bò njonjolo bò màgà ngwéh ndò.

²⁷ Càn balé weh seér né bòò mé bò nuàr ká lè wónje ye bó né duaàn sà, te bò kógon bò gúlí; à balé weh seér cu né bòò mé bò nuàr né bó bò yuyuaá bò yilá, te fegùli sie nyegé bò terreb bò mé njéh.

²⁸ À balé weh seér né bò mbaá bò njolò bò nuàr, bò lólòb bò mé bò kòn, te bò sà bò ñellé sòm bò terreb bò doò.

²⁹ À mé njéh ye te nuaré déi tòò nyi mbaá púnó kú cú.

³⁰ Bí kékòò ye Càn bí yoòr Yeésò Kristò bilí yí gi né kóò, te béh bí ñene weh kógon beè seèn. Mé yilí Kristò cèn sà kènè, béh bí baá gi bò didilí bò njolò Càn, te béh den lom aá dene Kristò, à lé béh ña weéh naá kóò.

³¹ Te yuo faá né te mvú Càn nyagá den nò, ye: «Nuaá mé nde né punó, bú a, púnó lom mé yilí Nua Dueè ma.»

2

Gule gò Pòl ké Korènt

¹ Bò nuàr mò, mè lé naá ké lètenè bìi waá, mè tueé bí kùr gècèn mé Càn lo naá ter leér kwaá, mè lé bí te hueh mé nde né bí yògò, túé ná ngwéh ndò; lé mé lo mò ná ngwéh.

² Sà doón mè lé ye te mè njeré déi ké lètenè bìi kó cú, mè kò lom ka Yeésò *Kristò, mè tétég kò lom bú Yeésò Kristò mé bó lé naá ké te toú fagá njii doò.

³ Yeé baá méná, mè ké yoòr bìi yua ndelé yuo kelá baá-re lòu.

⁴ Mè né mene njéh feh, mè né mene ngòr Càn tueé, mè lé mé kógon dé nuàr túé ná ngwéh ye te mè bou* bí lòu. Cúcuí Càn mé terreb seèn lé bí feh keéh naá kóò, ye né ngòr gècèn.

⁵ Te kènè temé bìi te kógon dé nuàr njéba dèn cú, te bí ñene kò seér terreb Càn, bí kwaá njii temé teèn.

Kógon Càn

⁶ Á sà, mè tueé den né ngòr kógon ndò, mè ngòr kógon sà tueé njii né mé bò jojolò bò te ceér Cànje. Gèh kógon bú sà dé wónje sam, dé bò tetarè bò mé nde né dé boòn mbaá vu le sam ndò.

⁷ Hòs, dé hèn né kógon mé Càn lé leér kwaá naá lòu, ye nyi kwaá né dé beèh,

te béh den kwaré nyi liesé. À lo boó naá méná sà wónje née dùòm ngwééh ye.

⁸ Gèh kógon bú sà, bò tetarè bò ká lè wónje bú kó ngwéh ndóg. Mò bó sé naá bú ngweé kóò, bó sé lé Nua Njéh te toú fagá njii ná ngwéh; bó sé la kò ye, terreb njéh doón né gi beè seèn.

⁹ Mé njéh mene, yuo né faá né te mvú Càn nyagá den nò, ye:

«[J]gúlú mé nuàr mé njolo ñéné bèh, à mé tie ngwé bèh,

dé mé sé boó mene naàn temé mùnò kó bèh,

Càn ngúlú sà nyegé kwaá seér né dé bòò mé né bú gwaán.»

¹⁰ Mè tueé bí, Càn bò njii hèn feh keéh lom né mé béh; à béh feh keéh né mé Cúcuí Nagá. Cúcuí Nagá né gi dé seèn njéh doón ñéné kóò; Càn nyegé kwaá né mene njeré déi ké lè seèn lòu, Cúcuí Nagá né gi dé seèn ñéné kóò.

¹¹ Né faá mé nuàr nò, càn mé né lè seèn kò lom né njéh mé né lè seèn kóò. Né méná mé Càn Dueè ndò, Cúcuí Càn kò lom né njii mé né lè Càn kóò.

¹² Dé beèh, béh lé cúcuí dé wónje kwá ná ngwéh, béh kwa seér né Cúcuí mé yuo né beè Càn, te béh ñene kò gèh ngúlú mé Càn né béh mé húòm-temé seèn haá.

¹³ Mò béh baá dé beèh bò njéh sà tueé, béh ngòr mé bò nuàr munó yeé mé feh boòn kè m à bèh, béh tueé yeé dé mé Cúcuí Càn feh né béh kóò. Yeé baá méná, bòò mé Cúcuí Nagá né bó lé ngúlú, béh seé Cúcuí Nagá sà se ñagá nyegé baá-re mé bó.

¹⁴ Nuaá mé Cúcuí Càn bú lè sam, à bò njéh gècèn mé né beè Cúcuí sà felè wèh kwá ndé ngwéh: beè seèn bò njii sà doón né seér bò njéh kùlù, à bó ngwé kòmò ndé ngwéh ndò. Lòu sam, Cúcuí Nagá seèn nuàr njéh se yeé kóò.

¹⁵ Nuaá mé Cúcuí Càn né bú lè ngúlú, nde né ju felè njéh doón tená kóò. Dé seèn nuàr bèh ju tená felè seèn kwá ndé ngwéh.

¹⁶ Te ngòr Cànje né mân nyagá den ndò, ye:

«Nei kò né mùnò Nua Dueè kóò wa?

Nei bú njéh feh komo nde né kóò ndò wa?» Béh bòò mé Cúcuí Càn né béh lè ngúlú doón, béh né gi gèh mùnò dé *Kristò kóò.

3

Bò seé bò Càn

¹ Bò nuàr mò, mò ye tútueè, mè lé mé bí faá bòò mé Cúcuí Càn né bó yoòr nò, túé ná ngwéh: mè lé tueé loóm naá kaá mé bí faá bò nuàr ká lè wónje nò, faá bò huaán mewané mé baá ye ceér Yeésò *Kristò bele ndò.

² Mè lé haá naá bí mbán, dèn ngwéh sér. Mò sé naá sér, bí sé yíe kòmò ná ngwéh. Né mene hên, bí yíe kòmò ndé ngwéh ndo.

³ Lòu sam, bí nées ka faá bò nùàr ká lè wónj ye no. Mò huer bò jógò né ké lètenè bìi ter saá ñaá màn, sá fèh kéh ngwéh ye bí né faá bò nùàr ká le wónje wa? Sâ bí túé ngwéh ye dene bìi né faá dene bò *wónj bò no wa?

⁴ Mè nùà kàn ye: nyí né dé nyí nùàr Pól, nùà kàn ye: nyí né dé nyí nùàr Apólòs doó, sâ bí faá bò lòu bò no bó ngwéh wa?

⁵ Apólòs né nei? Mè Pól, mè né nei? Bí kóo ye, béh né lom ka bò seé bò Càṅ mé lé naá bí ceér feh, te bí nde ye temé yoòr seèn kwaá ñjii. Béh fà doón, nùà kàn ndee lom né bèh seé seèn mé Càṅ lé haá kwaá naá beè seèn.

⁶ Mè né nùà doboò, Apólòs nùà nòmò berré; Càṅ nùà njèh boó né kóó, te ba yuo ye.

⁷ Sâ tueé né ye, nùà doboò bó nùà berré fà doón né gi mbaá; Càṅ né lom nùà njèh teèn mé huún, à boó né kóó, te ba yuo ye.

⁸ Nùà doboò bó nùà nòmò berré né gi fà doón kèi cén; Càṅ haá keéh nde né bó sàgà seé boón faá nùà kàn boó keéh né no.

⁹ Béh né dé beèh bò mbei seé, béh seé boó né dé Càṅ. Bí né dé bìi ñueèh Càṅ.

Bí né cu gwà mé Càṅ me kwaá nê ndo.

¹⁰ Mè dé mò teèn si nyegé né maàn, ka nág faá ñjii mé-gwà no. Sâ né seé mé Càṅ haá né beè mò mé húóm-temé seèn. Nuaré déi dé seèn me né tùàgà felèbò. Sâ mò nùà kàn nde né be teèn yíi, bú a, kè nyegé gi seé seèn hèllè bagasé, te à cor ñjii ye be teèn.

¹¹ Wanóṅj maàn den nyegé gi aá kèn; maàn sâ né Yeésò Kristò nùà njèh. Nuaré déi maàn déi sòn maàn sâ si kòmò ndé cú.

¹² Bí kóo ye, bò déi nde né felèbò mé goó mé kwaá, bò déi me nde né mé lòṅ, bò déi nde né mé bò taá bebagaá; bò nuaré déi sie nde né dé boón toú, bò déi ñgaá ñgwàgàm, bò déi waga kwaá nde né nyure.

¹³ Mè tueé bí, ko baá lòu ju tená, te gèh seé nùà kàn ñené yuo kela ye cie. Lòu sâ lèh boón nde né we; we nde né gèh seé nùà kàn lòu sâ cie sie sòm keéh.

¹⁴ Nuaá mé seé seèn tuar ñgiè lè ndé ngwéh, nde né sàgà kwa.

¹⁵ Nuaá mé seé seèn ñgie le aá tuar, dé seèn sàgà kwà ndé ngwéh. Dé yilii, à nde né yili yuo; njèh cén, den nde né faá à dula taré yuoó naá tuar no.

¹⁶ Bí né gi bagasé kóó nyegé ye, bí né gwà Càṅ kóó, wa Cúcuí Càṅ cer yeé lè bìi ma.

¹⁷ Nuaá mé beéh sòm gwà Càṅ sâ, Càṅ nde né bú beéh sòm ndo. Lòu sam, *gwà Càṅ koó né bèh joloò. Mè tueé bí: bí né gwà Càṅ sâ.

¹⁸ Nùàr a, té feh seèn mbaá bèlè kú. Mò nuaré déi né lètenè bìi munó, ye nyí né ká te wónje kògón, bú a, ñá sér nùà kùlù, te à den ye nùà kògón dé gècèn;

¹⁹ wanóṅj kògón dé ká te wónje né seér kògón dé kùlù njolò Càṅ. Mvù Càṅ tueé né cí ndo, ye: «Kògón bìi sie cu nde né bí be toò Càṅ kóó.»

²⁰ Né cu beré déi nyagá den ndo, ye: «Càṅ Dueé né mùnò bò kògón bò kóó, ye né njèh mbaá ma.»

²¹ Mò né mân, sâ nùàr a, té mé yilii mbei mbaá púnó kú, njèh doón né gi dé bìi:

²² né mene Pól, né mene Apólòs, né mene Piêr, né mene wónj, né mene yòṅ, né mene cio, né mene kènè, né mene cieé déi, doón né gi dé bìi.

²³ Bí né dé bìi dé Yeésò Kristò. Bú, à né dé Càṅ.

4

*Mbòṅj tebè *Kristò.*

¹ Sâ bò nùàr a, kékoò ye, béh né dé beèh bò seé bò Yeésò Kristò ma. Ngòr Càṅ mé lé naá léi toò bèh nâb doó, Càṅ haá kwaá gi aá beè beèh, te béh feh bò nùàr.

² Mè tueé bí, mò nùàr haá kwaá baá mbei njèh beè, sâ à ye bú a, bó lòm seé sâ mé temé cén.

³ Dé mò, bí né mene njeré déi felè mò tueé, bó síi mene mè toò juú, mè dé sâ táṅ ngwéh; mè ju felè mò mé be mò téná ndé ngwéh ndo.

⁴ Càṅ mene mè lè sé ngwéh, sâ túé ngwéh ye mè né nùà gècèn, Càṅ Dueé tueé nde né ju felè mò kóó.

⁵ Mò né mân, bí téé ju felè nuaré déi mbaá téná wèh; ko baá lòu sâ. Fehtoò beèh ndee né cuú; lòu sâ, bò ñjii mé né te cibi doón, à nde né cie ñalé sòm gií, à nde né mùnò bò nùàr bèsonè salé kwaá gií ndo. Sâ né lòu mé Càṅ nde né nùà kàn mé seé seèn teèn seèn.

⁶ Bò nùàr mò, mè hên me ñjii né bí yoòr Apólòs mé yoòr mò, te bí ngweé kwa bò njèh gàm teèn; te bí bò ñjii mé bó lé nyagá naá lè mvù Càṅe kélá kèh cu. Nuaré déi a, té lètenè bìi mé yilii Apólòs bò Pól mbaá púnó kú. Mò sam, nde né déi seèn, nde né déi seb ndo.

⁷ Nei lé wò nùà koó bò déi sie kwaá naá kóó wa? Càṅ lé wò bò njèh yeé doón kóó há gi ná ngwéh wa? Á, mò Càṅ lé wò haá gií naá kóó bòn, wò mé njèh faá à wò lòu há ná ngwéh no, punó caá né dé kei wa?

5

8 Bì ye, bí kwa gi aá bò njií mé bí né gwaán kèn sé wa? Wa bí lie gi aá kèn! Bí baá gi bò mgbè, wa béh dé beèh mgbè sam sé wa? Mè gwaán né môn ndo: bí bò mgbè sà dèn lòm dé gècèn, te béh bí ndeé ña gi bò mgbèémgbè doónj;

9 wanoón den né faá béh bò mbòñ tebé, Càñ béh dé beèh weh kwaá njií né ké jomo no, béh den né faá bòó mé bó nde né ké mbartogó wulá lóó, te bò nuàr wónj doónj wogo nde gi ké teèn, te ke bilí béh mé bò cilí Càñ mene.

10 Ngweéh béh felè Kristò ña baá bò kùlú bò; bí kògòn bò beè seèn né bí wa? Béh né bò yuaá bò; bò tetarè bò né bí wa? Béh né ñjolò bò nuàr faá njèh mbaá no; bí né mé yilí kóó wa?

11 Ngweéh, wa mene hèn, béh né cùè mé nyúa nomò homó, béh mé cògò sam, béh né núr kuú, béh né kàn mé kàn ndeé bele,

12 béh né seé temá, te béh yilí sòm ye yòñ beèh mé be beèh. Á, bí no? Mò bó baá béh selé, béh vra seér cu bó lòù; bó né béh bunó, béh né dé yoló yoló;

13 bó né béh veèn felè tueé kwaá, béh tueé seér dé beèh bò ngòr dé bebagaá. Wa hèn béh né lom gáb mbaá. Siàgà beè bò nuàr wónj doónj né cu béh ndo.

14 Bò nuàr mò, mò mè né mene bí mân nyagá njií, mè nyagá ngwéh ye te bí guli mé njéh, mè nyagá né ye te bí kògòn seér mé njéh lòù; bò huaán mò né bí, temé mò né gi yoòr bìi.

15 Bí sé né mene mé bò gàm bò beè kám yulá mé né bí ceér Yeésò Kristò feh, tele bìi sé né cegé ka cén, sà gi aá. Dé ceér Yeésò Kristò feéh, tele bìi sà né mè. Lòù sam, mè lé bí Njàgà Bagaá se lógó naá kóó.

16 Á sà, mè né bí boñ, bí bèlè lòm gule mò jéjég.

17 Mè bí Timotè huaán yíé-temé mò hèn tema njií kuú né dé cí, à né nuà gècèn te ceér Fehtoò beèh ndo, à nde cu né bí dene mò te ceér Yeésò Kristò feh ferré faá mè né bòñ bò Yeésò bò bèh doónj feh go no.

18 Bò nuaré déi baá ké lètenè bìi punó go, ye mè ndeé bí yòñ kè ndé cú sé wa?

19 Môn sam, mè tueé bí, mò Càñ né gwaán, toò hèn mè baá cuú ké lètenè bìi ndeé, te mè ñene bò hám feh bò sà, ko ngweé seé boòn hèllè né-re mé terreb faá bò tueé né sà wa?

20 Mè tueé bí, béh *Lò Càñ ñene ko né mé seé, dèn ngwéh mé par sòn.

21 Bí ye naàn? Mò mè baá ké yoòr bìi ndeé, mè wèh sié ngágá beè wa, mè ndé mè temé dolé, te bí ñene ko ye mè né bí gwaán wa?

Gwàrè lètenè bò Yeésò bò

1 Mè né ngweé, bó ye gwàrè baá ké lètenè bìi teèn; ye gèh sár bù sà, né mene bòó mé Càñ dùlà bèh, bò méná tóbó cá ngwéh: wa nuaré déi lètenè bìi né veèh teleé weh sé wa?

2 Ye mé njéh mene, né seér cu beè bìi njèh hám feèh ma. Kòcò, bí sé lé yueé seér naá mé njéh lòù. Bí kwógó sòm nuà hèllè te mògò bìi.

3 Mè ju felè seèn tena gi aá, faá mè sé né lètenè bìi no. Mè né kóó ye, mè ké kwarè bìi sam; mé njéh mene temé mò né ké yoòr bìi.

4 Mè ju seèn mé yilí Yeésò Fehtoò beèh tena gi aá kèn. Mè né bí boñ, bí bilí dèn bècèné, temé mò né ké lètenè bìi, terreb Fehtoò beèh Yeésò né ké lètenè bìi ndo.

5 Mò bí bilí gi aá, bí sòm kwaá kèh nuà bú séná yí bèh *Sátàn, te gèr weh bù seé, ngàñ yoòr seèn ñerré yuo. Te lòù mé Fehtoò beèh Yeésò ndeé cuú teèn, Càñ yilí sòm ye yòñ seèn.

6 Bí té teèn mbaá púnó dèn. Mè tueé bí, kulu maànjé né yeé gùm tàgà doónj ter fulú komo njií.

7 Mò né mân, bí luàgà sòm kulu veèn sà yoòr bìi luagà, te bí den ñagásé, bí den seér faá nyàb no. Sà mé gècèn mene, bí né gi nyàb sà ndo. Lòù sam, cieé koò beèh *Pàskà duoóm gi aá: Yeésò Kristò *mbieè sèmè dé Pàskà yilí sòm gi aá béh mé húóm seèn.

8 Kènè, béh kó lòm á Pàskà yieé; béh yieé lom nde aá breéd cií, béh kulu faá léi toò no kwá ndé cú. Béh té bò jéré-temé bò dèn cú, béh sòm gi be te veéne. Né kulu selà nuàr.

9 Mè lé bí mvù déi nyagá tema kuú naá, te mè tueé teèn ye bí a: bí bò gwàrè bò té bècèné dèn bilí ma.

10 Mè lé dé sà felè bò lòù bò túé ná ngwéh. Lòù sam, né bò *wónj bò; sár gwaá né bó, temé te njèh nuàre kwaá njií né bó, yib ñuoób né bó, cècàñ duaá né bó. Bí mé bó gè kòmò ndé ngwéh. Mò bí ye te bí geé mé bó, sà ko bí kwaá lo wónj, wanoónj bó né ngùn kela.

11 Mè lé jue seér naá bò Yeésò bò. Mò nuàr ye nyí né nuà Yeésò, à né cu sár gwaá, à né temé te njèh bò nuàr jogó kwaá, à né cècàñ dua, à né nuàr selé, à né mbè sela go, à né yib ñuoób, sà bí bó té bècèné dèn. Né mene yáb, bí bò sà bò té mé ngàb cèn yíé bilí ndóg.

12-13 Dé bò wónj bò hèllè, mè ju felè boòn kóó téná ndé ngwéh, Càñ ju boòn tena nde

né kóó. Dé bò Yeèsò bò, bí téná bíi ju felè boòn tenà. Te den faá né te mvù Càṅ nyagá kwaá nò, ye: «Bí kwógó sòm nùà veèn lètenè bíi kwogò.»

6

Nùàr té mbei ju b́.

¹ Mò nuaré déi né mbei ju lè m̀gò bíi bele, kei b́ó mé à toò bò Càṅ bò túé ṅgwéh, à nde seér mé njéh toò b́ó mé Càṅ kó b̀h wa?

² Bí kó ṅgwéh ye bò Yeèsò bò tena nde né ju felè *wón kóó wa? Mò ju felè wón tena nde né bí, sà ju dé maàn lètenè bíi tenà né bí yogó wa?

³ Bí kó ṅgwéh ye b̀h ju tena bilí nde né mé felè bò cili Càṅ mene wa? Mò b̀h ju tena nde né felè bò sà bò, sé tagá bò ju dene wón wa?

⁴ Mò né m̀n, mò ju déi die lètenè bíi, bí toò b́ó mé né ké cie njii yeé dé kei wa?

⁵ Fegùli bí mé njéh siè ṅgwéh wa? Hèn lètenè bíi doón, nùà kógòn cén ka teèn yùò kélá nyi ṅgwéh, te tena ju felè bò mbaábòòn wa?

⁶ Mè tueé bí: húóm ṅgwéh mé bí sií kuú mé ju lètenè bíi, bí yuo kela mé njéh ké cie toò b́ó mé Yeèsò kó b̀h, te bó nyegé seér bí mé njéh kóó.

⁷ Mè tueé bí, mé ju né lètenè bíi lané den, tueé né ye, bí die gi aá kèn. Bí njèh lòu yóló sér b̀h dé kei wa? B́ó mé né bí yib ṅwóòb, bí bó kwá ló b̀h mé ṅgei wa?

⁸ Dé sà né lom beè bíi yogó; bí dé yoló yóló b̀h, bí b́ó gobó seér cu né dé gobó, bí né njèh bò nuàr ṅwóòb, né mene lètenè bíi, bí né méná b́ó.

⁹ Mè né tueé ye bí a ye, bò vevenè bò *Lò Càṅ yilá ndé ṅgwéh. Bí té feh bíi mbaá bèlè kú: b́ó mé né yàgà tobó gò o, b́ó mé né cècàṅ dua o, b́ó mé né gwòm cum o, bò siib mé cer yeé bò mbei o,

¹⁰ bò yib bò o, bò tuaá bò o, bò selà mbè bò o, bò sélé nuàr bò o, bò yib wúlá feèh bò o, doón Lò Càṅ yilá ndé ṅgwéh.

¹¹ Bò déi lé naà lètenè bíi méná. Mé njéh mene, Càṅ yaga sòm aá bí veèn sà yoòr kèn, à sòm kwaá bí hiin, te bí den bò dé seèn, bí ṅa bò didilí bò beè Càṅ mé njua yilí Fehtoò beèh Yeèsò Kristò bò Cúcuí Càṅ.

Dene mé yilí Càṅ nde né mé njéh lieé

¹² Bò nuaré déi lètenè bíi ye bó né gi mé ceér njèh doón b́ó. Né gi môn dág; njèh cén, bó doón húóm gi ṅgwéh. Mò sam, mè sé lé naà méná tueé ndò ye: mè nde né njèh doón b́ó gií. Á sà, né mene dé heè, mè teèn faá kwer nò ndaré lé ndé ṅgwéh wa?

¹³ Bí né cu yeé déi tueé ye: yáb né dé lèi, lèi né dé yáb. Né gi môn ndò; njèh cén, bí kóó ye Càṅ nde né bó fà doón ṅerré sòm gií. Dé yàgà yoón, Càṅ yo beèh dé cí mé kwá ṅgwéh, à me kwaá seér né yo beèh dé Fehtoò beèh, te Fehtoò beèh gam yo beèh ndò.

¹⁴ Càṅ lé naá Fehtoò beèh lè cio komo sòm, à nde né b̀h lè cio mé terreb seèn méná komo sòm ndò.

¹⁵ Bí kóó ye, yo bíi né gi bò gà yoòr Yeèsò Kristò. Á sà, mè nde né gà déi yoòr Kristò weh, te mè b́ó yàgà mé njéh wa? Ndóg, môn sam gum doón!

¹⁶ Bí kóó ye, nuaá mé cer sormbe déi, sà bó bú fà doón ṅa baá cén. Mvù Càṅ tueé né môn ndò, ye: bó fà doón ṅa nde né nùà cén ma.

¹⁷ Dé nuaá mé né yoòr Fehtoò beèh téé ndeé, bó bú baá mé temé cén.

¹⁸ Sà tueé lom né ye, bí dùlà sár gwaá dulà. Bò veèn dé mé nuàr né jomo sà b́ó doón, né gi yo kèb cieé. Sár gwaá né dé seèn veèn mé nuàr b́ó njii seér né yoòr seèn nùà njèh.

¹⁹ Bí kó ṅgwéh ye: yo bíi né *gwà Càṅ koó mé Cúcuí Naga den yeé teèn wa? Cúcuí sà, Càṅ lé haá naá bí kóó. Yo bíi dé bíi sam cuú, baá seér dé Càṅ.

²⁰ Càṅ ṅge weh gi aá bí kèn, à lé bí ṅgeé naá mé keh tarè. Mò né méná, bí siè nyegé lom yo bíi bagasé, te yilí Càṅ lie mé njéh.

7

Dene si bó veèh

¹ Bí lé naá mè bò njèh nyagá bieé njii. Dé véh jógó, huom kela né mé nuàr véh jógó ṅgwéh.

² Á hèn, yàgà yoón seèn né-re teèn ndò. Sà mò né méná, nùà kàn a, jógó véh, jógó siib ndò.

³ Lètenè boòn, déi a, té mbei mé ṅgòò b̀h bèlè sér.

⁴ Ma véh a, té mé yo seèn faá à gwaán keéh né nò bó, yo seèn né dé si seèn. Né cu mé huaán siib môn ndò: à té mé yo seèn faá à gwaán keéh né nò bó, yo seèn né dé veèh seèn.

⁵ Sà si bó veèh a, té mé yo boòn nó mó kú. Merré déi, kò né cu tou joloò mé bí né Càṅ teèn dua, sà ye. Jomo sà bí weh cu dene bíi cuúm. Mò sam, bí yóló kòmò ndé ṅgwéh; bí sé yeé yóló kòmò cú, *Sàtàn yii keéh be teèn.

⁶ Mè bí lòu tágá ṅgwéh, bò mbei mò, mè leéb né bí lòu.

⁷ Mò ye te huom, nùà kàn sé la naá faá mè nò den. Á hèn, nùà kàn seèn yoòr né mé seé seèn hiin faá Càṅ haá né bú nò; mò

seé dé hên sam, sâ né dé yîê. Dé sâ, kɔ né beè Càn.

⁸ Mè hên tueé njií né mé bò kòu bò, bó bò ma kú, ye bó a: huòm kela né mé huún faá mè nɔ deèn.

⁹ Á, mɔ bó ke, bó yóló kòmò ndé ngwéh, sâ bó jégò ndo: huòm kela né dé jógò mé bógó-temé.

¹⁰ Mè hên tueé njií né mé bò Yeésò bó mé jógò baá véh mé siib kèn; mè mé feh mò túé ngwéh, Fehtoò beèh tueé né kɔɔ, ye ma véh a, té gwá siib yùò.

¹¹ Á, mɔ à yuo, sâ bú a, te siib déi jógò cú. Mɔ né naàn wa, bó si túé kúlú cú lòu, te à cu cu gwò sii. Huaán siib a, té veèh sòm ndo.

¹² Kènê baá dé bò jomo bò, mè tueé né dé hên kɔɔ, Fehtoò beèh sam, mè ye bó a: mɔ nùà Yeésò déi né mé véh gwò, mé ma sâ dé seèn ceér Yeésò bèlè bèh, mɔ ma sâ gwaán lom né dene siib, sâ bú a, té ma sâ sòm.

¹³ Né cu méná ndo, mɔ ma Yeésò déi jógò kwa siib mé dé seèn Yeésò dùà bèh, à gwaán lom né dene ma gwá, sâ ma doò a, té bú ngón ndo.

¹⁴ Mè tueé bí, Càn nde né huaán siib mé Càn dùà bèh doò kúlú, à kulu keéh nde né bú felè veèh seèn mé né yeé Càn dua doò. Càn nde né ma mé Càn dùà bèh doò felè sii mé né yeé Càn dua doò kúlú keéh ndo. Mɔ sam, bò huaán bɔɔn nde né faá ñunà bò Càn-kò nɔ den. Á sâ, bó né gi bò ñunà Càn ndo.

¹⁵ Mɔ kènê dé mé Càn dùà bèh ngon mbeí, ye nyí nde aá, sâ bó kwá ló bú, à nde. Mɔ à yuo aá, dé mé né yeé Càn dua doò, la né mene si, né mene veèh, sâ à baá mé feh seèn. Dé Càn, à gwaán lom né dolè, à bí yilá bilí naá dé cí.

¹⁶ Wò ma dùà-Càn, wò né ka jégé kɔɔ nyegé, ye nyí nde né si nyí yili sòm wa? Wò si mé né Càn dua, wò kɔ nyegé nde né jégé mé ngei, ye nyí nde né veèh nyí yili sòm ndo wa?

Dene yeé nùà njèh, te Càn nde ye wò yilá

¹⁷ Mé njèh mene, nùà kàn a, njéba táre lòm te dene seèn nùà njèh mé Càn lé haá naá bú tég. Càn lé bú yilá naá, sâ à baá gi teèn. Hên né njií mé mè né te bòn bó Yeésò bò doón tagá bele.

¹⁸ Mɔ Càn lé yilá naá nuaré déi, sâ bó ñob gi aá bú ngór, bú a, té mbaá lèr kú cú. Mɔ Càn lé yilá naá nuaré déi, sâ bó nées bú *ngór ñób ngwéeh ye, bú a, té ngór mbaá ñób kú cú ndo.

¹⁹ Bó ñob mene wò ngór, bó mene ñób ngwéh, fà doón njeré déi gám ngwéh; njèh gám né cegé *sóú Càn joloò.

²⁰ Nùà kàn a, dèn lè ká te dene seèn mé à lé naá teèn te Càn yilá ye bú doò.

²¹ Càn lé yilá naá wò, sâ wò né kwer wa? Té nyámè. Mé njèh mene, mɔ ceér déi né toò yeé teèn ñenè te wò den mé feh yeé, sâ léi be fá!

²² Mɔ wò né mene kwer, kɔɔ ye kwer dé mé Fehtoò beèh Yeésò *Kristò né bú yilá, baá dé seèn mé feh seèn beè Fehtoò beèh. Dé nuaá mé Yeésò Kristò lé yilá naá bú, sâ à né mé feh seèn, baá dé seèn kwer Kristò.

²³ Càn nge weh gi aá bí mé keh taré kèn, bí té kwer nuaré déi mbaá ñá kú.

²⁴ Bò nuàr mò: nùà kàn a, dèn lè ká toò Càn te gèh denè seèn mé à lé naá kaá teèn, te Càn yilá ye bú doò.

Felè bò kòu bò mé bó ma kú

²⁵ Kènê mè tueé nde aá bí felè bò kòu bò. Dé sâ ndéh Fehtoò beèh sam, mè tueé né kɔɔ; mè né nùà gécèn, mè nùà gécèn ña né mé njua Fehtoò beèh.

²⁶ Mè tétég jue né felè cu mé baá kènè taré hên, ye bí a: huòm kela né mé nuàr den le te dene seèn.

²⁷ Wò né mé véh wa? Sâ té ceér mé bí bú géé nde né teèn fón. Wò nées véh jógò ngwéeh ye wa? Sâ té véh fón.

²⁸ Mè né mene mân tueé doón, mɔ wò jógò véh, wò veèn bó ngwéh; mɔ mbò yàgà déi jógò siib, à veèn bó ngwéh ndo. Njèh cén, mɔ bí né jógò kuú, bí kékɔɔ ye, bí nde né mé gèr lè dene biì cafané kwaré. Mè bí hên tueé kuú né dé cí, te gam bí.

²⁹ Bò nuàr mò, mè ye bí a, cu nde aá wulú. Kènê bò véh bó a, dèn lòm faá bó mé véh sam nɔ;

³⁰ Bò mé né yueé a, dèn lòm faá temé bó yilá ngwéh nɔ; bò mé né ja wa, faá temé bó lè vógò ngwéh ndo; bò mé né njèh nge, faá bó mé njèh beè sam nɔ;

³¹ Bò mé bò njèh wón né bó gam, faá bò njií sâ bó njeré déi gám ngwéh nɔ. Lòu sam, gèh *wón bú hèn ngágá ndé cú.

³² Mè gwaán né ye te bí njeré déi mùnò gò cú. Nuaá mé nées véh jógò ngwéeh ye dé seèn faga lom né feh mé seé Fehtoò beèh tég, ye te huòm Fehtoò beèh yoòr.

³³ Nuaá mé jógò aá véh, dé seèn faga seér né feh mé bò njèh wón, te huòm veèh yoòr.

³⁴ Yeé baá môn, géé yíi baá-re bú seé bèh fá. Mé bò véh né gi méná ndo; né mene ma kòu, né mene huaán vèh, à nde né feh te seé Fehtoò beèh fagá nyegé, ye te nyí den nde lom yí ka seèn mé gum mene. Dé mé jógò baá dé seèn siib, faga seér nde né feh mé bò njèh wón, te huòm si yoòr ndo.

³⁵ Mè hên tueé kuú né ye te gam seér bí lòu, mè bí dé baá bá ngwéh, mè gwaán né ye te bí gɔ díí nyegé, bí den mban nde yoór Fehtoò beèh Yeèsò mé seé seèn beè tég.

³⁶ Kènê baá dé bò ndà mé baá véh gɔ: mo huaán ndà bɔ gwòm seèn kaga ndòn, ye bó jógó ndé cú, nde nde si munó cu, ye mo né môn, sá nyí bɔɔ né gwòm doó veèn, temé bú lè diè cú, à yóló kó cú ndo, mo à munó cu aá ye nyí nde cu né bú jógó, sá bú a, jógó bú jógó; dé sá veèn sam.

³⁷ Á, mo huaán ndà doó kaga lom né kàgà-ndòn seèn, nuaré déi sòn teèn kóó yí ngwéh, ye nyí ka huaán véh doó jógó cú, à né ka méná yoló ndo, sá à bɔɔ né bagaa mé à huaán véh doó jógó ngwéh.

³⁸ Sá mo né méná, nuaá mé sua kwaá né huaán véh gwò, bɔɔ né bagaa; nuaá mé véh jógó ngwéh bɔɔ huom kela né kóó ndo.

³⁹ Ma véh mé bó jógó kwaá baá gwò, mo si née mé njolo ye, à mé feh seèn sam. Kɔ si kuú né lòu, sá ma sá baá ye mé feh seèn, à gwaán né mene siíb dé kàn, à jógó mé be seèn. Njèh cén, kɔ né siíb mé né ceér Yeèsò *Kristò bele ndo.

⁴⁰ Dé mò, mo ma sá ye nyí nde né mé huún den, yoór huom kela nde né bú cí. Mè lòu tué ngwéh; mè ká yoór né mé Cúcuí Càn.

8

Nyam *sèmè yieè.

¹ Kènê mè tueé nde aá felè njeba mé bó semé naà te gènnè. Bí tueé né gècèn, ye béh né gi bò kógòn bò. Njèh cén, kógòn sá sela seér cu né nuàr lòu, né bú hàmm feh haá. Á sá, njii mé gam nde né béh te ceér Cànè né lom gwaán ndo.

² Mè tueé bí, nuaá mé né punó gɔ, wa nyí né njeré déi kóó doón, tueé seér né ye, nyí njii sá kó ngwéh. Mo sam, kɔ à kɔ faá Càn gwaán nê nɔ, sá ye.

³ Nuaá mé dé seèn gwaán seér né Càn, Càn ye, nuàr nyí né bú.

⁴ Mo né méná, sá béh yíé núógó sèmè mé yuoó naà te gènnè yieé wa? Mé béh né gi kóó ye cècàn né njèh mbaá, à mé yòn sam doó. Ngweéh béh né gi kóó ndo ye, nuà yòn né lom Càn Dueè wa?

⁵ Mo bò càn né mene ké ter ka vulúu ngún, bó né mene ká doó ngún mé bò kokoó bò ngún ndo,

⁶ mé njèh mene béh né gi dé beèh kóó, ye Càn terrèb né lom cén mé huún, Tele beèh né cegé bú mé njèh doón yu gi beè seèn; béh hên den lom né dene seèn. Béh né cegé ka mé Fehtoò beèh cén-tà-cén ndo: né Yeèsò *Kristò. Njèh doón né gi beè seèn, béh yòn kwa né mé bú.

⁷ Mé njèh mene, bò nuàr gècèn sá doón kó làrè ngwéh. Beè bɔɔn den né faá cècàn hèllè née den ka mé terreb ye nɔ. Lòu sam, bó lé meh seér naà mé bò càn gènnè. Bó te ceér Yeèsò táré kómò ngwéh. Yeé baá méná, mo bó baá núógó sèmè hèllè yieé, temé bɔɔn lè diè cú ndo.

⁸ Mè tueé bí, yáb béh ké kwarè Càn kóó njí ndé ngwéh; béh yieé mene yáb hèllè, béh mene yíé ngwéh, doón ju sam, njèh gam déi sam.

⁹ Mo né méná, sá bí ké nyégé-re bagasé, wanóón bí sé dé bí yieé njii né mbaá, bɔɔ mé te ceér Cànè táré ngwéh yeé njene méná, bó sue yila keéh te veène teèn.

¹⁰ Lòu sam, mo nuà yuaá njene njii wò yí te mò mé yáb hèllè sònò, wò nuà kó-gècèn jógó, sá wò bú teèn mé vógó-temé mene lú njí ngwéh wa?

¹¹ Ngweéh sá nuà yuaá doó nde né dé seèn mé kógòn yeè hèllè leér le mà. Njèh cén, kékóó ye né nuaá mé Yeèsò Kristò lé naà felè seèn kuú ma.

¹² Mo bí veèn felè bò mbeí bíi sela weh né faá bèh mân, bí né bó temé lè bɔɔ yuaá, sá bí kóó ye, bí veèn sá bɔɔ njii né mé Yeèsò Kristò nuà njèh.

¹³ Kènê mo mbeí mò te veèn hên die yila nde né felè yáb, sá bɔɔ mene naàn, mè yáb hèllè sònò nágá kèh ndé cú, te mbeí mò teèn mbaá diè kèh cú.

9

Felè bò mbòn tebè

¹ Mè mé feh mò sam wa? Mè mbòn tebè sam ndo wa? Mè lé Fehtoò beèh Yeèsò mé njolo néné ná ngwéh wa? Te seè Fehtoò beèh, bí bò tàb seè mò sam wa?

² Mo bò déi la mene néné kó ngwéh ye mè né mbòn tebè, bí sé la né mé dé bíi njé kóó. Lòu sam, bí lé bò Yeèsò bò ña gií naà mé mè; hên né njii mé tueé né ye, mè né mbòn tebè sá.

³ Bòó mé né mé jueé, mè feh mò toò bɔɔn cí tena né faá bèh mân, ye bó a:

⁴ hên, mè mé ceér yáb bó njèh ñueé te seé mò hên sam wa?

⁵ Mo mè sé né faá bò mbòn tebè déi nɔ bɔɔ, mè weh sie véh mé né te ceér Yeèsò jomo, faá bò òm Fehtoò beèh mé Pièr né yeé weh sie nɔ, mè sé mé ceér dé sá ná ngwéh wa?

⁶ Wa dé bèh Bàrnàbàs bɔɔ lom nde né seé kóó, te béh nde ye yáb teèn kwa wa?

⁷ Bí lo ngweé naà he, ye mo sóji baá taáb lieé, à yieé seér kàgàlòn dé beè seèn wa? Wa dé bí ngwé bèh ye, bó né tàb toú mé bó dobo kwaá né ké ñueh kagá yieé wa? Bí ngwé bèh ye, tèn mbàn kam ñueé yeé te bòn nágá sá wa?

⁸ Bì té munò ye, mè tueé né mé kògòn bò nùàr; sam, *sòú Músi né ménâ tueé ndo.

⁹ Lè mvù Músi sâ bó sou nyagá kwaá né ter ye: nàgà mé né yolo dobo, té bú kagá sònò yí kwá. Sâ njeré déi né Càṅ mé nàgà yulá wa?

¹⁰ Ngweéh mé gècèn mene, Càṅ hèn tueé njií né mé béh mà. Mé gècèn mene, bó ngòr jéjég nyagá njií né mé béh. Né mene nùà boór kieè, né mene nùà yolo loboò, bó a, kwá ndèm ye gà yâb dé bònò né gi teèn ma.

¹¹ Mé béh, né cu ménâ ndo: béh lè bìi dobo kwaá gi aá gèh Cúcuí Nàgà kèn. Mò béh sé la né mene njèh wòṅ beè bìi weh, sé la né njèh veèn wa?

¹² Bò déi né ménâ boó komo, sé tagá béh wa?

Mé njèh mene, béh ceér bú sâ cór kè mà ngwéh, béh né seér lòu yoló, te béh bò nùàr ceér yín cú, te bó ngweé nyegé Njàgà Bagaà felè *Kristò.

¹³ Bì né gi kóó, ye bòò mé né seé ké *gwà Càṅ koò boó doón, yieé yeé beè gwà Càṅ koò sâ; ye bòò mé haá yeé sè mè ké te kò, gà sè mè dé bònò yuo yeé teèn sâ ndo.

¹⁴ Fehtoò beèh tueé né ménâ ndo, ye bòò mé né Njàgà Bagaà se a, yâb bònò yuo ndeé né teèn ma.

¹⁵ Mé njèh mene, mè dé mò ceér sâ cór kè mà bèh, mè nyàgà nji ngwéh ye bí a, té má nji mè njeré déi ndo. Kwá mè kuú mò! Dé mò, nuaré déi mè ngòr sàgàr yoò hèn beè lùàgà sòm ndé cú.

¹⁶ Mè dé Njàgà Bagaà tueé púnó ngwéh, ba né mè lòu. Mè beróṅ, mè gwaán mene, né seé mò. Càṅ a bó mè sé ke Njàgà Bagaà sè ye, te mè ñene gèr.

¹⁷ Mò mè sé lé gwaán weéh naá seé hèn kóó, mè sé né dàgà kela. Á seèn môn sam, mè lé seé hèn mé be mò kè wèh ná ngwéh, Càṅ nùà njèh lé mè beè jege haá naá kóó, ye mè a, né seé mò.

¹⁸ Á sâ, sàgà mò né kei ndo? Mè tueé bí, sàgà mò né seér mân: mè Njàgà Bagaà se né dé lòu, wógó-temé mò né cí, mè njeré déi teèn faá mè sé la bièè naá nò, bíé ngwéh.

¹⁹ Mè né mé feh mò, mè kwer nuaré déi sam. Mé njèh mene, mè né kwer nùàr doón; mè gwaán né ménâ mé be mò, sâ te mè kum kwa ye nùàr ngún.

²⁰ Mò mè baá seé lètenè bò Jùf boó, kò mè den seér faá nùà Jùf, te mè kum kwa ye bó. Mè la mene ka *sòú Músi sam, kò mè den lom faá mè né gi ka sòú sâ nò, te mè kum kwa ye bó.

²¹ Né cu môn mé bò déi ndo: mò mè baá lètenè bòò mé sòú Músi kó ngwéh, kò mè

den cu faá bó ndo: mè den faá mè sòú Músi kó ngwéh nò, te mè kum kwa ye bó. Dé hèn túé ngwéh ye, mè sòú Càṅ jòlò ngwéh; môn sam gùm doón, mè né sòú Càṅ jolo; ngwéh mé né beè Yeèsò Kristò mà!

²² Mé bòò mé né yuaá, né cu ka ménâ ndo, mè ké lètenè bònò den nde né yuaásé faá bó nò, te mè kum kwa ye bó. Mè doón mé bó doón mân boó gi né, te mè kwómé njií bò déi teèn yoòr Yeèsò, te à yili sòm bó.

²³ Sâ mè doón boó kuú né felè Njàgà Bagaà, ye te mè kwa gà dé mò teèn ndo.

²⁴ Bì né gi kóó, ye bòò mé dula yeé doò doón, doò kem yuo yeé lòu. Mé njèh mene, nuaá mé dula kela né kóó, yieé lom né sàgà kóó. Sâ bí sòm doò, bí dula lòm dé kóó yieé weéh.

²⁵ Bòò mé nde né doò dula doón né yeé doò maán, te bó memèh. Sâ doón, bó boó gi né te lòu sâ bó tena feh, bó kwa ye tám ngóg. Á sâ, tám ngóg hèllè nde cu né mbaá ñerré le ndo. Dé beèh môn sam, béh boó né dé beèh ménâ, te béh ndeè tám ngóg kwa seér dé kèi cèn.

²⁶ Mè dé mò doò mé njolo ké teèn hèn tob lom né dé cí. Mè dèn ngwéh faá nuaá mé fi njií né kwàr mbaá.

²⁷ Mè nuaá mé tueé yeé ngòr Càṅ kóó, mè yo mò tétán lobó meh né, ye te mè lòu diè sér cú.

10

Felè cècàn

¹ Bò nùàr mò, mè ye te bí munò kò cu dé mé lé naá felè bò tele beèh léi jògò boó. Bó lé naá jomo Músi go. Càṅ lé naá bó doón jomo bègè cíi kwaá; bó doón, bó lé naá giì nòmò koò sela.

² Sâ tueé né ye, bègè bò nòmò sâ lé naá bó nòmò Càṅ kou gií, te bó bilí den yoòr Músi.

³ Yá mé lé suagaà naá ké ter beè Càṅ, bó doón, bó lé naá giì yieé,

⁴ bó ñueé gi nòmò mé lé yuoò beè Càṅ ndo. Ngweéh bó lé sâ ñueé naá nòmò kweèh jeleé mé né bó ke nyegé wa? Kweéh sâ lé naá *Kristò.

⁵ Mé njèh mene, bó gàm Càṅ sâ ngwé kòmò ngwéh, nùàr kòkò mbaá lètenè bònò lé naá Càṅ temé lé boó yulá; bó lé ké ya dueè kuú sue leé naá dé cí.

⁶ Bò njèh kèkènè sâ né béh njèh teèn feh den, te béh mé kàgà-ndòn veèn lè faá bó nò dèn dèn cú.

⁷ Bò déi lètenè bònò lé naá cècàn dua. Bí té faá bó nò dèn. Né te mvù Càṅe nyagá den ye: Cili nùàr né doò den ndeé nyegé,

bó né yáb gènnè yieé, bó né mbè ñueé; jomo sâ, bó kem wuo ter, bó yila *wón ñgòò.

⁸ Mé sár gwaâ né ménâ ndò. Béh té sár faâ bò déi lé gwaâ naâ lètenè bòn ndò gwá. Bó lé naâ sár ménâ gwaâ, nùàr kám ndètoón cùòb tagár kuú gi mé cieé cèn.

⁹ Béh té Nùà Dueè sòn felá; bò déi lé naâ bú sòn lètenè bòn felá, sàb gwaré wula gi bó ndò.

¹⁰ Bí té Càn júé; bò déi lé naâ Càn lètenè bòn jueé, cili Càn mé wula yeé nùàr waà, wula gi bó.

¹¹ Bò gèr hèn bó kwa gi né, te feh bó ñhè teèn. Bó nyagá kwaá né bó ter, te bó tueé kwaá béh ndò. Lòu sam, béh dé beèh baá bèh mé wón nde aá gií.

¹² Sâ nuuá mé munó né ter ñhebá ðóò, bú a, kè nyégé bagasé, mo sam à nde né komo die.

¹³ Bò ñjií mé né bí jilí ðóò, né gi ñhè cèn mé né bò nùàr wón ðóò jilí. Bí kóò ye, Càn né Càn húóm-temè felè beèh faá à lé tueé kwaá naâ béh ndò. Sâ bó jilí mene bí naàn, à gwàn ndé ñgwéh ye bó a: táre yóógó bí. Njeré ðèi né mene bí jilí, à nde né bí terreb haá, te bí yolo komo, bí mvelé yuo teèn.

¹⁴ Sâ mo né mân, bò mbeí mò, bí dùlà cècàn duaà dulá.

¹⁵ Mè né kóò ye, bí né bò kógòn bò, mè tueé ñjií né mé bí, bí kè nyégé bò ñjií hèn mé be bìi.

¹⁶ Cu mé béh baá yáb Càn yieé, béh né bú felè ñgàb mbè vra, bí kó nyégé bagasé ye, sâ béh bò húóm Yeésò Kristò hualé bilí né kóò. Né faá bèh ménâ mé breèd ndò. Ngweéh breèd mé béh kolé yieé yeé doò, sâ béh bò ñgàn yoòr Yeésò Kristò hualé bilí né kóò wa?

¹⁷ Breèd né lom yeé cèn tà cèn; béh kolé ðóò. Béh né mene kókoó, béh me yuo lom né ñgàn yoòr cèn faá breèd cèn mé béh bilí gi yeé teèn doò.

¹⁸ Bí kè ñji ke bò huaán *Iserála: Ngweéh bó nyam *sèmè ñobé yieé né ké toò Càn mà. Ngweéh ké te ko, bó bò Càn bilí né kóò wa?

¹⁹ Kènè te mè tueé-re ye cècàn mé nyam sèmè né mé terreb faá bèh ménâ teèn wa?

²⁰ Ndóg, mè tueé seér né dé mò ye, bòó mé né cècàn go ðóò, bó nyam sèmè sâ ñobé haá yeé mé bò tándulu, ðèn ñgwéh mé Càn Dueè. Mè tueé bí, bí té gwàn mé bí bò tándulu den bilí bècénè.

²¹ Bí mbè dé tándulu bò dé Càn Dueè fà ðóò ñué kòmò ndé ñgwéh; bí yáb tándulu

mé yáb dé Càn Dueè fà ðóò ñué kòmò ndé ñgwéh ndò.

²² Mo béh né ménâ boó, temè nde né Càn mé béh ñaà. Bí né munó ye, béh taré kela né kóò mé Càn wa?

Dene mé nde né yilí Càn toò bò nùàr seén

²³ Bò nuaré ðèi lètenè bìi ye, bó né gi mé ceér ñhè ðóò boó. Nyea, né gi môn dáq. Ñhè cèn, bò ñjií sâ ðóò húóm gi ñgwéh. Béh né gi mé ceér ñhè ðóò boó dáq. Ñhè cèn, bó béh te ceér Càn ðóò gàm làrè ndé ñgwéh.

²⁴ Nùà kàn a, té ñhè dé seèn nùà ñhè fón; bú a, fón sér dé bò mbaábòn.

²⁵ Bí nde né núógó ké tan ñge yieé wa? Ceér né teèn, bí té kinè.

²⁶ Né gi te mvù Càn ménâ nyagá den ndò, ye: Tàbè mé bò ñjií teèn ðóò né gi dé Càn Dueè.

²⁷ Mo nuuá mé Càn kó ñgwéh né wò bèh yáb yilá ñjií, mo wò baá ké teèn, ñjií mé bó geé kwaá né toò yeé ðóò, kó lom mbaá yieé ñjií, té kinè.

²⁸ Ñhè cèn, mo nuaré ðèi den teèn, ye wò a: Núógó hèn né núógó cècàn, sâ té sònò nágá kèh cú. Mo sam, nùà hèllè nde né yieé, nde né bú seé weh.

²⁹ Mè hèn tueé den né felè nùà hèllè mé nde né lòu nyamé den sâ, mè dé yeé mùnò ñgwéh. Á sâ, nùà kàn nde né bieé ye: Naàn mé bó ye nyí a, té ñjií mé né te ceér-e yieé; mo sam, nde né mbeí nyí ki ma?

³⁰ Á, mo nyí né dé nyí Càn te yáb hèllè vra ndò, bó nyí teèn jue cu né dé kei wa?

³¹ Mè tueé lom né ye bí a: bí né mene yieé, bí ñueé mene lòu, bí né mene kei boó, bí bó gi ñjií mé yilí Càn nde né mé ñhè lieé.

³² Bí té gwàn mé bò *Juf ceén gule, bòó mé Juf sam be lo gule, bò Yeésò bò be lo gule ndò, ye sâ ðóò né mé mbòntí mbòntí bìi.

³³ Bí bó sér faá mè ndò: mè lege lom né te mè huom laré beè nùàr ðóò, te ñhè ðóò ndò; mè dé mé gam nde né mè nùà ñhè fón ñgwéh, mè lege né dé nùàr ðóò, te bó yilí yuo.

11

¹ Mo né mân, bí kè wèh beè mò faá mè ke weh né beè Yeésò *Kristò ndò ndò.

Ju cògò felè kaga kwaá

² Bò nùàr mò, mè vra baá bí, bí né gi mè te ñhè ðóò munó den, bí né tabó ñgwéé, bí boó faá mè lé naâ bí tueé keéh ndò.

³ Mè ye te bí kɔ cu dé hên: bí kɔɔ ye, felè bɔ siib doɔŋ né Yeésò Kristò; felè ma vèh né huaán siib; felè Yeésò Kristò né Càŋ ma.

⁴ Sâ mɔ né mân, huaán siib mé né Càŋ mé tà̃m felè dua, wa né *sòn-Càŋ mé tà̃m felè tueé doɔŋ, né Fehtoò seèn Yeésò Kristò seh.

⁵ Dé ma vèh, cu mé à né Càŋ dua, wa né sòn-Càŋ tueé wa, mɔ à seér cògò felè kàgà kwá ngwéh, sâ à seb né si seèn mé né felè seèn ndo. Mɔ né mân, sâ à né faá ma mé bele né feh lòu nɔ.

⁶ Mɔ ma vèh cògò felè kàgà kwá ngwéh, sâ bú a, dèn kó mé feh kóbò! Á sâ, feh kóbò hèllè mé feh hobò nde né ma vèh sie ndo wa? Njèh fegùli sam wa? Sâ, bú a, kàgà kwá lòm cògò felè nɔɔŋ.

⁷ Dé huaán siib, mɔ à nde aá Càŋ dua, bú a, té tà̃m felè súli kwá. Lòu sam, à dé seèn felá né Càŋ; yoòr seèn njéné yuo kelà né terreb Càŋ. Dé ma vèh, dé seèn feh keéh lom né terreb dé sii.

⁸ Lòu sam, bó lé huaán siib yoòr ma vèh mé sòm ná ngwéh, bó lé ma vèh me sòm seér naá yoòr huaán siib.

⁹ Càŋ lé huaán siib felè ma vèh mé ná ngwéh, à lé me seér naá ma vèh felè huaán siib.

¹⁰ Ma vèh cògò felè kaga kwaá nde né dé cí, te à feh keéh ye, nyí né ka si ma, wanɔŋ sâ bɔ cili Càŋ nde né naáŋ.

¹¹ Mè né mene mân tueé, bí kɔɔ ye, beè beèh bɔ Yeésò bɔ, ma vèh mé feh seèn dèn ngwéh, huaán siib mé feh seèn sam ndo.

¹² Lòu sam, bó lé ma vèh me soóm naá yoòr huaán siib. Bó yeé me gi aá bú, à nde ye bɔ siib déi ñar keéh. Bí té nyèn ye, doɔŋ Càŋ bɔɔ gií naá kɔɔ ma.

¹³ Bí jògò ke ke mé be bií ye: mɔ ma vèh né Càŋ mé feh lòu dua, né huɔóm wa?

¹⁴ Bɔ nùàr né gi bèh doɔŋ kɔɔ nyegé, ye mɔ huaán siib den dé seèn mé feh tù, wa né njèh fegùli.

¹⁵ Feh tù né seér njèh bɔ vèh, ma vèh lie huom seér né dé seèn mé njèh lòu. Càŋ bú yúli feèh dèdàbè méná haá né kɔɔ, te cí nyegé bú feh.

¹⁶ Mɔ nuaré déi né njeré déi te ngòr hèn saán, bú a, kó cégé mân, ye né mene béh, né mene bɔ Yeésò bɔ dé kàn, béh mé tòu déi toò lè mògò beèh sam cuú ma.

Yáb Càŋ yieé

(Matíó 26:26-29; Màrk 14:22-25; Lùk 22:15-20)

¹⁷ Mè nde né bí njeré déi tueé, mè bí teèn vrá ndé ngwéh. Ngòr sâ né mân: ye mɔ bí baá lè mògò bií, bí teèn bɔɔ kela seér né veèn mé bagaà sé wa?

¹⁸ Dé toò jògò bó ye, mɔ bí baá bècèné Càŋ dua wa, bí den né kekóbé ma. Merré déi né bòn.

¹⁹ Kɔ né méná ndo, te bɔ nùàr njene kɔ ye bɔ gècèn bɔ lètené bií teèn.

²⁰ Mé njèh mene, cu mé bí bilí yeé dé yáb Càŋ yieé, bí te ceér Càŋ bó yí bèh;

²¹ wanɔŋ bó ye, mé bí nde yeé yáb kaáŋ gií, sâ nùà kàn baá seér mé yáb seèn beè, à né mé njèh sela den, sâ bɔ mbeí kwaré seèn né mé cùè kuú.

²² Mɔ né méná, bí ké gwò bií yíé bèh, bí jueé den teèn wa? Bí kó ngwéh ye bí sâ seb den né bòn bɔ Yeésò bɔ wa? Bí kó ngwéh ndo, ye bí bɔɔ guli né bɔɔ mé yáb beè sam wa? Kòcò, bí ye, júée bí a naàn? Bí ye, kéi bí mé njèh lòu wa? Mè teèn sam, mé tueé bí, mé bí dé sâ kéi nyí ndé ngwéh.

²³ Bɔ njií mé mè lé ngweé naá sònò Fehtoò beèh Yeésò, mè lé bí feèh naá cí. Lè cibí mé bó lé ndeé naá Fehtoò beèh teèn sar, à lé naá breéd weh,

²⁴ à vra Càŋ teèn, à kolé, ye: Hèn né ngàŋ yoòr nyí; nyí haá kuú né felè bií. Bí bó dèn méná, bí né nyí teèn munó ma.

²⁵ À bɔɔ cu mé ngàb mbè méná ndo. Bó yeé yieé gi aá, à jɔgɔ weh ngàb doó, ye: Mbè hèn né ngòŋ feè mé Càŋ kɔ né mé húóm nyí; wa cu doɔŋ mɔ bí baá jueé, bí bó bèh mân, bí né nyí teèn munó den ma.

²⁶ Mɔ né mân, sâ yuoò hèn nde wa lòu mé Fehtoò beèh cu ndeé né teèn, cu doɔŋ mɔ bí baá breéd mân yieé, bí né mân jueé, sâ bí teèn tueé keéh né cio seèn.

²⁷ Mɔ né méná, sâ nuáá mé né breéd Fehtoò beèh mé yilí temé mene yieé, à né mbè seèn mé yilí temé mene jueé doɔŋ, né ngàŋ yoòr mé húóm Fehtoò beèh seh. Sâ bú a, kɔɔ ye nyí né mé ju felè ndo.

²⁸ Sâ nùà kàn a, múnò nyegé ká lè seèn bagasé, te à nde ye breéd yieé, à jueé ye mbè.

²⁹ Nuáá mé né breéd sâ yieé, né mbè sâ jueé, mé ngàŋ yoòr Fehtoò beèh teèn njéné kéh ngwéh, né ju yoòr mé be seèn ñuaán su.

³⁰ Beèn bɔ nuaré déi lètené bií tétán nu yeé mé njèh, bɔ déi mé njèh njou den né lòu, bɔ déi mé njèh kuú gi aá.

³¹ Mɔ béh sé né mé be beèh ke nyegé, te béh nde ye yieé, béh sé né ju beè Càŋ liim.

³² Sâ mɔ Nùà Dueé né kènè ju beèh tená, à né béh gèr feh, sâ à bɔɔ né te lòu mé *wɔŋ nde né ju die, béh teèn yilá cú.

³³ Sâ bɔ nùàr mò, mɔ bí nde aá yáb Càŋ bilí yieé, bí kelà bɔ mbaabi teèn.

³⁴ Mɔ cùè né nuaré déi sie, bú a, jògò yíé gi ké gwò seèn ye. Mɔ sam, bí mògò bilí nde né dé ju yoòr bií tulu suù.

Mè bò ju dé jomò kwaá lo née ménâ ye. Ko mè ndeè baá ké lètenè bìi, mè tueé ye.

12

Seé mé Cúcuí Nágâ haá né nùà kàn

¹ Kènè mè nde né bí seé Cúcuí Nágâ se. Bò nùàr mò, mè ye te bí ko nyegé gècèn felè bò seé sâ.

² Bí né kóó ye, cu mé bí lé Yeèsò kó ná ngwèh, bí lé càŋ dua beèh càŋ tándûg, bô lé bí turú gò beèh lòu.

³ Mè ye te bí ngweé nyegé kènè, ye môn sam cuu; te bí ko ye, nuaá mé tueé né mé terreb Cúcuí Càŋ, dé seèn túé ndé ngwéh ye Càŋ a, dúágá Yeèsò duagá! Nuaré déi túé kòmò ndé ngwéh ye: Yeèsò né Nùà Dueè, mò à mé Cúcuí Nágâ lè sam ndo.

⁴ Seé Cúcuí Nágâ ñené yuo kelà né yoòr nùàr mé gèh hihiné; Cúcuí cén sâ bôó gi né ménâ dóŋ kóó.

⁵ Ceér né hihiné, bô dóŋ bôó gi né seé Fehtoò beèh cén sâ.

⁶ Kèkènè seé bôó hihiné dóŋ, Càŋ cén sâ bô nùàr terreb haá gi né kóó.

⁷ Nùà kàn né mé seé seèn yoòr faá Cúcuí Nágâ haá keéh naá bú no, ye te gam nùàr dóŋ.

⁸ À bô déi haá né terreb ngòr mé kògòn mene tueé; à haá bô déi terreb dé kàgà-ndòn Càŋ seé.

⁹ Né bú Cúcuí cén sâ haá né bô déi temé cén yoòr Càŋ kwaá nji kóó, à bô déi haá né terreb dé beèn hihiné taré soòm.

¹⁰ Bú Cúcuí cén sâ bô déi haá né terreb dé fém bôó, haá cu bô déi terreb dé *sòn-Càŋ tueé. À haá bô déi terreb te bô ñene geé ko bô ñjèh dé tándulú mé dé Cúcuí Nágâ. À bô déi haá né terreb dé leba juù hihiné mbaá tueé; à bô déi dé bòn haá né terreb dé bô leba juù sâ ngweé te bô se.

¹¹ Né lom ka terreb Cúcuí cén sâ bôó gi né ménâ kóó; à nùà kàn seé seèn haá né faá à gwaán keéh nê no.

Gùm nùàr mé bô gà hihiné teèn

¹² Bèh né gi kóó ye, nùàr né gùm cén, mé gà teèn hihiné. Gùm nùàr sâ né mene teèn mé gà hihiné, dóŋ né gi yo cén. Mé Yeèsò *Kristò né ménâ ndo:

¹³ né mene bô *Júf, mé bôó mé Júf sam, né mene bô kwer; mé bôó mé kwer sam dóŋ, béh lé kou gi naá nòmò Càŋ mé terreb Cúcuí Nágâ cén, te béh ña yo cén. Béh dóŋ kwa bilí Cúcuí cén sâ ndo.

¹⁴ Bó gùm nùàr mé gà cén mé lòm ngwéh, né mé gà teèn hihiné.

¹⁵ Mò gule sé ye: nyí be sam, sâ nyí gà déi yoòr nùàr sam; mò à né mene ménâ tueé, sâ à gà mé né yoòr nùàr sam wa?

¹⁶ Mò tie sé ye: nyí hàmm gà déi yoòr nùàr sam, ko nyí sé la né njolo; mò à né mene ménâ tueé, sâ à gà mé né yoòr nùàr sam wa?

¹⁷ Mò gùm nùàr dóŋ sé né gi léláŋ njolò, bô sé ngweé naá mé kei wa? Mò sé né gi léláŋ tieè, bô sé ñjèh dulí ngweé naá mé kei?

¹⁸ Mè tueé bí, Càŋ gà dé kàn yoòr nùàr me kwaá né te bèh seèn-e faá à gwaán nê no.

¹⁹ Mò gà cén mé huún sé né gi gùm nùàr dóŋ kóó, sâ yo sé teèn ná ngwéh!

²⁰ Gà hihiné me bilí né kóó, te nde ye ñaá gùm nùàr.

²¹ Mò né mân, sâ njolo a, té túé ye be a: nyí wò gwàn ngwéh! Feh a, té mé bô gule túé ye bô a: nyí bí gwàn ngwéh ndo!

²² Háye, bô gà mé né beè nùàr yuyuaásé dóŋ, né gi mé seé bòn.

²³ Bôó mé béh né munó ye bô hàmm gà déi sam dóŋ, ngweéh béh ke nyegé kela cu né bô wa? Béh cií nyegé seér né bô gà mé béh né mé ñjèh gulí.

²⁴ Bô dé mé béh mé ñjèh gulí bèh, den né dé bòn ménâ. Càŋ lé me soòm naá yo mé gùm mene, ye te béh cií kela seér bô gà dé memanè.

²⁵ Yeé baá mân, yo lòu ñàrè dèn cú ndo, te bô gà gam kuú seér lètenè bòn lòu.

²⁶ Mò gà cén déi né yoòr yeé baán, sâ núr ngweé né mé bô mbeí mene. Mò gà déi né yoòr yeé ngulí, sâ bô bô mbeí nde né samé gi dóŋ ndo.

²⁷ Bí kóó ye, bí né gi dóŋ gùm yoò Yeèsò *Kristò; nùà kàn yoòr seèn né gà cén déi.

²⁸ Né ménâ mé bòn bô Yeèsò bò ndo, Càŋ bó teèn te kwaá né lòu: toò jògò né bô mbòn tebè, jomo sâ bô *sòn-Càŋ bô; dé tagár né bô fèh-ñjèh bô; te bô fém bô nde ye bele. Jomo sâ né bôó mé taré soòm yeé bô nùàr o, bôó mé gam yeé bô mbeí o, bôó mé né seé ke nyegé o, bôó mé tueé né leba juù hihiné o, dóŋ Càŋ bó te bòn bô Yeèsò bô te kwaá né lòu.

²⁹ Faá bèh mé bí né bô ñené sâ, bó bô mbòn tebè dóŋ sam, bó bô sòn-Càŋ bô dóŋ sam, bó bô fèh-ñjèh bô dóŋ sam ndo. Bó gi mé terreb fém bô dóŋ sam,

³⁰ bó mé terreb beèn taré soòm dóŋ sam, bó gi mé terreb leba juù hihiné tueé dóŋ sam, bó gi mé terreb leba juù sâ seé dóŋ sam ndo.

³¹ Mò né ménâ, sâ bí gwàn kélá sér bô gà seé dé kokoò, bí gwàn lòm mé temé bìi mene.

Mé ñjèh mene, kwá mè feh bí dé mé né bô mbeí dóŋ huóòm yogó.

13

Gwaân

¹ Mo mè sé né mene ju nùar wónj dóɔŋ tueé laré, mè tueé bilí mé ju bò cilí Càn mene, mo mè mé gwaân nùar lè sam, sâ mè né mbaá faá juàgà nɔ ngulí tum den, mo sam faá soɔɔ ngulí ndan den né koó ndo.

² Mè sé kwa gi mene terreb *sòn-Càn tueé, mè bò njèh nènàb ngweé komò, mè terreb njèh dóɔŋ koó gií, mo mè mé gwaân nùar lè sam, sâ mè né njèh mbaá. Mè sé kwaá njií gi mene temé mò dóɔŋ yoór Càn, mè né mene tueé ye tòr a: kòmò yùò doó sâ, ndé sèr toò, à né mene sòn mò ngweé, mo mè mé gwaân nùar lè sam, sâ mè né njèh mbaá.

³ Mè sé geé njií gi mene bò njèh mò mé bò saám bò, mè yila nde bilí tuar mé gum mò mene, mo mè mé gwaân nùar lè sam, sâ ndóg kwòm sam.

⁴ Nuaá mé né nùar gwaán, né yeé sèŋ kwaá, né yeé nùà bagaa, à huer kú bèh, à mènàŋ bó bèh, à feh hà m bèh.

⁵ Mo nùar né nùar gwaán, à njèh fegùli bó bèh, à nùà nyaá ñá ndé ngwéh, à nùà fírú-temé dèn ndé ngwéh, à njun kú ndé ngwéh ndo.

⁶ Nuaá mé né nùar gwaán, kwé* sèn bèh, à gwaán seér né gécèn.

⁷ Nuaá mé né nùar gwaán, né yeé veèn bò mbei sen, à kwaá njií lom temé mé Càn, à né ndèm kwaá, ye Càn nde gi né njèh dóɔŋ nyegé, à né gi dóɔŋ yoló ndo.

⁸ Gwaân dé seèn nde den né méménà dé kèi cèn. Ngòr bò sòn-Càn bò gi nde né koó, terreb mé béh lé kwaá naá dé leba juú hihiné tueé gi, kógòn bò nùar gi yuo ndo.

⁹ Lòu sam, béh njèh dóɔŋ kó gi ngwéh, béh ngòr dé sòn-Càn dóɔŋ túé làrè ngwéh ndo.

¹⁰ Mo njií mé né gum dóɔŋ ndeè waá baá, dé mé gum dóɔŋ sam doó nde né leér yuo.

¹¹ Léí mé mè lé naá huaán maàn, mè lé tueé beéh ngòr huaán maàn, mè lé munó beéh faá huaán maàn nɔ, mè njèh dóɔŋ ngweé ko lom faá huaán maàn ndo. Mè yeé kula baá, seé huaán maàn hèllè gi yuo mè yoór.

¹² Kènè béh ñene njií den né bò njèh cibi mbaá, faá béh ñene yeé te nòmò† nɔ. Cieé déi béh nde né mé njolo ñene ñagá. Kènè mè ko cegé né njèh kèb cèn, loòró déi mè nde né dóɔŋ koó gií, faá Càn né mè mé gum mene koó gií nɔ.

¹³ Njèh tagár gi ndé ngwéh: temé cèn mé béh né yoór Càn kwaá njií doó gi ndé ngwéh; ndèm mé béh né mé bú kwaá, gi ndé ngwéh; gwaân gi ndé ngwéh ndo. Lètenè bò njèh tagár hèn, gwaân kela né koó.

14

Seé Cúcuí Ñagá

¹ Sâ bí fágá lòm feh mé bò mbaábi gwaân. Bí gwàn seé Cúcuí Ñagá yoór bií gwaân ndo. Bí tétég gwàn kélá *sòn-Càn tueé.

² Nuaá mé kwa né dé seèn terreb dé leba juú hihiné tueé, tueé njií lom né mé Càn, à mé bò nùar túé njií ngwéh, à tueé seér né bò njèh nènàb faá Cúcuí Ñagá tueé né bú nɔ. Bò nùar bú sâ ngwé kòmò ndé ngwéh.

³ Dé nuaá mé kwa né terreb sòn-Càn tueé, môn sam. À dé seèn tueé njií né mé bò nùar, te bó kwaá yam njií gi temé yoór Càn, te toó nyegé bó, temé die bó lè.

⁴ Nuaá mé kwa né dé seèn terreb leba juú hihiné tueé sâ, tueé ngulí nyegé lom né temé dé seèn nùà njèh. Dé nuaá mé kwa né dé seèn terreb sòn-Càn tueé, môn sam; à dé seèn tueé ngulí nyegé né temé bò Yeésò bò dóɔŋ.

⁵ Mè sé la ye bí dóɔŋ, túé gi leba juú hihiné; njèh cèn, mè gwaán kela né ye bí tueé seér sòn-Càn. Mè tueé bí, nuaá mé tueé né sòn-Càn huóm kela né koó mé nùà leba juú hihiné tueé. Mo sam, ko sè-njàb né teèn, te bò Yeésò bò ngweé kwa ye, bó kwaá yam njií gi temé yoór Càn. Mo sam, sâ sòn-Càn kela né koó.

⁶ Wanóɔŋ bò nùar mò, hèn mo mè waá ké yoór bií, mè tueé bí mé leba juú hihiné, mo bí ngúŋgwéh, sâ nde né bí gam wa? Ngweéh mo mè waá ké yoór bií, ko mè tueé bí te ju mé nùar dóɔŋ né ngweé, te bí ngweé ye mà. Mo né ménà, bò njií mé mè naá ké toò Càn ñene, mè nde né bí se nyegé; mè tueé mene ngòr kógòn, né mene ngòr sòn-Càn, né mene njèh feéh, mè tueé bí, ko mè bóó ménà, sâ gam ye bí.

⁷ Béh me njií mé kú bó njáj; bó né bò toú mbaá. Mo wò tuaga vurú njií né mbaá, wò lobo vurú njií njáj mbaá ndo, nde né ngulí cegé wa?

⁸ Hèn, mo nùà túágá-tàn* né gèh tàn dé taáb tuagá vurú den, nuaré déi nde né taáb mbaá nyegé kuú wa?

⁹ Né kèi cèn ménà ndo: mo bí tueé den né tebé te leba juú hihiné, sâ bò nùar nde né tebé ngweé wa? Mè tueé bí, bí tueé den né mbaá, bó ngúŋgwéh, kobo kela né ter.

13:2 13:2 Mat. 17:20; 21:21; Mk. 11:23 * 13:6 13:6 Mo nùar die, bó né lòu seèn seér; sâ né kwè. † 13:12 13:12

Bò mé nòmò me njií né cafañé. Pólí dé dé seèn me njií seér naá mé daregá. Lòu sam, daregà déi tòu lè naá fufulú.

* 14:8 14:8 Tògò dé koó mé hueh faá tàn nɔ.

¹⁰ Bò ju hihiné né lom ká lè wónje ngún, bó doón né gi te ceér-e ndo.

¹¹ Mé njéh mene, mo mè ju mé bó né mè teèn tueé njií sá ngwé kó ngwéh, sá nùà hèllè nè beè mò kin, mè né taré kin beè seèn méná ndo.

¹² Né cu mân mé bí ndo, bí bòó mé né lom terreb seé Cúcuí Nágá gwaán doón, bí lègè lòm terreb dé kokoò kwaà; tétég sé la né bòó mé nde né bò Yeèsò bò gam, te bó kwaá yam njií lom temé yoòr Càṅ.

¹³ Teèn sá, mo nuaré déi kwa terreb leba juú hihiné tueé, sá bú a, dùà Càṅ, te Càṅ háá bú terreb bò njàb teèn seè ndo.

¹⁴ Wanoón mè sé né Càṅ mé leba juú hihiné dua den, temé mò né dé seèn ngweé, feh mò dé seèn ngwé kwà ngwéh.

¹⁵ Á hèn, mè boó som nde aá naan wee? Mo né méná, ko mè dua né mé ju lòó mò, mè né mé leba juú hihiné dua ndo. Mo né bené, mè bené de nde né mé ju lòó mò, mè de cu mé leba juú hihiné méná.

¹⁶ Wanoón mo wò vra lom né Càṅ mé leba juú hihiné, sá bòó mé né kwarè yeè lòu bilí felá den, nde né ngòr yeè gwaán, ye «Môn» wa? Bó gwàn ndé ngwéh. Lòu sam, njií mé wò né teèn tueé sá, bó ngwé kó ngwéh.

¹⁷ Sá ngòr yeè hèllè la huom mene naan, mbei yeè dé seèn gam ndé ngwéh.

¹⁸ Mè né Càṅ mé gécèn mene vra. Lòu sam, mè né gi bí doón mé leba juú hihiné tueé yogó.

¹⁹ Mé njéh mene, mo bò Yeèsò bò bilí baá, mè gwaán kela né njàb tín té tín tueé, te yila bó felè, te gam bó; mè gwaán kela né cí, mè njàb kám te leba juú hihiné tueé deèn.

²⁰ Bò nùàr mò, bí té njèh faá bò huaán tetòòr no mùndò; bí mùndò sér faá bò joloó bò no. Ko né dé veèn boó, sá ye; dé sá bí teèn dèn sér faá bò huaán tetòòr no; bó dé boòn veèn bó kó ngwéh.

²¹ Dé leba juú hihiné tueé, né te mvù Càṅe nyagá den ye:

«Càṅ Dueè ye: nyí nde né dà m bò nùàr nyí njèh tueé,

nyí bó tueé keéh nde né sòndò bò kin; bò kin nde né bó mé ju lòó boòn kin sá tueé.

Mé njéh mene, bò nùàr nyí sòn nyí ngwé ndé ngwéh.»

²² Sá tueé né ye, Càṅ né njeré déi te leba juú hihiné feh kwaá; à feh kwaá né mé bò nùàr dé ké cieè. Dé sá dé bòó mé né temé yoòr Yeèsò Kristò kwaá njií sam. Dé boòn né seér terreb dé sòn-Càṅ tueé beleè, te feh bó njèh, te bó ñene ko teèn, ye Càṅ baá lètenè boòn mé terreb mene. Dé bò ké cieè bò, bó dé sá ñéné kó ndé ngwéh.

²³ Hèn mo bò Yeèsò bò bilí baá mògò dé Càṅ duaà, dé kán mé dé kán tueé lom né leba juú hihiné, mo bò lòu bò mé bò ké cieè bò né lètenè bìi teèn, sá bó bí bò kùlù bò yíla ndé ngwéh wa?

²⁴ Mè tueé bí, mo bí tueé seér né sòn-Càṅ mé ju lòó, sá, né mene nùà lòu né mene nùà ké cieè nde né teèn yíla, à ngweé kwa, veèn seèn nde né bú be sie,

²⁵ bò mùndò lèrreb seèn doón nde gií né cieè ñéné yuo kelá, à nde né toò Càṅ cemmé ndeé, à die bú, ye bí a: Né bòn, Càṅ terrèb né lètenè bìi kóó.

Njèh te ceér-e boó

²⁶ Dé hèn béh sòndò tueé cu nde né kei, bò mbei mò? Mo bí bilí baá kèn, nuaré déi de bené, cén déi feh njèh, déi né bí njií mé à ñenè naá ké toò Càṅ se nyegé, cén déi tueé mé leba juú hihiné, cén déi se seér te ju lòó. Te bò njií mé bí boó gi né sá doón gam seér bò Yeèsò bò lòu, bó kwaá yam njií gi temé yoòr Càṅ.

²⁷ Mo bí tueé né mé leba juú hihiné, sá bí túé lòm nùà fá mé tagár, bí tueé te sòne te sòne; nuaré déi né bò njií mé bí tueé né sá se seér.

²⁸ Gèh bò ngòr te leba juú hihiné hèn, mo nùà seè teèn sam, sá nùà kán a, té mé njéh ter te mògo mbaá kòmò wùò kú; bú a, túé lòm ké lé mé Càṅ.

²⁹ Mo bòó mé tueé né dé boòn *sòn-Càṅ baá tebé tueé, bó a, túé lòm nùà fá mé tagár ndo, te bò mbei felá nyegé, bó pi lòu.

³⁰ Mo nuaré déi baá njèh mé njolo ké toò Càṅ ñenè njií, sá nuaá mé né njií sòndò cu sá tueé, bú a, téná ló môn, te mbei tueé keéh.

³¹ Bí né gi mé ceér sòn-Càṅ tueé laré doón. Njèh cén, bí túé cécéné, sá te bò nùàr maán weh njèh teèn, temé taré gií bó lè doón.

³² Lòu sam, bò sòn-Càṅ bò né yeé bò siè-sòn bò.

³³⁻³⁴ Wanoón Càṅ gwàn ngwéh mé béh ndabé go lòu, à gwaán seér né ye, béh bó njèh te ceér-e te ceér-e.

Bò véh a, té sòn lè mògò bò Yeèsò bò túé, te mògò bìi den faá dà m mògò bò Yeèsò bò wón doón no; bó mé ceér sòn tueé ké te mògò sam. Bó sou nyagá kwaá né te mvù Càṅe môn ndo, ye: Bò véh a, léb dèn lòu.

³⁵ Mo bò véh gwaán né njeré déi ngweé nyegé, wa bó a, ndé bíé nyegé mé bò si boòn ké gwò ma; wanoón mo ma véh tueé sòn ké te mògò bò Yeèsò bò, húóm ngwéh.

³⁶ Môn! Merré déi bí munó né ye, ngòr Càṅ lé yuoó naá beè bìi; merré déi bí ye, ngòr Càṅ lé nde loóm naá dé bìi ndo?

³⁷ Mo nuaré déi munó né ye, nyí né sòn-Càṅ, wa nyí né mé terreb Cúcuí Nágá, sá

à nde né kóó ye, bò njií mé mè nyagá né hèn yuóó naà sònò Fehtoò beèh.

³⁸ Mo à méná néné kó ngwéh, sá bí té sòn seèn mbaá ngwé kú, bí té mé bú tán.

³⁹ Mo né mân bò mbei mò, sá temé bì a, gwàn kélá sòn-Càṅ tueé. Mé njéh mene, bí té leba juú hihiné yín ndó.

⁴⁰ Bí bó nyégé gí njéh doón, te bele ceér.

15

Komo yuóó Yeésò

¹ Bò nuàr mò, mè lé naà ké lètenè bìi Njàgà Bagaà se, bí lé naà temé teèn tég kwaá njií; wa hèn bí née den ka teèn tég njeba taré ye. Kènè mè gwaán cu né bí se ferrè.

² Càṅ bí hèn yili sòm keéh né mé Njàgà Bagaà sá; kó bí né temé teèn noón kwaá njií ndó, sá ye. Mo sam, sá bí lé gwaán kuú naà dé mbaá.

³ Bí kóó ye, mè lé bí sá feh keéh naà ngéi ngòr mé Yeésò *Kristò lé naà mè tueé; mè lé ye bí a, Yeésò Kristò lé naà felè veèn beèh kuú ma, né ka nág faá bó lo nyagá kwaá naà te mvù Càṅe no;

⁴ bó furú bú; lè cieé tagáre à komo yuo te cio, faá bó lo naà te mvù Càṅe nyagá kwaá ndó;

⁵ à néné yuo kelà toò Pièr; jomo sá toò bò mbòṅ tebé yulá cùòb fà doó.

⁶ À néné yuo kela cuù toò bò mbòṅ seèn déi, sá bó né bècènè, bó lé naà njéh yuúí tìn mân yogó, bó njene gi bú kèi cén doón. Lètenè bòó mé lé naà bú néné sá, bò nuàr kókoó née mé njolo ye, kuú cegé né bò déi.

⁷ Jomo sá, à nde néné yuo kelà toò Ják, à néné yuo kela cuù toò bò mbòṅ tebé doón ndó.

⁸ Jomo boòn doón, te à néné yuo kelà ye toò mò. Á sá, huaán mvuòòb te nàr lè faá mè no sam.

⁹ Lètenè bò mbòṅ tebé Fehtoò beèh doón lólòb bò cerè-mbàṅ né mè ndó. Mè wúlú ngwéh nuaá mé sé la né lètenè bò mbòṅ tebé yilá. Mo bó ye tútueé, mè lé naà bòn bò Yeésò bò gèr mé gècèn mene feh keéh.

¹⁰ Mé njéh mene, Càṅ kó-je-rè njolo yoòr mò ci ngwéh; njua seèn mè kènè mè baá ye nuaá mé né mè hèn. Kàmber njua Càṅ sá lé dé mbaá ná ngwéh; mè tema yogó seér cu aá bò mbòṅ tebé seé mé njéh hèn no. Mé njéh mene, ka mè sam, né lom húóm-temé Càṅ mé né yoòr mò boón den né mân kóó.

¹¹ Sá, mo mè se mene Njàgà Bagaà kóó, né mene bò mbòṅ tebé déi, doón ju sam, béh se gi né Njàgà Bagaà cén mé bí né gi temé teèn kwaá njií sá.

Komo yuóó bò nuàr

¹² Béh yeé baá ngòr Càṅ se yon, ye Yeésò Kristò komo yuo aá lè cio kèn, boó cu né naàn mé bò nuaré déi lètenè bìi ye, bò komó te cio kòmò yuò béh wa?

¹³ Ngwéh sá Yeésò Kristò sé lé te cio kòmò yuò ná ngwéh ndó wa?

¹⁴ Mo Yeésò Kristò sé lé te cio kòmò yuò ná ngwéh, sá béh ngòr Càṅ tueé kuú né dé lòu, sá bí temé teèn kwaá njií kuú né dé lòu ndó.

¹⁵ Te jomo sá bó sie sagá cu ye béh nyéén teèn, ye béh né bò *sòn-Càṅ bò dé nyenyenè, kei mé boó béh ye bò nuàr a, Càṅ komo sòm aá Yeésò te cio wa? Mo sé né ka gècèn ye bò komó te cio kòmò yuò béh, ngwéh sá Càṅ sé lé Yeésò te cio kòmò sòm ná ngwéh mà.

¹⁶ Mo Càṅ bò komó te cio kòmò sòm béh, sá Yeésò Kristò sé lé te cio kòmò yuò ná ngwéh.

¹⁷ Mo Yeésò sé lé te cio kòmò yuò ná ngwéh bòn, sá bí temé yoòr seèn kwaá njií den né dé lòu. Mo né méná, sá bí vu aá be ndó, veèn bìi né cu ka yoòr bìi mbaán den.

¹⁸ Sá tueé cu né ye, bòó mé lé naà te ceér Yeésò kuú doón, lòu léer le gi aá kèn ndó.

¹⁹ Mo ye ndèm mé béh né yoòr Yeésò kwaá njií hèn gam lom né béh dé ká lè wónje, sá bò nuàr a, yuú kélá béh mé bò déi.

²⁰ Mè tueé bí, Kristò lé naà te cio komo yuo, à baá cu mé njolo, te feh kwaá ye béh a, bò komó nde né te cio môn komo yuo gi ma.

²¹ Lòu sam, cio lo yilá naà ká lè wónje felè nuà cén, béh te cio komo yuo gi nde né felè nuà cén ndó.

²² Gèh dé mé bò nduté ndütù Ádàm né cio felè Ádàm bilí yilá hèn, bòó mé mban bilí né yoòr Yeésò Kristò komo yuo nde né te cio felè seèn méná ndó.

²³ Njéh cén, nuà kàn né mé lè mè seèn: toò jògò pèm né Kristò. Lòu cuù seèn, bò Kristò bò bele keéh;

²⁴ sá wón ceré baá ndó. Lòu mé wón ceré nde né teèn sá, bò tándulu bó bò mgbè boòn mé bò kókoó bó mé ye wón né beè boòn doón, Kristò nde gi né bó nyoló sòm, te à haá njií cu kogo mé Tele seèn Càṅ.

²⁵ Bú Kristò te kogo den ngogo nde né kóó. Kó Càṅ domó njalé kwaá gi aá bò bònò bò ka ba gulè seèn, sá à haá njií cu ye kogo mé Tele.

²⁶ Nuà bònò mé bó nde né nyoló ceré né Cio.

²⁷ Te mvù Càṅe né gi méná nyagá den ndó ye: Càṅ ka ba gulè Kristò ba kwaá gi né

njèh dɔɔŋ. «Dɔɔŋ» bú hèn né dé seèn híin, à Càn nùà njèh teèn kè mà kèh ñgwéh. Dé seèn à njèh dɔɔŋ ka ba gulè Kristò ba kwaá gi né kɔɔ. Càn ka Nuna seèn dèn sér ndé ñgwéh.

²⁸ Mɔ njèh dɔɔŋ ndeè baá gi ka Nuna Càn, sâ Nuna mé feh seèn baá ka Teleè ndo. Lòu sam, Tele bú terreb felè bɔ njií sâ dɔɔŋ haá gi naá kɔɔ. Cu sâ, Càn den lom nde aá Nùà Dueè dé ndeèr felè njèh dɔɔŋ kɔɔ.

²⁹ Mè nde né bí njeré déi tueé. Bɔɔ mé kou né nòmò Càn te sòn bɔ nùàr bɔɔn mé kuú gi aá, bí jògò mùnò ke felè bɔɔn ye. Bó méná bɔɔ né dé kei? Mɔ sé la né ka bɔn, ye bɔ komó te cio kòmò yuò ndé ñgwéh, sâ bɔ bɔɔn nòmò Càn te sòn bɔɔn kou kuú né dé kei wa?

³⁰ Mé béh mene, sâ béh te gèr-e cu dɔɔŋ ñar yila kuú né dé kei?

³¹ Mè tueé bí, bɔ nùàr mò, mè né cio cieé dɔɔŋ líim sɔɔ. Mè né mé vɔgò-temé felè bí, mè tueé né bí dé cí. Vɔgò-temé sâ né ye: kènè béh bí dé beèh baá gi beè Fehtoò beèh Yeèsò Kristò.

³² Né mene ká Efèse, béh bɔ nyam yaa né mé legé kwaré. Mɔ se la né dé bɔ njèh wɔŋ, ñgwéh sâ mè sé lege kuú den né dé mbaá mà. Mè tueé bí, mɔ Càn bɔ komó te cio kòmò sòm béh, sâ mè sé la tueé naá faá kàn hèn nɔ, ye: «Béh yíé yáb kókoó, béh ñjé mbè kókoó ndo, kwéh béh nde né kuú gi.»

³³ Bí té feh bí teèn bèlè ló: nùà veèn né yeé nùà bagaa jin.

³⁴ Bí dèn faá nùàr nɔ, bí té veèn kè mà cú. Mè tueé bí, bɔ nuaré déi lètenè bí Càn kó ñgwéh. Fegùlì bí mé njéh siè ñgwéh wa?

Yo dé feè

³⁵ Nuaré déi nde né bieé ye, bɔ komó te cio komo yuo cu nde né naan wa? Yo bɔɔn den nde né naan ndo wa?

³⁶ Sâ wò né tándugó! Wanɔɔŋ mɔ wò dobo yíé gèh njèh dòu, à beèh dòu vùàn lé bèh, te jìli yuo teèn, fei ye wa?

³⁷ Wò né mene ñgwàgàm dobo, wò dobo yeé mvum, wò ñgege dòbò bèh.

³⁸ Càn haá keéh né mvum dé kàn jìli seèn faá à gwaán nê nɔ, à haá bú kèkènè dé seèn mé né ka yoòr seèn ndo.

³⁹ Mé núógó né cu méná ndo. Núógó njèh cecemá dɔɔŋ kèi cén sam: núógó nùàr né híin, núógó nyaàm híin ndo; núógó noòn mé núógó ñgò né bele hihiné méná.

⁴⁰ Yo né kèi fà: dé ké te vulúu né híin, dé ká doó híin ndo. Bɔ yo dé ké te vulúu huómé nde né dé bɔɔn híin mé bɔ yo dé ká doó.

⁴¹ Yàgà huómé dé lòu né híin, dé weèh híin, dé bɔ mbentò híin; ké lètenè bɔ mbentò sâ, yàgà huómé bɔɔn né hihiné ndo.

⁴² Nde né méná lòu mé bɔ komó nde né lè cio komo yuo gií. Mɔ bó furú sòm aá nùàr, à nde né fɔ yuo. Mé yo dé feè, mɔ nùàr komo yuo aá te cio, à dé seèn fɔ ndé cú.

⁴³ Mɔ bó furú njií aá komó dòu, sâ à baá yuaásé, veénsé mán. Lòu mé à komo yuo cu aá te cio, à nde né yàgà huómé, à den seér tarésé.

⁴⁴ Cu mé bó né bú ka tàbè furú njií, à né núógó mé húóm. Mɔ à komo yuo aá te cio, sâ yo seèn baá seér dé feè mé Cúcuí Càn haá naá bú. Lòu sam, yo dé njèh wɔŋ né teèn, sâ yo dé Cúcuí né teèn méná ndo.

⁴⁵ Né gi te mvù Càn méná nyagá den, ye: «Ádàm nùà toò jògò lé naá mé yòŋ.» Ádàm dé jomò né Yeèsò, à dé seèn né Cúcuí mé haá né yòŋ kɔɔ.

⁴⁶ Bɔ nùàr yo dé Cúcuí sâ ñéné lógó bèh, bó ñene lógó yeé yo dé wɔŋ, te bó nde ye dé Cúcuí ñéné.

⁴⁷ Bó lé Ádàm nùà toò jògò meè naá mé tàbè. Ádàm dé jomo lé dé seèn yuoó naá ké te vulúu.

⁴⁸ Bɔ *wɔŋ bɔ felá né nuaá mé bó lé meè naá mé tàbè hèllè; bɔ dé ké te vulúu felá dé bɔɔn nuaá mé yuoó naá ké te vulúu ndo.

⁴⁹ Né kèi cén mé béh ndo: béh felá né dé mé bó lé meè naá mé tàbè; béh felá cu nde né nuaá mé lé yuoó naá ké te vulúu méná ndo.

⁵⁰ Bɔ nùàr mò, mè bí hèn tueé né te bí kɔ ye, bɔ njií mé bó me gi né mé núógó bɔ húóm dɔɔŋ, te *Lò Càn yíá ndé ñgwéh. Naan mé njií mé nde né lòu fɔ bó dé mé fɔ bèh nde né bècènè den bílì wa?

⁵¹ Bí kwá mè feh kwaá bí njèh nàb déi njolò: béh ndeè lòu dɔɔŋ kú gí ndé ñgwéh, béh nde né dɔɔŋ kweéh seér gií.

⁵² Lòu mé tàn* dé cèrè jomò tuaga nde né teèn, béh nde né mvúàr cén faá bó cí né njolo nɔ kweéh seér. Mɔ tàn sâ ndeè baá tuagá, bɔ komó nde gií né dòu mé yo dé feè komó yuo: yo dé sâ ndeè dé seèn kú ndé cú. Béh bɔ làn bɔ, yo dé beèh kweéh seér nde né lòu.

⁵³ Sâ tueé né ye, yo mé nde né kuú hèn, ña seér nde aá yo mé kú ndé cú; à né yeé fɔ, à lòu fɔ ndé cú.

⁵⁴ Mɔ yo mé nde né kuú, mé nde né fɔ, ndeè ña seér aá dé mé kú ndé cú, fɔ ndé cú, sâ baá jéjég faá bó lé nyagá kwaá naá te mvù Càn nɔ, ye:

«Cio nyolò yuo aá kèn; yogó aá bú!»

55 «Cècàgà Cio, terreb yeè sà baá he?

Cècàgà Cio, njòr yeè sà baá he wee?»

56 Cio yùòm kwaá né mé veên, te à nde ye nuàr wulá. Veên yùòm kwaá né mé *sóú te nuàr nde ye ju die ndo.

57 Kùsèm Càŋ, siè ngóbi! Kènê béh Cio yógó aá kèn. Béh Cio yógó né mé Fehtoò beèh Yeésò Kristò.

58 Belá, mo né mân, sà bí sòm nji njágá ter; bí té kèkòg dèn, bí mbán ndé lòm yoòr Fehtoò beèh tég, bí né seé seèn cu dóŋ tetoò temá njií. Lòu sam, bí kò gi aá kèn ye, seé mé bí né mé terreb Fehtoò beèh bóò hèn nde né bí nòmò kókoó haá.

16

Kàgàlòŋ si bílí

1 Mé gwaán cu né njeré déi tueé; né felé kàgàlòŋ mé bó né bílí, te gam bó Yeésò bó ké Jerusalem doó: bí bó ká kèi cén faá mé lé tueé naá mé bó Yeésò bó te tàbè Galatí no.

2 Mé sóndè dóŋ, nuaá mé kwa baá kàgàlòŋ, bú a, sòm kwá kèb déi yí jomo; mo mè ndeè waà baá ké sà, te bó lòu bílí só cú.

3 Mo mè ndeè waà baá, te bí balé sòm bó nuaré déi, mè tema njií bó mé njéh ké Jerusalem, mè nyagá kwaá mvú teèn.

4 Mo huóm kela né ké toò mé feh mò ndeè, béh bó nde dóŋ.

Bò njií mé Pól gwaán né bóò

5 Mé nde né ké yoòr bìi ndeè. Njèh cén, mè jògò kela nde nées Masedínà ye. Kò mè kela ké teèn kelá ndo.

6 Mo mè ndeè waà baá ké yoòr bìi, merré déi mè nde né kóbeè cer weh; kò ngweéh cu dùlù nde né mè ké sà kelá gií wa? Mé kó nyégé ngwéh. Sà mo mè ndeè baá mé gò beré déi, bí nde né mè teèn gam.

7 Mé ye, mo mè kela ké yoòr bìi kènê, sà mè cèr màgà ndé ngwéh. Kò mè kela logó Masedínà, te mè ndeè wa ye ké yoòr bìi, béh bí cer weh, mo Càŋ gwaán.

8 Mè nées ká Efèse ye. Kò *Pàntèkòt ndeè waà baá, sà ye.

9 Lòu sam, Càŋ haá baá mè ceér ngòr seèn ká teèn tueé; seé né go; bó bùno bó né doó merré den ndo.

10 Mo Timoté waà baá ké lètenè bìi, bí ké nyégé ká bú bagasé, te yo seèn se lètenè bìi. Á faá mè no bóò né seé Fehtoò beèh.

11 Nuaré déi a, té bú sèb. Bí gàm sér bú lòu, te gò seèn kela lè dolè, à wa cuú ká yoòr mò. Mè né bó bó mbei kela den.

12 Dé mbei beèh Apòlòs, mè né yeé bú cu dóŋ toó nyégé, te bó bó mbei ndeè waà

ké yoòr bìi ndo. Mé njéh mene, à gwàn ngwéh ké sà kènè ndeè. Mo lòŋ ndeè njénè baá, à nde ye.

Bèh ceré

13 Bí dèn làŋ, bí kwá nji lòm temé yoòr Fehtoò beèh dóŋ, bí dèn bó fágá-feh bó, bí dèn mé terreb ndo.

14 Njií mé bí né bóò dóŋ, bí gwàn bó mbei bìi teèn gwaán.

15 Bí né gi Setefánàs mé mbàgà seèn mene kóò, bí né cu kóò ye, te tàbè Akayí bóò mé lé kweéh seér logó naá temé né bó ndo. Jomo sà bó yila seé, te bó gam bó Yeésò bó. Sà bó mbei mò, mè né bí bóŋ,

16 bó nuàr faá bó sà bó, bó bó mbaábon, bí kwá ló bó feh dilí nyégé bí ceér kóò.

17 Setefánàs mé Fortunátùs bó Àkayíkùs mé waà né hèn, mè né mé vógó-temé felé bóŋ; bó né ka beè mò faá sòn bìi dóŋ no.

18 Temé mò né lè mè bóò die, faá temé bìi lé naá lè mé bó die no. Bí kó nyégé gèh dé mé bí vra nde né bó sà bó teèn bagasé.

19 Bòŋ bó Yeésò bó ká te tàbè Asià ye, bíé kèh bí бага.

Akilá bó Prisíl bó bó Yeésò bó mé bílí yeé ké gwò bóŋ ye, bíé kèh bí mé yilí Yeésò ndo.

20 Bó mbei beèh mé né gi ká kwarè mò dóŋ ye, bíé kèh bí бага. Bí bíé kú lètenè bìi mé temé cén mene dóŋ.

21 Dé hèn mé nyagá lom né mé be mò jéjég, ye: Pól né bí bieé o.

22 Nuaá mé Fehtoò beèh gwàn ngwéh dóŋ, bú a, sísi! Maranàtà!* Fehtoò beèh, ndé!

23 Húóm-temé Fehtoò beèh Yeésò a, ká siè gi bí beè.

24 Temé mò dóŋ né gi ké yoòr bìi mé yilí Yeésò Kristò.

16:1 16:1 Róm 15:25-26 16:5 16:5 Seé b. 19:21 16:8 16:8-9 Seé b. 19:8-10 16:8 16:8 Lé. 23:15-21; Deut.

16:9-11 16:10 16:10 1 Kor. 4:17 16:15 16:15 1 Kor. 1:16 16:19 16:19 Seé b. 18:2 * 16:22 16:22 Maranàtà

mé ju hebreèh ye: Fehtoò beèh, ndé!

Mvù Pôl dé jomò mé bò Yeésò bò ké Korènt

Bèh bieé

¹ Né mè Pôl mbòñ tebé Yeésò *Kristò. Càn lé mè sie kwaá naà mé kàgà-ndòn seèn. Bèh òm beèh Timotè nyagá njií né mé bí bò Càn bò ké Korènt, mé bò nuàr Yeésò te tàbè Akayî mene doón.

² Tele beèh Càn bò Fehtoò beèh Yeésò Kristò a, kúlú bí, bó haá bí dolé.

Bèh gèr mé bèh boón

³ Kùsèm Càn Tele Fehtoò beèh Yeésò Kristò. Tele kó-jere né bú. Né mene gèh gèr dé heè, à né béh teèn doón boñ laré.

⁴ À béh te dà m gèr-e boñ laré né kóó, ye te béh boñ keèh cu bóó mé né gèr feh hihiné ñené môn.

⁵ Yoór beèh né gèr mé lé naà yoór Kristò. Càn béh boñ né mé Kristò ndo.

⁶ Mò béh né mene dà m bò gèr mán ñené laré, sà, béh mé njèh boñ né bí, te yili sòm bí. Mò béh baá ncoón, nde né bí boñ ndo, te bí kwa terreb, bí yolo laré ye gèr faá béh no.

⁷ Béh né kwàgà bìi yieé, béh né kóó ye, yoór bìi né gèr mé né yoór beèh. Mò né mán, sà Càn béh bí boñ nde né doón.

⁸ Mò bó ye tútuèè, njèh faá gèr no, béh lé naà bú ké te tàbè Asiá ñené kum. Gèr béh nyunò dulí seér cu lòu; nuaré déi lé múnò ná cù ye nyí nde né teèn yili yuo.

⁹ À sà, lé béh feh seér naà lòu ndo, ye te béh mé terreb beèh tánj cù, te béh temé kwaá njií seér yoór Càn. À nuàr te cio komo sòm yeé kóó.

¹⁰ À lé béh te gèr hèllè yili soóm naà kóó, à nde cu né béh môn yili sòm. Béh ndèm beèh kwaá né ye, à béh méménà yili sòm den nde né kóó ma.

¹¹ Bí nde né béh Càn teèn dua gam, te Càn ngweé hueh bò nuàr kókoó, à gam béh; te nuàr ngún vra gi bú felè beèh ndo.

Gò Pôl mé à lé naà kuún

¹² Temé beèh né lè sagár. Lòu sam, ndòn beèh ye béh a: béh yoór né mé dene bèsóné mé dene gècèn, wa né toò bò nuàr doón ñené, tétég né njolò bìi ma. Bí kóó ye, béh mé kóógò dé nuàr dèn ngwéh, né seér húóm-temé Càn gam né béh kóó.

¹³ Yeé baá môn, béh bí bò njèh dé tetarè nyàgà njií cù ndo, béh bí nyagá njií lom aá bò njií mé bí nde né ngweé komo. Mè né gwaán ye te bí ngweé komo.

¹⁴ Dé kènè mè né kóó ye, bí ngweé fan den né lòu. Mé njèh mene, cu déi bí nde né ngweé komo, ye lòu mé Fehtoò beèh Yeésò Kristò cùu nde né teèn, bí sagár nde né mé béh, faá béh nde né mé bí sagár no.

¹⁵⁻¹⁶ Teèn sà mé lé naà gi gwaán ye te mè wa logò ké lo bìi, mè kela nde ye Masedínà. Mò mè cuú baá, béh bí den weh cu ndo, te bí dé bìi kwa njua mbei fà. Jomo sà bí sé naà mè gam, te mè nde ser ké Judé.

¹⁷ Njèh cén, mè lé ménà bó ná ngwéh. Mè yeé ménà bó cú, bí ye, sà mè mé bí bóó né ja wa? Wa bí ye, mè hèn bóó né seé ngàn yoór, mè né mé sòn fà wa?

¹⁸ Càn né sòn mò kóó, béh mé bí tueé lom né sòn cén; mò béh ye: «Nyea», sà gi aá. Mò béh ye: «Hòs», sà gi aá ndo.

¹⁹ Lòu sam, Njunà Càn Yeésò Kristò, mé bèh Silàs mé Timotè lé naà ké lètenè bìi se doó né lom nuà gècèn. À dé seèn nyea bó hòs bècèné gwàn huàlè bèh; à gi lom né «Nyea».

²⁰ À né dé seèn «nyea» mé bò ndéb Càn doón mboón gi né teèn. Béh «È môn» mé yili Yeésò Kristò tueé yeé dé cí, te Càn ter ñaá lom kóó.

²¹ Càn béh bí hèn kurú kwaá né kóó, te béh beè Kristò njebá lom tég. À béh balé kwaá né kóó, ye béh né bò nuàr nyí.

²² À béh mágá seèn yoór maga kwaá gi aá, à nyeén kwaá gi béh Cúcuí seèn te temé ndo, te béh ñene ko mé njèh, ye nyí nde né béh njèh doón haá gi ma.

²³ Mè tueé bí, sòn mò né Càn. Mò né nyeén, mè kú kuú. Mò mè sé naà ké lo bìi waá, mè sé naà bí seé weh. Mè lé kuún naà dé cí.

²⁴ Béh gwàn ngwéh felè bìi taàb ndo. Lòu sam, bí ceér Yeésò Kristò sie lom né tég. Njií mé né lè beèh, béh ye te béh bí seé bóó lom felè bìi, te gam bí, yo sagár bí.

2

¹ Mè kuún baá-re gò hèllè ndo, te mè bí temé lè bó yulá cú;

² wancoón sà nei mè temé lè bóó samé cu nde né kóó wa? Ngweéh sé la né bí mà. Hèn, mò temé bìi né lè yulá, bí nde né mè temé lè bóó samé cuú wa? Dé sà ndóg.

³ Mè lé bí mvù hèllè nyagá naà dé cí, ye te mè ndeè waà, bí mè temé lè bó yulá cú. Lòu sam, bí sé la mè temé lè bóó samé seér naà kóó. Dé mò, mè lé naà gi kóó ye, mò mè né samésé, bí nde gi né mé vógo-temé mene doón sagár ndo.

⁴ Mè tueé bí, mè lé bí mvù hèllè nyagá njií naà mé yímé njolò, mé yili temé mene doón. Mè lé nyàgà ná ngwéh ye te temé yili bí mé njèh lè ndo, mè ye te bí ñene ko

seér lòu, ye mè né lom bí mé gècèn mene gwaàn ma.

Veèn lè kulú sòm gi

⁵ Mo nuaré déi lé naà bò nuàr temé lè bɔɔ yulá, à mé mè bó nji ngwéh, à bɔɔ nji né mé bí mene. Mo sam, à sá bɔɔ nji né mé bò déi lètené bi.

⁶ Bí lé naà bú gèr feh keéh. Kènè wulu baá kèn.

⁷ Bí kúlú sòm á yulá-temé sá lè bi, bí bɔɔ seér cu bú lòu, wanoɔɔ à nde né mé kú vuagá kuú.

⁸ Mo né mân, mè né bí bɔɔ, bí fèh kèh bú gwaàn bi ndo.

⁹ Mè lé bí mvù sá nyagá nji naà ye te mè jɔ̀ɔ ke ke, bí né sòn mò ngweé wa.

¹⁰ Mo bí kulu sòm gi áa veèn nuà hèllè lè bi, sá mè nde né veèn seèn lè mò kulú sòm. Mé njéh mene, mo à naà mè njeré déi bɔɔ, sá mè veèn seèn lè mò kulú sòm gi áa kèn. Mè méná bɔɔ né felè bi, toò Yeésò Kristò,

¹¹ te *Sátàn terreb felè beèh kwá cú. Lòu sam, béh né gi seé seèn kó.

Nyamè Pól ké Troàs

¹² Bí né kó ye, mè lé naà ké Troàs ndeé, te mè se Njàgá Bagaá felè Kristò. Wa ké teèn, mè kwa Fehtoò beèh gulu kwaá baá mè ceér seé seèn loɔ.

¹³ Njèh cén, mè lé òm beèh Tite ké teèn kwá ná ngwéh. Mè yeé bú ké teèn kwá cú, temé mò lè diè cú ndo. Mè bie weh bò nuàr, mè fɔ̀ɔn gò, mè nde Masedínà.

Bò tángóg jomo *Kristò

¹⁴ Sìè ngóɔ, Càn Dueé, béh né wò vra! Béh jomo Kristò né bò tángóg. Wò béh mân sie kwa naà kó, ye te cu doɔɔ béh cɔ beh nyí, béh yoòr den mé múmú nyí, bèh doɔɔ béh né nyí mé bò nuàr ngo feh.

¹⁵ Mé gècèn mene, béh né faá kómó múmú mé Kristò né mé Càn haá nji nɔ. Bò mé nde né yili yuo doɔɔ nde né múmú sá ngweé. Bò mé nde né lòu leér le, ngweé gi múmú sá ndo.

¹⁶ Dé boòn nde né múmú ciò, bó kuú nde né mé njéh. Dé bò mé nde né yili yuo, múmú yɔ̀n. Sá nuaré déi nde né seé hèn bɔɔ komo wa?

¹⁷ Mé njéh mene, béh dé beèh faá bò déi nɔ sam. Dé boòn, ngòr Càn beè boòn né seé kágáɔɔ. Sá béh dé beèh tueé sege lom né ngòr Càn. Càn lé béh temá naà kó, béh tueé den né toò seèn, béh tueé né mé yili Kristò.

3

Bò seé bò dé ngòɔ feé

¹ Sá ngòr hèn tueé né ye, béh punó né lòu wa, né naàn? Kò bó nyagá sɔɔ cu bí mvù, ye bí a, béh né bò gècèn bò wa? Wa kò bí nyagá haá béh mvù beé, te béh nde ye beré déi ndo wa? Bò déi dé sá bɔɔ yeé kó, dé beèh môn sam, bò nuàr né gi béh kó.

² Mvù beèh né bí. Né gi te temé bi nyagá den. Bò nuàr nde né nené kó, bó jané cí.

³ Né lom bèsonè nené den ye *Kristò lé nyagá naà mvù sá kó, à beé beèh tema keéh né lòu. À mé nòmò nyàgá ngwéh, à nyagá seér né mé Cúcuí Càn lán. À te taá nyàgá kwá ngwéh, à nyagá kwaá seér né lè lòu.

⁴ Né lom môn, temé beèh né gi bèh sá. Baá gi ké toò Càn mé njua Kristò.

⁵ Bò mene naàn, gèh seé hèn, béh túé ngwéh ye béh né bú mé feh beèh bɔɔ komo ndo. Mo béh né njeré déi bɔɔ komo, sá Càn nji sá bɔɔ né kó.

⁶ À bɔɔ naà kó te béh nde ye bò seé bò dé ngòɔ feé naá. Ngòɔ feé sá dé seèn mé *sóu táɔ ngwéh. Sóu né mene te mvù nyagá den, à cí táɔ ngwéh. Né seér Cúcuí Njàgá feh né béh ceér kó. Sóu mé bó lo naà nyagá kwaá sá, nuàr kem yí seér né te cio. Cúcuí Càn dé seèn nuàr yili sòm seér né lòu.

⁷ Bó lo naà sóu sá te taá nyagá kwaá; bò nuàr nené kò terreb Càn teèn; kuún Músi lé naà mé njéh lòu baá seér. Bò huaán *Iserála yeé nde áa njolo teèn ke nji, dé keé sam. Á sá, njàgá hèllè nde cu né mbaá nyimé le ndo. Mè tueé bí, mo sóu mé bèh ceré seèn né cio, né bò nuàr terreb Càn mân feh keéh,

⁸ sé tagá seé Cúcuí Njàgá nuà njèh wa?

⁹ Mo ngòr mé nde né bò nuàr te ju sie yí, né gi mé terreb Càn yoòr, sé tagá ngòr mé nde né nuàr toò Càn nuà dilí yilá wa?

¹⁰ Nji ye béh a, júée ye terreb mé lé naà terreb sá na baá njèh mbaá; wanoɔɔ terreb dé kèn seèn taré kelá né kó nɔ.

¹¹ Mo dé mé lé cèr màgá ná ngwéh doò, lé naà méná lieé huòòm, sé tagá dé mé cer den nde áa kèi cén wa?

¹² Yeé baá mân, ndèm beèh yieé ndo.

¹³ Béh dé beèh faá Músi sam. Músi dé seèn lé naà njolo vuòb, ye te njàgá mé né toò kuún nyí njolò bò huaán *Iserála nyimé dèn cú.

¹⁴ Bò huaán Iserála lé naà lòu ndegé seér. Né mene bò ndùtè ndùtù boòn nées ngwé kómò ngwéh ye. Bó né mene mvù ngòɔ cuúm jané, bó lom njeré déi teèn ngwé kómò ngwéh; den cu né ka nág faá bó nées njolo vuòb den ye nɔ. Lòu sam, kò nuàr

né jomo *Kristò, vùòb seèn huar yuo ye bú njolò.

¹⁵ Mé cafanê mene, bó né mene mvù Músi jané, bó lom ngwé kòmò ngwéh; den né faá vùòb cén sâ bó lalé den né kóó nò.

¹⁶ Kò nuàr ña seér né nuà Fehtoò beèh, vùòb huar yuo ye bú yoòr.

¹⁷ Lòu sam, Fehtoò beèh né Cúcuí. Bèh mé Cúcuí Fehtoò beèh né teèn dój, bò nuàr kwer sòu sam cuú.

¹⁸ Béh bòó mé né gi ka Yeésò dój, vùòb béh njolò huar yuo aá kèn. Yoòr beèh ñené seér aá terreb Fehtoò beèh. À né béh kweéh seér, te béh ndeè den faá bú nò, te terreb seèn yoòr beèh yam ñeí cu lòu. Dé sâ Cúcuí Fehtoò beèh bój lom né kóó.

4

Sòò màr mé bò ñjèh gècèn Càn lè

¹ Càn mé húóm-temé seèn béh seé hèn beè haá kwaá né kóó, temé béh lè kú ngwéh dé cí.

² Bò ñjèh fegùli mé bò nuàr né lòu bój naáb bele dój, be beèh teèn sam. Béh lòu túé nágá ngwéh, béh ngòr Càn lòu túé kwéh sèr ngwéh ndò. Béh tueé seér né ngòr gècèn, béh né toò Càn bèsóné mbaá, béh ye te bò nuàr ñene kò gècèn beèh teèn ndò.

³ Mè tueé bí, mò beè bò déi Njàgà Bagaá ka nágá ngwéh, sâ nágá ngwéh beè bój mé nde né lòu leér le sâ.

⁴ Bó temé teèn kwá ní ngwéh. Lòu sam, *Sátàn né *wój hèn tuú, à bó temé beè vuòb sie gi aá kèn, ye te bó ñagá Njàgà Bagaá ñéné kómò cú, te bó ñéné kó cú ye yoòr *Kristò ñené né gùm Càn Dueè nuà ñjèh.

⁵ Bí kóó ye, mò béh baá ngòr Càn se, béh felè beèh túé bèh, béh se lom né Yeésò Kristò, ye Fehtoò né lom bú. Béh dé beèh né bò seé bò bìi, felè Yeésò Kristò ma.

⁶ Càn mé lo tueé naá ye ñagá a, bá lètenè cibi baá doó, béh ñagá seèn lè ba kwaá né kóó, te feh bò nuàr ñagá seèn, bò ñene kò *sùsùm seèn mé né toò kuùn Kristò baá den.

⁷ Béh né faá sòò màr nò. Mé ñjèh mene, Càn bò ñjèh gècèn seèn yíi kwaá seér né lè beèh, te feh keéh ye terreb né lom dé Càn, dé beèh sam ma.

⁸ Béh né mene te dà m gèr-e huná yilá, mé ñjèh mene, gèr hèllè béh dób ngwéh. Béh né mene ndio, béh ndèm sòm bèh.

⁹ Bó né mene béh bunó, mé ñjèh mene, Càn njolo mé béh cí ngwéh. Bó né mene béh doó turú, mé ñjèh mene, béh ñèrrè ngwéh.

¹⁰ Béh yoòr beèh cu dój kò lom né nùr cioò Yeésò, te yòñ seèn yoòr beèh ñené seér kóó.

¹¹ Béh bòó mé né làn hèn, béh né lom te cio; né felè Yeésò, te yòñ seèn ñené yuo kelà yoòr beèh, béh bò wàn bò.

¹² Mò né mân, cio nde né béh seé weh, te yí yoòr bìi ñené seér yòñ.

¹³ Né gi te mvù Cànje nyagá den ye: «Mè né temé cén mé Càn kwaá ñjii, mè ngòr seèn se né dé cí.» Dé beèh méná ndò, béh né temé cén mé Càn kwaá ñjii, béh bò nuàr ngòr seèn se né dé cí ndò.

¹⁴ Béh né kóó ye, Càn mé lé naá Yeésò Fehtoò beèh te cio komo som, nde né béh te cio faá bú nò komo som ndò, te à weh bilí ñjii gi béh bí dój ké toò seèn.

¹⁵ Ñjii mé né kelà dój bój gi né te gam bí, te nuàr ngún kuú fùgò beè Càn, nuàr ngún vra ñeí bú lòu ndò. Sâ dój te be terreb Càn ña ter kóó.

Dene ngulí

¹⁶ Temé béh lè kú ngwéh dé cí. Yo beèh yua nde den né dé yuaá kóó, temé beèh né dé seèn lòu taré ñaá seér; cieé dój Càn né bú terreb sagá.

¹⁷ Gèr né mene béh kema dój, beè beèh né ñjèh mbaá, nde né gií. À béh toó kwaá seér né ceér kùrmò. Né mei bò kùrmò; à ter le nde né cu dój.

¹⁸ Béh dé beèh temé kwaá ñjii né te ñjii mé bó lòu ñéné bèh. Ñjii mé bó né lòu ñené, béh temé teèn kwá ní ngwéh. Lòu sam, ñjii mé bó né lòu ñené doó beèh ñagá béh. Ñjii mé bó lòu ñéné bèh ter dé kèi cèn ñgaga le né kóó.

5

¹ Béh ká cie cer ngóó née lè dùñ ye. Sâ jue né yo beèh dé ká te *wójne. Mò ñèrré baá, Càn nde né béh gwá nuà ñjèh ké te vulúu haá. Sâ baá gwá beèh dé kèi cèn, mé nuà kóó mé ná ngwéh.

² Mò béh né mene kènè cuané, béh mé ñjèh gaán gi né gwá feé ké te vulúu kwaá.

³ Béh ndeè ké sâ kwa lom nde aá yo dé tètàgà.

⁴ Dé ká te wójne né môn, béh lè dùñ hèllè cuané nde né fi. Sâ túé ngwéh ye, béh gwaán lom aá te yo húme huaré yuoó. Béh gaán né yo dé ké te vulúu, te yo dé húóm hèn ña seér dé Cúcuí mé dé seèn kú ndé cú.

⁵ Càn mé feh seèn lé ye nyí nde né béh méná kweéh seér. À béh Cúcuí seèn haá gi aá kèn, te béh ñene kò mé ñjèh ye, nyí nde né béh ñjèh dój haá gií ma.

⁶ Yeé baá môn, temé beèh lè kú cú ndò. Béh kò lom aá ñjèh cén, ye mò yo hèn née

béh yoòr ye, sà loó Fehtoò beèh nées dàb mé béh ye ndo.

⁷ Né môn, béh temé kwaá njií né te njií mé béh lòu ñéné béh. Béh táñ só ñgwéh ye, kó béh ñene baá.

⁸ Béh yeé môn táñ cú, temé beèh lè kú cú ndo. Béh gwaán lom né yo dé hèn kwaá loó, te béh nde ké kwarè Fehtoò beèh.

⁹ Sà béh né mene mé njolo, béh kuú mene, béh gwaán lom né seé mé à gwaán nê.

¹⁰ Lòu sam, béh nde gi né toò *Kristò njebá, te à tena ju nùà kàn. À tena nde né mé seé seèn; né mene seé bagaa, né mene dé veèn, baá sàgà seèn.

Nàñ lètenè nùàr bô Càñ

¹¹ Béh né gi Fehtoò beèh veèh kóó. Yeé baá mân, béh né lom tég lege, ye te bô nùàr cer gi ménâ ndo. Càñ né gi béh kóó nyegé. Mè né munó ye, bí né gi mè kóó ndo.

¹² Béh toò bìi lòu púnó ñgwéh, béh ye te béh se nyegé bí dé seé, te bí sagár mé béh. Mò sam, bô nuaré déi né lètenè bìi punó go, bô mé yòn nùàr táñ ñgwéh, bô dé bòn punó seér mé dé ñgàñ yoòr. Mò né ménâ, te bí ke weh yoòr beèh, bí maáb tena lo bô toò.

¹³ Bó ye béh né kùlù sé wa? Mò béh né mene kùlù, sà né felè Càñ. Á, mò béh né te ceér-e, sà né te gam bí ndo.

¹⁴ Béh dé beèh kó lom né ye, gwaán Kristò béh mân lu né kóó. Béh né gi kóó ye, nùà cén naà felè nùàr doón ñgwéh. Sà tueé né ye, nùàr doón né gi mé gà te cio sà teèn.

¹⁵ Á cio kuú né dé nùàr doón, te bôó mé né mene yon, dé bòn yòn dèn cú, bô yon seér aá dé nuaá mé lé naà felè bòn kuú, mé lé naà felè bòn te cio komo yuo cuú ndo.

¹⁶ Mò né mân, sà béh nuaré déi mé njolo nùàr kè ndé cú. Béh lo naà mene Kristò mé njolo nùàr ke njií, béh bú kènè ménâ wèh ndé cú.

¹⁷ Nuaá mé nyogó den né yoòr Kristò baá dé seèn nùà feé. Bò ñhè dé cucuúm bú yoòr huar yuo aá kèn; yoòr seèn ñené lom nde aá dé feé.

¹⁸ Sà doón Càñ ye te mé Kristò béh bó nyogó bilí. Kènè, à seé sà haá keéh né beè beèh, ye béh bilí ñí bô nùàr ká yoòr nyí te bô bó nyogó bilí ndo ma.

¹⁹ Bí kóó ye, Càñ lé bô nùàr ká yoòr seèn nyogó njií naà mé Kristò, à lé mé veèn bòn lè siè dèn ná ñgwéh. À lé béh yoòr bòn tema njií seér naà lòu, ye béh ndé júée bó a, bô ndé nyògò ndé gi ká yoòr nyí ma.

²⁰ Béh kela baá-re bô sòn Kristò, béh ña ndo. Càñ mé feh seèn sònò beèh tueé keéh né kóó. Béh né bí mé yilí Kristò bòn, kúkùr bìi, bí dèn nyògò ndé gi ká yoòr Càñ.

²¹ Bí kóó ye, Kristò lé mé ndògò veèn déi yoòr ná ñgwéh. Mé ñhè mene, Càñ lé naà bú te nùlu felè beèh loró yí. Sà doón Càñ ye te béh mé bú toò nyí ña seér bô didilí bô.

6

¹ Bí kóó ye, béh bô Càñ seé hèn boó yeé kóó. Bí né gi fùgò beè Càñ kuú. Mò né mân, kúkùr bìi, bí té gwàn mé fùgò sà ña ñhè mbaá beè bìi.

² Né gi te mvù Càñe nyagá den, Càñ ye: «Cu mé húóm-temé nyí né bí beè yaám sie hèn,

nyí né hueh bìi ñgwéé.

Lòu mé bí nde né teèn yili yuo, nyí nde né bí gam.»

Mè tueé bí, hèn baá cu mé nùàr gwaán nde né húóm-temé Càñ teèn sà, à nùàr yili sòm nde né lan lan.

³ Béh gwàn ñgwéh mé nuaré déi ndugó seé beèh; béh né ceér foón, ye te nuaré déi béh gule beè bè lo cú.

⁴ Te ñené den yoòr beèh cu doón, ye béh né bô seé bô Càñ: béh né mene dà m gèr ñené laré, béh né yeé bó doón yoló gií.

⁵ Bó lé naà béh nùr duún,

bó yí béh gwà cibi,

bó né béh gèr yoòr soób su.

Béh né gèr mé seé temá ñené,

cu déi yogó bilí béh mé yáb yieé mene,

béh lóm cèr kwà ñgwéh.

⁶ Mé ñhè mene, béh né lom feh keéh ye béh né bô seé bô Càñ ma:

veèn déi yoòr beèh ñené nyí ñgwéh,

béh né lom ceér gécèn kóó,

béh né gèr yoló,

béh né bô nùàr húóm-temé feh keéh,

Cúcuí Ñagá né béh yoòr ñené,

béh né bô mbei beèh mé temé cén gwaán,

⁷ béh né bô nùàr ngòr gécèn tueé,

yoòr beèh ñené lom né terreb Càñ.

Á béh yilá né bô didilí bô.

Sà né bô ñhè taàb beèh, béh be fà doón weh sie né cí.

⁸ Bò nuaré déi né béh seèn, bô déi né béh lòu boó gulí.

Bò nuaré déi né dé veèn felè beèh tueé, bô déi tueé dé bagaa.

Béh né bô gécèn bô; mé ñhè mene, bó né béh bô nyeén bô yilá.

⁹ Den né faá bó béh kó ñgwéh nò, sà bó né gi béh kóó.

Den né faá béh né bô komó, sà béh né gi bô làn bô.

Bó né béh te gèr-e fagá yíi; mé njéh mene, béh kú ngwéh.

¹⁰ Bó né mene béh temé lè bóó yilí, béh né lòu samé seér.

Béh né bò saám bò njolò bò nùàr, sâ bò nùàr ngún lie gi né mé béh ndo.

Den né faá béh mé njeré déi sam, sâ dà m njèh ceré né beè beèh.

¹¹ Belà, Korènt bò, béh bí dàb doón hèn tueé ñagá né njií mé né ká lè beèh.

¹² Dé beèh, béh né bí gwaán, bí seér béh gwàn ngwéh kóó.

¹³ Kené, mè nde aá mé bí faá bò huaán mò nò, tueé njií: bí ngwé kó béh yoòr bìi ngwee, te den faá béh né bí ká yoòr beèh ngwee njií nò. Bí kwá ló béh temé bìi loj.

Dene kôr

¹⁴ Bí nuaá mé Yeésò kó ngwéh té njèh kèi cén munò, faá bó ñagá mé terreèh hihiné te vùn cén-e kwá bílí bèh nò. Naàn naàn mé njèh dilí bò njèh gobò nde né mé sòn cén den wa? Ñagá bò cibí huàlè bèh ndo.

¹⁵ Bóó mene naàn, *Kristò bò *Sátàn bècénè té bílí ndé ngwéh. Nuaá mé né temé yoòr Yeésò kwaá njií, bò nuaá mé temé yoòr Yeésò kwá njií ngwéh né yeé kèi cén munò gií wa?

¹⁶ Naàn naàn mé gwà Càj bò sùàgà nde né felá nyi wa? Bí kékoò ye, béh dé beèh né gwà Càj dé Càj làn. Càj mé sòn seèn tueé né ménâ ndo, ye:

«Jue nyi Càj Dueè, nyi cer nde né ké lètenè bìi,

nyí né teèn yon den.

Càj bìi nde né nyí, bí nde né bò nùàr nyí ndo.

¹⁷ Mo né mân, nyí tueé bí, bí gè mé *wónj geè,

bí té njií mé né dulí cór, te nyí weh kwaá ye bí kèbè nyí.

¹⁸ Tele bìi nde né nyí;

bò huaán nyí dé sisiib mé dé vévèh nde né bí ndo, jue nyi Càj terreèh.»

7

¹ Bò mbei mò, ndéb mé Càj kwa kwaá né béh tièè né cí. Mo né mân, béh yàgá sòm gi veèn yoòr beèh, béh den lom njolò Càj ñagásé, béh veéh lom bú mé temé beèh mene.

Vógó-temé Pól

² Bí temé bìi kwá ló mé béh, bò nùàr mò! Béh lé nuaré déi veèn bó ná ngwéh, nuaré déi gule beè beèh bè ló ngwéh, béh nuaré déi lòu bèlè ngwéh ndo.

³ Mo béh né mân nyagá, béh nyàgà ngwéh ye ju a, siè bí. Dé sâ ndóg! Lòu sam, temé beèh né bí. Né ka faá mè lé naá

gií bí tueé nò, né mene dé yilí mé dé kuú doón, béh bí né kóó.

⁴ Temé mò nè lom ké yoòr bìi, mè sagár né mé bí. Te dà m gèr mé né béh kwa laré doón, temé mò lè kú ngwéh, mè kuú seér cu né mé vràb dé kuú.

⁵ Mè tueé bí, béh wa mene ké Masediná, béh dù lé teèn ná ngwéh. Béh lé naá mé lègè kwaré; kèb cieè lègè o, kèb lè veéh o, lé naá béh seé weh.

⁶ Mé njéh mene, Tite yeé waá baá, yo taré cu béh. Sâ doón, Càj Yilí nùàr lé béh ter soóm naá kóó.

⁷ Gí cége ngwéh dé waá Tite ndo. À lé naá cuò béh tueé ye béh a, temé nyí né lè mé bí noré dé gécèn. Lòu sam, bí ye bí gwaán lom né mè ñenè, wa bí né mé yímé njolò, bí né jomo mò ma. Môn, bò nùàr mò, temé mè ká lè sagár seér aá lòu.

⁸ Mè né kóó ye, mvù mò lé naá bí temé lè bóó yulá. Mè lé naá cí nyamé ndo, ye temé nde né bí lè mé njéh yilí weh. Mé njéh mene, mè nyàmè cù, mè né seér lòu samé.

⁹ Mè dé yulá-temé bìi sàmè ngwéh, mè samé seér aá, ye bí mé njéh kweéh seér aá temé ma. Lòu sam, mvù mò hèllè lé bí veèn bó ná ngwéh; Càj mé yulá-temé bìi hèllè bóó seér né seé.

¹⁰ Yulá-temé dé Càj né yeé môn. À temé nùàr kweéh seér yeé mé njéh, te nùàr nde ye yilí yuo. Sâ nùàr a, té mbaá nyàmè kú. Yulá-temé de wónj, nùàr mé njéh ku seér né cio.

¹¹ Bí ñéné ngwéh ye, yulá-temé bìi hèllè baá seér kènè njèh seè beè Càj wa? Yulá-temé sâ lé naá seér bí temé ter jogó kwaá, nùà kàn baá sòn seèn mè be seèn se. Veéh lé naá bí sie, bí sòm kwaá njií nùà veèn híín, bí gwaán seér cu ngòr mò, bí né teèn bogó, ye te nùà hèllè ñene gèr mé njéh. Sâ doón, bí tueé ñagá né sòn bìi, ye be bìi teèn sam ma.

¹² Mè tueé bí, mè lé naá mené bí mvù dé jomò nyagá njií, lé felè nùà veèn doò ná ngwéh; lé felè nuaá mé à naá bú veèn bóó, ná ngwéh ndo. Lé naá seér ye te bí ñene kò mé yilí Càj, ye bí né béh gwaán.

¹³ Bí yeé baá ñené kóó, yo béh hèn taré cu né mé njéh ndo.

Mé dé sâ gí lòm ngwéh, béh tétég samé cu né mé vógó-temé Tite. Lòu sam, ye bí né lom nyí yo mé gécèn mene bóó taré.

¹⁴ Sâ tueé né ye, púnò mé mè lé naá toò seèn mé yilí bìi punó doò, lé naá teèn yilá, ye né ngòr gécèn, wa né faá ngòr gécèn mé béh lé tueé naá bí ma.

¹⁵ Lòu sam, à lé naá ké yoòr bìi waá, bí bene nde bú faá nùàr nò kwa weh, bí né

tie faa cí no ngweé. À né cí munó njií, vógó-temé bóó bú njèh.

¹⁶ Mè né lom mé vógó-temé dé gècèn ndo, ye mè né kwàgà bìi yieé.

8

Be haâ

¹ Bò nùàr mò, béh ye te bí ñene ko húóm-temé Càn mé né ké Masedínà lètenè bò Yeèsò bò ndo.

² Bó lé naâ gèr faa gèr no ñené; mé njèh mene, bó lé naâ yoór yoló kwaá njií, bó mé njèh samé seér cu lòu. Bó né mene bò saám bò, bó kàgàlòñ seé Càn haâ lom mé be fà.

³ Mè tueé bí, njèh faa há-be no, bó lé naâ mé terreb bòòn mene haâ, bó né ménâ mé kàgà-ndòn bòòn haâ yogó keéh.

⁴ Bó né cu béh teèn lòu bon yíí, ye béh há bó ceér, te bó yíí be te seé sà ndo, te gam bò Càn bò ké Judé ma.

⁵ Dé sà yogó keéh cu baá-re faa béh lé naâ munó no: bó lé jògò temé kwaá njií naâ mé Fehtoò beèh, bó kwaá njií mé béh ndo, bó kwaá njií lom faa Càn gwaán né no.

⁶ Béh Títe hèn bon kuú né dé cí, ye bú a, kùkùr seèn, à ndé cú ké lètenè bìi, te seé mé à lé ban lòò naâ doò, nde den méménâ; bú a, ndé bílí wèh kàgàlòñ dé bìi ndo ma.

⁷ Mè né kóó ye, bí né gi te seé Càn ngulí, bí mé Yeèsò kwaá njií né temé cén, bí né njèh kóó, bí né tueé kóó ndo, bí te seé Càn tegé né lòu, bí né mé temé beèh lè. Sà mɔ né mân, bí ngulí yùò kélá mé te seé kàgàlòñ mene, bí haâ lom be fà doón.

⁸ Mè bí lòu tágá ngwéh ndo; sà mè ye te bí ke weh yoór bò déi, bí feh keéh gèh dé mé gwaán bìi né yieé.

⁹ Lòu sam, bí né gi húóm-temé Fehtoò beèh Yeèsò kóó. Nùà sèsàm né bú. Mé njèh mene, à lé nùà saám ña seér naâ felè bìi. Njua mé à lé naâ ménâ bóó, te bí nde ye bò sèsàm bò mé saám seèn hèllè ñaá.

¹⁰ Mɔ né mân, mè dé mò ye: seé mé bí lé ban lòò naâ nyemá léilè hèn, bí bó ndé dèn mé njèh toò. Bò toò jògò bó te seé hèn lé naâ bí; bí lé seé hèn gwaán lògò naâ kóó.

¹¹ Bí tégè cú teèn mé terreb te seé sà mboón, faa bí lé ye bí nde né bóó no. Bí kwa mene kei, bí há cí.

¹² Lòu sam, njií mé bí kwa keéh né beè, mɔ bí né Càn mé vógó-temé mene haâ, à nde né weh. Mɔ bí mé njèh beè sam, Càn tué ngwéh ye bí há nyí ndo.

¹³ Bí té mùnò, ye béh ba né bí lòu, te bí die saám felè bò déi. Sam, mè ye te bí bó den seér kèi cén.

¹⁴ Kèné bí né mé njèh beè, bí há bóó mé njèh sam teèn. Lòu mé bí mé njèh sam

cuú, te bó ndeè gam bí teèn te den gi kèi cén.

¹⁵ Te mvù Càn né ménâ nyagá den ndo, ye:

«Nuaá mé lé naâ yáb kókoó kwa lé túnú ná ngwèh.

Nuaá mé lé kwaá naâ ngób lé cùè ngwé ná ngwèh ndo.»

Títe mé bò mbei déi fà

¹⁶ Kùsèm Càn Dueè. À lé bóó naâ kóó te Títe nde ye bí mé temé seèn mene gam, à teèn bóó lom dé bóó faa béh no!

¹⁷ Béh yeé baá bú dua ye bú a, ndé ké yoór bìi, à gwaán ndo. Sà à lé toò baá gi mé kàgà-ndòn sà lè.

¹⁸ Béh ye te bó nuaré déi nde kóó. Nùà sà, bò gwà Càn bò né yeé bú kei, ye à né seé Njàgà Bagaá bóó huóóm.

¹⁹ Béh bú mé dé cén sà témá cégé ngwéh, bò gwà Càn bò lé balé sɔm cuú naâ bú kóó, ye te béh bó go, à bílí gam béh kàgàlòñ teèn, te húóm-temé Fehtoò beèh ñené ñagá mé njèh, te bò nùàr ñene ko teèn, ye temé beèh né yoór bòòn ndo.

²⁰ Kàgàlòñ sà né kàgàlòñ mé yilí, béh né lom bú ke nyegé, te nuaré déi béh teèn nám cú;

²¹ te béh yuo bò gècèn bò beè bò nùàr, dèn lòm ngwéh beè Fehtoò beèh.

²² Béh né cu bó dim beèh déi jomo sɔm kwaá, te bó bó nde. Béh lé naâ gi nùà bú sà kweé nyegé, temé seèn cu doón né te seé Càn. Temé seèn kènè né cu yoór bìi ndo, à teèn tegé ñé seér né dé tegé.

²³ Dé Títe, à né mbei seé mò, béh bú seé bóó yeé kóó, te gam bí. Dé bò fà bó jomo seèn doò, bò gwà Càn bò tema né bó kóó. Bò nùàr nde né bó ñené, bó seén *Kristò.

²⁴ Bí fèh kèh be gwaán felè bò nùà hèn, te bò gwà Càn bò mé lé tema naâ bó doò ñene ko teèn, ye né gècèn, béh felè bìi mbaá sàgàr kú ngwéh.

9

Be haâ mé vràb mene

¹ Gam mé béh nde né mé bò Càn bò ké Judé témá njií doò, né gi tieè bìi, ko mé nyagá sɔó cu bí lòu wa?

² Mè né gi kóó ye bí lé gwaán naâ kóó, ye bí nde né bó gam. Mè mé njèh ké toò bò Masedínà bò punó gi aá kèn ndo, ye bó a, bò mbei beèh ké Akayí né lom te gule, wa bó lé kàgàlòñ sà bílí duóóm naâ nyemá léilè ma. Bò Masedínà bò yeé nde ngweé njií mân, bò nùàr ngún sàgàr gi ye bó nde né be teèn yíí ndo.

³ Mè bí Títe bó bò mbei hèn tema njií kuú né dé cí, ye te bí nyegé kwaá gi bò njèh doón doó. Mɔ béh ndeè waá baá, te bó mé

nyeén mé púnò mò hèllè siè cú. Ngweéh mè lé naà tueé ye bí baá gi te gule mà.

⁴ Mò sam, béh bò Masedínà bò ndeè né waà, kàgàlòŋ hèllè nées bílí ngweéh ye, sà mé nde né njòlò bòn gulfí. Mò né môn, sé tagá bí wa?

⁵ Mè yeé ñene aá ménâ, mè ye, kò mè bòn bò tagár bò hèn, ye bó a, kélá toò, bó ndé kàgàlòŋ mé bí lé naà tueé sà bílí kwaá ma. Mò né mân, sà mè ndeè né waà, mè kwa ye, bí lé naà mé vógó-temé mene haá, bó lé bí lòu bá ná ngwéh.

⁶ Bí kóo ye: nuaá mé dobo né ngób doón kwa cu nde né ngób; nuaá mé dobo né ngún, nde né ngún kwaá ndo.

⁷ Sà nua kán a, há ká mé kàgà-ndòn seèn, bó té bú lòu bá. Bú a, té lòu há nyàmè ndo. Lòu sam, Càŋ gwaán kela né dé nuaá mé haá ngulí né lòu.

⁸ Mè tueé bí, Càŋ né Càŋ ngùlù, à né mé terreb dé bí njèh doón haá laré, te njeré déi bí sám cú, te bò njèh fu bí beè, bí bóbó laré seé bebagaà mé njèh cu doón.

⁹ Né te mvù Càŋe ménâ nyagá den ye: «Nua bagaa né yeé bò saám bò be haá. Húóm-temé seèn né dé cu doón.»

¹⁰ Càŋ nuaá mé né yeé nua kíe-boór gèh njèh haá, né bú yáb haá, nde né bí ménâ haá ndo, te beè bìi merrè den lòu, né mé tàb be fá waá ndeé,

¹¹ né bí wulú, bí né bò déi teèn haá. Kàgàlòŋ mé bí nde né bò nuaàr beè haá keéh sà nde né bó yoòr huóóm, te bó seèn Càŋ mé njèh.

¹² Bí kóo ye, kàgàlòŋ mé bí nde né haá sà nde né bò Càŋ bò gam. Dèn lòm ngwéh bú sà; bò nuaàr ngún nde cu né Càŋ mé njèh seèn ndo.

¹³ Há-beè bí sà nde né feh keéh ye bí né bò ngwé-tie bò, bí né Njàgà Bagaà *Kristò mé temé cén sie ma. Mò baá ménâ, te bò nuaàr seèn laré Càŋ, bó ye bú a, bí bó njèh haá naà be fá, bí né bò nuaré déi ménâ haá ndo ma. Bó nde né bú ménâ vra.

¹⁴ Bó nde né bú felè bìi dua, temé bòn jògò le yoòr bìi, ye lòu sam, bí lé naà mé fùgò beè Càŋ kuú, dé tueé sam, wa bí lé naà bó mé njèh gam ma.

¹⁵ Kùsèm, béh sèn bílí Càŋ Dueé; be mé à lé naà béh haá doò dé meè sam.

10

Pól gwaán né sòn seèn tueé

¹ Né mè Pól, mè né mé bí tueé njií. Bí ye, mò mè né ká kwarè bìi, mè né nua dolé; mò mè kwarè bìi sam cuú, mè ña nua salé sé wa? Sà kúkùr, mè bí bòn né mé húóm-temé *Kristò nua dolé.

² Bí kwéh sér dene bìi, te mè ndeè waà ké yoòr bìi, mè ñaŋ cú. Bò nyeén bò déi

né ké lètenè bìi tueé go, ye mè bóbó yeé seé *wón sé wa! Mè tueé bí, mè nde né bó seé weh, mè né gi mé terreb ménâ bóbó teèn.

³ Dé môn, né môn, béh né gi mé yo bò wón bò yoòr dàg; njèh cén, béh gèh seé dé nua wón mé njèh bó ngwéh.

⁴ Bò njèh taáb dé beèh mé béh né taáb mé njèh lieé, faá dé wón nò sam. Bó dé bòn né mé terreb Càŋ teèn. Né mene gbàŋ, béh nde né mé njèh ñaré som. Béh mé njèh ñaré yeé bò múnò nyenyenè ndo.

⁵ Bò njèh púnò mé né ceér Càŋ soló tená doón, béh nyolò som yeé mé njèh, te bò nuaàr ñene keéh gécèn Càŋ. Né mene múnò bò nuaàr, béh né gi ka Kristò sie kwaá njií.

⁶ Béh baá lom kènè te gule. Mò bí né sòn beèh ngweé, béh nde né bò dúágá-tie bò seé weh.

⁷ Ngweéh bí njèh ñene lom né kèb cieé mà. Mè tueé bí ndo, mò nuaré déi ye nyí né nuaàr Kristò, sà bú a, kó nyégé bagasé ye mè Pól, mè né nuaàr Kristò ndo.

⁸ Mò mè né mene bí terreb mé Fehtoò beèh haá naà mè saán keéh, mè fegùli kwá ndé ngwéh. À lé mè haá naà ye te gam bí; à tué ngwéh ye mè a, ndé bí mé njèh sie ñaré.

⁹ Mè gwàn ngwéh mé veéh sie bí mé bò mvù mò.

¹⁰ Wanoón, bó né felè mò tueé ye: mò Pól nyagá njií né béh njèh lòu, à né lom njèh tueé jelá dé gécèn. Á sà, mò à baá ká lètenè beèh mé feh seèn, à né lom yuaásé, ngòr sònò seèn táré bèh ndo.

¹¹ Mè tueé bí, nuaá mé né ménâ tueé doón, bú a, kó nyégé bagasé ye: béh né mene ká dàb, njií mé béh né lòu nyagá doón, mò béh baá ké kwarè bìi, béh bóbó nde né cí.

¹² Lètenè bòn sà, bò déi né tueé go ye bó né bò kokoò bò, bó né keèn ngeré. Béh mé bó ngeré ñí ndé ngwéh. Bó mòu coré né mé be bòn, bó né feh bòn mé njèh me. Né bò tándugó.

¹³ Dé beèh, mòu mé Càŋ ye béh wá teèn, béh kélá kèh ndé ngwéh, béh bò nuaàr saán keéh lom né seé mé beè beèh. Càŋ lé béh mé njèh tema njií naà mé ké lo bìi mene.

¹⁴ Cu mé béh lé naà ké lo bìi mé Njàgà Bagaà felè Kristò waá, béh lé mòu Càŋ selá kèh ná ngwéh.

¹⁵ Béh mé seé nuaré déi mbaá púnò wèh ndé ngwéh. Béh ndèm kwaá seér né yoòr bìi, ye bí nde né temé yoòr Kristò mé gécèn mene kwaá yaám njií, te seé beèh yam ké lètenè bìi faá Càŋ tor kwaá né béh nò.

¹⁶ Te jomo sà, béh kwa ye ceér; béh se nde mé Njàgà Bagaà te bò lò dé ké toò ndo.

Dé beèh, te seé mé bò déi boó kwaá né koó, béh teèn púnó yílá ndé ngwéh.

¹⁷ Né gi te mvù Càṅe nyagá den ye: «Nuaá mé gwaán né punò doón, bú a, púnó mé yíli Fehtoò beèh.»

¹⁸ Mo sam, bòò mé né seé boòn mé be boòn seén, Fehtoò beèh njolo teèn kè nji ndé ngwéh. À njolo ke nji seér nde né yoór nuaá mé né bú yoór yílá.

11

Pól bó bò mbòn tebê dé nyeèn

¹ Bí ngwé-re, kènè mé nde aá ngòr kùlù tueé, bí yólo ká bìi mà.

² Mè tueé bí, bòò mé bele yeé bí doó, mè né huer mé bó ngwa, mè huer kuú né mé temé Càṅ. Mè kulu kwaá gi aá bí dé *Kristò kèn, mè ye te bí den lom ngásé faá mbò yàgá mé né yo seèn jolo nò, te mè coló nji bí gwá siib, sá bí née ngásé ye.

³ Veéh né mè sie, ye nuaré déi sé waá né, bele se som bí temé yoór Kristò, faá sàb tánágá lé naá Evà bele leér som nò.

⁴ Mè lòu túé ngwéh, bò nuaré déi né yeé ké lètené bìi waá, bó né bí Yeésò dé hiin feh mé Yeésò dé beèh sam; bó né bí cúcuí dé hiin feh mé bí cúcuí hèllè kó ngwéh; bó feh bí Njàgá Bagaà dé hiin mé dé beèh sam; bí né tie teèn felá nji. Ngweéh sá bí féla yégé ká bagasé mà.

⁵ Bí munó né koó, ye bò nua hèllè né bò mbòn tebê dé kokoó; mè né dé mò koó ye, bó mè yógó ngwéh.

⁶ Mè la mene túé nágá kó ngwéh, dé njèh koó, mè né koó ye mè né ngàn teèn. Ngweéh béh lé naá gi bí dé sá feh nyegé mà.

⁷ Cu mé mè lé naá ké lètené bìi Njàgá Bagaà Càṅ se, mè lé kàgàlòn beè bìi wèh bèh, mè lé leéb suagá naá doó, ye te bí ter yu seér koó. Sà mè lé boó saàb naá lòu wa?

⁸ Ngweéh mè lé kàgàlòn sieé weh seér naá beè bò Yeésò bò te loó dé hiin, te mè nde ye bí gam mà.

⁹ Ké lètené bìi sá, mè lé kàgàlòn beè bìi dùa ná ngwéh. Bò nji mé lé naá gi mè saám, bò Yeésò bò ké Masedinà lé waá naá koó, bó haá mè. Mè lé nuaré déi seé beè há ná ngwéh, mè nuaré déi seé beè há ndé ngwéh ndo.

¹⁰ Felé ngòr hèn mè né lom sagár dé gècèn, ye te tàbè Akayí hèn doón nuaré déi mè gèh vógó-temé hèn lè luàgá sòm ndé cú, mè bí mé gècèn Kristò lè tueé gi aá.

¹¹ Sà mè mán tueé né dé kei wa? Mè bí gwàn cú wa? Heè ceè, Càṅ né koó ye mè né bí gwaán!

¹² Faá mè né mé bí boó hèn, mè boó den nde né ménà, te bò mbòn tebê dé nyenyeèn hèllè ceér punò kwá cú, te bó túé cú ye béh bó né mé seé kèi cén ndo.

¹³ Mè tueé bí, bò mbòn tebê dé nyeèn ceré né bò sá bò! Bó den né mbaá, bó né bò mbòn tebê Kristò njaá seér, bó né bò nuár mè njèh bele go.

¹⁴ Mo bó né mene mán boó go, bú a, té bí ndègè, cu déi *Sátàn mé feh seèn né yeé faá cili Càṅ dé ngá nò njaá seér.

¹⁵ Sà mo Sátàn né yeé mán boó, sé tagá bò seé bò seèn wa? Bó nde né faá bò seé bò dé gècèn njaá seér ndo. Kwá doón, lòu ju tená, Càṅ bó seé weh nde né mé seé boòn hèllè.

Gèr mé lé naá Pól kwa

¹⁶ Mè né cu tueé: nuaré déi a, té mè nua kùlù yílá. Á, mo bí ye mè né nua kùlù, sá bí wèh mè faá nua kùlù sá nò, te mè punò weh teèn.

¹⁷ Fehtoò beèh mè dé hèn koó túé ngwéh, seé kùlù mò sá ye mè a, púnó ménà punò.

¹⁸ Mè punò né mé njèh faá bò nuaré déi punò né mé *wón nò.

¹⁹ Ngwéh bí né gi bò kògòn bò mà. Bí bò kùlù bò yolo koó naá he?

²⁰ Bó doóm seér mene bí lòu, bí nà mene kwèr, bó né mene bí bò njèh beè bele yieé, bí né gi yolo koó; bó seb mene bí lòu, bó né mene bí be njolo yíi, beè bìi huóm kela seér yeé cí.

²¹ Fegùli wula mè! Béh yua sela baá-re ndo, kwacón béh sé lé naá mán boó mà!

Bí kwa mé tueé bí ngòr kùlù: Kènè mè punò nde aá faá bòò mé né punò sá. Mo nuaré déi baá mé njeré déi punò, mè nde né ménà punò taré ndo.

²² Bó ye, bó né *Hebreèh. Mè tueé bí, mè né Hebreèh ndo. Bó né *Iseràlà, mè né taré Iseràlà. Bó né bò nduté ndütü Abrahám, mè né nduté ndütü Abrahám ndo.

²³ Bó ye, bó né bò seé bò Kristò, mè né taré nua seé Kristò. Mo bó ye tútueè, mè né bó mé seé sá boó yógó. Mè tueé aá kèn, mè tueé né faá nua kùlù sá. Ngweéh seé lé tema kela naá mè mé bó wa?

Ké gwá cibi lé den kela naá mè mé bó.

Bó lé mé tou mbalé kela naá mè mé bó;

te cio cíci lé naá mè.

²⁴ Ngágá yulá tagár cùbò tàrenèa, beè bò *Júf kán mé kán, lé naá mè kwaá. Lé kwaá naá mè mbei tín.

²⁵ Bò Róm bò lé naá mè lobo. Bó mè lobó naá mbei tagár.

Bó lé naá mè mbei cén tobé.

Bàtò mè te ndèndèn nòmò su yíi mbei tagár.

Mè nde cén déi cer bilí mé dùa mene gùm cieê.

²⁶ Mé gò dé gulè cu δοῶν, gèr mè ló ngwéh. Né mene dùdùà, gèr.

Né mene ceér dueé, bò yíb wúlá-feèh bò. Né mene beè bò Jûf, gèr.

Né mene beè bòò mé Jûf sam, gèr.

Né mene lelo, né mene yeya, gèr.

Né mene dùa te ndèndèn nòmò, gèr.

Né mene beè bò Yeésò bò dé nyeèn, gèr.

²⁷ Njèh faá núr seè nò, mè lé naâ ngweé.

Lóm goô ye, júée nyí.

Nyúa mé cùè né njèh boó.

Yáb joloò né sà. Dùlù né sà.

Saám cògò ye, kéh nyí.

²⁸ Mè kulá caá nde né mé ngei, cieé doῶν felè bò Yeésò bò bèh kàn mé bèh kàn temé mè lè dié ngwéh.

²⁹ Mò nuaré déi yua te ceér Càṅe, mè yua taré ménâ. Mò nuaré déi die yila baá te veène, né mè lè bogó.

³⁰ Mò sé la né mè dé punò haá, sà mè punò nde né te njií mé né yuaâ mò tueé.

³¹ Càṅ Tele Fehtoò beèh Yeésò né kóó ye, mè nyeèn túé ngwéh. Kùsem seèn.

³² Cu mè mè lé naâ ké Damàs, sà Arétàs né mgbè kóó. Ngómna te tàbe seèn lé naâ bò sóji ké sònò kágà kwaá tenâ, ye bó siè mè sièè.

³³ Bò Yeésò bò lé naâ mè lè sògo yíi kwaá, bó segé som keéh mè te lón bogò, bó kwaá keéh mè ké cie, te mè nde ye beè seèn mvelé yuo.

12

Njií mé lé naâ Pól njolò nene yuo kelá

¹ Mè nde né punò, la mene gàm ngwéh, mè punò nde né môn. Mè kènè punò nde aá mé vuú felè Fehtoò beèh mé lé naâ njolò mò nene yuo kelá.

² Mè né nua Kristò déi kóó, né mè. Lan baá nyemà yulá còdò nèà mé Càṅ lé weh njií naâ mè ké ter te vulúu, jomo sà, mè suaga cuú ye. Kò ngweé, mé gècèn mene, mè lé naâ-re ké ter sà naá wa, né-re vuú lé nene naâ mè njolò kóó wa, mè kó ngwéh. Càṅ kò lom né dé sà kóó.

³ Mè tueé cu né ye, mè né kóó ye, mè hèllè lé naâ ké mbar Càṅ naá waa, mè né cu tueé ndo ye, kò ngweé mé gècèn mene, mè lé naâ-re ké ter naá sà, wa né-re vuú lé nene naâ mè njolò kóó wa, mè kó ngwéh, Càṅ kò lom né dé sà kóó.

⁴ Bò ngòr mè nuàr fèlâ kòmò ndé ngwéh, mè lé naâ ké teèn ngweé; né jolo mé nuàr tueé ngòr sà ndo.

⁵ Mè punò lom nde né mé mè nua Kristò hèllè, mè mé dé felè mò púnò ndé ngwéh. Mò mè nde né mé dé felè mò punò, kò mè punò seér felè bèh yuyuaâ mò.

⁶ Mò mè tueé mene ye mè nde né punò, mè nua kùlù sam, mè tueé yíi né teèn. Mé njèh mene, mè gwàn ngwéh punò, te bí mè weh lom faá bí né mè nene, bí né mè ngweé nò, te mè beè bìi nua koó mé vuú mò hèllè ja cí.

⁷ Mè tueé bí, felè bò njií mé Càṅ lé feh keéh naâ mè doῶν, mè sé naâ nua púnò teèn naá. Njèh cén, Càṅ nde mè haá seér cu gèr te den yoòr nyí faá ngwaga nò, njege lom mè faá seé *Sàtàn nò, te mè bèh púnò hèllè kwà kéh cí.

⁸ Mè lé naâ Fehtoò beèh teèn dua, mè dua bú mbei tagâr, ye bú a, sòm mè njèh hèn yoòr teèn.

⁹ Ye mè a: mè né fùgò beè nyí kuú, mè kó cége dé mò cí, nde né mè wulú; wa kò nua baá yuaá, terreb nyí nene ye yoòr seèn ma. Mò né mân, mè né lom mé vógó-temé dé gècèn, mè punò seér nde aá mé yuaâ mò hèllè lòu, te terreb Kristò kurú nyege mè kóó.

¹⁰ Sà kènè, mè samé seér nde aá mé yuaâ mò dé samè. Né mene séb, né mene núr, né mene bònò, né mene dà m gèr feh hihiné, mò né felè Kristò, mè samé seér nde né mé njèh dé samè. Lòu sam, kò mè baá yuaásé, te mè den ye tarésé.

Nyamè Pól felè bò Korènt bò

¹¹ Mè né mene nua kùlù mân naá doῶν, bí haá né mè sònò kóó. Ngweéh sòn mò sé lé tueé naâ bí mà. Mè sé né mene njèh mbaâ, bí kóó ye, mè ka bò mbòn tebé dudueèr bìi hèllè sam.

¹² Bò sé mé né tueé ye, mè né mbòn tebé dé gècèn lé naâ gií ké lètenè bìi nene, mè lé naâ fém mé ciè hihiné boó, mè né sèn kwaá, mè sèn kwaá lom dé fi.

¹³ Mè lé naâ bí hiín weh kwaá, mè weh kwaá bò Yeésò bò te loó déi hiín wa? Kò bí jue né-re yáb, dé sà mè lé bí dé bìi bié ná ngwéh, ye te bí kù cí. Ngweéh sà mè lé saàb naâ lòu mà, bí kùlú nji-re bìi dèh doó, bí té ndè.

¹⁴ Mè baá cu gò ké yoòr bìi kaga; sà baá dé mbei tagâr. Mò mè wa cuú mene ké yoòr bìi, mè ka bí dé yáb kí ndé ngwéh. Mè gwaán kela né gùm bìi, njèh bìi sam. Bò huaán njèh kóó fón bèh, te koó bò tele; bò tele fòón seér yeé njèh kóó, bó koó bò huaán.

¹⁵ Ká beè mò, mò mè né mene bò njèh mò felè mò som gií, mè som bilí mé yòn mò mene te gam bí, nde né mè yoòr sagâr. Mò mè né bí gèh dé hèn gwaán, sà bí temé yoòr mò som waga seér nde né lòu wa?

¹⁶ Bí kóó ye, mè lé bí yáb bié ná ngwéh ye te bí kù cí. Mé njèh mene, nuaré déi túé ndé ngwéh ye mè lé bí njèh beè bele weéh naâ lòu wa?

¹⁷ Á sâ, mè lé naâ bò nuaré déi ké yoòr bìi temá njií; cén déi lé naâ bí njèh beè bele weh wa?

¹⁸ Mè lé ye Tìte a, kúkùr ndé ké yoòr bìi, mè sòm kwaá bú mbei déi jomo. Sâ bí ye Tìte lé naâ bí njèh beè bele weh wa? Dé sâ ndóg! Njií mé mè lé boó naâ, Tìte boó lom né ci. Te dene beèh toò bìi, béh bú né mé temé cên.

¹⁹ Kò ngweéh dàb baá teèn mé bí né munò den, ye béh toò bìi hén tena den né sòn beèh wa? Sâ mè tueé bí, bò mbei mò, cí sam. Béh tueé né dé beèh toò Càṅ faá *Kristò gwaán nê nò. Sâ doṅj béh ye te bí kwaá yam njií gi temé yoòr seèn.

²⁰ Mè né veéh ye, mè sé ndeè wa né ké yoòr bìi, mè bí faá mè né gwaán nò, kwà ngwéh; bí mè faá bí né gwaán nò kwà cú wá? Lòu sam, mè né jógó mé huer ké lètenè bìi veéh; mè né sâ bô kèrrè mé séb veéh; mè né júéb bô púnò mé ṅgare veéh ndò.

²¹ Mè né veéh ye, mè sé ndeè wa né ké lètenè bìi, mè gulí kuú mé bí, mè keré die toò Càṅ ndò. Sâ mè nde né mé yúé yueé kuú. Né felè bôó mé né lom veèn boó, bô temé kwéh sér ngwéh doò: bô né te veèn jóu yilá, bô né yàgà boó tobó go, sár né lulí ndeè den, mè veéh né ci.

⁷ Béh né Càṅ felè bìi dua, ye bú a, gàm bí, te bí veèn déi mé be kèrà cú. Béh feh beèh mé njéh cí ngwéh ndò, béh mé njéh yueé seér né bí. Seé beèh la mene njolò bò nuàr ṅéné ngwéh, béh dé sâ táṅ ngwéh.

⁸ Lòu sam, béh gwaán lom né gècèn, béh bú gè jomo sì ló béh.

⁹ Mò béh né yuaásé, né béh yoòr lòu huóm seér, te bí taré seér koó, bí den lom ṅagásé. Béh Càṅ dua yeé méná.

¹⁰ Mè né mene ká dàb, mè bí nyagá njií né te mè ndeè waá, sâ bí kweéh seér gi aá, mè bí lòu ndè cú. Mè né koó ye, Càṅ lé naâ mè terrej jega haá, à lé mè haá naâ, ye te gàm bí, à túé ngwéh ye mè a, ndé bí mé njéh sie ṅaré.

¹¹ Sâ bí dèn bá-re, bò nuàr mò! Bí lègè lòm tég te bí den ṅagásé, bí né lètenè bìi toó kuú. Bí dèn mé sòn cên, bí dèn mé doḷé ndò. Te Càṅ huóm-temé mé haá yeé doḷé kurú nyegé bí.

¹² Bí bíé kú lètenè bìi mé huóm-temé Kristò lè. Bò Yeésò bò doṅj ye bíé kéh bí ndò.

¹³ Fùgò Fehtoò beèh Yeésò Kristò mé huóm-temé Càṅ a, ká siè bí beè. Cúcuí ṅagá a, kúru bílí bí doṅj.

13

Bèh tagá cerè

¹ Mè nde cuú né ké yoòr bìi ndeé, sâ baá dé mbei tagár. Mò béh nde né ju dé kàn tená, kò bôó mé lé naâ ṅéné né doó nuà fá mé tagár, faá mvù Càṅ tueé nê nò.

² Mè lé naâ bí njeré déi te gò mò dé jomò tueé. Bôó mé lé boó naâ veèn, mè lé naâ bô tagá, mè taga lo bô déi ndò. Mè né mene ká dàb mân, mè né cu bí tueé ye bí a, mò mè ndeè waá baá ké yoòr bìi, mè nde né bò sâ bò gèr feh keéh.

³ Bí ye te bí sònò mò ṅene kò ṅgòr *Kristò. Bí nde né ṅéné ndò. Mò Kristò baá seé seèn lètenè bìi boó, à lòu yúa sér bèh, à taré seér yeé dé taré.

⁴ Né môn, bô lé naá giú bú te toú faá nuà yuaá nò fagá njií. Càṅ mé ṅgeér sam, à baá cu làṅ. Né mé terrej Càṅ. Béh bôó mé né yoòr seèn nyogó ndeé, béh né gi yuaásé môn ndò. Mé njéh mene, lètenè bìi béh né làṅ faá bú nò. Né mé terrej Càṅ ndò.

⁵ Bí mùnò nyegé mé feh bìi bagasé! Mò bí né te ceér Càṅe ṅgulíse, bí nde né ṅéné koó. Bí kó ngwéh ye Yeésò Kristò né te temé bìi wa? Sâ kò bí ka ṅgulí ngwéh lòu, wanóṅ à né gi te temé bìi.

⁶ Mè né ndèm kwaá, ye bí nde né ṅéné koó ye béh né dé beèh ṅgulíse.

Mvù Pôl mé bò Yeèsò bò te tàbè Galatí

Bèh bieé

¹ Né mè Pôl, mbòn tebè mé bò nùar mè kóó témá ná ngwèh, mè jomo nuaré déi kélá ná ngwèh ndo. Né Yeèsò *Kristò bò Càn Tele seèn nuaa mé lé komo soóm naà bú lé cio sie kwaá né mè kóó.

² Béh bò mbei mò mé né gi ká kwarè mò doón bí mvù hèn nyagá njií né kóó, béh tema njií né mé bí bò Yeèsò bò mé bòn hihiné te tàbè Galatí doón, béh né bí bieé.

³ Càn Tele beèh bò Fehtoò beèh Yeèsò Kristò a, kúlú bí, bó haá bí dolé.

⁴ Bú Yeèsò Kristò mé feh seèn lé naà te veèn beèh yilá kuú, à lé méná bóó naà, ye te nyí yili som béh faá Tele beèh Càn gwaán nê nò, wanóón *wón baá ve.

⁵ Kùsèm terreb Càn a, sùmù yuò kélá cie dé kèi cèn. È môn.

Njàgà Bagaà né lom cèn

⁶ Né mè lòu geí loó; wanóón Càn né bí yilá, te bí nde fugò beè *Kristò kuú, kwar cèn bí né seér bú durá si loó, bí nde te Njàgà Bagaà dé hiin faár yilá nò.

⁷ Mè tueé bí, bò nùar bí feh ter bóó ñellé né kóó, bó ye te bó kweéh seér Njàgà Bagaà felè Kristò mé dé hiin. Mé gécèn mene bí kóó ye, Njàgà Bagaà déi teèn sam gum doón.

⁸ Mò nuaré déi waà, né mene béh, né mene cili Càn déi suagá né ter kóó, à tueé seér bí Njàgà Bagaà dé hiin, dé mé béh lé naà bí tueé hèn, à bí cí túé ngwéh, sà Càn a, dúágá bú!

⁹ Béh lé naá gii bí mân tueé ndo, mè hèn ferré cu né bí dé ferré, ye bí a: mò nuaré déi waà, à né bí Njàgà Bagaà dé hiin tueé seér, dé mé bí lé naá gii ngweé, à bí cí túé ngwéh, sà Càn a, dúágá bú!

¹⁰ Bí ye, mè mân tueé kuú né te bò nùar seèn mè mé njéh wa? Hòs, mè yueé lom né gám dé beè Càn. Á sà, mè ye te huom bò nùar yoòr mé mè ndo wa? Mò mè sé la ye te mè huom cu bò nùar yoòr, mè tueé bí, mè sé née nùà seé Kristò ná ngwéh ye.

Gèh dé mé Pôl lé ñàa naà mbòn tebè teèn

¹¹ Mè tueé bí bò nùar mò: Njàgà Bagaà mé mè né se hèn, nùar lé bú kóó sì ná ngwéh.

¹² Mè lé bú beè nuaré déi wèh ná ngwéh, nuaré déi lé mè bú kóó fèh ná ngwéh

ndo. Yeèsò Kristò mé feh seèn lé mè Njàgà Bagaà hèn feh loóm naá kóó.

¹³ Bí lé naá gii njàgà denè mò dé léi toò ngweé, sà mè née te tòu bò *Júf ye. Bí lé naá ngweé, ye mè lé naá bòn bò Yeèsò bò gèr mé terreb mene feh, ye kò bó ñellé yuo aá, temé mò dolé ye.

¹⁴ Bò Júf mé né kèi mò doón, mè lé naá gii bó mé gènnè beèh kóó yógó. Mè tueé bí, tòu bò jògò bò lé mè yoòr yila loóm naá faá seé mò nùà njèh nò.

¹⁵ Kàmbér sà Càn mé húóm-temé seèn lo mè balé kwaá gi aá kèn, à lo mè balé kwaá naá sà bó née mè ñar ngweéh ye, ye te mè ndeé ña nùà seé nyí ma.

¹⁶ Cu sà yeé wulu baá, ye nyí nde né mè Njuna nyí feh ñagá, te mè nde bú ké lètené bóó mé Júf sam saán yon ma. Á feh ñagá mè ndo. Mè tueé bí, mè lé ndé ná cú sòn nuaré déi bieé soó.

¹⁷ Bò mbòn tebè mé né gi ké toò mò, mè lé ké Jerusalem yoòr boòn ndé ná ngwéh te mè bie nyegé lòu ndo. Mè lé nde seér naà te tàbè Arabi; jomo sà mè nde cu ké Damás.

¹⁸ Nyèma tagár yeé kela baá, mè nde ye ké Jerusalem yoòr Pièr, te béh bú meh. Mè yeé wa baá, mè cer ké sà sóndè fá.

¹⁹ Mé njéh mene, mè lé mbòn tebè déi ké teèn ñené ná ngwéh ndo, lé gi cegé naá Ják, dim Fehtoò beèh.

²⁰ Mè tueé bí, njií mé mè né bí nyagá hèn, Càn né ñené, mè nyeén túé ngwéh, né ka môn jég.

²¹ Te jomo sà mè nde ye te tàbè Sirí bò Silisi.

²² Bòn bò *Kristò bò dé ké Judé lé mè kó ná ngwéh,

²³ bó lé ngweé cegé naá njàgà mò mé bó né tueé ye: Nuaa mé lé naá béh seé weh, ye te nyí wula ceré som béh doò, Njàgà Bagaà hèn tueé den cu aá bú ma.

²⁴ Yeé baá mân, bó yila baá-re Càn felè mò seèn ndo.

2

Pôl bó bò mbòn tebè déi

¹ Nyèma yulá cùòb nèa yeé kela baá, mè cu cu ké Jerusalem, bèh Bàrnàbàs lé naá kóó; mè weh sie Tite beè ndo.

² Càn lé tueé naá kóó, ye mè a, ndé ké teèn méná. Wa ké teèn, béh bò kokoò bò lètené bò Yeèsò bò nde bèh ndón-ndón, béh den bilí teèn, mè tueé bó gèh dé mé mè né yeé Njàgà Bagaà lètené bóó mé Júf sam doò se, te bó ngweé kò, wanóón seé mò dé jomò mé dé toò mene nde né lòu sibi lé.

³ Béh bò Títe lé naà kɔ́. À né mene nùà Greék, à mene *ngór nɔ́b ngwéh, mé njéh mene bó lé cí tán só ná ngwéh.

⁴ Bò mbei seé beèh dé nyenyenè lé né mene lètenè beèh tueé foré gɔ́, ye nɔ́b bú ngór nɔ́b, mé njéh mene lé yíé ná ngwéh. Sâ, bò sâ bò hèllè lé naà lètenè beèh sulá yilá, bó né dene beèh te ceér Yeèsò Kristò kweé, ye te bó ñene dene mé béh né mé feh beèh den sâ. Bó lé ye, kɔ́ béh den den ka *sóú bò Jéf ma.

⁵ Càn mé ngeér sam, bó lɔ́n beè beèh kwá ngwéh dé ndóg, béh ye te Njàgà Bagaà mé gécèn seèn yoór den le ter kɔ́, bí ngweé lom cí.

⁶ Dé bò kokoò bò jògò, bó né bò kokoò bò njolò bò nùàr, mè dé sâ tán ngwéh, beè Càn nùàr doón né gi kèi cén. Bò kokoò bò sâ, mè yeé se ñagá baá seé mò toò boòn ménâ, bó pón ndo, bó njeré déi teèn túé yí cú.

⁷ Bó ñene kɔ́ seér cu lòu, ye kàmbér Càn lé naà bêh Piér Njàgà Bagaà beè jege kwaa bòn; wa Piér nde né dé seèn ké lètenè bò *Jéf, mè nde dé mò ké lètenè bò mé Jéf sam ma.

⁸ Né bòn, Càn mé lé haá naà Piér terreb, à tema njií bú ké lètenè bò Jéf doó, haá cu né mè terreb mân kɔ́, à tema njií mè dé mò ké lètenè bò mé Jéf sam.

⁹ Bò Ják mé Piér bò Jân mé né bò kokoò bò lètenè bò Yeèsò bò yeé ñene kɔ́ baá ye, mè hèn boó lom né seé jéjég mé yuoó naà beè Càn ménâ, bó haá bêh Bàrnâbâs be, ye béh bó né mé sòn cén, wa béh dé beèh ndé cú ké lètenè bò mé Jéf sam, te bó nde dé boòn lètenè bò Jéf ma.

¹⁰ Njèh cén, bó ye béh a: kùkùr beèh, béh té bò saám bò te bòn boòn nyèn, béh gam bó gaàm ma. Sâ né njií mé mè lé naà feh mé njéh fagá ndo.

Pól bò Piér ké Antiòs

¹¹ Cu mé Piér lé waá naà ké Antiòs, mè lé naà bú njolò bò nùàr yaga. Lòu sam, à lé naà boó saáb.

¹² Sâ, cu mé à lé waá naà ké teèn, bó bò mé Jéf sam lé yieé bílí beèh kɔ́. Jomo sâ Ják tema njií bò nuaré déi ndo; bó lé naà dé boòn lètenè bò mé ye kɔ́ *nɔ́b ngór nɔ́b doó. Bó yeé waá baá, veéh sie yɔ́gò Piér mé bó, à som yo seèn ndo, bó bò mbei mé Jéf sam hèllè yíé bílí cú.

¹³ Bò Yeèsò bò mé né Jéf yeé ñene aá ménâ, bó som yo boòn faá Piér ndo. Te gùm Bàrnâbâs mé feh seèn nde cu ye-re ménâ boó gobó, bó bó doón som gi yo boòn.

¹⁴ Mè yeé ñene, bó jéjég faá Njàgà Bagaà né tueé nɔ́ gò díli cú, mè tueé ñaré njií lom Piér cicie toò bò nùàr doón, mè ye bú a: Wò né gi kɔ́ ye nyí né nùà Jéf, wa dene

nyí né faá nuaá mé Jéf sam nɔ́ ndo; wò kɔ́ gi aá ye nyí faá nùà Jéf nɔ́ dèn cú. Keí mé boó, wò ye bò mé Jéf sam a, kɔ́ dèn gi faá bò Jéf nɔ́ wa?»

Né mene *Jéf, mene Jéf sam, cegé né beè ndèm

¹⁵ Béh né gi dé beèh bò Jéf dé ñàr lè, béh te gèh bò mé ceér Càn kó ngwéh yuò ná ngwéh.

¹⁶ Mé njéh mene, béh kɔ́ né ye, Càn nùàr nùà díli yilá lom né mé temé seèn yoór Yeèsò *Kristò kwaa njií, dèn ngwéh mé *sóú bele komoò. Né mene béh, béh né gi temé yoór Yeèsò Kristò kwaa njií, te Càn nde ye béh bò díli bó mé njéh yilá, dèn ngwéh mé sóú kwá njií. Sâ béh né gi ñene díli ké toò Càn mé sóú ñá ndé ngwéh.

¹⁷ Béh bò Jéf ndèm mé Kristò kwaa njií kuú né, ye te béh den njolò Càn dílisé, béh ndèm mé sóú kwá njií cú. Sâ béh né gi ñene kɔ́, ye béh né mé veèn yoór faá bò mé Jéf sam ndo. Á, sâ tueé baá-re ye Kristò né gwaán ye veèn a, yám ndé sér toò wa? Dé sâ tándóg ndo!

¹⁸ Ngweèh mè lo naà sóú ké jomo kaáb si njií mà. Mɔ́ mè hèn mena den cu né sóú mé mè lé naà gi doó kaáb si doó, sâ mè beè Càn kuú den cu né sóú hèllè mé be mò.

¹⁹ Lòu sam, sóú lé mè te cio lu yíí naà kɔ́, mè beè seèn baá seér faá komo nɔ́, te mè làn den seér te ceér Cànje. Lòu sam, bó lé ké te toú faga bíli naà béh Kristò.

²⁰ Mɔ́ mè kènè née mene làn ye, sâ mè sam cuú; yoór mò baá seér yòn dé Kristò. Dene mò ká lé wón hèn baá seér dene dé ndèm mé Nùnà Càn kwaa njií. Á lé mè gwaán naà kɔ́, à lé felè mò kuú naà kɔ́ ndo.

²¹ Ndóg mè fùgò Càn faá njèh mbaá nɔ́ wèh ndé ngwéh. Mɔ́ sé la ye nùàr nde né nùà díli ké toò Càn mé sóú ñá, ngweèh sâ Kristò kuú vu né dé lòu mà!

3

**Sóú wa, ndèm wa?*

¹ Kɔ́cò, tándugò Galatí bò! Neí bí mân yieé wula caá né kɔ́, mé bó se nyegé gi mene bí cio Yeèsò *Kristò ké te toú, bí né lom ndugò ñéi doó?

² Mè gwaán lom né bí njèh cén bieè, bí jògò túé ke mè ye: Càn lé bí Cúcuí seèn tema njií naà felè sóú joloò wa, lé naà felè temé te Njàgà Bagaà kwaa njií wa? Mè tueé bí, lé naà seér felè Njàgà Bagaà mé bí lé naà ngweé, bí kwaa njií temé teèn doó.

³ Bí mân ndugò caá né dé kei? Bóó né naàn mé bí lé duóm nyegé gi mé Cúcuí

Càn kpóg, kènè bí lòò cí, bí boó seér cu aa mé feh bìi wa?

⁴ Bí lé naà gèr felè Njàgà Bagaà ñené. Sà tueé né ye, bí lé ñene kuú naà dé lòu wa? Ngweéh dé lòu sam ngweéh mà.

⁵ Mo Càn né bí Cúcuí seèn haá, à né bò fém lètenè bìi boó bele, sà à ménâ boó kuú né felè sóu joloò wa? Ngweéh né felè Njàgà Bagaà ñgweeé mé temé teèn kwaá njií mà.

⁶ Né te mvù Cànje felè Abrahâm nyagá den ye: Abrahâm lé naà temé cén yoòr Càn kwaá njií; Càn lé bú nùà dilí yilá naà mé njéh.»

⁷ Sà bí félá nyégé-re bagasé, ye: bòó mé né temé yoòr Càn faá Abrahâm nò kwaá njií, bò nduté ndütü Abrahâm dé jéjég né bó.

⁸ Càn lé naà Abrahâm jògò tueé kwaá, ye nyí felè seèn kulu keéh gi nde né dàm nùàr wónj dónj ma. Lòu sam, à lo naà gií ménâ jògò nyegé kwaá, ye nyí nde né bòó mé Juf sam bò didilí bò yilá; nyí bó ménâ yilá nde né mé temé cén yoòr nyí kwaá njií ma.

⁹ Abrahâm lé naà temé teèn kwaá njií; Càn lé naà bú ménâ kulu ndo. Mo né mân, bòó mé temé kwaá njií né yoòr Càn dónj, Càn nde né bó ménâ kulu.

¹⁰ Bòó mé né dé boòn te sóu tétég ngelá den dónj, bó né lom duagásé. Ngweéh Ngòr Càn né gi ménâ tueé ndo wa? ye: Bòó mé sóu Càn mé gùm mene faá bó nyagá kwaá né te mvù Cànje nò, jòlò jégé ngwéh dónj, bó a, dèn duagásé.»

¹¹ Ngweéh ngòr Càn né gi tueé ñagá mà, ye: nuaré déi nùà dilí ké toò Càn mé sóu joloò ñá wá ndé ngwéh. Lòu sam, né te mvù Cànje nyagá kwaá gií, ye: nuaá mé ña né nùà dilí beé Càn mé temé cén yoòr seèn kwaá njií dónj kwa nde né yòn kóó.

¹² Ngweéh sà sóu né hiín, temé yoòr Càn kwaá njií né hiín ndo mà. Lòu sam, né te mvù Cànje nyagá den gií, ye: Dé sóu, nuaá mé né sóu mé gùm mene jolo komo, yòn kwa nde né kóó.»

¹³ Kristò lo ndeé duagásé den dónj; lo naà felè beèh, ye te nyí ña som béh dúagátí yoòr, béh geé mé ceér sóu. Dé sà né gi te mvù Cànje nyagá den ye: Nuaá mé bó segé njií né te toú dónj yoòr né mé dúagátí.»

¹⁴ Kristò lé mân boó kuú naà ye te dèh mé Càn lé naà Abrahâm mé njéh kulú doó, kema keéh bòó mé Juf sam teèn. Bó dèh sà kwa nde né mé Kristò, te béh ndèm kwaá njií gi yoòr seèn, béh kwa Cúcuí Ñagá faá Càn lé naà béh tueé nò.

*Sóu mé ndéb

3:6 3:6 Gen. 15:6; Rôm 4:3 **3:7 3:7** Rôm 4:16 **3:8 3:8** Gen. 12:3 **3:10 3:10** Deut. 27:26 **3:11 3:11** Hab. 2:4 **3:12 3:12** Lévi. 18:5 **3:13 3:13** Deut. 21:23 **3:16 3:16** Gen. 12:7 **3:17 3:17** Ex. 12:40 **3:18 3:18** Rôm 4:14 ***** **3:20 3:20** Sà tueé né ye, cu mé Càn lé kwa kwaá naà Abrahâm ndéb tieé, à lé Abrahâm tueé njií naà mésòn seèn, nàñ lé teèn ná ngwéh.

¹⁵ Belà, mè nde né bí njeré déi tueé, mè me njií nde né bí mé njéh wónj; mo nuaré déi naà gií ngúlú seèn taánj nyegé, nuaré déi sòn teèn yí ndé cú, ye te nyí vurú som. À túé ndé ngwéh ye nyí nde cu né njeré déi feleèbó sagá ndo.

¹⁶ Beé Càn né môn. Càn lé ndéb kwa kwaá naà mé Abrahâm bó nduté ndütü seèn. Sà tueé né ye, ngòr Càn dé bó nduté ndütü seèn dónj júé ngwéh, te nùàr dónj làgà cù. Te mvù Cànje bó jue lom né nduté ndütü seèn cén tà cén. Mo né mân, sà bó jue lom né Kristò.

¹⁷ Mè gwaán né tueé ñagá ndo, ye bí a: Càn lé naà ngònj coló, à kwa kwaá ndéb ter, ye ngònj sà le nde né ménâ. Mo à lo naà gií ménâ coló, cer ter nyèmà yuú nà mé nyèmà yulá tagár te sóu nde ye cie yuo. Á sà, sóu né mé terreb teèn, à nde né ngònj sà cum lo wa? Ndóg! Mé ndéb mene sóu bó calé kòmò ndé ngwéh.

¹⁸ Mo ngúlú Càn yieé sé né mé sóu beleè, sà ndéb dé seèn sé teèn mbaá ná kú cù. Mè tueé bí, Càn lo Abrahâm ngúlú seèn tieé kwa kwaá naà mé ndéb.

¹⁹ Mo né cu mân, á sà Càn lo dé seèn sóu sou kuú naà dé kei ndo? Bí kóó ye, Càn lo sóu teèn sou sagá cuú naà, ye te bò nùàr ñene ko veèn mé njéh. À lo ménâ sou kwaá ngógó naà, sà nduté ndütü Abrahâm nùà njéh lo née wá ngweéh ye. À yeé waá baá, sóu hellé cuaré yuo. Càn lo sóu sà tueé keéh naà sònò bó cili Càn. Nuaré déi kela lètenè boòn mé bò nùàr faá nàñ nò, à den, à né bó nùàr njií mé lé yuoó naà sònò bó cili Càn tueé keéh.

²⁰ Ngweéh mo nàñ né teèn, sà né lètenè njéh fá: déi né kèb déi, déi kèb déi wa? Dé Càn, à dé seèn né cén.*

Kwòm sóu

²¹ Sà tueé né ye, *sóu bó ndéb Càn nyuún kwàré bèh wa? Mòn sam ndo! Mo sóu mé nde né bó nùàr yòn haá sé né teèn, à sé naà bó nùàr sie seér, te bó ña bó didilí bó mé njéh.

²² Á, seèn môn sam. Mvù Càn seèn né gi cie tueé kwaá, ye veèn né lom *wónj dónj beé kebbé sie; wa dé sà boó né te ndéb Càn mboòn, faá Càn lé naà tueé nò, ye nyí nde né bó nùàr yili som, nyí yili som nde né bòó mé né temé boòn yoòr Yeésò Kristò kwaá njií ma.

²³ Léí toò béh lé naà gií ka sóu faá bó gwà cili bó nò. Kristò yeé waá baá, te bó nùàr nde ye temé yoòr seèn kwaá njií.

²⁴ Cu sâ sóú lo naà dé seèn faá dèi beèh nɔ, ye te Kristò nde waà, béh ɲa bô didilí bô ɲjolò Càn mé temé yoòr seèn kwaá ɲjii.

²⁵ Kènê cu temé kwaá ɲjii sâ waà baá. Béh geé baá mé ceér sóú, béh beè dèi hèllè yuo gi aá.

²⁶ Lòu sam, béh bô Yeèsò Kristò bilí seér aá kóó; béh baá bô ɲunà Càn. Béh bô ɲunà Càn ɲa né mé temé cén yoòr seèn kwaá ɲjii.

²⁷ Bí lé nòmò Càn kou kuú naà, ye te bí bô Kristò nyógó bilí cén. Sâ kènê bí baá gi mé Kristò yoòr.

²⁸ Mo né mân, sâ kènê lètenè bô *Jûf mé bôó mé Jûf sam gwèn teèn sam cuú; lètenè bôó mé den né mé feh bòn mé bô kwer, gwèn teèn sam cuú; lètenè bô siib mé bô véh mene gwèn teèn sam cuú ndo; dóɲ bí nyógó bilí gi aá cén yoòr Yeèsò Kristò.

²⁹ Mo bí né bô nuàr Kristò, sâ kènê bí baá gi bô ndùtè ndùtù Abrahâm ndo; sâ bí yieé nde né ɲgúlú Càn faá à lé naá gi tueé kwaá nɔ.

4

¹ Bí kwá mè tueé cu bí ndo: huaán mé nde né ɲgúlú teleè yieé, mo à née mbò ye, mé be ɲjèh seèn sâ mene, bô kwer né kèi cén.

² Cu sâ, à nde née sòn bô dèi seèn ɲgweé ye; à ɲgweé sòn bôó mé né bô ɲjèh seèn ke nyegé ndo. Ko cu mé tele seèn lé sie kwaá naà ndeè wulu baá, sâ ye.

³ Béh né méná ndo: cu mé béh lé naà bô huaán tetôòr; béh lé naá gi ka tòu beèh faá kwer nɔ.

⁴ Nde nde, cu mé Càn lé sie kwaá naá yeé wulu baá, à tema ɲjii ɲuna seèn ndo: ma déi ɲar bú, à yií keéh feh te *sóú bô Jûf méná ndo.

⁵ Sâ dóɲ ye te nyí yili sòm bôó mé né gi ka sóú, te béh dóɲ ɲa gi ye bô ɲunà Càn ma.

⁶ Càn tema ɲjii baá-re Cúcuí ɲuna seèn ka lè biì, te ɲenè huom, ye béh dóɲ né bô huaán nyí ma. Cúcuí sâ né mé sòn seèn yilá, ye: Tele mò!

⁷ Mo né mân, sâ wò kwer sam cuú, wò baá huaán. Sâ ɲgúlú mé Càn lé nyegé kwaá naá mé bô ɲuna seèn doò, à nde né wò teèn haá.

Nyàmè Pól felè bô Galatí bô

⁸ Léi toò bí lé Càn kó ná ɲgwèh, bí lé naá seér kwer bô cécàn.

⁹ Dé kènê môn sam cuú, bí ɲene ko baá Càn gècèn kèn. Dé mò, mè nde né tueé seér ye bí a, Càn ɲene ko né bí kóó. Á, mo baá gi mân, sâ naàn naàn mé bí nde cu né kènê bô càn tándúg mbaá dua go wa?

Naàn naàn mé bí nde cu né kwer bòn ɲaá den ndo wa?

¹⁰ Bí bô cieé mé bô weéh déi jolo den né dé kei wa? Bí bô kùr bené déi jolo yeé dé kei? Bí né yeé bô nyèmà déi jolo. Né dé kei ndo wa?

¹¹ ɲgweéh sâ seé mò ké lètenè biì nde né mbaá mvuaán le mà. Mè hèn veéh kuú né cí!

¹² Bô nuàr mò, kúkùr biì, bí dèn gi faá mè nɔ; mè baá gi dé mò faá bí kèn. Léi toò bí lé naá mè veèn déi bôó wa?

¹³ Bí né gi kóó ye, mè lé naá ké lètenè biì mé beèn yoòr waá seér, mè lé ké sâ den leé naá dé cí, mè né bí ɲjàgà Bagaà teèn se keéh ndo.

¹⁴ Beèn mò hèllè ye júée nyí. À ko ye nyí bí gèr felè mò feh kum aá. Mé ɲjèh mene, bí lé mè sì ló ná ɲgwèh, bí mè kwógó ɲgwéh ndo; bí lé weh kwaá ɲjii seér naá mè yoòr biì faá cili Càn déi nɔ; lé den loóm naá faá bí sie nyegé né Yeèsò Kristò nùà ɲjèh.

¹⁵ Mè tueé bí, mo ceér sé né beè biì teèn, bí sé naá mè ɲjolo biì luagá haá ɲjii gi! Bí yeé bôó ko gi aá mân kèn, sâ hèn jég seèn kwa cu né bí kei wa?

¹⁶ Wanóɲ mè yeé tueé gi aá bí gècèn kèn, mè den seér cu faá nùà bònò beè biì wa?

¹⁷ Bô nyenyenè bô hèllè né ké lètenè biì tueé nagá go, bó ye te bó bou* weh gi bí beè mò mé ɲjèh, bí bôó seér seé bòn.

¹⁸ Mo né mân, sâ nuàr a, bóu yí nuàr teèn, te gam bú. Mo mé né mene ké lètenè biì, mè mene teèn sam, te den den faá béh bí né kóó nɔ.

¹⁹ Oè, bô huaán yíé-temè mò, mè te gèr-e yila cu aá kèn, mè baá cu gèr yoló. Mè yolo den né faá ma déi yolo né nyer nɔ. Ko bí ndeè ɲa nyegé baá bô mbòɲ Kristò kèn, sâ ye.

²⁰ Mè tueé nde né naàn? Dene mò sé la né kènê ké yoòr biì; feh mò ter mé ju biì ɲellè gi aá kèn.

Dèbbè Hagar bô Sarâ

²¹ Bí bôó mé gwaán né ka sóú deèn dóɲ, bí jògò túé ke mè ye, bí beéh *sóú sâ ɲgwé bèh wa?

²² ɲgweéh bó nyagá kwaá né te mvù Càn, ye Abrahâm lé naá mé huaán fà wa? Déi né ɲunà kweèr, déi ɲunà veèh seèn nùà ɲjèh.

²³ ɲunà dé kweèr, bó lé bú ɲaár naá faá bó ɲar yeé bô huaán dóɲ nɔ. ɲunà dé veèh nùà ɲjèh, Càn lé naá gi ɲaár seèn toò tueé kwaá, te bó nde ye bú ɲar.

²⁴ Béh nde né njeré déi teèn ɲgweé keéh: bô véh fà sâ né sòn ɲgòɲ fà. Cén déi, yilí

seèn né Hågâr; né sòn ngòñ déi. Dé sâ né ngòñ mé Càn lé tueé naà ké felè tòr Sinayí doò. Bò huaán mé bó lé ñaár naà te ngòñ bú sâ doón lé naà gi dé bòn te yuúí kwer-e.

²⁵ Hågâr né sòn tòr Sinayí sâ te tàbè Arabí. Hågâr cên sâ né cu sòn Jerusalem dé cafanê bó bò nùàr teèn mene. Lòu sam, bó né gi bò kwer sòú.

²⁶ Jerusalem dé gècèn né ké te vulúu, à dé seèn né véh dé nùà njèh, à kwer sam. Dé beèh, meí beèh doón né bú.

²⁷ Né te mvú Cànè nyagá den ye:

Sàmè sér dé yeè lòu, ma ngiín!

Kwá ní lòm be mé ja kioò,

nyer déi wò némá ngúngwéh!

Si yeè lé naà wò si loó, wò mé huaán sam.

Mé njèh mene, bò huaán yeè maga kela nde né kóó mé dé huer yeè.

Wò samé nde né dé cí.»

²⁸ Bò nùàr mò, bí né dé bìi bò ñuna Càn. Càn lé naà ménà toò tueé kwaá faá à lé naà felè Isàk toò tueé kwaá nò.

²⁹ Léí toò huaán mé bó lé ñaár naà bú mé terreb Cúcuí Càn sâ, bó lé naà bú bunó; huaán mé bó lé ñaár naà faá bó ñar yeè nùàr nò, lé bunó naà bú kóó. Mé kènè mene, née den ka môn ye.

³⁰ Yeé baá môn, ngòr Càn tueé ñagá ndo, ye: Kwógó sòm ma mé né dé seèn kwer sâ kwógó; kwógó sòm bò ñuna seèn mene. Kóó ye, ngúlú teleé né dé ñuna veèh nùà njèh; ñuna kweèr dé seèn te gà ngúlu sam.»

³¹ Mò né mân, bò nùàr mò, sâ béh bí dé beèh bò ñuna kweèr sam, béh né bò ñuna veèh dé nùà njèh.

5

Ka sòu mvelé yuoò

¹ *Kristò béh te yuúí kwer-e se sòm aa kèn, ye te béh den lom mé feh beèh, béh ka sòu dèn cú. Sâ, bí dèn lòm mé feh bìi noón ménà, bí té te yuúí kwer-e yílá cú.

² Né mé Pól, mé tueé né kóó, bí féla nyégé bagasé: mò bí né cu *ngór ñoób, sâ Kristò njèh gàm beè bìi sam cuú.

³ Bòó mé né ngór ñoób doón, sâ bó a: jòlò kòmò lòm *sòú mé gùm mene ndo.

⁴ Bí bõó mé né sòú jolo, ye bí bõ didilí bõ beè Càn ña nde né mé njèh doón, bí kóó ye, bí bó Kristò géé baá kèn; bí vu aa be mé fùgò Càn ndo.

⁵ Dé beèh môn sam; béh dé beèh ndèm kwaá ñjií seér né mé bú, ye lòu sâ à nde né béh bõ didilí bõ beè seèn yílá. Béh hèn kela den né cí, béh né temé teèn mé terreb Cúcuí Ñagá kwaá ñjií gií ndo.

⁶ Béh kó né ye, mò béh nyogó den né yoòr Yeésò Kristò, béh ñob mene ngór, béh mene ñob ngwéh, doón ju sam. Njèh gècèn né lom temé cén yoòr Kristò kwaá ñjií. Bó temé cén sâ ñene kó nde né mé lètenè beèh gwaán kuú.

⁷ Bò nùàr mò, hèn bí lé baá gi ceér gècèn faá nùàr nò bele nyegé; bõó né naàn mé bí ceér gècèn sâ belè cú wa? Nei bí yuín né kóó?

⁸ Dé mé bí né seér ngó sâ, bí kékoò ye, beè Càn mé né bí yílá doò yuò ná ngwéh.

⁹ Bò lo kó tueé ye: Nyure* cén beèh yeé túóm kóó. Hèn baá-re cí sâ.

¹⁰ Mé njèh mene, mé né kóó ye, béh bí baá gi dé beèh beè Fehtoò beèh, béh bí nde né mé sòn cén den ndo. Mè né cu kóó ye, né mene nei, nuaá mé né bí feh ter ñellé go sâ, nde né ju taré die.

¹¹ Bò nùàr mò, mé dé mò túé ngwéh ye nuaré déi a, kó ñob só cú ngór, te Càn gam ye bú. Mò sé né môn, mè sé né cu gèr beè bõ *Júf ñenè den wa? Sâ cio mé Yeésò lé kuu naà ké te toú doò sé naà cuú njèh dièh beè bòn ñaá wa?

¹² Mè teèn sam. Bõó mé né ka bí feh ter ñellé go sâ, bó a, ñjií ká bó ñjií, bó teèn ka bílí mé túlu mene!

¹³ Dé bìi bò nùàr mò, Càn bí yílá gi aa kèn, ye te bí den mé feh bìi. Njèh cén, mé feh bìi deèn sâ, túé ngwéh ye bí bó làrè ñjií mé ngàn yoòr né gwaán doón. Sòn sâ, bí gwàn kú sér mé njèh lètenè bìi dé gwaán, bí né lètenè bìi gam kuú.

¹⁴ Lòu sam, bõ sòú doón ye, Gwàn mbei yeé faá wò gwaán né ngàn yoòr yeè doò.

¹⁵ Á, mò bí den seér cu né faá bõ nyam ké ya dueè nò, bí lètenè bìi bõó kuú seér veèn mé veèn, sâ bí kè keè, mè tueé bí, bí nde né lètenè bìi calé kuú.

Ceér dé bõ nùàr mé ceér dé Cúcuí Càn

¹⁶ Mò né mân, mè tueé bí, bí kwá ló yoñ bìi beè Cúcuí Ñagá, te à feh bí ceér kóó. Ñjií mé ngàn yoòr bìi gwaán seér né kóó, bí té dé sâ bõ.

¹⁷ Lòu sam, bõ ñjií sâ bó bõ dé Cúcuí Càn nyuùn kwàrè bèh. Yeé baá môn, Cúcuí Càn bar taré bó ndo: déi bõ mbei nyuùn kwàrè cú, te ñjií mé bí gwaán né bõ doón, bí bó kòmò cú ndo.

¹⁸ Bí kóó ye, mò Cúcuí Càn bí ceér feh né kóó, sâ bí dé bìi ka sòu sam cuú.

¹⁹ Nùàr doón né gi seé ngàn yoòr bagasé mân kóó nyegé: ngàn yoòr gwaán né yagá yon tobó; à gwaán né fúár, à gwaán né sár tegè.

²⁰ Ngàŋ yoòr gwaán né cècàŋ dua gòò; táhunó né bú. Bò nuàr né bò mbeí bunó go; tɔgo bò huer mé nǎ-temé né li; keên né bó seé weh, bó né mé sòn hihiné kerré den,

²¹ bó né njèh kàn gwaán, bó né sela go, bó né soóm go, bó né lom mé bò veên déi faá bèh mǎn bóò ndéé. Mè bí tueé kwaá cu né faá mè lé naá gií bí tueé nɔ, ye bí a: bóò mé né mǎn bóò doón *Lò Càn mé njolo njéné ndé ngwéh ndóg.

²² Tàb dé Cúcuí Nǎgá né seér gwaán, vógó-temé, còŋ, sèŋ, jere kòò, húóm-temé, dene kòbè sǎ,

²³ dolé, mé yo sieè. Bò njií mé né bò njèh bebagaà méná doón, *sóú gwaán né cí.

²⁴ Bò nuàr dé Yeésò Kristò doón faga wula gi aá ngàŋ yoòr bóòn ké te toú, bó dé bóòn bò tuaá dé vevené sǎ doó su njií gi aá kèn.

²⁵ Cúcuí Nǎgá béh yòn haá né kóò. Mò né mǎn, sǎ béh kwá ló gi yòn beèh beè seèn, te à feh béh ceér kóò.

²⁶ Béh té feh hàŋ, béh gè mé sà lètenè beèh fòòn, béh té mé huer lètenè beèh ngéré kú cú.

6

Mambin seé lètenè bì jógó kuú

¹ Bò nuàr mò, mò bí njene mbeí bì déi baá te veên yílá, bí bóò mé Cúcuí Càn né bí lé teèn, bí túlù sòm kèh bú teèn túlù, bí feh nyégé bú ceér dé díli, bí feh bú mé hueh dolé; wò né feh yeè teèn bóŋ keéh ndo. Mò sam, wò nde né faá bú nɔ die.

² Bí gǎm kú lètenè bì gaàm, bí né mé seé lètenè bì jógó kuú. Mò bí né méná bóò, sǎ bí né tòù *Kristò bele huóóm.

³ Mò nuaré déi né lètenè bì munó, ye faá nyí nɔ sam, mé à hàŋ njeré déi sam ndo, sǎ bú a, té feh seèn mbaá bèlè kú.

⁴ Nùà kàn a, kè nyégé kèkènè seèn mé be seèn. Mò né teèn yílá, à nde né mé seé dé seèn nùà njèh sagár, à mé seé dé bò mbeí mè só ndé cú.

⁵ Mè tueé bí, nùà kàn jògo nde né seé seèn nùà njèh mé feh seèn.

⁶ Nuaá mé bó né bú Nǎgá Bagaà se, bú a, kòb sòm bò njèh seèn kèb déi, à haá nuaá mé feh yeé bú Nǎgá Bagaà sǎ teèn.

⁷ Bí té feh bì bèlè: bó beéh Càn séi bèh. Nùà kàn kwa cu nde né njií mé à lé dobo naá.

⁸ Mò à dobo né njií mé ngàŋ yoòr né gwaán, sǎ ngàŋ yoòr nde né bú cio beè kwaá haá. Á, mò à dobo né dé mé Cúcuí Nǎgá gwaán né kóò, sǎ Cúcuí kwa haá nde né bú dé seèn yòn tètàgà.

⁹ Béh bó lòm bagaà, béh té be mé njéh dù. Mò béh gùr ngwéh, lòu sǎ béh nde né kwaá.

¹⁰ Sǎ, mò né mǎn, keí mé née hèn, béh bó làrè bagaà mé nuàr doón, tétég mé bóò mé né te mbàgà Cànje faá béh nɔ, béh té bó nyèn.

Bèh ceré

¹¹ Bí né gèh bò njolo mvù dé kokoò hèn njéné wa? Mè bó nyagá né mé be mò, te mè tema njií bí.

¹² Bóò mé né seé fù ngàŋ bóò doón njeí né bí mé *ngór nǎòb kóò. Bó ye te *wòŋ seèn bó mé njéh seèn. Lòu sam, bó né gèr veéh; bó ye, mò bó tueé lom né felè cio Kristò ké te toú wa, bó nde né bó lòu bunó seér ma.

¹³ Á sǎ, bóò mé né te ngór nǎòb ngelá den sǎ, bó *sóú hèllè mé feh bóòn jòlò kòmò bèh ndo. Bó gwaán lom né ye te bí nǎòb kuú mé ngór, bó punó seér mé njéh lòu, ye bí baá mé mágá bóòn yoòr ma.

¹⁴ Dé mò mǎn sam. Beè mò, mè punó seér nde né mé cio Fehtoò beèh Yeésò Kristò ké te toú. Mè wòŋ kó cú mé njéh, wòŋ mè kó cú mé njéh ndo; mè baá gi te njèh wòŋe komó mbaá.

¹⁵ Béh né mene ngór nǎòb, béh mene ngór nǎòb ngwéh doón, ju sam. Njèh gècèn né lom nùà feè beè Càn nǎá.

¹⁶ Bóò mé né gi ceér dé sǎ bele doón, Càn a, kó bó jere, há bó dolé, à kulu bíli bó mé bó dé seèn lètenè bò huaán *Iserála mene doón.

¹⁷ Duoóm mé lan, nuaré déi a, té mè feh ter bó njéllé cú. Bò mágá mé né yoòr mò hèn tueé nǎgá gi aá kèn, ye mè baá dé mò nuàr Yeésò.

¹⁸ Bò nuàr mò, húóm-temé Fehtoò beèh Yeésò Kristò a, ká siè gi bí beè. È mǎn.

Mvù Pól mé bò Yeésò bò ké Efèse

Bèh bieé

¹ Né mè Pól, mbòn tebè Yeésò *Kristò. Càn lé mè mán sie kwaá naá mé kàgà-ndòn seèn. Mè mvù hèn nyagá njií né mé bí, bò nùàr Càn ké Efèse mé né gi temé tég yoór Yeésò Kristò kwaá njií dóón.

² Tele beèh Càn bò Fehtoò beèh Yeésò Kristò a, kúlú bí, bó haá bí dolé.

Bò njèh bebagaà mé Càn né béh felè Yeésò haá

³ Kùsèm Càn Tele Fehtoò beèh Yeésò Kristò! À lo naá gií béh bò dà m njèh bebagaà ké te vulúu kúlú haá. À lo béh haá keéh naá beè Kristò.

⁴ Mé à lo nde wón si, sà dàb mé à lo béh yoór Yeésò Kristò balé yií gi aá, ye te béh ndeè den lom bò nùàr nyí, mé ndògò veèn déi yoór beèh njéné sáb cú.

⁵ Càn mé húóm-temé seèn lo méná nyegé kwaá gií mé kàgà-ndòn seèn, ye nyí ndeè nde né béh bò huaán nyí mé Yeésò Kristò sie seér ma. À lé méná gwaán naá kóó.

⁶ Sà ye te tànòr húóm-temé nyí njéné yuo kelà cie mé njéh. Béh yila baa-re fùgò làgàti beè seèn kuú. Sà dóón né mé Huaán yíé-temé seèn.

⁷ Mé húóm Njuna, à lé naá béh te veéne yili som, à kulu som yulá-temé beèh lè seèn ndó. Sà dóón, ye te béh njene ko tànòr húóm-temé nyí teèn.

⁸ Né lom felè beèh faá cí no yaám ndeé, ye te kónkón hò lo nyí yam sie lom béh beè mé gùm mene.

⁹ Njií mé à lo naá ter nyegé naáb kwaá sà, lo naá gií mé kàgà-ndòn seèn, ye te ndeè mboón mé Kristò ma. À béh hèn feh keéh né cí,

¹⁰ wa lou mé wón nde né teèn gií, nyí nde né njèh ké te vulúu mé ká doó mene dóón bècéné horó bilí, te Kristò den lom felè bòn kóó.

¹¹ Mé Kristò béh baá gi mé gà teèn. Sà tueé né ye, Càn lo béh ter ké toó balé kwaá naá mé kàgà-ndòn seèn. Né méná, à njèh dóón bóó gi yeé jéjég faá à nyegé kwaá yeé no,

¹² te be terrèb seèn njéné yuo kelà yoór beèh bò toò-jògò bò mé lo naá gií ndèm mé Kristò kwaá logó.

¹³ Mé bí mene ndó, cu mé Njàgà Bagaá mé né ngòr gècèn lé waá naá ké lètené bìi

te yili som bí, ngweéh bí lé naá gií temé yoór Kristò kwaá njií mà! Yeé baá méná, Càn maga kwaá gi bí yilí seèn yoór ndó. Mágá sà né Cúcuí Njàgá. Cúcuí Njàgá sà lo ndéb seèn jegé naá kóó.

¹⁴ Béh yeé kwa baá bú, béh ko baa-re mé njéh ndó, ye ngúlú Càn né béh kela, ye lou mé Càn nde né béh dé kèi cèn yili som wa, béh nde né ngúlú seèn yieé ma. Sà dóón, Càn ye te be terrèb nyí njéné yuo kelà cie mé njéh.

Pól né Càn teèn vra

¹⁵ Mo né mán, mé né lom Càn felè bìi mé gècèn mene vra. Lòu sam, bó ye mè a, bí né lom temé yoór Fehtoò beèh Yeésò kwaá njií, wa bí bò Yeésò bò gwaán né mé temé cèn ndó ma.

¹⁶ Mè né Càn felè bìi vra, mé sòn dù bèh. Mè né bú dua,

¹⁷ bú Càn *sùsùm, Tele Fehtoò beèh Yeésò Kristò, mè ye bú a:

Há njéi cú bí Cúcuí seèn lòu, te bí ngweé komo njèh, à feh njagá bí gècèn seèn, te bí ko njéi cu Càn dé njéi.

¹⁸ Bú a, kúkùr seèn, à si kwá lege njagá seèn lè bìi, te bí njene gèh ndèm mé à yilá kwaá né bí beè seèn mé njéh doó.

Bú a, bó te gèh sèsám ngúlú mé bò nùàr seèn nde né kwa dóón den den njolo bìi bèsónè.

¹⁹ Bú a, bó te béh bí bòó mé né gi temé yoór seèn kwaá njií dóón, béh njene ko be terrèb seèn mé né lom yoór beèh faá cí no yieé. Terreb seèn bú sà, dé seèn dé se komoó sam.

²⁰ À lé Yeésò Kristò te cio komo sóóm naá mé terreb bú sà, à weh njaa mé bú ké te vulúu, à kwaá njií bú te be gaá seèn.

²¹ Felè njèh dóón né bú. Terreb wón né mene naán, né mene gèh terrèb dé heé ké te vulúu dóón, né gi ka seèn. Gwaán yilí bòn a, ngúlú yòn méné wón dóón, gwaán bú a, ndé ngúlú yilá te nàm dé ké toó mene dóón, felè bòn dóón né Kristò.

²² Càn lo ka ba gulé Kristò ba yií gií naá njèh dóón; à feh te mbàgà seèn sie kwaá né bú ndó.

²³ Mbàgà seèn sà né faá kukuñ Kristò no. Kristò mé gùm mene njéné yuo kelà né teèn, à yoór né mé kèkèné Càn mé gùm mene ndó.

2

Bèh yili yuoó

¹ Léi toò, bí lé naâ mé gècên mene sabé, bí né te veên teré yilá, bí lé beè Càn naá giù cùg faá bò komó nɔ.

² *Wón lé bí yoòr yila seér naá kóó, bí ngɔ seér cí. Bí lé sòn ngweé seér naá dé mgbè terreè ké ter ka vulú. Wa hèn, terreè seèn hèllè ka gí ngwèh ndɔ, née ka mé seé yoòr bò ngén-sòn bò temá ndeé den ye.

³ Béh né kóó ye, béh doón lé naá giù méná ndɔ. Tuaá veèn lé naá béh lè salé, béh lé naá giù njii mé ngàn yoòr beèh gwaán né kóó bóó seér, béh lé njèh doón bóó giù naá mé feh beèh méná. Béh sé naá giù ju mé gèh dene bú sá die, faá bò nuàr doón nɔ.

⁴ Mé njèh mene, húóm-temé Càn né njèh yɔgɔ: Càn mé húóm-temé seèn né seér cu béh jere kóó.

⁵ Béh lé né gi mene toò seèn mé veèn beèh hèllè komó cùg, à lé naá béh yòn dé feè mé *Kristò haá seér, à yili som béh dé lòu,

⁶ à béh te cio komo sòm keèh mé bú, à béh kwaá njii seér ké te vulúu, te béh bò den kóó.

⁷ Càn béh tànɔr húóm-temé seèn mé Yeésò Kristò méná feh keéh gi né, ye te bò jomo bò doón njene kwaá gi fùgò dueè nyi njòlò.

⁸ Bí lé yili yuoó naâ mé fùgò húóm-temé Càn sá. Lé naá mé temé yoòr Càn kwaá njii. Bú sá lé mé kàgà-ndòn bii nùà njèh ná ngwèh. Càn lé bí fùgò sá haá naá mé lè seèn.

⁹ Béh lé seé bagaà déi bó kòmò ná ngwèh ndɔ; à lé béh haá naá dé lòu, ye te nuàr mé seé déi mbaá púnò kú cú.

¹⁰ Bí kó sér ye, Càn lo béh mèè naá kóó; wa, à lo béh si bilí kwaá naá yoòr Yeésò Kristò, ye te ká jomo, yoòr beèh ndeé yam lom bò seé bebagaà mé nyi lo naá giù léi jògò ter nyegé kwaá doò.

Gèh nuàr cén dé feè

¹¹ Mɔ né mân, bí múnò njí cú dene bii dé léi toò, bí bòó mé Jùf nàr-lè sam, mé bò *Jùf bí yilá né kuru, wa lòu sam, bó né dé boòn *ngóor nɔób ma. Sâ né lom mágá te ngàn yoòr kèb cieè mbaá ndɔ.

¹² Bí bòó mé bó né méná yilá sá, bí múnò njí cú gèh dene bii dé léi toò sá ndɔ, bí bò Kristò lé née nòmò dàb we dàb ye. Sâ bí lé beè Càn née kin ndɔ. Sâ te bòn bò nuàr seèn *Iseràlà bí lé née teèn sam ye. À lo né mene ngòn ko ye te ndéb nyi mboón, mé njèh mene à lo bí teèn yí kéh ná ngwèh. Sâ bí lo cu sâ née *wón ngɔ ye, bí mé ndèm lè sam, Càn lé mé yili beè bii cu sâ ná ngwèh ndɔ.

¹³ Mé njèh mene, kènè Càn bí bò Kristò sie bilí gi aá kèn. Bí bòó mé lé naá giù nòmò

dàb we dàb mé Càn léi toò sá baá gi kènè kwarè seèn. Sâ doón né gi mé njua húóm Kristò.

¹⁴ Càn beèh né bú. Lòu sam, à lé naá feh seèn *semé, à sie bilí bò Jùf mé bòó mé Jùf sam mé njèh, à tulu som kòn mé lé naá bó mé sòn hihiné kerré kwaá doò. Bùnò gi lètenè boòn ndɔ, bó doón naá bilí gèh cén.

¹⁵ Né mene bò *sóú Jùf dé kàn mé dé kàn doón, Kristò bó tɔr wula gi aá kèn, ye te gèh nuàr fà nà bilí, bó me yuo gèh dé feè cén, bó den yoòr nyi, bó ngweé fu ma.

¹⁶ Kristò yeé kuú baá ké ter te toú, à kuú nyolò lo kèrré hèllè ké teèn sá. À lo gèh nuàr fà sie bilí naá mé cio bú sá, te nde ye gèh dé feè cén nà, à nyogó njii bú yoòr Càn.

¹⁷ Kristò lé ká te wónje ndeè naá Njàgà Bagaà se ndɔ, te bí bòó mé Jùf sam kwa gi còh, wanóh bí bò Càn lé naá giù nòmò dàb we dàb. Déi né cu, te bò Jùf mé né dé boòn kwarè Càn kwa gi còh méná ndɔ.

¹⁸ Sâ kènè né mene Jùf sam doón, Cúcuí Tele beèh Càn né gi béh yoòr, béh baá mé sòn toò Càn; né mé njua Kristò.

¹⁹ Mɔ né mân, sâ bí bòó mé Jùf sam doón, kin beè Càn sam cu. Bí bó nòmò dàb we dàb sam cuú ndɔ. Bí kènè baá gi huaán, faá bò déi nɔ, bí bó kènè mbàgà Càn sio né doón, bí bó né bò nuàr seèn.

²⁰ Bí né gi felè mañj meè den. Mañj sâ né bò mbòh tebè bó bò *sòn-Càn bò. Taá dàn teèn né bú Yeésò Kristò nùà njèh.

²¹ Gwá sâ tarésé den né mé bú, te ham nyegé bagasé, nà gwá Càn dé kóó mé bú nùà njèh ndɔ.

²² À gwá sâ me né mé bí, te den bèh joloò Càn, Cúcuí seèn cer beh teèn. Lòu sam, bí bò Yeésò Kristò né kóó teé bilí.

3

Seé Pól felè bòó mé Jùf sam

¹ Yeé baá méná, mé Pól mé né ká gwá cibi felè Yeésò *Kristò, mé né Càn felè bii bòó mé Jùf sam dua.

² Bí lé naá giù ngweé, à Càn mé húóm-temé seèn lé naá mé seé hèn jège haá, ye mè a, ndé ké lètenè bii seé nyi bóó jègè.

³ Njii mé à lo naá giù nyegé naáb kwaá sá, à lé naá mè njòlò néné feh ndɔ. Mè la naá bò njàb déi teèn nyagá weh, te mè tema njii bí.

⁴ Mɔ bí baá mvù mò hèn jané, bí nde né teèn néné kóó, ye mè né gi mé njèh nàb felè Kristò sá ká lè ma.

⁵ Njii mé lé naá lòu leér den sá, Càn lo bú mé bò léi-toò bò néné fèh ná ngwèh. À nde Cúcuí seèn yoòr bò mbòh tebè seèn

mé bò *sòn-Càṅ bò tema njií seér aá kènê, te à nde ye bò ñenê feh.

⁶ Njèh lèrrèb sâ né ye: mé Njàgà Bagaà sâ, bò Jíf mé bòó mé Jíf sam doón, nde gi né ngúlú Càṅ yieé, bò doón baá gi yoór yo cén, bò né gi te ndéh mé Càṅ lo kwa kwaá naá mé Yeésò Kristò doó teèn ndo.

⁷ Mè mbòn Njàgà Bagaà hên ṅa lom né mé fùgò húóm-temê Càṅ felè mò, à mè terreb seèn yoór nyeén su né koó.

⁸ Wanóón, ngweéh lètenê bò nuàr Càṅ doón, lolòb cèrè-mbàṅ bò cèrè-mbàṅ faá mè nò sam mà. Mé njéh mene, Càṅ né cu mè jere lòu koó seér, ye mè a, ndé bòó mé Jíf sam ngòr felè ngúlú mé né beè Kristò se. Mè tueé bí, ngúlú bú sâ dé tueé sam.

⁹ Ye mè a, sè ṅágá kwá nuàr doón tieè ma, te bò ngweé ko gèh dé mé Càṅ né njèh nâb sâ mboón. Nuàh njèh né bú Càṅ, à lo ménâ nyegé nab kwaá naá koó,

¹⁰ ye te ndeé ñenê yuo kelá te mbàgà nyí mân, te bò cili Càṅ bò bò tetarê bò ké ter ka vulú ṅene ṅágá kónkɔṅ nyí mé ceér hihiné teèn.

¹¹ Càṅ mé Yeésò Kristò Fehtoò beèh mân bòó né jéjég faá à lo naá gií mé kágá-ndòn seèn dé kèi cén nyegé kwaá nò.

¹² Kènê, béh baá mé sòn toò Càṅ teèn, béh njeré déi vèh cú njua mé béh né beè Kristò, mé temé beèh né gi yoór seèn ndo.

¹³ Sâ kúkùr bií, mò òdám gèr né mene mè seé felè bií weh, bí té gùr, mè gèr ṅene né te bí yila ngúlú Càṅ.

Gwaân *Kristò

¹⁴ Yeé baá ménâ, mè né toò Tele beèh Càṅ cemmé.

¹⁵ Né mene ké ter, né mene ká doó, mbàgà bò nuàr doón njebá gi né mé yili seèn.

¹⁶ Càṅ ṅgùrmò* né lom bú. Mè né bú dua, ye bú a, si kwá bí lege Cúcuí seèn lè, te bí kwa beh terreb, bí né tég njebá taré.

¹⁷ Kristò a, cèr lòm te temé bií tég. Lòu sam, bí temé kwaá njií né yoór seèn. Bú a, bò te gwaân yií lom jògòb lètenê bií mé terreb,

¹⁸ te bí bò nuàr Càṅ mbaábi ngweé komo ye dàb bò hám gwaân Kristò, bí ngweé komo gèh dé mé gwaân Kristò teèn né yilá keéh ndo.

¹⁹ Dé sâ né môn, bí nde né gwaân seèn ngweé komo. Njèh cén, nuàr bú mé gùm mene ṅgwé kòmò bèh. Mé njéh mene, mò bí baá bú ṅgwéé koó, te bí yoór den lom mé kèkènê Càṅ mé gùm mene.

²⁰ Bú nuaá mé né seé yoór beèh mé terreb seèn bòó, nde né faá béh dua né bú nò bòó yògò keéh. Béh né mene njeré déi

lòu munó loó, à nde né béh ménâ bòó yògò keéh ndo.

²¹ Kùsèm, ṅgòg Càṅ a, ṅgúlú dèn te mbàgà seène mé Yeésò Kristò dé nyemà mé nyemà ménâ. È môn.

4

Yo cén mé gà hihiné

¹ Sâ, mè nuaá mé né dé mò ká gwà cibi felè seé Nuà Dueè hên, né bí bòn, ye bí a, bí dèn lòm dene jéjég mé Càṅ né bí mé njèh yilá sâ.

² Bí dèn lòm yebbesé, dolésé, léláṅ sèṅ; bí né lètenê bií yoló kuú, bí né lètenê bií gwaân kuú ndo.

³ Bí kóo ye, Cúcuí Càṅ né bí bècènê teé bilí. Bí lègè lòm tég, te bí den le bò cén bò, bí den mé còṅ lètenê bií, faá Cúcuí te bilí né bí nò.

⁴ Ngweéh yo *Kristò né gùm cén, Cúcuí Njàgá cén ndo mà. Mé ndèm né ménâ ndo, à né lom bèh cén. Càṅ bí doón yilá bilí gi né teèn.

⁵ Fehtoò beèh né lom cén, bèh temé kwaá njií cén, nòmò Càṅ kou cén,

⁶ Càṅ né lom cén ndo, Tele beèh doón né bú, felè njèh doón né bú, à seé bòó laré né doón, lè njèh doón né gi bú ndo.

⁷ Bí kóo ye, lètenê beèh nuà kàn né mé gà seé seèn yoór faá Kristò haá keéh né bú mé húóm-temé seèn nò.

⁸ Né faá né te mvù Càṅe felè Kristò nyagá kwaá ndo, ye:

À yeé baá ké ter te vulúu ṅaá ndeé, à sie sie bò bònò bò beè,

à seé ká doó haá lo mé bò nuàr.»

⁹ A yeé ṅaá nde aá ké ter te vulúu, sâ tueé né ye naàn? Ngweéh sâ ye, à lo jògò kura suagá logó naá tóg ká doó mà.

¹⁰ Nuà cén mé lé ká doó suagá naá koó sâ, lé ké ter felè vulú ṅaá nde cuu naá koó, te à ṅenê yuo kela gií te njèh doón.

¹¹ À nuà kàn seé hihiné haá né koó: à bò déi haá né seé mbòn tebê, bò déi *sòn-Càṅ, bò déi ṅgòr Càṅ se yòṅ, bò déi tɛṅ bòn bò Kristò bò, bò déi nuà fèh-njèh.

¹² À bò seé hihiné ménâ geé haá né te bò gam bò Càṅ bò, bò yií gi be te seé Càṅe ndo, te mbàgà Càṅ mé né kukun Kristò kwaá yam njií gi temé yoór seèn.

¹³ Gèh dé sâ, ndeé béh sie bilí nyegé nde né koó, te temé mé béh né yoór Kristò kwaá njií doó yuo gi kèi cén, te béh doón ko nyegé Njuná Càṅ bagasé, béh kula jolo wa ye nuàr faá bú nò, béh yoór den mé kèkènê seèn mé gùm mene ndo.

¹⁴ Sâ, béh faá bò huaán mewanè dèn ndé cú. Gwaân cu sâ ndéh bò nyeèn bò né mene ter lulí ṅaá, mé béh kóbó ndóré

* 3:16 3:16 Nuaá mé né gi mé njèh doón beè. 4:2 4:2 Kol. 3:12-13 4:8 4:8 Ps. 68:18

gò ndé cú, faá fu né mé mvùòb nòmò dùà dɔɔŋ kobó ndoré gɔ no.

¹⁵ Béh dé beèh túé ñágá sér á gècèn mé gwaàn mene; béh né te njèh dɔɔŋ mé gècèn mene kulá laré, te béh kula wa faá Kristò nɔ. Felè beèh né bú.

¹⁶ À bò gà hihiné bècènè me jolo bilí né kɔó. Bò gà sá yo ña né kɔó ndo. Bò gà sá, dé kàn yoòr mbeí bagasé nyɔgɔ nde né mé cègè seèn faá Càn bɔó kwaá nè nɔ; ye mɔ gà dé kàn baá seé seèn faá tueé nè nɔ bɔó, te yo somo huom, gwaàn yam sie bú beé mé gùm mene ma.

*Dene dé feé mé *Kristò*

¹⁷ Mè bí hèn tueé njii né mé yilí Nùà Duee: Càn a bó bí gɔ cu gò bò Càn-kò bò déi. Bó dé bɔòn kɔ cegé né mbaá munó cur njii,

¹⁸ lo bɔòn felè né cibi mbaá, bó te yòŋ Cànè né kìn. Lòu sam, bó né bò cùr, bò tanɔwan bilí né bó ndo.

¹⁹ Bó fegùli kó cú, bó yoòr yo waá seér né fúar; bó né núlu yoòr huan su, dé sie komoò sam nde cú.

²⁰ Bí gè lòm mé ceér bɔòn nɔɔŋ. Kristò lé bí dé bìi gèh dene bú sá fèh sér ná ngwèh.

²¹ Ngweèh mé gècèn mene, bí lé naá giì kùr Kristò ngwee, bó feh bí gècèn mé né yoòr seèn ndo mà.

²² Sâ, bí huár yùò lòm dé bìi te dene bú léi toò hèllè nɔɔŋ, bí ñá bò fefeè bò, wanoɔŋ gèh dene bú léláŋ négèr hèllè lé bí bele njii seér naá là cio.

²³ Kènè yoòr bìi a, ñéné sér á dene feé, mé mùnò feé ndo.

²⁴ Bí yoòr sù sér á yo dé feé. Bú sâ né yo mé Càn lo síi naá, ye te felá yo dé nyí nùà njèh; te teèn ñéné lom seé didilí, jéjég seé mé yuo yeé te gècèn.

²⁵ Mɔ né mán, bí máb nyeén! Nùà kàn a, túé lòm gècèn mé mbeí. Lòu sam, béh dɔɔŋ bilí me gi né yo cén.

²⁶ Mɔ temé baá nuaré déi yulá, bú a, kèkèè; mɔ sam, à nde né veèn mé njèh sela. Nùà a, té mé yulá-temé là gùm cieé só yilí.

²⁷ Bí té gwàn mé táhòrò yilí keèh be teèn.

²⁸ Nuaá mé né yeé yib ñuɔóɔb, bú a, sòm be teèn nɔɔŋ. Bú a, té kòb bó cú, à lègè sér mé ba beè seèn te gam bú, à gam keèh bó saám bò teèn ndo.

²⁹ Ngòr a, té bí sònò yùò jéla; sònò bìi a, yùò sér bò ngòr bebagaá mé nde né bò mbaábi te ceér Cànè gam, te Càn kulu bó mé njèh.

³⁰ Càn a bó bí bɔó yulá Cúcuí Càn temé; bí kɔó ye mágá Càn nùà njèh yoòr bìi né bú. Temé beèh là die né mé bú, ye lòu sá wa, Càn nde né béh dé kèi cèn yilí som ma.

³¹ Bí káb lóu ñí jéla-temé ké dàb; ñá-temé bó fúru-temé ké dàb ndo. Togɔ bó séb a tándɔg. Bí té temé jéré, te ngòr veèn leér yuo lètenè bìi.

³² Bí dèn sér lètenè bìi léláŋ húóm-temé, bí né mé jere lètenè bìi kɔó kuu ndo. Dé kàn a, kúlú sòm veèn mbeí sená là seèn, faá Càn né veèn beèh doó mé Kristò kulú njii nɔ.

5

Dene bèh ñagá

¹ Kènè, bí baá bò huaán yíé-temé Càn. Mɔ né mán, sâ dene Càn nùà njèh a, ñéné lòm yoòr bìi kɔó.

² Bí njèh dɔɔŋ bó gí mé gwaàn bò mbaábi là faá *Kristò né mé gwaàn beèh là nɔ. À lé mé njèh kuú naá felè beèh, à nde dé seèn Càn *sèmè haá seér mé gùm seèn nùà njèh; te yo Càn nɔré mé njèh.

³ Kènè, bí baá bò nuàr Càn; Càn a bó bí nde yàgá; bí té négér cór, bí té temé te ngúlú kwá ñí. Né mene dé tueé, gèh bò njii hèn a, té sònò bìi yùò.

⁴ Bò ngòr vevené a, té sònò bìi nduàlè yùò. Né mene ja, bú a té bí sònò yùò jéla vé ndo. Bí te njèh dɔɔŋe vrà sér Càn dé vraà.

⁵ Mè né tueé ye bí a, nuaá mé né sár gwaá, bò tánégér mé nùà nyaá dé bɔòn ngúlú Kristò bó Càn yíé ndé ngwèh. Dé nyaá, njii mé nuàr né mbeí nomó dɔɔŋ, né cècàn beè nùà sâ.

⁶ Càn a bó nuaré déi waá, né bí mé bò ngòr mbembaá bele weh. Bí kɔó ye, temé né yeé Càn mé bò seé vevené hèllè ñaá, à jéré njii bó dúagá-tie bó gèr yoòr.

⁷ Bí bò sá bò té mé njeré déi bó kwàrè gùm dɔɔŋ.

⁸ Bí dé bìi te cibi faá léi toò nɔ sam cú, bí kènè yoòr baá gi mé ñagá Fehtoò beèh Yeésò Kristò. Bí gɔ bá gò nuaá mé né bèh ñagá,

⁹ bí né tàb faá bɔó mé né bèh ñagá nɔ waá ndo: bí dèn lòm léláŋ húóm-temé, léláŋ dene dilí, mé léláŋ gècèn.

¹⁰ Bí lègè lòm tég, te bí ñene kɔ bò njii mé né fehtoò beèh yoòr huóóm, bí bɔó cí.

¹¹ Bò ngiín seé mé bò macùr né bèh cibi bɔó dɔɔŋ, bí té be teèn yí, bí salè sér bó mé njèh lòu.

¹² Wanoɔŋ njii mé bò sá bò né yeé lòu bɔó leér gɔ hèllè, dé mé nuàr nde né tueé komo mé fegùli sam.

¹³ Mɔ bó né njeré déi cie salé som, kèkèè njii sâ nde né cie ñagá le.

¹⁴ Lòu sam, njií mé né ye bèsoné doón, né suútenè. Bó te mvù Càŋe tueé né dé cí, ye:

Wò baá lóm kpóg.

Nyimè yùò lètenè bò komò nyimè, te yoòr yeé ñenè seér ñagá Kristò.»

¹⁵ Sâ, mo né mân, ko bí boŋ nyegé feh mé dene bií bagasé ndo. Bí té dene macùr kèrà; yoòr bií a, yám sér á dene kógòn.

¹⁶ Lón mé né toò bií ñenè doón, bí té yì kéh, wanoón cafanè veèn fií né kela.

¹⁷ Bí té lòu bó mbi ní, bí felá nyégé lòu, te bí ñgweé ye njií mé Fehtoò beèh né gwaán, bí boó cí.

¹⁸ Bí té mbè selà. Mo sam, bí lòu ndabé seér aá kèn. Sòn sâ, bí selà sér Cúcuí ñagá,

¹⁹ bí né ngòr Càŋ mé bené lètenè bií se kuú, bí né tòu Càŋ lòu de; bò bené mé Cúcuí ñagá né bele teèn doón, bí sén gí Fehtoò beèh mé ñjéh seèn, bí sén lòm bú mé temé bií mene.

²⁰ Bí vrà làrè Tele beèh Càŋ te ñjéh doón, bí vrà bú mé yilí Fehtoò beèh Yeésò Kristò, bí té sòn dù.

Dene ma gwà lètenè si bô veèh

²¹ Bí boó mé né *Kristò veèh doón, bí ñgwé kú sòn lètenè bií ñgweé.

²² Bò véh a, ñgwé sòn bò si boòn faá bò ñgwé né sòn Fehtoò beèh no.

²³ Lòu sam, felè veèh né si; né faá felè mbàgà Càŋ né Kristò ndo no. Mbàgà sâ né kukuŋ seèn, à bú yili som yeé kóó.

²⁴ Sâ bô véh a, ñgwé làrè sòn bò si boòn te ñjéh doón, faá mbàgà Càŋ ñgweé né sòn Kristò no.

²⁵ Mé bí bô siib ndo, bí gwàn lòm bô veèh bií mé temé cén faá Kristò lé naá mbàgà Càŋ gwaán, à kuú felè seèn no.

²⁶ Á lé teèn kuú naá ye te mbàgà Càŋ den lom beè Càŋ ñagásé, faá nyí lé naá gií bú mé nòmò bô ngòr nyeén kwaá no.

²⁷ Sâ doón, ye te mbàgà Càŋ toò nyí yuo kela lom kóbè sâ, à luagár huòm yàgá, à den pí, à dé nyí den lom mé gùm mene.

²⁸ Mo né mân, sâ bô siib a, gwàn lòm bô véh boòn mé temé cén faá bô gwaán né ñgàŋ yoòr boòn no. Nuaá mé né veèh mé temé cén méná gwaán doón, gwaán né ñgàŋ yoòr seèn nua ñjéh.

²⁹ Á sâ, nuaré déi né yeé ñgàŋ yoòr seèn kóó bunó cuú ndo wa? Ñgweéh à bú koó seér yeé mé yáb, à boŋ nyegé bú wa? Né faá Kristò boŋ yeé mbàgà Càŋ ndo no.

³⁰ Lòu sam, béh doón, béh né gi bô gá seèn.

³¹ Né dé cí mé nua nde né tele bô meí si loó, à nde veèh kwa, bó bú den, te bó fá

doón ña lom cén.» Né te mvù Càŋe méná nyagá den.

³² Ngéi ngòr gècèn né te lèmhè hèn ñenè ñagá. Mè ko né dé mò ye, ngòr hèn tétég jue né Kristò bô mbàgà Càŋ.

³³ Á jue cu ma gwà ndo. Nua kàn a, gwàn lòm veèh seèn mé temé cén faá à gwaán né ñgàŋ yoòr seèn no. Ma dé kàn a, ñgwé taré sòn sií ndo.

6

Bò huaán bó bô tele mé meí

¹ Bí bô huaán, seé bií toò Fehtoò beèh né sòn bô tele bií mé meí bií ñgweé, te dilí ye.

² Né te mvù Càŋe méná nyagá den ndo, ye: Ñgwé sòn tele yeé mé meí yeé ma. Bèh joloó Càŋ dé toò jògò mé ndéb né teèn baá ye bú hèn,

³ ye mo wò né mân boó, wò nde né samésé den, cieé yeé maga ye ká te wónje ndo.

⁴ Mé bí bô tele huaán ndo, bí té bô huaán temé bó yúlá, bí léb sér bó ndéb, bí né bó mé temé Fehtoò beèh lè soró nyegé.

Bò kwer bó bô tele seé boòn

⁵ Bí bô kwer, bí ñgwé sòn bô tele seé bií, bí véh bó veèh, bí né toò boòn lòu ndelé seér. Bí bó lòm seé boòn mé temé cén faá né seé *Kristò no.

⁶ Bí té léláŋ njolò nua bô húóm lòm, ye te bó keí bí, bí doón bó sér faá bô kwer Kristò no. Bí ñjéh doón bó gí mé temé cén faá Càŋ gwaán né no.

⁷ Bí seé boòn bó lòm mé kàgà-ndòn bií faá né seé Fehtoò beèh no, bí té tué ye né lom seé dé bô nua.

⁸ Bí kóó ye, nuaá mé né seé teèn boó yí doón, né mene kwer, mene kwer sam, nde né sàgá beè Nua Dueè mé seé sâ kwa ma.

⁹ Bí bô tele seé, bí bó yí mé bô kwer bií teèn méná ndo, bí té bó lòu mgbálé. Bí kóó ye, ké te vulúu bí bó doón né gi mé Tele cén, à dé seèn nua lòu gei bèh.

Kò bô Yeésò bô

¹⁰ Mè tueé lo né ye bí a, bí bílí dèn gí beè Fehtoò beèh, te bí taré nyegé mé terreb dé seèn.

¹¹ Bí yoòr wèh sù kwá sér bô ñjéh taáb mé né beè Càŋ, te bí kwa nyegé terreb, bí ñjebá taáb mé táhòrò nua kòŋkòŋ, à bí bèlè cí.

¹² Bí kóó ye, béh taáb sâ mé nua líe ní ñgwéh, béh lie njií né mé bô càŋ tándulu ké ter ka vulú, béh lie njií mé kundur *wón cibí bó bô terreb ká teèn hihiné mene.

¹³ Mo né mân, bí beè njéba lòm mé bò njèh taàb dé Càṅ, te loù mé cieé veèn nde jueè teèn, bí kwa terreb, bí weh *Sàtàn seé; bí ko taàb, sà bí nées ter njéba den ye.

¹⁴ Bí mélá dèn gí te gule; bí dèn lòm bò gècèn bò, sà né kàndá bìi, bí teneè cam kwá cí. Dene dilí né cògò taàb bìi, bí yoòr vùòb kwá cí.

¹⁵ Bí yílá Njàgà Bagaà mé feh mene seè, te nuàr doón kwa dolé. Bí yílá méná, sà né débágá bìi, bí gulè yí kwá cí.

¹⁶ Bí kwá nji dèn temé yoòr Fehtoò beèh, kò bìi né cí, te cí nyegé bí, sàṅ bí siè cú. Táhòrò né mene bí sàṅ yoòr si njií, nde né mbaá nyimé le.

¹⁷ Bí gwàn lòm dé gwaàn ye Càṅ né bí yili sòm; tàṁ taàb bìi né cí. Bòu-taàb bìi né ngòr Càṅ; bí wèh siè beè. Cúcuí Njàgà haá né bí kóó.

¹⁸ Bí dùà dèn Càṅ cu doón mé Cúcuí seèn lè, bí té sòn mé bú dù. Bí dèn làṅ ndo, bí né tég njéba taré, bí né Càṅ felè bò nuàr seèn doón dua laré.

¹⁹ Bí né bú felè mò dua ndo; bú a, há mé njàb ngòr mé né teèn yílá, mè tueé cí, te mè se ṅaré nyegé Njàgà Bagaà mé lé naà bèh naàb leér den doò, mè njeré déi vèh cú.

²⁰ Mè la nées mene ká gwà cibi ye, mé njéh mene, Yeésò Kristò mè sie kwaá né nùà tebé, ye mè a, sè Njàgà Bagaà seè. Bí dùà Càṅ felè mò, te mè se lom mé terreb faá gwaàn né no.

Bèh ceré

²¹ Yíé-temé beèh Tisik mé né seé Fehtoò beèh teèn boó yíí, tueé nde né bí dene mò kóó, te bí den mé njàgà mò tieè.

²² Mè bú ké yoòr bìi tétég tema njií né dé cí, te bí ko gèh dene beèh, temé die bí lè.

²³ Tele beèh Càṅ bò Fehtoò beèh Yeésò *Kristò a, há làrè bò mbaábi dolé doón; bó a, bó te bí gwaàn kuú lètenè bìi, bí kwaá njií ṅeí temé yoòr boòn dé ṅeí.

²⁴ Bòó mé né gí Fehtoò beèh Yeésò Kristò dé kèi cèn gwaàn doón, húóm temé Càṅ a, ká siè gí bó beè.

Mvù Pôl mé bò Yeésò bò ké Filíp

Bèh bieé

¹ Né mè Pôl, bêh Timotê nyagá njií né mé bí kóó. Béh né bò seé bò Yeésò *Kristò. Béh bie né bí bò Càṅ bò lè lóó Filíp; béh né bò kokoò bò mé bò mabon lètenè bìi doón bieé ndo. Bí né gi te ceér Yeésò Kristò.

² Càṅ Tele beèh bô Fehtoò beèh Yeésò Kristò a, kúlú bí, bó haá bí dolè.

Njií mé Pôl né Càṅ teèn felè bò Yeésò bò dua

³ Cu doón, mo mè baá bí munó, mè né yeé Càṅ felè bìi vra.

⁴ Mo mè baá bú felè bìi dua, mè dua lom yeé bú mé vógó-temé mene ndo.

⁵ Lòu sam, bí lé naâ mè seé Càṅ gam. Bí lé duóm naâ lòu mé bí lé ngweé logó naâ ngòr Càṅ teèn, tóg nde waá hèn, bí yi ngwéh.

⁶ Mè né kóó ye, seé bagaa mé Càṅ lé ban lòò naâ ké lètenè bìi hèn, Càṅ nde né bú mboón som keéh; nde né lòu mé Yeésò Kristò cu ndeé né teèn.

⁷ Mè dé hèn tueé yií né teèn. Lòu sam, mè né kwagá bìi yieé. Béh bí baá gi dé beèh kènè te fùgò Càṅje. Mè né kóó ye, bí né jomo mò ká gwà cibi, faá bí lé naâ jomo mò te ngòr Càṅ nò. Béh bí lé Njàgà Bagaa ter lege njií naâ kóó.

⁸ Càṅ né dé seèn kóó ye, mè gwaán né bí mé temé Yeésò Kristò mene doón ndo.

⁹ Mè né lom Càṅ cu doón felè bìi dua, te gwaán yam nde den lètenè bìi méná, te bí den komo ye mé kékon, bí ñene kò bò njèh dé bebagaá mé dé vevenè,

¹⁰ bí geí weh bò dé bebagaá. Te Kristò ndeé cuù lòu sâ, à kwa gi bí ñagásé mé vèen yoòr sam.

¹¹ Bí bôó komo gi nde né bò seé didilí mé terreb Yeésò Kristò, te bò nuàr ñene môn, bó seèn Càṅ teèn, bó *sumú bú ndo.

*Yeésò *Kristò né yòn*

¹² Bò nuàr mò, bí kóó ye, bò njií mé né gi mè kwa hèn doón né seér ngòr Càṅ lòu gam ma.

¹³ Bò sóji mé ke yeé hògò mgbè Rôm né gi kóó, ye mè né mbòn Yeésò Kristò, wa mè gwà cibi hèn yila kuú né dé cí ma. Bò nuàr doón né gi mân kóó ndo;

¹⁴ te bò Yeésò bò kókoó mbaá yeé nde ñene mè né ká gwà cibi te ngòr Càṅje mân, haá bó terreb te ceér Fehtoò beèh ndo, bó ñar yila lom ngòr Càṅ seé, bó njeré déi vèh cú.

¹⁵ Mè né gi kóó ndo, ye bò nuaré déi dé bòn ngòr Kristò tueé lom né mé sà mene, te bó ba njií mè doó. Mé njèh mene, ju sam, bò déi né teèn, bó né ngòr Càṅ mé temé cén tueé.

¹⁶ Temé bòn né gi yoòr mò, bó né kóó ye mè né ká gwà cibi, te gam Njàgà Bagaa ma.

¹⁷ Dé bò dé hèllè, bó ngòr Kristò tueé né mé temé fà, bó né huer felè mò kuú, te ká gwà cibi mè ñene seér gèr mé njèh lòu.

¹⁸ Yúlá ngwéh ndo. Bò temé fèfà bò tueé mene kóó, né mene bò temé cécéneé bò, doón bó tueé gi né ngòr Yeésò Kristò, temé mò né gi mé njèh vógó; nde né méná vógó ndeé den ndo.

¹⁹ Mè né kóó ye, bò njií hèn nde né doón huóm gií, te gam som mè lè gwà cibi, njua Càṅ duaá mé bí dua yeé felè mò doó; njua Cúcuí Yeésò Kristò mé né gam mò ndo.

²⁰ Mè tueé bí, mè fegulí gwàn ngwéh, mè gwaán seér né dene taré lè ngòr Càṅje. Mè kò né ye nde né méná bôó ndo, ndèm mò né gi teèn sâ. Mè née mene làn, mè kuú mene, mè gwaán lom né te ngóg Yeésò ngulí yuo kelá yoòr mò cu doón faá bèh mân.

²¹ Mè kò né ye, cu mè mè née mé njolo, yòn mò né Kristò. Mo mè kuú, huóm kela cu ye baá-re cí sâ.

²² Á hèn, mo ye mè dèn lè ká cie, te mè bôó nyegé seé Càṅ, sâ mè ke weh nde né dé heé?

²³ Mè ndan le aá kèn. Mè gwaán kela né yí kwarè Kristò yuo den ndeé; yí doó sâ huóm kela né kóó.

²⁴ Á, ká lè wóon kwarè bìi mé njolo deèn, né cu njèh bagaa ndo, te gam bí,

²⁵ mè né dé sâ méná kóó nyegé.

Mo né mân, sâ, mè né kóó ye, mè nde née ká cie den weh ye. Béh bí den nde né kóó, te gam njií ser bí ké toò, te bí samé kwaá njií nyegé temé yoòr Càṅ bagasé.

²⁶ Mè nde né te gwà cibi yuo. Mo béh bí haá cu kóó, bí nde né sagár, te bí seèn nyegé Yeésò Kristò felè mò, ye mè baá cu lètenè bìi ma.

²⁷ Njèh cén, bí dèn dili yí teèn faá Njàgà Bagaa Kristò tueé né nò. Mo bí né teèn méná den yií, sâ mè né mene kwarè bìi, mè né mene dàb, mè nde né ngweé njií, ye bí né lom ceér seèn tég sie huóm, wa bí né gi mé sòn cén, bí né gi doón mé temé cén lege, te Njàgà Bagaa yam, bò nuàr kwaá njií temé teèn ma.

²⁸ Mo né mân, bí té bò bònò bò bìi vèh nyí gùm doón, te bó ñene kò teèn, ye bó vu le aá kèn; wa bí dé bìi yili yuo aá kèn ndo. Càṅ yili som nde né bí kóó.

²⁹ Njua mé bí né beè Kristò, bí baá gi dé bìi mé fùgò Càṅ yoòr. Fùgò sà né mán: déi né temé yoòr Kristò kwaá njií; déi né gèr jomo seèn ñenè ndò.

³⁰ Sâ tueé né ye, bí yíí aá be teèn kèn; béh bí taáb hên lieé né doón. Mè lé naá gi mé njéh ké lètenè bìi lieé yuo kelâ, lé naá njolò bìi ndò. Hên nde den née cí ye, bí bú ṅgweé gi aá kèn.

2

*Dene Yeésò *Kristò*

¹ Yoòr Kristò nyógó deèn, né bí terreb haá wa? Gwaán mé à né bí gwaán hên, né bí yoòr taré ndò wa? Teèn sâ Cúcuí Njagá te bílí aá bí bècèné wa? Bí né jere lètenè bìi koó kuú wa? Bí né temé lètenè bìi huóóm kuú ndò wa?

² Mò né mán, sâ bí mógó dèn cu doón mé sòn cên, mé temé cên, bí né lètenè bìi gwaán kuú. Mò bí né lètenè bìi ménâ jéjég boó, temé mò nde né lè sagár dé gècèn.

³ Bí té keên ṅgéré, bí té bò mbaabi yoòr ṅgómó. Nùà kán a, ñá sér nùà dolé toò bò mbei lòu. Nùà kán a, wèh mbei faá nùà koó seèn nò.

⁴ Nuaré déi té njèh lélánj dé seèn bó lòm; njèh doón bí bó kwá dé bò mbaabi teèn.

⁵ Bí dèn lètenè bìi mé temé Yeésò Kristò lè.

⁶ Kèkèné Càṅ mé gùm mene né gi yoòr seèn.

Mé njéh mene, à teèn ñéí ṅgwéh.

⁷ À bèh dené seèn kwaá lo seér naá mé be, à ṅa nùàr; bó ṅar bú lòu, à ṅa kwer ndò.

⁸ À ndabé lo feh seèn teèn mé sòn Càṅ ṅgweé.

À yila nde weéh te cio; né mene cio te toú, à lé ṅgén ná ṅgwéh.

⁹ Yeé baá ménâ, Càṅ *sumú njií bú ter ndò, à bú sie kwaá seér dé koó felè njèh doón, à yílá kwaá bú yílí dé koó yoòr ndò.

Yílí bú sâ né gi yílí bò nùàr doónj mé terreb yógó keéh.

¹⁰ Né yílí Yeésò. Ye te *wón doónj veéh gi cí;

né mene ké ter, né mene ká doó, mé ké dòu mene doónj, te bó cemmé gi toò seèn,

¹¹ bó né mé sòn boòn tueé ye:

Yeésò Kristò né Nùà Dueé koó;
te terreb Càṅ Tele seèn ñenè yuo kelâ
bèsóné mé njéh.

Bí dèn ká lè wónje faá ṅagá nò

¹² Bò mbei mò, sâ mò né mán, mè la mene kwarè bìi sam cuú, bí ṅgwé dèn ká tie cu doónj, faá bí lé ṅgweé naá, cu mé mè né ké yoòr bìi nò; bí ṅgwé yógó kéh cú

ménâ. Bí vèh Càṅ veéh, bí bené yílá gí lè seé seène, te bí yílí yuo.

¹³ Bí kóó ye, Càṅ boó den né seé yoòr bìi koó te bí gwaán ye njií mé à gwaán nê, bí boó ye njií mé né bú yoòr huóóm ndò.

¹⁴ Mò bí baá seé dé kán boó, bí té ndúgó, bí té lùlù ndò.

¹⁵ Bí né bò ṅuna Càṅ; bí dèn mé sòn fuù, bí dèn ṅagásé; njeré déi a, té bí yoòr tuán, wanóṅ bí né lètenè bò gogobò bò kela, bó veèn dùlà bèh. Bí né ṅagá lètenè boòn, bí né faá mbentò nò.

¹⁶ Bí kóó ye, bí né mé ṅgòr yòṅ beé, te bí feh bò nùàr. Mò bí boó né ka mán jéjég, sâ lòu cuú Kristò temé mò nde né felè bìi sagár, ye seé mò ké lètenè bìi lé mbaá vù lè ná ṅgwèh, mè lé nùr mbaá kú ná ṅgwèh ndò.

¹⁷ Bí kóó ye, mbe dé bìi né temé mé bí né yoòr Càṅ kwaá njií sâ. Dé mò, merré déi bó nde né mè wulá. Mò mè kuú mene, sâ húóm mò nde né lè mbe bìi doó sagá yílá ndò. Mò né mán, sâ mé né mé vógó-temé dé gècèn; bí sámé gám mé teèn.

¹⁸ Bí dèn mé vógó-temé ménâ ndò, te mé sámé gám bí teèn.

Timoté bô Èpàfèrodi

¹⁹ Mò Fehtoò beèh Yeésò né gwaán, sâ toò hên mé ndeé né Timoté ké yoòr bìi temá njií, te mè ṅgweé nyegé njàgà bìi sònò seèn, yo taré mè.

²⁰ Nuaá mé béh bú né seé hên munò, né lom bú. À munò lom né bí dé gècèn.

²¹ Bò déi nyamé lom né seé boòn, bó dé Yeésò Kristò tánj ṅgwéh.

²² Dé Timoté, bí né kwàgà seèn yieé, bí né koó ye, à né yeé mè seé boó gam, béh bú seé Njagá Bagaá boó lom né faá tele bó huaán nò.

²³ Ko mè ṅgweé ṅagá baá njií mé né felè mò ndò, te mè tema njií ye bú ké yoòr bìi.

²⁴ Mè né koó nyegé, ye Fehtoò beèh né mé terreb teèn; sâ toò hên mè mé feh mò, mè ndeé né bí yonj ke ndò.

²⁵ Mè ye te kèn Èpàfèrodi jògò nde cuú ké lo ye. Né mbei seé mò, à mè taáb Njagá Bagaá lie gam yeé koó. Bí lé ye bú a, ndé gám mè teèn; à gam aá mè kèn. Huóm né dé kènè à cu cu ké lo yoòr bìi.

²⁶ Lòu sam, à lé naá baán, bí lé naá gi ṅgweé. À yeé ṅgweé aá ménâ, temé bú lé diè cú ndò, à né mé tuaá bìi.

²⁷ Mè tueé bí, à lé naá beén taré die; le man à kuú yílí. Càṅ lé ko loóm naá bú jere koó. Dé sâ Càṅ lé ko bílí naá teèn mé jere mò mene, wanóṅj mè sé naá mé yúlá-temé te mbei kuú ndò.

²⁸ Mè bú ké jomo wágácén hên tema njií cuù né te yo taré bí, temé die bí lè, die mè lè ndo.

²⁹ À baá ké yoòr bìi ndeê. Mo à waà, bí siè nyégé bú mé vógó-temé, bí sie bú mé temé Fehtoò beèh lè mene. Bí wèh kwá bú nuàr beè bìi.

³⁰ Mè tueé bí, à lé naà cio te seé Kristò ngóón; ye ko nyí gam aá mè sòn bìi kèn. Le man à kuú yili teèn ndo.

3

Dene gècèn njolò Càṅ

¹ Bò nuàr mò, mè tueé lo né ye bí a; bí sàmè dèn beè Fehtoò beèh lòu. Mè né mene lòu tueé ferré, mè hómó ndé ngwéh, te gam bí.

² Mè ye bí a, bí bòn feh bìi mé bò nyeèn bò; né bò nyam; bó ngela seér né te *ngór ṅóòb tég, wa te nuàr ṅa ye nuà Càṅ.

³ Sà ṅóór gècèn ṅóòb né yeé dé beèh ndo. Seé Càṅ mé terreb Cúcuí seèn bóó yeé béh; béh sagár lom né mé Yeésò *Kristò, béh ndèm mé tòu bò nuàr kwá béh.

⁴ Mo sam, mè sé né ndèm teèn kwaá njií ndo.

⁵ Lòu sam, mè lé yeé baá cieé téndelé, bó lé naà mè ṅóór ṅóòb. Mè né bò huaán Iserála, bó lé mè ṅaár naà lè gèh bò Benjamèn, mè né bò *Hebreèh bò jéjég sá. Mo bó jue né *sóú beèh joloò, mè né *Farisièn.

⁶ Mè lé jolo lom beèh sóú beèh faá cí no, mè nde teèn wula bilí cu mé bò nuàr Yeésò Kristò mene. Mo bó sé ye, nuàr nde né mé sóú yili yuo, mè sé yili yuo naà mè sòn fuú.

⁷ Mé njèh mene, bò njií mé lé naá gi beè mò faá njèh kàm hèllè dóón kènè baá seér beè mò mbièrrè mbaá. Mè ko lom aá njií mò Kristò.

⁸ Lélán bò dé hên jí lòm ngwéh, mè né cu mé bò njèh dóón mene ngóón bilí. Mè bó ṅon né te mè ko lom Yeésò Kristò Fehtoò mò, tétán né cí. Mè horó sòm aá be mò te bò njií sá dóón kèn. Mè su njií gi aá bó doó faá ṅwóòb no, te Kristò den lom njèh kàm beè mò kóó,

⁹ mè nyógó nde yoòr seèn. Yeé baá môn, mè baá toò Càṅ dilisé ndo. Dé sá dèn cu mé sóú hèllè joloò, baá seér mé temé yoòr Kristò kwaá njií. Bú sá né njua Càṅ. Bóó mé né temé yoòr Kristò kwaá njií dóón, à né gi bó méná bóó ndo.

¹⁰ Kènè mè gwaán lom né Kristò kóó nyegé; mè gwaán né terreb seèn felè cioò kóó nyegé ndo. Mè gwaán né gèr faá bú no ṅenè, te mè kuú faá bú ndo.

¹¹ Mè né ndèm kwaá, ye mo nde né yieé, mè nde né lè cio komo yuo faá bú no.

Ké teèn dula waà

¹² Mè túé ngwéh ye, mè wa baá dé mò ké teèn kèn, wa mè baá dé mò ṅagásé ndo; môn sam. Mè née te doò ye. Yeésò Kristò ke sòm aá mè kèn, mè bú hên ke weh né dé cí.

¹³ Bò mbeí mò, mè baá lè doò. Mè mùnò ngwéh ye mè sie kwa baá; dé sá ndóg. Mè ko lom né njèh cén, ye dùlà ndé lòm tetoò, mè njolo jomo kè njií ndé cú.

¹⁴ Hên mè dula nde den né ké sònòbò te mè yieé weh sàgà doò mò. Né ké te vulúu, béh mé Càṅ né béh jomo Yeésò Kristò yilá njií.

¹⁵ Béh bóó mé taré gi aá lè ceér Càṅe dóón, béh mùnò gi kèi cén méná ndo. Mo lètenè bìi bò déi né mene béh hiin munò keéh, Càṅ nde né bó feh nyegé.

¹⁶ Bóó mene naàn, béh bèlè dèn ka ceér Càṅ kèi cén faá béh lé bele duóóm naà no.

¹⁷ Bò mbeí mò, bí bèlè lòm gule mò. Bí kè wèh yoòr bóó mé den né faá béh ndo.

¹⁸ Mè lé bí tueé beéh cu dóón, mè bí kènè tueé né mé yimé njolò mene, ye bí a: bò nuàr kókoó mbaá né Kristò bunó. Béh né yoòr bóòn ṅenè kóó, ye cio mé à lé kuú naà ké te tou doò né faá njèh mbaá beè bóòn no.

¹⁹ Bò sá bò nde né dé bóòn mbaá kum le. Lòu sam, bó Càṅ dùlà béh, bó ko lom né lèi bóòn. Bò njií mé bó nde né teèn gulí, bó né seér teèn taré kuú. Temé bóòn gwaán kela né bò njèh wón.

²⁰ Dé beèh môn sam, béh bí né gi dé beèh bò huaán loó ké te vulúu. Hên béh kela den né Yili nuàr Fehtoò beèh Yeésò Kristò mé ndeé né suagá.

²¹ Mo à ndeé waà baá, à nde né yo beèh dé wàn hên kweéh seér, te den ṅagásé faá yo dé seèn no. À bóó nde né mé terreb seèn; à njèh dóón ka seèn bilí kwaá gi né mé terreb bú sá.

4

¹ Mo né mân bò nuàr mò, bí dèn ndé lòm dé bìi ka Fehtoò beèh noón. Temé mò né gi yoòr bìi, mè né mé tuaá bìi ndo. Bí sòm keéh né be seé mò cie kóó. Bò mbeí mò, mè né mé vógó-temé felè bìi dé gècèn.

Bèh ndéb leèb

² Mè hên tueé njií né mé Èvòdi bò Sèntík; mè ye bó a: Kúkúr bóòn, bó dèn kè beè Fehtoò beèh mè sòn cèn.

³ Mbeí mò, mè né wò bóṅ ndo, bèlò né lè seé cén-e fá dóón; kúkúr yeé ndé gam bò véh fá hên gaàm; béh bó lé seé Njàgà Bagaà bóó naà dóón, béh bó lé naà seé temá dé gècèn. Bò fá bò hên mé Klèmân bó bò mbeí seé mò déi lé naà kóó. Mè tueé

wò, yilí bòòn baá gi ké te mvù yòn nyagá den.

⁴ Bí sàmè dèn cu òóŋ beè Fehtoò beèh; mè né tueé ferré, bí sàmè dèn teèn lòu.

⁵ Bí dèn òlèsé tòò bò nùàr òóŋ. Fehtoò beèh baá ndeê.

⁶ Bí té njeré déi nyàmè gùm òóŋ. Né mene cu dé heè, mò njeré déi né bí yògò, bí òuà nji mé Càŋ, bí né bú kugór, bí né bú vra ndo.

⁷ Càŋ nde né bí òlê haá, te temé die bí lè, bí òden lom beè Yeèsò *Kristò pòŋ. Gèh òlê bú sà, bò nùàr bú ñgwé kòmò bèh.

⁸ Bò nùàr mò, mè tueé lo né ye bí a: bò njèh dé bebagaà mé bò nùàr nde né Càŋ teèn seén, bí siè nyégé bó sieè. Bò dé gècèn mé bò nùàr òóŋ nde né veéh gií, bò dé didilí, bò dé ñeŋagá mé né njolò bò nùàr lieé huóm òóŋ, bí siè nyégé cí.

⁹ Bò njií mé bí lé naá gií sònò mò ñgwéé, mé bí lé naá gwaán, bí bó bá cí. Mè lé tueé deén naá tieè bií, mè bóò den njolò bií ndo, kènê bí bó bá mé be bií. Mò bí né méná bóò, bí bò Càŋ mé haá yeé òlê den nde né kóó.

Pól né Càŋ felè bò Filip bò vra

¹⁰ Mè beè Fehtoò beèh né mé vògò-temé dé gècèn. Lòu sam, bí baá cu mè ke nyégé. Sà bí lé naá gií méná felè mò munó ndo, ye te bí gam mè. Njèh cén, bí lé lón kwà ná ñgwéh lòu.

¹¹ Mè túé ñgwéh ye njeré déi né mè saám ndo. Mè den meh gi aá dé mò mé gèh dé hèn kèn.

¹² Né mene dene saám, né mene dene sèsàm, mè né gi den kóó. Né mene he, né mene naàn, beè mò táré cú. Mè né mene fulu, mè sòò mene cùè, njèh né mene teèn, mene teèn sam, mè maán ko gi aá dene bú sà kèn.

¹³ Mè né bò njií sà òóŋ bóò kóó gií. Né Kristò haá né mè terreb sà kóó.

¹⁴ Mé njèh mene, bí lé naá mè lè gèr-e gam dé gècèn; mè né bí vra.

¹⁵⁻¹⁶ Bí bò Filip bò, bí né gi kóó, ye cu mé mè lé ndeè naá Njagá Bagaà ké Tesaloník tueé duóm, bí lé mè njèh ké sà tema njií beéh kóó, te gam mè. Mè kwaá lo mene tàbè bií Masedínà, béh bí lé gam kuú cegé naá kóó, bò Càŋ bò déi lé be teèn yí ná ñgwéh.

¹⁷ Mè túé ñgwéh ye mè né njeré déi beè bií gwaán; háyè, mè gwaán seér né te bí kwa sagá cu nòmò bií teèn.

¹⁸ Bò njií mé bí lé naá gií mè temá njií sà òóŋ, mè lé naá gií ñené; né kókoó. Kènê mè baá lom mé njèh beè ñgún. Èpàferodí lé waá naá mé njèh kóó, ye naá beè bií ma.

Kùsèm sà né mbe dé bií, Càŋ né njolo teèn ke njií, né njèh bagaà beè seèn dé gècèn.

¹⁹ Càŋ mò né Càŋ sèsàm; njií mé né bí saám òóŋ, à nde né bí mé be terreb seèn haá laré; à bí haá né mé njua Yeèsò Kristò.

²⁰ Kùsèm Tele beèh Càŋ, be terreb yeè a, ñá dèn cu òóŋ ter dé nyemà mé nyemà. È mòn.

Bèh ceré

²¹ Bí bíé kèh bò Yeèsò bò loó òóŋ mé yilí seèn. Bò mbei mò mé béh bó né kóó, ye bíé kèh bí ndo.

²² Bò Yeèsò bò ká lo òóŋ ye bíé kèh bí; tétég né bóò mé né ké mbàm lè bògò mgbè dueè.

²³ Húóm-temé Fehtoò beèh Yeèsò Kristò a, ká siè gi bí beè.

Mvù Pôl mé bò Yeésò bò ké Kolôse

Bèh bieé

¹ Né mè Pôl, mbòn tebè Yeésò *Kristò. Càn jé mè mân sie kwaá naá mé kàgà-ndòn seèn. Bèh òm beèh Timotè nyagá njií né mé

² bí bò nuàr Càn ké Kolôse. Bí bò mbei beèh mé né gi temé tég yoòr Kristò kwaá njií doón, Tele beèh Càn a, kúlú bí, à haá bí dolé.

Càn vraà

³ Béh né yeé Càn Tele Fehtoò beèh Yeésò Kristò felè bìi dua. Cu doón béh né bú teèn vra.

⁴ Lòu sam, béh né njàgà bìi ngweé, ye bí né lom temé yoòr Yeésò Kristò tég kwaá njií, ye bí né lom bò Yeésò bò mé temé cén gwaán ndo.

⁵ Sâ doón, bí ndèm kwaá njií gi né te njií mé Càn lo naá bí ké te vulúu nyegé kwaá. Njií sâ, bí lé naá gi bú te Njàgà Bagaà ngweé, bó lé naá bí se. Ngòr gècèn né cí.

⁶ Lé naá ké lètenè bìi kar waá, né *wón doón kaá ndeé, né mé tàb bèh doón waá yaám ndeé, né bò nuàr gam. Ké lètenè bìi né ménâ ndo. Bèh lo mé bí lo ngweé naá Njàgà Bagaà, tóg nde wa hên, née den ka môn yaám ndeé ye. Bí lé naá mé fùgò beè Càn kuú, bí né gècèn seèn teèn ñené kóó ndo.

⁷ Epaferàs lé feéh naá bí Njàgà Bagaà sâ kóó. Né mbei seè beèh, temé beèh doón né gi yoòr seèn, à seé Kristò bóó yeé mé temé cén, à seé ké lètenè bìi bóó né mé sòn beèh mene.

⁸ Gèh terreb mé Cúcuí Ñagá lé haá naá bí te bí gwaán bò mbei bìi mé njéh doó, à lé naá gií béh tueé nyegé.

⁹ Béh yeé ngweé aá ménâ, béh yila Càn felè bìi duaá, béh sòn dù cú. Béh ye bú a, há lòm bí terreb te bí ngweé komo njií mé temé seèn gwaán nê; bú a, há bí kógòn bò lo mé terreb Cúcuí Ñagá, te bí ñene ko njéh gècèn.

¹⁰ Mò baá mân, te bí teèn go yíi lom áá faá Fehtoò beèh gwaán nê nò, te bí bóó komo ye bò njií mé né bú yoòr yilá ndo. Sâ te bí wa tàb mé njéh, bí bóó seé bagaá, bí né cu Càn dé kóó kóó ñeí.

¹¹ Béh né bú dua ye bú a: sòm ní be terreb seèn ter, à nyén kwá bí terreb yoòr, te bí kwaá sèn, bí yolo komo ye njéh.

¹² Bí kóbó Tele beèh be mé vógó-temé mene. À lé bóó naá kóó, te bí nde ye ké

bèh ñagá yilá komo, bí yieé ngúlú mé à lo nyegé kwaá naá dé bò nuàr seèn.

¹³ À lé naá gií béh ka cibi turú sòm, à yíi njií béh ké lè bògò Huaán yíé-temé seèn.

¹⁴ Mé Ñuna seèn cén sâ à lé naá béh te veéne yilí sòm, à kulu sòm yulá-temé beèh lè seèn ndo.

**Kristò felè njéh doón*

¹⁵ Béh Càn mé njolo ñéné bèh, béh bú mé njolo ñene né yoòr Kristò.

Huaán né bú,
Nùà Dueè felè bò njií mé Càn lo si gií naá doón
né lom bú ndo.

¹⁶ Lòu sam, Càn lo njéh doón si gií naá mé bú,
ye te den gi dé seèn.

Né mene bò njéh dé ké te vulúu,

né mene bò dé ká doó,

bóó mé njolo né ñené o, bóó mé njolo ñéné ngwéh o,

doón Càn lo si gií naá mé bú.

Felè njéh doón né bú ndo.

Sâ terreb wón né mene naàn, né mene gèh terreb dé heè ké te vulúu doón né gi ka seèn.

¹⁷ À lo teèn naá logó kóó, te wón nde ye die. Njií mé né teèn doón lané sie gi né yoòr seèn.

¹⁸ Felè mbàgà Càn né bú;

à né feh, mbàgà Càn né kukuj.

Yòn dé feé duóóm né yoòr seèn.

Te cio lé komo yuo logó naá bú.

Càn ye te felè njéh doón den lom bú,

¹⁹ wa lòu sam, kèkèné nyí mé gùm mene né yoòr seèn;

²⁰ nyí njéh doón ká yoòr nyí nyogó njií gií né

mé bú ma.

Bó faga njií bú ter te toú ndo.

Húóm seèn yeé ber áá, pón die lètenè nuàr bò Càn.

À lé mân bóó naá, ye te bó bò njéh dé ké te vulú mé ká doó doón den cu mé sòn cèn.

²¹ Né mé bí ménâ ndo: léi toò bí bò Càn lé naá gií nòmò dàb we dàb. Mùnò bìi mé seé bìi lé naá feh keéh ye, bí né lom bò bùndò Càn bò ma.

²² Mé njéh mene, kènè Càn bí ká yoòr seèn weh nyogó njií cuú áá kèn. Né mé cio Ñuna seèn. À lé naá faá nuàr nò kuú, te yaga sòm bò veèn bìi doón. Càn ye te bí yuo kelà toò nyí ñagásé, te nuaré déi bí mé ndògò veèn déi yoòr ñéné sááb cú.

²³ Mò né mân, sâ ko bí den lom noón, bí né te ngòr Càn tég ñjebá taré, te bí ndèm yoòr Njàgà Bagaà sòm cú. Bí lé naá Njàgà Bagaà sâ ngweé, né *wón doón beè ngulí

sie, bô nuàr doónj bú ngweé gi aá kèn. Mè Pól ndò, mè nuà seè hèn ña keéh né felè Njàgà Bagaà sâ.

Seé gwà Càñ mé né beè Pól

²⁴ Mè né mé vógó-temé, bô nuàr mò, mè la né mene dà m gèr felè biì ñenè laré, mè samé seér né mé njéh dé samê. Ngàñ yoòr mò jamé né mân, te gèh gèr mò mboón faá *Kristò lé ye mè nde né felè mbàgà nyí ñenè nò. Né kukuj seèn.

²⁵ Càñ mè seè hèn jege haá naá kóó, ye mè a: ñá nuà seè mbàgà nyí, mè nde bí ñgòr nyí mé gùm mene se ma.

²⁶ Càñ lo ñgòr sâ leér nab kwaá beéh lòu. Nde nde, cu yeé wulu baá, à nde ye bú njòlò bô nuàr seèn ñenè som keéh,

²⁷ ye te bó ñene kò njèh dueè mé nde né nuàr wónj doónj gam laré. Né njií mé nyí lo nyegé leér kwaá naá lòu. Mè tueé bí, bôó mé Jíf sam, njèh dueè sâ né Kristò yoòr biì. Bí mé njéh kwaá gi aá ndèm, ye bí nde né ké mbàm Càñ dobo yilá.

²⁸ Béh bô nuàr doónj hèn tueé den né felè Kristò sâ. Béh né nuà kàn tie ndogó, béh né nuà kàn mé lo mene feh, te bó den mé Kristò yoòr, bó ké toò Càñ yuo lom faá nuàr nò.

²⁹ Terreb mé Yeésò haá né mè hèn, mè mé njéh lege den né cí.

2

¹ Bí kóó ye, mè né mé seé felè biì kwaré. Seé sâ né felè biì bô Kolóse bô, bô Laodísè bô, mè bô toò bô mene. Bí mene mè kó ngwéh,

² mè lege lom né ye te temé bí lè kú cú, te bí gwaán kuú lètenè biì, bí ña bilí gi doónj cén; te lo yam sie bí beè mé gùm mene, bí mé njéh den bô sésàm bô te ceér Càñ, temé die bí lè. Teèn sâ, njèh gècèn mé Càñ lé leér nab kwaá naá doò, bí nde né ngweé kóó: né gùm *Kristò nuà njèh.

³ Kógòn bô lo mé gùm mene merrè den né beè seèn.

⁴ Mè bí mân tueé né ye te nuaré déi bí beè Kristò bèlè nágá sòm cú.

⁵ Mo mè la mene ké kwaré biì sam, temé mò doónj né gi ké yoòr biì. Mè né ngweé ye bí né te ceér Kristò tég, bí né temé cén mé bú kwaá njií ndò. Mè né lom mé vógó-temé biì lé dé gècèn.

Dene njèn beè Yeésò *Kristò

⁶ Ngweéh bí lé naá giì gwaán ye Yeésò Kristò né Fehtoò biì mà. Sâ bí ñgò bú.

⁷ Bí dèn lòm beè seèn noónj, bí né yoòr seèn teé ndeé, bí temé noónj kwaá njií lom mé bú faá bó lé naá bí feh nò; bí né bú teèn vra yíi.

⁸ Bí dèn làn, te nuaré déi bí kónkòñ nyèèn déi lè bèlè yí cú. Gèh kónkòñ dé sâ né yeé tánágá bô *wónj bô. Bô sâ bô né dé boòn beè tándulù, bó feh yeé njií mé nuàr munó né kóó, dèn ngwéh mùnò dé Kristò.

⁹ Dé Kristò, yoòr seèn né gi lélanj kèkèné Càñ mé gùm mene.

¹⁰ Sâ tueé né ye, bí bôó mé né gi yoòr seèn doónj baá gi mé njéh yoòr mé gùm mene ndò. À dé seèn né mé terreb felè njèh doónj. Né mene gèh terrèb dé heè doónj, né gi ka seèn.

¹¹ Bí bôó mé né gi yoòr Kristò doónj, bí baá gi mé mágá seèn yeyoòr. Né faá bó sé la naá bí *ñgór ñoób nò. Njèh cén, bó bú mé be ñób ngwéh; Kristò nuà njèh bú yoòr biì maga kwaá né kóó, ye te bí geé mé ceér veèn.

¹² Nòmò Càñ mé bó lé kou naá bí doò, bó lé sâ furú bilí naá bí bô Kristò. Càñ lé sâ te cio komo som bilí naá bí bó ndò. Lòu sam, bí lé naá giì temé cén yoòr seèn kwaá njií, ye Càñ terrèb lé naá bú lè cio komo som ma.

¹³ Sâ lo toò, bí lo naá giì bô komó làn, bí lé ceér Càñ kó ná ngwéh, bí lé *sòú seèn cum seér naá lòu. Mé njéh mene, Càñ bô veèn beéh doónj kulu njií seér doò, à komo som béh mé Kristò.

¹⁴ Mo sam, béh sé kuú seér naá kóó. Lòu sam, béh lé naá giì ju beè Càñ sela. Mé njéh mene, Càñ nde huà sâ gwòm seér mé cio Kristò; den cu né faá à lé naá huà sâ ké te toú toór wulá ndò.

¹⁵ Mé cio cén sâ, à né bô cècàn te kògò mé njéh huaré som. Njií sâ né mene mé gèh terrèb dé heè doónj, à né bú toò bô nuàr huaré; gògò né die ndeé.

¹⁶ Mo né mân, sâ bí té gwàn mé nuaré déi taán haá seér bí njèh lòu, né mene yáb, né mene njèh ñueé, bú a, té bí lòu tán há. Nuaré déi a, té bí cieé koó déi lòu tán há ndò; né mene lòu weéh feè joloò, né mene lòu sòu, nuaré déi té bí teèn mbaá nam kú.

¹⁷ Bô njií sâ doónj lé née gi jèrè* ye; kukuj lé naá jomo, né Kristò nuà njèh.

¹⁸ Bí té gwàn mé bô nuàr taán yí bí seé boòn déi, wa bí kwàré mé nò, bí dùa gò cili Càñ. Bó né mene ndòn se gò, ye né seé Càñ, doónj bí té sòn boòn ngwé, né gi bô hám feh bô, bó sâ punó gò né dé wónj.

¹⁹ Bô sâ bô dé boòn yoòr Fehtoò beéh sam. Fehtoò beéh dé seèn né feh; kukuj né bô nuàr seèn. À bó yoòr nyogó bilí né faá yo nyogó bilí yeé bô gà mé cègè nò; à né bó koó, bó né faá Càñ gwaán nê nò kulá huóòm ndò.

Cio mé yòñ beè Yeésò *Kristò

²⁰ Bí né kóó ye, bí bò Kristò lé naâ kóó kuú bilí, ye bò tándulu ká te wónje mé terreb felè biì sam cuú. Bí yeé ko gi aá ménâ, kei mé bóó bí den cu faá bò *wónj bò no wa? Bí tie te bò nijj sâ felá nijj né dé kei wa? Bó né bí tagá,

²¹ wa té dé kàn kemà, té dé kàn nágá, té dé kàn cór ndo. Bí tie teén felá nijj yeé dé kei wa?

²² Mè tueé bí, gèh bò *sóú bú sâ, bó tagá kuú né felè bò njèh wàn. Bò nuàr bò sóú sâ si yeé kóó, bó bó feh cu né kóó ndo.

²³ Bò sóú hèllè njolò nuàr nené né faá njèh kógòn no. Dé kàn ye bèh jolòò né mân, dé kàn ye né mân; wa nuàr a, kwàrè mé no. Bú a, jámé sér yo. Né gi ménâ dág. Njèh cén, nuà kàn a, kóó ye, ndóg bò sóú hèllè veèn mé né lè nyí sòm kòmò ndé ngwéh ma.

3

¹ Bí né gi kóó ye, bí bò Kristò lé komo yuo giì naâ te cio kóó. Mo né mân, sâ bí fón lóm bò njèh dé ké te vulú, bèh mé Kristò né teén den den. À né ké te be gaá Cànje.

² Bò njèh dé ké te vulú a, yílá kélá bí yoòr kóó mé bò njèh dé ká lè wónje.

³ Lòu sam, bí bò Kristò lé naâ kuú bilí, Càn né bò yónj biì ké beè seèn leér kwaá, à leér kwaá né yoòr Kristò.

⁴ Yónj biì dé jéjèg né Kristò. Mo à ndeé cuú baá, te bí nené lie nyegé kwàrè seèn.

Dene dé cuúm mé dé feè

⁵ Mo né mân, sâ bí kwóbé leba mé ceér wónj. Mè ye, bí kwóbé leba mé yàgà yóonj, mé fúar ndo. Bí té njèh ci, bí té tuaá ngàn yoòr bèlè, bí té temé te njèh nuàre kwá njí. Mo sam, nde né cècàn biì njaá.

⁶ Bóó mé né ménâ bóó doónj, né gi feh mé Càn taré. Temé bú lè mé bó njaá nde né dé ci.

⁷ Mé bí mene, bí lé naá giì veèn sâ ngo; felè biì lé cer loóm naá ci.

⁸ Kènè bí sòm á be teén. Temé a, té bí lè nja, bí té fúru, bí té temé jéré ndo. Séb a, té bí sònò yùò; bí té biag sònò biì gèh sòm.

⁹ Bí té mé nyeén lètenè biì córè kú. Lòu sam, yoòr biì yo dé cuúm sam cuú,

¹⁰ baá yo dé feè. Yo dé feè sâ, Càn mé lo naâ bú si, né bú beè beè nyeén, te den faá yo seèn nuà njèh no, ye mo bí baá faá yo nyí nuà njèh, bí nde né nyí mé gùm mene kóó nyegé.

¹¹ Mo né mân, sâ bóó mé Jáf sam bó bò Jáf né kèi cén; bóó mé *ngob aá ngór mé bóó mé ngór ngób ngwéh doónj né gi kèi cén ndo. Né mene bò ya dueé bò, né mene bò

cùr, né mene bò kwèr; né mene bóó mé kwèr sam doónj né gi beè Càn kèi cén. Càn dé seèn ko lom né Kristò mé né lè boón.

¹² Càn lé balé weéh naâ bí kóó, bí né bò dé seèn, temé seèn né gi yoòr biì. Mo né mân, bí dèn mé jere bò mbaábii lè, bí dèn bò húóm-temé bò, bí té ngúmó, bí dèn sér dolésé, bí né temé sie,

¹³ bí né lètenè biì yoló kuú. Temé né mene nuaré déi mé mbei yulá, bú a, kúlú sòm lè seèn kulú. Bí kúlú sòm gi veèn bò mbaábii lè biì, faá Nuà Dueè né bò dé biì lè seèn kulú som no.

¹⁴ Njii mé kela né kóó né gwaàn. Bú a, ká siè lóm bí beè mé gùm mene, te bí doónj nyogó bilí gi cén.

¹⁵ Bí kwá Kristò lab bí mboó. À bí yílá kuú né mé njèh, ye te bí doónj na bilí cén. Sâ bí vra bilí bú.

¹⁶ Bí kwá ngòr Kristò si ngulú lètenè biì, bí né lètenè biì feh kuú, bí né sogó kuú mé kógòn mene ndo. Bí si bené, bí né ngòr Càn lòu de. Bò bené mé Cúcuí Nágá né bele teén doónj, bí sén gi Càn mé njèh seèn, bí sén lóm bú mé temé biì mene, bí né bú vra ndo.

¹⁷ Bí né mene njeré déi bóó, bí tueé mene lòu, bí doónj bóó gi mé yilí Fehtoò beèh Yeésò. Bí né Tele beèh Càn beè seèn vra keéh ndo.

Dene nuà Yeésò toò bò mbei

¹⁸ Bí bò véh, bí ngwé sòn bò si biì ngweè, seé biì toò Fehtoò beèh né ci.

¹⁹ Bí bò siífb, bí dèn mé gwaàn bò véh biì lè ndo, bí té bó lòu fúru sér.

²⁰ Bí bò huaán, bí ngwé làrè sòn bò tele biì mé méi biì te njèh doónje. Mo bí né ménâ bóó, nde né Càn yoòr huoóm.

²¹ Bí bò tele huaán, bí té bò huaán lòu ndé jéla sér; temé nde né bó lè gur.

²² Bí bò kwèr, bí ngwé sòn bò tele seé biì ngweè, bí témá làrè seé boón mé temé cén, bí té lélanj njolò nuàr bó húóm lóm, ye te bó kei bí. Bí dé biì dula né Fehtoò beèh.

²³ Seé sá den mene naàn, bí bó lóm bú mé temé cén faá seé Fehtoò beèh no, bí té túé ye né lom seé dé bò nuàr.

²⁴ Bí kóó ye, Fehtoò beèh gwom nde né bí kóó. Gà ngulú mé á lé naá mé bò nuàr seèn nyegé kwaá, bí nde né yieé ndo. Lòu sam, seé biì né seé Fehtoò beèh Kristò.

²⁵ Nuaá mé né seé vevenè bóó doónj, Fehtoò beèh nde cu né bú mé sàgá dé veèn ménâ gwom ndo; à seèn nuàr lòu gèi bèh.

4

¹ Bí bò tele seê, bí bô dili nyégé felè bò kwere bìi bagasé. Bí kóó ye, bí né taré ka Nùà koò bìi ké te vulúu méná ndò.

Ndéb ceré jomò

² Bí dùà dèn Càṅ cu dɔ́ṅ, bí né làṅ den, bí né bú teèn vra keéh,

³ bí né bú felè beèh dua ndò, te béh kwa ceér, béh se ngòr seèn, te ju *Kristò mé lé naá lòu leér den, ṅené yuo kelà bèsónè. Mè ká gwà cibì tétég hèn yila kuú né mé njéh.

⁴ Sâ bí dùà Càṅ teèn, te mè se bò nùàr faá né tueé nò.

⁵ Bòó mé bò Yeèsò bò sam, bí dèn toò boòn ṅgulisé. Lón mé né toò bìi ṅené dɔ́ṅ, bí té yì kéh.

⁶ Bò ngòr bìi a, ṅgúlí sábé lòm bò nùàr tieé cu dɔ́ṅ lòu. Njii mé bó né bí bieé nyegé dɔ́ṅ, bí kó gèh dé mé bí nde né bó bagasé se nyegé.

Bèh ceré

⁷ Tisík òm yíé-temé beèh tueé nde né bí njàgà mò kóó. À né lom seé Fehtoò beèh mé temé cén boó, béh bú seé boó yeé kóó.

⁸ Mè bú ké yoòr bìi tétég hèn tema njii kuú né, ye te bí ṅgweé kùr beèh, temé taré cu bí lè.

⁹ Bò Onesím òm yíé-temé beèh déi go nde né kóó. Onesím dé seèn né nùàr bìi cén déi, à seé Càṅ boó né mé temé cén. Njii mé né kán kelà dɔ́ṅ, bó nde né bí tueé.

¹⁰ Aristàrk ye bíé kéh bí. Béh bú né ká gwà cibì kóó. Màrk ṅunà bei Bàrnàbàs ye bíé kéh bí ndò. Mè lé naá gii bí tueé ye bí a, mò à waà baá, bí siè nyégé bú bagasé ma.

¹¹ Yeèsò mé bó yilá cu né Jústùs, ye bíé kéh bí ndò. Lètenè bò Jùf mé né bò Yeèsò bò dɔ́ṅ, seé *Lò Càṅ ká lo boó lom né béh bò tagár bò hèn. Yo mò né lom mé bó taré dé gècèn.

¹² Nùà bìi Epaferàs ye bíé kéh bí. Né nùà seé Yeèsò Kristò ndò. À né Càṅ felè bìi dua, à sòn dù ṅgwéh, ye Càṅ a, há bí terreè, te bí den lom tég, bí né teèn joló huóòm; te njii mé Càṅ gwaán nê, bí njii sâ ṅene ko lom mé gùm mene, bí boó cí.

¹³ Dé hèn, mè nde né sòn seèn gwaán: à né lom bí mé gècèn mene munó. À né bò nùàr Laodisè munó, à né bò Hierapólí bò méná munó ndò.

¹⁴ Lùk dóptà yíé-temé beèh bò Demàs ye bíé kéh bí ndò ma.

¹⁵ Bí bíé kéh bò mbei beèh ké Laodisè dɔ́ṅ, bí bie keéh Nimfà mé bò Yeèsò bò mé bilí yeé ké gwò seèn mene.

¹⁶ Mò bó jané gi aá mvù hèn lètenè bìi, bí há njí mé bò Laodisè bò te bó jané ké te mògò boòn ndò. Mò bò Laodisè bò tema njii aá bí mvù mò déi, bí jané cú lè mògò bìi méná ndò.

¹⁷ Bí júée Arsip a, seé Fehtoò beèh mé né beè seèn doò, bú a, bó sòm boò ma.

¹⁸ Né mè Pól, mè béh hèn nyagá né mé be mò, mè bie aá bí. Bí té nyèn, ye mè né dé mò ká gwà cibì ndò. Húóm-temé Càṅ a, ká siè gi bí beè.

2

Mvù Pôl dé toò jògò mé bò Yeèsò bò ké Tesaloník

Bèh bieê

¹ Né mè Pôl bô Silvèn mé Timotê nyagá né kóó. Béh nyagá njií né mé bòn bií ké Tesaloník, bí bòó mé né beè Càn Tele beèh bô Fehtoò beèh Yeèsò *Kristò bilí den. Bó a, kúlú bí, bó haá bí dólê.

Dene bò Tesaloník bò

² Béh né Càn cu dónj felè bií dónj vra, béh né cu bú felè bií dua ndo, béh sòn dù bèh.

³ Mò béh baá Càn dua, seé mé bí né mé njéh bóó kuú doò, béh né yeé teèn munó keéh, ye lòu sam bí né temé yoòr Yeèsò Kristò kwaá njií, wa bí né bú gwaán ndo, bí seé tema kuú né dé cí ma. Béh kò né ye, bí né lom ndèm mé Fehtoò beèh Yeèsò Kristò tég kwaá njií.

⁴ Bò mbeí mò, béh né kóó ye, Càn né bí gwaán, à hèn balé weh né bí dé cí.

⁵ Sâ tueé baá kènè ye, Njàgà Bagaà mé béh lé ndeè naá bí se doò lé ngòr cíí ná ngwèh, terreb Cúcuí Njàgá lé naá gií teèn ngulí den; béh lé naá kóó ye, béh tueé yíí né teèn ndo. Bí lé naá gií te dene beèh lètenè bií nené nyegé; sâ dónj lé naá ye te gam bí.

⁶ Jomo sâ bí lé naá faá béh nò bóó, bí né gule Fehtoò beèh bele, bí né temé te ngòr Cànje kwaá njií, bí né lé gèr-e beè bò nùàr mbiín yilá ndeé, bó né bí bunó; mé njéh mene, terreb Cúcuí Njàgá né seér cu bí yoòr lòu ngulí huóóm.

⁷ Yeé baá méná, bò Yeèsò bò ké Masediná mé Akayí dónj njene weh gi beè bií ndo.

⁸ Njua mé bí lé naá méná bóó komo, te ngòr felè Fehtoò beèh njéné yuo kelá teèn ké Masediná mé Akayí, te ngóg ngulí nde felè bií bèn dónj, ye bí dua lom né Càn mé temé cén ma. Kènè béh njeré déi teèn túé ságá ndé cú,

⁹ bò nùàr né gi mé be bòn felè bií tueé, ye cu mé béh lé waá naá ké yoòr bií wa, bí lé naá béh ke nyegé ma. Bó né cu tueé, ye bí kweéh seér aá temé bií kèn, wa bí be yoòr bò cécàn dónj sòm gi aá, bí kènè dua lom né Càn gécèn mé né Càn làn ma; ye bí né seé seèn bóó ndo,

¹⁰ wa Njuna seèn Yeèsò mé à lé komo sóóm naá lé cio doò, bí né bú kela den ma. Né môn, à née ké te vulúu ye. Lòu téná-juú à ndeé béh lé juú beè Càn yili sòm nde né kóó.

Seé Pôl ké Tesaloník

¹ Bò nùàr mò, bí né gi mé feh bií kóó ye, seé mé béh lé bóó naá ké lètenè bií lé mbaá mvúán lé ná ngwèh.

² Bí kò gi aá kèn ndo, ye béh lé naá gèr ké Filíp fi njené, te béh waá ye ké Tesaloník yoòr bií. Béh yeé baá cu bí Njàgà Bagaà se nyegé, bò nùàr kókoó mbaá yila cu béh bunò ndo. Mé njéh mene, Càn lé haá njéh cuú naá béh terreb dé haá, te béh se bí Njàgà Bagaà mé lé yuoó naá beè seèn mé njéh.

³ Bí kóó ye, ngòr Càn mé béh né tueé hèn te nyeéne yuò ngwèh, béh kòb teèn yí ngwèh, béh bò nùàr lòu bèlè nyi ngwèh ndo.

⁴ Càn lé naá gií béh kweé nyegé, te à nde ye béh Njàgà Bagaà beè haá kwaá, te béh nde ye bò nùàr faá bèh mân se ndo. Béh túé ngwèh ye nuaré déi a, sén béh seèn. Béh kò lom né dé beèh Càn; à ká lé beèh njene gi né kóó.

⁵ Bí né gi kóó, ye bóó mene naàn, béh ngòr tánágá déi felá nyi bèh; béh túé nágá béh dé kágálònj beè nuaré déi kwaá ndo. Mè tueé bí, Càn né sòn beèh kóó.

⁶ Béh túé ngwèh ye bò nùàr a, *sùmù béh sumù. Né mene beè bií, né mene beè bò nùàr, béh teèn sam lág.

⁷ Mò sé né dé dene *sùsùm deèn, béh né bò mbònj tebè Yeèsò *Kristò, béh sé lé naá bí yoòr ngumó. Mé njéh mene, béh seér méná gwàn ngwèh. Béh lé toò bií dólé seér cuú naá lòu, béh bòn seér cu bí, faá mei huaán bonj yeé bò njuna seèn nò.

⁸ Sâ dónj béh lé gwaán gií naá bí, ye te béh tueé bí Njàgà Bagaà mé lé yuoó naá beè Càn. Lé gi cégé ná ngwèh dé ngòr Càn tueé ndo, béh lé felè bií ngon bilí naá mé cio mene. Sâ ye bí né lom béh yoòr yilá faá cí nò.

⁹ Seé faá seé nò, béh lé naá gèr mé njéh ké lètenè bií njené. Ngweéh bí né gi méná kóó mà, belá. Béh lé naá seé mé cibíteèn mene temá bilí. Sâ ye te béh bí yáb lòu dùà ki dèn cú, te bí sònò beèh ngwéè lom Njàgà Bagaà mé lé yuoó naá beè Càn.

¹⁰ Dene beèh ké lètenè bií bò nùàr Càn lé naá ngásé, dilísé ndo, veèn déi lé teèn túán nyi ná ngwèh lág. Bí lé naá gií dene beèh njené; Càn lé naá méná njéné gií ndo.

¹¹ Bí né cu kóó gií, ye béh lé bóó naá mé nùà kàn ké lètenè bií faá tele bóó yeé mé bò njuna seèn nò.

¹² Béh lé naá bí seèn, ye te yo taré bí tarè; béh né bí toó nyegé, béh né bí sógò, ye bí a: bí dèn yí lòm dene bií teèn, faá Càn gwaán

nê no. Nùà njèh né bú. À bí yílá né kóó, ye te bí yíla ngùlù nyí.

¹³ Béh né cu Càṅ cu dóṅṅ vra. Béh vra den né bú felè ngòr seèn mé béh lé naà ké lètenè bìi tueé doò. Lòù sam, bí yeé baá ṅgweé, bí lé naá giì lè sie kwaá, ye né ṅgòr gècèn mé lé yuoó naà beè Càṅ, wa lé beè nùàr yuò ná ṅgwèh ma. Á sâ, né lom môn ndo, né jéjég ṅgòr Càṅ. Bí bò Yeésò bò dóṅṅ, à né mé terreb lètenè bìi teèn.

¹⁴ Bò nùàr mò, gèr mé kwa né bí hèn né faá gèr mé lé kwaá naà bò nùàr Yeésò Kristò ké Judè ndo no. Sâ tueé né ye, bò loò bò bìi tulu su aá bí gèr yoòr, faá bò *Júf lé tulu suú naà bò nùàr Càṅ dé ké Judè no.

¹⁵ Bò Júf hèllè lé naà Fehtoò beèh Yeésò Kristò wulá sòm, bó lo bò *sòn-Càṅ bò wula giì naà kóó ndo. Béh dóṅṅ, bó lé naá cuù béh bunó. Bó yeé baá méná bóó, bó yuo Càṅ te temé, bó ṅa bò bònò bò njolò nùàr dóṅṅ ndo.

¹⁶ Bó ye te bó yíin bilí béh mé ceér ṅgòr Càṅ seè mene, te dà m nùàr hihiné ṅgòr Càṅ ṅgwé kwá cú, te Càṅ bò nùàr yíli sòm cú ndo. Dàm veèn boòn hèllè yeé mboón aá méná, Càṅ jeré njíi bó yúlá-temé seèn yoòr ndo.

Pól baá mé tuaá bò Tesaloník bò

¹⁷ Bò nùàr mò, béh né mé tuaá bìi ká lè beèh, béh bí njolo kwàrè ṅgwéh lòù, wanóṅ temé beèh jògo le lom né yoòr bìi. Cu dóṅṅ béh né gi gò ké yoòr bìi gwaán sóó.

¹⁸ Mè Pól né mene mé feh mò lege, mé njèh mene *Sátàn né lom béh yíin, wanóṅ béh né lom gò ké yoòr bìi gwaán sóó.

¹⁹ Lòù sam, yìè ndèm beèh mé vógo-temé beèh dóṅṅ né bí; te béh kwa ye tam ṅgòg, te lòù mé Fehtoò beèh Yeésò ndeè cuù teèn, béh dobo tàbè toò seèn.

²⁰ Mè tueé bí, yo nde né béh lòù sâ mé bí samé kelá.

3

¹⁻² Béh yeé ṅene dé méná yoló deèn nde aá yógo, béh kaga lom aá ndòñ, ye béh nde né Timotè ké yoòr bìi temá njíi, te béh le lom ké Àtèn mé huún beèh. Timotè né ìim beèh, béh bó bóó yeé seé Càṅ kóó, béh bó né yeé Njagà Bagaá felè *Kristò se. Béh tema njíi né bú ké yoòr bìi, te à nde bí seén, à toó nyegé bí te ceér Càṅe,

³ ye te gèr bí jìli cú. Bí né gi kóó ye gèr ṅenè né seé beèh dóṅṅ.

⁴ Cu mé béh lé naà ké lètenè bìi, béh lé ye bí a, gèr ṅenè né toò beèh teèn ma; hèn né cí sâ, bí né gi kóó.

⁵ Mè lé Timotè hèn tema njíi kuú naà dé cí. Mè yeé yolo mene, dé yoló sam cuú; mè

ye te à nde jògò ke-ke bí née te ceér Càṅe ngulí den ye wa. Càṅ lé naà mè lè tené dé gècèn, mè ndio lom ye merré déi *Sátàn bele weh gi aá bí kèn, te seé beèh mvuan le.

⁶ Timotè yeé nde aá, à cu cuù, à tueé lom béh ṅgòr bebagaá dé gècèn, ye béh a: bí née gi ngulí den ye ma; wa bí né lom lètenè bìi gwaán kuú ndo; ye béh a: bí né lom béh mé vógo-temé mene cu dóṅṅ munò den, wa bí né taré mé tuaá beèh lè, faá béh né mé tuaá bìi ndo no.

⁷ Te Timotè yeé nde tueé gi béh mân, bò nùàr mò, yo sagár laré béh dóṅṅ. Béh né mene mé gèr kwaré, béh dé sâ táj cú. Lòù sam, temé bìi né lom yoòr Yeésò tég,

⁸ bí baá gi beè Fehtoò beèh, bí né lom bú tég sie. Sâ kènè temé beèh die aá lè kèn.

⁹ Mè tueé bí, gèh dà m vógo-temé mé bí né béh beè Càṅ haá hèn, dé tueé sam, béh bú dé sâ vrà kó cú ndo.

¹⁰ Béh né lom bú suuteèn mé cibiteèn mene dua, ye bú a, kòmò kéh béh ceér teèn, te béh nde ṅene ṅgweé cuù bí mé njolo ye, te béh feh jege bò njíi mé né toò le dóṅṅ.

¹¹ Béh né Tele beèh Càṅ nùà njèh bò Fehtoò beèh Yeésò dua, ye bó a: há béh ceér kóó, te béh nde ké yoòr bìi.

¹² Béh ye Fehtoò beèh Yeésò a, bó yám dèn ká gwaán lètenè bìi yaàm; bú a, gàm bí te bí gwaán nyegé bò nùàr dóṅṅ faá béh né bí gwaán no;

¹³ à há bí terreb te ceér seène, te lòù mé bó bò nùàr seèn ndeè cuù teèn, à kwa bí beè Tele beèh Càṅ, sâ bí né gi ṅagásè táj.

4

Dene mé né beè Càṅ ṅagásè

¹ Sâ bò nùàr mò, mè tueé lo né ye bí a, bí dèn lòm beè Càṅ ṅagásè faá béh lé feéh naá bí no, te huòm Càṅ yoòr. Béh né kóó ye, dene bìi né gi méná dág. Mè njèh mene béh né cu bí mé terreb yíli Fehtoò beèh Yeésò boṅ: kúkùr bìi, bí bó yógo kéh cú méná.

² Bò njíi mé béh lé feh belé naá bí mé yíli Yeésò Fehtoò beèh dóṅṅ, bí né gi kóó.

³ Càṅ gwaán né ye bí dèn lòm jolósé. Sâ tueé né ye: bí té yàgá ndé.

⁴ Nùà kàn a, kó lòm veèh seèn, bó bú dèn lòm beè nyí fà dóṅṅ jolósé; te bò nùàr ṅene méná, bó seén nyí teèn.

⁵ Bó té mé tuaá veèn lè faá bò Càṅ-kó no dèn.

⁶ Te bò njíi hèn dóṅṅ, nuaré déi a, té mbeí felè kéh; nùàr té njèh mbeí kè m à ndo. Béh lé naá giì bí tueé kwaá, nùà kàn

né mé tie cí, ye: bòò mé nde né teèn die yilá, Fehtoò beèh nde né bó gèr feh keéh.

⁷ Càn lé béh dé yàgà ndeé yilá fón ná ngwèh; à lé yilá seér naâ béh, ye te béh njaga seér beè nyí dé njagá.

⁸ Sâ kènè bí ngweé nì aá kèn; nuaá mé si njií ngòr hèn doó, nuaá sè ngwéh, à si njií né Càn Nua njèh mé haá yeé bí Cúcuí Njagá kóó.

⁹ Béh né kóó ye, bí né dé bìi lètenè bìi gwaán kuú, bí túé cú ye, kò bó nyàgà túé nji sò bí njeré déi teèn, Càn lé naâ bí dé bìi feh gií.

¹⁰ Né mene bò nuaá Yeésò *Kristò ké Masedinà doón, bí né gi yeé bó gwaán. Mé njéh mene, béh né cu bí boñ: Kúkùr bìi bò nuaá mò, bí bó yógó kék cú dé jomò.

¹¹ Bí fágá lòm feh te bí den noón; nuaré déi té lé njèh mbei ló yilá; bò njèh bìi doón, bí bó jí mé be bìi, te bí kóó feh bìi mé njéh, faá béh lé tueé naâ bí nò.

¹² Mò bí né mân boó, bí bò nuaá kì ndé ngwéh, ye bó a, kó bí koò. Sâ né mene bò Càn-kó, bó nde né bí teèn seén.

Lòu cuú Fehtoò beèh

¹³ Bò nuaá mò, béh gwaán né te bí kò nyegé njèh felè bòò mé lé naâ kuú; te bí dèn cú faá bòò mé ndèm yoòr Yeésò Kristò kwá njií ngwéh nò; wanóón mò cio kwa baá bó, bó né yeé kú vuagá. Bí té dé bìi méná bó.

¹⁴ Lòu sam, béh né gi kóó ye, Yeésò lé naâ kuú, à komo yuo cu aá lé cio kèn. Mé béh né cu méná ndò. Bòò mé né gi temé yoòr Yeésò kwaá njií doón, Càn nde né bó felè seèn komó som keéh, à weh njií bó bó ké yoòr seèn.

¹⁵ Hèn béh tueé nde aá bí bò ngòr mé Fehtoò beèh lé feéh naâ mé sòn seèn, ye: lòu mé nyí cuú nde né teèn wa, bóò mé lé kuú baá, ndeé kela logó nde né toó kóó; te béh bóò mé nées kú ngwéeh ye, ndeé bele ye bó ma.

¹⁶ Sâ né lòu mé hueh taré Càn nde né teèn ngulí. Cìl seèn dé koò nde né lòu sâ tueé taré; tãñ* Càn nde né tuagá; Yeésò Kristò Fehtoò beèh mé feh seèn ndeé né ké te vulúu suagá; bò nuaá mé lé naâ lé yilá seèn kuú gií doón komo yuo logó ndeé né kóó;

¹⁷ Te Càn nde ye béh bò lèlàn bò weh, à koró bìlì béh bó doón te bègè. Jomo sâ béh bó nde né ké ter kem naá, te béh bò Fehtoò beèh kwaré ké sâ, béh bó den le ké yoòr seèn dé cu doón.

¹⁸ Ngòr hèn, bí bó dólé kú bèh temé lètenè bìi mé njéh.

5

¹ Bò nuaá mò, felè cu mé bò njèh kèkèné sâ nde né teèn boó bele, bó bí dé bìi lòu nyàgà só ndé cú.

² Bí né gi mé feh bìi kóó ye: Fehtoò beèh kar waá nde né lòu. Lòu sâ nde né faá nuaá yìb kar waá né cíbìtenè nò.

³ Kò bò nuaá baá yo nyen, bó baá tueé ye: *ωὴν ἡμεῶν αἱ, wa loó dolé baá ma. Kò baá méná, te kar waá ye felè boón, kum som bó. Mè tueé bí, dé mvelé sam ndé ngwéh; ceéh keéh nde né bó faá nyer ceéh keéh yeé ma mé lèi hueéh nò.

⁴ Dé bìi, bí bèh cíbì sam. Cieé sâ bí faá nuaá yìb nò kár kwà ndé ngwéh.

⁵ Bí né gi dé bìi bóò mé gò né bèh njagá, bí né bò bèsónè bò. Béh bó nuaá mé gò né bèh cíbì sam, béh cíbìtenè gò bèh.

⁶ Mò né mân, sâ béh té lóm faá bó déi nò cèr dèn, béh nyimè dèn sér làn, béh né teèn yoló kelá den.

⁷ Bò lóm cer yeé cíbìtenè, bó sela cíbìtenè ndò.

⁸ Dé beèh mòn sam, béh né gi bò suútenè bò, béh yíyolò, béh kwá njií gí temé yoòr Yeésò, béh né lètenè beèh gwaán kuú. Sâ né kò dé beèh. Béh ndèm tég kwá njií lòm yoòr Yeésò mé nde né béh lòu sâ yilí som. Sâ né cu tám taáb dé beèh ndò.

⁹ Càn lé béh dé ju dieé mé ná ngwéh, à lé balé kwaá seér naâ béh, ye te béh yilí yuo mé Fehtoò beèh Yeésò *Kristò.

¹⁰ Yeésò Kristò lé naâ felè beèh kuú, ye te lòu sâ béh né mene làn, béh kuú aá mene, te béh bó ndeé den beh ma.

¹¹ Á sâ, bí taré kú lètenè bìi méná doón; bí sén kú lètenè bìi seèn, faá bí bóó ka yeé nò.

Bèh ceré

¹² Belá, béh né bí boñ: bóò mé né seé Càn lètenè bìi temá, Fehtoò beèh bí haá kwaá né beè boón, bó bí ceér feh yeé kóó; bí ngwé sòn boón ngweé.

¹³ Bí wèh kwá bó faá nuaá mò bìi, bí gwàn bó mé temé cén ndò. Lòu sam, bó né mé seé Càn beè. Bí bò mbaábi dèn mé sòn cèn.

¹⁴ Belá, béh né bí dua, bí kwágá bò fùùb bò kwagaá ndò; bí tó nyegé bò veéh bò toó; bí gám bò yuyuaá bò gaám; bí kwá làrè sèñ yoòr boón doón.

¹⁵ Bí kè nyegé keè, nuaré déi a, té veèn cú, bí húóm sér lètenè bìi lòu; bí bò nuaá doón húóm gí méná ndò.

¹⁶ Bí sàmè dèn cu doón lòu.

¹⁷ Bí duà dèn Càn kèi cèn.

¹⁸ Né mene kei, bí vrà dèn Càn teèn méná. Bí bò nuaá Yeésò Kristò, sâ né njií mé Càn gwaán né beè bìi.

¹⁹ Bí té Cúcuí Naga toò cí téná.

²⁰ Bí té ngòr bò *sòn-Càṅ bò doó si njí.

²¹ Njèh doón bí kè nyégé jí bagasé, te bí weh le mé bò dé bebagaà beè.

²² Bí té veèn deí mé be cór nyí lág.

²³ Càṅ mé kulu dolé yeé njèh koó, bú a, sènè kwá bí beè seèn lòù, à ke nyégé yòṅ bìi mé càṅ bìi mé yo bìi mene, te lòù mé Fehtoò beèh Yeésò Kristò ndeè cuù teèn, à kwa lom bí ṅagásé tṅ.

²⁴ À lé bí yilá naà koó; à né nùà jéjég, bú nùà njèh nde né bí mé feh seèn ke nyégé.

²⁵ Bò nùàr mò, bí duà Càṅ fele beèh duaà ndo.

²⁶ Bí bíé kéh béh bò mbeí bìi doón, bí jógó siè bó beè.

²⁷ Mè né bí mé yilí Fehtoò beèh boṅ, bí jáṅé làrè mvù hèn toò bò nùàr bìi doón.

²⁸ Húóm-temé Fehtoò beèh Yeésò Kristò a, ká siè jí bí beè.

Mvù Pôl dé jomò mé bò Yeésò bò ké Tesaloník

Bèh bieê

¹ Né mè Pôl mé Silvên bô Timotê nyagá njií né mé bòn bìi ké Tesaloník, bí bòó mé né gi beè Tele beèh Càṅ bô Fehtoò beèh Yeésò *Kristò doón.

² Tele beèh Càṅ bô Fehtoò beèh Yeésò Kristò a, kúlú bí, bô haá bí dolé.

Lòu ju tenâ

³ Bò nuàr mò, béh vrà lòm Càṅ felè bìi, béh té sòn dù. Mò béh né ménâ bòó, sâ né teèn yilá. Lòu sam, bí né temé cén kwaá ngulí huóóm, né tetoò yaám ndeé; gwaàn mé dé kán né mbei lètené bìi gwaàn doò né naṅ ndo.

⁴ Béh mé yilí bìi te bòn bô Yeésò bò bèh doón hèn punó go né mé njéh. Gèh sieè mé bí né lom mé temé cén sie huóóm sâ né бага dé gècèn. Bó né mene bí teèn bunó, bó né mene bí gèr feh keéh, mé njéh mene bí temé teèn sòm ngwéh; béh hèn punó go né mé njéh.

⁵ Bí né ménâ yoló, te néné yuo kelà teèn, ye Càṅ ju tena yíí né teèn, wa dé *Lò Càṅ yilá bí nde né wulú ma. Lòu sam, bí dàṅ gèr hèn yoló laré né felè Lò Càṅ sâ.

⁶ Yila né teèn ndo. Càṅ bò njéh doón bòó gi nde né te ceér-e te ceér-e. Bòó mé né bí gèr feh keéh hèllè, à nde né bó gèr sâ horó haá cuú.

⁷ te bí bòó mé né gèr néné, kwa seér cu dù koó. Béh nde né ménâ kwa ndo. À ndeè mán bòó nde né lòu mé Fehtoò beèh Yeésò cuú nde né teèn.

Lòu sâ à ndeè né ké te vulúu néné yuo kelà, à nde né mé bòn bô cili seèn dé tetarê jomo,

⁸ à wa ndeè né te leba weè, te à weh bô Càṅ-kó seé, à nde né bô tàṅ-tie bô seé ménâ weh ndo. Lòu sam, bó temé te Njàgà Bagaà Fehtoò beèh Yeésò kwá njí ngwéh.

⁹ Bò nde né te gèr dé nyemà mé nyemà nyoló le, bó leba den gèr ké ndón-ndón, bó dé bòn *sùsum Nùà Dueè yoòr bòn ngwé nde cú, bó te ngulú seèn-e yilá nyí nde cú ndo.

¹⁰ Mò à ndeè baá lòu sâ cuú, bô dé seèn nde né bú seèn; bòó mé né gi temé yoòr seèn kwaá njií doón nde né mé bú *sumú kuú. Lòu sâ bí doón, bí nde gi né lètené bô sâ bò ndo. Lòu sam, ngòr Càṅ mé béh lé naá bí tueé doò, bí né temé teèn kwaá njií.

¹¹ Béh Càṅ felè bìi cu doón hèn dua den né dé cí. Béh ye Càṅ a, bó te bí den komo dene jéjêg mé à né bí mé njéh yilá doò. Béh ye bú a, kúkùr seèn à há bí terreb teèn, te bí bòó komo багаà mé bí né gwaàn doò; bô seé mé bí bòó né mé yilí seèn doón, bú a, nyén ngulí jí bó nyeèn ndo.

¹² Mò né mán, sâ yilí Fehtoò beèh Yeésò nde né felè bìi lieé ṅagá, bí nde né mé bú lieé nyegé ndo. Bò njií hèn doón Càṅ bô Yeésò Kristò Fehtoò beèh nde né mé húóm-temé bòn dé lòu bòó jí.

2

Lòu mé Fehtoò beèh cuú nde né teèn

¹ Mè dé kènê tueé nde aá felè cieé mé Fehtoò beèh Yeésò *Kristò ndeè né teèn cuú, mé béh nde né toò seèn bilí jí ndo. Béh né bí bòn, kúkùr bìi bô nuàr mò,

² bí té kèkòg dèn; càṅ a té bí lè mbaá téné kú. Bò nuaré déi né mene tueé ye bí a, cúcuí ye bó a, Fehtoò beèh cu jí aá kèn, bí téé gwàn ye. Bó né mene ngòr Càṅ ménâ se, bó né mene mvù déi jaṅé, ye bí a, béh nyagá naá ménâ koó, bí té lòm gwàn; feh a, té bí ter mbaá njéllé kú.

³ Bí té gwàn mé nuaré déi bele bí felè cieé sâ lòu.

Mé cieé bú sâ ndeè dé seèn waá, kò veèn bò nuàr baá furú, bó baá Càṅ taáb saán; kò mei bô jéré-temé bô ndeè néné ṅaga baá bèsóné, sâ ye. Né nùà yilá-beè bòn.

⁴ Nùà jéré-temé hèllè nde né Càṅ yoòr yuo njebá, ye bô nuàr a, té bú dùà, bó té njeré déi dùà gò. À nde né Càṅ felè njebá tená, ye nyí né bú yogó. Dé sâ jí lòm nde ngwéh, à nde cu né mé njéh ké *gwà Càṅ koó logó yilá bilí, à nde mela den te kògò, ye nyí né Càṅ nùà njéh sâ.

⁵ Á, ngweéh cu mé béh bí lé naá koó, mé lé naá jí bí ménâ tueé ndo wa? Bí dé sâ múnò kó cú á?

⁶ Mé njéh mene, dé kènè à née mé ceér sam ye, njeré déi né bú toò lalé tená, kò cu mé Càṅ lé sie kwaá naá sâ ndeè waá baá koó, sâ ye; bí né gi ménâ koó.

⁷ Cí jí cégé ngwéh ndo: bó née mene bú beè ménâ sie kwaá, terreb jéré-temé seèn hèllè né doó naáb ṅo den, né lom mé seé yieé ndeé. Njéh cén, bú nùà njéh nde née wá ngwééh ye, kò nuaá mé sie kwaá né bú beè sâ ndeè sòm aá yo, sâ ye.

⁸ Cu sâ mei bô jéré-temé bô hèllè nde né cie néné ṅagá, te Yeésò Fehtoò beèh ndeè weh nyegé ye bú seé: à nde né bú mé ndândaá cúcuí mbaá fulú wulá sòm, te njènjàn ṅagá seèn nyoló sòm weéh ye bú.

⁹ Mo tájéré hèllè ndeè baá cie ñagá den, à nde né ñagá mé terreb *Sátàn sieé: à nde né bò ñjèh kèkènè hihiné boó bele; bò fém mé bò ciè nyenyenè nde né cie bomó sue,

¹⁰ te à bele kwa bò nuàr teèn. À nde né jomo veèn mé nòmò hihiné kelá, te à bele kwa boó mé nde né leér le mé ñjéh. Lòu sam, gècèn mé sé né bó yili sòm, bó temé teèn kwá ñjí ñgwéh; bó bú gwàn ñgwéh ndo.

¹¹ Càn yeé ñene aá ménâ, à bó terreb manjelèñ mbaá hèn tema ñjii seér né mé ñjéh, te bó gwaán kela seér bò ñjèh dé gogobô sâ ndo.

¹² Sé yeé baá môn, te boó mé gècèn gwàn bèh doón yila gi beè. Veèn seèn huòm kela né bó yoór koó no.

Boó mé Càn nde né yili sòm

¹³ Bò nuàr mò, bí boó mé Fehtoò beèh né bí gwaán hèn, béh né lom Càn felè bìi vra dé gècèn. Yila né teèn ndo. Lòu sam, Càn lé naà bí balé kwaá, sâ wónj née sam ye, ye te bí ndeè yili yuo faá bèh mân, bí ña bò dé nyí. Bí bò dé seèn ña né mé terreb Cúcuí Ñagá bó temé cén mé bí né te ngòr gècèn kwaá ñjii doó.

¹⁴ Càn lé bí yilá naà mé ñjéh; lé naà mé Ñjagá Bagaà mé béh lé seé naà bí doó, ye te bí yila ké bèh *sùsum Fehtoò beèh Yeésò Kristò.

¹⁵ Mo né mân bò nuàr mò, sâ bí húné lòm noón, bí kwaá ñjii temé te tabó mé béh lé naà ñgwéé, béh feh keéh cu bí doó; bò déi béh lé tueé naà bí mé feh, bò déi béh lé bí nyagá naà lòu; bí kwá ñjí temé teèn noón.

¹⁶⁻¹⁷ Fehtoò beèh Yeésò Kristò mé feh seèn hò Tele beèh Càn a, siè nyégé bí. Bó gwaán né béh koó, bó cu doón toó nyégé né béh koó, bó temé beèh ter jògo kwaá né koó; doón né gi mé húóm-temé boón. Bó a, tó nyégé bí, bó haá bí terreb, te bí boó lom bò ñjèh bebagaà, bí tueé nyégé ngòr sònò bagasé ménâ ndo.

3

Pól ye, bó duà Càn felè nyi duaá

¹ Bò nuàr mò, mè tueé lo né ye bí a, bí duà kéh béh Càn teèn, te ngòr Fehtoò beèh sela yam nde bèh doón kukwar, te lie faá lé lie huòm naà ké lètenè bìi no.

² Bí duà cú bú, te à mvelé sòm béh beèh bò jéré-temé hò teèn, wanóñ né bò vevené hò. Ngòr Càn mé béh né se hèn, bò nuàr bú doón gwàn làrè ñgwéh.

³ Mé ñjéh mene, Càn né den ka te be sâ. À nde né bí terreb haá, à nde né bí kurú nyégé, te veèn bí kèrà cú.

⁴ Béh né kwàgà bìi mé yili Fehtoò beèh yieé, ye bí né yeé boó, bí nde cu né mé ñjéh faá béh lé tueé naà bí no boó ndeé den.

⁵ Fehtoò beèh a, lè mè nyégé bí temé lè, te bí gwaán ñei cu Càn dé gwaán, bí yolo komo ñjèh faá Yeésò *Kristò no.

Pól ye nuà kàn a, bó seé

⁶ Bò nuàr mò, béh tueé né bí mé yili Fehtoò beèh Yeésò Kristò, ye bí a: bò Càn bó mé né dene fùòb boón den doón, bí bó té bècèné dèn bílí, bò sâ bó tabó mé béh lé naà bó feh hèn bèlè ñgwéh.

⁷ Dé bìi, bí né gi gule beèh koó, bí gò bèlè teèn. Lòu sam, léi mé béh lé naà lètenè bìi, béh lé bò fùòb bò ná ñgwéh.

⁸ Béh lé gùm beèh beè nuaré déi yí lo ná ñgwéh, ye te à koó den béh dé lòu. Béh lé tema seér cuú naà seé dé temá, béh tema bílí seé mé cibítenè mene. Sâ doón béh ye te béh nuaré déi lètenè bìi seé beè há cú.

⁹ Lé tué ná ñgwéh, ye sâ béh mé ceér yáb sam cuú; dé sâ ndóg ndo. Béh lé ménâ tema seér naà, ye te bí ke weh teèn, bí bele gule beèh.

¹⁰ Béh lé cie ké lètenè bìi tueé ñaré ñjii naà dé cí, ye bí a: nuaá mé seé gwàn ñgwéh doón, bú a, té yáb sònò nágá kéh ndo;

¹¹ wanóñ bó ye béh a, bò nuaré déi né ké lètenè bìi teèn, bó né lélán fùòb mbaá ngolé go; wa seé boón né lom ngòr bò nuàr hua weèh sé wa.

¹² Mé yili Fehtoò beèh Yeésò Kristò, béh né mé hò sâ bò tueé ñjii, ye bó a, bó témá lòm seé nenóñ, te bó koó feh boón mé be boón ma.

¹³ Béh né mé bí tueé ñjii ndo, bò nuàr mò, bí té be dù, bí bó dèn bagaà cu doón.

¹⁴ Ndéb mé béh né lè mvù hèn leéb kwaá, mo nuaré déi tie teèn félá ñjí ñgwéh, bí kè bú keè, sâ bí gè lòm mé ceér seèn noón, te à gulí ko.

¹⁵ Bí té bú cu sâ faá nuà bònò bìi no wèh ndo, bí fèh sér bú lòu, ye né nuàr bìi.

Bèh ceré

¹⁶ Nuà Dueè mé kulu dólé yeé ñjèh koó, bú a, kúlú dólé nyégé dèn bí mé gèh kulú hihiné cu doón. Nuà Dueè a, dèn mé bí doón!

¹⁷ Mè bie aá bí, né mè Pól, mè bèh hèn nyagá né mé be mò. Hèn né be mò, te mvù mò doón mé jege gi né mân.

¹⁸ Húóm-temé Fehtoò beèh Yeésò Kristò a, ká siè gi bí beè doón.

Mvù Pôl dé toò jògò mé Timotê

Bèh bieé

¹ Né mè Pôl, mbòn tebê Yeésò *Kristò. Càn Yili nùàr bô Yeésò Kristò mé ndèm beèh doón né gi yoòr seèn hên lé ye mè a, dèn mân koo.

² Mè nyagá njií né mé wò Timotê. Wò né faá huaán mò nàr lè nò. Bèlò fà doón né gi temé yoòr Yeésò Kristò kwaá njií. Huaán mò, Càn Tele beèh bô Fehtoò beèh Yeésò Kristò a, kó wò jere, bó kúlú wò, bó haá wò dolè.

Dene kôr

³ Cu mé mè lé nde aá ké Masedínà ndeé, mè ye wò a, dèn lè ké Efèse, te wò yiín bò nùàr njèh nyenyenê feèh.

⁴ Júée bô a: té mé bô débèè bô tele boòn léi jògò sán lè, bô té mé dógòti yili bô tele boòn sá gènnè lè ndo, wancóñ saàn nde né mé njèh lòu yaám seér, te yiín ceér Càn. Júée bô a, dé ceér Càn môn sam; wa Càn dé seèn bô nùàr yili som seér né mé temé yoòr seèn kwaá njií ma.

⁵ Sà doón né ye te bí gwaán kuú lètenè bìi gwaán. Mò né mân, kó bí lè den seér mé temé ñagá, ndòn bìi lòu sé ngwéh, bí temé bìi kwaá njií lom mé Càn ndo, sá ye.

⁶ Wancóñ bô nuaré déi durá yuo gi aá te ceér gècèn hên. Bó né seér lè saáne ndugó yilá.

⁷ Dé kàn ye, kó júée nyí ña nde né nùà fèh-sóu Càn koo; dé kàn ye, kó nùà fèh-njèh júée nyí ndo. Á sà, bó ndègè bô njèh hèllè ngwé kòmò bèh ndo. Né mene sònò boòn yuo, bô bú ngwé kòmò bèh lág.

⁸ Béh né gi koo ye, *sóu né njèh bagaà. Njèh cén, kó wò jolo bú faá tueé né nò.

⁹ Dé nùà gècèn, sóu bú koo tágá cú. Càn sóu sou njií né mé bô vevenê bô, bô kwá-sóu bô o, bô táre-feh bô o, bô jéré-temé bô o, bô ngén-sòn Càn bô o, bô sèb-Càn bô o, bô wúlá-feh bô o, bô wúlá-tele bô o, bô wúlá-meí bô o,

¹⁰ bô gwá sár bô o, bô siíb mé cer seér né bô mbei boòn o, bô gò kwer bô o, bô nyeén bô o, bô jègè kòb bô o, doón Càn sóu sou njií né mé bô. Bòó mé gècèn faá tueé nê nò bèlè bèh doón, Càn sóu sou njií cu né mé bô ndo.

¹¹ Njàgà Bagaà né gi méná tueé. Càn lé jege kwaá naá beè mò, ye mè a, ndé méná feh. Né Njàgà Bagaà mé tueé né felè Càn *Sùsum, Nùà Ngürmò.*

Pôl ye njua mé Càn lé naá nyí jere koo

¹² Mè né lom Fehtoò beèh Yeésò *Kristò vra dé gècèn; à mè terreb lè seé hên haá né koo. À lé naá gi kwàgà mò yieé, te à nde ye mè nùà seé seèn mân sie kwaá.

¹³ Sà léi toò mè lé naá beh bú bunò, mè né bú gèr feh, mè né bú teèn selé yí. Mé njèh mene, Fehtoò beèh dé sà táñ ngwéh, à né seér mè jere teèn dé koo koo yí, ye mè née temé yoòr nyí kwá njií ngwéeh ye lòu, wa mè boó cur den né mbaá ma.

¹⁴ Yeé baá mân, húóm-temé seèn ka sie mè beè ndo, à kweh seér mè, te mè sie lom bú mé temé cén, mè gwaán bô nùàr seèn mé temé seèn lè.

¹⁵ Kwá mé tueé bí jéjég ngòr; bô nùàr a, siè be mé njèh tég. Jéjég ngòr sá ye: Yeésò Kristò lé ndeé naá ká te wónje bô vevenê bô yili som. Kánkán nùà veèn sá lètenè boòn doón né mé hên.

¹⁶ Mé njèh mene, mè kánkán nùà veèn la jògò hèllè, Càn né cu mè bagaà lòu boó seér. Sà doón ye te bô nùàr ñene kó siè-temé Yeésò Kristò teèn, te haá bô jomo bô terreb, bô kwaá njií taré temé yoòr nyí, bô ndeé kwa yòn tètàgà.

¹⁷ Bô nùàr a, sèn Càn seèn. Terreb seèn a, sùmu yùò kelà cie dé kèi cén. Nùà Dueé dé cu doón né bú. Nùàr bú mé njolo ñéné bèh ndo. Càn ndeèr né lom bú. È môn.

Pôl baá Timotê ndéb leéb

¹⁸ Huaán mò Timotê, mè ngòr hên doón kwaá lo aá beè yeé, te yuo faá bô *sòn-Càn bô lé tueé naá felè yeé nò. Mè ye te wò sie be mé njèh, wò lie yí taáb teèn.

¹⁹ Mò wò baá mân boó, kwá njií lòm temé yoòr Càn tég, wò bô gi njèh doón mé ñagá-temé mene ndo. Bô nuaré déi lé naá ceér bagaà hên berón, bô som gi temé yoòr Càn. Yeé baá mân, bô lé naá lòu leér le gií ndo.

²⁰ Lètenè boòn sá Himenê mé Alesándà né teèn. Mè lé naá be felè boòn som, te bô yila nde kó beè *Sátán, bô né njèh teèn maán, te bô Càn sèb cú.

2

Ndéb felè Càn duaà

¹ Mè toò jògò tueé logó né ye bô nùàr a: dùà làrè Càn felè nùàr doón, bô kúgór bú kugòr, bô vra laré bú felè nùàr doón ndo ma.

² Bó dùà bú felè bô mgbèemgbè mé bô kokoò bô mene, te bó sie dilí nyegé njèh, béh ngweé ye fu, temé die béh lè, béh sie lom Càn mé temé cén, béh den dene bô kàm bô.

³ Mò bí né Càn Yili nùàr mân dua laré, sá bí boó né njií mé né bú njolò dilí huóóm.

⁴ À gwaán né ménâ ndo, ye te bò nùàr doónj ñene ko gécên nyí, bó yili yuo gi.

⁵ Lòu sam, Càn gi cegé né bú mé huún. Lètené Càn bó bò nùàr kòu né cegé cén ndo. Kòu sá né lom nùà cén; nùà cén sá né Yeésò *Kristò.

⁶ À lé bò nùàr mé húóm seèn ñge weéh naà kóó. Lé naà te cu mé Càn lé nyegé kwaá naà ndo. Yeé baá môn, ñené yuo kela bèsóne, ye Càn gwaán né bò nùàr doónj yili som ma.

⁷ Càn lé mé mbònj tebè seèn hèn sie kwaá naà dé cí, ye mè a, ndé ngòr nyí lètené bóó mé Juf sam se yonj; wa fèh bó feéh, né ngòr gécên, te bó kwaá njii temé cén teèn ma. Né ka môn jég, mè nyeén túé ngwéh.

⁸ Yeé baá môn, mè né lom gwaán, ye bò siíb a, dùà làrè bú bèh doónj, bó sòm njí be Càn duaà ter, bó dùà lòm bú mé temé ñagâ. Togo mé saàn a, té lètené boòn fúru kè.

⁹ Bò véh a, sù yí cògò teèn, bó fón gèh cògò mé né te ceér-e, bó su lom cí; bó té feh lòu nyàgà góné; bó té yiyàr mé gòm bègè yí, bó té cògò bègè sù ndo.

¹⁰ Bó bó sér bó seé dé bebagaà mé né teèn yilá, te feh keéh ye bó né Càn veéh.

¹¹ Mò bó véh baá ju Càn maán, bó té sòn kòmò, bó léb sér teèn lòu.

¹² Mè né ma vèh yíin; bú a, té bò siíb ñjèh kóó fèh sér, à mé sòn toò bó siíb sam ndo; bú a, húné lòm noónj.

¹³ Lòu sam, Càn lé me logó naà Ádàm, te à nde ye Evà meé.

¹⁴ *Sátàn lé Ádàm belè ná ngwéh, à lé belé naà Evà. Evà lé *sóu Càn kwaá naà kóó.

¹⁵ Mé ñjèh mene, ma véh nde né mé bò huaán yili yuo; ko à né temé yoòr Càn kwaá njii ndo, à né bò mbei mé temé cén gwaán, à bò nùàr doó káré si ngwéh, à né veèn nyenné, sá ye.

3

Seé bò kokoò bò gwà Càn

¹ Kwá mé tueé wò jéjég ngòr. Jéjég ngòr sá né: nuaá mé gwaán né dé seèn seé gwà Càn, ye te bó haá beè nyí, foon kwa baá seé dé bagaà kèn.

² Sá bú a, dèn nuaá mé yilí seèn ngúlí vé ngwéh, à dèn lòm mé véh cén, à té mbè selà, à dèn nùà kógon, à bó yí ñjèh te ceér-e. Bú a, dèn nùà wèh-kin; bú a, dèn lòm nùà fèh-ñjèh dé gécên;

³ à té sibi, à té sà fon, à té nùàr mgbé, à dèn sér dolésé, à té kàgàlònj gwàn selà ndo.

⁴ Bú a, dèn nuaá mé né mbàgà seèn nyegé komo, à ko nyegé bagasé ye bò huaán nyí né tie ngweé, bó né leéb, sá ye.

⁵ Wanoónj mò nùàr mbàgà seèn nùà ñjèh nyegé kó ngwéh, à mbàgà dé Càn nyegé komo nde né naàn wa?

⁶ Mò bí nde aá nùà koò sie, bí té nùà feé siè. Mò sam, à nde né mé ñjèh lòu punó seér, te à die ju beè Càn, faá *Sátàn lo dieé naà ndo.

⁷ Mò bí nde aá nùà koò sie, ko bú a, dèn dene bò kàm bò, te bò loó bò veéh ye bú ndo. Mò sam, bó nde né bú seb; fegùli sé ye baá bú sie, à sela yuií Sátàn.

Bò mabon gwà Càn

⁸ Bò mabon gwà Càn a, dèn lòm cu doónj dene bó kàm bó ménâ ndo, bó té sòn fà túé. Bó a, té mbè sibi, bó té kàgàlònj mé kòb mene fon;

⁹ bó kwá njí gí temé te ngòr gécên mé Càn né béh feh hèn, bó ñaga seér temé lè.

¹⁰ Mò bí nde aá mabon gwà Càn sie, bí jògò kwé nyége bú bagasé ye; mò à kela né kela, à yila ye seé sà.

¹¹ Bò véh boòn a, dèn lòm dene bó kàm bó ménâ ndo, bó té sòn tuágá sàr gò, bó té mbè selà, bó dèn lòm te ñjèh doónje kóbè sà.

¹² Mabon gwà Càn a, dèn lòm mé véh cén; bú a, dèn nuaá mé né bò huaán nyegé komo, à né mbàgà seèn nyegé komo ndo.

¹³ Bò mabon gwà Càn mé né gí seé boòn faá Càn tueé né no bóó komo doónj nde gí né njòlò bó nùàr lieé huozóm. Bó ngòr Càn sá tueé lom nde né mé terreb teèn, ye bò nùàr a, bó temé kwá njí gí yoòr Yeésò *Kristò ma.

Tànòr ñjèh nàb déi

¹⁴ Mè né munó ye, mè ndeé né ké yoòr yeé ndeé. Mé ñjèh mene, mè ye, kwá mé nyagá njii ngogó wò lòu ye.

¹⁵ Mò mè né mene ñgagá, te wò ñene mvù hèn, wò ko gèh dé mé bò nùàr Càn nde né den. Bò nùàr Càn sá, mé jue né mbàgà Càn. Càn mé né Càn làn lé naà gécên seèn teèn nyeén kwaá, te kù den bú sà, à taá kwaá gécên sà ter kóó.

¹⁶ Mé tueé bí, dé saàn sam, bò ñjèh nàb mé Càn né béh te ceér seène feh hèn né lom tànòr; ye:

À lo naà nùàr ñaá.

Cúcuí ñagá feh keéh ye à né dilisé.

Bò cili Càn lé naà bú mé njòlo ñené.

Lò nùàr ngweé gi ju seèn.

Bèh doónj bò nùàr né temé yoòr seèn kwaá njii.

À ñaá nde cu aá ké te vulúu kèn.»

4

Bò nyeén bò

¹ Sâ Cúcuí Naḡá lé naá gii bèsònè tueé kwaá, ye mo wón nde aá gii wa, bò nuaré déi nde né temé yoór Yeésò *Kristò som, bó kwaá njií seér yoór bò cècàḡ mé nde né bó bele weh gií, wa bó nde né ngòr bò tándulú ngweé seér ndo.

² Ye bó nde né mé feh boòn beè bò tánáḡá bò leér le gií. Lòu sam, bò sâ bò mé ndòn lé sam cuú; ndòn boòn fii yuo aá kèn.

³ Bò nyeén bò sâ nde né bò nuàr ndébé vevené tièé kura kwaá; bó nde né bò nuàr tueé, ye bó a: té véh jógó, bó té gèh yáb dé kàn yíé, bó té dé kàn yíé ndo. Á sâ, Càḡ lé bò yáb sâ doón si gii naá koó ndo, ye te bó mé né temé yoór nyí kwaá njií, mé né gècèn nyí koó doón yieé beh ménâ, bó né nyí teèn vra ma.

⁴ Mè tueé bí, sâ bò njií mé Càḡ lé si gii naá doón né gi бага. Mo né mân, nuàr té déi teèn mbaá jinè kú; bú a, vra lòm Càḡ dé vraà, à yieé njií sònò.

⁵ Ngòr Càḡ bò Càḡ duaà nyegé gi aá bò njií sâ beè Càḡ kèn.

Nuà seé Yeésò *Kristò dé bagaà

⁶ Mo wò né mé bò nuàr ndém mân leéb nyegé, sâ wò né nuà seé Yeésò Kristò dé bagaà, wò né te ngòr Càḡe kula ndeé. Lòu sam, wò né temé te ngòr gècèn kwaá njií, wò né ceér Yeésò bele.

⁷ Mo né mân, té be yeè te débèè bò jòḡò bò yí, né gènnè tándugò, ceér Càḡ sam. Mân sér dé yeè gò nuà Càḡ.

⁸ Gò dé ká te *wónje mé yo taré nde né mé njéh né ka teèn huóm weh ndo. Mé njéh mene, gò dé beè Càḡ huóm kela né koó. Mo wò né faá Càḡ gwaán nè no go, sâ wò baá gi kènè mé yòn teèn, te wò ndeé kwa cu ye yòn dé tètàḡa.

⁹ Bèlè môn, jégég ngòr né cí; bò nuàr a, siè be mé njéh téḡ.

¹⁰ Béh seé hèn lege kuú né dé cí. Lòu sam, ndèm beèh doón né gi yoór Càḡ; à né Càḡ làḡ, Yili nuàr né bú; à né dé bò nuàr doón ndo. Tétég né dé bóó mé né temé boòn yoór seèn kwaá njií.

¹¹ Fèh gi bò nuàr ngòr hèn doón, njéi lòm bó yoór téḡ.

¹² Té gwàn mé nuaré déi seb wò, wa wò née huaán maan ye. Mè tueé wò, dèn lòm dé yeè toò bò Yeésò bò faa mòu no, wò go feh seér bó gò bò Yeésò bò. Ngòr yeè a, dèn môn; dene yeè môn. Ngò fèh bó gwaán yeè, wò ngò feh bó temé yoór Yeésò kwaá njií, wò jolo feh bó ndo.

¹³ Cu mé wò née mè kela den hèn, fágá lòm feh téḡ, wò né ngòr Càḡ ké ter toò bò nuàr jané njií, wò né bó se, wò né bó feh nyegé ndo.

¹⁴ Té seé yeè mé Càḡ lé haá kwaá naá beè yeè sâ seéb. Wò lé terreb sâ kwaá naá cu mé bò *sòn-Càḡ bò lé naá felè yeè tueé doò, bò kokoò bò lé naá wò be felè baá ndo.

¹⁵ Mè tueé wò, kè nyégé seé sâ bagasé, bó lòm bú mé temé cén, te bò nuàr kè njií njolo teèn, bó ko ye wò né te ceér Càḡe tetoò yaám ndeé.

¹⁶ Bòḡ feh yeè mé dene yeè. Njií mé wò né bò nuàr feh doón, bòḡ feh yeè mé njéh ndo. Dèn lòm teèn téḡ, te wò yili som gum yeè nuà njéh, wò yili som keéh bóó mé né sòn yeè ngweé ndo.

5

Dene toò bò Yeésò bò

¹ Mo wò nde aá nuà kàm njéh tueé, té bú lòu ndè, né tele yeè, túé njií bú mé hueh dole. Kè nyégé bò ndà bagasé ndo, kè njií bó doón faá bò dé yeè no.

² Bò véh mé né ké toò yeè, wèh kwá bó faá bò meí yeè no; bóó mé né jomo yeè faá bò tie yeè ndo, jòlò lòm bó mé temé cén.

³ *Sùmú nyégé ma kú bagasé. Mo né ma kú dé gècèn, té njolo mé bú cí.

⁴ Á, mo ma kú né mé bò huaán teèn, wa né bò ndú seèn wa, sâ juée bó a, bó jòḡò gám lòḡò bú koó ye, wa seé bò Càḡ bò né cí ma, te bó meh mé njéh meèh. Bó a, kóo ye bò tele boòn lé naá bó ménâ koó ndo ma. Mo bó né ménâ bóó, nde né Càḡ njolo díli huóm.

⁵ Mo ma kú mé bó jue né ma kú sâ né lom dé seèn mé huún, nuà gám déi toò sam, sâ ndèm seèn doón né gi yoór Càḡ, à dé seèn sòn mé Càḡ duaà dù ndé ngwéh, à nde né bú cíbí mé lou mene dua den, ye bú a, gám nyí teèn ma.

⁶ Dé ma kú mé né *wónj gwaán, môn sam; à née mene làḡ, à baá gi dé seèn komó. Dé sâ né môn.

⁷ Ndòḡò nyégé bó tie mé ngòr hèn bagasé, te yili boòn ngúli vé cí.

⁸ Mo nuàr temé yoór bò nuàr seèn kwá njií ngwéh, tétég mé jue né mbàḡa seèn, mo à temé teèn kwá njií ngwéh, sâ à né ceér Yeésò *Kristò seb; sâ nuà bú sénâ veèn seèn né dé bò Càḡ-kò doón dulí yòḡó.

⁹ Mo wò nde aá yili ma kú déi létènè bò mbeí nyagá yíi, ko à yòḡó keéh baá nyèma yulà ténjén; ko à gwòm cùm bèh ndo;

¹⁰ Ko bò nuàr né yeé seé seèn keí, ye à lé naá bò huaán bagasé koó nyegé, sâ ye. Ko bó ye à lé naá beh kin ké lo seèn weh njií; à né bò Càḡ bò gule beè yaga kwaá, à né bò nuàr te gèr-e gam, sâ ye; ko à lé naá bò njéh bebagaa mé temé seèn mene bóó laré. Mo né gi ménâ, wò nyagá ye yili seèn.

¹¹ Mo ma kú né cui, té yili seèn te mvù mbaá nyàḡa kú. Lòu sam, cu mé njií sâ

nde cuù né bú ñáá, à nde né ceér Yeésò Kristò doó si ñjii, à nde siib seèn jògò.

¹² Sé yeé baá môn, sòn mé à lé komò naá toò bò nuàr ye nyí siib jògò ndé cú hèllè sie bò ndo.

¹³ Mo sam, wò sé yeé baá bú nyagá, à logò le, à yila baá-re gùgwò mvuaán goò. Sé yeé yògò baá, à yila tuaga sar goò, à né ngòr bò nuàr hua weh bele. Bò ñjii mé à sé la sònò fèlè ná ñgwèh, à suaré seér cí.

¹⁴ Mo né mân, sà ma kù mé né cui a, jògò kó dé seèn siib, à sie nyegé gwà; bó ñar kwa huaán teèn, te bò bùndò bò veèn yoór beèh túé ñjii cú.

¹⁵ Wanón òj bò ma kù déi si lo gi aá ceér Yeésò Kristò, bó né *Sátàn ngo seér.

¹⁶ Mo ma Yeésò Kristò déi né mé ma kù déi jomo, bú a, ndé gàm sér ma kù sà kóó, te bò Càñ bò gèr mé ñjéh ñéné cú; te bò ma kù mé né bò dé gécèn le lom beè bò Yeésò bò kóó.

¹⁷ Bò kokoò bò mé né seé lètenè bò Càñ bò boó dilí huóóm doón, bí vrà bó dé boón te mbei fà. Mè tétég jue né boó mé se yeé ngòr Càñ mé temé cén, mé né ngòr Càñ feh ndo.

¹⁸ Lòu sam, né te mvù Càñe ménà nyagá den, ye: Nàgà mé né yolo mé gule lobo, bí té bú kagá sònò yí kwá!» Ye nùà seé a, dèn mé sàgà seé dé seèn teèn ndo ma.

¹⁹ Mo bó né nùà koò gwà Càñ déi toò yeé mé ju bele, téé sòn komò ye, ko wa baá nùà fà mé tagár mé naá ñjii sà ñené, sà ye.

²⁰ Mo bò nuaré déi né veèn boó, ndé sòm bó cie toò bò nuàr doón, te veéh sie bò jomo bò sieé.

²¹ Mè né wò tueé; mè tueé né wò toò Càñ mé toò Yeésò Kristò. Bò cili Càñ mé à lé balé kwaá naá, né gi ñgwéè ndo. Mè ye wò a, té ngòr hèn nyèn, bó lòm ménà, té gwèn teèn kwá. Bò ñjii mé wò né boó doón, bó lòm be cén.

²² Téé nuaré déi be felè kwar cén mbaá bá, ye bú a: ndé bèh seé Càñ. Jògò kè née seé seèn keè ye. Té te veèn nuaré déi diè yilá, dèn lòm dé yeé ñagásé.

²³ Kènè té ndàndaá nòmò ñué cú, ñué téná wèh mbè teèn ngób, te gam lèi mé né wò yulá doó.

²⁴ Veèn né hihiné. Veèn bò nuaré déi jògò ñgumò yuo kela logò née cie ye, te bò nuàr nde ye ju teèn tená; bò déi ko bó tena gi aá ju, ñené yuo kela ye cie.

²⁵ Bò seé bebagaá né gi ménà ndo, bó né gi bèsonè ñené den. Bò mé née mene lòu leér den, nde gi né cie yuo kelá.

6

¹ Júée bò kwer a, ñgwé nyegé sòn bò tele seé boón bagasé; bó a, sùmù húóm lòm bó

mé temé cén, te nuaré déi yilí Càñ fèlè béh cú, te bó ñjii mé béh né feh hèn bó béh cú ndo.

² Bò kwer mé tele seé boón né bò Yeésò bò, mè ye bó a, bó té bò tele seé boón seè, wa lòu sam, bó bó né gi kèi cén toò Yeésò *Kristò ma. Mo sé la né bèh kei wa, bó sé la seé boó kela seér naá mé bó. Lòu sam, bó gam né bò Yeésò bò, bó bó né gi mé ceér cén, bó né bó gwaán ndo.

Bò nyenyenè bò

Ndé bò nuàr ngòr hèn feh, ñéi lòm teèn tég.

³ Mo nuaré déi né bò nuàr ngòr dé hiin feh seér, à ngòr gécèn mé lé yuoó naá sònò Fehtoò beèh Yeésò Kristò fèh ñgwéh, mo à tòu seèn mé béh né yeé feh doó fèh ñgwéh ndo.

⁴ Sà nùà hèllè njeré déi kó ñgwéh, à punò mbou go né lòu. Lè seèn kurú lom né saán, à dé seèn togo nde lom né felè bò ñjàb ngòr ndo. Sé yeé baá môn, huer yuo teèn, togo bò séb kolé die teèn, júéb nde né cie bomó sue ndo.

⁵ Bó yeé leér lo aá ceér gécèn, bó baá lòu go cur seér, madar saán ko die lètenè boón ndo. Sà doón bó munò gi né ye, mo nuàr baá tòu Càñ feh wa, à nde né kagàlòn ñgún teèn kwa ma. Kàmber sà ndóg dé kagàlòn sam.

⁶ Mè gwaán aá ndo, tòu Càñ né ñgúlú dueé boón. Njèh cén, ko temé nuàr né lè mé bò njèh dé seèn nùà njèh huóóm ndo, sà ye.

⁷ Béh lé ká te *wónje waá naá be be. Mo béh baá kuú, béh cu cu nde né be be ndo.

⁸ Mo waá ká toò, béh baá yáb mé cògò mene teèn kwa, sà wulu né wulù mà.

⁹ Bò mé gwaán gi né njèh doón kwa laré, *Sátàn nde né bó sòn teèn felá sie, à nde né bó mé njèh hihiné nyuagá keéh, bó nde né teèn ndugó yilá, bó sela yuii seèn, bó sibi le teèn ndo.

¹⁰ Tétán né yeé kagàlòn. Dògòti yulá-temé bò nuàr doón bilí gi né felè kagàlòn gwaán. Bò nuàr kókoó mbaá yuo kwaá lo gi aá ceér Càñ felè kagàlòn, bó né te gèr-e sielé yilá, gèr né lom bó seé faá cí no weh ndo.

Bèh ceré

¹¹ Dé yeé, wò nùà Càñ, beé yeé a, té ménà dèn; sòm be yeé te bò ñjii sà doón, lègè lòm tég te wò den dilisé, màn sér dé yeé gò nùà Càñ, kwá ñji lòm temé yoór seèn, kó lòm bò mbei yeé gwaán, yoló bó yoló, dèn lòm toò boón yébbè yébbè màn ndo.

¹² Líe lòm taáb mé temé cén faá nùà Càñ no, kúmò kwá yòn tètàgà beé tég; Càñ lé wò hèn yilá kuú naá dé cí. Wò lé naá gi

toò bò nùàr ñgún mé gècên mene tueé, ye nyí kwaá ñjii áá temé teèn.

¹³ Mè nde né wò ndéb tieè kwaá kwaá. Càṅ né ñgweé; yòṅ dɔ́ṅ haá yeé bú. Yeésò Kristò né ñgweé ndɔ; à lé naà gècên seèn toò Pónsè *Pilátò méná tueé. Bó né gi ñgweé. Mè ye wò a:

¹⁴ jòlò nyégé *sòú Càṅ bagasé, kébbé nyégé bagasé, te Fehtoò beèh Yeésò Kristò ndeé cuù, sá nées ñagásé tãṅ, veèn déi teèn kè mà ñgwéh.

¹⁵ Càṅ nùà ñjèh ndeé cu sá tueé nde né kɔ́.

Terreb dɔ́ṅ né gi beè seèn, bú Nùà ñgùrmò.*

Mgbè bò mgbè né lom bú.

Nùà Dueé felè bò dudueèr bò dɔ́ṅ gi lom né bú ndɔ.

¹⁶ Nuaá mé dé seèn kú ndé ñgwéh gi cegé né bú.

Bèh cèrè seèn né lom yí te njolo ñagá jéjég; nùàr a, bó mene naàn, à ké teèn wá nyi ndé ñgwéh.

Nuaá mé ñene ñgweé áá bú mé njolo nées sam ye;

ndóḡ nuaá mé nde né bú njolò ñené, teèn sam nde ñgweéh ndɔ.

Bò nùàr a, sèn bú seèn; terreb dé seèn né dé nyè mà mé nyè mà. È môn!

¹⁷ Hèn né ndéb bò sèsàm bò; júée bó a, mɔ bó baá ñgùlù wòṅ yieé satí, bó té ñgàṅ fù; bó té ndèm mé ñgùlù wòṅ mbaá kwá ñjii kú, né wàn; bó ndèm kwá ñjii sér mé Càṅ. À béh ñjèh dɔ́ṅ haá gi né kɔ́, ye te béh samé huɔóm mé ñjéh ma.

¹⁸ Sòḡó bó sòḡò, te bó bɔ́ komo bagaà, júée bó a, bó bó màgà kélá sér cí ma; bó dèn làgàti, bó há ñjii lòm be mbaá ma.

¹⁹ Mɔ bó né méná bɔ́, sá bó né bò ñgùlù bɔ́n ter dé cieé kwéh leér kwaá, te bó ndeé kwa yòṅ tètàgà teèn.

²⁰ Huaán mò Timoté, seé mé Càṅ né wò beè jege kwaá hèn, kébbé nyégé bú téḡ. Mɔ bò nùàr baá bò wɔb ñgòr doò kwarè yeé tueé den, ye bó né ñjèh kɔ́ sé wa, té sòn yeé teèn yí gùm dɔ́ṅ; dé sá ceér Càṅ sam;

²¹ wancɔ́ṅ bò nuaré déi sòm gi áá temé yoòr Càṅ kèn, bó né lòu tueé gobó seér, ye bó né gi kɔ́ sé wa. Té sòn yeé teèn yí.

Húóm-temé Càṅ a, ká siè jí bí dɔ́ṅ beè.

Mvù Pôl dé jomò mé Timotê

Bèh bieê

1 Né mé Pôl, mbòn tebé Yeésò *Kristò. Càn lé mé mân sie kwaá naâ mé kàgà-ndòn seèn, ye mè a, ndé kùr yòn se; júée bò nàar a: mo bó bilí den né beê Yeésò Kristò wa, bó nde né yòn tètàgà kwa ma.

2 Mè nyagá njií né mé wò huaán yí-temé mò Timotê. Càn Tele beèh bò Fehtoò beèh Yeésò Kristò a, kó wò jere, bó kúlú wò, bó haá wò dólé.

Pôl né Timotê seén

3 Mè né Càn vra, mè né lom seé seèn mé temé ñagá boó; mè boó né faá bò tele mò léi jògò lé boó naâ no. Cu doón mè né Càn dua, mè yilí yeè suuteèn mé cibíteèn mene nyèn bèh, mè né bú felé yeè vra.

4 Mè né wò munó dé gécèn. Lòu sam, mè lo nde ké yoòr yeè yuo, wò lé naâ yúé si. Kènè mè yeé ñene aá ménâ, mè ye sâ ko mè wa cuú ké yoòr yeè waà, te yo sagár cu mè.

5 Gèh temé yeè cén mé wò né yoòr Yeésò Kristò kwaá nyegé doò né ká lè mò, mè bú nyèn ñgwééh. Sâ lé naâ seé Loyisè meí yeè dé koó, à lo naâ temé cén yoòr Càn kwaá njií. Jomo sâ meí yeè Enisè kwaá njií cu ka ménâ. Wò hèn kwaá njií cu né cí, mè né koó.

6 Mò né ménâ, huaán mò, seé mé Càn lé haá kwaá naâ beè yeè doò, té be mé njéh dù, wanóón nde né nyimé yuo. Càn lé wò haá naâ koó; lé naâ lòu mé mè lé baá naâ wò be felé doò.

7 Té njeré déi vèh nyi gùm doón. Cúcuí mé Càn lé haá naâ béh hèn nde né béh temé lòu taré seér, nde né béh gwaán haá, haá béh terreb, te béh sie komo yo mé njéh ndo; à béh veèh lè yí ndé ñgwééh.

8 Sâ mo wò baá felé Fehtoò beèh tueé, té fegùli kwá. Né mene felé mò kwer seèn, té gùli ménâ ndo. Néné lòm gèr te Njàgà Bagaà faá mè no; kó lòm ye, terreb nyí né beè Càn.

9 À lé béh yilí soóm naâ koó; à béh yilá bilí né dé cí, ye te béh ña bò nàar nyí. Lé naâ mé kàgà-ndòn seèn ndo, béh lé seé bagaà déi bó kòmò ná ñgwééh, à lé béh yilí soóm naâ dé lòu. Béh lé njua sâ kwa keéh naâ mé Yeésò Kristò, sâ wón lo nées teèn sam ye.

10 Yeé baá kènè, à nde ye húóm-temé sâ yoòr Yilí nàar Yeésò Kristò ñene som keéh. Lòu sam, Yeésò Kristò duagá som aá terreb

ciòò kèn, à né béh Njàgà Bagaà feh, à teèn sâ ñene som keéh né béh yòn tètàgà ndo.

11 Kènè à Njàgà Bagaà sâ jege haá né beè mò, ye mè a, ndé bò nàar bèh doón feh bele, sè bó seè.

12 Mè gèr hèn ñene kuú né dé cí. Mé njéh mene, mè mé gèr tán cú. Lòu sam, mè né gi bèh ndèm mò koó, mè né koó ye, seé seèn mé à jege kwaá né beè mò hèn, à nde né kebbé nyegé, à kebbé nyegé den nde né ménâ tóg ko ndeè wa baá cieé sâ ndo.

13 Bò ñgòr jéjég mé wò lé naá gií sònò mò ñgwéé doón, siè kwá felé, wò bele ménâ ndo, wò sie lom Yeésò Kristò mé temé cén, wò né bò nàar mé temé Yeésò lè gwaán.

14 Njàgà Bagaà mé Càn jege kwaá né beè yeè sâ, té gwan mé nuaré déi kweéh seér bú. Kébbé nyegé lòm bú mé terreb Cúcuí Njàgà mene; à baá gi béh lè lè.

15 Ñgwééh wò né gi koó ye, bò Càn bò mé né te tàbè Asià doón durá si lo gi aá mè wa? Fijèn bò Hermojené né gi lètené sâ teèn ndo.

16 Dé Onesifòr môn sam. Càn a, té njolo mé mbàgà seèn cí. Lòu sam, cu doón à lé naâ mé yo boó taré. À fegùli tán ñgwééh ye mè né nua gwa cibí.

17 À yeé waà baá ká Ròm, gèh dé mé à lé foón kwaá naâ mè doò, lé dé tueé ná ñgwééh.

18 Wò né cu koó ye, à lé mè ké Efése gam kelà naâ koó ndo. Nua Dueè a, bó húóm lòm bú bagaà lòu téná-juú dé gécèn.

2

Dene sóji Yeésò *Kristò

1 Sâ huaán mò, kwá fùgò mé wò né beè Yeésò Kristò kuú hèn haá wò terreb koó.

2 Njií mé wò lé naá gií sònò mò ñgwéé doón, mè lé tueé naâ toò bò nàar ñgùn, wò jègè há kèh bò njií sâ mé bò gécèn bò déi ndo, te bó feh ser mé bò déi ménâ.

3 Néné taré gèr ndo, dèn lòm kóbè sâ faá sóji Yeésò Kristò no.

4 Mò sóji yila baá taáb, à dé seèn be te dene bò lòu bò yí ndé cú, à gwaán seér né kwaá-taáb boón yoòr yilá.

5 Déi né cu nua dùlà doò ndo: nuaá mé né doò dula, nde né tám ñgóg kwa. À kwa nde né mé doò teèn dula yíi.

6 Déi né cu nua kíe boór ndo. Mò à né boór seèn kóbè sâ lege kiejé nyegé, à nde né yab koó yieé logó.

7 Mùnò nyéyé bò ñgòr mò hèn bagasé. Fehtoò beèh nde né wò terreb haá, te wò ñgwéé komo njéh doón.

8 Mùnò njií cú dé Yeésò Kristò, *ndüté ndütü David. Ñgwééh à lé naâ te cio komo

yuo mà. Njàgà Bagaà mé mè né yeé tueé doón né gi ménâ tueé ndo.

⁹ Mè gèr hèn ñene gi né mé Njàgà Bagaà sâ; bó mè ká gwà cibi faá nùà veèn nɔ yíi kwaá né dé cɪ ndo. Mé njéh mene, né бага, bó te yuú sié colo kwaá lom né mè, bó ngòr Càŋ sié kwá ngwéh.

¹⁰ Mè gèr hèn yolo den né dé cɪ, te bòó mé Càŋ né balé som doón yili yuo gi, bó yili yuo nde né mé Yeésò Kristò, te bó den ké bèh *sùsùm dé nyemà mé nyemà.

¹¹ Kwá mè tueé wò jéjég ngòr déi; jéjég ngòr sâ ye:

Mò béh bò Yeésò kuú né koó, béh bó làŋ den gi nde né koó.

¹² Mò béh né noón den, béh né gèr yoló, sâ béh bó nde né mgbè doón cer giú.

Mò béh ye béh bú kó ngwéh, sâ à nde né ménâ tueé taré, ye nyí béh kó ngwéh ndo.

¹³ Mò béh kóbè sâ sam, béh kó ye, à né dé seèn cu doón kóbè sâ ma; wanóón à seèn hihiné kerré den nde né naan wa?»

Nùà seé mé né Càŋ yoór huóóm

¹⁴ Wò kèrà jìlì cú bò nùàr kèrà, te bó munó ko cu ngòr hèn, lùòm ñagá lom bó mé yíli Càŋ, júée bó a: té mé togo felè bò wòb ngòr ndè lè ma; njèh gàm déi sam. Mò sam, bó déi nde né ngweé, bó sibi le keéh teèn.

¹⁵ Fágá lom dé yeé feh, dèn lom nùà seé mé né seé seèn teèn bóó yíi, te wò huóm Càŋ yoór, fegùli wò mé seé yeé sié cú, wò né ngòr gècèn te ceér-e te ceér-e tueé yíi.

¹⁶ Gè dé yeé mé bò ceér wòb ngòr faá bèh sâ nɔ; bó dé boòn te ceér Càŋe sam. Bóó mé né teèn yilá doón nde gi né ndèm boòn teèn cuaré loó, te bó veé ñaá seér dé ñaá.

¹⁷ Bò ngòr boòn hèllè ño sie lom né bò nùàr beé faá nyer nɔ. Hemené bò Filéte né lètené boòn ndo.

¹⁸ Bò geé lom aá dé boòn mé ceér gècèn gùm doón, seé boòn baá seér bò nùàr bóó sií. Bó né bò nùàr tueé ye bó a: Càŋ lo nùàr te cio kòmo som giú baá kèn sé wa. Yeé baá ménâ, bò nuaré déi yila temé yoór Càŋ som beleé ndo.

¹⁹ Mé njéh mene, Càŋ mé ngeér sam; à lo naá gi maàŋ nùà njèh si kwaá, né doó noón den den. Bó felèbò nyagá kwaá né ye: Nùà Dueè né gi bò dé seèn koó, wa nuaá mé gwaán aá ye nyí baá dé Nùà Dueè doón, bú a, nyènné veèn nyènné ma.

²⁰ Kóó ye, ké gwò nùà lieé bò njèh gwá feh hihiné né gi teèn. Bò déi, bó mé né mé goó, bó déi mé lòŋ bèlè, bó déi mé màr, bó déi bó kwe né toú; dé kàn né mé bèh seé seèn teèn. Bò déi né teèn, kò baá mé loú

cieé koó, bó kema ye bó dé boòn. Dé bó déi, bó seé mé njéh bóó gi né cieé doón.

²¹ Né yoór beèh faá bèh ménâ ndo: nuaá mé som aá be te veène, baá dé seèn ñagásé, nde né ménâ den; dé seèn kò né lom dé seé koó, sâ bó nde ye seé mé bú bóó. Tele nde né bú dé seèn lòu kwaá nebbé nyegé, ye lòu sam, à nyí gam nyegé né koó. Mò seé bagaà déi ñené yuo kèlâ mene beré déi, tele bèh seé sâ njií nyegé nde né bú ndo.

²² Mò né mán, sâ té ja mé veèn faá bò ndà nɔ wà; fón sér dé yeé ceér dé didilí; kwá ñjí temé yoór Càŋ, gwàn lom bò mbeí yeé mé temé cén, dèn toó boòn dolésé. Bóó mé né Fehtò beèh mé temé cén yueé foón doón, bí bó dèn gi ménâ.

²³ Mò bò nùàr baá saán ndualé go, té sòn yeé teèn yí ñjí; wò né koó ye, gèh bò saán kùlù bú sâ nde ké toó mboón yeé mé jóg.

²⁴ Kóó ye, nùà seé Nùà Dueè beèh dé seèn togo ndè bèh; seé seèn né seér bagaá mé bò nùàr doón bóó laré. Bú a, dèn lom nùà fèh-njèh dé gècèn, à yóló bò nùàr yóló.

²⁵ Bú a, fèh nebbé gi bò tásaán njèh lòu, à feh lom bó mé temé dolé ndo. Merré déi Càŋ nde né bó ceér cieé déi feh, te bó yueé foón feh boòn, bó bele ceér gècèn.

²⁶ Lòu sam, *Sátàn lé naá bó te yuú curú kwaá, bó né sòn seèn ngweé. Mò nùà seé Càŋ né bó lòu feh nebbé seér; merré déi loú sâ bó nde né te yuú huaré yuo, bó cu cuú ká beé Càŋ.

3

Lòu mé wón gi nde né teèn

¹ Kóó ye, mò wón nde aá giú wa, bó cieé dé cèrè jomò ndeé den gi nde né tetaré tetaré ma.

² Bò nùàr nde gi né bò nuaá bò ñaá, bó nde gi né mé kàgàlòŋ gwaán le, bó nde né mé púnò kuú, bó nde né feh ham, bó nde né Càŋ seb, bó nde né sòn bò tele mé méi boòn ngeén; nùàr né mene bó bagaá bóó, bó vrá ndé ngwéh; bò njií mé né gi beé Càŋ jolo doón, bó vèh ndé ngwéh ndo.

³ Bó nde né temé jeré, bó jere mé bó mbeí kwá ndé ngwéh, bó nde né nùàr sar go, bó yo sié ndé ngwéh, bó nde né lélán taáb jélákág. Bò bò njií mé né teèn yilá nyuún kwàré ndé ngwéh.

⁴ Bó nde né lélán súi, bó nde né fií, bó nde né mé ngàŋ fu sela, bó gwaán kela nde né *wón mé Càŋ.

⁵ Dé ngòr Càŋ bó né gi yoór dag wagá kwaá; njèh cén, bó né terreb Càŋ kèb cén ngòr njií, ye né njèh mbaá ma. Mè tueé wò, gè lom mé ceér gèh bò sâ bò noón.

⁶ Bò déi lètené boòn né gùgwò ngou yilá ndeé, bó né bò vèh yuyuaá teèn togo wèh

bele. Bò véh hèllè nè-re te veên mé ceér hihiné teré seér faá bó gwaán nè no.

⁷ Bó né gi njèh maán gwaán dág; mé njèh mene, bó ceér gécên kó kòmò bèh.

⁸ Nde cu mé bò siib hèllè, bó né lom ngòr gécên saán beéh sòm, bó saán né faá bò Jánè bò Jambèrè lé saán taré naà mé Músi ndo no. Lòu sam, lè bòn né seér cúcuí veên, bó né mé njèh lòu cur go, ye bó né temé yoòr Càṅ kwaá njií sé wa?

⁹ Càṅ mé ngeér sam, bó mé njèh dàb ndé ndé ngwéh ndo. Lòu sam, bò nùàr nde né néné kóó gií, ye bó bók ndugó go né lòu, bó né faá bò Jánè bò Jambèrè no.

Bèh ndéb sɔ́gɔ́ ceré

¹⁰ Dé yeè, wò ko gi aá bò njií mé mè né yeé feh kèn, wò né gi gule gò mò kóó, wò né kwòm seé mò kóó gií, wò ko gi aá temé mé mè né mé Càṅ kwaá njií kèn ndo; wò né gi siè-temé mò kóó, wò né gwaán mò kóó; mè né yoló, wò né gi kóó;

¹¹ bònò mé bò nùàr nè mè bunó, wò né gi néné, bò dàb gèr mé mè lé néné naà doón né gi lè yeè; bò njií mé lé kwa gií naà mé ké Antiós doón né gi lè yeè ndo. Bò dé ké Ikoniúm o, bò dé ké Lístèrè o, doón njèh faá bònò no, mè lé naà mé njèh kwaré, wò né gi kóó. Mé njèh mene, Nùà Dueè lè naà gií mè teèn mvelé sòm.

¹² Kóó ye, bòó mé gwaán né beè Yeésò *Kristò mé temé cén deèn doón nde gi né mé bònò ménâ kwaré ma.

¹³ Dé bò jéré-temé bò mé bò bèlè nùàr bò, bó nde né mé seé ngeér bònò tetoò bóó ndeé den, bó nde né bò nùàr bele, te bó bele keéh mé güm bònò mene.

¹⁴ Dèn lòm dé yeè noón; bò njií mé wò lé naá gií maán, mé wò lé naá gií mé temé yeé mene gwaán doó, dèn lòm teèn tég. Gèh bò nùà fèh-njèh mé lé feéh naá wò bò njií sá doón, wò né gi bó kóó.

¹⁵ Bò njií mé né te mvù Càṅe nyagá den, wò né gi bó kóó ndo. Wò lé bó ko duóóm naá, sá wò née huaán maàn ye. Ngòr Càṅ sá nde né wò ceér feh, né ceér dé bóó mé né temé yoòr Yeésò Kristò kwaá njií, te Càṅ yilí sòm bó.

¹⁶ Bò njií mé né gi te mvù Càṅe nyagá den hèn doón né gi mé Cúcuí Càṅ teèn, te feh dilí béh ceér gécên; à nde né béh bèh sesabè beéh njolò feh kwaá, te béh soró nyegé gi, béh bóó seér bò njèh dé didilí njolò Càṅ.

¹⁷ Sâ te nùà Càṅ den ye nùà Càṅ jéjég sâ, à bóó komo ye seé bebagaá ndo.

4

¹ Mè né wò tueé, mè tueé né wò toò Càṅ, mé toò Yeésò Kristò ndo. Kóó ye, à ndeé né cuú, à sòm be terrèb seèn ter; à tena ju bò komò mé bò lèlàṅ bò. Mè tueé né wò toò bònò:

² túé lòm ngòr Càṅ teèn faá wò né tueé no, sógò njébá lòm teèn tég. Bó gwaán mene, bó beróṅ mene, kó lòm tueé, wò né bó lòu bòn. Ndè bò déi lòu, wò né bò déi lòu seén, wò né sèṅ kwaá, wò né bó feh,

³ wanóṅ cu baá ndeé, bò nùàr ngòr gécên gwàn nde cú, bó nde né bò nùà fèh-njèh dé nyenyenè ngún yilá weh seér. Lòu sam, bó gwaán né cí, né tieé bònò ngulí huóm.

⁴ Bó tie te gécên féla ní ndé ngwéh dé ndóg, bó nde né lòu faár seér, bó gwaán kela bò débèbè nyenyenè hèllè.

⁵ Dé yeè, siè lòm yo mé be yeè, siè yo felè njèh doón, yoló sér gèr lòu, wò né bò nùàr Njàgá Bagaá se. Né seé yeé. Seé mé Càṅ lé haá kwaá naá beè yeè doón, bó jégé lòm bú mé güm mene.

⁶ Dé mò, cu waá baá kèn, kènè mè nde aá feh mò semé njií; hèn baá cu kuú mò waá né kóó.

⁷ Mè taáb lie huóm gi aá kèn, mè mé doò mò ké sònòbò dula yuo kela baá ndo; wa hèn temé mò né gi kóbè sá.

⁸ Sâ kènè, sàgá mò baá gi ter: né tàṃ ngóg. Càṅ bú haá yeé nuaá mé né seé teèn bóó dilí yí. Lòu sâ Nùà Dueè mé né yeé ju tená dilí, nde né mè tàṃ sâ felè sulí kwaá. Mè gi cégè ngwéh, bóó mé né gi gwaán ye bú a, cú cú doón nde gi né tàṃ ngóg sâ kwa ndo.

Bò nùàr pɔ́ lo gi aá Pól

⁹ Fágá ká feh, cieé fà hèn wò nde cuú ká yoòr mò.

¹⁰ Demás mè dula si lo njií aá kèn. À kènè gwaán lom né *wón mé feh seèn vɔ́gɔ́ goó; à nde aá ké Tesaloník ndo. Kérésân foon á dé seèn gò Galatí; Tite foon taré gò Damatí.

¹¹ Kènè ká kwarè mò le lom né Lúk. Mò wò baá ndeé, wèh siè Mârk beè; à né yeé mè seé gam.

¹² Mè tema njií aá Tisik dé seèn ké Efèse.

¹³ Mò wò baá ndeé, wèh siè kèh mè cògò dilú teèn; mè lé kwaá loó naá ké Troás ké lo Kárpus. Wèh siè kèh mè bò mvù beè teèn ndo, mè tétég jue né bò mvù dé paár doó.

¹⁴ Alesándà nùà lè lé naá mè veèn bóó maga sela. Ju sam, Càṅ gwóm nde né bú kóó.

¹⁵ Dèn lòm dé yeè toò seèn mé κόνκη mene, wanoñ njii mé béh né yeé feh doñ, à né yeé berón, ye te ñellé yuo ñellè.

¹⁶ Cu mé bó lé tueé logó naà ju mò teèn, mè né mene sòn mò se, nuaré déi lé mé gàm kélá ná ñgwèh, bó lé si lo seér naà mè lòu. Mé njéh mene Càñ a, té bó mé njéh táñ.

¹⁷ Fehtoò beèh nùà njèh lé mè mé huín kwá ló ná ñgwèh, à haá cu ye baá-re mè terreb, mè né ñgòr seèn mé njéh tueé jege seér. Lòu sà bòó mé Jíf sam doñ ñgweé gi ñgòr seèn. À luaga som keéh baá-re mè sònò gélóg teèn ndo.

¹⁸ Mè né koó ye, Nùà Dueè nde né mè te veèn dé kàn ménâ luaga som ndo; à nde né mè cií nyegé, te mè ndeè ñaá ké te vulúu, mè den ké Mbàm kwarè seèn. Kùsèm terrèb Càñ a, sùmù yùò kélà cie dé kèi cèn. È môn.

Bèh cerê

¹⁹ Bíé kéh mè Prisil bô Akilâ бага, wò bie keéh mbàgà Onesifôr ndo.

²⁰ Herástà den le aá dé seèn ké Kòrènt. Trofìm lé naà dé seèn baán; mè lé kwaá lòò naà bú ké Milè.

²¹ Lègè ndé kâ jògò te cu dùlù ndeè ye waà.

Bò Ebúlù mé Púdèn bô Línù mé Kelódià bó bô Yeésò bò déi doñ ye bíé kéh wò бага ma.

²² Fehtoò beèh a, kúrú nyégé wò. Húóm-temé seèn a, ká siè jí bí doñ beè ndo.

Mvù Pól mé Tîte

Bèh bieè

¹ Né mè Pól, nùà seè Càṅ; mè né cu mbòṅ tebè Yeésò *Kristò ndo. Càṅ né mè temá, ye mè a: bò nuaá mé nyí né yílá, ndé bó ṅgòr nyí tueé nyegé, te bó kwaá njíí temé yoòr nyí, bó ṅene ko ṅgòr gècèn, bó bele tòù nyí ma;

² te bó den mé ndèm, ye bó nde né yòn tètàgá faá nyí lo tueé naà nɔ kwa. À nyeén túé bèh lág; à lo tueé naá sá *wón née ké jomo lè ndègè ye;

³ te cu yeé wulu baá, à nde ye yòn sá lè ṅgòr seène feh ṅagá. Jomo sá à kwaá lo beè mò, ye mè a, ndé bò nuàr méná se nyegé ndo. Nyí Càṅ Yili nuàr tueé naá méná kóó ma.

⁴ Mvù hèn mè nyagá njíí né mé wò Tîte. Wò né faá huaán mò ṅàr lè nɔ. Bèlò fá dɔ́ṅ kwaá njíí gi né temé te ṅgòr cén-e. Huaán mò, Tele beèh Càṅ bô Yeésò Kristò Yili nuàr a, kúlú wò, bó haá wò dolè.

Seé mé Tîte nde né boó den

⁵ Huaán mò, mè lé kwaá lòò naá wò lè tàbè Kreéta, te wò boó cor nyegé bò njíí mé lé lé naá toò dɔ́ṅ, wò sie kwaá bele bò nuàr, bó den bò kokoò bò te bòn bò Yeésò bò lè loó dé kàn mé dé kàn. Mùnò dèn ká bò ndéb mò munò; mè lé ye wò a:

⁶ nùà koó gwá Càṅ né lom nùà gècèn mè bò nuàr yílí seèn túé vé ṅgwéh ma; ko à né lom mé véh cén; ko bò ṅuna seèn né temé yoòr Càṅ kwaá njíí, bó né veèn nyenné, bó né tie ṅgwéé, bò nuàr né méná ṅenè kóó ndo; sá ye.

⁷ Nùà seè gwá Càṅ a, kóó ye nyí beè né mé seé Càṅ Dueé ma. Yílí seèn a dèn lòm ṅgulísé. À té ṅgúgó, à té nùà ṅà-temè dèn, à té mbè sèlà, à té sà fón, à té kàgàlòn mè kòb mene fón.

⁸ À dèn sér cu dɔ́ṅ nùà wèh kin, nùà húóm-temé, nùà kógòn, nùà díí, nùà ṅagá, mé nùà siè yoò ndo.

⁹ Bú a, njéba táré lòm te ṅgòr Càṅe tég, te den faá tueé nê nɔ; ye né ṅgòr gècèn. Mò né mán, sá à nde né bò nuàr feh nyegé, à toó nyegé bó mé njéh; te sie bò sà-n-sòn bò be.

¹⁰ Tétán né bò nuaré déi lètenè bò *Júf; bò sá bò Càṅ dula bèh; bó né bò nuàr bele go, bó né bó ṅgòr kùkùlù tueé ndualé go ndo.

¹¹ Mò bó baá méná tueé, yín bó yiin; wanɔ́ṅ bó né mbàgá bò nuàr boó ñellé. Njíí mé bó sé la fèh ná ṅgwéh, bó né bò

nuàr cí feh seér, bó né-re kàgàlòn kòkòb teèn yieé keéh.

¹² Nùà ndòn déi lètenè boòn mé feh seèn lo jueè bòn, wa:

Cu dɔ́ṅ nyeén tueé né tabò bò Kreéta bò, né bò nyam veèn, né bò fuòb bò mé gwaán lom né lòù yieé deèn.»

¹³ Nùà hèllè lo jueè bòn. Mè tueé wò, mò wò baá bó njéh tueé, ndé sér bò lòù, te bó taré seér lè ceér Càṅe dé taré.

¹⁴ Yílá bó yílá, te bó mé débè ndègè bò Júf kwé lè cú, bó mé ndéb bò nyeèn bò ṅgwé lè cú ndo, wanɔ́ṅ bò nyeèn bò hèllè ṅgòr gècèn gwàn bèh.

¹⁵ Dé nùà ṅagá, beè seèn njéh dɔ́ṅ né gi ṅagásé. Dé bòó mé ṅagá ṅgwéh mòn sam; njéh dɔ́ṅ beè boòn ṅagá bèh. Lòù sam, bó temé yoòr Càṅ kwá njí bèh, ndòn boòn né kuú, lè boòn né lom ndàndaà veèn.

¹⁶ Bó tueé né faá bó né Càṅ kóó nɔ, sá né lom nyeén, seé boòn nde seér né bèh hiin, bò dúagá-tie bò mé seé dudulí yo dɔ́ṅ ceré né bó. Ndóg seé bagaà né lom bó yɔ́gó dé gècèn.

2

Ṅgòr gècèn

¹ Dé yeè, mò wò baá ṅgòr Càṅ feh, fèh lòm te ceér-e faá tueé nê nɔ.

² Júée bò kuúm a, bó té mbè sèlà, bó dèn dene bò kàm bò, bó dèn bò kógòn bò, bó kwá njíí temé lè njéh gècèn, bó dèn mé gwaán lè, bò yólo njéh yólo.

³ Túé cú mé bò ma kukuúm méná ndo, júée bó a: bó dèn lòm te ceér-e, bó té sòn túagá sàr gó, bó té kwer mbè ṅá, bó fèh nyégé bò véh dé tètòór njéh bagasé ma.

⁴ Sà bò véh dé tètòór nde né bò si boòn mé bò ṅuna boòn bagasé gwaán nyegé,

⁵ bó nde né bò kógòn bò den, bó den ṅagásé, bó nde né njéh ké gwò boòn mé húóm-temé mene boó nyegé, bó nde né sòn bò si boòn ṅgwéé, te bó nuàr ṅgòr Càṅ túé béh cú.

⁶ Túé bò ndà méná ndo, júée bó a: bó siè yo sieè.

⁷ Wò mé feh yeè, dèn fèh bò nuàr dene gècèn, te bó ke weh teèn. Fèh ṅgúlí nyégé njéh bagasé, né njéh kàm; fèh lòm bú faá nùà kàm nɔ.

⁸ Túé lòm bò ṅgòr dé didíí. Mò wò né bò ṅgòr méná tueé, bò nuàr sà nê ṅgwéh, bò búòn bò nde né lòù gulí seér, te sòn nyeèn dúú bó ndo.

⁹ Júée bò kwer a, bó ṅgwé tie ṅgwéé, bó bó làrè njíí mé bò tele seé boòn gwaán nê dɔ́ṅ, te bó den beè bò tele boòn huóómsé. Bó té sòn boòn ṅgén,

¹⁰ bó té bó njèh ñúób, bó dèn lòm bò gècèn bò jéjég sà. Mo bó bɔ́ó né méná, sà bò nuàr nde né ngòr Càṅ teèn seén keéh. Càṅ Yili nuàr né bú.

¹¹ Bí kɔ́o ye, húóm-temé Càṅ né njolò bò nuàr ñené laré, ye nyí gwaán né bò nuàr doón yili sòm.

¹² Gèh húóm-temé bú hèn né béh lòu tueé kwaá, te béh nyenné veèn, béh sòm temé beèh te *wónje, te béh ña seér bò lo bò, béh ká te wónje den dili nyegé lòu. Béh go lom gò bò Càṅ bò,

¹³ béh gaán cieé sèsám mé ndèm beèh doón né gi teèn doó. Lou sà *sùsùm Yeésò *Kristò Yili nuàr ndeé né bèsóné ñené yuo kelá. Càṅ Dueé né bú.

¹⁴ À lé béh lè veèn ña weéh naá mé feh seèn, ye te béh den lom ñagásé, béh ña bòn bò nuàr nyí, te béh bɔ́ó komo bagaà, béh bɔ́ó lom teèn dé bɔ́ó.

¹⁵ Sà kènè fèh lòm bò nuàr méná, fèh sòm kèh be seé yeé toò bɔ́on, te bó kwa ye terreb te ceér Càṅe. Ndé bílí bó teèn mé dé ndeé mene. Mè tueé wò, té gwàn mé nuaré déi seb wò ndo.

3

Dene nuà Càṅ

¹ Túé cú ye bò nuàr a: bó ñgwé sòn bò ñgómna ñgwéé, bó ñgwéé sòn bò kokoò bò ndo; bó léb toò bɔ́on leèb, bó ko gi ye, seé bagaà bɔ́ó laré né seé bɔ́on ma.

² Júée bò nuàr a, bó té nuàr júé, bó té togo ndè, bó húóm temé, bó dólé sér toò bò nuàr doón lòu ma.

³ Kɔ́o ye béh doón, béh lé naá gii ndugó go; béh lé naá bò tãṅ-tie bò, béh né mbembaá bɔ́ó sabé nji; tuaá né lom béh yoór faá cí no yilá huóm, béh né temé jeré sɔ́ó, béh né huer kuú, béh bò nuàr né bunó kuú ndo.

⁴ Mé njéh mene, Càṅ Yili nuàr lé naá seèr béh húóm-temé seèn feh keéh, à temé yoór beèh sòm ñgwéh,

⁵ à lé naá béh yili sòm; lé naá dé lòu ndo, dèn ñgwéh mé seé bagaà bɔ́ó komoò. À lé ko seér naá béh jere lòu, à yaga sòm béh veèn yoór, te bó ñar seér béh dé feé; terreb Cúcuí Ñagá kweéh seér béh ndo.

⁶ Kènè Càṅ fam njií aá béh Cúcuí sà yoór, béh baá mé njéh lè lè. À béh méná bɔ́ó kuú né felè Yeésò *Kristò, nuaá mé lé naá béh yili sòm.

⁷ À lé béh méná bɔ́ó naá mé húóm-temé seèn, ye te béh ña bò didilí bò beè nyí, béh kwa yòn tètàgà mé béh né gi ndèm teèn kwaá njií doó.

⁸ Bò jéjég ngòr né cí. Mè gwaán né ye wò tueé ñeí den teèn lòu, te bɔ́ó mé né temé yoór Càṅ kwaá njií doón faga feh, bó yila lom seé gècèn bɔ́ó. Huóm kela né cí, te gam nuàr doón.

⁹ Njèh cén, té sòn te ngòr kùlù yí, gè mé ceér débèè ndègè bò nuàr, té togo ndè, té mé *sóú sán lè, gam ñgwéh lág, né lom wòb ngòr mbaá.

¹⁰ Mo nuaré déi baá kèrrè si, túé kwá bú tueé; túé bú mbei fà, jomo sà yùò kwarè seèn yuoò.

¹¹ Kɔ́o ye, kèkènè bò sà bò jomo saáb naá ceér gècèn, bó ju die nde né mé be bɔ́on ma.

¹² Mo mè tema njií aá wò Artemás, wa né Tisik wa, lègè ndé ká ndeè, wò ndé kwà mè ké Nikòpolis; mè taán gi aá, ye cu dùlù kwa nde né mè ké sà ma.

¹³ Bó nyégé ká bagasé, te wò gam Jènàs bò Apolòs mé gò bɔ́on teèn ndo. Jènàs né dé seèn nuaá mé né gi sóú kɔ́ó. Té gwàn mé bó go be be.

¹⁴ Bò Yeésò bò doón a, yí gi be te seé, bó mèh mé seé bagaà bɔ́ó, te bó koó bɔ́ó mé njèh né bó saám ndo, bó té mbaá dèn vù dèn.

¹⁵ Bò nuàr ká kwarè mò doón ye, bié kèh wò бага. Bíé kèh bò mbei beèh mé né gi te ceér Yeésò ndo.

Húóm-temé Càṅ a, ká siè gi bí beè doón.

Mvù Pól mé Filemón

Bèh bieé

¹ Né mè Pól, mè né ká gwà cibi felè Yeésò *Kristò; bèh òm beèh Timotè nyagá né kóó, béh tema njií né mé wò mbei seé beèh Filemón. Temé beèh né yoòr yeé.

² Béh né bí bò tie beèh Apiá bieé. Arsîp mé né sóji Yeésò Kristò faá béh nò, béh né bú bieé ndò. Bí kékèh bò Càṅ bò mé bilí dua yeé Càṅ ké gwò yeé òóṅ ndò.

³ Càṅ Tele beèh bò Fehtoò beèh Yeésò Kristò a, kúlú bí, bó haá bí òlè.

Gwaán lètené Filemón bó bò Yeésò bò

⁴ Cu òóṅ, mò mè baá Càṅ dua, mè né yeé bú felè yeé dua, mè né lom bú felè yeé vra dé gècèn.

⁵ Lòu sam, bó ye mè a, wò né bò Yeésò bò mé temé cén gwaán, wa wò né temé yoòr Fehtoò beèh Yeésò kwaá njií ndò ma, mè né bú vra.

⁶ Mè né Càṅ dua, te bilí mé béh bí né ka Yeésò Kristò den bilí hèn, yam sòm keéh gi húóm-temé Càṅ mé né yoòr beèh òóṅ bèsónè.

⁷ Dim mò, gèh dé mé wò né bò mbaábi gwaán sá né lom mè yoòr sagár dé gècèn, né lom mè yoòr taré huóóm dé gècèn ndò. Lòu sam, wò sá bóó nórè né temé bò Càṅ bò.

Ju Onesím

⁸ Mè né wò bóṅ ndò. Mè né mbòn tebé Kristò, à mè terreb jege haá né kóó. Mè sé la ye wò a: bó lòm mán bóó.

⁹ Mé njéh mene, dé bò mbaábi gwaán, kò mè bóṅ wò lòu. Kóó ye né mè Pól, gùm tela kàm òóṅ. Mè né cu ká gwà cibi felè Yeésò Kristò ndò.

¹⁰ Mè wò bóṅ né kóó. Né felè Onesím. Onesím né huaán mò te ceér Yeésò Kristò; mè ká gwà cibi ṅa baá tele seèn.

¹¹ Léí toò, à lé njéh gam beè yeé ná ṅgwéh, kènè njéh gam beè beèh fá òóṅ faá bú nò sam cuú.

¹² Mè nde né bú ké yoòr yeé temá njií, mè bú tema njií né faá mè cua tema njií né wò temé mò ká lè nò.

¹³ Mè sé la ye bú a: Cu mé mè né ká gwà cibi felè Njàgà Bagaà hèn, à òm beèh kwarè mò, te à gam beh mè faá sòn yeé nò.

¹⁴ Mé njéh mene, mè méná bó ndé ṅgwéh. Sá òóṅ mè gwàn ṅgwéh dé mé ba wò lòu, te wò bóó ye mè bagaà; huóm kela né mé wò gwaán seér mé be yeé.

¹⁵ Merré déi lé ye bú a: dùlà kwá ló wò méná, te à ndeè cu cuú, wò kwa ye bú dé kèi cèn.

¹⁶ Mò né mán, sá kènè à faá kwer nò sam cuú, à huóm kela seér cu aá kóó mé kwer. Né nua yíé-temé beèh beè Yeésò Kristò. Tétég né ká beè mò, à né lom nua yíé-temé mò dé tueé sam. Mè né kóó ye à nde né ké beè yeé méná huóóm yoóó keéh. Lòu sam, kèb déi à né kwer yeé, à baá dim yeé te ceér Nua Dueè ndò.

¹⁷ Sá mò wò né mè faá mbei seé yeé weh, siè nyégé bú faá wò sé la sie nyégé naá mè nò.

¹⁸ Mò à lé naá wò njeré déi bóó sabé, wò né bú huà bele, tué nji kán, mè gwóm wò.

¹⁹ Mè wò bèh hèn nyagá lom né mé be mò Pól, ye mè nde gi né wò bò njií sá gwóm ma. Kékóó ye, nyí né mé huà mò yoòr ndò; mè lé wò ṅgòr Càṅ feéh naá kóó, te wò nde ye yòṅ dé feé kwa.

²⁰ Mò né mán, sá kúkùr yeé òm mò, bó sòm yeé mè seé hèn mé temé Nua Dueè lè teèn; bó nórè yeé mè temé lè faá nua Yeésò Kristò nò teèn ndò.

²¹ Mè né kóó ye mè baá nyagá hèn, wò nde lom né mán bóó; wò nde né méná bóó yoóó keéh, mè né gi kwàgà yeé yieé.

²² Nyégé kwá mè bèh cèrré déi teèn ndò. Mè né ndèm kwaá ye Càṅ nde né faá bí né bú dua nò gwaán, bí nde cu né mè ṅenè.

Bèh ceré

²³ Epaferàs mé né ká gwà cibi felè Yeésò Kristò faá mè nò, ye bí kékèh wò бага.

²⁴ Bò mbei seé mò Màrk bò Aristàrk mé Demàs bò Lúk ye bí kékèh wò бага ndò.

²⁵ Húóm-temé Fehtoò beèh Yeésò Kristò a, ká siè gi bí beè.

Mvù mé bò Hebreèh bò

Càṅ béh kènè njèh tueé seér aá mé Njuna seèn

¹ Lo jògò Càṅ lo bò tele beèh njèh tueé keéh beéh sònò bò *sòn-Càṅ bò; à lo naà bó mé ceér hihiné mbei ngún tueé.

² Nde nde ká jomo te nàm cèrè jomò hèn, à bò nùàr njèh tueé seér aá mé Njuna seèn. À lo njèh dóṅṅ si giì naà mé bú, à bò dàṃ njèh seèn dóṅṅ jege kwaá gi né beè seèn.

³ Terreb Càṅ nùà njèh ḡenè né yoòr seèn; kèkènè Càṅ mé gùṃ mene né bú. À *wón dóṅṅ ta né kóó, à ta kwaá né mé ngòr terrèb seèn. À lé ndeè naà bò nùàr mé húóm seèn *sené, te veèn bòṃn gi. Seé seèn yeé mboón aá, à ḡaá nde cu ké te vulúu, à né te be gaá Càṅ terrèb den den.

Kela né Huaán mé bò cili Càṅ

⁴ Huaán né seér Nùà Dueè kóó mé bò cili Càṅ. Yilí mé Càṅ yilá kwaá né bú yoòr né cu yilí dé bò cili Càṅ ham yógó ndo.

⁵ Bèh lo mé naà-naà, lètenè bò cili Càṅ dóṅṅ, Càṅ mé cén déi teèn túé níṅ ḡwéh, ye bú a:

Wò né Huaán nyí,
Lan nyí ḡa baá Tele yeè.»

À cu mé cili Càṅ déi túé níṅ ḡwéh ye nyí nde né Tele seèn ḡaá, à ḡa ḡuna nyí ndo.

⁶ À lé ménà jue seér naà mé ndoón seèn. Cu mé à lé ndeè naà bú ká te wónḡe temá níṅ, à lé naà tueé ye:

Dàm bò cili nyí dóṅṅ a,
cémmé gi toò Huaán nyí, bó die bú.»

⁷ Dé bò cili seèn, à lé felè bòṃn tueé seér naà ye:

Bó né bò cili nyí; bó né faá fu no;
ye bó né cu bò seé bò nyí; bó né faá leba weè ndo.»

⁸ Dé Njuna seèn, à ye:
Kùsèm Càṅ, kóḡo dé yeè né dé ndeèr.

Wò né Mḡbè te Lò yeè cer dilí,
⁹ wò gwaán lom né níṅ mé né teèn dilí yilá, wò veèn ḡwàn nyí bèh.

Càṅ mé né Càṅ yeè lé wò hèn balé weh kuú naà dé cí.

À wò dàṃ bò wóḡo-temé seèn yoòr hèn kulu su gi né mé njéh ndo;

À ye te kóḡo dé yeè lie kela kóó mé kóḡo dé bò mbaábíl.»

¹⁰ Càṅ lo naà cuú déi felè Njuna seèn tueé ye:

Né wò Nùà Dueè,
tàbè ké bèh duóm lé dieé naà mé wò.

Wò lé vulúu bóó naà mé ba beè yeè ndo.

¹¹ Dé bò níṅ sá, bó nde gi né nyueé leér yuo,
wò cie le lom kóó.

Bó nde gi né faá còḡò no kulí yuo;

¹² wò nde né bó bècèné faá còḡò no gurú bilí ndo.

Bó nde gi né kweéh seér;
ndóḡ wò dé yeè kwéh sér ndé ḡwéh,
wò kulé nyí ndé ḡwéh ndo.»

¹³ Bèh lo mé naà kaá sá Càṅ mé cili Càṅ déi túé níṅ ḡwéh ye bú a:

Dèn ndé ká te be gaá nyí,
ko nyí ba yíḡi gi aá bò bùṃnò bò yeè ka ba gulé yeè.»

À lé ménà jue seér naà mé Njuna.

¹⁴ Á sá, dé bò cili Càṅ no, bó né bò nèi wa? ḡwweéh bó dóṅṅ né gi bò càṅ mé bóó yeé seé Càṅ Dueè wa? Càṅ tema yeé bó, te bó nde gam bóó mé à nde né bó yili som.

2

Ceér còṅ

¹ Mo né ménà, sá béh mèḡè ḡéi cú te ḡḡòr ḡècèn mé béh lé ḡwweé naà doò téḡ. Mo sam, béh nde né ceér leér loó.

² Béh kóo ye, ḡḡòr Càṅ mé bò cili Càṅ lé tueé waà naà mé njéh doò né gi cie mé feh seèn ḡenè ḡaḡá, ye né lom ḡḡòr ḡècèn ma. Bí kóo ye, bóó mé lé naà ḡḡòr sá ḡḡeén, mé lé naà bú lòù seb seér dóṅṅ, lo naà ḡiḡ ḡèr beè Càṅ teèn ḡenè yíí.

³ Sé tagá béh wa? Mo ceér koò mé nde né béh yili sòm hèn, béh né bú lòù seb seér, naàn naàn mé béh nde né ju beè Càṅ mvelé wa? Mé tueé bí, Nùà Dueè mé feh seèn lé naà mé ḡḡòr sá tueé waá, toò jòḡò lé naà bú. Jomo sá jege bele bóó mé lé naà ḡiḡ ḡḡòr hèn sònò seèn ḡwweé ndo, bó ye béh a, né lom ḡḡòr ḡècèn ma.

⁴ Càṅ nùà njèh lé naà be teèn mé terreb mene kwaá; à né bò ciè mé bò fém hihiné teèn bóó bomó yíí, à né nùà kàn seé Cúcuí ḡaḡá yoòr kwaá, à né nùà kàn faá à ḡwaán né no kwaá ndo.

Yeésò yòṅ haá né kóó

⁵ Né mene *wón dé jomò mé béh né sònò tueé hèn, Càṅ túé ḡwéh ye bò cili Càṅ a, né beè bòṃn.

⁶ Beré déi tueé seér né te mvù Càṅe ye:
Hè, sá nùàr né-re hàṃ kei
mé wò nde né bú munó nyi ná Càṅ?
Sá wò te ndàndaà nùàr mbaá ke nyegé kuú né kei wa?

⁷ Cu déi wò lé naà bú ka bò cili yeè maàṅḡé sie kwaá weh.

Yeé gi aá, wò bo bú ḡḡoḡ, wò *sumú seér bú lòù,

3

8 wò terreb felè njèh ðóŋ haá gi beè seèn ndo.»

Mò né gi tueé ye: Càn terreb felè njèh ðóŋ haá gi né beè nùàr, sà tueé né ye, né lom ménà, sàŋ lè ngwéh, njèh ðóŋ né gi beè nùàr sà. Mé njéh mene, wa mene hèn, béh njéné sòm ngwéh bèh mé njèh ðóŋ né gi beè nùàr sà ndo.

9 Béh njene kò cegé né mé Yeèsò. Dé seèn, cu déi Càn lé naá bú ka bò cili Càn maànjé sie kwaá weh. Njua mé Càn lé naá bú ménà sie kwaá weh sà, ye te à cio kuú seér felè nùàr ðóŋ. Yeé gi aá, Càn bo bú ngog ndo, à bú sumú seér cu lòu. Lé naá mé núr ciòò bú sà.

10 Càn nùà njèh mé lo sii naá njèh ðóŋ kóò, ye kò nyí Yeèsò sieé seér né mé gèr bú sà, te nùàr ngún ña keéh gi bò huaán nyí teèn, nyí weh njíi bó ká mbàm yoòr nyí ma. Lòu sam, bó né mé Yeèsò yili yuo.

11 À bò nùàr veèn yoòr yaga sòm gi né kóò. Bòò mé baá gi jolosé ðóŋ, bó bó baá gi kèné mé Tele cèn. Né dé ci mé Yeèsò bò sà bò yilá né bò lob seèn, à fegüli kwá sò cú.

12 À tueé seér né ye:
È Càn, mè nde né yilí yeé lètené bò lob mò saán,

mè nde né wò mé bené seén,
mè wò seén nde né toò cili nùàr.»

13 À den cuú ye:
Dé mò, mè temé kwaá lo nde né mé Càn.»
À den cuú ndo, ye:
Mè hèn nò, béh bò huaán mé Càn lé naá mè beè haá kwaá.»

14 Yeèsò lé nùàr ñaá naá, ye lòu sam, bò huaán mé nyí né bó huaán yilá sà né gi bò nùàr, wa kò nyí ña nùàr ndo. Sà ðóŋ ye te nyí kuú cio, nyí mé njéh nyoló sòm *Sátàn mé terreb ciòò né beè seèn.

15 Ye te bòò mé lé naá beéh cio veéh ðóŋ, cio vèh cú, te bó huaré den gi mé feh bòòn. Lòu sam, bó lé ka ciòò naá giì bò kwer.

16 Mè tueé bí, à lé ndé ná ngwèh ye te nyí gam bò cili Càn; à lé tétég nde kuú naá ye te nyí gam bò ndütè ndütü Abrahàm.

17 À lé nùàr tétég hèn ña kuú naá mé njéh. Kò à sé lé naá kaà nùàr ménà ñaá seér ndo, te à we ye bò lob seèn, à den *ngàn sèmè bòòn dé koò, mé né lom beè Càn kóbè sà, lélàn húòm-temé ndo. Sà ðóŋ ye te nyí bòò yíi seé Càn teèn, nyí *semé sòm feh nyí nùà njèh, te Càn kulu sòm cili nùàr veèn yoòr.

18 Wa mene hèn, bòò mé gèr né bó jilí, veèn né bó taáb ðóŋ, à nde né bó gam den. Lòu sam, bó lé naá bú mé veèn ménà taáb ndo, à lé naá mé gèr kwaré.

Kela né Yeèsò mé Músi

1 Mò né môn bò nùàr mò te ceér Yeèsò, Càn lé yilá naá bí kóò ndo; bí njolo kè njí lòm mé tebé Càn Yeèsò ngàn sèmè dé koò. Béh bò nùàr saán keéh yeé bú.

2 Càn lé naá bú nùà seé seèn sie kwaá. À seé seèn bòò lom mé temé cén faá Músi lo naá ké gwà Càn bòò nò.

3 Á, ngweéh yilí nùà mé-gwà ngulí kela yeé kóò mé gwà nùà njèh wa? Mé Yeèsò bò Músi né ménà ndo. Músi dé seèn né faá gwà nò. Terreb dé koò wulu né mé Yeèsò nùà mé-gwà, dèn ngwéh Músi.

4 Ngweéh gwà dé kàn né seé nùà mé-gwà wa? Né ménà mé Càn, à njèh ðóŋ si gi né kóò.

5 Músi dé seèn te mbàgà Cànè né nùà seé. Càn lé ye bú a, ndé bò nùàr sòn nyí toò tueé kwaá. À lé naá ménà mé temé cén tueé gi ndo.

6 Dé *Kristò, à né Huaán. Mbàgà Càn né beè seèn. À bú ke den né te be sà. Mbàgà Càn sà né béh. Njèh cén, kò béh né bú mé temé cén sie, béh né ndèm mé bú kwaá, béh né mé njéh sagár, sà ye.

Bèh dù né bò nùàr Càn kela

7 Mò né mân, béh ngwé sòn Cúcuí Ñagá; à lé ye:

Lan mò bí baá hueh Càn ngweé,
8 bí té temé lòu dúágá sér,
bí té faá bò tele bìi léi jògò nò dèn.
Wa cieé déi ké ya dueé bó lé naá gágà mé Càn saán.

9 Càn nùà njèh ye:
bò tele bìi léi jògò lé naá mè sòn felá.
Bó né mene gèh terrèh mò ké kundun
te nyèrà yulá nèà njèh,

mé njèh mene bó né lom gágà mé mè saán.
10 Temé lé mè lè mé bó ñaá njíi naá dé cí,
ye: bò nùà hèn ceér mò njéné kó ngwéh,
bò cu ðóŋ munó sabé seér né lòu.

11 Yeé baá mân, temé ñaá ñeí cuú mè mé bó lòu,
mè jege ye: lòlòm bò nùà hèn bèh dù ká yoòr mò ndé ndé cú ndo.»

12 Sá belá, bí kè nyégé kee, te nuaré déi mé temé veèn lètené bìi lè dúágá dèn cú, te à ceér Càn làn kwá ló cú ndo.

13 Mò ye te huòm, bí fágá sér feh, bí né lètené bìi cieé ðóŋ lòu toó kuú. Lòu sam, cieé mé yuoò bà ðóŋ né gi lan mé Càn jue né sà. Bí té gwan mé nuaré déi sela veèn, à ngwan le teèn.

14 Béh bò Kristò gò né kóò. Njèh cén, kò béh né bú mé temé cén sie, béh bele faá béh lé naá ké bèh duòm nò ngweé, tóg nde wa bèh ceré ndo.

¹⁵ Né te mvù Càṅe ménâ nyagá den ye: Lan mo bí baá hueh Càṅ ṅgweé, bí té temé lòu dúágá sér, bí té faá bò tele bìi léi jògò nò dèn. Bò lé naá gágà mé Càṅ saán.»

¹⁶ Á sâ, bòó mé lé naá gii hueh Càṅ ṅgweé, bó né seér gágà mé bú saán sâ, lé naá bò nei wee? ṅgweéh lé naá dàm bòó mé Músi lé ker yuoó naá mé njéh ké Ejíptò doò mà. ¹⁷ Á, te nyemà yulá nèà sâ, temé lé Càṅ lè ṅaá njií naá mé bò nei ndo wa? Lé naá mé bòó mé lé gela kuú gii naá mé veèn ké ya dueè sâ ndo.

¹⁸ Càṅ lé naá jege ye, bò nùà hèn bèh dù ké yoòr nyí ndé ndé cù. À lé sâ jege njií naá mé bò nei ndo wa? ṅgweéh lé naá mé bòó mé lé saán naá bú gágà sâ wa?

¹⁹ Béh ṅgweé ko mé njéh ye, bó lé bú mé temé cén siè ná ṅgwèh; ye bó lé bèh dù sâ ndé ná ṅgwèh dé cí ma.

4

¹ Càṅ lé naá gii béh ndéb tieè kwaá loó, ye béh nde né bèh dù ké yoòr nyí kwa, te béh bó den ké sâ. Sâ mo né mân bò nuàr mò, bí kè nyéyé keè, te nuaré déi lètenè bìi dèn cú faa à nde né bèh sâ liim nò.

² Lòu sam, béh baá gi mé tie Njàgà Bagaá faá bò jògò bò lo naá gii mé tie cí ké ya dueè nò. Njèh cén, bó lo dé boòn ṅgweé faṅ deén naá lòu, bó temé teèn kwá nji ṅgwèh. Yeé baá môn, lé bó dé boòn gam ná cú ndo.

³ Dé bèh mé né gi temé cén yoòr seèn kwaá njií doòn, béh nde né teèn yilá. Né bèh dù mé Càṅ lé ye:

Yeé baá mân, temé ṅaá ṅeí cuú nyí mé bó lòu,

nyí jege ye: lòlòm bò nùà hèn bèh dù ké yoòr nyí ndé ndé cù.»

À lo né mene mân tueé, sâ dàb mé à lo wón si gi aá kèn; sâ seé seèn lo gi aá ndo.

⁴ Nde cu beré déi te mvù Càṅe né felè cieé téhbeéh nyagá kwaá ndo, ye: Càṅ lé boó gii naá seé. Yeé baá mé cieé téhbeh, à du soó lòu ma.

⁵ Bèh dù cén sâ né te mvù Càṅe nyagá den, ye:

Lòlòm bò nùà hèn bèh dù ké yoòr nyí ndé ndé cù.»

⁶ Bò léi toò bò mé lé Njàgà Bagaá ṅgweé loḡo naá koó lé bèh dù sâ yilá ná ṅgwèh ndo. Lòu sam, bó lo temé teèn kwá nji ná ṅgwèh. Mo né mân, sâ bèh sâ née teèn ye, né bò jomo bò kela den.

⁷ Yeé baá mân, Càṅ sié kwaá cu cieé dé hiim, à yilá kwaá cieé bú sâ lan”. Te nde

nde, Càṅ tueé keéh ye sònò *David faá mé la naá nyagá nò, ye:

Lan mo bí baá hueh Càṅ ṅgweé, bí té temé lòu dúágá sér.»

⁸ Hèn mo Josúé sé lo naá gii bò tele beéh léi jògò bèh dù lemé yíi, Càṅ sé naá cuú cieé déi sie kwaá wa?

⁹ Mè tueé bí, sâ bèh dù sâ née teèn ye, né bò nuàr Càṅ kela den. À né faá dù dé lòu cieé téhbeh mé Càṅ lo duú naá teèn nò.

¹⁰ Nuaá mé yila te dù sâ nde né dé kèi cèn du, faá Càṅ lo naá seé seèn boó gií, à du dé kèi cèn nò.

¹¹ Sâ belá, béh fágá lòm feh dé teèn yilá, béh té gwàn mé cén déi lètenè beéh ṅgeén sòn Càṅ, à liim bèh dù sâ, faá bò léi toò bò nò.

¹² Ngòr Càṅ né làn, à né lélán terrèb, à né bòu nulá yògò, kèb fà doòn nulásé tuén. À nula yila nde né yí te njolo temé mbaá, à né mé suàrmú bó cègè weé ndeé; à né mé múnò nuàr tená ndeé, à né mé tuaa lé nuàr ṅobé ndeé ndo.

¹³ Njií mé nde né njolò Càṅ lòu leér le teèn sam. Dàm bò njií mé Càṅ lo si gii naá doòn né gi njolò seèn. Nuà kàn ṅgúlú mé be seèn sulá nde né toò seèn.

Yeésò *ṅgàṅ sèmè dé koó

¹⁴ Béh né mé ṅgàṅ sèmè beéh dé koó teèn. ṅgàṅ sèmè sâ né Yeésò *Kristò Njuna Càṅ, à lé naá ké ter te vulúu ṅaá ndeé, à den ké felèbò. Mo né mân, béh siè lòm ṅgòr Càṅ tég, béh né mé njéh toò bò nuàr njebá.

¹⁵ ṅgàṅ sèmè beéh dé koó né béh jere koó, à né gi yuaá beéh koó ndo. Lòu sam, bó lé naá bú te njèh doòn ceéh, bó lé bú ceéh naá faá béh nò. Njèh cén, dé seèn à lo veèn déi cór ná ṅgwèh.

¹⁶ Mo né mân, belá, bí ndé, béh bilí nde gi ké kwaré kogo Càṅ bèh fùgò kuú, béh té njeré déi nyamè. Ké teèn sâ, à nde né béh jere koó, béh nde né mé fùgò beè seèn yieé kuú ndo. Béh hin, mo njeré déi né béh yògò, te gam béh.

5

¹ *ṅgàṅ sèmè dé koó doòn balé yuo gii né lètenè bò nuàr, te à ṅa nùà seé Càṅ dé bò mbei seèn. Seé seèn né mbe mé *sèmè toò Càṅ haá, te veèn bò nuàr gi mé njéh.

² À nde né yuaá bò cùr ṅgweé komo, à ṅgweé komo yuaá dé bòó mé né boó sabé go ndo. Lòu sam, bú nùà njèh né yuaásé faá bó nò.

³ Sé yeé baá ménâ, à lélán veèn dé bò mbei sèmè lòm ndé cù, à semé bilí nde aá mé dé seèn mene.

4 Nùar ti felè seèn mé be seèn lòbò bèh, wa nyí baá ngàŋ sèmè dé koò. Càn haá yeé nùar bèh bú sà koó; à lo naá *Aròŋ ménâ bôó.

5 Né kèi cén mé Kristò ndo, à lo yo seèn koó siè hàmm ná ngwèh, ye te nyí ña ngàŋ sèmè dé koò. Càn lo bú ngàŋ sèmè dé koó sie kwaá naá koó, ye:

Wò né Huaán mò,
lan mè ña baá Tele yeè.»

6 Wa cu beré déi ye:

Wò né dé yeé ngàŋ sèmè dé kèi cén,
wò né te gule Melkisedég.»

7 Cu déi ká te wóŋe, Yeésò lé naá Càn mé terreb dua, à né bú lòu bòn, à teèn loó bilí mé yúé mene, yímé lé naá bú njolo berré ndo. Á lé sà doónŋ ngweé gi naá sòn Càn mé nde né bú te cio yili som. Yeé baá ménâ, Càn ngweé njií mé à né dua ndo.

8 Á lo né mene Njuna Càn koó, mé njéh mene à lo naá tie ngweé maán; lo naá mé dàmm gèr ñené laré.

9 Á yeé sieé yuo aá teèn, Càn sie kwaá bú manyor* còŋ dé bôó mé né sòn seèn ngweé doónŋ, te bó yili yuo dé kèi cén.

10 Lòu sam, Càn ye: à né dé seèn ngàŋ sèmè dé koó, à né te gule Melkisedég ma.

Nuaá mé kwaá lo ceér Càn, bú a, kè keé

11 Te ju hèn béh né lom mé njéh tueé teèn ngún. Njéh cén, né taré. Béh se mene lòu, tie bií baá lieé.

12 Wanóŋŋ hèn né cu mé bí sé la baá gi bú nùà fèh-njéh teèn, bí sé la né bú déi lòu fèh seér. Mé njéh mene, bí ye, ngòr Càn mé bí lé naá gi ngweé hèn, ko bó fèrré dèn cú bí cí. Sà tueé né ye, bí sér yíé kó ngwéh, bí gwaán seér né mbán.

13 Nuaá mé né mbán ménâ ñaám doónŋ né faá huaán mbogó no; à mé terreb sam, à ngòr bagaá mé dé veèn gè kó ndé ngwéh.

14 Dé nùà koó, yáb tetarè né seé seèn, à mé seé bú kokoó bú meh gi aá, à né gi bú njéh dé bebagaá mé dé vevenè geé koó.

6

1 Mo né mân, sâ béh jóló ñá sér ter lòu. Bò ngòr mé béh lé naá gi felè *Kristò ngweé doó baá gi béh lè faá maàŋ no. Bó maàŋ lòu si fèrré ndé cú. Né mene dé fèh yueé fòón, te bí kwaá lo ceér veèn, né mene temé yoór Càn kwaá njií, bí ngweé gi aá kèn.

2 Né mene tòu nòmò Càn, né mene dé nùar be felè baá, né mene te cio komo yuoó; né mene dé lòu ju tenâ doónŋ, bí baá gi mé njéh lè.

3 Mo né mân, sâ béh jóló ñá sér ter lòu! Béh nde né ménâ mé terreb Càn bôó komo.

4 Mo sam, hò déi nde né ceér Yeésò si loó. Mo bó né ceér Yeésò si loó ndo, sâ bèh yili yuo bòn nde né taré. Á, ngweéh bó lé baá gi kè toò Càn bèh ñagá mà. Bó lé naá gi dàmm njéh kè te vulúu kwa laré, bó kwa bilí mé Cúcuí Njagá mene.

5 Bó ñene nyegé, ye ngòr Càn né lom njéh gecèn koó. Terreb *wòŋ mé baá ndeé hèn, bó lé naá gi ñené ndo.

6 Mo bó né cu lòu die seér, ngweéh sâ bèh yili yuo bòn nde né taré wa? Soó kuú mene, bó temé kwéh kòmò ndé cú. Lòu sam, bó né seér Njuna Càn yí ter lòu fagá njií cuú, bó sellé kwaá bú kè mbartogó, te séb homo sue bú yoór homò.

7 Mè tueé bí, mo tàbè déi né nu kwa, né lom bú yoór te mbei te mbei neé yilá, yab né teèn yuo huóóm, né nùà ñueèh gam, sâ Càn né tàbè sâ kulú.

8 Njéh cén, mo teèn ba yuo seér né teker bó njìè, sâ tàbè hèllè né cùr; Càn nde né bú lòu duagá seér, tàbè hèllè ngie yuo.

9 Béh la né mene sònò mân tueé, mé njéh mene bú nùar mò, béh né kwàgá bií yieé, bí nde né dé bií yili yuo.

10 Càn nùà tá-gobó sam. Á seé bií nyèn ndé ngwéh; à né gwaán lètené bií ñené. Gàmm mé bí lé naá bú nùar seèn mé yilí seèn gam doó, à né ñené. Á né ñené ye, bí nées bó gam den ndo. Á bí nyèn ndé ngwéh.

11 Mé njéh mene, belá, béh né gwaán ye nùà kàn a, fágá cú feh, te seé bií jegé, bí kwa ye njií mé bí né ndèm teèn kwaá njií sâ.

12 Bí té ndòm, bí bèlè sér gule bôó mé né ceér Càn mé temé cén sie, mé né njéh yoló komo, mé njéh doónŋ kwa gi né faá Càn lé tueé naá no.

Ndéb Càn mé jègè mene

13 Lo mé Càn lo kwa kwaá naá Abrahâm ndéb tieé, à lo naá bú teèn mé jègè mene jege bilí. Càn yeé ke, nùà koó mé né bú ham yogó teèn yùò kelá ngwèh, à jege seér gùmm seèn nùà njéh,

14 ye Abrahâm a:

Nyí nde né wò kulú;

bò ndüté ndütü yeé nde né mbaá yaám ndeé den ma.»

15 Yeé baá môn, Abrahâm yila baá-re yoló ndo; à né ka yoló. Nde nde, Càn kulu njií bú faá à lé tueé kwaá naá bú no.

16 Mo bú nùar né njeré déi tueé, bó né lòu jege, sâ bó jege né mé yilí nuaá mé ham yogó né bó haàm. Mo bó jege aá ménâ, sâ

la né mene gèh saàn dé heè, nde né lètenè bòn tené, bó ko lom jègè doò.

¹⁷ Lo naà mé Càn ménâ ndo, ye te nyí feh keéh bób mé nde né ngùlù nyí yieé mé njéh, te bó ñene ko teèn, ye kàgà-ndòn nyí kwéh sér ndé ngwéh ma. À lo jègè te ndéb sà jege yí naà dé ci.

¹⁸ Ndéb bô jègè né bô njèh fà mé beè Càn kèh bèh. Bób mene naàn, Càn nyeén túé bèh. Mo né mân, sâ béh bób mé Càn né gbàñ beèh doón, yo né gi béh mé njéh taré, ye ndèm beèh nde né yieé.

¹⁹ Ndèm sâ né beè beèh faá kùn* no. À béh pón sie njebá kwaá né koó, te temé nde ye béh lé die. Né mene kòn cògò *gwà Càn koó ké te vulúu, ndèm sâ teèn nyueé yílà nde né koó, à yuo kela yí lètenè mò yoór Càn.

²⁰ Ké bèh sâ lo yila logó naà Yeésò, à né sòn beèh ké sâ koó. À lo naà *ngàn sèmè dé koó ñaá, né dé kèi cèn te gule Melkisedég.

7

*Melkisedég, *ngàn sèmè dé koó*

¹ Melkisedég sâ lo naà mgbè Salèm.* Ké toò Càn Dueè ngàn sèmè né bú. Cu mé Abrahâm lé lieè naà taáb mé bô mgbè, à yeé wula gi aá bó, à baá cuú, nuaá mé lé ndeè naà ké ceér dueè, bô Abrahâm kwaré, à kulu Abrahâm, lé naà Melkisedég sâ.

² Abrahâm lo naà bú mbe haá ndo: njí mé lé naà yulá doón Abrahâm lé naà bú cèn teèn som kwaá. Yíli Melkisedég sâ tueé né ye: né mgbè mé dili lom né dé seèn dé gécèn. Mgbè Salèm tueé né ye: né mgbè mé haá yeé dolé ndo.

³ Nuaá mé ko som tele Melkisedég bô meí, teèn sam. Né mene jògò bô seèn déi, nuaré déi kó som ngwéh. Nuaá mé tueé som kùr ñaar mé kùr cioò seèn teèn sam ndo. À den né faá Nuna Càn no: à né ngàn sèmè dé nyemà mé nyemà.

⁴ Melkisedég né duesé! Bí kwàgà yíé mé Abrahâm: Abrahâm né mene tele dàmb bô huaán *Iserála doón koó, mé njéh mene bú mé feh seèn lé naà Melkisedég mbe haá; bô njí mé à lé cu gií mé njéh bèh taáb doón, te njèh yulá, à lé naà Melkisedég teèn cécéné som haá.

⁵ Bò nduté ndütù *Leví mé né ngàn sèmè né gi mé *sóú Músi tièé, né bó sogó den, ye bó a: bí ndé beè bô huaán Iserála; njí mé baá yulá doón, bí weh bele teèn cécéné cécéné ma. Sâ doón lé naà den cuú lètenè bô nuàr bòn mé né gi nduté ndütù Abrahâm ndo.

⁶ Melkisedég lé dé seèn jògò bô Leví ná ngwéh. Mé njéh mene, à lé naà mbe beè Abrahâm weh; te njèh yulá doón Abrahâm lé naà bú teèn cécéné cécéné som haá bele. Abrahâm lé né mene koó ye nyí né mé ndéb Càn yoór doón, mé njéh mene à lé Abrahâm kulu seér cuú naà koó.

⁷ Bí né gi koó ye, nuaá mé kulu yeé mbei ham kela né koó mé mbei.

⁸ Wanoón ngweéh bô ngàn sèmè te mbàgà Leví, mé weh yeé mbe doón, né yeé kuú gií wa? Dé Melkisedég mòn sam; à né mbe faá bó no weh, mé njéh mene à kú bèh. Mvù Càn tueé né ménâ.

⁹ Sâ Leví né mene mbe bèè bô huaán Iserála weh, à mene Melkisedég bèsònè há ngwéh, mé njéh mene à lé naà gií bú mbe haá ndo.

¹⁰ Lòu sam, cu mé Abrahâm tele koó seèn bô Melkisedég lé kwaré naà teèn, sâ à lé baá gií yoór Abrahâm. Njèh cén, sâ à lé née te càn ye.

**Ngàn sèmè dé koó déi faá Melkisedég ndo*

¹¹ Seé bô ngàn sèmè te gèh *Leví doón lo gule dobo gií naà mé *sóú ké lètenè bô huaán Iserála. Mò seé bô ngàn sèmè Leví sé né seé ngulí, sé lo húóm ná cù mé ngàn sèmè dé koó déi ñené yuo kela cuú beré déi te gule Melkisedég. Ngàn sèmè dé koó sé lo yuo cegé kaà te gèh *Arón ñunà Leví.

¹² Ngweéh mò gèh ngàn sèmè kweéh seér, sóú né yeé kweéh seér ndo wa?

¹³ Bí kóo ye, Fehtoò beèh mé béh né felè seèn tueé hèn, dé seèn nuà Leví sam, gèh dé seèn né hiín. Te gèh seèn-e nuaré déi ngàn sèmè teèn ñá ngúngwéh.

¹⁴ Béh né gi koó ye, à né dé seèn te gèh bô Júdá bô. Béh né cu koó ye, Músi yeé baá felè bô ngàn sèmè tueé wa, à lo njeré déi te gèh bú hèn túé ná ngwéh ma.

¹⁵ Bí kóo ye, ngòr hèn ñené ñagá baá kèn; ngàn sèmè déi faá Melkisedég no wa baá.

¹⁶ Bú sâ sóú lo koó táñ ná ngwéh, te bó nde ye bú ngàn sèmè sie kwaá. À dé seèn né nuà njèh, à né ngàn sèmè mé né den cu doón làñ.

¹⁷ Te mvù Càn tueé taré né ménâ ndo, ye:

Wò né dé yeé ngàn sèmè dé kèi cèn, wò né te gule Melkisedég.»

¹⁸ Yeé baá mòn, Càn tor wula sóú dé léi toò sâ ndo, ye né yuaá, gàm teèn sam ma.

¹⁹ Mé gécèn mene, sóú Músi hèllè nuàr njolò Càn *sènè kòmò bèh. Càn mé ngeér sam; njí mé né sóú sâ huóóm yógó, waá

baá kèn. Ndèm beèh kènê dóṅṅ baá gi teèn, à béh ké yoòr Càn ṅgoró njií né kóó.

²⁰ À dé seèn né nuaá mé Càn lo nde bú ṅṅṅ sèmè dé koó sie, à lo teèn jege bilí naá mé jègè mene. À lo dé bò ṅṅṅ sèmè déi lòu jègè ná ṅṅwèh.

²¹ Dé Yeèsò à lé naá jege, ye bú a: Jue nyí Nùà Dueè, nyí jègè kèh ndé ṅṅwéh; wò dé yeè né ṅṅṅ sèmè dé kèi cèn.»

²² Yeé baá méná, béh yieé kwàgà mé Yeèsò ndo, ye ṅṅṅ dé seèn yieé kela né kóó mé ṅṅṅ dé cuúm.

²³ Njeré déi né cu teèn ndo. Bí kóó ye bò ṅṅṅ sèmè lé naá ṅṅṅ. Lòu sam, bó né yeé seé ṅṅṅ sèmè toò kuú kwaá loó.

²⁴ Dé Yeèsò môn sam; à seé seèn toò kú kwaá lo ṅṅwéh; cu dóṅṅ à né den làṅ.

²⁵ À bò nùàr yili komo né dé cí. Bóó mé né gi yoòr Càn mé bú ndeé, à né bó dé kèi cèn yili sòm. Lòu sam, cu dóṅṅ à né dé seèn làṅ, à né Càn felè boòn dua den.

²⁶ Yeé baá méná, ṅṅṅ sèmè mé nde né béh gam, ko né bú. À dé seèn né jolose, mé sòn fuú ndo, à veèn déi cór béh. Càn lo naá bó bò vevenê bò hiín geé kwaá, à weh njií bú dé seèn ké ter te vulúu.

²⁷ À dé seèn faá bò ṅṅṅ sèmè dé kokoó hèllè sam. À Càn *sèmè felè veèn dé seèn nùà njèh há ṅṅṅwéh, à dé bò mbaábon cieé dóṅṅ faá bó *semé yeé sâ, sèmè béh ndo. À lo dé seèn semé naá mbei cén dé kèi cèn. À lo méná semé naá mé gùm seèn nùà njèh ndo.

²⁸ Bò ṅṅṅ sèmè mé sóú Músi lo sie kwaá gií naá kóó dóṅṅ lo naá gií bò wàn. Te jomo sóú, Càn nde ye lòu jege; à ṅṅṅ sèmè dé koó teèn sie kwaá seér baá-re Nuna seèn mé né dé seèn tē dé kèi cèn.

8

**Ṅṅṅ sèmè beèh dé koó*

¹ Njolo ṅṅòr mé béh né tueé hèn dóṅṅ né ye: ṅṅṅ sèmè beèh né gèh ṅṅṅ sèmè dé koó sâ. À né ké te vulúu yoòr Càn terrèb mé né te kogo. À né te be gaá seèn den den.

² À seé seèn boó den né ké gwò lètenè m̀. Gwà sâ né sòn *gwà cògò; njèh cén, à né dé seèn gwà gècèn mé Càn nùà njèh lé sieè naá kóó, nùàr lé bú kóó sié ná ṅṅwèh.

³ Bó ṅṅṅ sèmè dé koó dóṅṅ sie kwaá né, te à haá beh Càn mbe mé *sèmè. Yeé baá méná, ko ṅṅṅ sèmè beèh dé koó sâ haá bú njeré déi méná ndo.

⁴ Mo à sé né ká te wóṅje, à sé naá ṅṅṅ sèmè den kwa wa? Lòu sam, bò ṅṅṅ sèmè boòn né ká doó teèn, bó né gi Càn mbe faá *sóú Músi lé tueé naá sâ haá.

⁵ Njèh cén, seé mé bò ṅṅṅ sèmè hèllè boó yeé sâ, bó si weh lom né lòu, bó si weh yeé yoòr seé dé Càn ké te vulúu. Mé seé Músi lé naá faá béh méná ndo: cu mé Músi lé ndeè naá gwà sieé, Càn lé ye bú a: kè nyégè bagasé, wò nde méná sieé ma. Síe sòm ká nág faá nyí lé naá wò ké te tòre no feh.

⁶ Kènè seé dueè baá seér beè Yeèsò, né dé boòn hèllè yògò keéh, à béh yoòr Càn nyògò njií né mé ṅṅṅ dé feè; dé sâ né ṅṅṅ dé cuúm yògò. Lòu sam, ṅṅṅ bú sâ né mé ndèb dé bagaá teèn. Ndèb bú sâ kela né kóó mé ndèb dé cuúm.

⁷ Mo ṅṅṅ dé toò jògò sé lo naá teèn yilá, sé lo húóm ná cú mé Càn kweéh seér bú mé ṅṅṅ dé feè.

⁸ Béh ko baá ye, bú sâ lo teèn yilá ná ṅṅwèh bòn. Lòu sam, Càn lé née bò nùàr seèn teèn bo den, ye:

Cu déi ndeè né waá,
nyí nde né ṅṅṅ dé feè mé bò huaán
*Iserála ko.

Nyí nde né mé gèh bò huaán Júdá méná ko ndo,

jue nyí Nùà Dueè.

⁹ Dé sâ hèn ndé cú faá dé mé nyí lé kóó naá mé bò tele boòn léi jògò no.

Nyí lo né mene bó te tabè Ejiptò mé be nyí kou sòm keéh,
mé njèh mene bó lé naá ṅṅṅ sâ lòu cum seér.

Nyí yeé ṅene aá méná,
nyí sòm be nyí yoòr boòn ndo;
jue nyí Nùà Dueè.

¹⁰ Hèn né ṅṅṅ mé nyí ko nde né mé bò huaán Iserála lòu sâ, jue nyí Càn Dueè:

Nyí bó sóú nyí sóú kwaá seér nde aá felè,
nyí bó nyagá kwaá seér nde aá te temé ndo,
te Càn boòn den lom nyí, bó den bò nùàr nyí.

¹¹ Cu sâ nuaré déi bò mbaábon lòu fèh só ndé cú,

ye bó a: kè Nùà Dueè baá ye hèn no.
Né mene huaán maàn, né mene nùà koó,
dóṅṅ nde gi né nyí ṅené kóó.

¹² Nyí nde né yulá-temé boòn lè nyí kulú sòm;

nyí veèn boòn ká lè nyí sié kwá ndé cú.»
¹³ Mé Càn nde mé ṅṅṅ feè mán tueé, sâ à ye ṅṅṅ dé léi toò hèllè baá dé cuúm ma. Né yeé m̀on ndo, mo njeré déi kulí baá, à né yeé dé cuúm ṅaá, te jomo sâ à nyoló yuo weéh lòu.

9

Seé bò *ṅṅṅ sèmè mé seé dé Yeèsò

1 Ngòh dé léí toò lé naá gii mé bò *sóú teèn, bò nuàr lé Càṅ dua ñene beéh mé njéh. Bèh Càṅ duaà lé naá gii teèn.

2 Bó lé naá *gwà cògò sieé, kòṅ lé naá teèn fà. Kòṅ dé toò jògò, bó lé yilá naá bú mò. Tàndán lám kpàcògò lé naá gwò sà; gbàgà breèd mé bó haá yeé toò Càṅ lé naá gwò sà ndo.

3 Tùtùlù kòṅ dé yí jomò bó lé teèn colo tenà naá cògò; bó yilá mí bú sà mò dé joloò.

4 Kò lé naá gwò sà teèn, bó me né mé goó, te bó ṅgie beh bó san teèn. Mbèṅ déí lé naá gwò sà teèn ndo, bó mban sie né bú mé goó. Né mbèṅ ngòṅ, Bó me cu né ṅguú déí mé goó, bó dilí kwaá yí lé mbèṅ sà ndo. Yí lé ṅguú sà né *mánà. Lè mbèṅ sà lé naá cùgò *Aròṅ mé lé naá mvue faám doò. Bò mbèh taà déí fà lé naá lè mbèṅ sà ndo, bó sóú ṅgòṅ né teèn nyagá den bele.

5 Felè mbèṅ sà bó lé teèn me dilí kwaá naá bò cili Càṅ terrèb.* Bó me ndògò njií né bó bà yí felè mbèṅ, bèh mé bó ber yeé húóm teèn, te Càṅ kulu sòm bò nuàr veèn yoòr. Kè, ṅgòr hèn dé kènè tueé gii sam.

6 Bó yeé nyegé kwaá gi aá ménà, bó ṅgàṅ sèmè né lom cieé dòṅṅ te mí dé toò jògò sà yilá sóú, bó né seé Càṅ teèn boó.

7 Te mí dé yí jomò doò, ṅgàṅ sèmè dé koó yila cegé yeé teèn koó, à yila cegé yeé mbei cén te nyemà ndo. À teèn yila yeé mé húóm nyaàm beè, te à haá *sèmè mé njéh, Càṅ kulu sòm bú veèn yoòr, kulu sòm gi bò nuàr veèn mé bó né boó sabé doò yoòr ndo.

8 Cúcuí Ñagá feh kwaá baá-re béh mé bò njèh sà ndo, ye béh a: mò mò bú toò jògò sà nées ka toò tég ñeí tená, sà ndòg ceér mò dé joloò néé ndúg ye ma.

9 Sà dòṅṅ né kàn mé feh kwaá né bò njèh dé cafané, ye béh a, bó né gi mbe mé *sèmè dág haá; njèh cén, gèh Càṅ duaà bú sà temé nuàr nyégé kòmò ndé ṅgwéh.

10 Né lom bò gènnè yâb bò gènnè mbè mé tòu nyènnè ma. Bò njií sà dòṅṅ né gi wàn ndo. Bó lo teèn deén naá, ye te béh be lulú den ṅgògò mé njéh. Mò njèh dòṅṅ ndeé kweéh seér gi aá, Càṅ ye te nyí fo sòm ye bò sà bò.

11 Kènè *Kristò waà baá ndo. Ṅgàṅ sèmè dé koó né bú; béh bò njèh gècèn kwa gi né beè seèn. À lé naá lè mò dé Càṅe yilá ndeé. Bú sà né dé Músi hèllè lieé yògò, né bú jolo yògò ndo. Bò nuàr lé koó sié ná ṅgwèh, à dé njèh wòṅ sam ndo.

12 Kristò lo teèn yila ndeé naá dé kèi cèn. Lo mé húóm mbieè ná ṅgwèh, mé húóm huaán nàgà sam ndo. Lo naá seér mé

húóm seèn nuà njèh. À lo béh yili sóóm naá mé njéh, lo naá dé kèi cèn ndo.

13 Bí né gi koó ye, dé tòu nuàr; bó nuàr yoòr yuob yeé húóm mbieè mé húóm tela nàgà. Bó né yeé nàgà tuar ṅgie njií; bó weh tou sà, bó yuob njií bò nuàr yoòr ndo, ye sà bó *sené yeé bó lòu.

14 Mò né yeé mé húóm nyaàm mân, sé tagá mé dé Kristò wa? Kristò lé dé seèn *semé seér naá gùm seèn nuà njèh. Dé sà né lom jéjég sèmè koó, Cúcuí Càṅ ndeèr né teèn. Dé seèn húóm seèn nde né temé beèh sené, te bó seé mamvuaan lè beèh dèn cú, te béh ṅa bò seé bò Càṅ làn.

15 Sà tueé né ye, Kristò nyogó bilí aá béh bò Càṅ kèn; à béh bó nyogó bilí né mé ṅgòṅ feé, te bòò mé Càṅ lé naá gii yilá dòṅṅ yila gi ṅgùlù seèn, bó den teèn dé ndeèr, faá à lé ye bó nde né teèn yilá no. Lòu sam, Kristò lé naá cio beèh ṅaá weh. Bò nuàr te ṅgòṅ dé toò jògò hèllè lé né mene veèn boó, à lé naá bò teèn huar som.

16 Bí koó ye, mò nuàr lé naá gii ṅgùlù seèn lòu taán kwaá, kò bó ndeè ñene ye à kuú baá, bó geé ye ṅgùlù sà.

17 Mò nuàr lé naá gii ṅgùlù seèn jege kwaá, à nées mé njolo, bó ṅgùlù hèllè cu sà gè ndé ṅgwéh.

18 Mé ṅgòṅ Càṅ dé toò jògò hèllè lo naá ménà ndo; húóm lé naá teèn yilá, te ṅgòṅ kwa ye terreb.

19 Músi yeé kulá kwaá gi aá cili nuàr sóú Càṅ dòṅṅ tieé, à weh húóm huaán nàgà mé húóm mbieè, à hualé bilí mé nòmò. À weh cú, à bilí mé yúli sórnṅgàṅ, à né te húóme yíí njií, à né felè mvù sóú yuob njií, à né cili nuàr yoòr yuob njií ndo.

20 À ye bò nuàr a:
Hèn né húóm mé Càṅ kò kuú né ṅgòṅ mé njéh,
ye te bí jolo cí.»

21 Músi lé naá húóm sà te *gwà cògò yuob njií, à lé naá te njèh seé gwà Càṅe dòṅṅ yuob njií ndo;

22 faá sóú tueé nè nò, ye né mene kei wa, kò húóm njèh dòṅṅ *sené né koó ma. Yeé baá ménà, kò húóm kwar koó, te Càṅ nde ye nuàr veèn yoòr kulú sòm ndo.

*Sèmè dé *Kristò veèn yaga cegé né koó

23 Bò njií mé bò nuàr lé naá ké te vulúu si weh sà, bó lé naá gii bó faá mè la naá tueé nò, sené gií. Njèh cén, bò dé ké te vulúu dé boòn gwaán né bò jéjég sèmè.

24 Mè né tueé: Kristò lo te mò mé bò nuàr me né koó yilá ná ṅgwèh. Lòu sam, né lom cecemé mé bó lé si weéh naá yoòr mò dé

9:2 9:2 Ex. 26:1-30; 25:31-40, 23-30 9:3 9:3 Ex. 26:31-33 9:4 9:4 Ex. 30:1-6; 25:10-16; 16:33; Nomb. 17:8-10; Ex. 25:16; Deut. 10:3-5 9:5 9:5 Ex. 25:18-22 * 9:5 9:5 Bó bò cili Càṅ sà yilá né chérubins". 9:6 9:6 Nomb. 18:2-6 9:7 9:7 Lévl. 16:2-34 9:13 9:13 Lévl. 16:15-16; Nomb. 19:9, 17-19 9:19 9:19-20 Ex. 24:6-8 9:21 9:21 Lévl. 8:15 9:22 9:22 Lévl. 17:11

ké te vulúu. À lé yila seér naà ké te vulúu sà. À ké teèn toò Càn kènê né sòn beèh.

²⁵ Ké lètenè bò *Jíf nyemà doón *ngàñ sèmè dé koò né yeé lè mò joloò mé húóm nyaàm beé yilá soó. Dé Kristò lé môn ná ngwèh, à lé teèn lòu yágá dèn ná ngwèh, à lé feh seèn semé cegé naà mbei cén.

²⁶ Mò sam, sà bèh lo mé wón lo duóóm naà, à sé naà gèr mé gùm seèn nyemà doón nhené kum. Mè tueé bí, môn sam. À lé dé seèn waà naà te nàm bú mé wón nde aá teèn ceré hên; à gùm seèn nùà njèh *semé cegé mbei cén, te yaga som bò nùàr veèn yoòr.

²⁷ Né mene nei doón kuú cegé yeé mbei cén. Mò à kuú baá, à nde ké te ju toò Càn.

²⁸ Kristò lé kuú naà mbei cén ndo; à lé feh seèn semé naà, ye te nyí kulu som nùàr ngún veèn yoòr. À nde cuú né mbei cén dé jomò waá; dé sà felè veèn sam cuú, nde baá dé bò nùàr seèn yili soóm. Bòó mé né bú goó kela den doón nde né yili yuo gií.

10

¹ Mè tueé bí, *sóú Músi né lom cecemé bò njèh jéjég. Bò njèh jéjég sà née ké toò ye ye ndo. Sóú seèn hèllè mé terreb sam, à nùàr ké toò Càn nyégé njí ndé ngwéh gùm doón; wanóón à seèn nùàr mé cíci *sèmè cíci sèmè nyemà doón *sené caá nde né mé ngei wa?

² Mò veèn sé lo né bò dùà-Càn bò yoòr mé gèh sèmè bú sà gií, kènê bó sé lo núr veèn yoòr boòn ngwé dèn ná cú; sèmè hèllè sé lo naà gií ndo.

³ Mò wa hên bó née den núr sà yoòr boòn ngweé, sà sèmè hèllè né bó nyemà doón lòu tueé den, ye bó a: bí né bò vevené bó ma.

⁴ Lòu sam, húóm nàgà mé húóm mbieé dé boòn veèn senè kòmò bèh.

⁵ Yeé baá ménâ, cu mé *Kristò lé ndeé naà ká te wónje ndeé, à lé ye Càn a:

Wò sèmè bô mbe gwàn bèh,
wò ye mè a, njá sér nùàr.

⁶ Bó né mene wò mbe nyaàm ké te ko ngela haá den,

wò njolo teèn kè njí bèh.

Né mene sèmè dé veèn senè,
wò njolo teèn kè nyí bèh ndo.

⁷ Yeé baá môn, mè ye wò a:

Sà mè hên no, Càn mò!

Mè ndeé, te mè boó faá wò gwaán nê no;
te den ka nág faá né felè mò te mvù nyagá den ndo.»

⁸ Sà Kristò lé tueé logó naà faá béh la naà ngweé no, ye Càn a: Wò sèmè gwàn bèh, wò mbe gwàn bèh. Bó né mene wò nyam

ké felè koò ngela haá, wò njolo teèn kè njí bèh; né mene sèmè dé veèn senè, wò njolo teèn kè nyí bèh ndo.» Á sà, bò sèmè hèllè né gi faá sóú tueé nê ndo.

⁹ Kristò den cuú faá béh la naà ngweé no, ye Càn a: Sà nyí hên no, Càn nyí! Nyí ndeé te nyí boó faá wò gwaán nê no.» Mé Kristò lo nde faá bèh ménâ tueé, sà feh keéh né ye, Càn bò sèmè hèllè vurú som gi aá kèn, à teèn yí keéh seér aá sèmè dé Yeésò Kristò ma.

¹⁰ Kristò lé naà dé seèn faá Càn gwaán nê no boó jega. À lé *semé naà gùm seèn nùà njèh, lé naà mbei cén dé kèi cén ndo. Béh baá *senésé mé njèh.

¹¹ Dé bò *ngàñ sèmè, né lom ka cíci sà bó baá cu teèn; bó né lom cieé doón ter njebá soó, bó né seé cén sà boó gerá kuú, bó né-re sèmè sà ferré den, sà sèmè hèllè veèn yoòr sòm kòmò bèh ndo.

¹² Dé Kristò, à lo semé cegé naà mbei cén, ye te nyí fo som bò nùàr veèn yoòr dé kèi cén. Jomo sà à njá yuo ké ter, à nde te be gaá Cànje den ndeé.

¹³ À kènê né ké sà, à kela den né cu mé Càn nde né bò bùno bò seèn ka ba gulè seèn baá yí.

¹⁴ Mé sèmè Kristò cén-tà-cén sà, bòó mé né *senésé baá gi dé boòn tē dé kèi cén.

¹⁵ Cúcuí Njagá toò tueé taré né béh ménâ ndo, ye né lom môn jéjég, wa Càn ye:

¹⁶ Hên né ngón mé nyí ko nde né mé bó lòu sà,

jue nyí Càn Dueè:

nyí bó sóú nyí sou kwaá seér nde aá felè,
nyí bó nyagá kwaá seér nde aá te temé ndo.»

¹⁷ À den cuú déi, ye:

Nyí veèn boòn ká lè nyí siè kwá ndé cú;

bó lé naá menè sóú nyí kwalé,

nyí dé cuúm sà lòu táj ndé cú ndo.»

¹⁸ Bí kóo ye, mò Càn kulu som gi aá veèn yoòr nùàr kèn, húóm cú mé nùàr haá cu sèmè.

Béh dèn ndé lòm yí yoòr Càn

¹⁹ Mò né mán bò nùàr mò, sà kènê béh njeré déi nyàmè ndé cú, béh nde né te mò joloò yilá. Né mé njua húóm Yeésò.

²⁰ Bí kóo ye, Kristò béh ceér loj komo kwaá baá kèn. Né ceér feé mé béh nde né yón teèn kwa. À njerré som aá cògò mé lé naà toò cíi tená doó. Sà jue né gum seèn nùà njèh mé lé naà kuú doó.

²¹ Kènê béh baá mé *ngàñ sèmè beèh dé koò teèn; felè mbàgà Càn doón né bú.

²² Sà béh hin lom ké yoòr Càn mé temé cén, mé ndèm beèh mene doón. Yeésò

yaga som gi aa béh temé kèn; bó lé naá béh mé nòmò ñagá kou ndo.

²³ Béh kwá nji lòm ndèm te nji mé béh né bò nuàr tueé hèn tég. Bí kóo ye, Càn bóo nde né nág faá à lé naá béh tueé kwaá no.

²⁴ Béh kè kú lètenè beèh, te gwaân yam lètenè beèh, seé bagaà yam mé njéh ndo.

²⁵ Béh té lé bilí bò Càn bò kún, faá bò déi né yeé kuún no. Béh fágá kú sér dé beèh mé feh. Bí kóo ye, kwarè bií doó sá baá gi cieé mé Nùà Dueè ndeé né teèn cuú.

²⁶ Mò béh né gi gècèn Càn kóo, mé njéh mene béh né cu veèn mé be beèh loró ñéi, sá béh kóo ye: ndóg, sèmè mé nde cu né béh veèn sá yoór yaga som teèn sam ma.

²⁷ Mò nuaré déi né yeé méná bóo, sá bú a, ndèlè kú mé veéh ndelè, à kèlà lòm á dé seèn ju mé nde né bú lòu sá kwa. We taré nde né bò bùno bò Càn lòu sá mé ndègè mene ñgie ceré.

²⁸ Né gi bí tièé mé sóú Músi méná ndo, ye: mò nuà fá mé tagár tueé gi né mé sòn cèn doón, ye nuà mân cum aa sóú, sá bó wúlá bú wulá, bó té jere kwá ma.

²⁹ Mò mé sóú Músi né mân, sá ju nuáá mé seb seér né dé seèn Njùnà Càn den nde né naàn wa? Mò à dé seèn tán ñgwéh ye húóm ñgón Càn lé naá nyí *sené, wa Cúcuí Càn né nyí bagaà dé lòu bóo, à né bú lòu selé seér, sá ju felé seèn den nde né naàn ndo wa? Mè tueé bí, dé nuà sá dé tueé sam.

³⁰ Ñgwéh béh né Càn kóo wa? À lé naá gi sòn seèn cie tueé kwaá, ye: Nyí njùñ som nde né kóo. Mò nuaré déi né wò veèn bóo, nyí bú sòn sá bóo som cu nde né kóo ndo. À né gi tueé ye:

Jue mè Nùà Dueé,
mé nde né ju felé bò nuàr mò tená.»

³¹ Càn a bó nuaré déi die ke ju beè Càn làn lòu sá no, te à ñene bú.

³² Bí jgòò mùndò nji ke ye: cu mé bí lé naá ñagá ñené lógó, bí lé naá ñam gèr ñené laré; bí lé naá yoór noón yoló kwaá nji ndo;

³³ séb o, núr o, doón bí lé naá gi mé njéh njolò bò nuàr kwaré. Mé njéh mene bí lé dé sá tán ná ñgwéh, bí lé naá bò mbaábi mé né méná jamé, lòu taá seér.

³⁴ Bí lé naá bò gwà cibi bò jere kóo. Bò nuàr né mene bò njéh bií ñgaá weh, bí lé naá gi be teèn mé vógó-temé mene som, ye bí nde cu né méná kwa yogó keéh, wa dé sá dé seèn gi ndé cú ndo ma.

³⁵ Mò né mân bò nuàr mò, bí té temé ter sòm. Bí kóo ye, sàgà bií ké beè Càn né duesé ma.

³⁶ Huóm kela né méná yolò, bí té gùr, te bí bóo ye nji mé né Càn yoór huóm, bí kwa ye faá Càn lé ye nyí nde né bí haá ndo.

³⁷ Né te mvù Càn ñyagá den ye:

Le lom aa njó, tánjò mân,
sá nuáá mé ndeé né ndeé doó waá baá kèn,
à ñgágá ndé cú.

³⁸ Càn ye, nuáá mé ña né nuà dilí beè nyí mé temé cèn yoór nyí kwaá nji doón kwa nde né yòn kóo.

Mò à bele seér njolo, nyí som temé yoór seèn ndo.»

³⁹ Dé beèh, mè mùndò ñgwéh ye béh né te bòn bóo mé nde né jomo cuú teèn. Ñgwéh bò sá bò nde né lòu leér le ma. Béh dé beèh né temé cèn mé Càn kwaá nji, te béh yili yuo.

11

Temé cèn kwaá nji

¹ Mò nuàr né temé cèn mé Càn kwaá nji, sá à né ndèm mé bú kwaá, ye nyí ko gi aa kèn ye Càn nde né nji sá méná bóo ma. À mene nji sá mé njolo ñené ñgwéh, à né gi kóo ye, né teèn.

² Càn lo ye bò jgòò bò né te ceér-e. Lòu sam, bó lé naá bú mé temé cèn sie.

³ Béh lo temé cèn kwaá nji gi naá mé Càn, te béh nde ye ñgwéé kóo, ye Càn lo *wón sií naá mé ñgòr seèn. Sá tueé né ye, nji mé nuàr mé njolo ñené bèh lo sií naá dé mé nuàr né lòu ñené kóo.

⁴ Mé Ábèl lo naá méná ndo. À lo naá Càn *sèmè haá. À lo lòu haá ñgulí naá mé temé cèn yoór seèn kwaá nji. Yeé baá méná, sèmè seèn nde ye dé Kayín ñgulí yogó. Njua mé Ábèl lo naá Càn mé temé cèn méná sie ndo, Càn lo naá bú nuà dilí yilá; à weh sèmè dé seèn, te bò nuàr ñene ko mé njéh. Gwaán Ábèl a kú seèn kuú, be seé seèn kú ñgwéh; wa hèn temé cèn mé à lé naá yoór Càn kwaá nji doó nées ñgulí ndeé den ye.

⁵ Mé Hénòg lo naá méná ndo. Càn lo naá mé bú ké te vulúu làn weh naá te à dé seèn lòu kú cú. Càn yeé weh ñaá baá mé bú méná, bó bú mé njolo ñené cú ndo. Sá doón lo naá gi mé temé cèn yoór Càn kwaá nji. Te mvù Càn ñe né ñyagá den, ye: mé Càn lo nde Hénòg méná weh, sá Hénòg lo huóm gi naá Càn yoór lòu ma.

⁶ Á ñgwéh sá, bóo mene naàn, mò nuàr temé cèn mé Càn kwá nji ñgwéh, à Càn yoór húóm ndé ñgwéh ma. Sá tueé né ye, nuáá mé nde né yoór Càn den ndeé doón, ko à né gi mé temé seèn bagasé ñené nji,

ye Càṅ né teèn; wa bòò mé né ceér seèn fòón dɔ́ɔṅ, à nde né bó sàgà haá ma.

⁷ Mé Noè lo naá ménâ ndo. Mé gèr lo nde wón kwa, Càṅ lo naá gi Noè toò tueé kwaá; Noè lo sòn seèn ṅgweé naá, sà à nées bò njií sà mé njolo ṅené ṅgwéeh ye. Lo naá mé temé cén mé Càṅ kwaá njií. À fagá kóm faá Càṅ lé naá bú tueé nɔ, à yili som mbàgà seèn mé njéh. Ju sie bò jomo bò mé njéh ndo. Noè lé nùà díli beè Càṅ ṅaá naá mé temé cén yoòr seèn kwaá njií sà.

⁸ Mé Abrahâm lo naá ménâ ndo; à lé sòn Càṅ ṅgweé naá mé temé cén yoòr Càṅ kwaá njií; à lé naá ter te sòn Càṅe komo wuo, à nde te tàbè mé Càṅ ndeè nde né bú haá doò. À mene tàbè sà kó ṅgwéh, mé njéh mene à kó lom teèn ndeè.

⁹ Tàbè mé Càṅ lo ye nyí nde né bú haá sà, à lo teèn cer deén naá faá nùà kin nɔ. Lo naá mé temé cén yoòr Càṅ kwaá njií. Nde nde Càṅ ye Isâk bò Jakóḅ a, nyí nde né bó lò bú cén sà haá ndo. Mé njéh mene, bó bò Abrahâm dɔ́ɔṅ né ké sà te *gwà cògò faá bò kin nɔ cer den.

¹⁰ Lòu sam, Abrahâm lé njolo ke deén naá mé loó déi; Càṅ nùà njéh lé loó sà síí naá koó, lé naá mé kàgà-ndòn seèn ndo; à bú kaṅ yɔṅ né mé bāṅ. Abrahâm lé kela deén naá cí.

¹¹ Mé Sará lo naá ménâ ndo. À lo baá gií mene kuúm, mé njéh mene à lé naá huaán ṅar kwa. Lo naá mé temé cén yoòr Càṅ kwaá njií; ye nyí né gi bagasé koó nyegé, Càṅ boó nde né faá à lé naá tueé ma.

¹² Si seèn Abrahâm lo baá gií mene faá komó nɔ, mé njéh mene bó bú lé naá huaán ṅar kwa. Dàm bò ndúté ndùtù nùà cén sà lé naá tetoò faá mbentò nɔ yaám ndeè, né faá mbésebé sòn nòmò koó yaám ndeè den ndo.

¹³ Nde nde bò nùà hèn kuú gi, sà temé boòn cén né den ka yoòr Càṅ kwaá njií ye. Njéh cén, bò njií mé Càṅ lé tueé naá sà, bó lé dé boòn kwà ná ṅgwéh, bó lé bó ṅene njií seér naá lòu, bó né bó mé be yí dàb bieé njií den. Bó lé naá ṅené koó, ye bó né bó kin, loó boòn ká te wónṅ sam ma.

¹⁴ Bòò mé né mân tueé dɔ́ɔṅ né gi bèsóné feh keéh, ye bó né loó feè fòón te bó yíla teèn dé kèi cén.

¹⁵ Mo bó sé né lò boòn ké jomo munó njií, bó sé naá ceér fòón, te bó cu cu gi jomo.

¹⁶ Njéh cén, temé boòn lé naá seèr te loó mé né dé ké jomò huóóm yògò. À né dé seèn ké te vulúu. Càṅ ye bó júée nyí né

Càṅ boòn dé cí, wa fegùli nyí mé njéh sié ndé ṅgwéh ma. Lòu sam, nyí lé naá gií bó loó dé feè nyegé kwaá.

¹⁷ Càṅ lo naá Abrahâm ceéh, ye bú a, wò *sèmè haá nde né nyí ṅuna yeè Isâk ma. Abrahâm lo naá bú ménâ haá. Lo naá mé temé cén yoòr Càṅ kwaá njií. Ndéb Càṅ felè Isâk lo né mene Abrahâm lè, mé njéh mene à lo kó cegé naá Càṅ feh keéh, ye bú a: sèmè mé gondoṅ huaán sà hèn ma.

¹⁸ Sà, mé Isâk sà, Càṅ lé naá gií Abrahâm tieè tueé kwaá, ye bú a: bò ndúté ndùtù yeè ndeè ṅar nde né bú ma.

¹⁹ Sà Abrahâm né gi terreb Càṅ teèn ṅgweé keéh, ye Càṅ nde né Isâk te cio nyimé komo ndo. Abrahâm kwa cu baá-re kú-nyimé seèn Isâk faá nuaá mé yuoò dòu nɔ.

²⁰ Mé Isâk lo naá ménâ ndo. À lo naá Jakóḅ bò Esayú kulú. Lo naá mé temé cén yoòr Càṅ kwaá njií.

²¹ Mé Jakóḅ lo naá ménâ ndo. À yeè nde aá kuú, à lé naá cùgò sieé, à komo njehá teèn, à die Càṅ, à kulu bò ṅuna Joséf. Lo naá mé temé cén yoòr Càṅ kwaá njií.

²² Mé Joséf lo naá ménâ ndo. Cu mé bò huaán *Iserála lo nde ké Ejipto yuo, à lo naá gií njolò ṅené kwaá, à tueé kwaá bó toò te à nde ye kuú. À tueé kwaá bó njií mé bó nde né mé kuú seèn boó ndo. Sà dɔ́ɔṅ lo naá mé temé cén yoòr Càṅ kwaá njií.

²³ Mé bò tele Músi lo naá ménâ ndo. Bó yeè ṅar aá Músi, bó sie leér soó bú weéh tagár. Bó né sòn mgbè Ejipto ṅeén; veéh bó sié ṅgwéh. Lòu sam, bó lé naá ṅené, ye huaán né lom yàgà huóóm dé gècèn. Sà dɔ́ɔṅ lo naá mé temé cén yoòr Càṅ kwaá njií.

²⁴ Mé Músi nùà njèh lo naá ménâ ndo. Músi yeè kula baá, à lé naá yilí ndù *Faróṅ yoòr huar som. Lo naá mé temé cén yoòr Càṅ kwaá njií.

²⁵ À lé naá cio ṅgoón, ye mo bó bò nùàr Càṅ ṅene né gèr dɔ́ɔṅ, huóm kela né cí mé *wón vògò; wa lòu sam, wón vògò hèllè né wàn ma.

²⁶ Ye, gèr felè *Nùà Còṅ ṅenè huóm kela né nyí koó mé ṅgùlù Ejipto yieè. Lòu sam, à lé njolo ke njií naá mé sàgà dé ké toò.

²⁷ Temé lo naá mgbè Ejipto mé bú ṅaá. Mé njéh mene, à vèh ṅgwéh, à kó lom te tàbè sà yuoò. Lo naá mé temé cén yoòr Càṅ kwaá njií. Lòu sam, temé seèn né lom yoòr Càṅ tég; den lom beè seèn faá à né bú mé njolo ṅené njií nɔ.

11:7 11:7 Gen. 6:13-22 11:8 11:8 Gen. 12:1-5 11:9 11:9 Gen. 35:27 11:11 11:11 Gen. 18:11-14; 21:2

11:12 11:12 Gen. 15:5; 22:17; 32:12 11:13 11:13 Gen. 23:4; 1 Chr. 29:15; Ps. 39:12 11:17 11:17 Gen. 22:1-14

11:18 11:18 Gen. 21:12 11:20 11:20 Gen. 27:27-29, 39-40 11:21 11:21 Gen. 47:31; 48:1-20 11:22 11:22 Gen.

50:24-25; Ex. 13:19 11:23 11:23 Ex. 2:2; 1:22 11:24 11:24 Ex. 2:10-12 11:28 11:28 Ex. 12:21-30

²⁸ À lo naâ bò huaán Iserálà *Páskà si kwaá, ye bó a: lóró kwá bèlè húóm te hin te hin, te cili Càn mé wula yeé nuàr doô ñene méná, à bò ndoón beè bò Iserálà bò wúlá cú ma. Sâ doón lo naâ mé temé cén yoór Càn kwaá njií.

²⁹ Mé bò huaán *Iserálà lo naâ méná ndo. Bó lo naâ ndendèn ñomò koô faá njèh mbaâ no sela. Lo naâ mé temé cén yoór Càn kwaá njií. Càn lo naâ ñomò sâ keb cén lu njií, te bó kela sa. Bó ñomò sâ yilá né ñomò bèlè. Bò Ejíptò bò yeé nde aá méná sela ke, bó kum le dé boón duà.

³⁰ Mé bògò Jerikò lo naâ méná ndo. Bò huaán *Iserálà lo naâ bú cieé téhbeh jege yon, à ñem die. Lo naâ mé temé cén yoór Càn kwaá njií.

³¹ Mé Rahâb sormbe lo naâ méná ndo. Bó bò mbei lo kèi cén kú gí ná ñgwèh. Lo naâ mé temé cén yoór Càn kwaá njií. Lòu sam, à lo naâ dé seèn bò no Càn ke nyegé. Bò mbei ngeén seér sòn Càn lòu.

³² Sâ belá, mè nde né-re tueé gií à. Cu né he? Mè jògò tueé nde né dé Jedeón wa, dé Barâk wa, dé Saámsòn wa, dé Jetté wa, dé *David wa, dé Samuel wa, dé bò *sòn-Càn bó wa?

³³ Bó lo naâ lò déi mé taáb lieé yogó, bó lo bó lie yogó naâ mé temé cén yoór Càn kwaá njií. Bó né njèh te ceér-e te ceér-e boó yíí. Njií mé Càn lo ye bó nde né beé nyí kwa doón, bó lo naâ kwa gií. Bó né gélóg sòn mé be sie;

³⁴ bó né we taré mé be sie nyimé; gwaga taáb né yoór boón luaré kelá, né doó sue ndeé; bó lé naá gií bò yuuaâ bò, bó ña seér cu bò tetaré bò; bó né bò kwaá-taáb ña seér, bó né bò kìn mè taáb yieé.

³⁵ Bò mé lo naá gií kuú, bó déi lètenè boón lo naâ te cio komo yuo cuú, bó véh boón lo naâ bó làg kwa cuú. Sâ doón lo naá gií mé temé cén yoór Càn kwaá njií.

Bò déi lo naâ mé gèr teèn ñené kuú ndo. Bó lo ye bò sâ bò a: mo bó Càn ñgón ñgwéh wa, bó nde né bó wúlá ma. Mé njèh mene, bó lo Càn ñgón ná ñgwèh; ye lòu sam, bó né koó ye bó nde né lé cio komo yuo, bó kwa yòn tètàgà ma.

³⁶ Séb né bò déi yoór sue, núr né bó yoór bogó. Bò déi né te yuú jaá yilá, bó né bó ké gwá cibi jògò silí njií.

³⁷ Bó né bò déi mé taá tobé wulá; bó né bó déi mé bòu sèsèg segé tená; bó né bò déi lòu koré wulá; bó né bò déi bèh kàn mé bèh kàn kwogó njií. Bò sâ bó né mé par mbieé yoór su go; saám né bó seé weh,

bó né bó teèn bunó yíí. Bó lo naâ gèr mé gècèn mene ñené.

³⁸ Bó né yeya yon go, bó né te tòre yon go ndo. Bò déi né te gbanje ndeé, bó cer teèn; bó déi dòu lùgò. Mé gècèn mene *wón sé bò nuà hèn siè kòmò ná ñgwèh bòn; à wúlú ñgwéh.

³⁹ Càn né mene tueé ye, bò nuà hèn né lom temé cén yoór nyí kwaá njií, mé njèh mene bó lé ndéb Càn sâ kwà ná ñgwéh.

⁴⁰ À lo gwàn ná ñgwèh mé ndéb seèn mboón, mé béh bó koó sam. Ye huom kela né mé ndeé mboón seér ká te nám beèh ma.

12

Tele beèh Càn

¹ Dé beèh né бага; dà m bò mé lo naá gií temé cén yoór Càn kwaá njií doón né béh beé kañ sie, te béh ñene weh beé boón, yo taré béh. Sâ njií mé nde né gò beèh ki, béh gè lòm mé ceér seèn noón. Mo sam, veèn né cíci kela, à béh gá ndé ñgwéh. Béh té doò hómó, yoór beèh né cí.

² Béh lè mè lòm mé Yeésò. Temé beèh doón né gi beé seèn; toò bò jomo gi né bú ndo. À lé naâ cio ké te toú yoló, à gèh cio fegùli hèllè diùl ñgwéh. Lòu sam, ye vógó-temé nyí né ter, wa Càn nde né nyí haá ma. Kènè à baá ké teèn kwarè kogó Càn, à né te be gaá seèn den den.

³ Bí jògò kè ní ke bú ye. Bò vevené bò lé naâ bú gèr feh keéh; mé njèh mene à lé naá yoló. Bí yoló méná ndo, bí té gùr.

⁴ Bèh lo mé bí bò veèn né lege doón, nuaá mé lo naâ teèn kuú le ñgwéé teèn sam. Sâ bí té gùr.

⁵ Bí kó cú, ye Càn né bí ndogó wa? À mé bí tueé né faá tele tueé njií né mé ñuna seèn no, ye: Huaán mò, mo Nuà Dueè né wò njèh mé gèr mene feh, ñgwé lòm bú be fá.

À né mene wò lòu nde, té gùr ndo.

⁶ Né mèn:

Càn njèh mé núr mene feh yeé bò yíé-temé bó seèn.

Nuaá mé Càn ko né ye hèn baá ñuna nyí doón, à né yeé bú méná lobo.»

⁷ Bí gèr yolo né dé njèh maàn. Càn mé njèh feh keéh né ye, bí né bò ñuna nyí. Huaán mé tele bú lòbò bèh né teèn wa?

⁸ Mo bí gèr beè Càn ñéné ñgwéh, faá huaán ñene yeé beé teleé no, sâ bí bò ñuna Càn sam. Sâ bí né bò huaán kùkùn.

9 Wanoónh béh né gi koó ye, bò tele beèh dé ká doó né yeé béh seé mé gèr mene feh, béh né sòn boòn ngweé; sé tagá Tele beèh ké te vulúu wa? Mè tueé bí, béh ngwé kélá sòn dé seèn, te béh kwa yòh.

10 Bò tele beèh dé ká doó feh tena weh yeé béh gèr lòu; bó né mé béh faá bó gwaán nê nò bóó keéh. Dé Càn, à mé gèr nyegé seér né béh lòu, ye te béh yuo ngagé faá nyí nò.

11 Dé yulá, mò gèr kwa aá nuàr, né yeé yulá. Nuàr cu sà tué ndé ngwéh ye nyegé seér né nyí lòu. Kò nde kela sa baá, nuàr nde ye ñené koó, ye kámber lé nyegé seér naá nyí lòu wa. Te dene seèn nde ye kweéh seér, temé die bú lé ndò.

Bèh lòu sɔgɔ

12 Sà mò né mán, bí tòrò be torò, bí cou nyegé gule ndò,

13 bí bèlè lòm ceér dé dilí, te gule mé né sɔgɔ doónh lòu mbògò sér cú, à taré seér lòu.

14 Bí lègè lòm tég, te dolè cer mgbè lètenè bì mé bò nuàr doónh. Bí den lom jolosé ndò. Mò sam, nuàr a, té ndèm mbaá kwá kú, ye nyí nde né Càn Dueè mé njolo ñené.

15 Mò bí bagasé kè nyégé ngwéh, nuaré déi nde né fùgò beè Càn líím. Bí né lom bagasé ke nyegé, te cén déi lètenè bì nyure veèn njá cú, à jin bò mbaábon.

16 Bí té njolo cì, te nuaré déi lètenè bì yàgà ndé cú, à bò ñhè jejolò faá Esayù nò sèb cú ndò. Esayù lo naá ménà, à lo naá dene bei seèn yoòr go sòm; lo naá mé yáb;

17 te ká jomo à nde ye gwaán den, ye tele a, bei né nyí, kulú nyí kulú; tele lé naá beróh ndò. À né mene mé yímé mene yueé fòón, ceér mé à nde cu né kweéh seér lé teèn ná cú. Ngweéh bí né gi méná koó mà.

18 Bí kwaré tòr mé bó sé naá mé be kema sam. Bò huaán *Iserálà lo naá tà-kpù weé ké te tòr Sinayí ñené, mé mgbátág cibí teèn líér, lélánh fu taré.

19 Tàn* lé naá ké teèn mbamé, mé hueh nuàr mene. Mò bò huaán Iserálà baá hueh doó ngweé, ñjii ye bó a, kú lòm mé veéh dé kuú. Bó né Càn boh, ye bú a: Té mé béh méná tué njí cú.»

20 Lòu sam, hueh doó lé naá loóm mé gècèn mene tueé taré, ye bó a: Né mene nuàr, né mene nyam, ñjii mé cor kema tòr hèn doónh, bó tóbè wúlá sòm bú tóbè ma.

21 Lé naá loóm bó taré yogó dé gècèn. Músi mé feh seèn lé naá giì môn tueé, ye: Baá nyí yoòr hemé; veéh baá nyí lòu bené seér ma.

22 Dé bìi môn sam, bí né dé bìi te tòr dé Siyónh, † bèh mé loó Càn làn né teèn: né Jerusalem dé ké te vulúu; bò cili Càn né lom teèn mgbónh.

23 Bí bò ndoón ‡ den bilí né koó, bí né kùrmò juobé. Yilí bò sà bò né gi ter te mvù Cànè nyagá den. Bí baá gi dé bìi ká yoòr Càn; ju felè nuàr doónh tena nde né bú. Bí bò càn bò didilí bó mé baá gi tè den né koó.

24 Bí baá ká yoòr Yeésò. Càn lé ngòh feé koó naá mé bú. Húóm seèn bí yuob den né koó. Ngulí kela né cí mé húóm Ábèl.

25 Sà bí kè keè, bí té sòn nuaá mé né bí tie ndogó doó bèròh, wanoónh bò jògò bò lo naá tie duagá, bó beróh sòn nuaá mé né bó ká te tàbè tueé, bó ñene gèr mé ñjéh. Sà mò béh né sòn nuaá mé tueé né dé ké te vulúu ngeèn, sà béh nde né te ju mvelé yuo wa?

26 Lo sà hueh seèn lo naá giì tàbè jilí. À né cu béh déi tueé kwaá ndò, ye nyí nde cu né tàbè mbei cén jilí, wa dé sà tàbè koó jilí lòm ndé cú, jilí bilí nde aá mé vulú mene ma.

27 Dé mé à tueé né ye mbei cén” hèn, feh kwaá gi aá, ye bò ñjii mé Càn lé si giì naá doónh nde né lòu sà jilí nyoló gií, te bò dé ndeèr ndeè ter le lom koó.

28 Sà béh vrà lòm Càn mé terreb. Lòu sam, à béh haá né lo mé dé seèn jilí nyí ndé ngwéh. Béh seèn yí lòm bú teèn faá à gwaán nê nò, béh léb toò seèn leèb, béh veéh bilí bú.

29 Mè tueé bí, Càn beèh né lom we mé ngie yeé ñhè dé mvúh.

13

Dene mé nde né Càn yoòr huóóm

1 Bí gwàn kú dèn lètenè bìi cu doónh lòu.

2 Bí kò gi ndò, ye bí nde né bò kìn sie nyegé ma. Bò déi lo bóó naá ménà, bó sie nyegé keéh bò cili Càn teèn, bó kó ngwéh ye né bó.

3 Bí mùnò ká bò gwà cibí bò mùnò, te den faá bí bó né ké gwà cibí sà doónh nò. Bòó mé bó né bó gèr feh keéh, bí té bó nyèn, te den faá bó gèr sà feh keéh né bí bó doónh ndò.

4 Gwòm a dèn lòm jolosé beè nuàr doónh. Si bó veèh a, té gwòm cùm; dé kàn a, dèn lòm kóbè sà. Mò sam, Càn nde né ju felè

12:12 12:12 Es. 35:3   12:13 12:13 Prov. 4:26   12:15 12:15 Deut. 29:18   12:16 12:16 Gen. 25:29-34   12:17 12:17 Gen. 27:30-40   12:18 12:18-19 Ex. 19:16-22; 20:18-21; Deut. 4:11-12; 5:22-27   * 12:19 12:19 Tògò dé koó mé hueh faá tãh nò.   12:20 12:20 Ex. 19:12-13   12:21 12:21 Deut. 9:19   † 12:22 12:22 Siyónh né yilí Jerusalem déi (1 Chr. 11:4-5)   ‡ 12:23 12:23 Huaán dé toò jògò.   12:24 12:24 Gen. 4:10   12:25 12:25 Ex. 20:22   12:26 12:26 Agg. 2:6   12:29 12:29 Deut. 4:24   13:2 13:2 Gen. 18:1-8; 19:1-3

bò cùm-gwòm bò tená, à tena ju felè bò ndé-yàgà bò ndo.

⁵ Kàgàlòn a, té bí kògò kàgà. Njii mé né beè bìi néné yuo kelá ðóón, yo a, taré sér bí mé njéh lòu. Lòu sam, Càñ ye nyí wò mé huún kwá ló ndé ngwéh ma, wa nyí wò vú ló ndé ngwéh ndo.

⁶ Mò né mân, béh gwaán njii nde né ké ter mé temé cén ye:

Gàm mò né Nùà Dueè, mè njeré déi vèh ndé ngwéh.

Nuaré déi mè njeré déi bó kòmò ndé ngwéh ndo.»

⁷ Bí té bò kokoò bò bìi dé léi toò nyèn; ngòr Càñ ké lètenè bìi lé seé naà bó. Bò sá bò lé kuú gi naà te ceér Càñ. Bí kè wèh dene bòn, bí kwaá njii temé cén yoòr Càñ méná ndo.

⁸ Bí kóo ye, Yeésò *Kristò né den cu ðóón kèi cén: à né léllé, à né lan, à nde den nde né méná kèi cén ndo.

⁹ Bí kè nyégé bagasé, wanóón bí nde né leér le. Lòu sam, bò nuaré déi baá bò njéh fefeé lètenè bìi feh yí. Huóm kela né mé temé beèh sagár seér mé fùgò Càñ, te yo taré nyégé béh taré. Dèn ngwéh dé tòu yâb. Mè tueé bí, bòò mé né tòu yâb hèllè genné seér ðóón né yeé lòu mvuaán yuo kelá.

¹⁰ Béh né mé kò *sèmè dé beèh teèn. Bò *ngàn sèmè mé boó yeé seé te *gwà cògò bò Jùf, sèmè teèn yíé ndé ngwéh, bó mé ceér sam.

¹¹ Ngàn sèmè bò Jùf dé kòò né yeé te mò dé bòn yilá, à beè yila yeé mé húóm nyaàm, à nde bò nuàr veèn yoòr mé njéh semé sòm. Jomo sá bó jògò weh komó nyam hèllè, bó nde ngie njii ké jomo lòó.

¹² Né dé cí mé Yeésò lé nde kuú naà ké jomo lòó. Á lé kuú naà ye te nyí bò nuàr *sené seér mé húóm dé nyí nuà njéh.

¹³ Mò né mân, sá béh hin gi ké jomo lòó yoòr seèn, béh bó nde gulí kuú ké sá ðóón.

¹⁴ Lòu sam, lòó beèh dé kèi cén ká te wón sam, béh foón seér né lòó dé ké toò.

¹⁵ Sâ, béh té sòn mé Càñ seèn dù. Sòn sèmè dé beèh né cí, né mé njua Yeésò. Sâ tueé né ye: béh sén bèh yilí Yeésò toò bò nuàr mé sòn beèh nuà njéh.

¹⁶ Bí té bagaà boó nyèn, bí gàm kú lètenè bìi gaàm. Sâ né gèh sèmè mé né Càñ yoòr huóm dé gècèn ndo.

¹⁷ Bí ngwé sòn bò kokoò bò bìi ngweé, bí dèn bèh ka bòn. Lòu sam, bó lóm felè bìi cèr ngwéh, ye Càñ nde né mé bó bieé le. Mò bí né sòn bòn ngweé, sâ bó nde né seé bòn mé vógó-temé mene boó. Mò sam, bó sé boó né seé mé yulá-temé mene. Á sâ, nde né bí gam cuú wa?

¹⁸ Bí dùà dèn Càñ felè beèh cu ðóón. Béh kò gi aá kèn, ye dé beèh, temé beèh né lè die. Lòu sam, béh gwaán lom né ye dene beèh a, huóm gi te njéh ðóón lòu.

¹⁹ Mè né bí dua, kúkùr bìi, bí dùà lòm Càñ kókoó, ye bú a, kwá mè cu cu ké yoòr bìi wágácén ma.

Bèh Càñ duaà

²⁰ Càñ mé yuób yeé nuàr dolè komo sòm aá Fehtoò beèh Yeésò te cio kèn. Á Nùà mbieè nuà njéh yuo né mé cio bú sâ. Càñ ngòn dé kèi cén jegé né mé húóm seèn ndo.

²¹ Càñ yùòb nuàr a, nyén kwá bí ngulisé, te bí boó faá à gwaán né nò. Bú a, sòm kèh be seé seèn yoòr beèh mé Yeésò Kristò, te béh boó njii mé né bú yoòr huóm. Kùsèm terreb Yeésò Kristò a, *sùmù yùò kelá dèn cie dé nyèmà mé nyèmà. È môn.

Bèh ceré

²² Bò nuàr mò, bí té ndè, mè bí hèn nyagá kuú né ye te yo taré bí taré; mè nyagá lom né tibisé ndo.

²³ Bí kóo ye, bó sòm aá mbei beèh Timoté gwà cibi kèn. Mò à waà né jògò, sâ mò mè baá ké yoòr bìi ndeé, béh bú wa ndeé né kóó.

²⁴ Bí bié kèh mè bò kokoò bò gwà Càñ mé bò Càñ bò ké sá ðóón. Bò Càñ bò mé né bò Itali bò ðóón ye bíé kèh bí ndo.

²⁵ Huóm-temé Càñ a, ká siè jí bí beè ðóón.

Mvù Jâk

Bèh bieê

¹ Né mè Jâk nyagá né kóó. Mè né nùà seê Càn bô Fehtoò beèh Yeésó *Kristò. Mè nyagá njií né mé bí bô Càn bô* mé né wón doón ñellé ndeé, mè né bí bieé.

Càn mé temé cén duaá

² Bô nùàr mò, mo bí baá mene bô dà m gèr feh hihiné ñené, bí sàmè sér mé njèh lòu;

³ bí ko né ye, mo bí né temé yoòr Càn tég kwaá njií, gèr né mene bí jilí, sâ feh né bí njèh yoló.

⁴ Mo bí baá yoló, bí yóló ñagá lòm njèh doón ndo, te gècèn bií yieé lom mé gum mene, veèn déi yoòr bií ñéné cú, bí den lom bô jéjég bô sâ.

⁵ Mo létèné bií lo né nuaré déi saám, bú a, yúé nji mé Càn, à nde né bú ceér feh; à né Càn kó-jere felè nùàr doón, à haá yeé mé temé cén.

⁶ Njèh cén, ko nùà bú sâ a, dùà lòm bú mé temé seèn mene ndo, à té lòu sà sèr. Mo sam, nùà saàn den né faá mvùòb nòmò no; fu sé yeé baá kobó, nde né mé bú dùà doón ndoré yon.

⁷ Mo à né gèh nùà dé sâ, bú a, té ndèm mbaá kwá kú, ye nyí nde né njeré déi beè Càn kwa ndo;

⁸ bú a, kó sér lòu, ye nyí né nùà sòn fà, nyí né táfur mbaá ma.

Nùà saám mé nùà lieê

⁹ Nùà saám mé né beè Yeésó *Kristò a, té njeré déi nyàmè; bú a, sàmè sér lòu, ye ñgúlú dé nyí né beè Càn ma.

¹⁰ Mè nùà lieè mene, bú a, sàmè táré mé ñgúlú dé beè Càn ménâ ndo. Bú a, kóó ye, dé kènè nyí nde né lòu jieé seér, nyí nde cu né faá mvue nyurè no yuaá yuo.

¹¹ Mo lou komo yuoó aá gè bà, nde né baá taré, à bogó ñema som nyure doón, bô mvue yua yuo gi, nòmò yàgà bòn nyimé yuo gi ndo. Nùà lieè né ménâ, à nde né létèné bô njèh seèn môn nyimé yuo.

Tájilí

¹² Nuaá mé gèr jilí mene bú naàn, mo à né yoló, à nde né samésé den. Lòu sam, à nde né yòn ndeèr jomo sâ kwa. Né sàgà mé Càn lé naá tueé kwaá, ye bòó mé né nyí gwaán doón, nyí nde né mé bô haá.

¹³ Mo veèn baá nuaré déi taáb, bú a, té Càn yoòr kú, à té túé ye, Càn tab né nyí kóó. Mè tueé bí, veèn Càn sié kòmò bèh, Càn nùàr mé veèn tàb bèh ndo.

¹⁴ Tuaá mé né yoòr nùàr nderé né nùàr kóó, né bú soób, ye te à sela veèn.

¹⁵ Tuaá hèllè sé yeé baá kurú, veèn ñar. Veèn sé yeé baá yaám, cio ñar ndo.

¹⁶ Bô nùàr mò, temé mò né yoòr bií, bí té feh bií mbaá bèlè kú.

¹⁷ Bô njèh dé bebagaá yuo gi né ké te vulúu beè Càn nùà njèh. Lou bô weéh mé bô mbentò ké te vulúu doón lé si gií naá bú. À dé seèn kwéh sér bèh, à faá lou no yilá lèr bèh, à béh te cibi faá lou no si ló ñgwéh.

¹⁸ À béh yòn haá seér yeé kóó, à béh haá lom né mé kàgà-ndòn seèn ndo. À lé béh yòn sâ haá keéh naá te ñgòr gècèn-e, ye te béh yuo kela logó mé yòn sâ kóó, béh den felè bô njií mé nyí lé naá gií si doón.

Nùà ñgwé-tieê

¹⁹ Bô nùàr mò, temé mò né yoòr bií, bí munò dèn ñgòr hèn munò. Sâ tueé né ye: mo bó né tueé, nùà kàn a, félá kór gi doón. Njèh cén, bú a, téé wúwágá túé ye; temé a, té bú wúwágá ñá ndo.

²⁰ Mo sam, nùà fúru-temé njèh didilí beè Càn bó húóm ndé ñgwéh.

²¹ Bí gè mé ceér jéré-temé lè bií, bí nyènné sér veèn lòu. Bí gwaán yebé seér ñgòr Càn mé Càn dobo kwaá né lè bií doó; dé sâ yilí som seér nde né bí kóó.

²² Bí té ñgòr Càn mbaá ñgwé fàn nji, ko bí bôó seér faá ñgòr Càn tueé né no, sâ ye. Mo sam, sâ bí né feh bií mé be bií bele.

²³ Mè tueé bí, nuaá mé né ñgòr Càn ñgwé, à faá ñgòr Càn tueé né no bó ñgwéh, felá né nuaá mé la naá daregà ke.

²⁴ À yeé ñene nyegé gi aá njolo seèn teèn bagasé, à kwaá njií doó, à fón gò seèn; tètèi sam à nyen njií cu aá gèh dé mé njolo seèn hèllè la naá.

²⁵ Dé nuaá mé né *sóú Càn ñené kóó, môn sam, à dé seèn sóú mbaá ñgwé nji ñgwéh, à bú nyèn ñgwéh. Lòu sam, sóú sâ né sóú jéjég mé né nùàr te veèn huaár som. À né temé teèn kwaá njií, à né faá tueé né no bôó ndo. Dé seèn Càn nde né bú mé seé seèn kulú.

²⁶ Mo nuaré déi né munò ye nyí né nùà Càn, mé à leba sié ñgwéh, sâ à né feh seèn bele, à Càn dua kuú né dé lòu.

²⁷ Ceér Càn duaá mé né Càn yoòr huóóm tueé né dé seèn ye: ko nùàr né bô huaán kú mé bô ma kú te gèr-e sie nyegé, sâ ye; ko à né be te seé *wónje som, te veèn bú yoòr jèrè ndé cú, sâ ye ndo. Tele beèh Càn gwaán kela né cí.

1:1 1:1 Mat. 13:55; Mk. 6:3; Seé b. 15:13; Gal. 1:19 kwé-ñgòr Càn bô déi ye, Jâk bô Càn bô doón yilá né bô.

* 1:1 1:1 Lè ju grèk jue né gèh nùàr yulá cùòb fà. Bô 1:10 1:10-11 Es. 40:6-7

2

Nuà balé

1 Bò nuàr mò, bí bòó mé né dé bìi temé yoòr Fehtoò beèh Yeèsò Kristò Nuà *Sùsum kwaá njií doón, bí té bò nuàr lòu bàlè.

2 Sâ jue né, merré déi nuaré déi bò mbei ndeè naà te mògò bìi yilá ndeé, déi né nuà sèsàm, à né mé bò cògò sèsàm yoòr mé lòh sèsàm beè ndo; déi né dé seèn nuà saàm, mé cògò tándarè mân yoòr.

3 Bò fà doón yeé waà baá, bí *sumú weh nuà sèsàm dé seèn lòu, bí feh bú kògò sùsum, ye bú a: ndê dèn dé yeé ká teèn. Bí né nuà saàm dé seèn ter ngaan kwaá den; mo sam bí ye bú a: dèn ndé dé seèn ka bìi te bàn tabe.

4 Ngweéh sâ bí geí né nuàr lòu wa? Ngweéh sâ ndièm veèn lè bìi doò tena né ju méná kóó mà.

5 Bò mbei mò, temé mò né yoòr bìi, bí féla nyégé bagasé, bí kóó ye, Càṅ ká lè wónje balé weh seér né bò saàm bò, ye te bó kwaá yam njií gi temé yoòr nyí, bó yila Lò nyí faá nyí lé naà tueé kwaá no: sâ à lé ye bòó mé gwaán né nyí doón nde gi né Lò nyí yilá.

6 Mo Càṅ né dé seèn méná tueé, bí bò saàm bò lòu seb seér né dé kei wa? Ngweéh bò sèsàm bò hèllè bí gèr feh keéh yeé kóó wa? Ngweéh bó bí toò juú njií yeé kóó wa?

7 Yilí nyógòr mé né yoòr bìi doò, bó bòó beéh yeé kóó ndo mà.

8 Mo bí né sóú dé koò mé lé yuoó naà sònò Nuà Dueè jolo, sâ bí bòó yíí né teèn. Te mvù Càṅe né môn nyagá den, ye: Gwàn mbei yeé faá wò gwaán né ngan yoòr yeé no.»

9 Mo bí méná bó ngwéh, bí né seér nuàr lòu balé, sâ bí kwa né sóú, bí sela né veèn; á sâ, ju nde né bí sie ndo.

10 Lòu sam, nuaá mé kwa baá njolo sóú cén kwa bilí né mé bò dé jomò mene.

11 Bí kóó ye, nuaá mé lé yíin naà yàgà kuú doò, yíin cu né feh wulá kóó ndo. Mo né mân, nuaá mé yàgà kú ngwéh, wula seér né dé seèn feh, kum né sóú.

12 Mè tueé bí, njií mé bí né gi tueé, mé bí né bòó doón, bí kóó ye, sóú mé nde né béh te veène huaár som doò nde gi né bí ju teèn bele laré.

13 Lòu sâ jere Càṅ mé nuaré déi siè ndé ngwéh faá jere lé nuà sâ mé mbei siè ná ngwéh no. Dé bò kó-jere bò, lòu sâ bó nde né ju feém.

Temé yoòr Yeèsò kwaá njií, mé seé mene

14 Bò nuàr mò, hên mo nuaré déi tueé lom né mé sòn, ye nyí né temé yoòr Càṅ kwaá njií, à njií mé Càṅ tueé né bó ngwéh, sâ né njeré déi gam wa? Gèh temé kwaá njií bú sâ nde né bú yili som ndo wa?

15 Mè jue né merré déi cògò bò yáb né yeé mbei saàm,

16 bí né bú tueé seér, ye bú a: ndé bá-re бага, dùlù a, té wò dólé; cùè a, té wò siè ndo. Mo njií mé né bú yógó sâ, bí bú há ngwéh, sâ lélan ngòr bìi nde né bú gam wa?

17 Né kèi cén mé temé nuàr ndo: mo nuaré déi né temé yoòr Càṅ kwaá njií, à seé bó ngwéh, sâ temé kwaá njií seèn sâ né komó temé.

18 Mo nuaré déi ye mè a: mè bòó né dé mò seé, nyí kwaá njií né dé nyí temé yoòr Càṅ ma, mo à tueé né méná, sâ mè nde né bieé ye bú a: Jògò fèh ke mè ndàndaà temé yoòr Càṅ kwaá njií, mé seé teèn yilá ngwéh sâ, te mè feh keéh bú temé yoòr Càṅ kwaá njií, mè feh keéh bú mé seé mò.

19 Ngweéh wò né gi kóó ye, Càṅ gi cegé né cén mà. Wò ko yíí né teèn. Bò tándulu né taré môn kóó ndo, bó toò seèn ndelé yeé dé cí!

20 Kòcò, tándugó! Kè, ndàndaà temé yoòr Càṅ kwaá njií mé seé teèn yilá ngwéh, né temé kuú. Kò bó né gi fà doón, sâ ye. Kwá mè feh wò.

21 Ngweéh Abrahâm, tele beèh dé koò, lé nuà gècèn beè Càṅ ṅaà naà mé seé wa? À lé naà ṅuna seèn Isák toò Càṅ *semé njií.

22 Kèhè wò ṅene ko baá kèn, ye temé seèn yoòr Càṅ kwaá njií, bó seé seèn lé naà giì bècènè fà doón, te temé seèn yoòr Càṅ kwaá njií mboón ye mé seé seèn.

23 Te yuo faá bó nyagá kwaá né te mvù Càṅe no, ye: Abrahâm lé naà temé cén yoòr Càṅ kwaá njií; Càṅ lé bú nuà dilí yilá naà mé njéh.» À lé bú mbei seèn yilá naà dé cí ndo.

24 Sâ, bí ṅéné kó bá ṅenè, ye Càṅ nuàr nuà dilí beè seèn yilá né mé temé yoòr seèn kwaá njií bó seé fà doón ma.

25 Lé naà cuú mé Rahâb sormbe méná ndo: Càṅ lé bú nuà dilí beè seèn yilá naà mé seé gècèn seèn: bò tebé bò déi lé yuoó naà létèné bò *Júf, bó waà, à sie nyegé bó, à né bó gam. Bó yeé baá mé gò, à feh bó ceér dé hîin, te bó beè yilá cú.

26 Den né faá yo nuàr no; mo cúcuí nuàr yuo aá, yo ṅa ká jomo komó. Né mé temé yoòr Càṅ kwaá njií méná ndo, mo seé teèn yilá ngwéh, sâ né komó temé.

3

Leba

¹ Bò nuàr mò, bí té mgbón mbaá mèrrè dèn, ye bí nde gi né bò fèh-njèh bò ñaá. Mè tueé bí, béh bò fèh-njèh bò sâ, ju nde né felè beèh teèn; ju dé beèh taré kela nde né kóó mé ju dé bò nuàr.

² Lòu sam, béh doón, béh né gi kèkènè bò veèn hihiné boó laré. Mò nuàr sòn mbaá tué sábé nji ngwéh, sâ nuà gécèn jéjég né bú, à nde né güm seèn sie kóó.

³ Béh nyam tébágàr lòn sònò yíi yeé dé cí, ye te bó ngweé sòn beèh ngweé, te béh sie komo güm boón doón mé njéh.

⁴ Déi né cu bàtò; mé hám seèn mene doón, támbèn pili mán lemé go né mé bú kóó. Bò fu tetarè né mene bàtò velá mgbómé yógó, mé njéh mene, mò nuà fàrbátò ye nyí gwaán né kán mé kán ndeé, à nde né tanjèr bàtò hèllè béh sâ mé njéh pili lemé njíi.

⁵ Mé leba né yeé méná ndo; támbèn gá mé jie kela né yoór nuàr kóó né bú. Mé njéh mene, à bò gègèur ngòr tueé yege komo gi né kóó. Déi né cu we. Mò támbèn bogó weè mán ñaga baá, à nde né güm ndèndèj hobó doón ngie sòm.

⁶ Leba né môn, à né faa we no, dà m bò veèn ká lè wónje doón bilí gi né teèn, à güm nuàr doón boó beéh yeé kóó. Mò à baá sela, à nde né güm nuàr doón beè ño sie, à ngie sòm bú. Lòu sam, we bú sâ yuo den né tuar te cio.

⁷ Nuàr né gi bò kèkènè njèh doón sie komo, à tu bó: bò nyam o, bò non o, bò sàb mé bò ngò o, doón nuàr né gi bó sie komo.

⁸ Dé leba môn sam: béh lo mé naá-naá, nuaá mé né leba sie komo née teèn sam ye. Leba né lom gur veèn, nuàr bú siè kòmò béh; teèn gobé den lom né lélán ndièm.

⁹ Mé leba cèn sâ, béh Tele beèh Càn seèn né mé njéh; bò nuàr mé Càn me kwaá né faá sòn seèn no, béh bó duagá cu né mé njéh ndo.

¹⁰ Béh vra né mé sòn cèn sâ, béh duagá cu mé sòn cèn sâ ndo. Kòcò bò nuàr mò, bí léloò,

¹¹ wanoón manyor* cèn nòmò bagaà bò nòmò veèn béh cèn-e sòm béh.

¹² Mángòrè yeé màkpelán féi béh, teér mángòrè féi béh ndo. Né kèl cèn mé nòmò méná; ndóg nòmò bagaà te nòmò jelá yuò béh, bò nuàr mò.

Kónkòn mé lo dé Càn

¹³ Nuà loò déi né lètenè bìi teèn wa? Nuà kógon déi né lètenè bìi teèn ndo wa? Bú a, bó yébbé sòm kèh te seé seèn, te bò nuàr ñene ko teèn, ye à né njèh kóó.

¹⁴ Á, mò bí jelá le né lélán sà bò huer ndo, sâ bí té mbaá púnó kú, bí té gécèn Càn te nyeéne nyímé ló.

¹⁵ Gèh kógon bú sà beè Càn yuò béh; né lo dé bò nuàr ká lè wónje, dé sâ né seé táhòrò.

¹⁶ Lòu sam, béh mé sà bò huer né teèn, njèh nde né béh sâ lòu ndabé den, veèn feh hihiné nde né béh sâ kurú ndo.

¹⁷ Kónkòn Càn dé seèn môn sam, à né dé seèn ñagásé tån, dolésé mbó, yébbé yébbé ndo; à né dé seèn lélán húóm-temé, mé kó-jere, lélán ñagá temé; à nuàr gèi béh, à mé sòn fá sam ndo.

¹⁸ Mè tueé bí, bòó mé né dolé lètenè bò mbaáboón goó su doón, vu kwaá né gèh béh dolé, te wa tàb, bó ndeé kaga nyegé bagasé. Tàb sâ né dene dé dilí.

4

Mbei *wón deèn

¹ Jógó mé kèrrè lètenè bìi kela he ndo wa? Sâ doón né gi tuaá wón mé né lè bìi, ñaán né bí môn kóó.

² Bí sé yeé baá njeré déi gwaán, temé bìi jogo le teèn; bí sé yeé kwá cú, ña wúláfèh. Tuaá sé yeé baá bí mé njeré déi sie, bí sé yeé kwá kòmò cú, lègè die lètenè bìi, kèrrè kela baá-re teèn yila. Mè tueé bí, bí bò njíi sâ kwá béh; lòu sam, bí mé Càn dùà nji béh.

³ Bí né mene mé bú dua njíi, bí kwá béh. Lòu sam, bí teèn dùà yí ngwéh, bí ko lom né dua, te bí boó mé njéh faá bí gwaán né no.

⁴ Kòcò, jue ka bí bò vevenè hò! Bí kó ngwéh ye, mò bí né bò mbei wón, sâ bí né bò bùndò bò Càn wa? Né yeé môn; nuaá mé ye nyí né mbei wón né nuà bùndò Càn.

⁵ Bí té mùndò, ye bó te mvù Cànje nyagá kuú né dé lòu, ye: Yón mé Càn yíi kwaá né yoór beèh hèn, à bú cíi lom nde né mé huer mene.

⁶ Sâ kè-re ndo, mé njéh mene, Càn né cu béh húóm-temé seèn lòu feh keéh ñéi, te yuo faá bó lé nyagá kwaá naá te mvù Cànje no, ye:

Nuaá mé né lòu ñgumò doón, Càn bú gwàn béh,

à húóm-temé seèn feh keéh seér né mé bò dedolè hò.»

⁷ Mò bí ye te huóm, bí léb ndé toò Càn, bí njéba taáb mé *Sátan, à nde né bí dula kwaá loó.

⁸ Bí ngòrò ndé gi yoór Càn, te Càn ngoró nde yoór bìi ndo. Kòcò bò leba bò, bí yàgá sòm gi bò veèn beè, bí yaga nyegé temé ndo.

⁹ Bî vúágá kú, bí sì yúé, bí né njegér. Bí loò ja kiòò, bí yúé sér lòu. Bí loò vógó-temé, bí vúágá sér kú.

¹⁰ Bí cémmé ndé gi toò Fehtoò beèh, à nde né bí ter sie sòm.

Ju felè mbei tená

¹¹ Bò nùàr mò, nùàr té mbei júé. Nuaá mé né mbei jueé, mé né ju felè seèn tená go doón, jue né *sóú, à ju tena né felè sóú ndo. Mò à né ju felè sóú ménâ tená, sâ à feh seèn weh né faá nùà ténâ-juù no, à sóú hellè jòlò ndé cú.

¹² Mè né tueé ye bí a, ye sóú sou lom né Càŋ nùà njèh, à né lom nùà ténâ-juù teèn mé huún ndo. Terreb nùàr yili soòm mé nùàr calé soòm né cegé beè seèn mé huún. Wò né nei mé né ju felè mbei tená wa?

Hàm feh

¹³ Bí bòó mé né tueé go ye: lan wa, né kwéh wa, béh nde né te loò mân ndeé, béh cer teèn gùm nyemà, béh né toón boó, béh né kàgàlòŋ kwa, bí bòó mé né ménâ tueé sâ, bí ngwé nyéyé bagasé.

¹⁴ Njii mé wa ndeé né felè bìi kwéh, bí né kóó wa? Bí den né faá mvulu bègè no; à nde gi né bagasé sie ndogó, tètèi sam à ñagá yuo cu aá kèn.

¹⁵ Mò ye te huóm, bí sé la tueé seér naá ye: mò Nùà Dueé né gwaán, à nde né béh terreb haá, te béh boó dé kàn mé dé kân.

¹⁶ Bí loò cí, bí né seér feh mé púnò mbaá ham go. Bí kó ngwéh ye gèh púnò bú sâ né dé veèn wa?

¹⁷ Sâ kènè ndo, nuaá mé né ceér bagaa kóó, loò cí, nde bele seér ceér dé hiin, kuú baá veèn kèn.

5

Gèr felè bò lilié bò

¹ Bí bò lilié bò ngwé nyéyé bagasé ndo, bí sì mbà sii, bí njègèr lòm dé njegér, gèr baá felè bìi ndeé!

² Bò ngúlú bìi hellè baá gi tàbè, sueé cògò bìi yieé gi aá kèn.

³ Jagàb kàgàlòŋ bìi vu sòm aá ndo, te bí ndeé die ju mé njéh. Mè tueé bí, gùm bìi vu nde né faá we ñgie né bú kóó no. Lòu sam, bí nde ngúlú bìi cuan bilí, sâ wón baá gi ká bèh ceré.

⁴ Bí né bò seé bò ké ñueh yíí, bó né bí boór kieé, bó né yab kwaá, bí bó kàgàlòŋ gwòm bèh. Bí ngwé njí kèŋ boòn kán, bó né Càŋ terrèb felè bìi keéŋ yilá, à né hueh boòn ngweé ndo.

⁵ Bí né dé bìi *wón samé yieé, bí né pòyòg yieé. Ñgwéh bí né lom faá nyam cèllè mé bó nde né ñoób wa?

⁶ Bòó mé bèh njèh kó ngwéh, bí ju felè boòn tena gi aá kèn, bí wula kuú né bó mé sòn fuú ndo. Mé njéh mene, bó kò lom né kuú, bó sòn toò bìi taré bèh.

Temé sieè mé Càŋ duaá

⁷ Bò nùàr mò, bí siè lòm temé tég, kò Fehtoò beèh ndeé cuú baá kèn. Bí kè wèh beè nùà kíe-boòr: mò à kie gi aá boór seèn, à nde né sèŋ mé nu cèn kwaá, à nde né sèŋ mé nu dé jomò kwaá, à né yab teèn yoló kela den.

⁸ Bí yólo ménâ ndo, bí siè lòm temé tég, Fehtoò beèh baá ndeé.

⁹ Bò nùàr mò, bí té lètené bìi lòu ndúgó gò, te ju ndeé bí beè Càŋ siè cú. Nùà ténâ-juù baá ndeé, à hèn no.

¹⁰ Belà, bí mùnò njí cégé mé dene bò *sòn-Càŋ bò léí jògò; bó lé naá lè yilí Nùà Dueé tueé, bó né gèr teèn ñené yíí. Mé njéh mene, bó lé naá lòu yoló seér. Bí kè wèh beè boòn, bí yolo lom ménâ ndo.

¹¹ Béh né gi kóó ye, kènè bó né dé boòn dé samé samé seér. Lòu sam, bó lé naá tég sie huóm. Bí lé naá gi siè-temé Jòb ngweé. À yeé baá temé môn sie, Nùà Dueé lé naá bú njèh ngún kulú haá cuú; bí né gi kóó. Lòu sam, Nùà Dueé né Càŋ kó-jeéré, léláŋ huóm-temé ndo.

¹² Tétán bò nùàr mò, bí té jègè jègè nyi. Nùàr a, té vulú jègè, à té tàbè jègè. Né mene kei, bú a, té njii sâ jègè nyi. Nùà kàn a, túé lòm sòn cén, sâ gi aá. Mò né nyea, sâ né lom nyea; mò né sam, sâ né lom ka sam, gi môn ndo; te ju bí beè Càŋ siè cú.

¹³ Lètené bìi nuaré déi né gèr teèn ñené wa? Bú a, dùà Càŋ duaá. Nuaré déi né samé wa? Bú a, si bené.

¹⁴ Lètené bìi nuaré déi né teèn baán wa? Bú a, yilá bilí bò kokoò bó gwà Càŋ. Mò bó baá gi doó, bò dua bú Càŋ felè, bó bo bú kómó mé yilí Nùà Dueé.

¹⁵ Mò bó dua lom né mé temé cén, sâ Nùà Dueé nde né nùà beèn doò yili sòm, à nde né bú ter sie sòm. Mò à naá veèn déi boó, Nùà Dueé nde né bú mé njéh kulú sòm ndo.

¹⁶ Mò né mân, sâ bí salé sòm kú mé veèn lètené bìi, bí né mé Càŋ dua kuú, te bí taré yuo. Bí kóó ye, mò nùà dilí baá Càŋ mé temé cén dua, sòn seèn né yeé ngulí dé gécèn ma.

¹⁷ Né faá *Elí no; à lé naá nùàr faá béh ndo. À lé dua loóm naá Càŋ mé temé seèn mene doón, ye te nu né cú. Ngweéh nu ka né ngwéh tóg nde wa nyemà tagár mé kwèh mà.

¹⁸ À yeé dua cu aá Càŋ, nu ne cu ye; yab nde cu ye yuo.

¹⁹ Bò nùàr mò, mɔ nuaré déi né ceér gècên saáb, nuaá mé weh njií cuù bú te ceér gècéne ɔ́óŋ bóó yíí né teèn.

²⁰ Bí kóó ye, nuaá mé sie sòm nùà veên déi te veéne, feh bú ceér Càŋ, yili sòm seér né nùà sâ te cio lòù. Sâ veên seèn lé naá menè ngún, bó nde né bú mé njéh kulú sòm gií.

Mvù Pièr dé toò jògò

Bèh bié

¹ Né mé Pièr, mbòn tebé Yeèsò *Kristò. Mè nyagá njií né mé bí bò nùàr Càn̄ mé njellé yila gi aá te tàbè Pón̄je, tàbè Galatí, tàbè Kapadó̄s, tàbè Asiá mé tàbè Bitiní. Bí bòó mé né ké sá cicie faá kìn nò cer go dōon̄, mè nyagá njií né mé bí.

² Tele beèh Càn̄ lo naá gií bí ter ké toò jògò balé kwaá; lo naá mé kàgà-ndòn seèn ndò. Bí kènè baá gi bò nùàr seèn, né mé terreb Cúcuí Njagá; Càn̄ ye te bí ngweé sòn Yeèsò Kristò, à *sené bí mé húóm seèn. Kùsèm dolé seèn a, yám siè bí beè!

Ndèm mé né ngulí

³ Kùsèm Càn̄ Tele Fehtoò beèh Yeèsò Kristò.

À lo béh kòó naá mèi bò jerè: à komo sòm Yeèsò Kristò lè cio, ye te béh yòn̄ dé feè kwa mé bú, béh ndèm beèh kènè dōon̄ né gi sá.

⁴ Ngulù Càn̄ né cu béh kela. Ye nyí kwaá né mé bò nùàr nyí. Ngulù bú sá dé seèn vù kòmò ndé cù, jéré teèn siè kòmò ndé ngwéh, à nòmò kwéh sér kòmò ndé cù ndò. Càn̄ bú dé seèn leér kwaá né ké te vulúu kwarè seèn, ye né dé bií.

⁵ Bí bòó mé né gi temé cén yoòr Yeèsò Kristò kwaá njií dōon̄, Càn̄ terreb né bí beè kurú kwaá, te lòu mé wón̄ ndeè gi, Yeèsò Kristò yilí som béh, bò nùàr njene mé njolo bòn̄.

⁶ Ngweéh sá bí sàmè bílí cégé kòó mà! Mò gèr feh hihiné ye nyí nde né mene bí teèn ceéh weh, bí dèn samésé.

⁷ Dé sá, ye te bó njene kò teèn, ye temé cén bií né yieé. Ngweéh né mene goó njèh wàn, bò nùàr bú faá njèh gécèn nò njene kò yeé mé tuar yilá yuo kelá wa? Sé tagá ndèm bií mé né goó te mbeí yuií huóóm yogó wa? Sà, mò bí né mene gèr teèn njéné dōon̄, né te bó njene kò mé njèh ye bí né bò gécèn bò; te lòu mé Yeèsò Kristò ndeè cuí, Càn̄ seén nyegé ye bí, bí den gi bò nùàr beè seèn.

⁸ Ngweéh bí né Yeèsò gwaán mà. Bí lo mene bú njolò njéné ngwéh, mé njèh mene, temé cén bií dōon̄ né gi yoòr seèn, bí né teèn samé soó. Gèh sèsám bú sá dé tueé sam.

⁹ Lòu sam, bí yili yuo aá kèn. Né mé temé cén mé bí né yoòr seèn kwaá njií doó.

¹⁰ Sà lo baá dàb mé bò *sòn-Càn̄ bò né ceér mé né nùàr yili som hèn kweé fón̄, bó né bò nùàr njií sá se nyegé, ye bó a:

Càn̄ lo naá gií ké toò jògò ter nyegé kwaá, ye nyí ndeè nde né bí dé lòu yili som ma.

¹¹ Bó mé feh bòn̄ lé naá loóm mé terreb mene lege, ye te bó njene kwaá gi nàm mé kèkènè sá njolò. Lòu sam, Cúcuí Njagá mé né lè bòn̄ doó, lé naá gií bò toò tueé kwaá, ye bó a: Kristò ndeè jògò njene logó nde né gèr, te jomo sá be terreb seèn njéné naá ye mé njèh ter ma.

¹² Bó né mene lege, ye te bó njene kwaá gi nàm bú sá njolò, mé njèh mene Càn̄ lo ye bó a, bó ndeè nàm sá njolò kòó njéné ndé ngwéh, wa bí bò hèn bò ndeè nàm bú sá njolò njene seér nde né kòó ma. Kènè, bí baá gi mé njèh tieè: Cúcuí Njagá lé naá ké te vulúu beè Càn̄ suagá; bòó mé né Njagá Bagaá se lé naá terreb kwa, bó se kwaá bí ngòr sá tieè. Sà ngweéh lo né mene bó cili Càn̄, bó lo naá gwaán ye te bó njene kwa teèn mà.

Dene nùà Càn̄

¹³ Mò né mân, bí téné lòm cúcuí mé seé Càn̄. Bí dèn dene kòr, bí kwá njií gi ndèm ye lòu mé Yeèsò Kristò ndeè né cuí, wa bí nde né mé fùgò beè seèn kuú ma.

¹⁴ Bí ngwé sér á sòn Càn̄, bí té njèh mé feh bií faá léi toò nò bó cùr cù. Dé sá lé naá sá bí née Càn̄ kò ngweéh ye.

¹⁵ Bí bòó mé Càn̄ lé naá gií balé som dōon̄, bí dèn lòm jolosé faá Càn̄ nùà njèh nò.

¹⁶ Te mvù Càn̄je bó toò nyagá taré né cí ndò, ye: Bí dèn lòm jolosé. Lòu sam, mé né Nùà joloo.»

¹⁷ Mò bí nde aá Càn̄ dua, ngweéh bí né yeé bú Tele bií yilá mà. Né bòn̄. Jéjég juú felè nùàr dōon̄ tena yeé bú, à ju nùà kàn tena né mé seé seèn ndò. Mò né ménà, sá bí vèh lòm bú mé temé cén. Cu mé bí née ká lé wón̄e hèn, bí dùlà bú dùlà.

¹⁸ Bí né gi kòó, ye bí lo naá gií te cùr tòu bò jògò bò teèn. Yeèsò Kristò lé bí teèn nge weéh naá kòó, à lé bí teèn huar soóm naá mé keh taré; bí né gi gèh keh sá kòó, lo dèn ná ngwéh mé njèh wàn faá kàgàlòn̄ bò goó nò, ndóg lo cí ná ngwéh.

¹⁹ Lo naá seér mé jéjég húóm Kristò nùà njèh. À dé seèn né faá *mbieè sèmè mé beré déi yoòr sòrò nyí ngwéh, veèn déi yoòr sam ndò.

²⁰ Càn̄ lo Kristò balé kwaá naá sá wón̄ née teèn sam ye. Te nde nde, yeé baá ká jomo mé cu nde aá gií hèn, Càn̄ nde ye bú bèsón̄e felè bií njéné som keéh, ye te à yili som bí.

²¹ Bí temé cén yoòr Càn̄ kwaá njií né mé bú, ye: Càn̄ lé naá bú te cio komo sòm, ye Kristò né nùàr mé yilí. Te temé cén bó ndèm bií dōon̄ nde ye kènè yoòr Càn̄ jògò le.

²² Bí *senésé mân yuo gi né mé ceér gècèn ñgwèé, ye te bí gwaán ñagá bò mbaábi mé temé cén. Sâ bí bógò lòm ká-re lètenè biì mé temé cén ménâ.

²³ Bí kóó ye, bó bí ñar seér cu aá dé feê. Tele biì né tètàngà, gèh seèn kú bèh. Gèh sâ né ñgòr seèn, né ñgòr ñgulí mé dé seèn yieé den né cu doónj.

²⁴ Né gi te mvù Càñe nyagá den, ye: Nùar doónj né faá nyure no. Dene nyàgàm boòn né faá mvue nyurè sâ ndo.

Mo nyure baá ñemá, mvue né yeé nyoló yuo.

²⁵ Ter cu doónj le lom yeé ñgòr Nùà Dueè.» Njàgà Bagaà mé bí né ñgwéé hèn né cí.

2

Taá dàn

¹ Sâ kènè né mene gèh veèn dé heè doónj, bí sòm gi bá be teèn: bí té nyeén túé cú, bí té leba nágá cú, bí té huer kú, bí té nùar júé ndo.

² Bí dèn sér á faá bò huaán mbembogò no, bó sòn mé mbán ñaám dù bèh. Njèh cén, mbán dé biì né ñgòr Càñ, bí té sòn mé njèh dù nyì, te bí kula seér mé njèh, bí yili yuo.

³ Né te mvù Càñe nyagá den ye: Bí lé naá giì húóm-temé Nùà Dueè ñené ñgwéé!»

⁴ Mo né ménâ, bí ndé bílí dèn gi ká kwarè Nùà Dueè; taá dàn né bú. Bò nùar lé naá bú ké jomo komo si njií, sâ beè Càñ taá nùà njèh né seér bú, Càñ lo naá giì bú ter balé kwaá.

⁵ Bí bílí ndé gi ká yoòr seèn, te bí ña gi bò taá nùà njèh, bí me yila te gwá Càñ dé koò, Cúcuí seèn cer beh teèn; te ké gwò sâ bí ña gi bòñ bò *ñgàñ sèmè, bí seé Càñ boó lom mé temé cén, te temé noé bú lè mé bí felè Yeésò *Kristò.

⁶ Te mvù Càñe né gi mân nyagá den ndo, ye: Mè taá nùà njèh balé sòm aá kèn, à né lom mé yilí beè mò kóó.

Kènè mé nde né bú taá dàn te loó Siyòñ* sio kwaá.

Nuaá mé né temé cén yoòr seèn kwaá njií doónj

lòu pó lè ndé ñgwéh.»

⁷ Dé biì, taá bú sâ beè biì baá gi mé yili. Lòu sam, temé biì doónj né gi yoòr seèn. Beè boó mé temé teèn kwá nji ñgwéh, mòm sam. Bó mene ñené kó ñgwéh, mé njèh mene,

Né taá mé bò mé-gwá bò lé naá ké jomo komo si njií, taá dàn ña seér cu né kóó.»

⁸ Né beré déi te mvù Càñe nyagá den ndo ye:

Né taá cén-gulè bò nùar,

kweéh dièh boòn né cí.»

Bó teèn cenné die kuú gi né mé dúagá-temé boòn. Sâ Càñ lo toò baá gi mé kàgà-ndón sâ lè ndo, ye bó nde né dé boòn faá bèh sâ cenné ma.

⁹ Dé biì, bú a, té cí dèn; lòu sam, bí dé biì né bò nùar Càñ. Bò *ñgàñ sèmè dé Nùà Dueè né bí. Càñ bí hiin nyeén kwaá né ye bí baá bò gèh nùar nyí. À lo bí balé soóm naá, ye te bí nde bò nùar be seé nyí tueé, bí ye bó a, nyí lé bí te cibi ña soóm naá kóó, nyí weh kwaá njií bí bèh ñagá ma.

¹⁰ Léí toò bí lé bò gèh nùar Càñ ná ñgwéh, bí bò gèh nùar seèn ña né kènè. Bí lo kó ná ñgwéh, ye Càñ né yeé bí jere kóó ndo. Baá ye kènè, bí baá fùgò húóm-temé seèn kuú.

Dene nùà seé Càñ

¹¹ Bí kóó ye, ká te wóñe bí ndeé né kin, wa bí nde né wàn cer weh ndo. Mo né mân, sâ kúkür biì bò mbei mò, njií mé ñgàñ yoòr gwaán né kóó, bí té temé teèn nji. Lòu sam, bò njií sâ lege ye te bó wula sòm yoñ biì.

¹² Dene biì ké lètenè bò Càñ-kó a, dèn lòm dilisé. Mo bí né ménâ den, sâ bó né mene bí jueé, bó nde né seé bagaà biì ñené, bó kei seér cu bí lòu, te lòu mé Càñ ndeé cuu teèn, bó seén bú.

¹³ Bí yoòr sâ né mé yilí Nùà Dueè, bí ñgwé làrè sòn bò kokoò bò doónj. Bí ñgwé lòm sòn mgbé dé koò faá cí no, terreb dé koò né beè seèn.

¹⁴ À bò ñgómà terreb haá yeé kóó, te bó nde ye bò vevenè bò seé weh;

¹⁵ boó mé né njèh boó huóóm, bó seén nyegé bó ndo. Bí ñgwé gi sòn boòn. Sâ doónj, Càñ ye te bòó mé né lòu boó ndugó gó, sé yeé baá seé bagaà biì ñené, te sie bó sòn.

¹⁶ Bí fèh kèh mé dene biì ye bò nùar a, bí baá mé feh biì ma. Njèh cén, mé feh biì bú sâ, né dé bò seé bò Càñ, dèn ñgwéh mé feh biì dé veèn boó.

¹⁷ Bí léb làrè toò bò nùar doónj. Bò mbaábi mé né te ceér Yeésò Kristò doónj, bí gwàn gi bó mé temé cén, bí né Càñ mé feh mene veéh, bí né sòn mgbé dé koò ñgwéé ndo.

Gèr *Kristò

¹⁸ Bí bò seé bò, ñgwé gi sòn bò tele seé biì mé güm mene. Bò déi né mene temé huóóm, bò déi mene temé húóm ñgwéh doónj, bí ñgwé nji sòn boòn kèi cén.

19 Lòu sam, nuaá mé né gèr mé sòn fuú ñené ðoóŋ, mo à mé ñjéh veéh né Càn, sâ à boó né ñjéh bagaa.

20 Mo wò sé la gèr hèllè ñene né mé yìè veéh yeè nò, wò sé la bú yólo ná ñgwèh wa? Neì sé la wò seèn naà kóó ndò wa? Mo bí gèr ñene seér né mé seé bagaa, bí né mbaá yoló ñjií, sâ beè Càn né ñjéh bagaa.

21 À bí yilá ñjií naâ bèh cí. Lòu sam, Kristò mé feh seèn lé naâ mé gèr felè bìi kwaré, te bí ñene weh teèn, bí bele méná.

22 Sâ ndóg, à lo bèh veèn déi kó ná ñgwèh ndò;

ndóg nyeèn déi bú sònò yùò ñgúñgwèh.

23 Bó né mene bú mbaá selé weh, mé ñjéh mene, à lo sòn cú ná ñgwèh.

À né mene gèr ñené, à lo sòn cú ná ñgwèh ndò.

À lé ðoóŋ kwaá lo gií naâ beè Càn, ye ju teèn tena yíí nde né bú ma.

24 À mé feh seèn lé naâ veèn beèh yoòr ñguú kwaá, bó faga bú sòn beèh.

Sâ ðoóŋ ye te béh den gi bó komó te veéne, ye te béh làn den seér te seé didilí.

Nyer Kristò lé bí taré soóm naâ kóó.

25 Lòu sam, bí lé naâ gií faá bò soñŋaŋ né lòu sabé gò nò. Kènè bó bí bilí kwaá baá ká kwaré nua ñjéh. Gó bìi né bú.

3

Bò véh bó bò si

1 Bí lò véh ndò, bí ñgwé gi sòn bò si bìi. Kò ñgwééh bò déi lètenè boòn Càn dùà bèh wa, mo bí né sòn boòn ñgwéé, bó nde né méná ñené, bó kweéh seér temé. Gwaán cu sâ, bí té mene bó ngòr Càn lòu túé, bó nde gi né te dene bìi ñené keéh, ye bí né te ceér-e.

2 Lòu sam, bó nde né ñené, ye bí né teèn boó yíí, wa bí né bó veéh ma.

3 Bí té gwán mé bí foón seér ceér dé yàgà huóòm; né lom bò ñjéh dé kèb cieè. Mè jue né feh lòu beéh goné kwaá, yíyâr bègè tieè yíí, bò cògò nyàgàm yoòr su kwaá beleè ndò, mè jue né cí.

4 Bí yàgà huóm sér kèb lè, te bú sâ ndeè lè bò nuàr gi cú. Mo bí né dolé huóòm, bí né noóŋ den, bí nde né Càn yoòr mé gécèn mene huóòm.

5 Léi toò bò véh déi lé naâ méná boó, bó lé yàgà nyegé seér naâ mé ndèm yoòr Càn kwaá ñjií, bó né sòn bò si boòn ñgwéé.

6 Sâ né ñjií mé Sará lé boó naâ; à lé Abrahám yilá naâ Nua ñjéh". Lé naâ mé tie ñgwéé. Ñgwééh bò ñuna Sará kènè baá bí mà. Mo bí né bò ñjéh teèn boó yíí, veéh

bí mé njeré déi siè ñgwèh, sâ bò ñuna seèn né bí.

7 Mé bí bò sílb ndò, bí wèh kwá bò veéh bìi faá nuàr nò. Lòu sam, bí bó ðoóŋ yòŋ tètàgà beè Càn kwa nde né kèi cén. Nua kàn a, kóo ye, dé vèh faá nyí nò taré wá ñgwèh lòu. Mo bí né méná boó, sâ ñjií mé bí né mé Càn dua ñjií, à nde né ñgwéé.

Bèh bò Yeésò bò sogó

8 Bí dèn lom mé sòn cén, bí né mé jere lètenè bìi kóó kuú, bí né lètenè bìi faá bò huaán mé lèi cèn nò gwaán kuú ndò. Dé kàn a, té toò bò mbei lòu jéla sér; dé kàn a, dolé sér toò bò mbei lòu ndò.

9 Mo nuaré déi né bí veèn boó, bí té veèn mé veèn cú. Né mene séb, bí té mé séb cú ndò. Bí dé bìi cu sâ kulú sér bó lòu. Lòu sam, Càn lé bí tétég yilá kuú naâ dé nuàr lòu kulú, te bí kwa keéh dèh teèn ndò.

10 Né te mvù Cànè nyagá den, ye: Nuaá mé né dene noóre mé bò cieé nenóre yoòr seèn gwaán ðoóŋ, bú a, siè leba mé júéb,

à sie leba mé nyeèn ndò.

11 Bú a, nyénné veèn, à boó seér bagaa.

Bú a, fón kwá cú ceér mé dolé nde né bò nuàr teèn kwa, à kela cí.

12 Lòu sam, njolo Nua Dueè né seér yoòr bò didilí bò.

Tie seèn né gi ngòr boòn ñgwéé ndò.

Dé bò vevené bò, à njolo yoòr boòn kè ñji bèh.»

Gèr mé seé bagaa ñené

13 Mo bí né léláŋ bó-bagaa, sâ nuaré déi nde né bí veèn boó wa?

14 Bí né mene gèr ñené, mo né felè seé bagaa, bí té njeré déi nyàmè, bí té nuaré déi véh, Càn nde né bí kulú.

15 Bí temé bìi gùm ðoóŋ kwá njí lom mé Yeésò *Kristò, te Nua Dueè teèn cer lom bú. Bòó mé né bí ñjéh bieé ðoóŋ, bí dèn lom làn toò boòn, te bí se bó kwòm mé bí né ndèm mé Yeésò Kristò kwaá ñjií.

16 Mo bí baá bó se, bí sè ñji bó meman, nenóŋ ndò. Ñjéh cén, bí té mé veèn yoòr dèn. Mo bí né méná boó, sâ bó jue kuú mene bí te ceér Yeésò Kristò naàn, nde né bó sònò cíí le.

17 Mo Càn gwaán né ye bí gèr ñené sér mé seé bagaa, mè tueé bí, huóm kela né cí mé gèr felé seé veèn ñené.

18 Ñgwééh Kristò mé feh seèn lo naâ felè bìi kuú mà! À lé naâ mbei cén dé kèi cèn kuú. Sâ nua dilí faá bú nò sam ndò; mé ñjéh mene, à nde cio bò jéré-temé bò kuú seér cu kóó, sâ ðoóŋ ye te nyí weh nyogó ñjií cuú bí ká yoòr Càn. Càn mé ñgeér sam,

2:22 2:22 Es. 53:9   2:23 2:23 Es. 53:7   2:24 2:24 Es. 53:5   2:25 2:25 Es. 53:6   3:1 3:1 Ef. 5:22; Kol. 3:18
3:3 3:3 1 Tim. 2:9   3:6 3:6 Gen. 18:12   3:7 3:7 Ef. 5:25; Kol. 3:19   3:10 3:10-12 Ps. 34:12-16   3:14 3:14-15
Mat. 5:10; Es. 8:12-13

bò yeé wula sòm aá bú te yo húóme, Càn nde bú haá seér yo dé Cúcuí.

¹⁹ À lo mé Cúcuí sá nde bilí naá ké dòu bèh cibì yoòr bò càn mene, à né bó ngòr Càn se.

²⁰ Bò sá bò lo naá feh mé Càn taré. Lo naá te nàm Noê. Sà Càn né sèṅ kwaá, ye ko Noê fagá gi aá kom. Mò gi aá, à yili som lom nuà téndelé, à né bó mé nòmò yili som.

²¹ Nòmò sá lo naá cecemé nòmò Càn mé né béh kènè yili sòm hèn. Gèh nòmò Càn bú sá dé seèn dé ngàṅ yoòr kou sam, béh bú bie njií yeé mé Càn, te à nyegé béh temé mé njéh. À né béh temé mé njéh nyegé ndo. Né mé njua Yeésò Kristò. À lé naá te cio komo yuo,

²² à ṅaá nde ké te vulúu, à den nde te be gaá Càn. Bò cili Càn bó bò kokoò bò mé bò terreb bò ké ter ka vulúu doṅ né gi beè seèn.

4

Dene feê

¹ Béh lé naá gií ṅené, ye Yeésò *Kristò lé naá gèr mé yo nuàr yoòr ṅené. Mò né mân, sá bí yí lòm njágá dòu mé gèr faá bú no. Lòu sam, nuaá mé né gèr mé ngàṅ yoòr ṅené doṅ, dé seèn veèn yoòr seèn ṅgwé ndé cú.

² Mò né mân, sá duoóm hèn, nde wa lou mé cieé bií gi nde né teèn, bí dèn bá dene mé Càn gwaán nê. Njií mé ngàṅ yoòr bií gwaán né koó, bí té kèrà cú.

³ Veèn bií kela baá mé dé jomò. Lòu sam, bí lo naá veèn faá bò Càn-kó no bóó: bí lo naá feh logó, njií mé ngàṅ yoòr gwaán né koó, bí lé naá bóó, bí né *wón sela; njií mé nuàr sé la bó ná ṅwèh, bí né cí bóó seér, bí né lòu sela tugó seér. Cècàn né mene beè Càn njèh lòròmù, mé njéh mene bí lo naá cí dua bilí gií. Wulu baá kèn.

⁴ Kènè, bò Càn-kó nde aá mé bí lòu híim seér. Lòu sam, bó sé yeé bí lètenè boòn te tándabé denè hellè ṅéné cú, bí ṅa tou sèb beè boòn.

⁵ Kwá doṅ, Càn nde aá ju felè bò làn bò mé bò komò tená ndo. Lou sá bó nde né toò juú njebá, bó salé kwaá seé boòn cie mé sòn boòn.

⁶ Kristò lo ké dòu yoòr bò komò waá naá dé cí, ye te nyí se bò càn boòn Njàgà Bagaá. Lòu sam, cu mé bò sá bò lo naá ká cie, ju lo naá felè boòn tená, faá né yeé felè bò nuàr doṅ no. Kristò lo mé Njàgà Bagaá ké dòu se ndeè naá, ye te bó kwa seér cúcuí, bó den faá Càn den nê no.

⁷ Wón nde aá gií, sá njèh doṅ ceré baá ndo. Bí siè yo, bí dèn bá dene kòr; te bí dua nyegé ye Càn.

⁸ Bí gwàn kú dèn lètenè bií cu doṅ, njèh dueè né cí. Mò bí né lètenè bií mé temé cén gwaán kuú, sá veèn ṅún nde né lètenè bií nyimé yuo gií.

⁹ Cu doṅ hin gwá kin a, dèn dèn lo bií lon; nuàr té dèi lòu ndúgó sér.

¹⁰ Bí lètenè bií né gi mé gèh seé hihinè yoòr. Càn haá né nuà kàn méná koó; bú a, siè mé temé cén, à né bò nuàr mé njéh gam.

¹¹ Nuaá mé Càn ye seé dé seèn né ngòr Càn tueê, bú a, sè ngòr Càn. Mò seé nuaré déi né nuàr gaàm, bú a, gàm lòm mé temé Càn mene ndo. Bò dé kàn a, bó gi méná, te bò nuàr seén gi Càn felè Yeésò Kristò mé gùm mene. Nuà *sùsum né bú; terreb seèn né dé ndeèr. È môn!

*Gèr jomo *Kristò ṅenè*

¹² Bò mbeí mò, mò gèr né mene bí yoòr furú, bí té lòu híim sér, faá né njèh kèkènè no.

¹³ Bí sàmè sér mé njéh dé samè, ye bí baá gèr faá Kristò no ṅené. Te lòu mé be terreb seèn ndeè ṅenè ṅagá teèn, vógo-temé kibi sie bí beè.

¹⁴ Mò bó nuàr bí selé né ye bí né bò mbòn Kristò fí, bí kóo ye, samésé né bí. Lòu sam, bí bò Cúcuí Càn né koó, terreb doṅ né gi beè seèn.

¹⁵ Càn a bó nuaré déi ṅene gèr lètenè bií mé yìe veèn déi: yìe wúlá-nuàr, yìe yìb, wa né te ju nuaré déi mbaá loó yílá wa, Càn a bó bí gwaán gèh gèr bú sá.

¹⁶ Nuaá mé dé seèn gèr ṅene seér né mé yilí Kristò, bú a, té mé fegùli kú gùm doṅ, à vra sér Càn mé njéh dé vraa. Lòu sam, à né yilí Kristò.

¹⁷ Kènè baá cu, bó nde aá ju tená. Bó ju tena logó nde né te mbàgà Càn. Á, mò bó ju tena duoóm né mé béh mân, sá ju dé bóó mé né Njàgà Bagaá Càn ngeén, den nde né naàn?

¹⁸ Sà te mvú Càn né gi nyagá den, ye: Mò bò didilí bò lege né lòu, te bó nde ye yili yuo,

sá bò jéré-temé bò mé bò vevenè bò dé boòn bóó nde né naàn wa?»

¹⁹ Mò né mân, sá bóó mé gèr ṅene né mé yilí Càn doṅ, bó a, kó lòm mé seé bagaa tetoò bóó ndeè. Bó gùm boòn doṅ njéh kwá gi yoòr Càn; à njèh doṅ si gií naá koó. Ndeè seèn doó déi kélá bèh.

5

Dene bò Yeésò bò lètenè boòn

Seé bò Yeésò bò dé kokoò lètenè bò mbeí

¹ Mè kènê tueé njií nde né mé bò kokoò bò lètenè bìi. Mè toò né taré nùà koò lètenè bò Yeèsò bò ménâ ndo. Mè lé naá giì bò dàmb gèr *Kristò mé njolo nené. Louù mé be terrèb Càṅ nde né teèn nené ṅagá, mè gà dé mò teèn lím ndé ṅgwéh. Mè né bí dua:

² Kúkùr bìi, bòn bò nùàr Càṅ mé Càṅ haá kwaá né beè bìi doò, bí kè nyégé lòm bó faá nùà njèh né bòn mbieè seèn ke nyegé no; bí dèn kór lòm teèn mé temé cén faá Càṅ né gwaán ndo. Càṅ a bó nuaré déi bɔ́o jelá seér seé lòu. Bú a, bó lòm seé faá seé né bieé no, dèn ṅgwéh seé kàgàlòn.

³ Bòó mé né beè bìi sâ, bí té gwàn mé bí tuú seér bó lòu. Dene bìi a, húóm sér toò boòn dé huòòm, te bó si weh dene bagaa teèn.

⁴ Te louù mé Tele bò mbieè ndeè cuù teèn, bí kwa gi tám ṅwoòg dé nyemà mé nyemà.

⁵ Mè kènê tueé nde né mé bò mbò ndá ndo, bí ṅgwé tie. Bòó mé nyemà boòn né dé bìi yagó doón, bí vèh bó veèh.

Mè kènê tueé njií nde aá mé bò nùàr doón, bí dèn yébbé kú lètenè bìi lòu. Né te mvù Càṅe nyagá den, ye:

Càṅ njèh nomo yeé nùà fù ṅgàṅ,
à kulu seér nùà dolé.»

⁶ Sâ, bí dèn yébbé ndé giì ká beè Càṅ terrèb, te louù mé ye nyí nde né bí ter teèn sie som, à sie som bí mé be seèn.

⁷ Bò njií mé né bí seé weh doón, bí húáré kwá ní beè seèn, à bí ke nyegé né koó.

⁸ Bí dèn kór lòu, bí né bèh doón ke tená; *Sátàn nùà bündó né kwarè bìi faá gélog no ṅgugó ṅuob go, te nyí sie yieé cén déi lètenè bìi.

⁹ Bí wèh bú seé, bí njéba lòm te ceér Càṅe tég, bí té jllì. ṅgweéh bí né gi koó ye, bò Yeèsò bò mbei bìi bèh doón né gi mé gèr ménâ kwaré mà.

¹⁰ Njua mé gèr hèllè dàb ndé ndé ṅgwéh ndo. Mo cu sâ kela baá, Càṅ húóm-temé mé lé naá bí te dene tètàgà beè seèn mé Kristò yilá kwaá, nde né bí noón mé feh seèn vuaá kwaá, à haá bí terreb, te bí njéba nyegé ye tarésé.

¹¹ Bú a, dèn dèn nùà terrèb dé nyemà mé nyemà ménâ ndo. È môn!

Bèh ceré

¹² Mè né bí bieé. Mvù maànjé hèn, Silàs nyagá kwaá né mè koó, te mè nde ye bí temá njií. Beè mò, à né nùàr mò, mé né ceér Yeèsò Kristò te be sâ bele. Mè mvù hèn nyagá né ye te mè toó nyegé bí, bí ko nyegé bagasé ye, mé gecèn mene, fùgò Càṅ mé bí né teèn sâ, né faá bí naá giì ṅgweé no. Bí té teèn yuò nyi.

¹³ Bòn bò Càṅ bò ká Babilôn mé Càṅ balé kwaá né faá bí no, ye bieé kéké bí бага. Njuna mò Màrk ye bieé kéké bí ndo.

¹⁴ Bí bieé kú lètenè bìi mé temé nùàr lè. Bí bò ṅgwómé Kristò, dolé a, dèn mé bí doón.

Mvù Piêr dé jomò

¹ Né mè Simôn Piêr; mè né nua seê Yeésò *Kristò, mè né mbòn tebê seên ndò. Mè né bí nyagá njií. Bí kó ye, béh bí doón yòr Kristò kwaá njií gi né temé cên. Dé bìi né faá dé beèh no yieé, njua mé Càn beèh Yeésò Kristò Yìli-nuàr né Càn dilí.

² Càn bò Fehtoò beèh Yeésò a, kúlú bí. Dólé bòn a, yám siè bí beè. Lòu sam, bí né bó kó.

Yòr Càn mege ndé

³ Càn mé terreb seên lé béh haá gií naà bò njií mé nde né béh gam, te béh kwa yòn, béh den mege nde yòr seên. À lé bó naà kó, te béh nde ye Kristò kó. Né nuaá mé lé naà béh te dene koò seên yilá yí, ye te nyí feh keéh béh húóm-temé nyí.

⁴ À lé naà béh ndéb tieé kwaá kwaá, ye nyí bó nde né bò njèh dudueér mé né gi njèh doón huóm yó, ye te bí mvelé yuo beè *wòn, bí temé te bò njèh nuàr jóg kwá cú, te bí lé den seér mé kèkèné dé nyí ma.

⁵ Mò né méná, sá bí lègè njéi cú lòu. Mè né kó ye, bí baá gi mé temé cén yòr Yeésò Kristò; kènè bí gò dilí njéi cú lòu ndò. Bí felèbò kó njéi cú Càn dé kó.

⁶ Mò bí kó gi aá, bí né yo teèn sie yí. Mò dé sá gi aá, bí felèbò kwá yí sèn, bí né yòr Càn mege ndé.

⁷ Mò bí mege nde gi aá yòr Càn kèn, bí lètené bìi dèn lóm dene bó dim bó bei. Mò bí den kó gi aá méná, bí felèbò doón sagá yí baá-re gwaán.

⁸ Mò yòr bìi yam den né bó sá bó, sá nde né bí terreb haá, te bí kó nyegé Fehtoò beèh Yeésò Kristò, bí den làn, te tàb yuo teèn.

⁹ Mò nuaré déi mé bò njií hèn yòr sam, sá tácu gó bilí né bú, à nyen aá ye, Càn lé naà nyí veên dé léi toò yòr kúlú sòm.

¹⁰ Mò né mân, sá belá, bí beè Càn dèn gi mé gúm mene. Ngweéh à lé bí yilá naà dé cí mà. À lé naà bí balé weh; bí mègè njéi cú yòr seên lòu. Mò bí né yòr seên té g mege ndé, sá bó mene naàn, bí diè ndé ngwéh.

¹¹ Càn nde lom né bí ké mbàm yòr Yeésò Kristò gulu keéh. Fehtoò beèh mé Yìli-nuàr né bú. Ké doó sá baá bèh dené seên dé nyemà mé nyemà.

¹² Mè kó né ye bí né gi bó njií hèn kó nyegé, wa bí noón njéba den né te gècèn mé bí lé naà ngweé doò ndò. Mé njéh mene, mè ye kó mè jilí den bí beè beè.

¹³ Mè ye, cu mé mè née mé njolo hèn, kó mè bí jilí den beè beè, te bí den den làn. Beè mò huóm kela né cí.

¹⁴ Lòu sam, ser toò hèn mè nde aá mé yo dé wàn geé; Fehtoò beèh Yeésò Kristò lé naá gií mé njolo njén feh.

¹⁵ Mè mé terreb mene doón lege lom aá cí, te bí sie den be mé njéh jomo.

*Sùsum mé terreb *Kristò

¹⁶ Cu mé béh lé ye bí a, Fehtoò beèh Yeésò Kristò nde né mé terreb mene *sumú cuú, béh lé mé feh faá débè bó nuàr no túé ná ngwéh, béh lé sùsum seên njén naá mé njolo.

¹⁷ Cu mé à lé naá sùsum mé terreb beè Tele seên Càn kwa, béh lé naá gií doó. Béh yeé ngweé, hueh déi ké sònò Càn Dueé Nuà terrèb lé naá ngulí, ye: Hèn né huaán yíé-temé nyí, temé nyí né lè mé bú noré.»

¹⁸ Lòu sá béh bó lé naá ké felè tòr joloò, béh lé naá hueh sá mé tie ngweé.

¹⁹ Yeé bilí cu aá mé ngòr bó *sòn-Càn bó mene, béh kó nyegé lom baá-re ye né mòm. Mò bí ye te huóm, bí felá njí tie teèn. Lòu sam, ngòr bó sòn-Càn bó né te cibi faá lám no baá den, tóg kó cieé naga baá kó. Cu sá cò ndeé né yuoò, à ba njeré sie bí temé beè.

²⁰ Tétég bí jògò kó ye, ngòr sòn-Càn mé né gi te mvù nyagá den, nuaré déi bú mé lèi seên sé kòmò bèh.

²¹ Lòu sam, bó mene naàn, ngòr sòn-Càn beè nuàr yuò bèh. Cúcuí Nagá lé bó ceér feéh naá kó, ye te bó tueé keéh bó nuàr njií mé yuo yeé sònò Càn.

2

Bò nyeén bó

(Jude 4-13)

¹ Bò mé ye bó né bó *sòn-Càn bó sé wa, lo naá toò lètené bó nuàr nabé yilá, bó goó su nyeén teèn. Bò fèh-nyeén bó nde cu né lètené bìi méná ndò. Bó nde né bí bó ngòr nyenyené feh, te mògò njellé mé njéh. Nuà fèh-njèh beèh Yeésò Kristò mé lé naá bó yilí sòm, bó nde né bú ngoón, bó yila nde seér te gè-e, bó nyoló le teèn mé be bòn.

² Nuàr ngún nde gi né bó te tándabé dené hèllè kem bele; te bó nuàr tueé beéh ceér gècèn.

³ Bò nyeén bó hèllè sé yeé baá kàgàlòn beè bìi gwaán, bó yila bó débè mé feh munò fòòn, bó né bí mé njéh njuaré. Kwá noón, ju bòn né ter taáb kwaá ndò; nuaá mé nde né bó seé weh lóm cèr ngwéh, ye kó nyí nyoló sòm aá bó kèn.

⁴ Mé bó cili Càn mene, Càn lé déi jomo kélá kèh ná ngwéh. Bò mé lé naá veên

kuú doón, né gi kènê ké dòu bèh cibi tuar, bó né ju teèn kela den.

⁵ Mé nàm bò jògò bò mene, Càṅ dèi jomo kélá kéh ṅwéh: à lo naâ *wónj mé nòmò kum sòm. Lé naâ felè bò jéré-temé bò. À yili sòm cegé Noé, nùà dilí, à yili sòm mé nùà téhbeh ndò.

⁶ Bò loó kokoò déi lé naâ teèn: yili boòn lé naâ *Sòdòm bò *Gòmòr: Càṅ lo bó tuar kum loò naâ mé yìè veèn boòn ndò. Ye te bò jéré-temé bò dé jomò ṅene kwaá gi seé mé nyí nde né bó weh njolò.

⁷ À lo ké Sòdòm yili sòm cegé naâ *Lòt, nùà dilí. Lòu sam, veèn mé bò nùàr lo naâ boó doón, temé lé naâ Lòt mé njéh lè yulá dé gècèn.

⁸ Sâ cieé dé kàn mé cieé dé kàn, mé bó lé naâ veèn kuú soó, bó né lom Lòt temé lè mé veèn boòn hèllè boó yulá. Càṅ yeé ṅene à né dé seèn nùà dilí ménâ, à yili sòm bú.

⁹ Beè Nùà Dueè né yeé môn, bòó mé né yoòr seèn mege ndeé doón, ceér mé à nde gi né bó teèn yili sòm, à né kóó, te bó diè cú. À né gi lèh bò jéré-temé bò kóó ndò: à bó sie kwaá né beè, te lòu ju tenâ, bó yila lè gèr-e.

¹⁰ Mè tueé bí, gèr nde né ṅueé. Bòó mé boó né njii mé ṅaṅ yoòr boòn gwaán nê, mé né bò dudueèr bò seb doón, gèr tétán ṅueé kela nde né bó.

Bò fèh-nyeén bò mé mè la naâ tueé hèllè, mènṅaṅ ceré né beè boòn. Né mene bòó mé né mé terreb ké te vulúu teèn, bò nyeén bò hèllè né lom bó ṅaár sie, bó tobé bó séb.

¹¹ Sâ bò cili Càṅ né gi bò fèh-nyeén bò sâ mé terreb yoóó ndò. Mé njéh mene, bó bò nyeén bò toò Nùà Dueè jògò njí bèh, bó bó sélé bèh ndò.

¹² Dé bò fèh-nyeén bò hèllè, bó njéh doón boó mbi go né mé feh boòn, bó né faá bò nyam ké ya dueé mé bó nde né lòu sie ṅoób no; bó né mbaá sélé mbi njii, bó ṅgwé kòmò bèh. Cio boòn né cu gèh dé sâ ndò: bó nde né mbaá faá bò nyam ké ya dueé no kuú mbi njii.

¹³ Gèr mé bó né bò nùàr feh doó, Càṅ bó sòn sâ gwòm cu nde né mé núr gèr ndò. Bó vògò-temé boòn kwa seér yeé mé veèn, bó né mé njéh cie ṅagá le. Mò bó né doó, bí bó né yáb yieé bilí, mé tueé bí, né njéh fegùli. Yo bó taré seér cu né mé nyeén boòn hèllè lòu.

¹⁴ Njolo boòn le lom né yoòr bò véh nùàr. Bó né mene te núlu jelág soó, bó hómó bèh. Nuaá mé bó ṅene, à te ceér Càṅe taré nyéégé ṅwéh doón, bó bele weh bú, bó yii njii te veèn. Cu doón, temé boòn né lom

te kàgàlòṅe. Yeé baá ménâ, Càṅ ye, nyí bó duagá som nde né mé gèr ndò.

¹⁵ Bó né ceér seèn kwaá loó gií, bó sabé bele seér ceér dé hiin, bó né faá Balam ṅunà Bosòr no boó: sâ Balam lo te veéne jiiim yilá naâ mé yìè kàgàlòṅe.

¹⁶ Càṅ lo naâ bú nde: vuòmndeè nde tueé bú sòn beè faá nùàr no, ye te à gèé mé ceér kùlú sâ.

¹⁷ Bò fèh-nyeén bò mé mè la naâ bí tueé hèllè né bò bèlè-nùàr bò. Bó den né faá nduùn mé nòmò teèn sam no. Bó den cu né faá vulúu nuù no mé fu né mé njéh kobó jògò ndeé, nu teèn sam. Càṅ ye, kwá noón, bó bò mgbátáṅ cibi nde né beè nyí kwaré ndò.

¹⁸ Bó né bò cùr ṅòr yie punó go; bó ke né njii mé né bò nùàr yoòr yilá, bó njebá yila teèn, te bó bele kwa bò nùàr. Bòó mé lé naâ te bòṅ bò macùr sâ mvelé yuo, sé yeé ṅgwéé cu ménâ, bó die yila cu teèn.

¹⁹ Bó né bò nùàr tueé ye bó a: mò bí den beè beèh, bí né mé feh bìi ma. Á sâ, bó bò njéh bò hèllè toò né taré kwer veèn ndò. Lòu sam, nùà kàn né kwer beè njii mé né felè seèn cer.

²⁰ Mò nuaré déi naâ gií mé feh seèn ṅené kóó, ye Yeésò *Kristò Fehtoò beèh né Yili nùàr, mò à naâ te veéne mvelé yuo, à yila ndeé ká beè Yeésò, jomo sâ mò à den cuù, à nde cu te veèn teré yilá, sâ veèn seèn bò dé jomò hèllè nde né dé toò ṅaá yoóó, te weh bú seé.

²¹ Gèh dé mé nùàr nde gi né ceér dilí kwa, te à yuo kwaá lo cu ndéb Càṅ sâ, huòm kela né mé à sé lo ṅéné kó ná ṅwéh ye né ceér dé dilí.

²² Sâ doón tueé né ye, kàn déi tueé né gècèn. Kàn sâ né tueé ye: Tiéb mé boór naâ sònò tieé sòm, à baá cu nagá. ṅguiáṅ mé bó naâ kènê kou sòm, baá cu tuob teré ndò ma.»

3

*Cuú Yeésò *Kristò*

¹ Bò mbeí mò, mè bí hèn nyagá baá mvù mò dé jomò. Te bò mvù mò fá doón, mè ferré den né bò njii mé bí lé naâ gií ṅgwéé. Mè ye te bí den beh lan, bí né bó munò nyegé.

² Mè ye te ṅòr mé bò *sòn-Càṅ bò lo naâ gií léi toò tueé doón, lè bìi gi cú; te bò ndéb mé Fehtoò beèh Yili nùàr lé tueé keéh naâ bí sònò bò mbòṅ tebé, lè bìi gi cú ndò.

³ Bí jògò kó nées bú hèn ye: bí kóó ye, mò wónj nde aá gií, bò nuaré déi ndeé né lètenè bìi yuo kelâ, dé kàn nde né njii mé ṅaá né lè seèn boó; bó nde né bí sélé,

4 bô ye bí a: Ngweéh Kristò ye nyí baá cuú mà! Á, heeh wee? Ngweéh bèh lo mé bô tele beèh lo kuú gi, njèh doón nées den ka faá wón lo duóom naá mà.»

5 Sâ bô hèllè bô berón lom né mé be boón gwaán ngá ye: lo baá dàb wa, Càŋ lo vulú mé tàbè sií naá mé ngòr, à lo tàbè sií naá mé nòmò ndo, wa jomo sâ à lo naá tàbè bô nòmò hihiné geé kwaá ma. Bó dé sâ múnò ngwéh.

6 Sâ mé nòmò cên sâ Càŋ lo wón dé cuúm kum soóm naá mé njéh. Nòmò dueè yeé baá nan, wón dé léi toò hèllè duà mbífb.

7 Vulú bô tàbè dé jomò hèn ten njebá den cu né mé ngòr cên sâ, te we ndeé ngie som bó lòu. Càŋ ye, kwá bó den; lòu mé nyí nde né ju bô jéré-temé bô tená, nyí nde né bó tuar ngie njí, nyí nyoló som bô jéré-temé bô ndo.

8 Bô mbei mò, bí kóo ye, beè Nùà Dueè, cieé cén né faá nyemà kám no, nyemà kám né faá cieé cén ndo.

9 Mo Nùà Dueè ye nyí nde né njí sâ boó, sâ à bú boó nde né ka nág méná. Bô déi né munó ye, à wágá wá ndé ngwéh. Mè tueé bí, à ngágá ndé ngwéh, à bí yolo den né lòu. À gwàn bèh dé nuaré déi leér le, né mene nei. À gwaán seér né mé nùà kàn né feh seèn yueé foón, te à yili som bú.

10 Mé cieé Nùà Dueè, Nùà Dueè kar waá nde né faá nùà yíb no. Lòu sâ, bèmè nde né to taré, vulú nde né nyueé leér, we nde né ké te vulú die, njèh doón ngie yuo, tàbè mé bô njèh teèn doón nde gi né ngie yuo ndo.

11 Bô nùà mò, mo Càŋ njèh doón calé som nde né faá bèh mân, sâ dene bì den nde né gèh dé heè wa? Bí kè nyégé bagasé, te bí den lom nyennésé, te ñené yuo kelà yoòr bì, ye bí né yoòr Càŋ mege ndeé ma.

12 Bí njolo kè mé cieé Fehtoò beèh, bí né seé boó, te à cuú ye. Lòu sâ, vulú nde né tuar yilá ndeé, bô njèh teèn doón laga nde gi tuar.

13 Né faá Càŋ lo tueé kwaá naá no, ye te vulú dé feé mé tàbè dé feé yuo kela nyegé kóo, bô njèh didilí cer teèn. Béh hèn kela den né cí!

14 Sâ bô nùà mò, cu mé bí né cieé sâ teèn kela hèn, bí lègè lòm faá bí lege aá no, te bí ndeé yuo gi njolò Càŋ kóbè sâ mé veèn yoòr sam, còŋ die lètené bì, bí bô Càŋ.

15 Bí kóo ye, sèŋ mé Fehtoò beèh Yeésò *Kristò né kwaá doò gam né kóo, te bí ndeé nde ye yili yuo. Pól nùà yíé-temé beèh lé naá gi bí méná te bô mvú seène nyagá njí ndo. Càŋ lé bú kógòn sâ haá naá kóo.

16 Cu mé à né felè ngòr hèn nyagá doón à tueé gi né faá bèh mân. Te bô mvú seèn mé

à nyagá gi né kóo, bô beré déi né lom taré dé gécèn. Bô cùr mé temé kuú sé yeé ngwé kòmò cú, bó lugó keéh njí kwòm bèh hiín, bó ferré yí seér nyeén, faá bó boó yeé mé bô beré déi te mvú Càŋe no. Kwá-re noón ndo, bó mé njèh tulu su né ju yoòr!

17 Dé bì bô mbei mò, bí baá gi mé njèh tieé, bí dèn á dene kòr, te veèn bô jéré-temé bô bí jin cú, te bó bí te bèh dené bì kòrò sòm cú ndo.

18 Sâ bí bó lòm tég, te húóm-temé Fehtoò beèh Yeésò Kristò yam sie bí beé, bí ko ñei cu bú dé kóo. Yili nùà né lom bú. Kùsem, *sùsùm seèn a, ká ndé wón doón, yuoò lan, nde tóg dé nyemà mé nyemà. È môn!

Mvù Jân dé toò jògò

Ngòr mé lé naà nùàr ñaà

¹ Béh bí hên nyagá njií kuú né felè ngòr mé né yòñ haá. Mé wòñ lo nde duóòm, sá à lo dé seèn baá gi teèn. À lé naà tièè beèh ngulí yilá, béh lé naà bú ñené ndo. Né ka môn jég, béh lé naà gi bú mé njolo ñené, béh lé naà bú mé be kema ndo.

² Yòñ sá yeé waà baá ká lètenè beèh, à ñené ñagá bèsónè, béh ñene ye bú mé njolo. Béh hên jue den né bí cí. Né yòñ tètàgá mé lo naà ké kwarè Tele seèn doó, à lé naà njolò beèh ñené yuo kelá.

³ Njií mé béh lé naà ñené, mé béh lé naà ñgweé sá, béh hên tueé keéh né bí cí, te béh bí te bilí gi teèn becénè. Dé beèh, béh bò Tele mé Ñuna seèn Yeésò *Kristò te bilí gi aá kèn. Béh ye te béh bí doón te bilí gi méná ndo.

⁴ Béh bí mân nyagá kuú né ye te temé beèh die lè, béh samé gi mé güm mene.

Ñagá Càn

⁵ Béh hên tueé keéh né bí hueh Yeésò Kristò: wa Càn né lom ñagásé tãñ ma. À mé bèh cibi déi yoór teèn sam güm doón.

⁶ Mò béh tueé né ye, béh baá yoór Càn teé ndeé, mé béh né te cibi go den, sá béh tueé né nyeén, seé beèh te ceér gécèn sam.

⁷ Á, mò béh go né bèh ñagá faá Càn nùà ñhèh né bèh ñagá nò, sá tueé né ye béh bí né gi bécénè teé bilí; sá tueé cu né ye, húóm Ñuna seèn Yeésò Kristò né béh veèn yoór yaga som gií ndo.

⁸ Mò béh ye, béh mé veèn déi yoór sam, sá béh bele den cu né feh beèh mé be beèh, béh mé gécèn yoór sam.

⁹ Nuaá mé né dé seèn bò veèn seèn cie lòu tueé som seér, sá Càn nde né bú bò veèn seèn doón kulú som gií, à *sené nyegé bú ndo. Lòu sam, Càn né lom dilisé, à bóó lom yeé jégé faá à lé naà tueé kwaá nò.

¹⁰ Mò béh ye béh bò veenè bò sam, sá béh mé ngòr seèn lè sam, béh yoór seèn Nùà ñhèh horó kwaá seér né nyeén.

2

**Kristò nùà gàm beèh.*

¹ Bò huaán mò, mè bí mvù hên nyagá njií kuú né ye te bí veèn bó cú. Ye mò lètenè bìi nuaré déi né mene veèn bóó, te à kò ye, béh né mé nùà gàm beèh ké beè Tele beèh teèn ma; né Yeésò Kristò nùà dilí.

² À lé naà feh seèn te cio mé yìè veèn beèh semé njií, te Càn nde ye béh veèn yoór kulú som. Léláj dé beèh mé huún

gi lòm ñgweh, né dé bò nùàr *wón doón ndo.

³ Mò béh né sòn Càn ñgweé, béh nde né teèn ñené kóó ye béh né Càn kóó.

⁴ Mò nuaré déi ye nyí né Càn kóó, mé à sòn Càn jolò ñgweh, sá né nùà nyeén, à mé gécèn yoór sam.

⁵ Nuaá mé né dé seèn ngòr Càn jolo, gwaán seér né Càn mé gécèn mene kóó. Béh ñene kò yeé mé ñhèh ndo, ye béh né yoór Càn nyogó ndeé.

⁶ Nuaá mé ye nyí nyogó den aá dé nyí yoór Càn, sá kò bú a, gò lòm ká nág faá Yeésò lé goó naà nò.

Ngòr dé cuúm mé né den feésé

⁷ Bò mbei mò, ngòr mé mè nyagá né hên ñhèh feè beè bìi sam; né ngòr cuúm mé bí lé naà gií ké bèh duóòm ñgweé. Ngòr sá bí lé naà gií bú gwaán ndo.

⁸ Ngòr sá né mene dé cuúm, mé ñhèh mene né feésé. Mè bí hên nyagá né cí. Gécèn seèn né yoór Yeésò Kristò ñené ñagá; né lè dene bìi ñené yuo kelá méná ndo. Lòu sam, cibi baá ñellé yuo, ñagá baá seér kóó baá; né ñagá nùà ñhèh.

⁹ Nuaá mé ye nyí né bèh ñagá, mé à né mbei bunó doón tueé né nyeén, à née den ka béh cibi ye.

¹⁰ Nuaá mé né bò mbaábon gwaán, né seér bèh ñagá kóó. Dé seèn, ndógó njií mé nùàr nde né teèn ceén die bú yoór sam.

¹¹ Dé nuaá mé né bò mbaábon bunó, môn sam; à dé seèn né te cibi, à né teèn go yon, cibi cib aá bú njolo, à lèmé kó cú.

¹² Bò huaán mò, Càn bí bò veèn bìi fo som gi aá kèn, né felè yilí Yeésò; mè bí hên nyagá kuú né dé cí.

¹³ Mé bí bò tele mò ndo, ñgweéh nuaá mé lo naá logó teèn, te wón nde ye duóòm, bí né gi bú kóó mà; mè bí hên nyagá njií né dé cí. Mé bí bò ndà mene, bí lé naá *Sátan taré yogó; mè bí hên nyagá njií né dé cí ndo.

¹⁴ Né cu mé bí bò huaán mò, bí né Càn Tele beèh kóó; mè bí nyagá njií né dé cí. Mé bí bò tele mò ndo, ñgweéh nuaá mé lo naá logó teèn, te wón nde ye duóòm, bí né gi bú kóó mà; mè bí nyagá njií né dé cí. Mé bí bò ndà mene, bí né taré, bí né mé ngòr Càn lè, bí né Sátan taré yogó; mè bí nyagá kuú né dé cí.

¹⁵ Bí té *wón gwàn, bí ngón bilí mé tòòm ñhèh wón mene, wanoón nuaá mé né wón gwaán, dé seèn Tele beèh Càn gwàn kòmò ndé ñgweh.

¹⁶ Bí kóó ye, bò ñhèh wón né mé ceér hihiné: tuaa veèn né bò nùàr lè li den; bó ñhèh wón ñené téná bèh. Mò bó baá ngulú wón yieé, bó né mé kàn lobo nyen le. Mè

tueé bí, gèh dé sâ yuo yeé beè wôn; ndóg beè Tele beèh Càṅ yùò bèh.

¹⁷ Kwá-re nòón ndo; wón hèllè baá gií, bò njií mé bò nùàr né gwaán sâ baá nyoló ndeé. Nuaá mé boó né faá Càṅ gwaán nê nò, tètàgà le lom nde né kóó.

Nùà bònò *Kristò

¹⁸ Bò huaán mò, waà baá kèn! Bí lé naá gií ngweé, ye mò wón nde aá gií wa, nùà bònò Kristò ndeé né cu sâ waá ma. Kènè bò bònò bò Kristò baá lom cie faá cí nò bomó sue; béh baá mé njéh njéné kóó, ye hèn baá bèh ceré sâ ndo.

¹⁹ Mé gècèn mene, bò sâ bò lé yuoó naá ká lètenè beèh. Mé njéh mene bó lé dé beèh ná ngwéh. Mò bó sé lo né bò dé beèh, béh bó sé nêe kóó ye. Sâ doón boó gi né te béh njene ṅagá teèn, ye bò sâ bò te bòn beèh sam bòn.

²⁰ Dé bìi môn sam. Dé bìi Kristò lé naá bí Cúcuí ṅagá yoór nyeén kwaá gií, bí lé naá bú kwa; bí né gi bò njèh dé gècèn mé bú njéné kóó.

²¹ Mò mè né mene bí mán nyagá, sâ tué ngwéh ye bí nêe gècèn kó ngwéh ye; né seér ye bí né gècèn kóó ma. Bí né gi kóó ndo, ye ṅòr gècèn mé nyeén yoór sam gùm doón.

²² Á sâ, nùà nyeén né nei? Sâ nùà nyeén né nuaá mé ye Yeésò *Nùà Còṅ sam. Nùà bú sâ né nùà bònò *Kristò, à berón bilí né Huaán mé Tele mene.

²³ Né yeé môn, nuaá mé né Huaán berón, berón né mé Tele mene; mò à né Huaán gwaán, sâ à gwaán né mé Tele mene ndo.

²⁴ Dé bìi, bò njií mé bí lé ngweé naá ké bèh duóm hèn, bí lèr kwá nyégé lè bìi bagasé. Mò bò njií mé bí lé ngweé naá ké bèh duóm doó né gi lè bìi te be sâ den den, sâ bí bò Tele mé Huaán nyogó bilí né kóó.

²⁵ Sâ ndéb mé Kristò lé kwa kwaá naá béh tièè doó né yòṅ tètàgà ndo.

²⁶ Mè bí nyagá kuú né felè bòó mé gwaán né bí beleè doó.

²⁷ Dé bìi, bí kóó ye Kristò bí Cúcuí seèn yoór nyeén kwaá gi aá kèn. Nuaré déi a, té bí njeré déi mbaá fèh kú cú, Cúcuí seèn né gi bí njèh doón feh den, à feh lom né bò njèh gècèn gècèn ndo, à ṅòr nyeén déi teèn fèh yí kèh bèh. Bí nyogó dèn gi yoór Kristò, faá Cúcuí ṅagá né bí feh den nò.

²⁸ Bò huaán mò, bí bò Kristò nyogó dèn lòu, te lòu mé à ndeé cuù, béh njeré déi nyámè cú, te fegùli ndeé béh toó seèn siè cú ndo.

²⁹ Bí né gi kóó ye Kristò né lom dilisé. Sâ bí kóó nyégé-re bagasé ndo, ye nuaá mé

né njèh teèn boó dilí yí doón né ṅunà Càṅ ma.

3

Bò ṅunà Càṅ

¹ Bí jògò ke ke gwaán mé Tele beèh Càṅ gwaán né béh kán ye! Ngweéh à béh yilá né bò ṅuna seèn mà. Né bòn, béh né lom bò ṅunà Càṅ. Bò *wón bò dé boón béh njéné kó ngwéh; lòu sam, bó Tele beèh Càṅ nùà njèh kó ngwéh.

² Bò mbei mò, bí kóó ye, béh baá bò ṅunà Càṅ. Gèh dene mé né béh kela sâ nêe bèsónè njéné yùò kélá ngwéh ye lòu. Mé njéh mene, béh né gi kóó ye: mò *Kristò ndeé ṅagá yuo kèlà baá, béh bú njene nde né te be sâ, te béh den faá bú nò.

³ Sâ nuaá mé né ndèm yoór Kristò mán kwaá njií doón, bú a, dèn lòm ṅagásé faá Kristò né ṅagásé ndo.

⁴ Nuaá mé né veèn kema doón sela né *sòú. Lòu sam, veèn né sòú selaà sâ.

⁵ Bí né gi kóó ye, Yeésò lé ká lè wónje nde kuú naá bò nùàr veèn yoór fò soóm, wanóṅ ndògò veèn déi lé yoór seèn ná ngwéh gùm doón.

⁶ Sâ nuaá mé nyogó den né yoór seèn doón, dé seèn veèn kèrà ndé cú. Nuaá mé né dé seèn veèn sela soó, nêe Yeésò Kristò njéné ngwéh ye, sâ à bú kó ngwéh ndo.

⁷ Kúkùr bìi bò huaán mò, bí té gwán mé nuaré déi bele bí! Bí kóó ye, nuaá mé né njèh boó dilí doón, baá gi dilisé faá Yeésò Kristò né dilisé nò.

⁸ Nuaá mé né dé seèn mé veèn kema ndeé den doón, né dé seèn nùà *Sátàn. Lòu sam, Sátàn né yeé môn, à lé veèn boó duóm naá ké bèh duóm ndo. Nùà Càṅ lé ká cie hèn nde kuú naá bò seé Sátàn hèllè nyoló soóm.

⁹ Nuaá mé né ṅunà Càṅ doón, dé seèn veèn selà ndé cú; dé seèn Càṅ baá Tele seèn kóó, à veèn déi bó kòmò ndé cú, à dé seèn yoór baá seér mé kèkènè dé Càṅ.

¹⁰ Mò nùàr baá ṅunà Càṅ, bó nde né bú njéné kóó, bó nde né bò dé Sátàn njéné kóó ndo: bòó mé njèh teèn bò dilí yí ngwéh, mé bò mbaábon gwán ngwéh doón, dé boón bò ṅunà Càṅ sam.

Gwaán lètenè bìi

¹¹ Bí lé naá ṅòr hèn ké bèh duóm ngweé gií, ye béh gwán kú lètenè beèh gwaán.

¹² Mò né mán, sâ béh té faá Kaín nò dèn; né nùà Sátàn. À lé naá òm seèn wulá. À lé òm wulá naá mé njei wee? Ngweéh sâ lé naá mé dògòti seé boón mà. Seé dé seèn lé naá veénsé; seé dé òm dilisé. À lé òm wulá naá mé njéh.

¹³ Bò nùàr mò, mo *wón baá mene bí bunó, bí té lòu géi sér.

¹⁴ Béh dé beèh te cio sam cuú, béh baá seér te yòŋe. Béh né gi ménâ kóó nyegé; lòu sam, béh né bò mbei beèh mé temé cén gwaán. Nuaá mé mbei mé temé cén gwàn ngwéh nées dé seèn te cio ye.

¹⁵ Nuaá mé né mbei lè sie kwaá doón né nùà wúlá-nùàr. Bí né gi kóó ye nùà wúlá-nùàr dé seèn mé yòŋ tètàgà yòòr sam.

¹⁶ Dé Yeèsò *Kristò né hiín; à gwaán lom né dé seèn nùàr mé temé cén, à lé cio beèh hèn ŋa weh kuú naà dé cí, béh ceér nùàr gwaán ñene ko né teèn sá. Mo né mân, béh kè wèh teèn, te béh kuú felè bò mbei beèh ménâ ndo.

¹⁷ Wanóŋ hèn mo nuaré déi né mé ngúlú beè, mbei mé njéh sam, à mbei jere kó ngwéh, sà à né mé temé Càn lè wa?

¹⁸ Bò huaán mò, béh bí té lòm nùàr mé lélán sòn mbaá gwàn nágá dèn, béh gwàn jí nùàr mé temé beèh mene, mé seé beèh mene doón.

¹⁹ Mo béh né bò mbei beèh mân gwaán, béh nde né teèn ñene kóó ye béh né bò huaán gécèn, sà temé beèh nde né lè toò Càn die ndo.

²⁰ Á, mo càn né béh lè mé njeré déi tené, sà mé njéh mene, béh ká toò Càn ndé ndé cú wa? Ngweéh Càn nùà njèh né temé beèh ñene yògò mà. Mè tueé bí, njèh doón né gi njolò Càn.

²¹ Bò mbei mò, mo càn béh lè téné ngwéh, sà béh nde né njeré déi toò seèn nyamé wa?

²² Béh né bú njèh doón bieé, à nde né béh haá, ye béh né ndèb nyí jolo, wa béh kóó né njií mé né nyí yòòr huóòm ma.

²³ Ndèb sà né mân: Càn ye, kwá nyí lòm temé cén yòòr Nuna nyí Yeèsò Kristò, wa bí né lètené bií gwaán kuú ndo ma, te den faá à lé naá gií tueé kwaá nò.

²⁴ Nuaá mé né sòn Càn ménâ jolo doón, dé seèn nyogó den né yòòr Càn; sà Càn né bú yòòr teèn ndo. Mo béh bò Càn né kóó, béh ngweé ko né mé Cúcuí seèn yòòr beèh. Càn lè béh ménâ haá naá kóó.

4

Cúcuí dé Càn mé cúcuí nùà bìnò seèn

¹ Bò mbei mò, mo nuaré déi waá, né njeré déi kwaré bií tueé den, wa nyí tueé né mé terreb Cúcuí Ngá, bí té mbaá gwàn njí, bí kwé sér bú lòu. Mo à bí tueé né mé terreb Cúcuí dé Càn, bí nde né teèn ñene kóó. Wanóŋ bò *sòn-Càn bò dé nyenyené baá *wón beè ñab sie.

² Mo né Cúcuí dé Càn, bí nde né bú dé seèn ñene kóó: nuaá mé né bèsóné tueé

ngá, wa né gécèn, Yeèsò Kristò lé naá nùàr ñaá ma, nuaá mé né ménâ tueé doón, tueé né mé Cúcuí dé Càn sà.

³ Nuaá mé né dé seèn Yeèsò lòu ngóón seér doón, mé Cúcuí dé Càn lè sam; lè seèn né seér cúcuí nùà bìnò Kristò. Bí lé naá gií ménâ ngweé, ye à baá ndeé. Hèn baá bú sà, kènè à baá gií ká te wóŋe.

⁴ Mé njéh mene, bò huaán mò, bí baá gi dé bií bò dé Càn; bí né bò sà bò taré yògò. Cúcuí Càn baá gi bí yòòr; taré kela né bú mé cúcuí bò wón bò hèllè.

⁵ Bò sòn-Càn bò dé nyenyené sà né dé boón bò wón bò; bó tueé né njií mé wón gwaán né, wón sòn boón ngweé né dé cí.

⁶ Dé beèh môn sam, béh né dé beèh bò ñunà Càn. Nuaá mé né Càn kóó doón né gi dé seèn sòn beèh ngweé. Nuaá mé ñunà Càn sam né sòn beèh lòu ñene seér. Béh nùà Cúcuí gécèn mé nùà cúcuí dé nyeèn ñene ko yeé mé njéh sà.

Càn né lélán gwaán

⁷ Bò mbei mò, béh gwàn kú lètené beèh gwaán. Lòu sam, gwaán yuo yeé beè Càn. Nuaá mé né nùàr mé temé cén gwaán doón né ñunà Càn, sà nùà sà né Càn kóó ndo.

⁸ Nuaá mé dé seèn nùàr gwàn ngwéh, Càn kó ngwéh. Lòu sam, gum Càn nùà njèh né gwaán sà kóó.

⁹ Á né lom béh mé temé seèn mene gwaán; à lé naá gondorj Nuna seèn ká te wóŋe temá njií, ye te béh kwa yòŋ mé bú. Á béh gwaán seèn bèsóné feh keéh né mé njéh.

¹⁰ Gwaán sà túé ngwéh ye béh né Càn gwaán komo; Càn nùà njèh gwaán seér né béh kóó; à lé naá Nuna seèn ká lè wóŋe felè beèh temá njií, à semé bú felè beèh, te à kulu sòm gi béh veèn yòòr mé njéh.

¹¹ Bò mbei mò, mo Càn né béh mân gwaán, sà béh gwàn kú dèn lètené beèh môn ndo.

¹² Wanóŋ nuaá mé lé naá Càn mé njolo ñene teèn sam. Mé njéh mene, mo béh né lètené beèh mân gwaán kuú, sà à né lè beèh teèn; sà gwaán seèn nde né yòòr beèh jegé yuo kelá.

¹³ Càn né béh Cúcuí seèn haá. Béh ñene ko yeé mé njéh, ye béh né yòòr Càn nyogó den; ye à nyogó den né yòòr beèh ndo.

¹⁴ Béh lé naá gií mé njolo beèh ñene, ye Càn Tele beèh lé naá Nuna seèn ká te wóŋe temá njií, te *wón yili yuo mé bú. Béh né gi nùàr doón ménâ tueé bele.

¹⁵ Nuaá mé né bèsóné tueé ngá, ye bò nùàr a, Yeèsò né Nuna Càn doón, nyogó den né yòòr Càn; sà Càn né yòòr seèn nyogó den ndo.

¹⁶ Gèh gwaân mé Càn né béh gwaân hên, béh né gi dé beèh yoòr beèh ngweé kóó, béh né lom temé teèn tég kwaá njií. Lòu sam, gùm Càn nùà njèh né gwaân sâ. Nuaá mé né mbeí cu dɔ́ɔ́n gwaân, nyɔ́gɔ́ den né yoòr Càn, sâ Càn né yoòr seèn nyɔ́gɔ́ den ndo.

¹⁷ Mɔ́ béh né mé gwaân lè deí, sâ lòu téná-juú béh dé beèh njeré deí nyàmè ndé cú. Lòu sam, gèh dé mé Yeésò nê, béh né ká te wónje mɔ́n ndo.

¹⁸ Mɔ́ nùàr né mé gwaân lè, à njeré deí vèh ndé cú; gwaân mé né lè seèn doò nde né veèh kwɔ́gɔ́ sɔ́m. Lòu sam, mɔ́ veèh né nùàr sie, sâ ndòn seèn weh né bú seé kóó, ye bú a, wò nde né gèr ñené ma. À sé yeé baá-re méná veèh, gwaân Càn mé né bú yoòr doò mbierré yuo ndo.

¹⁹ Dé beèh, gwaân Càn né gi béh lè. Lòu sam, à lé naá gù béh gwaân, te béh nde ye bú gwaân.

²⁰ Mɔ́ nuaré deí ye nyí né Càn gwaân, mé à né mbeí seèn lòu bunó seér, sâ nùà sâ né lom nùà nyeèn, wancóŋ à mbeí mé né njolò seèn gwàn kòmò ngwéh, sé tagá Càn mé à mé njolo ñéné bèh wa?

²¹ Ndéh hên Yeésò *Kristò tueé né mé sòn seèn ye: kɔ́ nuaá mé né Càn gwaân dɔ́ɔ́n, gwaân mbeí seèn ndo, sâ ye.

5

**Wónj yɔ́gɔ́*

¹ Nuaá mé né temé kwaá njií, ye *Nùà Còŋ né Yeésò, dɔ́ɔ́n né ñunà Càn. Sâ nuaá mé né Tele gwaân, nde né mé bò ñuna seèn mene gwaân bilí ndo.

² Mɔ́ béh né Càn gwaân, mɔ́ béh né *sòú seèn jolo, béh nde né teèn ñené kóó, ye sâ béh né bò ñunà Càn gwaân.

³ Mɔ́ béh né Càn gwaân, sâ béh né sòú seèn jolo. Sòú sâ tétan yúlá ngwéh ndo.

⁴ Lòu sam, béh né bò ñuna seèn; nuaá mé né ñunà Càn dɔ́ɔ́n, né yeé wónj yɔ́gɔ́. Béh wónj yɔ́gɔ́ né mé temé beèh yoòr Yeésò tég kwaá njií.

⁵ Neí wónj yɔ́gɔ́ nde né kóó wa? Mè tueé bí, gi cegé né nuaá mé né temé yoòr Yeésò kwaá njií, ye Ñunà Càn né bú.

*Bò njií mé tueé né sòn Yeésò *Kristò*

⁶ Yeésò Kristò nùà njèh lé naá ká te wónje waá; bó kou bú nòmò; à lé naá kuú, húóm seèn ber. Lé dé léláj nòmò ná cégé ngwéh, lé naá mé nòmò bò húóm mene. Cúcuí Ñagá tueé né méná ndo, ye né lom gècèn. Nùà gècèn né cu Cúcuí sâ ndo.

⁷ Bò njií mé né gi sòn Kristò tueé né tagár:

⁸ Cúcuí né méná tueé, nòmò bò húóm tueé cu né méná ndo. Bò njèh tagár hên tueé gi né mé sòn cèn dɔ́ɔ́n.

⁹ Béh né gi kóó ye bò nùàr né yeé béh njeré deí tueé, béh ngweé sòn bɔ́ɔ́n, sé tagá sòn dé Càn wa? Bí kékóó ye kela né sòn dé Càn mé dé bò nùàr. Dé Càn, à tueé né felè Ñuna seèn nùà njèh.

¹⁰ Sâ nuaá mé né temé cèn yoòr Ñunà Càn kwaá njií dɔ́ɔ́n, nde né yoòr seèn ngweé kóó, ye né gècèn. Nuaá mé temé yoòr Càn kwá njií ngwéh dɔ́ɔ́n, sie né Càn nyeèn ndo; wancóŋ Càn nùà njèh né mene mé sòn seèn felè Ñuna seèn tueé ñagá, nùà hèllè seèn temé teèn kwá njií ngwéh nɔ́.

¹¹ Béh hên tueé né sòn Yeésò sâ, ye Càn béh yòŋ tètàgá haá baá kèn; wa yòŋ sâ yuo yeé beè Ñuna seèn ma.

¹² Sâ nuaá mé né beè Ñuna seèn dɔ́ɔ́n né mé yòŋ sâ yoòr. Nuaá mé beè Ñunà Càn dèn ngwéh, dé seèn mé yòŋ sâ yoòr sam.

Yòŋ tètàgá

¹³ Bì bòó mé né gi ndèm lè yilí Ñunà Càn kwaá njií dɔ́ɔ́n, mè hên nyagá njií né mé bí, te bí kɔ́ nyegé ye bí baá mé yòŋ tètàgá teèn ma.

¹⁴ Béh njeré deí toò Càn nyàmè cú. Béh né gi bagasé kóó nyegé, ye mɔ́ béh né bú njeré deí te sòn seène dua yíí wa, à nde né sòn beèh ngweé ma.

¹⁵ Mɔ́ béh né gi mán kóó nyegé, ye à né yeé sòn beèh ngweé, sâ béh kɔ́ gi aá kèn ye béh kwa baá njií sâ ndo.

¹⁶ Mɔ́ nuaré deí ñene mbeí sela baá veèn mé nùàr te cio tùlú yí ngwéh, bú a, dùà lòm Càn felè mbeí hèllè tég; Càn nde né mbeí sâ yilí sɔ́m. Njèh cén, kɔ́ né ka veèn mé nùàr te cio tùlú yí ngwéh sâ ndo. Veèn deí né teèn, né yeé nùàr te cio tulu yíí. Mè túé ngwéh ye bí dùà Càn te gèh bú sâ.

¹⁷ Bò seé vevenè né ngún; dɔ́ɔ́n né gi nùlú. Njèh cén, bò deí nùàr mé njéh kú ndé ngwéh.

¹⁸ Béh né gi kóó ye, mɔ́ nùàr né ñunà Càn, à mí veèn bó dèn ndé cú. Ñunà Càn né bú cíí nyegé, *Sátan bú dé seèn cór ndé ngwéh.

¹⁹ Béh né gi kóó ye, béh né dé beèh bò dé Càn, wa *wónj né dé seèn beè Sátan.

²⁰ Béh né gi kóó ye, Ñunà Càn lé naá ká yoòr beèh waá, à lé naá béh feh komo logó, te béh ñene kɔ́ Càn gècèn mé njéh. Béh yoòr Càn gècèn sâ nyɔ́gɔ́ den né mé Ñuna seèn Yeésò Kristò. Càn dé gècèn gi lom né bú; yòŋ tètàgá né lom bú ndo.

²¹ Bò huaán mò, bí gè lòm mé ceér cècàn nɔ́ɔ́n.

¹³ Bò Nuna bei yeè mé Càṅ lé balé soóm naà hên ye bié kék wò.

Mvù Jân dé fà

Bèh bieé

¹ Né mè nùà koò gwà Càṅ nyagá né wò koó. Mè né wò bieé dé vèh, mè né bò ṅuna yeè bieé ndo. Càṅ lé balé soóm naà wò koó; mè né wò mé gècèn mene gwaán. Mè gi lòm ṅgwéh, bòó mé né ṅòr gècèn koó doóné né gi wò gwaán ndo.

² Lòu sam, béh né mé ṅòr gècèn yoòr, ṅòr gècèn sà le den nde né yoòr beèh dé ndeèr.

³ Béh bòó mé né ceér gècèn bele, mé né lètenè beèh gwaán kuú doóné, Càṅ Tele beèh bò Nuna seèn Yeésò *Kristò nde né béh kulú, bó nde né béh jere koó, bó nde né béh dolé haá ndo.

Gècèn bò gwaán

⁴ Lé naá loóm mè yoòr mé gècèn mene noóre huóóm. Lòu sam, mè lé naá bò huaán yeè déi te ceér gècèn kwa, bó bele lom né faá Tele beèh né béh soóo nò.

⁵ Teèn sà, mè né wò boṅ, dé vèh, béh gwàn kú den ká lètenè beèh gwaán. Ndéb bú hên dé feè sam, né den ka ndéb mé béh bí lé naá gi ké bèh duóóm ṅgweé doó, mè wò hên nyagá njií cu né cí.

⁶ Mò béh né lètenè beèh gwaán kuú, sà béh né sòn seèn jolo. Càṅ lé naá gi méná sou kwaá, ye bí gwàn kú bèh lètenè biì gwaán. Bí lé naá gi ké bèh duóóm ṅgweé ndo.

⁷ Mè lòu túé ṅgwéh, bò nyeén bò ṅab sie aá *wòṅ beè; bó né lom beròṅ, ye Yeésò Kristò lé nùàr ṅá ná ṅgwèh. Mè tueé bí ndo, nuaá mé né mán tueé doóné né nùà nyeèn, né nùà bònò *Kristò sà.

⁸ Bí kóḡon lòm beè boón dé gècèn, te sàgà seè biì ndeè mbaá vù lè cú, bí ndeè bú kwa gi mé gùm mene.

⁹ Nuaá mé né ṅòr felè Kristò ṅgeén, né seér dé hiin sagá yí doóné, dé seèn beè Càṅ sam; beè Càṅ bò Nuna seèn né seér nuaá mé né yeé ndéb Kristò jolo.

¹⁰ Mè tueé bí, mò nuaré déi waá ké yoòr biì, à ndéb Yeésò Kristò fèh ṅgwéh, bí té bú gwò yí kék, bí lím bílí bú mé dé bieé mene doóné.

¹¹ Lòu sam, nuaá mé né gèh bò sà bò bieé, né gèh veèn mé bó né boó sà lòu seèn. Sà be seèn né teèn ndo.

Bèh ceré

¹² Mè né lom mé ṅòr lè ṅgún. Njèh cén, mè bí lòu nyàgà ndé ṅgwéh, mè gwaán kela né ké yoòr biì mé feh mò yoṅ ndeè, te béh bí tueé kò mé sòn, béh samé gi mé gùm mene.

Mvù Jân dé tagâr

Bèh bieê

¹ Né mè nùà koô gwà Càṅ nyagá né wò kóó. Yíé-temé mò Gayùs, mè né wò bieé. Mè né wò mé gècèn mene gwaán.

² Mbeí mò, mè né lom gwaán ye njèh doṅṅ a, yùò húóm gí beè yeè lòù, wò té bán ndò. Dé ceér Càṅ beleè, mè né gi bagasé kóò nyegé ye càṅ wò lè téné ndé ṅgwéh.

³ Mè né lom mé vógo-temé felè yeè dé gècèn. Lòù sam, bò Yeésò bò lé naá waá, bó keí huòm wò toò mò, bó ye mè a, gècèn yeè né yieé, wa wò né ceér gècèn bele huóóm ma.

⁴ Mè túé kó cú mbeí mò, kènê bèh nóré-temé mò doṅṅ baá lom bèh mé bò huaán mò né gi ceér gècèn teèn bele huóóm hên.

Gâyùs nùà gècèn

⁵ Mbeí mò, kóó ye mé nyí né bò Yeésò bò mé gècèn mene gam sá, nyí bóó yíí né teèn ma. Wò né mé bò dé kin mene gam bilí ndò.

⁶ Bó né yeé ká te bòn beèh waá, bó né yilí yeè teèn keí huóóm, ye wò né lom bó gwaán dé gècèn. Kúkùr yeè, gàm dèn ká bó mé temé Càṅ lè méná, te bó go nde den mé gò bòn tetoò.

⁷ Bó lé yuoó baá gò kèn, ye bó nde aá bèh seé dé *Kristò, bó gwàn bèh njeré déi beè bò Càṅ-kó bò kemaà ndò.

⁸ Sâ ko béh gàm gèh bò sâ bò kóó, te béh bó doṅṅ yíí gi be te seé gécénè.

Diòteréfè bò Dèmeteriyù

⁹ Mè lé naá huaán mvù déi mân te bòn bìi nyagá njií. Njèh cén, Diòteréfè mé gwaán né felè bòn deèn, né yeé ṅgòr mò doó si njií.

¹⁰ Bú a, kwá-re seèn doṅṅ ndò, mè baá ndeé. Mò mè waá baá, bò veèn mé à lé bóó gií naá doṅṅ, mè nde gi né cie salé sòm; bò ṅgòr jejelá, mé bò nyeén seèn yoòr beèh doṅṅ, mè nde gi né lòù sâ salé sòm. Dé sâ gí cégé ṅgwéh; bò Yeésò bò mé waá né kin ké sâ doṅṅ, à bó gwàn bèh. Bò loó bò ye te bó sie nyegé mene bó, à né bó yíin ndò. Né mene te bòn bò Càṅ bò, à né bó teèn kwógó sòm bele ndò.

¹¹ Mbeí mò, té dé yeè gule bò vevenê bò bèlè, bèlè sér gule nùà bagaà. Nuaá mé né bagaà bóó, né ṅunà Càṅ kóó; nuaá mé né yeé dé seèn veèn kema doṅṅ née mé Càṅ njolò sam ye.

¹² Dé Dèmeteriyù, nùàr doṅṅ né seé seèn keí laré. Gècèn né sòn seèn méná tueé; béh tueé taré né sòn seèn méná ndò. Wò

né gi kóó ye béh tueé yeé gècèn; béh tueé né gècèn sâ.

Bèh ceré

¹³ Mè né lom mé ṅgòr lè ṅún mbaá; mé njèh mene mè wò lòù nyàgà ndé ṅgwéh.

¹⁴ Mè gwaán kela né ké yoòr yeè mé feh mò ndeé. Nde né toò hên, te belò tueé ko mé sòn; huòm kela né cí.

¹⁵ Kùsèm, dèn mé dolé. Bò mbeí yeè ye bíé kèh wò. Bíé kèh bò mbeí beèh ké sâ cécéné cécéné doṅṅ ndò.

Mvù Jûde

Bèh bieê

¹ Né mè Jûde, nùà seê Yeèsò *Kristò; mè né òm Jâk. Mè nyagá njií né mé bí bòó mé temé Càn né yoòr bìi, bí bòó mé Càn Tele beèh né bí yílá, à né bí beè Yeèsò Kristò kurú kwaá ðóòj.

² Bú a, kó bí jere teèn; ðolè mé gwaàn seèn a, yám siè bí beè.

Bò ngòr nyenyenê feh gòó (2 Pièr 2:1-17)

³ Bò mbeí mò, mè lé tétég lege loóm naâ ye te mè nyagá njií bí mvù felè ceér mé beh bí ðóòj nde gi né teèn yili yuo. Mé njéh mene, kò mè bí nyagá seér mvù dé hên, te toó nyegé bí toò, te bí lege njií ceér Càn ter. Né ceér dé kèi cèn mé à lé naâ mé bò dé seèn haá.

⁴ Wancón bò jéré-temé bò déi baá lètenè bìi nabé yílá; fùgò Càn mé beh né dé lòu kuú den hên, bó né bú lòu feré seér, bó né ceér teèn kwa keéh, te bó teré yílá kò te núlu. Bó yeé baá ménâ boó, bó né Yeèsò *Kristò gòndòj Nùà koò beèh cèn mé njéh gè jomo yalé si njií. Sâ Nùà Dueè né lom bú ndò. Kwá-re ncón ndò mà, bó nde né gèr ñenè, ðàb mé mvù Càn luom kwaá gi aá kèn, ye bò sâ bò nde né ju die.

⁵ Mè kò né ye bí né gi bagasé koó nyegé. Mé njéh mene, bí kwá mè kemá weh cu bí gèh dé mé Nùà Dueè lé yili scóm naâ ðàm bò huaán *Iserála te tàbè Ejipto hên ye. À lé naâ bó yili som; mé njéh mene à yeé ñene bò déi temé yoòr seèn kwá nji ngwéh, à wula som gi bó.

⁶ Lé naá cuù mé bò cili Càn ðéi ménâ ndò; bó yeé baá mé feh boòn den, bó faá Càn lé tueé naâ nò ðèn cú, Càn lé naâ mé bó ké kunduj te ndèndèn cibi mgbátág sie ndeé, à ferá lo bó te fògò lònje. Wa hên bó bó née ka ké sâ jueé den ye. Càn ye, mò cieé ju tenâ ndeè waá baá, bó ju die ye dé tìndóg.

⁷ Lé naá cuù mé *Sòðòm hò *Gòmòr mé bò loó kukwaré ménâ ndò. Bó né be mé sár kwaá njií. Njií mé mòn sam bèh, bó boó seér cí. Yeé yogó baá, ngweéh Càn lé naâ bó we taré yoòr jege si, te nuàr kàn ngweé kwaá dé seèn tieè wa?

⁸ Mè tueé bí, bòó mé né lètenè bìi nabé yílá hên, né ménâ boó ndò; bó né ndòn jurá se bele, bó né bò nuàr te núlu mé njéh kulu su, bó né terreè dé Càn mé njéh seb,

bó né bò kokoò bò ké ter ka vulúu séb teèn tobé yíi ndò.

⁹ Sâ gèh njií bú séná, né mene Mikael cili Càn dé koò doò, lé ménâ bó ná ngwéh. Bò *Sátàn lé né mene togo felè komó Músi nde, bó né kweé kuú, mé njéh mene Mikael lé gwàn ná ngwéh Sátàn ju yoòr luú njií, à bú lòu séi ngwéh ndò, à tueé cegé ye bú a: Bí Càn jue nde né kóó.»

¹⁰ Dé bò nyeèn bò hèllè mòn sam. Njií mé bó ngwé kó ngwéh ðóòj, bó né mbaá selé njií. Bó né faá bò nyam ya dueè nò munò cur go. Bó sé yeé baá ménâ fur go, bó leér le keéh teèn.

¹¹ Gèr boòn fi ndò! Bó boòn gèh ceér Kaín sâ belé né dé kei? Bó boòn te kàgàlòj faá Balam nò die sabé yila né dé kei ndò? Bó mbaá kú ngwéh, yiè né ka mé tárè-feh boòn faá Korè nò.

¹² Mò bó né lètenè bìi teèn, lòu kúmnjúg* sâ bò nuàr nde né felè boòn cenné dielè keéh. Bó fegùli kwá bèh, bó kò cegé yeé dé boòn, bó dé nuàr táj bèh. Bó ðen né faá vulú nuu nò mé fu né mé njéh kobó jógó ndeé, nu teèn sam. Bó ðen cu né faá tou ngiín ndò; né mene jàtenè, bó tàb wá bèh. Komó jaár te mbeí fá mé jógòb muró die gi aá cie kèn, ceré né bó.

¹³ Bó ðen né faá leba nòmò koó furú ñaán yeé ké dùà nò. Bó né bò seé fegùli boó bele, te bó sé yeé yuo, cíciù huar le. Bó ðen cu né faá mbentò sàr ndò. Bèh ðenè boòn dé kèi cèn mé Càn kwaá né bó, né lom ké kunduj te ndèndèn cibi mgbátág.

¹⁴ Né Hénòg, ndütè ndütò Áðàm, huaán dé lèmé téhbeèh né bú, à lo naâ felè boòn ñenè, Càn lo ye bú a:

Júée bò nuàr a: Ngwé,

Nùà Dueé ndeé né mé bò cili seèn dé jojoloó kem waá, bó nde lom né mgbòj mbaá,

¹⁵ te à weh sie ju felè nuàr wón ðóòj tenâ ma,

te bò jéré-temé bò mé lé naâ taáb mé bú lieé njií ðóòj yila gi beè mé jéré-temé boòn sâ.

Bòó mé lé naá gií bú bò ngòr jéré-temé yoòr tueé njií ðóòj nde gi né gèr mé nyie fi yieé.»

¹⁶ Bò nuà hên né yogó bòn; cu ðóòj temé boòn lè nórè bèh; sònò mbembaá ndugó goó né seé boòn; bó njéh ðóòj boó ñaán go né mé feh boòn; seé boòn né ngòr mènàj sònò tueé goó faá bèh sâ ndò; bó gwagá yieé lom né mé tánágá, bó ñueé mé leba.

Bèh ndèb

1:1 1:1 Mat. 13:55; Mk. 6:3 1:5 1:5 Ex. 12:51; Nomb. 14:29-30 1:7 1:7 Gen. 19:1-24 1:9 1:9 Dan. 10:13, 21; 12:1; Vuú 12:7; Deut. 34:6; Zach. 3:2 1:11 1:11 Gen. 4:3-8; Nomb. 22:1-35; 16:1-35 * 1:12 1:12 Mbè mé yáb dé maàn. À due lemé né mbàgà, nuàr ðóòj sam. 1:14 1:14 Gen. 5:18, 21-24

¹⁷ Bò mbeí mò, bò ηγòρ mé bò mbòn̄ tebhè Fehtoò beèh Yeésò *Kristò lé naà bí toò tueé kwaá doò, bí té nyèn.

¹⁸ Bó lé ye bí a: mo ndeè baá te nàm cèrè jomò wa, bò nuaré déi ndeè né yuo kelâ, bó weh bí séb ma; wa bó nde né mé bò njèh vevenê faá temé boòn gwaán nê no, bóó kuú ndo.

¹⁹ Mè tueé bí, yìè kèrrè lètenè bò nùàr né bò sâ hò. Bó mé Cúcuí Càn yoòr sam, yoòr boòn tab lom né njèh wòn̄.

²⁰ Dé bìi hò mbeí mò, bí fágá feh, bí kwá yám nji lòm temé cén yoòr Yeésò, faá Càn né bí feh no. Bí dùà lòm Càn mé terreè Cúcuí Nágâ mene doón̄.

²¹ Càn né bí gwaán, bí mé dèn jí ka seèn noón̄, bí né Fehtoò beèh Yeésò Kristò mei hò húóm-temé hò teèn gaán den, te à ndeè cuù, bí kwa yòn̄ tètàgà beè seèn.

²² Bóó mé né beè Yeésò den ndoré go, bí kó bó jere teèn,

²³ bí yili sòm sér bó lòu, bí né bó tuar gellé sòm keéh. Bí kó cú hò mbaábi déi jere toò faá bèh sâ ndo. Njèh cén, bí cién lòu, bí dùlà bílí mé hò kurú cògò boòn mene, wanoón̄ dé sâ né seé ηγàη yoòr.

Bèh Càn seèn cerê

²⁴ Doón̄ né jí beè Càn. À né mé terreè, à nde né bí cí te bí diè cú. À nde né bí ké mbàm bèh *sùsùm weh njií, te bí den lom toò seèn kóbè sâ, bí samé kuú mé vógó-temé beè seèn.

²⁵ Béh sén bú seèn! Càn sùsùm jí lom né bú. À béh mé Fehtoò beèh Yeésò Kristò yili sòm né kóó! *Wón̄ doón̄ a, vèh bílí jí mou terrèb seèn hèn veèh. Nùà sùsùm jí cegé né bú; be terrèb seèn cie dé kèi cén ηjené le lom nde né kóó. Ló duoóm naà mân, née den ka môn ye, nde den cu nde né kèi cén ménâ tóg dé tueè sam. È môn!

Mvù vuú mé Yeésò Kristò lé naá Jân njolò ñené feh

Bèh duóm

¹ Te mvù hên né gi ðògòti njií mé Yeésò *Kristò lé naá cie ñené sòm keéh. Càn lé ye bú a, bò njií mé nde gií né waá ðóñ, ndé bò seé bò seèn njolò ñené feh kwaá ma. Yeé baá méná, Yeésò Kristò tema njií cili seèn déi ké yoòr Jân nùà seé seèn ndo.

² Jân yeé ñene gi aá, à se kwaá gi bò nùàr njií sá ðóñ tieé, ye bó a: Hên né ñgòr Càn, ñhèh gècèn mé Yeésò Kristò tueé naá mé sòn seèn.

³ Bò ñgòr mé né sònò Càn yuo hên, nuaá mé né bú ké ter toò bò nùàr jané njií ðóñ, Càn nde né bú kulú. Bòó mé né ñgweé, mé né faá tueé nê ño bóó, à kulu nde né bó méná ndo. Mè tueé bí, baá didi.

Bò Yeésò bò bòn téhbeh

⁴ Né mè Jân, mè nyagá njií né mé bò Yeésò bò bòn téhbeh te tàbè Asiá ðóñ. Càn a, kulú bí, à haá bí ðólé. À né léi jògò, à né kènè, ké jomo yónḡḡñ né cu bú ndo. Bò cúcuí téhbeh mé ñhebá yeé toò kògò seèn a, kulú bí, bó haá bí ðólé.

⁵ Yeésò *Kristò a, kulú bí, à haá bí ðólé ndo. Sòn-Càn jéjég né bú, à lé te cio komo yuo logó naá kóó. Nùà ñhèh né bú, felè bò mgbè ðóñ né bú ndo.

À né béh gwaán. Mé húóm seèn, à lé naá béh lè veèn yili sòm,

⁶ béh ña bò huaán ké mbàm, te béh den bò *ñgàñ sèmè, béh bóó seé Tele seèn Càn. Kùsèm be terrèb seèn a, *sùmù yùò kélá ðèn cie dé nyemà mé nyemà. È môn.

⁷ Bí kè njií ké ter te bègè kié, ka suaga né bú. Bò nùàr nde né bú ðóñ ñené laré; bóó mé lé naá bú kwar mé gwaga sieé logó ðóñ nde gi né bú lòu sá mé njolo ñené cuú. Dàm bò nùàr ká doó ðóñ nde né lòu sá mé yúé jomo seèn saá kuú. Dé sá nde né môn bóó. È môn.

⁸ Feh né mè; tíí né mè ndo.» Né Càn ndeèr tueé né kóó. Sá bí kóo ye, à né léi jògò, à né kènè, ké jomo yónḡḡñ né cu bú ndo. Terreb ðóñ né gi beè seèn.

*Vuú felè Yeésò *Kristò lé naá Jân njolò ñené*

⁹ Né mè Jân, bei biì. Béh bí ðóñ né gi yoòr Yeésò. Né mene gèr, né béh bí ðóñ. Ké mbàm né béh bí ðóñ. Béh bí ðóñ yolo bilí né kóó ndo. Bó lé mè dé mò sieé naá,

sá mè né ñgòr Càn tueé, bó weh njií mè ké Pàtòmósè; ten tàbè sá tené le né ké lètenè ndèndèñ nòmò mân. Bó ye, mè lé ye bò nùàr a: Yeésò né lom nùà gècèn kóó fí.

¹⁰ Yeé baá mè cieé dé Fehtoò beèh, Cúcuí Ñagá waá kema mé ndo. Mè yeé ñgweé, ké jomo mò hueh déi baá teèn ñgulí mbamé den faá tàn* ño;

¹¹ ye: Bò njií mé wò né ñené hên ðóñ, weh mvù, nyagá kwá gí teèn, wò tema njií mé bò Yeésò bò bòn téhbeh ðóñ ma; bòn dé ké Efèse, bòn dé ké Smírnè, bòn dé ké Pérgàm, bòn dé ké Tiatír, bòn dé ké Sàrdè, bòn dé ké Filadelfí mé bòn dé ké Laodísè.»

¹² Mè yeé baá mân ñgweé, mè bele seér, te mè ke njií nuaá mé né tueé den sá. Mè ñene njií tàndán lám téhbeh; bó me né mé goó.

¹³ Njeré déi né ké lètenè bóòn faá nùàr ño. À né mé cògò suú ðàbsé mân yoòr, à cam tena né ká te kàñje mé kàndá goó mân ndo.

¹⁴ Yúli feèh wula njeré lom né bú felè pób faá nyogór ño; njolo né lom bú lè bò gui faá bogó weè ndo.

¹⁵ Bò gule né lom yòñ, faá tugó sieé né yí tuar ño. Hueh ñgugó lom né bú beè faá vùvù nòmò koò ndo.

¹⁶ Be gaá seèn weh sie né mbentò téhbeh. À nema kwaá né tàndòñ bòn sònò, kèb fà ðóñ nulásé túéñ. Kuún seèn beèh togóm lom né dé togóm faá lou suútenè ño.

¹⁷ Mè yeé ñene aá bú méná, mè jògò die nde doó gulè seèn faá komó ño. À kema njií mè be gaá yoòr, ye mè a: Té vèh! Feh né mè; tíí né mè ndo.

¹⁸ Yòñ né beè mò. Mè lé naá kuú, mè baá cu làn dé kèi cèn, mè baá mé terreb felè cio mé ndugo bò càn mene.»

¹⁹ Jomo sá ye mè a: Nyàgà-re nyagá mà! Nyàgá gí ká bò njií mé wò né ñené hên: bóó mé né kènè bóó, mé bóó mé nde cu né toò hên bóó ðóñ, nyènyagá.»

²⁰ À den cuú ye mè a: Kwá mè se wò kwòm mbentò téhbeèh mé wò né ká te be gaá mò ñené hên; mè se cu wò dé bò tàndán lám goó téhbeh doó ndo. Bò mbentò téhbeh hên né bò cili Càn felè bò Yeésò bò bòn téhbeh; bò tàndán lám téhbeh hên né bò Yeésò bò bòn téhbeh ndo.»

2

Tebé dé bò Yeésò bò ké Efèse

1:4 1:4 Ex. 3:14; Vuú 4:5   1:5 1:5 Es. 55:4; Ps. 89:27   1:6 1:6 Ex. 19:6; Vuú 5:10   1:7 1:7 Dan. 7:13; Mat. 24:30; Mk. 13:26; Lùk 21:27; 1 Tes. 4:17; Zach. 12:10; Jân 19:34, 37   1:8 1:8 Vuú 22:13; Ex. 3:14   * 1:10 1:10 Tògò dé koó mé hueh faá tàn ño.   1:13 1:13 Dan. 7:13; 10:5   1:14 1:14-15 Dan. 7:9; 10:6   1:15 1:15 Ese. 1:24; 43:2
1:17 1:17 Es. 44:6; 48:12; Vuú 2:8; 22:13

¹ Nyàgà nǝí mé cìlì Càn dé bòn bò Yeésò bò ké Efèse, júée bú a: Nuaá mé be gaá seèn weh sie né mbentò téhbeh tueé né kóó; à né ké lètenè bò tàndán lám goó téhbeèh yon den, ye:

² Mè né seé yeé kóó ma. Mè né kóó ye, wò né gèr mé seé nǝné, wò né yoló ndo. Mè né kóó ye, bò jéré-temé bò ceér beè yeé kwà bèh. Bòó mé né bò nuàr bele go, wa bó né mbòn tebè dón, wò né bó kweé nyegé, wò sie bó nyeén.

³ Wò né gèr felè mò yoló, temé yeé lè kú ngwéh.

⁴ Né gi môn dág. Nǝhè cén, wò mè faá ké bèh duóm no gwàn nyégé cú.

⁵ Mè tueé wò, nǝné kó cú bèh hèllè nǝné, wò kweéh seér temé, wò bóó cu faá léi toò no. Mò sam, mè ndeé né yoór yeé nǝar waá, mè ko som tàndán lám yeé bèh denè seèn.

⁶ Mé njéh mene, wò bóó cu née yeé baga ndo. Lòu sam, wò né seé bò Nikolá * bò berón; mè berón taré né toó méná ndo.

⁷ Ngòr mé Cúcuí Nǝgá né bòn bò Yeésò bò tueé den hèn, nuaá mé né tie ngweé, bú a, ngwé nyégé bú bagasé. Nuaá mé nde né veèn taré yóó dón, mè nde né bú ké mbar Càn yii kééh, à kaga yieé tàb toú yon.»

Tebé dé bò Yeésò bò ké Smírnè

⁸ Nyàgà nǝí mé cìlì Càn dé bòn bò Yeésò bò ké Smírnè, júée bú a: Nuaá mé feh né bú, tíi né bú, tueé né kóó; à lé naá kuú, à baá cu lǝn. Ye:

⁹ Mè né kóó ye, wò né dà m gèr nǝné; mè né saám yeé kóó ndo. Mè tueé wò, mé njéh mene, wò né seér nuà sèsám. Ngòr jéré-temé mé bò nuàr né felè yeé tueé dón, mè né gi ngweé. Bò sà bò ye bó né *jíf sé wa, sà bó jíf déi sam ndo, né lom bòn bò *Sátàn bò.

¹⁰ Mè tueé wò, té gèr mé wò nde cu né nǝné doó vèh nyi. Bó nde né bò nuàr bìi déi gwà cibì domó yii, Sátàn nde né bí ceéh, bí nde né mé gèr kwaré; nde né dé cie yulá. Mé njéh mene, ngón lò m cio tég, wò den kóbè sà, mè nde né wò tà m ngóó sulí; tà m sà né yon.

¹¹ Ngòr mé Cúcuí Nǝgá né bòn bò Yeésò bò tueé den hèn, nuaá mé né tie ngweé, bú a, ngwé nyégé bú bagasé. Nuaá mé nde né veèn taré yóó dón, dé seèn núr cioò dé jomò ngwé ndé cú.»

Tebé dé bò Yeésò bò ké Pérgàm

¹² Nyàgà nǝí mé cìlì Càn dé bòn bò Yeésò bò ké Pérgàm, júée bú a: Nuaá mé né tueé hèn né mé tàndón bòu sònò, kèb fà dón nulasé túéj, ye:

¹³ Mè né bèh denè yeé kóó; wò né ké bèh mé kóó *Sátàn né teèn. Mé njéh mene, wò temé kwaá nǝí lom né yoór mò. Ké te lege Sátàn sà, bó lé naá menè Antipas sòn mò jéjég teèn wulá, wò lé temé yoór mò sòm ná ngwéh.

¹⁴ Né gi môn dág. Nǝhè cén, bò nuaré déi né ké beè yeé sà teèn, bó né ngòr Balam ngweé. Sà Balam lo naá Balák ceér veèn feh, te à kulu su bò huaán *Iserála te veène, bó né *semè cècàn yieé, bó né yàgá ndeé ndo.

¹⁵ Wò né cu mé bò nuaré déi teèn, bó né ngòr bò Nikolá† bò ngweé cu.

¹⁶ Mò né mân, sà kwéh sér cu denè yeé. Mò sam, mè ndeé né ké yoór yeé nǝar waá, mè kóré wula gi bó sà bò mé bòu sònò mò hèn. Ngágá ndé cú.

¹⁷ Ngòr mé Cúcuí Nǝgá né bòn bò Yeésò bò tueé den hèn, nuaá mé né tie ngweé, bú a, ngwé nyégé bú bagasé. Nuaá mé nde né veèn taré yóó dón, nde né yáb mé bó yilá né *mána” doó yieé; nuaré déi bèh sà kó ngwéh. Mè haá kwaá nde né bú taá ndòn beè, mé yilí feé déi né teèn nyagá den. Nuaré déi yilí bú sà nǝné kó ndé ngwéh; gi lom né bóó mé né mé njéh beè.»

Tebé dé bò Yeésò bò ké Tiatír

¹⁸ Nyàgà nǝí mé cìlì Càn dé bòn bò Yeésò bò ké Tiatír, júée bú a: Ngòr hèn, Nuna Càn tueé né kóó. Nuaá sà, njolo bo gi lom né bú lè faá bógó weè no, gule bo lom né yon, faá tugó sieé den né yí tuar ndo. À ye:

¹⁹ Mè né gi seé yeé kóó; wò né mé gwaàn lè; wò né nuà gécèn, wò né seé sie, wò né yoló ndo. Mè né kóó ye, wò bóó kela né seé kènè mé léi toò.

²⁰ Wò bóó gi né méná dág. Nǝhè cén, wò Jasebèl yín bèh déi kéi? Ma sà né yeé bò seé bò mò bele, wa nyí né *sòn-Càn sé wa. À né bó ceér veèn feh, ye bó a, ndé yàgá mbaá, bó yieé *semè cècàn ndo.

²¹ Mè né mene bú cieé kulá haá, te à kweéh seér teèn, à ko lom né yàgá seèn ndeé.

²² Mò né mân, mè nde né bó bò yàgá seèn dón gèr feh, à nde né dé seèn lè ndagáa keré le. Mò sam, ko bó kweéh seér temé, bó som be teèn, sà ye.

* 2:6 2:6 Bò Nikolá bò lé bò nuàr njéh feéh naá faá Balam no. Ndé te lè m 14, wò ngweé seé seèn teèn. 2:7 2:7 Gen. 2:9; Vuù 22:2; Ese. 28:13; 31:8 2:8 2:8 Es. 44:6; 48:12; Vuù 1:17; 22:13 2:11 2:11 Vuù 20:14; 21:8 2:14 2:14 Nomb. 22:5, 7; 31:16; Deut. 23:4; Nomb. 25:1-3 † 2:15 2:15 Bó bò nuàr feéh naá faá Balam no. 2:17 2:17 Ex. 16:14-15; 16:33-34; Ján 6:48-50; Es. 62:2; 65:15 2:20 2:20 1 Rois 16:31; 2 Rois 9:22, 30 2:23 2:23 Ps. 7:9; Jér. 17:10; Ps. 62:12

²³ Mè nde cu né bò ñjana seèn wulá ceré ndo, te bò Yeésò bò ñene kò teèn ye, mè né mùnò nùàr mé temé nùàr ñéné gií ma. Nùà kàn kwa nde né sàgà beè mò mé gèh seé seèn.

²⁴ Bí bò Yeésò bò déi ké Tiatír sà, dé bìi be te ngòr sà cór yí ñgwéh. Bò ñjii mé bó yílá né gùgò *Sátàn hèllè, bí temé teèn kwá ñjii bèh ndo. Mè bí dé bìi mbaá tágá kú ndé ñgwéh;

²⁵ kò né cegé dé hèn: bí siè dèn ká ngòr Càn tég faá bèh sà no; te mè ndeè cuù, mè kwa bí teèn.

²⁶ Nuaá mé nde né veèn taré yògò, mé jolo komo nde né ñjii mé mè gwaán nê dóón, nde né terreb beè mò kwa. Mè haá nde né bú terreb felè nùàr dóón,

²⁷ à feh nde né bó ceér mé cùgò lòn, à nde né bó faá màr nò tieé. À nde né terreb beè mò kwa faá mè lé kwaá naá terreb beè Tele mò nò.

²⁸ À go nde né mé có beè.

²⁹ Ngòr mé Cúcuí Ñagá né bòn bò Yeésò bò tueé den hèn, nuaá mé né tie ñgweé, bú a, ñgwé nyégé bú bagasé.»

3

Tebé dé bò Yeésò bò ké Sàrdè

¹ Nyàgà ñjii mé cili Càn dé bòn bò Yeésò bò ké Sàrdè, júée bú a: Ngòr hèn yuo né sònò nuaá mé weh sie né cúcuí téhbeh mé mbentò téhbeh beè; ye: Mè né gi seé yeé kóó. Yíli yeé né toò bò nùàr ñgulí, ye wò né làn; kámber wò né seér komó.

² Mò né mân, nyimè dèn cú làn, wò taré be mé dé jomò ndo. Mò sam, nde gi né dóón kuú yuo. Mè ñene, seé yeé ké beè Càn né gi gogobó mbaá.

³ Ngweéh wò lé naá gií ngòr Càn ñgweé, wò gwaán ndo wa? Mùnò cú mùnò; wò kweéh seér temé, wò bóó cí. Mò sam, mè kar waà nde né yoòr yeé lòu, nde né faá nùà yíi nò, wò cu sà kó ndé ñgwéh.

⁴ Mé ñjéh mene, bò nuaré déi né létèné bìi ké Sàrdè sà teèn, jéré cògò bòòn kèrà bèh. Bò sà bò nde né mé cògò ñeñagá yoòr wulá ñjerré den; bèh bó nde né bècèné go, bó wulu né wulú.

⁵ Nuaá mé nde né veèn taré yògò dóón nde né mé cògò wulé méná beè mò su kuú. Mè yíli seèn te mvù yòñe fò sòm ndé ñgwéh. Mè nde né bú toò Tele mò mé bó cili seèn mene gwaán weh.

⁶ Ngòr mé Cúcuí Ñagá né bòn bò Yeésò bò tueé den hèn, nuaá mé né tie ñgweé, bú a, ñgwé nyégé bú bagasé.»

Tebé dé bò Yeésò bò ké Filadelfi

⁷ Nyàgà ñjii mé cili Càn dé bòn bò Yeésò bò ké Filadelfi, júée bú a: Nùà joloò tueé né ngòr hèn kóó, nùà gècèn né bú, à né mé kí Mgbè *David beè, à gulu yeé kóó; mò à gulu baá, nùàr cóló cú; à colo yeé kóó; mò à colo baá, nùà gùlù bèh ndo. À ye:

⁸ Mè né gi seé yeé kóó; mè né kóó ye, terreb yeé né lom ngób. Mé ñjéh mene, wò né sòn mò ñgweé, wò né bò nùàr yíli mò saán keéh. Kènè, hin baá toò yeé lòn, mè gulu kwaá né wò, nuaré déi a, jògò kema ke ye.

⁹ Bòn bò *Sátàn bò, mè nde né bó seé weh; né lom bò nyeén bò: bó ye bò nùàr a, *Jíf né bó, sà bó Jíf sam. Kwá dóón, mè nde né bó seé weh, te bó nde ka bìi cemmé. Bó nde né teèn kóó, ye mè né wò gwaán ma.

¹⁰ Lòu sam, wò né ngòr mò sie, wò né yoló ndo. Lòu mé gèr nde né *wón dóón jilí laré, mè nde né wò dé yeé cí nyegé.

¹¹ Wò ñgweé gi aá kèn, kébbé nyégé bagasé, wò né teèn tég ñjebá taré. Mò sam, nuaré déi nde né tàr ñgòg yeé luaga weh. Mè baá ndeé.

¹² Nuaá mé nde né veèn taré yògò dóón, mè nde né bú ké gwò Tele mò faá sòm nò sieé kwaá. Sà baá bèh dene seèn dé kèi cèn. Mè nde né bú yíli Càn Tele mò yoòr nyagá kwaá, mé yíli lóó seèn, Jerusalem dé feé mene. Lóó sà suagá nde né ter beè Càn. Mè nde né yíli mò dé feé yoòr seèn nyagá kwaá ndo.

¹³ Ngòr mé Cúcuí Ñagá né bòn bò Yeésò bò tueé den hèn, nuaá mé né tie ñgweé, bú a, ñgwé nyégé bú bagasé.»

Tebé dé bò Yeésò bò ké Laodise

¹⁴ Nyàgà ñjii mé cili Càn dé bòn bò Yeésò bò ké Laodise, júée bú a: Nuaá mé né È môn” tueé né kóó. Sòn-Càn jéjég né bú, nùà gècèn né bú ndo. Bò ñjii mé Càn lo naá gií si dóón, ndègè né bú. Ye, júée wò a:

¹⁵ Mè né gi seé yeé kóó. Wò dólé ñgwéh, wò sálé ñgwéh ndo. Wò kàn sam, kàn sam. Mò wò sé la naá cén ke còr, beè mò huom kela né cí.

¹⁶ Mò sam, kóó ye, nyí né ñabésé, nyí salésé sam, nyí dolésé sam, mè nde né nyí tieé sòm ma.

¹⁷ Wò ye, nyí né nùà sèsàm, wa njeré déi nyí sàm ñgwéh, nyí mé tuaá njeré déi sam ndo. Wò kó ñgwéh ye nùà kùjere faá nyí nò sam wa, ye nyí né lunturu, nyí né tácugó, saám né nyí sòn doó sege, wò méná kó ñgwéh wa?

¹⁸ Mè nè wò bɔŋ, ndê goó dé jéjêg ká beè mò nge weh, te wò yam mé njéh. Ndê bò cògò dé wuwulê ká beè mò nge weh, te wò cii mēfá hèllè mé njéh, wò huar sɔm fegùli yoòr beè bò nuàr. Wò ndê lèh njolò ká beè mò nge weh, te wò deén beh njolò, wò ñene nyegé njéh bagasé.

¹⁹ Mɔ mè né nuàr gwaán, mè bú pamé seér yeé lòu, mè feh bú gèr te à kekòò. Á sá, mɔ né mán, fágá lòm feh mé temé kweéh seér tég, wò bele ceér mò.

²⁰ Mè né tütülù hin goó den; nuaá mé né hueh mò nge weh, à gulu keéh mè dɔɔŋ, mè nde né gwò seèn yílá, béh bú yieé bilí mé nḡgàb cén.

²¹ Mè tueé bí, nuaá mé nde né veèn taré yɔgɔ dɔɔŋ, mè nde né bú bèh denè te kɔgɔ mò haá. Né faá mè nɔ: mè lé veèn taré yɔgɔ naá, te mè nde ye bèh denè te kɔgɔ Tele mò kwa.

²² Nḡòr mé Cúcuí Nḡgá né mé bòn bò Yeésò bò tueé den hèn, nuaá mé né tie nḡgweé, bú a, nḡwé nyegé bú bagasé.»

4

Càŋ keí ké te vulúu

¹ Jomo sá vuù déi ñené cu njolò mò, mè ñene nḡji hin né ké te vulúu lɔŋ gulu den. Mè nḡweé nḡji cu hueh nuà lòu mé lé tueé mbamé deén naá faá tɔŋ doó, baá cu méná tueé, ye mè a: Nḡ ká tar, mè feh kwaá wò bò nḡji mé nde gi né waá dɔɔŋ njolò.»

² Sòn mé bó jueé, sá Cúcuí Nḡgá waá kema mè ndo, mè ñene nḡji kɔgɔ mḡbè déi ké te vulúu, nuaré déi né teèn den den.

³ Á huom ndellé lom né yàgá faá taá ndòn beéh den né te lou nɔ. Kwarè kɔgɔ sá dɔɔŋ fí kan yɔŋ né nyenyemá, à né faá taá ndòn nɔ beéh nḡerré den ndo.

⁴ Kwarè kɔgɔ mḡbè sá dɔɔŋ kan yɔŋ cu né bò kɔgɔ déi, bó né ndètoón cùòb nèà, mè bò kokoò bò teèn ndètoón cùòb nèà ndo. Bó su bele né cògò wuwulê mán. Bó né bele mé tám kàgá fefelè, bó me né tám sá mé goó.

⁵ Mbàn né ké te kɔgɔ sá be yuoó, nu né ké teèn gwaán tulú, bó hueh né ké teèn nḡulí ndo. Ké toò kɔgɔ sá bó mɔgɔ kwaá né kor teèn téhbeh. Sá lé naá bò cúcuí Càŋ téhbeh doó.

⁶ Ké toò kɔgɔ sá, njeré déi lé naá doó faá támḡan tuùb nɔ laga den. Né faá daregá mé taá ndòn nɔ wulá tɔgóm den.

Bò njeré déi nèà né ké kwarè kɔgɔ sá nḡebá kaŋ den; bó né mé njolo kèb toò mene, kèb jomò mene. Dɔɔŋ bó né gi lèlàn.

⁷ Dé toò jògò felá né gélòg, dé jomò felá huaán nàgá, dé tagár né mé feh ter faá feh nuàr nɔ. Dé nèà, felá né jìè mé né ter loó go.

⁸ Bó nèà dɔɔŋ né gi mé bà yoyoòr, dé kàn né mé njéh ténjén, dé kàn né mé njéh ténjén. Bó né mé njolo yo dɔɔŋ ndo; kèb lè mé kèb cieè mene né gi njolo. Cibíteèn mé suútené mene, bó sòn dù bèh, bó né lom bené de sɔó, ye:

Càŋ Dueé Nùà terrèb jolo lom né dé tueé sam.

À né léi jògò, à né kènè,
ké jomo yóŋgɔŋ né cu bú ndo.»

⁹ Bò njéh lèlàn nèà doó méná seén den né Nùà ndeér mé né ké te kɔgɔ, bó né bú keí, bó né bú vra den.

¹⁰ Mɔ bó baá méná seén, bò kokoò bò ndètoón cùòb nèà doó sue cemmé nde gi doó toò Nùà ndeér mé né te kɔgɔ, bó né bú keí. Bó né bò tám kàgá toò kɔgɔ komó su nḡji, bó né sònò de, ye:

¹¹ Kùsèm, Càŋ beéh, Nùà Dueé,
*sùsùm mé terreb né wò sie huóóm,
béh seén lom né wò Nùà dueé.

Lòu sam, wò lo njéh dɔɔŋ si gi naá kɔó.
Lé naá mé kàgá-ndòn yeé, te njéh dɔɔŋ
nde ye die.»

5

**Mbieè sèmé mé mvù*

¹ Mè ñene nḡji bú ké te kɔgɔ; à né mvù mé be gaá weh sie. Bó keéh kwaá né lòu, bó nyagá né kèb lè mé kèb cieè mene. Bó lieré kwaá né nḡgèh teèn bèh téhbeh.

² Mè ñene cu cili Càŋ dé koó, à né ké ter loḡò nḡji, ye: Nuaá mé nde né mvù hèn keh komo te à ke nḡji njolo teèn né nèi wa?»

³ Á sá, mɔ nuaré déi naá he! Né mene ké ter, né mene ká doó, mé ké dòu mene, nuaá mé nde né mvù sá keh komo te à ke nḡji njolo lè, teèn sam.

⁴ Nuaá mé nde né mvù sá keh komo, te à ke nḡji njolo teèn yeé yuò kélá cù méná, mè si yúé.

⁵ Nùà koó déi lètenè bò kokoò bò doó ye mè a: Té yúé, Gélòg né teèn, à né te gèh bò Jùdà; né *ndüté ndütü mḡbè David, à né dé seèn mé terreb, à né njéh dɔɔŋ taré yɔgɔ, à nde né bò ndo nḡgèh téhbeh doó kellé sɔm gi, à komo ke lè.»

⁶ Mè ñene nḡji baá-re Mbieè sèmé né ter lètenè kɔgɔ mḡbè doó nḡebá den. Bò njéh lèlàn nèà né ké teèn nḡebá kaŋ den ndo. Bó bò kokoò bò ndètoón cùòb nèà doó né kɔó. Mbieè sèmé dé seèn den né faá bó wula gi aá bú nɔ. À né mé lúli felé téhbeh,

njolo téhbeh ndo. Bò njolo sâ né bô cúcuí Càn téhbeh. Càn né bó ká doó bèh dóṅ temá njii.

⁷ Mbieè sèmè nde ser yí yoòr nùà te kogo doó, à weh bú mvù mé né te be gaá doó beè.

⁸ À yeé weh gi aá, bô njèh lèlàn nèà, mé bô kokoò bô ndètoón cùòb nèà doó, sue cemmé nde gi doó toò seèn, dé kàn mé njàn beè, dé kàn mé njàn beè. Bó né cu mé ngàb beè-beè, bó ngàb sâ me né mé goó, san né bele lè dedeí ndo. San sâ né sòn Càn duaa dé bô Yeésoò de.

⁹ Bó né bené feè sònò de den, ye: Wò wulu lom né nùà mvù hèn kemaà kóó. Nùà mvù hèn lè komo keè gi lom né wò. Lòu sam, bó lé naà wò wulá, wò lé naà bô nùàr lè veèn yili sòm, lé naà mé húóm yeé.

Lé naà nùàr mé gèh hihiné, ju hihiné mé tàbè hihiné ndo.

¹⁰ Wò lé bóó naà kóó, te bó nde ye bô huaan ké mbàm ṅaa, bó den bô *ngàn sèmè, bó bóó seé Tele beèh Càn.

Bó cer nde né felè bô nùàr wón dóṅ.»

¹¹ Mè yeé ke, mè ṅene njii bô cili Càn ṅún ké kwaré kogo. Bó kan keéh né kogo bó bô lèlàn bô nèà, mé bô kokoò bô ndètoón cùòb nèà doó yí lètenè. Bó né lom kékám kékám, dé kulá sam. Mè yeé ṅweé,

¹² bó né ké ter tueé njii, ye: Kùsèm Mbieè Sèmè mé lé naà kuú. Nùà Dueè né cegé bú; à né lom nùà ṅgùrmò* kóó.

Kékàn sie lom né bú; Nùà *sùsùm hèn no. Kùsèm, nùàr a, kéí bú kei.»

¹³ Jomo sâ mé ṅweé njii cu bô njii mé Càn lé si gi naà dóṅ baá bené de ndo; bô dé ké te vulúu o, bô dé ká te tàbè o, bô dé ké dòu mé bô ké dùà bô mene dóṅ né gi de, ye:

Kùsèm, béh hèn keí yeé nuaá mé né te kogo

bô Mbieè Sèmè.

Bò dudueè bô, bô terrèh bô, bô sùsùm bô dé cu dóṅ gi lom né bó.»

¹⁴ Bó né de, bô lèlàn bô nèà doó né gwaán, ye: Né môn!» Bô kokoò bô doó né dé bóòn doó sue cemmé ndeé, bó né bú keí.

6

Bò ndo ṅèh téhbeh

¹ Mè yeé ke, Mbieè Sèmè sie kò sòm aá ndo ṅèh déi lètenè bô ndo ṅèh téhbeh doó. Mè ṅweé njii nùà cén déi lètenè bô

lèlàn bô nèà doó baá tueé, hueh ṅugog lom né bú faá nu no, ye: Ndé!»

² Mè ṅene njii nyam tébàgà wulésé mân baá ké teèn njebá den, nuaré déi né teèn ṅaa den, à né mé lièm beè, bó sulí kwaá né bú tàṅ ṅgòg felè ndo. Nùà sâ lé naá gi fèh jògò; à nde cu né fèh déi jògò.

³ Jomo sâ Mbieè Sèmè sie kò sòm cu ndo ṅèh déi. Mè yeé ṅweé, nùà cén déi lètenè bô lèlàn bô nèà doó ye: Ndé!»

⁴ Mè ṅene njii cu nyam tébàgà déi bèlèsé mân baá ndeé, à né mé nùàr ṅètenè. Bó jege nùà sâ, ye bú a: Ndé dé seèn taáb ká te tabe bèh dóṅ kóó si, te bô nùàr wula kuú seér mé yo bóòn ma. Bó haá kwaá bú tàndòṅ bòu taáb beè ndo.

⁵ Jomo sâ Mbieè Sèmè sie kò sòm cu ndo ṅèh déi tagár. Mè yeé ṅweé, nùà cén déi lètenè bô lèlàn bô nèà doó ye: Ndé!» Mè ṅene njii nyam tébàgà déi yilísé mân né ké teèn mé nùàr ṅètenè njebá den. Nùà sâ né dé seèn mé mòu beè.

⁶ Mè ṅweé njii cu faá né hueh nùà cén déi ké lètenè bô lèlàn bô nèà doó no, né tueé den ye: Sàgà seé dé gùm cieè nde cegé né kó yolò cén; mo né ṅwàgàm, nde né kó tagár. Té kómó bô mbè dé bóòn teèn kèrà kèh.»

⁷ Mbieè Sèmè sie kò sòm cu ndo ṅèh dé nèà. Mè ṅweé njii nùà cén déi lètenè bô lèlàn bô nèà doó ye: Ndé!»

⁸ Mè ṅene njii cu nyam tébàgà déi filísé mân né mé nùàr ṅètenè njebá den. Nùà sâ, yili seèn né Cio; à né mé gùm ndugo bô càn dóṅ jomo. Bó jege bó sâ bó, ye bó a: Bí ndé kòb gè bô nùàr wón dóṅ bèh nèà, bí wula sòm kòb cén teèn. Bí wulá bô nuaré déi mé njèh salé; bô déi mé cùè, bô déi mé beén, te bô déi nyam yaá sie wula bó kóó.»

⁹ Mbieè Sèmè sie kò ser cu ndo ṅèh dé tìn. Mè ṅene njii bô càn ké ka kóó. Né bóó mé lé naá gi kuú, bó lé bó sâ bó wula gi naà lòu, ye bó lo naá ṅgòr Càn tueé fi; wa bó lo njebá taré loóm naá teèn, ye bô nùàr a: ṅòr gècèn né lom cí fi ndo.

¹⁰ Bô càn mé lé naá ké ka kóó sâ né ké ter bieé njii den ye: Nùà Dueè, Nùà joloó mé Nùà gècèn, wò ndeé ju felè bô nùàr wón dóṅ tueé nde né heèh wa? Bóó mé lé naá béh wulá, wò cio beèh mé bó bie nde né heèh ndo wa?»

¹¹ Bó su kwaá bele baá-re bô càn sâ cògò wuwulè mân yoòr, bó ye bó a: Bí jògò kwáa môn ye, bó née bô mbeé seé bìl wulá gi ṅwèeh ye. Kò bó wula gi aá bó faá bí no, te wulu ye.»

¹² Jomo sâ Mbieè Sèmè sie ko ser cu ndo ngèh dé ténjèn. Mè yeé ngweé, tàbè baá jilí taré; lou baá seér cu yilisé faá cògò gùlù dé yilí no. Weéh gùm doón bô seér cu aá dé seèn faá húóm no.

¹³ Bò mbentò né lom ká doó sue suagá. Né faá fu taré we su yeé bò tàb kekòon no.

¹⁴ Vulù né faá yuè no keéh ndeé, né nyue leér yuo. Bò tòr bó bò ten tàbè mé tená le bele yeé lètenè ndèndèn nòmò doón vu gi be mé bèh denè boòn.

¹⁵ Jomo sâ bò nuàr foón doò: bò mgbè o, bò kokoò bò o, bò kwaá-taab o, bò sèsàm bò o, bò terrèb bò mé bò jomo bò doón, né mene kwer, né mene bò lòu bò, doón né gi mbaá dula kem njií. Bò déi nde lé gbànje faár yilá, bò déi nde ké te tòre lètenè kweèh dula njaá, te bó leér den teèn.

¹⁶ Bó ye kweéh mé tòr a: Nè mè sù sér béh yoór koo; bí lèr béh leér, te nuaá mé né ké te kogo kifé béh jéné kéh cú; te yulá-temé Mbieè Sèmè ká yoór beèh jèrè wá cú.

¹⁷ Né cieé yulá-temé boòn waà né koo, baá bó fulu njaá. Ndóg nuaré déi ter yilí lè ndé ngwéh.»

7

Bò huaán *Iserála kám yuú mé kám yulá nèà cùòb nèà

¹ Jomo sâ mè ñene njií bò cili Càṅ déi nèà, bó né ké te bò gou wónje nèà doón njebá den, bó né bò fu nèà sie yíin loó, te bò fu hèllè tàbè bó nòmò mé tou dé kàn kóbó kèrà cú.

² Sâ bò cili Càṅ doò lé naá gi mé terrebe beé, te bó boó beèh tàbè mé nòmò mé njéh. Mè ñene njií cu cili Càṅ déi baá kèb bà yuoò, à né mé mágá Càṅ lán beé, à né mé bò cili Càṅ nèà doò logó njií, ye bó a:

³ Bí tee tàbè bó nòmò mé bò tou bó béh ye; ko béh tuaán laré gi aá bò seé bò Càṅ mágá toò kuún, sâ ye.»

⁴ Jomo sâ bó kulá feh keéh baá-re mè dà m boó mé baá gi mé mágá Càṅ toò kuún sâ ndo, bó lé naá kám yuú mé kám yulá nèà cùòb nèà; doón lé naá gi bò huaán Iserála.

⁵ Te gèh Júdá, bó tuaán kám yulá cùòb fà; te gèh Rúbèn, kám yulá cùòb fà; gèh Gàd, kám yulá cùòb fà;

⁶ gèh Asèr, kám yulá cùòb fà; gèh Naftalí, kám yulá cùòb fà; gèh Manasé, kám yulá cùòb fà;

⁷ gèh Simeôn, kám yulá cùòb fà; gèh Leví, kám yulá cùòb fà; gèh Isakâr, kám yulá cùòb fà;

⁸ gèh Jebulôn, kám yulá cùòb fà; gèh Josèf, kám yulá cùòb fà; mé gèh Benjamèn, kám yulá cùòb fà ndo.

Cili nuàr

⁹ Jomo sâ mè yeé ke, mè ñene njií cu cili nuàr né mbaá yaám ndeé, dé kulá sam. Lò nuàr wón doón lé naá gi teèn, mé bèh hihiné, gèh hihiné, ju hihiné ndo. Bó né ké toò kogo Càṅ bó Mbieè Sèmè njebá den, bó né mé cògò wuwulè yoór, mé ngèh-teér beè beè ndo.

¹⁰ Bó né ké ter gogó njií, ye: Càṅ Tele beèh ké te kogo bó Mbieè Sèmè béh mán yilí som né koo.»

¹¹ Sâ dà m bò cili Càṅ baá gi ké kwarè kogo kaán den ndo, bó né bò kokoò bó mé bò lèlàn bò nèà lètenè kaán keéh. Bó né toò kogo cemmé sulí ndeé, bó né Càṅ kei,

¹² bó ye:
Né bòn! Nuà *Sùsùm né Tele beèh Càṅ, Nuà dueé.

Terreb mé kékòṅ né gi beè seèn.
Béh vrà bò vraá, béh vèh dèn bú.
Kùsèm terreb Càṅ a, *sùmù yuò kèlá cie dé kèi cèn.»

¹³ Jomo sâ nuaré déi deèn ké lètenè bò kokoò bò doò, ye mè a: Bòó mé né cògò wuwulè su hèn né bò nei wa, bó yuoò he ndo wa?»

¹⁴ Mè ye bú a: Ko kela né wò, dé koò.» À tueé baá-re ye mè a: Né bòó mé lé naá lè mambin gèr cèrè jomò kèlá ma. Wa bó sâ bò lé naá cògò boòn lè húóm Mbieè Sèmè yaga. Bò cògò boòn baá gi wuwulè.

¹⁵ Bó ké toò Càṅ den né dé cí. Bó né seé seèn ké gwa Càṅ cíbí mé lou mene boó soó.

¹⁶ Cùè mé nyúá bó siè ngwé ndé cú; lou mé njeré déi bó lí ngwé ndé cú ndo.

¹⁷ Mbieè Sèmè né ké lètenè kogo, à ke nyegé né bó koo, à nde né bó lè nduùn nòmò yònje njií. Càṅ nde né bó yímé njolò fo som ndo.»

8

Ndo ngèh dé téhbeèh

¹ Te Mbieè Sèmè yeé nde sie ko som ndo ngèh dé téhbeèh doò, njèh doón maáb tené le gi ké ter. Nde nde, wa gùm kwèh yòṅ lòu njèh doón né noón.

² Jomo sâ mè yeé ke, bò cili Càṅ téhbeh né ké toò Càṅ njebá den; bó haá kwaá né bó tàn* téhbeh beè.

³ Cili Càṅ déi wa cuù, à né mé tàndán beè, tàndán sâ bó me né mé goó. À nde ké kwarè koo njebá ndeé. Bó kela bú san lè tàndán ngún, bó bilí kwaá, ye te à hualé

6:13 6:13-14 Es. 34:4   6:14 6:14 Vuù 16:20   6:15 6:15 Es. 2:19, 21   6:16 6:16 Os. 10:8; Lúk 23:30   6:17 6:17 Joèl 2:11; Mal. 3:2   7:1 7:1 Jér. 49:36; Dan. 7:2; Zach. 6:5   7:3 7:3 Ese. 9:4, 6   7:14 7:14 Dan. 12:1; Mat. 24:21; Mk. 13:19   7:16 7:16 Es. 49:10   7:17 7:17 Ps. 23:1; Ese. 34:23; Ps. 23:2; Es. 49:10; 25:8   * 8:2 8:2 Tògò dé koò mé hueh faá tàn no.   8:3 8:3 Am. 9:1; Ex. 30:1, 3

bilí mé dàmè bò Yeésò bò, à né ké felè kòò mé Càn ngie haá njií. Bó kò sà me né mé goó; né ké toò kògò den den.

⁴ Ju weè saàn mé dàmè bò Yeésò bò doón né beè cili Càn yuo, né yoòr Càn lulí ndeé.

⁵ Jomo sà cili Càn nuaán som we hèllè felè kòò, à kwaá njií lè tàndàn deí, à tum si njií ká doó. Mbàn né die, nu né gwaán, bò hueh né ngulí, tàbè jilí lom mé gècèn mene.

Bò tàn†

⁶ Jomo sà bò cili Càn téhbeh mé tàn beè beè doó njebà nyegé mé tàn boòn.

⁷ Cili Càn dé toó jògò yi si tàn: boó mé we mé húóm mene homo suagà ká doó, ngie som kòb tàbè cén, kòb fà le. Kòb bò toú cén ngie yuo, kòb fà le. Bò nyure dedoó ngie yuo gi méná ndo.

⁸ Cili Càn dé jomò yi cu tàn dé seèn: kèkènè tànòr tòr deí lélán weè mán, komo tum suagà, die yila dùa; kòb ndèndèn nòmò cén ña húóm, kòb fà le.

⁹ Dàm bò njií mé yon yeé dùa doón, kòb cén kuú gi, kòb fà le. Kòb cén bò bàtò dùa doón ñerré yuo, kòb fà le.

¹⁰ Cili Càn dé tagâr yi cu tàn dé seèn: mè ñene tàtù mbentò deí komo suagà ké ter lélán weè faá boó kòòr nò, die yila dùa nòmò mé bò nduùn mene; kòb cécéné veé yuo.

¹¹ Yilí mbentò sà né nó. Nòmò kòb cén jelá yuo, kòb fà le. Bò nuàr kókoó mbaá nyueé kuú gi mé njéh; sà jelá yògò baá.

¹² Cili Càn dé nèa yi cu tàn dé seèn. Lou kòb cén yilí, kòb fà le. Weéh kòb cén yilí, kòb fà le. Bò mbentò doón, kòb cén yilí yuo, kòb fà le. Lou cib soó gùm kòb cieé cén, kòb fà le. Weéh cib ñaga kòb cibí cén méná ndo.

¹³ Mè yeé ke cu, jìe baá tóg ké ka vulúu loó yon, à né ké ter keí njií, ye: Gèr-e! Gèr-e! Bò cili Càn dé tagâr nde aá tàn dé boòn tuagá. Mambin gèr nde né bò nuàr ká doó kwa.»

9

¹ Cili Càn dé tìn yi cu tàn dé seèn. Mè ñene tàtù mbentò deí ká doó, à lé die suagà naá ter; bó né bú kí lege ngòbè beè haá kwaá.

² Mbentò doó komo lege ngòbè sà ndo. Ju weè kulu yuo kela teèn, ka yilí ñaá ter lég, cib som lou; ter doón yilí yuo mé ju weè lege ngòbè hèllè.

³ Kètâr né ké teèn bomó yuo den, né ká doó sue suagà, bó né bèh doón kwaár

ndeé; bó né bó gèh terreb bò tantàn jega haá, bó ye bó a:

⁴ Bí té nyure mé tou kèrà. Bí ndé lòm yoòr bò nuàr. Bòó mé magá Càn toò kuún sam, bí bó júé lòm kòó.»

⁵ Bó ye bó a: Bí té bò nuàr lòu wúlá, bí témá só bó seé yoòr weéh tìn, bó nde né mé gèr kwaré.» Bàn kètâr yulá nde né ka bó nág faá dé tantàn gèr nò.

⁶ Bó yilá fòón nde né cio mé njéh gùm weéh tìn doón, cio bó sòn kòmò nde ngwéh. Bó gwaán nde né mene kuú, cio nde né bó ngòón, te bó kekòò.

⁷ Bò kètâr sà den né faá bò nyam tébaga mé bó kaga kwaá né dé gò taáb nò: bò njeré deí né bele bó felè faá tam ngòg mé bó me né mé goó nò. Toò sieè boòn den bele né faá dé nuàr nò.

⁸ Yulí feèh né faá dé bò vèh ndo; nyie den bele né bó sònò faá nyie gélgòg.

⁹ Te kàn boòn den né faá cògò lòn nò. Bèmé bà boòn ngulí felá né bèmé bòn bò màtúá taáb mé bò nyam tébaga né bèh taáb tulu njií.

¹⁰ Njòr né bele bó te ngere faá dé tantàn gèr nò. Terreb mé bó feh keéh nde né bò nuàr gèr mé njéh weéh tìn doó né gi bó ké te ngere sà.

¹¹ Mgbè boòn né *Sátàn. Bèh denè seèn né lè lege ngòbè hèllè. Yilí seèn né Njéllé-nuàr. Mé ju *hebreèh né Àbadón; mé ju greèk né Apoliòn ndo.

¹² Hèn neé gèr dé toó jògò ye; bò fà bò déi baá cuú ndeé.

¹³ Jomo sà cili Càn dé ténjèn yi cu tàn dé seèn. Mè ngweé njií ké te kò toó Càn hueh deí né ngulí den. Bó kò sà me né mé goó. Hueh sà né ké te gou seèn nèa doón ngulí den.

¹⁴ À tueé njií mé cili Càn dé ténjèn mé tàn baá toó seèn doó, ye bú a: Bò cili nèa mé bó lé naá bó ké kwarè nòmò Efraté coló kwaá doó, sè yi bó.»

¹⁵ Bó se yi bó nèa doón ndo. Sà bó lé naá giú bó nyegé kwaá, lé naá dé cu sà, dé cieé sà, dé weéh sà mé dé nyemà sà ndo, bó ye te bó nde bò nuàr kòb tagâr geé, bó wula som kòb cén.

¹⁶ Bó kulá feh mè bò sóji mé lé naá nyam tébaga ñaá ndo: doón bó lé naá kám yuú fà.

¹⁷ Bó lé naá njolò mò ñené yuo kelà; bó lé beè naá bele mé kò bèbèlè faá we nò, faá nòmò vulú nò, faá nyùm nàgàkèn nò. Bò nyam tébaga boòn né bele mé feh faá gélgòg ndo. We mé ju mé nyùm nàgàkèn lé naá bó sònò bomó yuo den.

8:5 8:5 Lé. 16:12; Ese. 10:2; Ex. 19:16; Vuú 11:19; 16:18

† 8:5 8:6 Tògò dé koó mé hueh faá tàn nò. 8:7 8:7 Ex.

9:23-25; Ese. 38:22

8:10 8:10 Es. 14:12

8:11 8:11 Jér. 9:15

8:12 8:12 Es. 13:10; Ese. 32:7; Joél 2:10, 31; 3:15

9:2 9:2 Gen. 19:28

9:3 9:3 Ex. 10:12-15

9:4 9:4 Ese. 9:4

9:6 9:6 Job 3:21; Jér. 8:3

9:7 9:7 Joél 2:4

9:8 9:8 Joél 1:6

9:9 9:9 Joél 2:5

9:13 9:13 Ex. 30:1-3

¹⁸ Bò njèh gèr tagár mé lé naà sònò bò nyam tébàgà bomo yuo sà, lé naà bò nùàr kòb cén wulá sòm, kòb fà le. Lé naà we mé ju mé nyùm nàgàkèn.

¹⁹ Bò nyam tébàgà dé bòn lé naà mé terreb bèh fa: déi lé naà ké sònò, déi ké te ngere. Bò ngere bòn lé naà faà sàb nò, feh lé naà teèn; bó lé bò nùàr veèn bó deén naà mé njèh.

²⁰ Mé njèh mene, bò mé lé naà ter le, mé bò gèr hèllè lé bó wulá ná ngwèh, lé naà ménà tañ den, bó temé kwèh sér ngwéh, bó kò lom né cècàn feh hihiné duaà: bó né tándulu dua, bó né ngulàmúr* mé feh hihiné dua; bó bó déi me né mé goó, bó déi mé lòn; bó déi mé taá, bó déi tou. Bó doóné né gi mùmúr mbaá, bó njéné bèh, bó ngwé bèh, bó gò bèh ndò.

²¹ Bó yeé temé kwèh sér cú ménà, bó kò lom baá-re feh wulá ndò, bó né lob yuo; bó né yàgà bó tobó gò; yib ceré né bó ndò.

10

Cili Càṅ mé mvù dé maàn beè

¹ Jomo sà mé njene njii cu cili Càṅ terrèb déi baá cuù ké te bègè kaá suagá; à né mé kou nyenyemà fele; toò sieè seèn ba lom né faá lou nò; bó gule ba né faá leba weè ndò.

² À komo sie né mvù beè. Mvù sà né lom maànjé mán. À gule gaà dobo kwaá né felè ndèndèj nòmò, gule ngou te bàj tàbè.

³ À né ké ter logó njii faá gélòg geba né kóó. À yeé huné aá, nu gwaán mbei téhbeh, faá nùàr tueé né kóó nò.

⁴ Mé yeé nde aá ter nyagá kwaá, hueh déi den cuù ké te vulúu, ye mè a: Té lòu nyagá, ngwé lèr kwá lòm bò nu téhbeh sà lé yeé nòón ménà.»

⁵ Mé yeé ke, cili Càṅ mé gule déi né felè ndèndèj nòmò, déi felè bàj tàbè doò sòm njii aá be gaá ké te vulúu,

⁶ à jege Càṅ ndèer, nùà mé lo sií naà vulú mé bò njèh teèn mene, tàbè mé bò njii teèn mene, nòmò koò mé bò njèh teèn mene doón, à jege ye: Waá baá kèn.

⁷ Kwá nòón, mo cili Càṅ dé téhbeèh baá tàñ dé seèn tuagá, bó njii mé Càṅ lé naà lòu nyegé leér kwaá doón, nde né lòu sà mboón, te yuo faá à lé tueé kwaá naà mé bò *sòn-Càṅ bó mé bó né seé seèn bóó nò.»

⁸ Jomo sà hueh mé lé ngulí deén naà ké te vulúu doò den cuù ye mè a: Nde wèh mvù mé bó komo kwaá né lòn ké beè cili Càṅ doò weèh; à njebá den né felè nòmò, kèb déi felè tàbè mán.»

⁹ À yeé tueé gi aá, mè nde ké teèn ndò, mè ye cili Càṅ a: Há mè mvù dé maàn beè yeé sà teèn.» Ye mè a: Wèh yíé njí mvù hèn sònò. À né sònò nòré, né faá nyuúí nò. Njèh cén, ké lé à nde né lòu jelá seér.»

¹⁰ Mé weh bú mvù sà beè, mè yieé ndò, nòré ka mè sònò faá nyuúí sà; mè yeé mena sòm aá, wa ké lé mò, jelá yuo.

¹¹ Bó ye mè a: Nde cú sòn-Càṅ tueé; wò tueé nde né felè dà m nùàr mé lò hihiné, ju hihiné, mé mgbè hihiné ma.

11

Bò sòn déi fà

¹ Bó weh gor, bó haá mè beè faá cùgò nò, bó ye mè a: Wùò ter, ndé mè *gwà Càṅ koò mé kò mene meè; kùlà gi bó dùà-Càṅ bó ké gwò doón ndò.

² Kwá ló caá kèb cieé dé seèn ménà, té bú mè, né beè bò Càṅ-kò bó, bó nde né loó joloò gulè doró keèh, bó bóó nde né teèn weèh yulá nè cùòb fà.

³ Te cu sà mè nde né bò sòn mò fà tema njii, te bó tueé den sòn mò ké lètenè bò nùàr. Bó yii nde né wè, bó bóó nde né ké sà weèh yulá nè cùòb fà. Bó weèh yulá nè cùòb fà né cieé kám mé yuúí fà mé yulá ténjén.»

⁴ Bò *sòn-Càṅ bó fà doò né bò tou fà mé feí yeé kómó; bó né bò lám tándán fà mé den yeé toò Nùà tàbè doò ndò.

⁵ Nuaá mé né bó mé veèn munó doón, we nde né sònò bònò bomó yuo kelá, ngie sòm bú. Bóó mé nde né bó mé veèn coór kema doón, kuú gi nde né ménà ndò.

⁶ Bó né mé terreb nu njaán lòó, te bó tueé den sòn-Càṅ. Bó né cu mé terreb nòmò kweèh seér, te ja húóm. Mo bó gwaán né *wón gèr dé kàn feh keèh, cu mé bó gwaán né doón, bó né gi mé terreb dé ménà bóó teèn.

⁷ Bó tueé den nde né ka sòn-Càṅ ménà. Mo gi aá, nyam veèn yuo kelá nde né te lege ngòbè doò, njar sie bó, à nde né bó yògò, à nde né bó wulá sòm ndò.

⁸ Bò komó bòn dielè le nde né cie te kponje lè loó koò. Né loó mé bó lé faga wulá naà Fehtoò beèh teèn doò. Bó né loó sà yilí *Sòdòm mé Ejiptoò yòor yilá kwaá.

⁹ Dàm nùàr mé gèh hihiné, ju hihiné, lò hihiné doón, nde gi né komó bònò cie njéné sòó; nde né cieé tagár mé kwèh. Bò nùàr gwàn ndé ngwéh mé nuaré déi furú nyegé bó.

¹⁰ Bò nùàr ká doò samé seér nde né mé cio bó nùà fà hèn dé samé; bó nde né sagá;

9:20 9:20 Ps. 115:4-7; 135:15-17; Dan. 5:23 * 9:20 9:20 Njii mé bó bóó né lòu te den faá nùàr, faá nyam ndò.

10:5 10:5-7 Ex. 20:11; Deut. 32:40; Dan. 12:7; Am. 3:7 10:8 10:8-10 Ese. 2:8-3:3 11:1 11:1 Ese. 40:3; Zach.

2:1-2 11:2 11:2 Lúk 21:24 11:4 11:4 Zach. 4:3, 11-14 11:6 11:6 1 Rois 17:1; Ex. 7:17-19; 1 Sam. 4:8 11:7

11:7 Dan. 7:7, 21; Vuù 13:5-7; 17:8 11:8 11:8 Es. 1:9-10

bò nùàr nde né mé kùrmò felè cio bò sòn-Càṅ bò fà hèn yieé kuú, ye bò fà bò hèn naà bó gèr feh keéh fi.

¹¹ Komò bò nùà fà hèn lé cie boó naà cieé tagár mé kwèh. Jomo sà, Càṅ lé naà cuú bó cúcuá lè fulu yí, bó njebá cu ter. Bò mé lé naà ṅené, veéh lé naà bó ṅèh boó.

¹² Jomo sà hueh taré déi yilá bò sòn-Càṅ bò fà hèn ké te vulúu, ye bó a: Bì ṅà kán!» Bó ka ṅaá yuo ké te vulúu lètenè bègè ndo. Lé naà njolò bò bònò bò boòn hèlle.

¹³ Cu sà tàbè lé naà jilí taré; loó kèb déi lugo su doó. Te gwá yulá doón, cén lé naà lugo die. Nùàr kám téhbeh kuú teèn. Veéh lé naà bò jomo bò lè yilá, te bó nde ye Càṅ Nùà vulú seén.

¹⁴ Hèn baá ye gèr dé mbelèm fà; dé tagár baá cuú hèn ndeé.

Tàṅ dé téhbeèh

¹⁵ Jomo sà cili Càṅ dé téhbeèh yi cu tàṅ dé seèn: bò hueh déi tetarè mán né ké te vulúu ṅgulí, ye:

Mbàm Nùà Dueè bó *Nùà Còṅ baá kènè wón doón beè kaá sie.

À teèn cer den nde né dé nyemà mé nyemà.»

¹⁶ À yeé tueé gi aá mán, bò kokoò bò ndetoón cùòb nèà mé né gi ké toò Càṅ te kogo boòne doón commé sulí nde gi doó, bó né Càṅ keí, bó ye:

¹⁷ Mòn, Càṅ Dueè Nùà terrèb, wò né léi jògò, wò né kènè ndo.

Béh né wò vra mé kènè be terrèb yeè baá ter.

Kènè mbàm yeè wón beè ka sie né koó.

¹⁸ Cècàgà, lò nùàr hihiné lé ṅaṅ baá wò yoór kela.

Kènè baá cu yulá-temé;

wò nde aá ju felè bò komò tená.

Bò sòn yeé mé né seé yeè boó, nde né sàgà kwa.

Bò nùàr yeè mé bòó mé né wò veéh doón, huaán maàn mé kám bò mene, nde né sàgà kwa laré.

Bòó mé né yeé wón boó beéh doón nde né nyoló yuo.»

¹⁹ Bó yeé tueé gi aá mán, gwá Càṅ koó ké te vulúu gulu logó ndo, *mbèn ṅṅòṅ ṅené yuo kela ké gwò, mbàn né die, nu né gwaán, bò hueh né ṅgulí, tàbè né jilí taré, boó sue lom mé gècèn mene.

12

Ma déi bó mèmàm

¹ Jomo sà ciè déi ṅené yuo kelà ké te vulúu: lé naà ma déi, lou né bú faá cògò

no vuob keéh; à né weéh gulè dobo kwaá; felè seèn né mbentò yulá cùòb fà, né tam kàgà seèn.

² À né mé lèi, nyer né bú nemá, à né mé gèr keén den.

³ Jomo sà ciè déi ṅené yuo kela cuú ké te vulúu ndo; lé naà mèmàm bèlèsè mán mé feh felè téhbeh, lulí teèn yulá; feh dé kàn né mé tam kàgà felè.

⁴ ṅgere ké jomo né bò mbentò ké te vulúu komò som; né ká doó su ṅjií. Kòb cén sue suagá, kòb fà le. Mèmàm hèllè né toò ma nyeer doó njebá den, ye te huaán yuo kelà, nyí dom yieé som.

⁵ Nde nde, ma doó ṅar ndo, à ṅar kwa huaán dé siib. Huaán sà nde né lò nùàr doón seé weh. Nde né mé cùgò lòṅ. À yeé ṅar aá bú, bó weh ṅjií huaán sà ké toò Càṅ te kogo seèn.

⁶ Meí dula nde dé seèn ké ya dueè. Càṅ lé naà bú bèh sà nyegé kwaá, te bó koó den bú teèn. À boó ké sà cieé kám mé yuií fà, mé yulá ténjén.

⁷ Yeé baá méná, taáb ko die ké te vulúu ndo: Mikael bó bò cili seèn kaga taáb mé mèmàm bó bò cili dé seèn. Bó bó kwaá ṅjií taáb doó. Mikael bó bò cili Càṅ ṅar yila bó yoór;

⁸ bó yògò bó, bó kwògò som bò mèmàm hèllè, bó som bèh denè boòn ndo.

⁹ Bó lu si keéh mèmàm doó ká doó. Né cu ka bú kuúm sàb cén sà; bú táhòrò; yilí seèn déi né cu *Sátàn, à dam nùàr wón doón bele gi né koó. Bó lé ká doó si keéh naà bú mé bò cili seèn hèllè mene.

¹⁰ Jomo sà mè ṅgweé ṅjií hueh taré déi né ké te vulúu mbamé den, ye: Hèn, Càṅ som keéh né be terrèb seèn. Mbàm seèn baá *wón beè kaá sie; à béh yilí som aá kèn. Kènè, ṅgóg *Nùà Còṅ ṅgulí yuo kela baá cie. Cècàgà, bó nùà súí hèllè lu som aá kèn. Suútené mé cibíteèn mene, à lé naá loóm bò mbeí beèh ké toò Càṅ yoór njoró.

¹¹ Kènè bò mbeí beèh bú doó jògò si aá kèn. Bó bú yògò né mé terreb húóm Mbieè Sèmè. Njua mé bó lé naá cio ṅgòón, bó te ṅgòr Càṅe njebá taré lom tég, ye bò nùàr a: lár, hèn né lom ṅgòr gècèn koó.

¹² Né hòn! Vulú a, sèsamè! Bì bò teèn bò a, sàmè gi méná ndo.»

Jomo sà hueh doò den cuú, ye tàbè bó nòmò a: Gèr-e, gèr waá baá kèn, bó táhòrò lu si ṅjií aá ké yoór bií, à né mé yulá-temé furú gò. Cu seèn nde aá gií, ṅaṅ gò né bú cí.»

¹³ Mèmàm doô yeé ke, bó bú ká doô lu si njií aá méná, temé ñaá bú ndo; à ñar bele keéh ma vùlù hèllè jomo dé ñaâr.

¹⁴ Bó haá ma doô bà fà, né faá bà jiè nɔ, te à lo nde mé njéh ké ya dueé bèh denè seèn. Bó nde né bú ké teèn nyemà tagár mé kwèh koó den, te sàb doô bú fón kwá cú.

¹⁵ Sàb hèllè yeé ñene aá méná, à fam som keéh nòmò sònò faá gùm nòmò koó nɔ, né ma doô jomo pieém bele, te sie bú.

¹⁶ Tàbè yeé ñene aá méná, tàbè gam ma doô ndo, tàbè ñueé ñemá som nòmò hèllè, njièr.

¹⁷ Furú yɔgɔ cu mèmàm mé ma doô, à ñar nde seér mé taáb ké jomo yoór bò ñuna seèn, ye te nyí wula som gi bɔ́ó mé né sòn Càn mé ñgòr Yeésò ñgweé doón.

¹⁸ Mèmàm hèllè nde baá-re ké sòn nòmò méná njebá den.

13

¹ Jomo sâ, mè yeé ke, nyam déi baá yí lètenè ndèndèy nòmò yuo kelá; à né mé feh felè téhbeh, lulí né teèn yulá; lulí dé kàn né mé tám kàgà felè; feh dé kàn né mé yilí sèb-Càn yoór nyagá den.

² Nyam sâ den né faá ñgùí nɔ; gule né faá gule séseè mân, sòn né faá sòn gélgò ndo. Mèmàm weh kɔgɔ seèn, haá njií mé nyam doô, haá bú terreb, jege haá njií gi bú seé seèn ndo.

³ Nyam doô né mé bàn felè, den né faá bó lé ye bó nde aá bú feh cén déi kɔ wulá som nɔ. Njéh cén, nyer hèllè te gi cu aá kèn. Né bò nùàr mé njéh hiím yɔgɔ. *Wónj doón kem bele gi nyam doô ndo.

⁴ Bò nùàr yeé ñene mèmàm haá baá nyam doô terreb méná, bó yila mèmàm keí, bó né nyam doô keí ndo; bó ye: Nei den né faá nyam hèn kɔ́ wa? Nuaré déi nde né bú mé taáb lieé yɔgɔ ndo wa?»

⁵ Jomo sâ nyam hèllè kwa ceér, à né ñgòr gágà sònò tueé toró, à né Càn teèn seb keéh. À boó soó méméná weéh yulá nèà cùòb fà;

⁶ à né Càn selé, à né yilí Càn tueé beéh, à né bèh denè Càn tueé beéh. Bòó mé né ké te vulúu, à né yilí boón méná tueé beéh ndo.

⁷ À kwa terreb, te bó bò nùàr Càn lie taáb, à taré yɔgɔ bó. À kwa cu terreb te à den felè bò nùàr mé gèh hihiné, lò hihiné mé ju hihiné ndo.

⁸ Bò nùàr dua laré bú wónj doón. Sâ tueé né ye, Mbieè Sèmè mé lé naá kuú, né mé

mvù yòñ beè. Bèh lo mé wónj lo duoóm naá, yilí bò sâ bò teèn nyagá yilá ñgweéh.

⁹ Nuaá mé né tie ñgweé, bú a, ñgweé nyéégé ñgòr hèn bagasé!

¹⁰ Mò nùàr yoór né mé húóm gwà cibi yilá, sâ à nde né méná yilá. Mò bó bú teé wula nde né lòu, sâ yoór seèn né cí. Mò né mân, sâ bò Yeésò bò a, yíyolò, bó temé tég kwá nji lòm yoór Càn.

¹¹ Jomo sâ mè yeé ke, nyam déi komo yuo kelá baá dòu. À né mé lulí felè fà; né faá lulí huaán sòrngaàn nɔ. À né sònò faá mèmàm nɔ tueé den.

¹² Terreb seèn né cu faá terreb nyam dé toò jògò ndo. Njolò mbei doó sâ à duoóm seé seèn bɔ́. À né bò nùàr wónj doón baá, ye bó a: bó dùà jí nyam dé toò jògò mé lòrè nyeer yoór doó ma.

¹³ À né dé seèn bò njèh kèkèné hihiné boó bele; à ñaga som keéh we déi ké te vulúu, dar suagà, cor ká doó njolò bò nùàr.

¹⁴ À yeé kwa baá ceér méná, njolò mbei doó sâ à yila bò nùàr mé terreb sâ beleè, ye bó a: Nyam dé toò jògò mé bó lé ye bó nde aá kɔ wulá, à kú ñgweéh doó, bí mé kwá ñgùlámúr,* te den faá bú nɔ, bí né bú dua.»

¹⁵ Nyam dé jomò doô yeé tueé gi aá méná, bó haá bú terreb ndo, à fulu yíi ñgùlámúr doó cúcuí lè, te à kwa yòñ, à tueé sòn, ye te bó wula som gi bɔ́ó mé nyí dùà ñgweéh doón.

¹⁶ À duoóm baá-re bò nùàr baá beleè: à né bò kokoò bò mé bò huaán tetòr baá, à né bò liliéè bò mé bò saám bò baá, à né bò kwer mé bò lòu bò baá ndo, bó né bó mágá yoór toré kwaá bele, mò te be gaá sam, né toò kuún.

¹⁷ Kò nùà kàn né mé mágá sâ yoór, te à nge ye njèh, à go ye njèh ndo. Mágá sâ lé naá sòn yilí nyam sâ. Mágá hèllè lé naá cuú kwòm yilí seèn ndo.

¹⁸ Bò nùàr a, dèn mé lo, bó munó nyegé bagasé. Nùà lòu nde né dògòti mágá nyam hèllè munó komo. Né ndègè yilí nùàr; né yuúí ténjén mé yulá ténjén cùòb ténjén.

14

Benè bò Yeésò bò

¹ Jomo sâ mè yeé ke, Mbieè Sèmè baá ké te tòr Siyón* njebá den; à né mé bò nùàr kám yuúí mé kám yulá nèà cùòb nèà beè. Bò sâ bò né gi dé boón mé yilí seèn toò kuún nyagá den, bó né gi mé yilí Tele seèn toò kuún nyagá den ndo.

12:14 12:14 Dan. 7:25; 12:7 **13:1 13:1** Dan. 7:3; Vuú 17:3, 7-12 **13:2 13:2** Dan. 7:4-6 **13:5 13:5-6** Dan. 7:8, 25; 11:36 **13:7 13:7** Dan. 7:21 **13:8 13:8** Ps. 69:28 **13:10 13:10** Jér. 15:2; 43:11 * **13:14 13:14** Njií mé bó boó né lòu te den faá nùàr, faá nyam ndo. **14:1 14:1** Ese. 9:4; Vuú 7:3 * **14:1 14:1** Yilí Jerusalem déi (1 Chr. 11:4-5).

² Mè yeé ngweé, hueh déi baá ké te vulú faá nòmò wùvù nɔ ngulí, né faá nu nɔ gwaán tulú. Hueh sá ngulí lom né faá hueh njáŋ nɔ.

³ Bò kám bò hèllè né ké toò kɔgò njebá den, bó né ké toò bò njèh lèlàn nèa mé bò kokoò bò doò; bó né bené feé sònò de den; bené sá lé de kɔ cegé naá bòò mé Càn lé naá ká lè wónje naá weh doò. Né bò kám yuúí bò, mé kám yulá nèa cùòb nèa sá.

⁴ Bò sá bò lé naá dé boòn yo boòn jolo nyegé, bó lé bò véh kèma ná ngwèh, bó né lom dé boòn jomo Mbieè Sèmè, à nde mene he, bó bó né kóó. Sà né bò toò jògò bò. Càn lé ká doò lètenè bò nuàr ɲa weeh naá bó, te bó den beè seèn, beè Mbieè Sèmè ndo.

⁵ Bò sá bò mé nyeén lè sam, bó mé veèn déi yoòr sam ndo.

Bò cili Càn déi tagár

⁶ Mè yeé ke, cili Càn déi baá tóg ké ka vulú loó yɔŋ, à ndeè naá bò nuàr Njàgà Bagaá dé ndeèr tueé weh. Lé naá bò nuàr mé gèh hihiné, lò hihiné mé ju hihiné ndo.

⁷ Cili Càn doó né ké ter loóg njií, ye bò nuàr a: Bí vèh Càn veèh, bí sén njií bú ké ter. Cu seèn waá baá. Kènè ju nde aá felè bò nuàr tená. Bí kèí bú kèi. Vulú bò tàbè mé nòmò mene doónj lo si gií naá bú.»

⁸ Cili Càn dé jomò njege bele cu dé toò ndo; à né sònò tueé go ye: Gi aá, gi aá kèn. Tànɔr Babilón doó mvúób. À lé bò nuàr wónj doónj sela feéh naá sár.»

⁹ Te mè yeé ke, cili Càn déi baá cu bò dé fà doò jomo njegé bele, à né ké ter loóg njií, ye: Bòó mé dua yeé nyam mé naá ké dùa doò nde né gèr ɲené, bòó mé né ngulámúr seèn dua, mé né gi mé mágá seèn yoòr, né mene beè, né mene toò kuún doónj

¹⁰ nde gi né mé mbè fúru-temé Càn ɲueé kuí, te bó kekoò. Bò nde né tuar te we taré yilá ndeé, bó nde né gèr mé we nyòm nàgàkèn fi ɲené. Bò gèr ɲene nde né toò bò cili Càn mé *Mbieè Sèmè.

¹¹ Ju weè mé né bó ɲgie den sá, nde né ter dé kèi cèn faár yilí ɲaá den. Bòó mé né nyam hèllè dua, mé né ngulámúr seèn dua, mé né gi mé mágá seèn yoòr doónj nde né gèr ɲené. Cíbi mé lou mene bó dù ndé ngwèh.»

¹² Sà bò Càn bò a, yóló dé boòn yolò. Lòu sam, bó ngweé né dé boòn sòn Càn, bó temé kwaá njií né yoòr Yeésò ndo.

¹³ Yeé gi aá, mè ngweé njií hueh déi ké te vulúu ye mè a: Nyàgà bò njií hèn nyagaá. Ye mè a, nyàgà ye: Duoóm lan nde ké toò, bò nuàr mé kuú né mé yilí Fehtoò beèh lè, Càn nde né bó kulú.» Hueh doó yeé tueé gi aá, Cúcuí Njàgà gwaán, ye: Nyea, né môn,

à nde né bó kulú. Kènè gèr sam cuú, bó dù bá dé duú; tàb seé boòn baá cie.»

Bólé baá kèn

¹⁴ Jomo sá mè ke njií njeré déi faá nuàr nɔ, né ké te vulú nuú wulésé mân ɲené den, à né mé tám ngòg felè, bó tám sá me né mé goó; à né cu mé bòu nulásé mân beè ndo.

¹⁵ Mè yeé ke, cili Càn déi yuo kela baá ké *gwà Càn koò, à né ké ter loóg njií, ye nuà ké te vulú nuú doò a: Siè nyégé bòu siè; baá cu, yab baá bólé, baá dé hobò.»

¹⁶ À yeé ngweé aá méná, à kura yíi keèh bòu seèn hèllè ká doó ndo. Tètèi sam tàbè mvuár!

¹⁷ Jomo sá cili Càn déi yuo kela cuú ké gwà Càn koò ké te vulúu, à né mé bòu déi beè ndo.

¹⁸ Mè ɲene cili Càn déi yuo kela cuú baá, à la naá dé seèn ké toò kòò; seé seèn né mé we. Dé sá né ké ter loóg njií, ye nuà bòu doò a: Kènè tàb toú ké te wónje te gi aá kèn. Wèh bòu yeé, ndé bó mvurú bele.

¹⁹ Cili Càn doó yeé ngweé aá méná, à weh bòu seèn ndo, à kura yíi keèh ká doó, à mvurú bilí tàb toú ká doó doónj, à ɲuaán su njií ké te vua njùn Cànje.

²⁰ Vua sá né ké jomo loó mân, bó doró den baá-re teèn. Bò yeé baá doró, húóm yuo seér teèn kóó, né faá gùm nòmò koò nɔ kwaár ndeé. Húóm doó kwar som gùm kilómétá yuúí tagár, lé naá yilá ndo. Mo nyam tébàgár yila teèn, ngògò jiiim, feh le lom cie kóó.

15

Bò cili Càn mé gèr téhbeh beè

¹ Jomo sá mè ɲene njií kèkènè njeré déi ké te vulúu, híim yógó mè. Lé naá bò cili Càn téhbeh; bó beè né mé njèh nduàn téhbeh ndo. Càn bò nuàr gèr feh ceré nde né mé njèh.

² Mè ɲene njií cu njeré déi, né faá tàmbàŋ tuúb nɔ, né faá daregà ndo, né mé we mene laga den. Bò nuàr né ké kwarè ndèndèn tuúb sá njebá den. Bò sá bò lé naá nyam doò bò ngulámúr seèn taré yógó, bó lé naá nyam mé yilí seèn né seér dé kulá hèllè taré yógó ndo. Bò cili Càn sá lé naá gií mé njáŋ beè-beè; Càn lé haá naá bó njáŋ sá kóó.

³ Bó né bené de, né bené Músi nuà seé Càn mé bené *Mbieè Sèmè, bó né de ye: Càn ndeèr Nùà terrèb, seé yeé nè tànɔr kela, né nòré ndo.

Nùà Dueè felè dàòm lò nuàr né cegé wò.

Ceér yeè dɔ́ɔ́n né gi teèn dilí yílá, wò né nùà gècèn.

⁴ Nuaá mé wò sɛ́n ndé ñgwé́h né neì wa?

Neì wò *sùmù ndé ñgwé́h ndo wa?

Lòu sam, nùà joloò gi lom né wò.

Lò nùàr wón dɔ́ɔ́n ndeé né waá gií,

bó cemmé toò yeé, bó né wò keí bilí.

Lòu sam, seé yeé baá bèsoné ñené ñagá.»

⁵ Jomo sá, mè ke cu, *gwá Càn koò gulu baá ké te vulúu, *gwá cògò mé Càn ñené yuo kelá yeé teèn né ké gwò ñené den.

⁶ Bò cili Càn téhbeh doò yuo kelá ké gwò ndo, bó beè née mé bò ñjèh nduàn téhbeh doò ye. Cògò wula njerré lom né bó yoòr pób, bó cam tená bele né mé kándá goò.

⁷ Ñjèh làj cén déi lètené bò nèà bò doò, weh ñgàb ñjùn téhbeh, haá kwaá bele bò cili Càn téhbeh doò beè-beè. Fúru-temé Càn Ndeèr né bele lé dedeí. Bó bò ñgàb sá me bele né mé goò.

⁸ Bó yeé baá mé ñjèh beè beè, *sùsùm Càn mé terrèb Càn ñené yuo kelá ndo, jeré yuo gwá Càn mé ju, né bò nùàr dé gwò yílá faáñ yògò. Kò seé bò ñjèh nduàn téhbeh beè bò cili Càn doò mboón aá, sá ye.

16

Bò ñgàb ñjùn

¹ Jomo sá mè ñgweé ñjii hueh déi baá ké gwá Càn koò logó, ye bò cili Càn téhbeh doò a: Bò ñgàb ñjùn Càn téhbeh dɔ́ɔ́n, bí ndé sù ñjii ké te wónje.»

² Cili Càn dé toò jògò njege yuo, nde su ñjii ñgàb dé seèn. Bòó mé dua yeé ñgulámúr doò, nyer yulásé mán ñar yila bó yoòr. Bòó mé né mé mágá nyaàm doò yoòr dɔ́ɔ́n ñene kuú gi mé gèr ñjùn sá.

³ Cili Càn dé jomò su ñjii ñgàb dé seèn dùà te ndèndèj nòmò. Nòmò ña húóm, né faá húóm komò nɔ; ñjèh dùà dɔ́ɔ́n kuú gi.

⁴ Cili Càn dé tagár nde ñgàb dé seèn dùà su ñjii ndo: bò nòmò kokoò mé bò nduùn mene ña gi húóm.

⁵ Mè yeé ñgweé, cili Càn déi baá tueé. Dé sá, seé seèn né yeé mé nòmò. À ye Càn a: Môn Càn Dueé, wò né lom Nùà dilí kɔ́ɔ́. Wò né léi jògò, wò né kènè ndo. Nùà gècèn né wò. Wò ju hèn tena yíi né teèn.

⁶ Bò nùà hèn né gi bò wúlá-nùàr bò. Dàm húóm bò sòn yeé bò mé bò nùàr yeé dɔ́ɔ́n, lo berré gi beè bò nùà hèn, wò bó húóm hèn kura yíi né teèn.»

⁷ Hueh déi den cuú ké te kɔ, ye: Môn Càn Dueé Nùà terrèb, wò ju tena yíi yeé teèn.»

⁸ Jomo sá cili Càn dé nèà su ñjii ñgàb dé seèn ké te lou; lou kwa terrèb faá we nɔ, te à fii bò nùàr.

⁹ À yila bó fii ndo. Yeé baá bó seé weh, bó duagá seér cu lòu, bó lòò temé kweéh seér. Càn mé terrèb felè bò ñjèh gèr sá né beè seèn, bó seb seér cu bú lòu. Yeé baá méná, bó bú sɛ́n cú ndo.

¹⁰ Cili Càn dé tɛ́n su ñjii ñgàb dé seèn te kɔgɔ nyam doò; cibí die te lò seèn, yili mban lo bò nùàr seèn méná, gèr kwaá ñjii bó be yoòr. Bó né leba mé nyie yieé,

¹¹ nyer yulásé mán né bó yoòr ñaar yila. Bó lòò dene boón kweéh seér, bó seb seér cu Càn Nùà vulú lòu.

¹² Cili Càn dé ténjèn nde su ñjii ñgàb dé seèn te nòmò koò mé bó yílá né Efrátè doò. Nòmò hèllè ñemá yuo, te bò mgbè mé yuo ndeé né kèb bà sela kela sa.

¹³ Mè yeé ke, bò tándulu déi tagár yuo kelá baá kèn, bó den bele né faá kùlá nɔ. Déi yuo kelá sònò mèmám, déi sònò nyam doò, déi sònò nùà ndòn hèllè.

¹⁴ Seé bò tándulu sá né táhunò lètené bò mgbeémgbè wón dɔ́ɔ́n bóó yon goò, bó né bó yílá bilí go, te lòu mé Càn terrèb nde né ju tená, bó bó kwaá ñjii taáb doò.

¹⁵ Jue mè Yeésò, mè nab waá nde né faá yilb nɔ. Samésé nde né nuaá mé né làj mé cògò yoòr. À dé seèn toò bò nùàr lòu sá, lunturu gò ndé ñgwéh.»

¹⁶ Bò tándulu doò né ka mé bò mgbeémgbè bilí ndeé, bó nde bilí kwaá bó ké Harmagedon; né yilí bèh sá te ju *hebreèh.

¹⁷ Jomo sá cili Càn dé téhbeèh su ñjii ñgàb dé seèn ké ter mbaá. À yeé su som aá, mè ñgweé ñjii hueh déi baá ké *gwá Càn koò te kɔgɔ Càn ñgulí taré, ye: Bóó baá kèn! Bóó baá kèn!»

¹⁸ Yeé baá méná tueé den, mbàn die, nu gwaán, bò hueh né ñgulí, tàbè jilí taré, dé tueé sam. Bèh lòó mé naá-naá mé Càn lo meè nùàr, gèh tàbè jilí taré bú sá lo née teèn sam ye.

¹⁹ Tàbè kerré geé kwaá Babilón bèh tagár; bò lòó kokoò ká lè wónje dɔ́ɔ́n ñemmé tobé yuo gi ndo. Càn yeé nde munò ñjii dé Babilón mán, teme ñaá bú, à kura ñjii gi bú ñgàb ñjùn lè.

²⁰ Gùm ten tàbè dé kàn mé né lètené nòmò dɔ́ɔ́n kum le dùà; nùàr tòr mé ñjèh ñené cú ndo.

²¹ Bò mege boò faá gùm nyèn nɔ né ké ter komò suagá, né bò nùàr seé weh. Bó yila cu Càn mé ñjèh lòu selé seér, sá bogó yògò baá!

15:4 15:4 Jér. 10:7; Ps. 86:9 15:5 15:5 Ex. 38:21 15:8 15:8 Ex. 40:34; 1 Rois 8:10-11; 2 Chr. 5:13-14; Es. 6:4

16:2 16:2 Ex. 9:10 16:4 16:4 Ex. 7:17-21; Ps. 78:44 16:10 16:10 Ex. 10:21 16:12 16:12 Es. 11:15 16:15

16:15 Mat. 24:43-44; Lùk 12:39-40; Vuù 3:3 16:16 16:16 2 Rois 23:29; Zach. 12:11 16:18 16:18 Vuù 8:5; 11:13,

19 16:19 16:19 Es. 51:17 16:20 16:20 Vuù 6:14 16:21 16:21 Ex. 9:23; Vuù 11:19

17

Mei bò sormbeè

¹ Lètenè bò cili Càn téhbeèh mé lé naá mé bò ngàb téhbeh beè doò, cén déi lètenè boòn waà ye mè a: Ndè mè feh kwaá wò njolò. Né gèr mé nde né mei bò sormbeè kwa; mè jue né tàyàm loó mé bó me kwaá né ké te làrè nòmò doò.

² À bò mgbèemgbè wón doón jin gi né koó, bó bó tobo kuú gi aá kèn. Kènè, bò nuàr wón doón sela tobo nde gi aá mé njéh ménà ndo.»

³ Yeé baá ménà, Cúcuí Nágá waà kema mè ndo, cili Càn doò weh njii mè ké ya dueè. Wa ké teèn, mè ñene njii ma déi, à né ké ñgetenè nyam déi bèlèsé mán naá den. Nyam sá né mé feh felè téhbeh, lulí né teèn yulá. Bó nyagá lamé kwaá né nyam hèllè bò yilí séb-Càn yo doón.

⁴ Ma doò dé seèn yoòr lé naá mé cògò bèlè jùm mé bèlè yón mán. À né mé lon bèlè tiee; à né mé taá ndòn mé gòm feh hihiné yoòr deí; à weh sie né ngàb deí mé be gaá, bó ngàb sá me né mé goó. Lè ngàb hèllè né lom ndàndaá bò njèh fefoó. Bò njèh fefoó sá né njègè yagá yon tobo goó seèn hèllè.

⁵ Yilí déi né ma hèllè toò kuún nyagá den; bó nyagá gugó né Tànòr Babilón mei bò sormbeè, ye né ngum veén bò nuàr wón doón.

⁶ Mè yeé ke njii, ma hèllè baá mé húóm bò nuàr Yeésò sela den, né húóm bò sòn Yeésò bò mé bó lé wula gi naá felè Yeésò doó. Geí seér mè lòu.

⁷ Cili Càn doò ye mè a: Té mbaá hím kú; mè nde né wò kwòm ma kié se. Nyam seèn mé feh téhbeh mé lulí teèn yulá doò, mè nde né wò kwòm seèn se ndo. Kwòm sá lé leér deén naá bèh nábe.

⁸ Nyam mé wò né ñené kié cemá sam cuú, wanóón léi toò à lé naá gi cemásé. Mé njéh mene, à nde cuú né te lege ngobè doò komo yuo kelá, te Càn bú wula calé som cu ye dé kèi cèn. Bò mé Càn lo yilí boòn te mvù yòne ké bèh duóòm nyàgá kwá ná ngwéh doón, nde né nyam hèn ñené, bó geí gi. Lòu sam, nyam doò teèn sam cuú lòu, wanóón léi toò à lé naá gi cemásé, toò hèn à nde cuú né yuo kelá.»

⁹ À den cuú ye mè a: Ko bò nuàr den lom mé lo, sá ye; wanóón bò ngòr hèn né taré. Mè tueé wò, wò né feh téhbeh felé nyam doò ñené, né bò tòr téhbeh mé ma doò den yeé teèn; né cu bò mgbèemgbè hihiné téhbeh ndo.

¹⁰ Bò tín bò déi die yuo aá teèn. Cén déi né kènè te kogo. Mbei boòn dé téhbeèh doò, cu seèn nées wá ngwéeh ye. Mo ndeé waá baá, à ndeé te mgbè sá cèr dè ndé ngwéh ndo.

¹¹ Nyam doò mé feh seèn mgbè dé téndelè hèn cer nde né koó, à cemá sam cuú lòu, wanóón à lé naá gi cemásé. Mgbè hèllè né lètenè bò téhbeh bò doò ndo, à nde cuú né komo yuo kelá, te Càn wula calé som cu ye bú dé kèi cèn.»

¹² À den cuú ye mè a: Kè, bò lulí seèn yulá mé wò la naá ñené doò, né bò mgbè hihiné yulá ndo; bó sá bò nées dé boòn cèr dùòm ngwéeh ye. Càn nde né bó bò nyam doò doón terreè haá gi; njèh cén, bó cer weh cegé nde né mgbè yon lou cén ndóg.

¹³ Bó yulá doón baá gi mé sòn cèn; bó terreè boòn haá njii gi aá mé nyam doò, te à mgbè cer koó.

¹⁴ Bó nde né taáb mé *Mbieè Sèmè kaga njii. Mbieè Sèmè nde né bó yogo ndo. Lòu sam, Mgbè bò mgbè né lom bú. Nuà Dueè felè bò dudueèr bò doón gi lom né bú ndo. Bó bò nuàr seèn né koó, à lé bó balé soóm naá koó, à weh kwaá bó beè seèn. Bò sá bó né dé boòn kóbè sá.»

¹⁵ Cili Càn doò den cuú, ye mè a: Ngweèh nòmò mé sormbeè hèllè la naá teèn doò, wò la naá ñené wa? Né dàmb bò nuàr mé lò hihiné, mé ju hihiné ndo.»

¹⁶ Ye mè a: Ngweèh wò naá bò lulí yulá mé nyam doò mene ñené ndo wa? Bó nde né mei bò sormbeè doò seé weh; bó nde né bú bunó, bó huaré kwaá bú lunuru, te bó yieé ñaré som ye bú, bó nde né dé jomò ngie calé som ndo.

¹⁷ Sá doón Càn ye te bò lulí yulá bó bò nyam doò saga sòn, bó terreè boòn haá njii mé nyam doò, te à cer mgbè mé njéh; sá Càn ye te mboón faá nyi gwaán nè, faá nyi lé naá tueé kwaá ndo.»

¹⁸ Cili Càn doò den cuú, ye mè a: Ma mé wò la ñené naá doò, né tànòr loó koó; bò mgbè ká lé wónje doón né gi ka seèn.»

18

Babilón doò mvúób

¹ Jomo sá, mè yeé ke, cili Càn déi baá cuú ké te vulúu suagá. Dé sá bó jege haá né bú terreè duesé mán beè; ñenjàn seèn ba ñagá sie né *wón doón beè.

² Dé sá logó njii ké ter, ye: Mvúób, tànòr Babilón doò mvúób! À baá kènè mvùr bò tándulù, à baá gbàg bò càn vevené, mé bò non vevené feh hihiné ndo. Doó sá baá kènè mbàn bò ngùgò, bó bò jukuùm.

3 À lé selá baá kela, à lò nuàr doónj sela feh gi né sár. Dàm bò mgbè wónj doónj jin weh gi aá beè seèn, bó bó né tobó. Bò toón bò wónj doónj ña keéh gi aá bò lilieè bò mé njéh.»

4 Mè yeé ngweé, hueh déi baá cu ké te vulúu ngulí, ye: Bí cú yo, bò nuàr mò, bí yuò lo sá yuoò. Mò sam, bó nde né bí mé veèn jin; bí nde né gèr teèn ñeneé keéh.

5 Bí yuò yoor bòòn yuoò. Veèn bòòn yogó baá, nanj kwa baá Càn ké te vulúu, à baá mé njèh bòòn lè.

6 Bí wèh loó sá seé, faá à lé naá bí seé weh nò. Bí bá kúrá níjí bú ngàb mbè fà lè, te taré yogó dé seèn cén mé à lé haá naá bí doò.

7 Sòn sèsám mé púnò seèn bí kúrá lòm bú gèr yulásé mân, ye nyí né mgbè mé feh nyí sé wa? Nyí nuà kú sam; ye ndóg cio nyí njeré déi bó ndé ngwéh ndó sé wa?

8 Kwá noónj, dùkàn baá ndeé: beén mé cio bó bò cùè nde né bú bomó kwa; doónj nde né mé cieé cèn. We nde né bò dé jomò ñgie nagá som ndó. Lòu sam, Càn Dueé bú mé ju sie né kóó. Nuà terrèb né bú.»

9 Bò mgbèemgbè mé lé bó tobó goó naá yàgà mé bú wónj doónj faá né njèh ndà nò, nde gi né ju weè seèn lòu sá ñeneé njií, bó nde né mé kwòm lòu sá yueé bieé kuú ndó.

10 Bó nde né bèh ndónj-ndónj mé veéh njebá den, te gèr hèllè bó teèn kwà kék cú, bó kei den teèn, ye: Gèr-e, Babilónè gèr-e! Tàyám Babilón, meì bò loó koò, baá doó mvúób; doónj né te yònj lueé cén-e.»

11 Bò toón bò wónj doónj yueé kuú gi nde né mé mbà seèn lòu sá ndó, ye: Bò nei béh goó beè nge weh nde cu né kóó?

12 Bò lòn o, bò taá ndòn o, bó gòm o, bò cògò nyàgàm o, bó dé nyényógòr o, bó dé nùnùgò o, bó dé luluarè o, doónj nei béh beè nge weh cu nde né kóó wa? Bóó mé nde cu né bò toú múmú feh hihiné nge bele teèn sam cuú. Bò njií mé bó boó bele né mé nyie tòn o, mé toú gècèn o, mé lòn bèlè o, mé taá ndòn o, doónj nuaa mé nde né béh beè nge weh teèn sam cuú.

13 Né mene bò soó, bò sibì, bò kómó-múmú feh hihiné mé bò san, nuàr ngé ndé cú. Bò mbè, bò kómó, bò nyòm, bò yolo, bò nàgà, bò mbieè, bò nyam tébàgàr, bò pús, mé bò kwer, nei beè beèh nge cu nde né kóó wa? Te nuàr mé gùm mene nge cu nde né nei ndó wa?»

14 Bò toón bò hèllè né mé tànòr loó séná yueé bieé njií den, ye bú a: Wò vu aá be, hèn bò njií mé wò lé naá gií gwaán doónj

mvûnj; hèn dàm bò njèh yeé mé yila lom yeé wò yoor hèllè doónj kùmjèg! Kènè bó baá njolò yeé nyúér dé ndóg.»

15 Bò toón bò mé yili gi yeé mé loó sá doónj nde gi né bèh ndónj-ndónj mé veéh njebá den, te gèr hèllè bó teèn kwà kék cú; bó nó mé mbà seèn yueé kuú,

16 ye: Gèr-e! Bí kè njèh gèr kán, tàyám loó hèn kum yuo aá, loó hèllè nyegé kuú aá mé yàgà dé lòu. Sà, bò cògò nyàgàm baá gi yoor nyogór den; lòn yàgà tie déi, bó me gi né mé goó ndó, sá bò taá ndòn mé gòm baá gi yoor lané den.

17 Mé njéh mene, doónj lé naá cegé te yònj lòu cén-tà-cén ñgie yuo.»

Bò fár-bàtò bò, mé bò kokoò bò teèn mene, bò yilá-bàtò bò mé bòó mé yili yeé mé nòmò doónj, lé naá gií bèh ndónj-ndónj njebá den,

18 bó né ju weè seèn ñeneé njií, bó né keéh den, ye: Bí kè nji tàyám loó faá cí nò, baá doó mvúób!»

19 Bó né méná tueé, bó né fufú felè ñuaán su, bó né mé mbà seèn yueé kuú, kèj né silí, ye: Tàyám loó hèn ñene kuú mé gèr! Bí kè njèh gèr kán, tàyám loó mé yili som yeé dàm bò bàtò bò kóó hèn, kum yuo aá te yònj lòu cén faá njèh mbaa nò.»

20 Mòn! Vulú, sàmè sér dé yeé mé kùmjèg hèllè lòu; bí bò Càn bò sàmè ñanj sér dé samè. Bò *sòn-Càn bò mé bò mbònj tebè a, sàmè gi méná ndó. Càn bie som aá bó bieèh sòn veèn mé bó lé boó naá bí doò.

21 Yeé baá méná, cili Càn terrèb déi jògo wellè tàgèrà taá déi faá nyèn nò, à si tulu njií dùa te ndèndèn nòmò, à né sònò tueé, ye: Kùmjèg. Bò tàyám Babilón ñeneé ndé cú ndóg, bó tob ba njií nde né bú doó mé terrèb ka màn nág!

22 Dàm bò ñánj bò mé bò dè-bené bò ké Babilón ñgib; dàm bò túágá-tògò bò mé bò túágá-tànj bò ñgib ndó. Nuà seé déi ké teèn ñeneé yuò ndé cú; bó hueh nyèn ké teèn ñgwé ndé cú;

23 mugó lām déi ké teèn bá ndé cú; ndóg bó hueh fuuán ké teèn ñgwé ndé cú. Lòu sam, bò toón bò yeé sà lé ye, bó né kela sé wa? Wò né-re táhunó yeé sá boó bele, wò né bò nuàr wónj doónj bele go.

24 Babilón gèr hèn ñene yii né teèn: dàm húóm bò sòn-Cànj bò o, bó Cànj bò o, dàm húóm bòó mé bó lé naá gií wulá doónj né gi lè Babilón, kòcò!»

18:4 18:4 Es. 48:20; Jér. 50:8; 51:6, 45 18:5 18:5 Gen. 18:20-21; Jér. 51:9 18:6 18:6 Ps. 137:8; Jér. 50:29 18:7 18:7-8 Es. 47:7-9 18:9 18:9-10 Ese. 26:16-17 18:11 18:11 Ese. 27:31, 36 18:12 18:12-13 Ese. 27:12, 13, 22 18:15 18:15 Ese. 27:31, 36 18:17 18:17 Es. 23:14; Ese. 27:26-30 18:18 18:18 Ese. 27:32 18:19 18:19 Ese. 27:30-34 18:20 18:20 Deut. 32:43; Jér. 51:48 18:21 18:21 Jér. 51:63-64; Ese. 26:21 18:22 18:22-23 Jér. 7:34; 25:10 18:22 18:22 Ese. 26:13; Es. 24:8 18:24 18:24 Jér. 51:49

19

¹ Jomo sâ mè ngweé njií hueh taré déi ké te vulúu, né faá hueh cili nùàr nɔ tuom den, ye: Bí sɛn Càn seèn! Bèh yili yuoò né beè seèn, Nùà *sùsùm né bú, be terrèh seèn baá ter.

² À né yeé ju teèn tená yíí, à meí bò sormbeè hèn mé ju sie yíí né teèn. Ma hèllè lé *wón te yàgà yonɛ nagá yíí naá kɔó. À lé bò seé bò Càn wula gií naá kɔó ndo. Càn bú gèr feh keèh né dé cí.»

³ Bó den cuú ye: Bí sɛn Càn seèn! Kùsàn* kwaré baá felè tà yàm loó hèllè kèn; ju weè seèn baá ter dé kèi cèn faár yíí naá.»

⁴ Bó yeé tueé gi aá, bò kokoó bò ndètoón cùbò nèà, mé bò lèlàn bò nèà doó sue cemmé nde gi doó, bó né Càn ké te kɔgɔ keí, bó ye: Môn, kùsèm Càn Dueè!»

Kùrmò fù *Mbieè Sèmè

⁵ Mè yeé ngweé, hueh déi baá ké te kɔgɔ ngulí, ye: Bí sɛn Càn beèh seèn! Bí bò seé bò seèn mé né sòn seèn ngweé, kàm bò o, huaán tètòór o, bí sɛn bú seèn.»

⁶ Jomo sâ mè ngweé njií cu hueh déi né faá hueh cili nùàr nɔ tuom den; né faá nòmò vùvù nɔ ngulí, né cu faá nu nɔ gwaán ndo. Ké teèn né tuom den, ye: Bí sɛn Càn seèn! Né Càn dueè Nùà terrèh. Mbàm seèn baá bèsónè nené yuo kelá.

⁷ Béh sésamè, béh dòbò tàbè dòbò, béh né bú mbaàn haá. Kùrmò Mbieè Sèmè baá dé yieé, Fù nyegé gi aá yàgà.

⁸ Bó ye bú a, sù kwá cògò nyógòr yoòr, né borésé mân, ñagásé mân ndo.» Cògò ñagá sâ né kàn; à me njií né mé seé didilí bò Càn bò.

⁹ Cili Càn ye mè a: Wèh mvù, nyàgà kwá teèn ye: Samésé né bòó mé bó lé naá gií bó yilá, te bó yieé kùrmò Mbieè Sèmè.» À den cuú, ye mè a: Bò ñgòr hèn né lom bò jéjég ñgòr mé naá gií sònò Càn.»

¹⁰ Mè jogo die nde ka seèn, ye te mè keí bú. À deèn ndo, ye mè a: Té môn bó! Mè né lom nùà seé Càn faá bí bò mbei yeé nɔ. Ngweéh bí né gi mé sòn Yeèsò lè mà. Dùà lóm Càn!»

Ñgòr gècèn mé Yeèsò né cie ñené kwaá doón haá yeé bò *sòn-Càn bò terreb lè seé bòn kóó.

Nuaá mé né te nyam tébàgàr wulésé mân

¹¹ Jomo sâ, mè yeé ke, vulú gulu logó baá, nyam tébàgàr déi wulésé mân né ké teèn mé nùàr ñgètènè ñené den. Yilí nùàr sâ

né Nùà jéjég mé Nùà gècèn; à ju tena yíí né teèn, à taáb lie yíí né teèn ndo.

¹² Njolo bò gui lom né bú lè faá bəgɔ wèe nɔ; à né mé bò tà m ngòg felè gur den. À né mé yilí déi yoòr nyagá den, nuaré déi yilí sâ ñgwé kòmò ñgwéh, kɔ cegé né bú.

¹³ À né mé cògò déi lèlàn húóm mân yoòr. Bó nùà sâ yilá né Ñgòr Càn.

¹⁴ À né mé bòn bò taáb bò dé ké te vulúu jomo, bò ñaá den bele né te nyam tébàgà wuwulè mân, bó né gi mé cògò nyógòr wuwulè mân yoòr ndo, né lom ñagásé tɛn.

¹⁵ À sònò nema sie né tàndòn bòn déi ñobósé mân, à nde né lò dé kàn mé ñjéh doó hobó su; à nde né lò dé kàn seé mé cùgò lòn weh; à nde doró den bó ké te vua mé ñjùn Càn terrèh né teèn doó.

¹⁶ Bó nyagá kwaá né bú yilí déi te cògò, déi te ñgeéh, ye: Mgbè bò mgbè né lom bú. Nùà dueè felè bò dudueèr bò doón gi lom né bú ndo.»

¹⁷ Mè yeé ke cu, cili Càn déi baá ké te lou ñjebá den, à né bò non ké te vulúu doón mé hueh taré yilá bilí, ye bó a: Bí bilí ndé gi kùrmò Càn yieé ma.

¹⁸ Bí ndé núógó yieé. Né núógó bò mgbèé mgbè mé bò kwaá-taáb; núógó bò sóji, bò nyam tébàgàr mé bò ñá-nyam bò; né núógó nùàr doón: núógó bò kweèr, núógó bò lòu bò, núógó kàm bò mé huaán maàn mene, bí ndé bó seé weh.»

¹⁹ Mè yeé ke, nyam veèn doó bó bò mgbèé mgbè wón doón wón gi aá sòn, bó bilí gi aá bò sóji bòn, te bó lie taáb mé nùà nyam tébàgàr doó bó bò nùàr seèn.

²⁰ Bò hèn bò sie nyam veèn hèllè. Nùà ndòn mé bóó bele yeé táhunó toò nyam doó, bó sie bilí mé bú mene. À lé bò nùàr bele deèn naá mé táhunó hèllè, bó né bó mágá nyam doó yoòr toré kwaá, ye bó a, dùà ngulámúr nyam hèllè. Bó yeé sie aá nyam doó bò nùà ndòn hèllè, bó si njií bó te ndèndèn weè, lèlàn méná. Lé naá we nyùm ñagàkèn.

²¹ Nùà nyam tébàgàr doó koré wula gi bò taáb bò nyam hèllè ndo. Lé naá mé tàndòn bòn sònò seèn doó. Lou sâ non doón fulu gi núógó.

20

Bò nyemà kám

¹ Mè yeé ke, cili Càn déi baá cuú ké te vulúu suagá, à né mé kí lege ñgòbè beè, à né cu mé tàkpeg yuúí lɔɔj mân beè ndo.

² À waá, à cab sie mèmàm doó, né cu ka bú kúúm sàb hèllè, sâ tueé né ye, né

19:2 19:2 Deut. 32:43; 2 Rois 9:7 19:3 19:3 Es. 34:10 * 19:3 19:3 Kùsàn né we taré. 19:5 19:5 Ps. 115:13 19:6 19:6 Ese. 1:24; Ps. 93:1; 97:1; 99:1 19:9 19:9 Mat. 22:2-3 19:11 19:11 Ese. 1:1; Ps. 96:13; Es. 11:4 19:12 19:12 Dan. 10:6 19:15 19:15 Ps. 2:9; Es. 63:3; Joël 3:13; Vuú 14:20 19:17 19:17-18 Ese. 39:17-20 19:20 19:20 Vuú 13:1-18 20:2 20:2 Gen. 3:1

táhòrò, yilí seèn déi né cu *Sátàn ndò. Cili Càn yeé sie aá bú, à kaga kwaá bú te yuui lòŋe, te à boó teèn nyemà kám,

³ à nde bú te lege ngòbè jògò si njií ndò, à kibí, à ferá lo bú teèn, à lier nyegé, te memàm hèllè tena le dòu, te à lò nùàr bèlè kwà cú, ko baá nyemà kám, bó se yi weh cu ye bú.

⁴ Jomo sà mè ñene njií bò kògò: nùàr né bele teteèn. Bó lé naá bó terreb ju tená haá. Mè ñene njií càn bò nùàr Càn ndò. Né càn bò nuaá mé bó lé naá bó feh kòré som, ye bó lé naá sòn Yeésò tueé, bó lé naá bò nùàr ngòr Càn se fí. Bò sà bó lé dé boòn nyam doó dùà ná ngwèh, bó ngulàmúr seèn dùà ngwèh ndò. Mágá nyam hèllè lé bó yoòr ná ngwèh, né mene toó kuún, né mene beè, lé bó yoòr ná ngwèh. Bò sà bó lé naá cuú yòn kwa; bó bò Yeésò boó te kògò doón nyemà kám.

⁵ Hèn né bèh dòu komo yuò dé toó jògò. Bò komó déi dòu kòmò yuò ndé ngwèh, ko baá cu nyemà kám, sà ye.

⁶ Bò mé né gi lètené bò toó jògò bó sà teèn doón nde né samésé den, bó ña bó dé Càn. Cio dé jomò terreb felè boòn kwà ndé cú. Bó nde né bò *ngàn sèmè den, bó den ngàn *Nùà Còŋ ndò, bó bò Nùà Còŋ nde né te kògò dé nyemà kám cer den.

*Sátàn túntuŋ!

⁷ Mò nyemà kám sà kelà baá, bó nde cu né Sátàn ké dòu se yi,

⁸ à nde cu né bò nùàr wòn doón bele go. Sà tueé né ye, à nde né lò Gòg bó Magòg yilá bilí, te bó kaga njií taáb mé Càn. Nùàr né teèn; bó maga lom né faá mbésebé nòmò koó nò,

⁹ bó né bèh doón toóm yuò, bó né mbàn bò nùàr Càn beè kaán sie, bó kan bilí mé loó yíé-temé Càn mene. Mé njéh mene, we ndeé né ké te vulúu suagá, ñgie ceré som bó.

¹⁰ Sátàn nuaá mé bele yeé bò nùàr, bó nde né bú lou sà te ndèndèn weè si njií; né we nyùm nàgàkèn. Bèh sà bó lé nyam doó bó nùà ndòn hèllè si njií naá teèn ndò. Bó ké tuar sà tegé den nde né cibí mé lou mene, dé nyemà mé nyemà.

Ju dé cèrè jomò

¹¹ Jomo sà mè ñene njií tà-gàg kògò déi wulésé mán, nùàr né ké teèn den den. Tàbè bó vulú nyue leér yuo bú toò ndò, bó fà doón vu gi be mé bèh denè boòn.

¹² Mè yeé ke cu, bò nùàr mé lé naá giú kuú, baá gi ké toó kògò njebá den. Lé naá bó dé kokoó mé bó dé tetòr mene. Mè yeé ke, bó baá bó mvù lelòj komó kwaá.

Bó sie komo mvù déi, dé sà né mvù yòn. Bó duóm ju felè nùà kàn tueé, bó né felè nùà kàn faá bó lé naá nyagá kwaá nò tená, bó ju tena lom jéjég faá seé nùà kàn tueé né nò.

¹³ Nòmò koó né mé bò komó dé beè seèn jògò ndeé, cio bó ndugo bó càn né mé bò komó dé beè boòn jògò ndeé ndò. Ju né felè nùà kàn faá seé seèn tueé né nò, tená.

¹⁴ Bó vulú su njií cio bó ndugo bó càn ké tuar te ndèndèn weè ndò. Bèh sà né bèh cio dé jomò kuú.

¹⁵ Bò mé yilí boòn lè mvù yòŋe nyàgà den ngwèh doón, bó vulú su njií gi bó ké teèn méná ndò.

21

Vulú feé mé tàbè feé

¹ Jomo sà mè ñene njií vulú feé, mé tàbè feé ndò. Sà vulú dé toó jògò mé tàbè dé toó jògò lé dé boòn nyue nde aá kèn. Ndèndèn nòmò teèn sam cuú ndò.

² Mè ñene njií loó déi ñagásé mán; né Jerusalem dé feé ñene yuo kelà né ké te vulúu beè Càn koó; né ká doó suagá. Càn nyegé lom né bú yàgà faá fù nde né yoòr sù nò.

³ Mè yeé ngweé, hueh taré déi baá ké te kògò ngulí den, ye: Kènè, bèh denè Càn baá ké lètené bò nùàr! Bó bó den nde aá koó, bó baá bó nùàr seèn, Càn boòn né lom bú.

⁴ Bú nùà njèh nde né bó yímé njolò fo; bó kú ndé cú; yúé gi aá, mbà gi aá, cio teèn sam nde cuú, gèr gi aá ndò. Bò njèh dé cucuum gi aá dé jomò.»

⁵ Nuaá mé né ké te kògò doó tueé njií ndò ye: Kènè, mè njèh doón boó gi nde aá dé fefeé.» Jomo sà, ye mè a: Nyàgà kwá bó ngòr hèn te mvùu, né lom bó jéjég ngòr mé né gi môn.»

⁶ À den cuú, ye mè a: Gi aá kèn! Feh né mè, tíí né mè ndò; Bei wòn né mè, Cèrè-mbàŋ né mè ndò. Nuaá né mé nyúá, mè nde né bú nòmò queé ké te nduùn yòŋe haá, mè bú haá nde né dé lòu.

⁷ Nuaá mé né veèn taré yògò doón, nde né gá bú sà beè mò kwa; mè den nde né Càn seèn, à ña ñuna mò ndò.

⁸ Dé bó déi môn sam; mè jue né mé bó veéh bó, bó gogobò bó, bó dudulí bó, bó wúlá-nùàr bó, bó yòŋ tóbó gò yàgà bó, bó táhunò bó, bó dùà cècàn bó, mé bó nyeèn bó doón, bó nde gi né mé gèr ñenè kuú; bó silí njií nde né bó ké tuar te ndèndèn weè. We sà né we nyùm nàgàkèn. Bèh sà né bèh cio dé jomò kuú.»

Jerusalem dé feé

⁹ Lètené bò cili Càn téhbeèh mé lé naá mé bò ngàb gèr téhbeh dé jomò beè doó, cén déi lètené boòn ndeé ye mé a: Ndé, mè feh keéh wò Fù *Mbieè Sèmè njolò.»

¹⁰ Cúcuí Njagá waà kema mè ndo. Cili Càn doó jogo ñaá mé mè ké te ndón tòr déi dàbsé mân. Wa ké teèn, à feh keéh mè loó koó déi, né lom ñagásé tãñ; lé naá Jerusalem mé né ké ter beè Càn, à lé ká doó suaga deén naá koó;

¹¹ teèn né lom lélánj *sùsum Càn; né faá taá ndòn nò beéh den.

¹² Bògò kulasé mân né loó sá beè kaánj sie. Hin né teèn yulá cùòb fà; bò cili Càn yulá cùòb fà né teèn njehá tená bele. Yilí gèh bò huaan *Iserála yulá cùòb fà doónj né gi te hin sá nyagá kwaá bele.

¹³ Kèb loó dé kàn lé naá mé hin teèn tagár: kèb fené tagár, kèb túnò tagár, kèb bà tagár, kèb nyiib* tagár ndo.

¹⁴ Maànj bògò né felé taá yulá cùòb fà njehá den. Yilí bò mbònj tebé Mbieè Sèmè yulá cùòb fà doónj né felebò nyagá den ndo.

¹⁵ Cili Càn mé naá mé mè tueé njii doó lé naá mé mòu beè, te à me loó mé njéh, à me bò hin mé bògò mé njéh ndo.

¹⁶ Loó sá lé naá gou-gou mân, hàmb bò dàb né gi kèi cén. Cili Càn doó duóòm loó mé cùgò seèn meè: loó sá lé naá kilómétà kám fà mé yuií fà;† hàmb méná, dàb méná, dàb teèr méná ndo.

¹⁷ Cili Càn duóòm cu bògò méná meè: dàb teèr lé naá métà yulá téhbeh cùòb fà.‡ Dé sá lé naá mòu mé bò nuàr me yeé njéh mé njéh.

¹⁸ Bó lé bògò sá meè naá mé gèh taá déi mân, yilí taá sá né jãspè; bó loó dé seèn me né mé ndàndaá goó, ñagásé mân faá daregà nò.

¹⁹ Bó nyagá goné kwaá né maànj bògò taá nyàgàm yoór feh hihiné: taá toó jògò lé naá jãspè, jomo bele né sãfir, dé tagár né ágátà, dé nèà emaròdè,

²⁰ dé tìn né oníke, dé ténjèn né sard-uan, dé téhbeèh né kerisalitè, dé tэндelé né beríl, dé tárènèà né topásè, dé yulá né kerisoprásè, dé yulá cùòb cèn né türkásè, dé yulá cùòb fà né ametistè.

²¹ Bò hin yulá cùòb fà doó, bó dé kàn boó né mé taá huóòmésé mân. Bó ceér lètené loó me né mé goó ndo, ndàndaá goó ñenésé mân.

²² Teèn lo sá mè gwà Càn ñéné ñgwéh. Gwà Càn dé seèn né seér Càn Dueè Nùà terrèb bò Mbieè Sèmè.

²³ Loó sá dé seèn mé lou bò weéh táñ ñgwéh, *sùsum Càn teèn ba ñjerré den né koó. Lám teèn né Mbieè Sèmè ndo.

²⁴ Nuàr wónj doónj nde né mé njéh go ñené. Bò mgbèémbè wónj doónj nde né ñgúlú boòn ké teèn bilí njii gií.

²⁵ Bò hin bògò doónj nde gi né leløj sóó den, bó bó cóló nyi ndé ñgwéh; lòu sam, ké sá cibí teèn sam.

²⁶ Bó nde né bò njèh ñguñgulí, mé bò njèh teterrèb wónj doónj ké lo sá bilí njii gií.

²⁷ Njèh cén, njèh jéré déi lo sá yilá nyi ndé ñgwéh, ndóg bò dudulí bó mé bò nyeèn bò teèn yilá nyi ndé ñgwéh. Ké teèn yilá cegé nde né bòò mé yilí boòn baá gi te mvù yòñe nyagá den; mvù sá né beè Mbieè Sèmè.

22

¹ Cili Càn feh keéh cu mè nòmò koó déi mân, né ké te kògo Càn bò *Mbieè Sèmè kwaré yuo den, né nòmò yòñ. Nòmò sá wulá ñjerré lom né faá taá ndòn nò.

² Né lelo lètené kponj ceér kwaár bele den. Tou yòñ né sòn nòmò kèb kàn mé kèb yágà mene yaám den, wa yeé tàb mbei yulá cùòb fà te nyèmà cén-e; né te weéh dé kàne mbei cén waá. Yùè seèn né lèh mé né nuàr wónj doónj taré som.

³ Ké sá njii mé né beè Càn duagásé doónj teèn yilá ndé ñgwéh. Kògo Càn bò Mbieè Sèmè teèn den nde né koó, bò seé bò seèn nde né bú cu doónj die den.

⁴ Bó nde né kuún seèn ñené; yilí seèn nde né bó toó kuún nyagá den.

⁵ Ké teèn cibí sam nde cuú, bó mé ñagá lám bò ñagá lòu táñ ndé cú ndo; Càn Dueè baá gi ké teèn ñagá den. Bó mgbè ké sá cer den nde aá dé nyèmà mé nyèmà.

Cuú Yeèsò

⁶ Cili Càn den cuú, ye mè a: Bò ñgòr hèn né gi bò jéjég ñgòr mé né gi môn. Càn Dueè lé haá naá bò *sòn-Càn bò Cúcuí koó, à lé tema njii naá cili seèn koó ndo, ye bú a: Ndé fèh kwá bò seé bò nyi bò njii mé nde gi né boó doónj njolò ma.»

⁷ Jue mè Yeèsò, mè baá ndeé! Bò ñgòr mé lé naá gií sònò Càn yuo, mé né gi lè mvù hèn nyagá den, nuaá mé né faá tueé nè nò go doónj, samésé né bú.»

21:10 21:10 Ese. 40:2 21:12 21:12-13 Ese. 48:30-35

Ese. 40:3 † 21:16 21:16 Mé ju greék bó lé meè naá mé stade". Kilómétà kám fà mé yuií fà sá né stade" kámyulá cùòb fà.

‡ 21:17 21:17 Métà yulá téhbeh cùòb fà sá né cakoór yuií mé yulá nèà cùòb nèà. 21:18 21:18-21 Es.

54:11-12 21:23 21:23 Es. 60:19-20 21:24 21:24 Es. 60:3 21:25 21:25-26 Es. 60:11 21:27 21:27 Es. 52:1;

Ese. 44:9 22:1 22:1 Ese. 47:1; Zach. 14:8 22:2 22:2 Gen. 2:9; Es. 47:12 22:3 22:3 Zach. 14:11 22:5 22:5

Es. 60:19; Dan. 7:18

* 21:13 21:13 Kèb mé lou yila yeé teèn. 21:15 21:15

⁸ Né mè Jāṅ, mè lé bò njií hên mé njolo ṅene gi naá kóó, mè lé bó mé tie ṅweé gi naá kóó ndó. Mè yeé ṅene gi aá, mè ṅweé gi aá, mè jógó die nde doó ka cili Cāṅ mé né mè feh doó, ye te mè keí bú.

⁹ À deén ndó, ye mè a: Té môn bó! Mè né lom nua seé Cāṅ faá bí hò mbeí yeé sòn-Cāṅ nó. Mè né faá bòó mé né ṅòr lè mvù hên tég sie doóṅ. Dùà lòm Cāṅ!»

¹⁰ À den cuú, ye mè a: Bò ṅòr mé lé naá gi sònò Cāṅ yuo, mé né gi te mvù hên nyagá den doóṅ, té bó dé yeé mé huún kwá lòm. Mè tueé wò, baá gi hên.

¹¹ Nua veén a, bó ndé cú mé veén toó. Nua dúlì a, dúlì ndé cú toó méná ndó. Nua húóm-temé a, húóm ndé sèr mé njéh toó. Nuaá mé né kóbè sá a, ṅágá ndé sèr cú toó méná ndó.»

¹² Jue mè Yeésò, mè baá ndeé! Mè wa ndeé né mé sàgá nua kàn beé, mè nua kàn gwóm nde né faá seé seén tueé nê nó.

¹³ Feh né mè, tíí né mè ndó; Bei wōṅ né mè, Cèrè-mbāṅ né mè ndó; mè lé duóóm naá kóó, mè ceré cu nde né kóó.»

¹⁴ Samésé né bòó mé né cògò bòn yaga nyegé, te bó ké lo yila kela lè hine, bó kwa ceér, bó yieé tàb toú yōṅ.

¹⁵ Ké jomo bāṅ sue le nde né bò dudulì bò, bò táhunó bò, bò yōṅ tóbó gò yagá bò,

bò wúlá-feh bò, bò dùà ṅgùlàmur bò, mé dàṃ bò nyeén bò mene doóṅ.

¹⁶ Né mè Yeésò tema njií né bí cili mò kóó, mè ye bú a, ndé gi hòṅ bò nua mò doóṅ méná tueé kwaá. Jéjég *ndùtè ndùtù mgbè David né mè. Có toó cieé né mè ndó.»

¹⁷ Cúcuí ṅagá hò Fù ye: Ndê!» Nuaá mé né felá, bú a, júé: Ndê!» ndó! Nuaá né mé nyúá nòmò, bú a, ndê! Nuaá mé gwaán né nòmò yōṅ ṅueé, bú a, ndê, à weh dé lòu.

Bèh Ceré

¹⁸ Né mè Jāṅ. Bò ṅòr mé lé naá gi sònò Cāṅ yuo, mé né gi te mvù hên nyagá den doóṅ, bí bòó mé né bó ṅweé, mè tétég tie hên sio né bí, ye bí a, nuaá mé sagá yíí njeré déi teén, dàṃ bò njèh nduàn mé bó tueé kwaá né te mvù hên doóṅ, Cāṅ nde gi né bú yoór bomó su.

¹⁹ Nuaá mé né seér njolo déi keh sòm doóṅ, Cāṅ nde né bú te gá tàb toú yōṅ méná sòm, à mé bèh denè te loó joloó sam nde cuú ndó. Kùr tàb toú mé loó joloó sá né gi te mvù hên nyagá den.

²⁰ Nua jéjég felè njèh doóṅ né bèsonè tueé, ye: Né bòn, mè baá ndeé!» Môn Fehtoò beèh Yeésò, ndé!

²¹ Húóm-temé Fehtoò beèh Yeésò a, ká sié gi bò nua beé doóṅ.